

ΑΡΧΕΙΟΝ
ΤΟΥ
ΘΡΑΚΙΚΟΥ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟΥ
ΚΑΙ
ΓΛΩΣΣΙΚΟΥ ΘΗΣΑΥΡΟΥ

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΥΠΟ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΘΡΑΚΩΝ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΠΟΛΥΔ. ΠΑΠΑΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ

ΤΟΜΟΣ Ε΄.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΤΥΠΟΙΣ "ΠΟΛΥΒΙΟΤΕΧΝΙΚΗΣ"
1938—39

Ἐθλον θὰ ὀνομάσωμεν τὸ ἔργον τῆς συνεχίσεως τῆς ζωῆς τοῦ Ἄρχείου. Ἡρχισεν ὁ Α' τόμος μέλαχιστα μέσα καὶ τώρα ἐμφανίζεται ὁ Ε'. λαμπρὸς καὶ θάλλων, δηλαδή μία ἐργασία 110 καὶ πλέον τυπογραφικῶν φύλλων περισπουδάστου ὕλης, ποὺ ἡ ἐκτύπωσίς των τὸ ἐλάχιστον ἀπαιτεῖ διακοσίας καὶ πλέον χιλιάδας δραχμῶν.

Πῶς ἐπραγματοποιήθη τὸ ἔργον δὲν εἶναι μυστικόν : Ἐξῆσε τὸ Ἄρχεῖον διὰ τῆς εὐγενοῦς ἐπαιτείας τῆς διευθύνσεως καὶ τῆς προθύμου βοήθειας ἀφανῶν ὑποστηρικτῶν τῶν παρομοίων ἔργων, ποὺ ἡ διαφήμησίς των παρέλκει.

Ἄς μᾶς ἐπιτραπῆ ὅμως νὰ μὴ ἀφίσωμεν ἀστιγμάτιστον τὴν πλήρη καὶ ἀνάληπτον ἀδιαφορίαν ὄλων τῶν Θρακῶν ἐκείνων, πολιτευτῶν, ποὺ πολιτεύονται ἐπ' ὀνόματι τοῦ Θρακικοῦ λαοῦ, μηχανικῶν πλουσίων, ἐπιστημόνων μὲ μεγάλους μισθοὺς, διαπρεπῶν ἰατρῶν εἰς Ἀθήνας, διὰ τὸν πλοῦτον καὶ τὴν θέσιν των, ἐμπόρων μὲ πολυκατοικίας, καθηγητῶν ἀνωτάτων ἰδρυμάτων, τραπεζιτῶν μεγαλοσχημῶν, ποὺ μᾶς ἐπέστρεψαν τὸ Ἄρχεῖον διὰ νὰ μὴ συνεισφέρουν ἓνα ἑκατοντάδραχμον, ἄλλων ποὺ διεκήρυξαν ὅτι ἔπαυσαν καὶ νὰ εἶναι ἀκόμη Θραῖκες καὶ ἄλλων, ποὺ τὸ ἐδέχθησαν δωρεὰν προσφερόμενον ὡς διψασμένοι.

Μὲ θλίψιν τονίζομεν τὸ γεγονὸς καὶ παρηγορούμεθα διαπιστώνοντες ὅτι ὑπάρχουν καὶ μερικοὶ ἀκόμη Θραῖκες πτωχοὶ καὶ εὐγενικοί, πρόθυμοι καὶ παρήγοροι διὰ τὸ ἔργον μας. Μὲ αὐτοὺς θὰ προχωρήσωμεν τοὺς ὀλίγους, ποὺ πρόθυμα μᾶς προσφέρουν καὶ ἀγόγγυστα τὸ πτωχὸν ἑκατοντάδραχμόν τους, ἀλλὰ μᾶς πλημμυροῦν μὲ τὴν καλὴν τους διάθεσιν καὶ συγκίνησιν διὰ τὸ συντελούμενον ἔργον.

Τοὺς ὀλίγους αὐτοὺς καὶ ἀφανεῖς τοὺς εὐχαριστοῦμεν θερμὰ καὶ διακηρύττομεν τὴν πίστιν τους καὶ τὸν πατριωτισμὸν τους καὶ στιγματίζομεν τὴν ἀπιστίαν καὶ ὀλιγοψυχίαν καὶ προσήλωσιν εἰς

τὰ ὑλικά ἀγαθὰ ἐκείνων, πού ἐνῶ ἀπὸ πτωχοὶ ἔγιναν πλούσιοι, ὡς ἱατροὶ καὶ δικηγόροι, τραπεζιτικοὶ καὶ ἔμποροι, ὅμως ἐλησμόνησαν τὰ ἱστορικά καὶ εὐγενικά ἰδεώδη τῆς Θρακικῆς ψυχῆς, — οἱ χθὲς διψασμένοι.

Καὶ πρὸς αὐτοὺς μὲν διακηρύττομεν ὅτι τὸ *Ἀρχεῖον* θὰ ζήσῃ καὶ θὰ πολλαπλασιασθῶν οἱ τόμοι του καὶ χωρὶς τὴν συνδρομὴν καὶ τὸ ἐνδιαφέρον τους, πρὸς δὲ τοὺς μεταγενεστέρους εἰς τοὺς ὁποίους θὰ κληροδοτηθῇ ὅλη αὐτὴ ἡ ἐργασία, γνωρίζομεν ὅτι ἔργα, ὅπως τὸ *Ἀρχεῖον*, δὲν γίνονται χωρὶς μεγάλας θυσίας, πού ἀναδέχονται συνήθως οἱ πτωχοὶ καὶ οἱ ἰδεολόγοι.

Η ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ

Η ΙΕΡΑ ΤΗΣ ΦΙΛΙΠΠΟΥΠΟΛΕΩΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ ΚΑΙ ΟΙ ΚΩΔΙΚΕΣ ΑΥΤΗΣ

(Συνέχεια ἐκ τοῦ Δ' τόμου)

§ 10 ε'.) Σχολικά καὶ Νοσοκομειακά

1794 Ἰαν. 1. Λογαριασμός τῆς Ἑλληνικῆς Σχολῆς τῶν ἐτῶν 1790—1793 (ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου μέχρι 31 Δεκεμβρίου). Ἔτ. 1790 γρ. 2474:31. Διδάσκαλος ὁ παπῶς Κωνσταντῖνος ἐπὶ ἐτησίῳ μισθῷ 400 γρ., ὑποδιδάσκαλος Ἀναστάσιος ἐπὶ μισθῷ 50 γρ. Ἔτ. 1791 γρ. 2170:93, διδάσκαλοι οἱ αὐτοί, ὁ ὑποδιδάσκαλος ὀνομάζεται πλήρως Ἀναστάσιος Μιχαὴλ ἐπὶ μισθῷ 70+50. Ἔτ. 1792 γρ. 1845:75, διδάσκαλος ὁ αὐτὸς ἐπὶ τῷ αὐτῷ μισθῷ, ὑποδιδάσκαλος Παπαμιχαὴλ ἐπὶ μισθῷ 130 γρ. Ἔτ. 1793 γρ. 1297:84. Διδάσκαλοι οἱ αὐτοί. Ὑπογράφεται ὁ μητροπ. Κύριλλος⁽¹⁾.

1794 Μαρτ. 28. «Καταγραφή πάντων τῶν ἐν τῷ Ἑλληνικῷ Σχολείῳ Φιλιππουπόλεως εὑρισκομένων βιβλίων». Ἐν ὄλῳ τόμοι 101⁽²⁾.

1794 Μαΐου 13. Καταγραφή τοῦ κεφαλαίου τῆς ἐν Φιλιππουπόλει Ἑλληνικῆς Σχολῆς μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἄρχοντος λογοθέτου τζελεμπῆ Νικολάου Ἰωάννου Χ' Νικόγλου, παραδοθέντος ὑπὸ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἰωάννου τῷ ἄρχοντι Ἰωάννῃ Δημητρίου: γρ. εἰς ὁμολογίας 11489:49. Ὡσαύτως ἕτερα εἰς ὁμολογίας γρ. 3586:109. Ὑπογράφεται ὁ παραλαβὼν δικαιοφύλαξ Ἰωάννης Δημητρίου⁽³⁾. Τῶν δὲ ὀσπιταλίων τὸ κεφάλαιον ἦτο εἰς μετροῦτᾶ γρ. 389.

1796 Ἰανουαρ. 2. Καταγραφή τοῦ κεφαλαίου (καπιτάλι) τῆς Ἑλληνικῆς Σχολῆς τοῦ ἔτους 1795 (ἀπὸ 1 Ἰανουαρ.—31 Δεκεμβρ.) γρ. 12650, τῶν δὲ ὀσπιταλίων γρ. 3705:59, ἐν ὄλῳ 16355:59. Πρόσθετες καὶ ἕτερα 1626:90.—Καταγραφή ἐξόδων τῆς Ἑλληνικῆς Σχολῆς καὶ τῶν ὀσπιταλίων τοῦ αὐτοῦ ἔτους: γρ. 1626.90. Ὑπογράφεται ὁ δικαιοφύλαξ Ἰ. Δημητρίου, βεβαιοῖ ὁ μητρο. Κύριλλος⁽⁴⁾.

1797 Ἰανουαρ. 2. Καταγραφή τοῦ κεφαλαίου τῆς Ἑλληνικῆς Σχολῆς

§ 10, 1) Κώδικος II, σελ. 361—363. Ὁ λογαριασμός οὗτος ἀντεγράφη ἐκ τοῦ ἀχρηστευθέντος παλαιοῦ κώδικος. Ἴδε ἀνωτέρω § 5. Ὁ Ἀναστάσιος Μιχαὴλ ἀπῆλθεν εἰς Μόσχαν, ὅπου ἐδίδασκε τὴν Ἑλληνικὴν. Ἴδε, Παράρτημα Θερακικῶν τ. III ἔτ. 1931, σελ. 143.

2) Αὐτόθι, σελ. 388.

3) Αὐτόθι σελ. 44—46. Τὸ ταμεῖον τῆς Ἑλληνικῆς Σχολῆς καὶ τὸ τοῦ νοσοκομείου ἦτο κοινὸν μέχρι τῆς διὰ πατριαρχικοῦ σιγιλίου ὑπαγωγῆς τοῦ νοσοκομείου εἰς τὴν Ἐπιτροπεῖαν τῆς ἐκκλησίας τῆς ἁγίας Παρασκευῆς (1836).

4) Αὐτόθι, σελ. 48—49.

καὶ τῶν ὀσπιταλίων τοῦ ἔτους 1796, γρ. 17715:115, τῶν δὲ ἐξόδων ἀμφοτέρων γρ. 1414+832:84. Ὑπογράφονται οἱ αὐτοί(6).

1798 Ἰανουαρ. 2. Καταγραφή τοῦ κεφαλαίου τῆς Ἑλληνικῆς Σχολῆς τοῦ ἔτ. 1797 γρ. 13056:60, τῶν δὲ ὀσπιταλίων 4518+915:108, ἐν ὄλῳ ἀμφοτέρων γρ. 18490:48. Καταγραφή ἐξόδων ἀμφοτέρων τοῦ αὐτοῦ ἔτ. γρ. 1500. Ὑπογράφονται οἱ αὐτοί(6).

1799 Ἰανουαρ. 1. Καταγραφή κεφαλαίου Ἑλληνικῆς Σχολῆς τοῦ ἔτ. 1798, γρ. 14597:18, τῶν δὲ ὀσπιταλίων γρ. 5322:54, ἐν ὄλῳ ἀμφοτέρων γρ. 19919:62. Τῶν δὲ ἐξόδων ἀμφοτέρων τοῦ αὐτοῦ ἔτους γρ. 1240. Ὑπογράφονται οἱ αὐτοί(7).

1800 Ἰανουαρ. 1. Καταγραφή κεφαλαίου Ἑλληνικῆς Σχολῆς καὶ ὀσπιταλίων τοῦ ἔτους 1799, γρ. 21072:102. Τῶν δὲ ἐξόδων τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἀμφοτέρων γρ. 1081:102. Ὑπογράφονται οἱ αὐτοί(8).

1801 Ἰανουαρ. 1. Καταγραφή κεφαλαίου Ἑλληνικῆς Σχολῆς καὶ ὀσπιταλίων τοῦ ἔτους 1800, γρ. 22545:102+2120, τῶν δὲ ἐξόδων ἀμφοτέρων τοῦ αὐτοῦ ἔτους γρ. 2120. Ὑπογράφονται οἱ αὐτοί(9).

1802 Ἰανουαρ. 1. Καταγραφή κεφαλαίου Ἑλληνικῆς Σχολῆς καὶ ὀσπιταλίων τοῦ ἔτους 1801, γρ. 24129:102+2010, τῶν δὲ ἐξόδων ἀμφοτέρων τοῦ αὐτοῦ ἔτους γρ. 2704:60. Ὑπογράφονται οἱ αὐτοί(10).

1802 Δεκεμβρ. 16. Καταγραφή κεφαλαίου Ἑλληνικῆς Σχολῆς καὶ ὀσπιταλίων τοῦ ἔτους 1802 γρ. 25063:30. Ἐκ τούτων «ἐδανείσθησαν εἰς τὸ βαροῦσι δι' ἀνάγκας του γρ. 7500». — «Κοινῇ γνώμῃ πάντων τῶν ἐν Φιλιππουπόλει προκρίτων καὶ πρωτομαϊστόρων τῶν ἐσναφίων ἐνεχειρίσθησαν τῷ Γεωργίῳ Χ' Ἀγγελῆ τὰ κάτωθεν: ὁμολογίαι αὐλικαὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ Σχολείου καὶ ὀσπιταλίων, ἔτι δὲ καὶ ἄλλων ἀνηκόντων τῇ πολιτείᾳ ἀναγκαίων χαρτίων, ὡς φαίνονται ἐν τε τῷ κώδικι καὶ κάτωθεν». Ἐπιβεβαιοὶ ὁ Φιλιππουπόλεως Κύριλλος καὶ ἔπονται 11 ὑπογραφαὶ Ἑλλήνων αὐτόγραφοι(11)

1804 Ἰανουαρ. 1. Καταγραφή κεφαλαίου Ἑλληνικῆς Σχολῆς καὶ ὀσπιταλίων τοῦ ἔτους 1803 γρ. 17.077:72+8100, τῶν δὲ ἐξόδων ἀμφοτέρων τοῦ αὐτοῦ ἔτους γρ. 1589:6. Ὑπογράφονται 5 πολῖται καὶ βεβαιοὶ ὁ μητροπ. Κύριλλος(12)

1805 Ἰανουαρ. 1. Καταγραφή κεφαλαίου Ἑλληνικῆς Σχολῆς καὶ ὀσπιταλίων τοῦ ἔτους 1804, γρ. 17235:30+8100, τῶν δὲ ἐξόδων ἀμφοτέρων τοῦ αὐτοῦ ἔτους γρ. 1727:24. Ὑπογράφονται οἱ αὐτοί(13).

1806 Ἰανουαρ. 1. Καταγραφή κεφαλαίου Ἑλληνικῆς Σχολῆς καὶ ὀσπι.

5) Αὐτόθι, σελ. 50—51. 6) Αὐτόθι, σελ. 52—53. 7) Αὐτόθι, σελ. 54—55. 8) Αὐτόθι, σελ. 56—57. 9) Αὐτόθι, σελ. 58—59. 10) Αὐτόθι, σελ. 60—61. 11) Αὐτόθι, σελ. 62—63. 12) Αὐτόθι, σελ. 64—65. 13) Αὐτόθι, σελ. 66—67.

ταλίων τοῦ ἔτους 1805, γρ. 17408:90+8100, τῶν δὲ ἐξόδων ἀμφοτέρων τοῦ αὐτοῦ ἔτους γρ. 1550⁽¹⁴⁾. Ἀνυπόγραφον.

1807 Ἰανουαρ. 1. Καταγραφὴ κεφαλαίου Ἑλληνικῆς Σχολῆς καὶ ὀσπιταλίων τοῦ ἔτους 1806, γρ. 17.517:90+8100, τῶν δὲ ἐξόδων ἀμφοτέρων τοῦ αὐτοῦ ἔτους γρ. 1550⁽¹⁵⁾. Ἀνυπόγραφον.

1808 Ἰανουαρ. 1. Καταγραφὴ κεφαλαίου Ἑλληνικῆς Σχολῆς καὶ ὀσπιταλίων τοῦ ἔτους 1807, γρ. 17719:30, τῶν δὲ ἐξόδων ἀμφοτέρων τοῦ αὐτοῦ ἔτους, γρ. 1605⁽¹⁶⁾. Ἀνυπόγραφον.

1809 Ἰανουαρ. 1. Ὡσαύτως τοῦ ἔτους 1808, γρ. 19.941, τῶν δὲ ἐξόδων γρ. 1750⁽¹⁷⁾. Ἀνυπόγραφον.

1810 Ἰανουαρ. 1. Ὡσαύτως τοῦ ἔτους 1809, γρ. 21.702⁽¹⁸⁾. Ἀνυπόγραφον.

1811 Ἰανουαρ. 1. Ὡσαύτως τοῦ ἔτους 1810, γρ. 19.017, τῶν δὲ ἐξόδων γρ. 1951:69⁽¹⁹⁾. Ἀνυπόγραφον.

1812 Ἰανουαρ. 21. Ὡσαύτως τοῦ ἔτους 1811, γρ. 19.017, τῶν δὲ ἐξόδων γρ. 2217:99.—Ὁ ἐτήσιος μισθὸς τοῦ διδασκάλου ἱερέως Κωνσταντίνου Οἰκονόμου ἀπὸ Ἰουνίου 21 ὠρίσθη γρ. 1000⁽²⁰⁾. Ἀνυπόγραφον.

1813 Ἰανουαρ. 21. Ὡσαύτως τοῦ ἔτους 1912, γρ. 19.017, τῶν δὲ ἐξόδων 1901:69⁽²¹⁾. Ἀνυπόγραφον.

1813 Σεπτεμβρ. 1. Ἀναθεώρησις τοῦ λογαριασμοῦ τῆς Ἑλλ. σχολῆς μετὰ τῶν προστεθέντων ἐκ δωρεῶν, γρ. 31255+7111:26, τοῦ δὲ νοσοκομείου γρ. 1839:20⁽²²⁾. Ἀνυπόγραφον.

1815 Σεπτεμβρ. 1. Ἐξόδα τῆς Ἑλλην. σχολῆς ἀπὸ Σεπτεμβρίου 1813 μέχρι Σεπτεμβρ. 1815, γρ. 7111:26. Διδάσκαλοι σημειοῦνται: διευθυντῆς ὁ αὐτὸς Κωνσταντῖνος Οἰκονόμου, ὑποδιδάσκαλοι δὲ οἱ Γεώργιος Ἰατροῦ, Παπαγεωργίου καὶ Παλασταύρου. Τὰ δὲ ἔξοδα τοῦ νοσοκομείου κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον γρ. 1839:20⁽²³⁾. Ἀνυπόγραφον.

1819 Ἰανουαρ. 1. «Σὺν Θεῷ ἀγίῳ γνώμη κοινῇ πάντων τῶν ἐν τῇ Φιλιππουπόλει εὐσεβῶν χριστιανῶν διορίσθησαν τῇ ἡμετέρῃ ἐκλογῇ καὶ συναινέσει ἐπίτροποι τῆς μὲν ἐν Φιλιππουπόλει Ἑλληνικῆς Σχολῆς οἱ τιμιώτατοι κύριοι: Ἰωάννης Θεοδοσίου Σλαουῖα, Ἀθανάσιος Γεωργίου Πολίτογλου, Χ' Κωνσταντῖνος Παπᾶ-Δημητρίου, Νικόλαος Δημητρίου Γιαζιτζῆς, Κωνσταντῖνος Χρήστου Ἀρναούδογλου, Κωνσταντῖνος Κυριάκου Γούναρης, Γρηγόριος Παναγιώτου Δόντζογλου· τοῦ δὲ ἐν Φιλιππουπόλει νοσοκομείου οἱ τιμιώτατοι κύριοι: Χ' Παῦλος Τζώνου, Χριστόδουλος Νακατζόγλου, Γιαννά-

14) Αὐτόθι, σελ. 68—69. 15) Αὐτόθι, σελ. 70—71. 16) Αὐτόθι, σελ. 72—73. 17) Αὐτόθι, σελ. 74.—75. 18) Αὐτόθι, σελ. 74. 19) Αὐτόθι, σελ. 76—77. 20) Αὐτόθι, σελ. 78—79. 21) Αὐτόθι, σελ. 80—81. 22) Αὐτόθι, σελ. 82. 23) Αὐτόθι, σελ. 83.

κης Βελίου, Διαμαντῆς Γεωργίου Γ'ούναρης, Γιαννάκης Βωΐζου Κανταρτζῆς». Ὁ Φιλ]πόλεως Παῖσιος⁽²⁴⁾.

1819 Ἰανουαρ. 2. «Ἐθεωρήθη ὁ λογαριασμός ὄλων τῶν κεφαλαίων τῆς χρηματικῆς καταστάσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ Σχολείου καὶ εἰρέθη ὡς κάτωθι φαίνεται (ἐν διαφόροις ὁμολογίαις ἐντόκοις ἐσναφίων, κοινοτήτων καὶ ἀτόμων) ἀνερχόμενος εἰς γρ. 39.564:26». Ὁ Φιλ]πόλεως Παῖσιος⁽²⁵⁾.

1819 Ἰανουαρ. 2. Ἐγκύκλιος Παῖσιου περὶ διορισμοῦ ἐφορείας τῆς Ἑλληνικῆς Σχολῆς καὶ ἐτέρας τῶν ὁσπιταλίων καὶ αἵτησις παρὰ τοῦ κοινού ἐράνων ὑπὲρ ἐκατέρων⁽²⁶⁾. Ὁ Φιλ]πόλεως Παῖσιος ὑποκυροῖ.

1823 Ὀκτώβρ.—1824. «Θεώρησις λογαριασμοῦ τῆς ἐν Φιλιππουπόλει Ἑλλ. Σχολῆς καὶ τοῦ νοσοκομείου ἔμπροσθεν τῶν συναφίων», κεφάλ. εἰς ὁμολογίας γρ. 30.517, ἔξοδα γρ. 2251:24. Ταμίας ὁ Στογιάννος τζορμπατζῆς, ὁ Φιλίπ. Νικηφόρος ἀποφαίνεται⁽²⁷⁾. Μισθὸς διδασκάλου Κ. Οἰκονόμου ἐτήσιος ἀρχόμενος ἀπὸ 15 Μαρτίου γρ. 1550, τοῦ δὲ ὑποδιδασκάλου Παπαγεωργίου 400.

1825 Σεπτεμβρ.—1826. «Ὁ λογαριασμός τῶν τε αὐλικῶν καὶ ἄλλων τόκων τῆς Ἑλλην. Σχολῆς καὶ νοσοκομείου», κεφάλ. γρ. 31.017, ἔξοδα ἔτ. 1825—γρ. 3151:28, ἔτ. 1826—γρ. 3631:28. Ὁ Φιλίπ. ὑποβεβαιοῖ⁽²⁸⁾.

1826 Σεπτεμβρ.—1827. «Ὁ Λογαριασμός τῶν τε αὐλικῶν καὶ ἄλλων τόκων τῆς Ἑλλην. Σχολῆς καὶ νοσοκομείου, κεφ. 32.017 γρ., ἔξοδα δὲ 3595:32 γρ.». «Αἱ ἄνωθι ὁμολογίαι ὅλαι εἰσὶ παρὰ τῷ κῦρ Στογιάννῳ Θεοδώροβιτς μεγλικτζῆ». Ὁ Φιλ]πόλεως Νικηφόρος⁽²⁹⁾.

1827 Σεπτεμβρ.—1828. «Ἡ χρηματικὴ κατάστασις τῆς Ἑλλην. Σχολῆς καὶ τοῦ νοσοκομείου» κεφάλ. γρ. 33.017, ἔξοδα γρ. 3202:28. Ὁ Φιλ]πόλεως Νικηφόρος ἀποφαίνεται⁽³⁰⁾.

1828 Σεπτεμβρ.—1829, ὡσαύτως, κεφάλ. 35.349.28 γρ., ἔξοδα 3565:25 γρ. Αἱ ὁμολογίαι ὅλαι παρὰ τῷ αὐτῷ προσώπῳ. Ὁ Φιλ]πόλεως Νικηφόρος βεβαιοῖ⁽³¹⁾. Μισθὸς τοῦ διδασκάλου Χ' Ἰορδάνου χρονιαῖος γρ. 2000.

1829 Σεπτ.—1830. Ὁσαύτως κεφάλ. 45.329 γρ. ἔξοδα 4283:28 γρ. Αἱ ὁμολογίαι παρὰ τῷ αὐτῷ προσώπῳ. Ὁ Φιλ]πόλεως Νικηφόρος⁽³²⁾. Μισθὸς ὑποδιδασκάλων παπᾶ Γεωργίου καὶ παπᾶ Νικολάου ἐτήσιος ἀνὰ 450 γρ.

1830 Ἰανουαρ. 1. Κατάλογος τῶν τῆς Ἑλλην. Σχολῆς βιβλίων κατ' ἄλ-

24) Αὐτόθι, σελ. 85. Αὐτόγραφον τοῦ μητροπολίτου Παῖσιου.

25) Αὐτόθι, σελ. 85.

26) Αὐτόθι, σελ. 86. Ἴδε κατωτέρω III, ἀρ. 10.—Ἐδημοσιεύθη ἡ ἐγκύκλιος ὑπὸ Μυρτ. Ἀποστολίδου καὶ ἐν τοῖς Θρακικοῖς, τόμ. III, 1932, σελ. 33.

27) Αὐτόθι, σελ. 108—109. 28) Αὐτόθι, σελ. 110—111. 29) Αὐτόθι, σελ. 112—113. 30) Αὐτόθι, σελ. 114—115. 31) Αὐτόθι, σελ. 116—117. 32) Αὐτόθι, σελ. 118—119.

φαβητικὴν τάξιν, τόμοι 421. Μεγάλοι τόμοι 99. Χειρόγραφα 28. Ὁ Φιλ|πόλεως Νικηφόρος βεβαιοῖ,^(32α)).

1830 Σεπτέμβρ.—1831. «Λογαριασμός τῶν τόκων τῶν τε ἀυλικῶν ὁμολογιῶν καὶ ἄλλων τῆς Ἑλληνικῆς Σχολῆς»⁽³³⁾. Γρ. 68.597. Ἔξοδα γρ. 8374:28⁽³⁴⁾. Μισθὸς διδασκάλων σακελλαρίου παπᾶ Γεωργίου καὶ πρωτοπαπᾶ Νικολάου ἀνά 750 γρ.

1831 Σεπτέμβρ.—1832 Σεπτέμβρ. 26. Ἔρρανοι πολιτῶν ὑπὲρ τῆς Ἑλληνικῆς Σχολῆς γρ. 33.000+650. «Χρηματικὴ κατάστασις τῆς Ἑλληνικῆς Σχολῆς» γρ. 74.597. Ὁ Φιλ|πόλεως Νικηφόρος βεβαιοῖ⁽³⁵⁾.

1832 Νοεμβρ. 1 Διορισμός κατὰ γενικὴν ἀπόφασιν ὑποδιδασκάλων ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Κεντρικῇ Σχολῇ Γεωργίου Παπακωνσταντίνου ἀντὶ ἐτησίου μισθοῦ γρ. 800, Δημητρίου—γρ. 500, Ἰωάννου—γρ. 300 καὶ πρώτου διδασκάλου Γεωργίου Τσουκαλᾶ—γρ. 6000. Ἡ ὅλη μισθοδοσία γρ. 7600⁽³⁶⁾.

1932 Σεπτέμβρ.—1833 Σεπτέμβρ. 26. Λογαριασμός κεφαλαίων Ἑλλην. Σχολῆς γρ. 70.597, τόκων σχολῆς γρ. 8374:28. «Ἄπασα ἡ ἀντικρὺ ποσότης τοῦ τόκου ἐδόθη τῷ τζορμπατζῆ Βούλκω».—«Χρηματικὴ κατάστασις τῆς σχολῆς γρ. 77.597». Ὁ Φιλ|πόλεως Νικηφόρος βεβαιοῖ⁽³⁷⁾.

1833 Σεπτέμβρ. «Θεώρησις τῆς ληψοδοσίας τῆς Ἑλλην. Σχολῆς Φιλιππουπόλεως εἰς διάστημα ἐνὸς ὁλοκλήρου χρόνου ἕως σήμερον». Ἐλήφθησαν γρ. 7056, ἐδόθησαν γρ. 14.461:11. Μισθοδοσία Γεωργίου Τσουκαλᾶ γρ. 6100, Γεωργίου παπᾶ Κωνσταντίνου γρ. 715, Δημητρίου παπᾶ Στεφάνου γρ. 565⁽³⁸⁾.

1833 Νοεμβρίου 20 «Καταγραφή τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων τοῦ νέου οἰκοδομήματος τῆς σχολῆς», γρ. 7896:22 ἐξοφληθέντα. «Ἐθεωρήθη καὶ ἐξωφλήθη τῇ 20ῃ Νοεμβρ.». Ὁ Φιλ|πόλεως Νικηφόρος βεβαιοῖ⁽³⁹⁾.

1833—1834. Σεπτεμβρίου 26 ἔτ. 1834. Κεφάλαια Σχολῆς γρ. 77.597, τόκοι 9.204:28, «ἅπασα ἡ ἀντικρὺ σοῦμμα τοῦ τόκου ἐδόθη τῷ τζορμπατζῆ Βούλκω»⁽⁴⁰⁾: Μισθὸς ὑποδιδ. Δημητρίου 940 γρ. Ἰωάννου 750 γρ. καὶ Ἀναστασίου διὰ 4 μῆνας 320 γρ. τοῦ δὲ διευθυντοῦ Γ. Τσουκαλᾶ γρ. 6000.

1834 Σεπτέμβρ. 26 «Χρηματικὴ κατάστασις τῆς Ἑλλην. Σχολῆς» γρ. 81.597. «Λογαριασμός τῶν ἀυλικῶν ὁμολογιῶν καὶ ἄλλων τόκων τῆς σχολῆς» γρ. 16.781.—«Χρηματικὴ κατάστασις» κεφαλ. 83.097. Ὑπογράφονται 8

32α) Αὐτόθι, σελ. 368—374, 375—376, 377. 33) Αὐτόθι, σελ. 124. 34) Αὐτόθι, σελ. 126 καὶ 127. 35) Αὐτόθι, σελ. 121—122 καὶ 125. Ἴδε κατωτέρω III, ἀρ. 25. 36) Αὐτόθι, σελ. 120. 37) Αὐτόθι, σελ. 128—129. 38) Αὐτόθι, 132—133.

39) Αὐτόθι, σελ. 130—131.—Τὸ κτίριον τῆς Ἑλλ. σχολῆς ἀνέκαθεν ἔκειτο δυτικῶς τῆς ἐκκλησίας τοῦ ἁγ. Δημητρίου χωριζόμενον τῆς αὐλῆς αὐτῆς δι' ὑψηλοῦ τοίχου ἕνεκα τοῦ ταπεινοτέρου ἐδάφους του. Ἡ τε ἐκκλησία καὶ τὸ σχολεῖον κείνται εἰς τὴν δυτικὴν κλιτὸν τοῦ λόφου τῶν Σχοινοβατῶν. 40) Αὐτόθι, σελ. 134.

πολίται, ὁ Φιλ[πόλεως Νικηφόρος βεβαιοῖ⁽⁴¹⁾].

1835 Σεπτεμβρ. 26. Λογαριασμός τόκων Ἑλλην. Σχολῆς γρ. 9974:28, κεφαλαίων 81.597. «Ἄπας ὁ ἄνω τόκος τῆς Ἑλλην. Σχολῆς Φιλιππουπόλεως συμποσούμενος εἰς 9974:28 γρ. ὡς φαίνεται, ἐδόθη εἰς χεῖρας τοῦ τζορμπατζῆ Βούλκου Θεοδώροβιτζ», «ὄλον τὸ καπιτάλι τῆς Ἑλλην. Σχολῆς εἰς ὁμολογίας εἶναι γρ. 83.097», ὁ Φιλ[πόλεως Νικηφόρος βεβαιοῖ⁽⁴²⁾].

1835 Νοεμβρ. 1. Λογαριασμός Ἑλλην. Σχολῆς καὶ νοσοκομείου διὰ τοῦ τζορμπατζῆ Βούλκου Θεοδώρου. Ἔσοδα γρ. 11.528, ἔξοδα γρ. 12.728. Μαρτυροῦσιν 6 ἐπίτροποι, βεβαιοῖ ὁ Φιλ. Νικηφόρος. Μισθὸς διδασκάλου Ἀρχιγέτους διὰ 9 μῆνας γρ. 2750, τοῦ Ἰωάννου Τζήτζιου γρ. 800⁽⁴³⁾.

1836 Σεπτεμβρ. 26. Λογαριασμός τόκων σχολῆς γρ. 10.124:28 ἐπὶ κεφαλαίου γρ. 83.197. Οἱ ἄνω τόκοι παρεδόθησαν τῷ κυρίῳ Βούλκῳ Θεοδώροβιτζ. Ὁ Φιλιππουπόλεως Νεόφυτος βεβαιοῖ⁽⁴⁴⁾.

1836 Σεπτεμβρ. 26 «Λογαριασμός τῆς Ἑλληνικῆς Σχολῆς καὶ νοσοκομείου διὰ τοῦ τζορμπατζῆ Βούλκου Θεοδώροβιτζ, λαβεῖν γρ. 12.604:20, δοῦναι γρ. 12.526:10». Ὁ Φιλιππουπόλεως Νικηφόρος βεβαιοῖ⁽⁴⁵⁾.

1836 Σεπτεμβρ. 26—1838 Μαΐου 10 «Λογαριασμός τῆς Ἑλλ. Σχολῆς καὶ νοσοκομείου διὰ τοῦ τζορμπατζῆ Βούλκου Θεοδώροβιτζ, γρ. 14.313:3». Ὑπογράφονται 5 ἐπίτροποι, ὁ δὲ Φιλιππουπόλεως Νικηφόρος βεβαιοῖ⁽⁴⁶⁾. 1837—1838, διευθυντῆς Ἀδαμος Ζαπέκος, μισθὸς γρ. 6.000, βοηθοὶ Διαμάντης καὶ Κωνσταντῖνος.

1838 Μαΐου 10—1839 Μαΐου 5. Ὁσαύτως, γρ. 12.660. Ὁ Φιλιππουπόλεως Νικηφόρος βεβαιοῖ⁽⁴⁷⁾. Ἀδαμος γρ. 6.000.

1839 Μαΐου 5—1840 Μαΐου 11. Ὁσαύτως, γρ. 21.523⁽⁴⁸⁾. Ἀδαμος γρ. 7000, βοηθὸς Κωνσταντῖνος γρ. 960.

1840 Μαΐου 11—1841 Μαΐου 1. «Λογαριασμός τῆς περιουσίας τῆς Ἑλλ. Σχολῆς καὶ τοῦ νοσοκομείου εἰς ὁμολογίας δοθείσας τῷ τζορμπατζῆ Βούλκῳ Θεοδώροβιτζ διὰ τὰς κρατῆ εἰς λογαριασμόν του καὶ φύλαξιν», κεφ. γρ. 86.767, τόκοι γρ. 11.001⁽⁴⁹⁾. Ἀδαμος γρ. 6.000, Διαμάντης γρ. 1.000, Δημήτριος Σλαβίδης γρ. 960.

1841 Μαΐου 1—1842 Μαΐου 2 «Λογαριασμός ληψοδοσίας τῆς ἐν Φιλιππουπόλει Ἑλλ. Σχολῆς ἐπιτροπεύοντος τοῦ τζορμπατζῆ Στογιάννου Κούροβιτζ», κεφ. γρ. 103.276:20. Ὁ Φιλιππουπόλεως Νικηφόρος ἀποφαίνεται⁽⁵⁰⁾. Οἱ αὐτοὶ μισθοὶ τῶν αὐτῶν διδασκάλων.

41) Αὐτόθι, 135—139. 42) Αὐτόθι, σελ. 148—149.

43) Αὐτόθι, σελ. 150—151. Ὁ σχολάρχης Ἀρχιγέτης Σαράντης εἶναι ὁ μέγας εὐεργέτης Ἐπιβατῶν καὶ τοῦ ἔθνους. Ἴδε, Θρακικά, τόμ. I σελ. 483—492 καὶ τόμ. II, σελ. 372—383. Ὁσαύτως καὶ τόμ. I Θρακικῆς ἐπετηρίδος, ἔτ. 1896.

44) Αὐτόθι, σελ. 152—153. 45) Αὐτόθι, σελ. 154—155. 46) Αὐτόθι, σελ. 172—173. 47) Αὐτόθι, σελ. 174—175. 48) Αὐτόθι σελ. 176—177. 49) Αὐτόθι, σελ. 178—179. 50) Αὐτόθι, σελ. 180—181.

Ἡ ἱερὰ τῆς Φιλιππουπόλεως μητρόπολις καὶ οἱ κώδικες αὐτῆς

1842 Μαΐου 2—1843 Μαΐου 1. Ὡσαύτως, ἐπιτροπεύοντος τοῦ αὐτοῦ, κεφ. γρ. 113.128:24 καὶ καταγραφὴ τῶν ὁμολογιῶν τῆς ἐν Φιλιππουπόλει Ἑλλ. Σχολῆς γρ. 92.767 καὶ μετρητῶν γρ. 9.372:24⁽⁵¹⁾. Ὡσαύτως οἱ αὐτοὶ μισθοὶ τῶν αὐτῶν διδασκάλων.

1843 Μαΐου 1—1844 Μαΐου 1. Ὡσαύτως ἐπιτροπεύοντος τοῦ αὐτοῦ, κεφ. γρ. 150.000⁽⁵²⁾. Μισθὸς διδασκάλου (διευθυντοῦ) Διαμαντῆ γρ. 4.000, Δημητρίου Σλαβίδου 2.000, Φιλίππου 960, Χότζα (διδασκάλου τῆς Τουρκικῆς) 1250.

1844 Μαΐου 1. Ὁμολογία προκρίτων Ἀβραδαληνῶν ὅτι ἔδανείσθησαν διὰ χρεῖαν τῆς χώρας τῶν ἐκ τῶν χρημάτων τῆς Ἑλλ. Σχολῆς Φιλιππουπόλεως γρ. 15.000 πρὸς ἐτήσιον τόκον 10 ο/ο, ἀφιέρωμα τοῦ μητροπολίτου Νικηφόρου. Σφραγὶς τῆς χώρας, ὑπογραφαὶ 19 ἐγχωρίων βουλγαρωνύμων πλὴν ἐλαχίστων, μαρτυροῦσι δὲ 7 πρόκριτοι Φιλιππουπολίται⁽⁵³⁾.

1844 Ἰουνίου 1. Ὡσαύτως ὁμοίᾳ τῶν προκρίτων Καλοφέρου διὰ γρ. 15.000, ἀφιέρωμα καὶ ταῦτα τοῦ αὐτοῦ μητροπολίτου. Σφραγὶς τῆς χώρας, ὑπογραφαὶ 41 ἐγχωρίων βουλγαρωνύμων, μάρτυρες 8 πρόκριτοι Φιλιππουπολίται⁽⁵⁴⁾.

1844 Ἰουλίου 1. Ὡσαύτως ὁμοίᾳ τῶν προκρίτων Ἀκτζέκλησε διὰ γρ. 10.000, ἀφιέρωμα καὶ ταῦτα τοῦ αὐτοῦ μητροπολίτου. Σφραγὶς τῆς χώρας, ὑπογραφαὶ 25 βουλγαρωνύμων ἐγχωρίων, μάρτυρες 7 πρόκριτοι Φιλιππουπολίται⁽⁵⁵⁾.

1844 Μαΐου 1—1845 Μαΐου 1. Λογαριασμὸς τῆς Ἑλλ. Σχολῆς Φιλιππουπόλεως, ἐπιτροπεύοντος τοῦ τζορματζῆ Στογιάννου Κούρτοβιτζ. Κεφ. γρ. 158.491:28. Μάρτυρες 10 πολῖται. Μισθὸς διδασκάλου (διευθυντοῦ) Διαμαντῆ γρ. 6 000, ὑποδιδάσκαλοι (βοηθοὶ) σημειοῦνται ὁ Φίλιππος, ὁ Λάμπρος καὶ ὁ Δημήτριος (Σλαβίδης)⁽⁵⁶⁾.

1845 Μαΐου 1—1846 Μαΐου 1. Ὡσαύτως τοῦ αὐτοῦ ἐπιτροπεύοντος, κεφ. 167.757 γρ. ἐξ ὧν ἔξοδα διὰ τὸ σχολ. ἔτος γρ. 11.146:22. Διδάσκαλοι οἱ αὐτοί. Ἐκ τοῦ κεφαλαίου τῆς σχολῆς διετέθησαν πρὸς ἀνοικοδόμησίν της πυροποληθείσης κατὰ τὴν μεγάλην πυρκαϊάν κατὰ Ἰανουάριον τοῦ 1846 γρ. 40.593:38. Ὑπελείφθη καθαρὸν κεφάλαιον γρ. 116.017⁽⁵⁷⁾.

1846 Νοεμβρ. 1. «Ἰσοζύγιον (παλάντζιον) ληψοδοσίας τῆς ἀνοικοδομῆς τῆς Ἑλλην. Σχολῆς Φιλιππουπόλεως ἐπιστάσι τοῦ κ. Ἰωάννου Κ. Οὐσιακῆ καὶ τοῦ κ. Λεωνίδα Σακελλαρίου». Δαπάναι γρ. 85.470⁽⁵⁸⁾.

1846 Δεκεμβρίου 1. «Παραιτηθέντος τοῦ κυρίου Σταγιάννου Κούρτοβιτζ ἐκ τῆς ἐπιτροπῆς τῆς Ἑλληνικῆς Σχολῆς Φιλιππουπόλεως κατ' ἀπόφα-

51) Αὐτόθι, σελ. 182—183. 52) Αὐτόθι, σελ. 184—185. 53) Αὐτόθι, σελ. 187. 54) Αὐτόθι, σελ. 188. 55) Αὐτόθι, σελ. 189. 56) Αὐτόθι, σελ. 190—191.

57) Αὐτόθι, σελ. 192—193.

58) Αὐτόθι, σελ. 196—197.—Ἴδε κατωτέρω III, ἀρ. 44.

σιν πολιτικὴν ἀνεδέχθη τὴν ἐπιτροπὴν ὁ κύριος Χ΄ Ἰωάννης Χρήστου Κοϊμιτζόγλου, εἰς ὃν παρεδόθησαν καὶ αἱ ἑξῆς ὁμολογίαι τῆς καταστάσεως τῆς σχολῆς εἰς γρ. 109.007⁽⁵⁹⁾».

1847 Ἰουλίου 1. «Ἀνάμνησις. Ὁ ἐν Μόσχβα διατρίβων πατριώτης ἡμῶν ἐντιμώτατος κύριος Ἀντώνιος Κομιζόπουλος εὐηρεστήθη ἀπὸ φυσικὴν καλοκαγαθίαν του νὰ προσφέρῃ εἰς τὴν Ἑλλην. Σχολὴν Φιλιππουπόλεως κατ' ἔτος ἀνὰ χίλια γρ. Νο 1000 διὰ βοήθειαν αὐτῆς εἰς μνημόσυον του αἰώνιον, τὰ ὁποῖα (1000) χιλ. γρόσια θέλει λαμβάνει ἑτησίως ὁ κατὰ καιρὸν ἐπίτροπος τῆς σχολῆς παρὰ τῶν κυρίων Π. καὶ Κ. Παππαδάτη δι' ἔξοδα τῆς αὐτῆς σχολῆς⁽⁶⁰⁾».

1790 Ἰανουαρ. 1—1793 Δεκεμβρίου 31. «Λογαριασμὸς τῶν ὄσπιταλίων Φιλιππουπόλεως», ἦτοι ἔτ. 1790 γρ. 2.289:111, ἔτ. 1791 γρ. 1.853:55, ἔτ. 1792 γρ. 1.360:76, ἔτ. 1793 γρ. 606:78. Ἐν Φιλιππουπόλει Ἰανουαρ. 1 ἔτ. 1794, Ἰωάννης Χ΄ Νικόγλου, βεβαιοῖ ὁ Φιλ)πόλεως Κύριλλος⁽⁶¹⁾.

1825—1828 «Θεώρησις λογαριαμοῦ τοῦ Πέτρου Ναούμ, ἐπιτρόπου τῶν ὄσπιταλίων τῆς πολιτείας Φιλ)πόλεως ἀπὸ 20 Ἰανουαρ. 1825 μέχρι 15 Μαρτ. 1826. Ἐξοδα γρ. 1813:28 Ὡσαύτως τοῦ ἐπιτρόπου Ἀργύρη Ἀποστόλου μπακάλη ἀπὸ 15 Μαρτ. 1826 μέχρι 11 Ἰουνίου 1827. Ἐξοδα γρ. 1502:20. Ὡσαύτως τοῦ νέου ἐπιτρόπου Νικολάου παπουτζῆ ἐπὶ ἕν ἔτος μέχρι Ἰουν. 11 τοῦ 1828. Ἐξοδα γρ. 1.200». Ὁ Φιλ)πόλεως Νικηφόρος ὑποβεβαιοῖ⁽⁶²⁾.

1826 Ἰανουαρ. 27. Σημείωσις πραγμάτων (σκευῶν, λευκῶν καὶ ἐνδυμάτων) δωρηθέντων τῷ νοσοκομείῳ ὑπὸ τῆς Ἑλέγκως τοῦ ποτε Μιχαλάκη Μπόσιου, νοσηλευθείσης ἐν αὐτῷ, ἕξ εὐγνωμοσύνης, Μάρτυρες 4 ἱερεῖς, 8 πολῖται, ὁ Φιλ. Νικηφόρος⁽⁶³⁾.

1828—1830. «Ἰσολογισμὸς τῶν ὄσπιταλίων διὰ 19 μῆνας ἀπὸ 11 Ἰουνίου 1828 μέχρι τῆς 1 Ἰανουαρίου 1830, ὁπότε παρητήθη ὁ Νικόλαος καὶ διωρίσθη ὁ Χριστόδουλος Νακαχτζόγλου ὡς ἐπίτροπος», γρ. 2571:20. Ὁ Φιλ)πόλεως Νικηφόρος βεβαιοῖ⁽⁶⁴⁾.

1830—1831. «Λογαριασμὸς τῆς ληψοδοσίας τοῦ νοσοκομείου διὰ 15 μῆνας ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου 1830 μέχρι 1 Ἀπριλίου 1831 ἐπιτροπεύοντος τοῦ Χριστοδούλου Νακαχτζόγλου» γρ. 3.589:9⁽⁶⁵⁾.

1831—1834. «Λογαριασμὸς χρονικὸς τοῦ νοσοκομείου ἀπὸ 1831 Ἀ-

59) Αὐτόθι, σελ. 194.

60) Αὐτόθι, σελ. 198. Περὶ τοῦ Ἀντων. Κομιζοπούλου ἴδε Θρακικῶν παράρτημα ΙΙΙ τόμ. ἔτος 1931, σελ. 128—139 καὶ τόμ. ΙΙΙ ἔτ. 1932, σελ. 399.

61) Αὐτόθι, σελ. 364—367. Ὁ λογαριασμὸς οὗτος ἀντεγράφη πιστῶς ἐν τῷ ΙΙ κώδικι ἐκ τοῦ ἀχρηστευθέντος παλαιοῦ κώδικος τῆς Ἱερᾶς μητροπόλεως. Ἴδε ἀνωτέρω § 5. 62) Κώδικ. Ι, σελ. 101 (γγ'). 63) Αὐτόθι, σελ. 102 (γδ').

64) Αὐτόθι, σελ. 124—125 (ρις'—ριθ'). 65) Αὐτόθι, σελ. 126—127 (ριη'—ριθ').

πριλίου 1 μέχρι τῆς σήμερον 1832 Ἀπριλίου 1, ὁπότε παρητήθη ὁ Χριστόδουλος Νακαχιζόγλου καὶ διωρίσθη ὁ Παπαῦ Σωτηρίου, γρ. 2.364. Ὡσαύτως ἀπὸ 1832 Ἀπριλ. 1 ἕως τῆς σήμερον 1833 Ἀπριλ. 1 διὰ χειρὸς Παπαῦ Σωτηρίου, γρ. 1.436:12. Ὡσαύτως ἀπὸ 1833 Ἀπριλ. 10 ἕως 1834 Ἀπριλ. 10 ἐπιτροπεύοντος τοῦ αἰδεσιμωτάτου Παπαῦ Σωτηρίου, γρ. 1.610:13». Ὁ Φιλιππουπόλεως Νικηφόρος βεβαιοῖ⁽⁶⁶⁾.

1831 Σεπτεμβρ. 26. «Ἡ χρηματικὴ νέα κατάστασις τοῦ νοσοκομείου Φιλιππουπόλεως», γρ. 16.670. Λογαριασμοὶ τόκων αὐλικῶν καὶ ἄλλων ὁμολογιῶν ἀξίας γρ. 9170—γρ. 917⁽⁶⁷⁾.

1833 Σεπτεμβρ. 26. Ὡσαύτως λογαριασμοὶ τόκων ἐπὶ κεφ. 19.270 εἰς ὁμολογίας, γρ. 2.052. Ἐξόδα δὲ γρ. ὡσαύτως 2052. Ὁ Φιλ)πόλεως Νικηφόρος βεβαιοῖ⁽⁶⁸⁾.

1834 Σεπτεμβρ. 26. Ὡσαύτως λογαριασμοὶ τόκων ἐπὶ κεφαλαίου γρ. 18.670 εἰς ὁμολογίας, γρ. 2.242. Ὡσαύτως οἱ αὐτοὶ τόκοι τοῦ αὐτοῦ κεφαλαίου καὶ κατὰ τὰ ἔτη 1835, 1836, 1837 ἀπὸ Σεπτεμβρ. 26, παραδοθέντες ἐκάστοτε τῷ τζορμπατζῆ Βούλκω Θεοδώροβιτζ, ταμιεύοντι⁽⁶⁹⁾. Ὁ Φιλ)πόλεως Νικηφόρος βεβαιοῖ.

1836 Δεκεμβρ. 6. Χρεωστικὴ ὁμολογία τῶν ἐπιτρόπων τοῦ νοσοκομείου καὶ τῆς νεοκτίστου ἐκκλησίας τῆς ἁγίας Παρασκευῆς διὰ δάνειον 4.000 γρ. ληφθὲν διὰ τὰς ἀνάγκας τοῦ νοσοκομείου ἀπὸ τοῦ ἐν Κων)πόλει Ναφίτζ ἐφένδη. Ὑπογράφονται 5 ἐπίτροποι μετὰ τῶν σφραγίδων των καὶ μαρτυροῦσι 4 πρωτομαῖστορες⁽⁷⁰⁾.

§ 11 Γ'.) Ἦσαν οἱ ὑπὲρ τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας, τοῦ Παραγίου Τάφου καὶ Μπαλουκλῆ.

1827 Ὀκτωβρίου 26 «Ὅσα γρόσια ἐσυνάχθησαν ἀπὸ τὰς ἐκκλησίας δι' ἐνάμισυ χρόνον διὰ τὴν βοήθειαν τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας καὶ ἐστάλησαν. Ἐδιορίσθησαν δὲ καὶ δίσκοι νὰ περιφέρωνται εἰς τὰς ἐκκλησίας. Γρόσοι 1.800 (ἔξ ὧν 380 ἐκ Φιλ)πόλεως) ἐμετρούθησαν εἰς τὸ κοινὸν τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας διὰ χειρὸς τοῦ τζορμπατζῆ Βούλκου Θεοδώροβιτζ»⁽¹⁾.

1828 Ὀκτωβρίου 26. «Καταγραφὴ τῆς συνάξεως τῶν κουτιῶν τῆς ἐπαρχίας Φιλιππουπόλεως εἰς βοήθειαν τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας δι' ἓνα ὁλόκληρον χρόνον», γρ. 1.415 (ἔξ ὧν 380 ἐκ Φιλιππουπόλεως)⁽²⁾.

1831 Ὀκτωβρίου 6. «Καταγραφὴ τῆς συνάξεως ἐκ τῶν κουτιῶν περὶ τῆς βοηθείας τοῦ κοινοῦ παρὰ πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν τῶν κατὰ τὴν ἐπαρχίαν Φιλιππουπόλεως διὰ δύο χρόνους ὁλοκλήρους ἕως τῆς σήμερον», γρ. 2.580 (ἔξ ὧν 760 ἐκ Φιλιππουπόλεως). «Τὸ δὲ γράμμα 9ῆ Νοεμβρίου ἐστάλη»⁽³⁾.

66) Αὐτόθι, σελ. 334—337 (τκς'—τκθ'). 67) Κώδικ. II, σελ. 142—143. 68) Αὐτόθι, σελ. 144—145. 69) Αὐτόθι, σελ. 146—147. 70) Αὐτόθι, σελ. 164. § 11, 1) Κώδικ. I, σελ. 7. 2) Αὐτόθι, σελ. 8. 3) Αὐτόθι, σελ. 6.

1832 Φεβρουαρ. 19. «Καταγραφή τῆς βοήθειας τῆς ἐπαρχίας Φιλιππουπόλεως ὑπὲρ τοῦ Παναγίου Ἱερέως». Γρόσια 38.619. Ὁ Φιλ)πόλεως Νικηφόρος βεβαιοῖ⁽⁴⁾.

1832 Μαΐου 10. «Ἴσον ἀπαράλλακτον τοῦ πρωτοτύπου γράμματος τοῦ πατριάρχου Ἱεροσολύμων Ἀθανασίου» ὅτι ἐλήφθη τὸ ἀνωτέρω ποσὸν μετ' εὐχῶν. Ὁ Φιλ)πόλεως Νικηφόρος βεβαιοῖ⁽⁵⁾.

1835 Μαρτίου 10. «Καταγραφή συνδρομῶν ἀπὸ ἐπαρχίας Φιλιππουπόλεως διὰ τὴν ἐκκλησίαν τοῦ [Μ]παλουκλή» (ἐν Κων)πόλει). Γρόσια 5.531 (ἐκ τῶν κωμοπόλεων τῆς ἐπαρχίας, μονῆς Βατσκόβου, ρουφετίων Φιλιππουπόλεως καὶ 4 πολιτῶν). Ὁ Φιλ)πόλεως Νικηφόρος βεβαιοῖ⁽⁶⁾.

§ 12 ζ'.) Διαθήκαι

1782 Αὐγούστ. 27. Διαθήκη Κασσάνδρας, χήρας Μηχανατζόγλου, ἀκλήρου, πρὸ τῆς μεταβάσεώς της εἰς Παλαιστίνην πρὸς προσκύνησιν τῶν ἁγίων τόπων⁽¹⁾.

1789 Αὐγ. 17. Διαθήκη τῆς Εἰρήνης Χ'' Κούμτζου⁽²⁾ τῷ 1788 ἡ Νήνα (Εἰρήνη) χήρα καὶ θυγάτηρ τοῦ Χ'' Κούμτζου ἐδάνεισεν ἀπέναντι χρεωστικῆς δμολογίας τῷ Χ'' Κοσμᾶ Χ'' Ἡλία γρ. 1.870. Τῷ 1790 τῇ 16ῃ Σεπτεμβρίου ἐκ τοῦ ἐπιστραφέντος ποσοῦ ἡ Νήνα παρέδωκε τῷ ἄρχοντι λογοθέτη γρ. 1.300 ἐπὶ τῷ ὄρω ἐφ' ὅσον αὕτη ζῆ τὸν τόκον αὐτῶν γρ. 130 νὰ λαμβάνη αὕτη, μετὰ δὲ τὸν θάνατόν της νὰ δοθῶσι γρ. 1.000 τῇ μητροπόλει διὰ τὸ τέμπλον, 100 τῷ Ἑλλ. σχολεῖω, 100 τοῖς ὀσπιταλίοις καὶ 100 τῇ φυλακῇ τοῦ χαρατζῆ. Ἀποθανούσης τῆς Νήνας (Εἰρήνης) τῇ 1 Ἰανουαρ, 1793 ἡ διαθήκη αὐτῆς ἐξετελέσθη πιστῶς ὑπὸ τοῦ ἄρχοντος σκευοφύλακος ἱελεμπῆ Νικολ. Ἰωάν. Χ'' Νίκογλου. Μάρτυρες 8.

1791 Μαρτίου 11. Διαθήκη Ζωῆς, θυγατρὸς παπᾶ Ἡλία, συζύγου δὲ Σιδέρη Γούναρη. Μάρτυρες 4 ἄρχοντες τῆς πολιτείας, ὁ δὲ Φιλ)πόλεως Κύριλλος βεβαιοῖ⁽³⁾.

1795 Δεκεμβρ. 10. Διαθήκη Εὐγενῆς, θυγατρὸς Λέκογλου, ὀρισάσης ἐπίτροπόν της τὸν αὐτάδελφόν της παπᾶ Χριστόδουλον Λέκογλου. Μάρτυρες 2 ἄρχοντες, 1 πολίτης, ὁ Φιλ)πόλεως Κύριλλος βεβαιοῖ⁽⁴⁾.

4) Αὐτόθι, σελ. 166 (ρη'). 5) Αὐτόθι, σελ. 167 (ρνη'). 6) Αὐτόθι, σελ. 86 (ση').

§ 12) 1) Αὐτόθι, σελ. 10 (β').—Ὁ Κ. Μηχανατζόγλου διετέλεσε δις πρωτομαῖστωρ τῶν ἀμπατζήδων (1764—65) μετὰ τοῦ Χ'' Στογιάννη καὶ 1767—72 μετὰ τοῦ Ντεμιρτζόγλου. Ἴδε Μυρτ. Ἀποστολίδου, τὰ ἀρχεῖα τοῦ ἐν Φιλ. ρουφετίου τῶν ἀμπατζήδων, Ἀρχεῖον Θεράκ. λαογρ. θησαυροῦ, τόμ. III, ἔτ. 1937, σελ. 170 κέξ.

2) Αὐτόθι, σελ. 22 (ιδ') καὶ σελ. 19 (ια'). Ἡ αὕτη ὡς θυγάτηρ τοῦ Χατζῆ Κουμτζόγλου ἀφιέρωσε τῷ 1782, 8βρ. 26 εἰς τὸ ρουφετίον τῶν ἀμπατζήδων ἀσλάνια 200, ὅπως ὁ ἐτήσιος αὐτῶν τόκος παραδίδηται εἰς τὸ παγκάρι τῆς ἐκκλησίας τοῦ ἁγ. Κωνσταντίνου ἐπ' ὠρισμένῳ σκοπῷ πρὸς μνημόσυνόν της. Ἀρχεῖα ρουφετίου ἀμπατζήδων, βιβλ. II, σελ. 3. 3) Αὐτόθι, σελ. 25 (ιζ'). 4) Αὐτόθι, σελ. 39 (κβ').

1814 Νοεμβρ. 18. Διαθήκη Μελάγχωρος Χ' Δραγκάνου⁵⁾. Μεταβάλλεται τῇ 27ῃ Αὐγ. 1818. Μάρτυρες 2 ἱερεῖς, 11 πολῖται, ὁ Φιλ)πόλεως Παῖσιος ὑποκυροῖ^{5α)}. Μεταβάλλεται τῇ 13 Νοεμβρίου 1827. Μάρτυρες 4 ἱερεῖς, 5 πολῖται, ὁ Φιλ)πόλεως Νικηφόρος ἀποφαίνεται^{5β)}. Μεταβάλλεται τῇ 26 Μαρτ. 1835. Μάρτυρες 4 ἱερεῖς, 5 πολῖται, ὁ Φιλ)πόλεως Νικηφόρος^{5γ)}.

1815 Μαΐου 1. Διαθήκη τοῦ ἀρχιερέως Καλλινίκου ἐπισκόπου Λεύκης, Ὑπογράφουσιν ὡς μάρτυρες 4 ἱερεῖς καὶ 2 πολῖται⁶⁾.

1819 Ἰανουαρ. 20. Ἐκτέλεσις τῆς διαθήκης τοῦ μακαρίτου Ἀναστασίου Ἀργυρίου Βοδηνιώτου, μετονομασθέντος Ἀνθίμου ὡς μοναχοῦ ἀναψηλαφηθείσης τῆς ὑποθέσεως τῶν κατακειμένων τοῦ διαθέτου 1000 γρ. παρὰ τῷ ρουφετίῳ τῶν γουναράδων⁷⁾. Ὁ Φιλ)πόλεως Παῖσιος ὑποκυροῖ.— Κατὰ ὁμολογίαν τῶν μαϊστόρων γουναράδων ἀπὸ 1799 Ἰουνίου 20 ἔδει ὁ τόκος τῶν ὑπ' αὐτῶν ληφθέντων 1000 γρ. νὰ δίδηται τῷ δανειστῇ κατ' ἔτος (10%), μετὰ δὲ τὸν θάνατον αὐτοῦ τὸ μὲν κεφάλαιον νὰ παραμένῃ εἰς τὸ ρουφετίον, ὁ δὲ τόκος αὐτοῦ νὰ διανέμηται εἰς διαφόρους ἐκκλησίας, ὡς ὀρίζει ὁ διαθέτης. Μαῖστορες 6 ὑπόσχονται, ἐπίτροποι τῆς ἐκκλησίας μάρτυρες· ἐκτελεσθῆς δὲ τῆς διαθήκης ὀρίζεται ἐν ἀνάγκῃ ὁ ἐκάστοτε ἀρχιερεὺς⁸⁾. Παρεσχέθη τῇ 29 Μαρτ. 1821 βοήθειά τις τοῖς διαμαρτυρηθεῖσιν ἀδελφοῖς αὐτοῦ⁹⁾.

1820, Φεβρουαρ. 17. Διαθήκη Σοφίας Γεωργίου Μανδρατζόγλου. Μαρτυροῦσι 3 ἱερεῖς, 3 πολῖται, ὁ δὲ Φιλ)πόλεως Παῖσιος ὑποβεβαιοῖ¹⁰⁾.

1826 Σεπτεμβρ. 24. Διαθήκη τῆς Χρυσῆς Ἀργυρίου. Μάρτυρες 2 ἱερεῖς, 2 πολῖται¹¹⁾. Τῷ 1827 Ὀκτωβρ. 10 ἐξετελέσθη ἡ διαθήκη τῆς μακαρίτιδος μετὰ παροχὴν ἐλέους εἰς δύο ἑξαδέλφους αὐτῆς ἐκ Βοδενῶν ἐκ τῆς καταλειφθείσης περιουσίας καὶ τὴν ἀφαίρεσιν τῶν ἐξόδων τῆς κηδείας τῆς καὶ ἄλλων τινῶν, διατεθέντων τῶν ὑπόλοιπων γρ. 1500 εἰς διαφόρους φιλανθρωπικοὺς σκοποὺς. Ὁ Φιλ)πόλεως Νικηφόρος ὑποβεβαιοῖ¹²⁾.

1827, Ἰανουαρίου 25. Διαθήκη Μελάγχωρος Χ' Ἡλιοῦ. Μάρτυρες 5 ἱερεῖς, 14 πολῖται, ὁ Φιλ)πόλεως Νικηφόρος ὑποβεβαιοῖ¹³⁾.

1827, Δεκεμβρίου 15. Διαθήκη τοῦ ἱερέως Κωνσταντίνου οἰκονόμου καὶ τῆς πρεσβυτέρας αὐτοῦ Ταρσίας. Ἡ διανομὴ τῶν κληροδοτηθέντων ἐγένετο

5) Αὐτόθι, σελ. 51 (μγ'). Ὁ σύζυγος τῆς μακαρίτιδος ἦτο βουλγαρεπόνυμος
5α) Αὐτόθι, σελ. 72—73 (ξδ'—ξε'). 5β) Αὐτόθι, σελ. 130 (ρκβ.). 5γ) Αὐτόθι, σελ. 87 (οθ'). 6) Αὐτόθι, σελ. 55 (μζ').

7) Αὐτόθι, σελ. 62 (νδ')—8) Αὐτόθι, σελ. 32 (κδ')—9) Αὐτόθι, σελ. 76 (ξη').

10) Αὐτόθι, σελ. 71—72 (ξγ'—ξδ'). Ἡ Σοφία (Χ') Γεωργίου Μανδρατζόγλου ἦτο ἀδελφή, ὡς φαίνεται, τοῦ Κωνστ. Χ' Γεωργίου Μανδρατζόγλου, ὅστις εἰς τὰς δύο θυγατέρας αὐτῆς Ραλοῦ καὶ Μαριώραν Νικολάου, ἀνεψιάς δὲ αὐτοῦ, κληροδοτεῖ ἀνά 5000 γρ. Ἴδε κατωτέρω, III ἀρ. 23 καὶ 24.

11) Αὐτόθι, σελ. 103 (ρε'). —12) Αὐτόθι σελ. 104 (ρς').

13) Αὐτόθι, σελ. 108 (ρ').

τῆ 23ῃ Ἰανουαρίου τοῦ 1832. Ὁ Φιλ)πόλεως Νικηφόρος βεβαιοῖ⁽¹⁴⁾.

1828, Μαρτίου 14. Διαθήκη Μάρκου Γεωργίου Καραβατζόγλου.—Ὁ πατὴρ αὐτοῦ Γεώργιος ὁμολογεῖ ὅτι εὐχαρίστως δέχεται τὰ ὀρισθέντα αὐτῷ ὑπὸ τοῦ μακαρίτου υἱοῦ του ἐν τῇ διαθήκῃ τῆ 28 Μαΐου 1828. Μάρτυρες 4 ἱερεῖς, 5 πολῖται, ὁ Φιλ)πόλεως Νικηφόρος ἀποφαίνεται⁽¹⁵⁾.

1828, Ὀκτωβρίου 3. Διαθήκη Ἀθανασίου Κωνσταντίνου Μπουλγκούρογλου. Μάρτυρες 4 ἱερεῖς, 6 πολῖται⁽¹⁶⁾.

1830, Αὐγούστου 27. Ἴσον τῆς διαθήκης τοῦ μακαρίτου Κωνσταντίνου Μανδρατζόγλου, συνταχθείσης ἐν Κων)πόλει. Ὁ Φιλ)πόλεως Νικηφόρος ὑποβεβαιοῖ. Τὰ συναχθέντα ἐκ τῆς ἐκκαθαρίσεως τῆς περιουσίας τοῦ μακαρίτου ὑπὸ τῶν ἐκτελεστῶν πλὴν τῶν διὰ τοῦ Κασίμη πωληθέντων καὶ εὐρισκομένων παρ' αὐτῷ, γρ. 34.800 διενεμήθησαν εἰς τοὺς οἰκείους καὶ εἰς φιλανθρωπικοὺς σκοποὺς ὑπὸ τῶν ἐπιτρόπων τῆ 15 10βρ. 1830 συμφώνως τῇ διαθήκῃ⁽¹⁷⁾.

1833 Ἰανουαρ. 1. Διαθήκη Ρωξάνδρας Γεωργίου Μανδρατζόγλου⁽¹⁸⁾. Μαΐου 20 τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἀλλαγὴ τῆς διαθήκης⁽¹⁹⁾. Μάρτυρες 4 ἱερεῖς, 9 πολῖται, ὁ Φιλ)πόλεως Νικηφόρος βεβαιοῖ.

1834 Ἰανουαρ. 3. Διαθήκη τοῦ ἐπισκόπου Λεύκης Σεραφεῖμ. Ἄπασα ἡ περιουσία αὐτοῦ ἐκ γρ. 34.292 διανέμεται εἰς ἐκκλησίας, μονὰς, φιλανθρωπικὰ καταστήματα καὶ ἀγαθοεργίας. Μάρτυρες 6 ἱερεῖς, 6 πολῖται, ὁ Φιλ)πόλεως βεβαιοῖ⁽²⁰⁾. Μαρτίου 21 τοῦ αὐτοῦ ἔτους ὁ αὐτάδελφος τοῦ μακαρίτου Γεώργιος Ἀγγελίδης Σερδάρης διαμένων ἐν Μπουρλαδίῳ τῆς Μολδαυίας εὐχαριστεῖ τῷ μητροπολίτῃ διὰ τὴν πιστὴν ἐκτέλεσιν τῆς διαθήκης τοῦ

14) Αὐτόθι, σελ. 128 (ρκ'). Ἐδημοσιεύθη ἐν τοῖς Θρακικοῖς ὑπὸ τοῦ δισηγόνου του Νικ. Οἰκονομίδου, τόμ. III, ἔτ. 1833, σελ. 208—212 καθ' ἡμετέραν ἐκ τοῦ κώδικος πιστὴν ἀντιγραφὴν.

15) Αὐτόθι, σελ. 135—137 (ρκζ'—ρκθ').

16) Αὐτόθι, σελ. 140 (ρλβ').—Ὁ μακαρίτης ἀνῆκεν εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν μεγαλεμπόρων καραμπατζήδων Μπουλγκούρογλου, ἧς γενάρχης ὁ ὁμώνυμος Θανάσις ἀναγορευθεὶς μαῖστωρ τῷ 1776. Ἴδε *Μυρτ. Ἀποστολίδου*. Τὸ ἀρχεῖα τοῦ ἐν Φιλίπ. ρουφείου τῶν ἀμπατζήδων, σελ. 189 ἐν τῷ Ἀρχεῖῳ τοῦ Θρακ. Λαογρ. Θεσσαυροῦ τόμ. III, ἔτ. 1937. Διετέλεσε πρωτομαῖστωρ τῷ 1820—21. Αὐτόθι, σελ. 171.

17) Αὐτόθι, σελ. 157—159 (ρμθ'—ρνα'). Περὶ τοῦ Κωνστ. Μανδρατζόγλου ἴδε *Μυρτίλ. Ἀποστολίδου*, ἔνθα ἀνωτέρ. σελ. 184 καὶ ἐξῆς. Τὴν διαθήκην τοῦ μακαρίτου, ὡς καὶ τὰ τῆς διαθέσεως τῆς καταλειφθείσης περιουσίας ἴδε κατωτέρω III, ἀρ. 23 καὶ 24.

18) Αὐτόθι, σελ. 169 (ρξα).—19) Αὐτόθι, σελ. 173 (ρξε'). Περὶ τῆς Ρωξάνδρας ἀδελφῆς τοῦ Κωνσταντίνου Μανδρατζόγλου καὶ συζύγου τοῦ ἐν Ἰνδίας ἐμπορευομένου Φιλιππουπολίτου Χ' Γεωργίου Μποζατζόγλου, μητρὸς δὲ τοῦ αὐτόθι Μανόλι κτλ. ὡς καὶ περὶ τῆς διαθήκης αὐτῆς, ἴδε *Μυρτ. Ἀποστολίδου* ἔνθα ἀνωτέρ. σελ. 184—185.

20) Αὐτόθι, σελ. 182 (ροδ').

ἀδελφοῦ του. Τὸ ἴσον τῆς εὐχαριστηρίου ἐπιστολῆς κατεστρώθη ἐν τῷ κώδικι⁽²¹⁾.

1834 Ἰανουαρ. 30. Διαθήκη Γρηγορίου Παναγιώτου μπακάλη. Μάρτυρες 3 ἱερεῖς, 2 πολῖται⁽²²⁾.

1834 Μαρτίου 13. Διαθήκη Μήλιου Πέτρου ἀμπατζῆ. Περιουσία ἐκκαθαρισθεῖσα γρ. 72.524. Μάρτυρες 7 πολῖται, ἐν οἷς ὁ Βουῦλκος Θεοδώροβιτς ὑπογράφεται βουγαριστί, 4 ἱερεῖς καὶ ὁ Φιλ)πόλεως Νικηφόρος βεβαιοῖ⁽²³⁾.

1835 Σεπτεμβρ. 24. Διαθήκη Σουλτάνης Γεωργίου Μπειάρη. Μάρτυρες 4 ἱερεῖς, 4 πολῖται, ὁ δὲ Φιλ)πόλεως Νικηφόρος βεβαιοῖ⁽²⁴⁾.

1835 Ἰουνίου 3. Διαθήκη ἱερομονάχου Σωφρονίου Βατοπεδινοῦ ἐν Χάσκιοι⁽²⁵⁾.

1835 Σεπτεμβρίου 7. Διαθήκη τοῦ ἱερέως Χρυσάνθου. Περιουσία γρ. 11.000. Μάρτυρες 4 ἱερεῖς, 2 πολῖται, ὁ Φιλ)πόλεως Νικηφόρος βεβαιοῖ⁽²⁶⁾.

1837 Φεβρουαρ. 3. Διαθήκη Χ' Κοσμᾶ Γεωργίου. Περιουσία 48.400 γρ.⁽²⁷⁾. Μάρτυρες 5 ἱερεῖς, 4 πρωτομαΐστορες.

1837 Φεβρουαρ. 3. Διαθήκη Γεωργίου Δημητρίου Σαμαρτζόγλου. Περιουσία 30.425. Μάρτυρες 4 ἱερεῖς, 4 πρωτομαΐστορες, 3 μαΐστορες καὶ ὁ Φιλ)πόλεως Νικηφόρος βεβαιοῖ⁽²⁸⁾.

1837 Μαρτίου 26. Διαθήκη Μελάχως Δημητρίου Σαμουρδάρη. Χρηματικὴ περιουσία γρ. 7.480 καὶ κτήματα. Μάρτυρες 3 ἱερεῖς, 7 πολῖται, ὁ Φιλ)πόλεως Νικηφόρος βεβαιοῖ⁽²⁹⁾.

1838 Ἰανουαρ. 19. Διαθήκη Ἀθανασίου Χ' Δημητρίου Γκιουμους γκερδάνη. Περιουσία εἰς χρήματα 150.000 γρ. κτήματα καὶ ὀσπιτικά. Μάρτυρες 1 ἱερεύς, 6 πολῖται, οἱ τρεῖς υἱοὶ καὶ δύο θυγατέρες βεβαιοῦσιν, ὁ Φιλ)πόλεως Νικηφόρος βεβαιοῖ⁽³⁰⁾.

1838 Ἰανουαρ. 30. Διαθήκη Μαρίνου Γκέντζιου, Μάρτυρες 4 ἱερεῖς, 2 μιλέτ-βεκίλ, καὶ 3 πρωτομαΐστορες^(30α).

1838 Φεβρουαρ. 17. Διαθήκη Ἑλένης, συζύγου τοῦ Γεωργίου Τζηπούρη. Μάρτυρες 4 ἱερεῖς, 3 πολῖται καὶ οἱ 2 μιλέτ-βεκίληδες⁽³¹⁾.

1838 Ἀπριλ. 17. Διαθήκη τοῦ μακαρίτου Θεοδώρου Ἀποστόλου. Περιουσία γρ. 16.025. Μάρτυρες, 4 ἱερεῖς, 2 μιλέτ-βεκίληδες, 3 πολῖται⁽³²⁾.

21) Αὐτόθι, σελ. 189 (ρπα'). 22) Αὐτόθι, σελ. 161 (ρνγ'). 23) Αὐτόθι, σελ. 186 (ροη'). Ὁ μακαρίτης ἦτο ἐκ τῶν ἐξηλληνισμένων Βουλγάρων. 24) Αὐτόθι, σελ. 255 (σμφ'). 25) Αὐτόθι, σελ. 256 (σμη'). 26) Αὐτόθι, σελ. 252 (σμηδ'). 27) Αὐτόθι, σελ. 267 (σμηθ'). 28) Αὐτόθι, σελ. 268 (σξ'). 29) Αὐτόθι, σελ. 276 (σξη').

30) Αὐτόθι, σελ. 294 (σπς').—Ἴδε κατωτέρω, III, ἀρ. 41.

30α) Αὐτόθι, σελ. 293 (σρ').—31) Αὐτόθι, σελ. 297 (σπθ').

32) Αὐτόθι, σελ. 312 (τδ').—Ἡ περιουσία τοῦ μακαρίτου παρεδόθη πρὸς τοκισμὸν εἰς τὸ ρουφέτιον τῶν ἀμπατζήδων μέχρι τῆς ἐνηλικιώσεως τοῦ ἀνηλίκου

1838 Ἰουνίου 13 Διαθήκη Νικολάου Δημητρίου Γιαζατζῆ. Μάρτυρες 4 ἱερεῖς, 2 μιλέτ βεκίληδες, 3 πολῖται⁽³³⁾.

1838 Ἰουνίου 27. Διαθήκη Χ΄ Ἡλία Πέτκου. Περιουσία γρ. 8003. Μάρτυρες 5 ἱερεῖς, 2 μιλέτ βεκίληδες, 2 πολῖται⁽³⁴⁾.

1839 Μαΐου 13. Ἴσον τμήματος τῆς διαθήκης τοῦ ἐν Βιέννη Φιλιππουπολίτου Σωτηρίου Ἀντωνιάδου, ἀφορῶν τὰ κληροδοτήματα αὐτοῦ⁽³⁵⁾. — Πρωτόκολλον τοῦ ἐν Βιέννη δικαστηρίου ἀπὸ 14 Δεκεμβρίου περὶ τῆς ἐκτελέσεως τῆς διαθήκης. Ἐπιστολαὶ κυρίας χήρας Ραλλοῦς Σ. Ἀντωνιάδου καὶ Σμαράγδας Νικόλιτζ, θυγατρὸς τοῦ μακαρίτου Σ. Ἀντωνιάδου πρὸς τὴν ἐπιτροπείαν τῆς ἐν Βιέννη αὐλικῆς κάμαρας περὶ τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως, ἀναλαμβανουσῶν ἀμφοτέρων τὴν ἐκτέλεσιν τῆς διαθήκης τοῦ συζύγου καὶ πατρὸς, καίπερ προσβαλλουσῶν αὐτὴν ἀπὸ 4 Μαρτίου 1841 ὡς μὴ νομίμως συντεταγμένην (ἴσα).

1843 Μαΐου 8. Διαθήκη Μαρίκας Χ΄ Γεωργίου Ράντογλου. Περιουσία γρ. 5.000. Μάρτυρες 4 μαίστορες, 1 ἱερεύς⁽³⁶⁾.

§ 13. η΄.) Κληρονομικά.

1781 Ἰουλ. 15. Μαρτυρικὸν ὅτι αἱ κυραὶ Μάρω καὶ Μελάχρω αὐτάδελφοι καὶ ἡ θεία αὐτῶν Μέλω, κληρονόμοι τῆς μητρὸς τῶν Σουλτάνης Μαυρουδῆ Τζηφούτογλου καὶ τοῦ ἀδελφοῦ των Διαμαντῆ ἔλαβον παρὰ τῆς νύμφης αὐτῶν Μαρίκας τὴν ἀξίαν τοῦ μεριδίου τῆς μητρὸς των καὶ τοῦ ἀδελφοῦ των καὶ ἐξώφλησαν. Ὁ Φιλ)πόλεως Κύριλλος ἐπιβεβαιοῖ⁽¹⁾.

1783 Ὀκτωβρ. 1. Ὁμολογία τῆς κοκκῶνας Σμαράγδας, συζύγου τοῦ ἄρχοντος σκευοφύλακος τζελεμπῆ Δημητράκη Κύρου καὶ κηδεμόνος τῶν ἀνηλικῶν ὄρφανῶν τοῦ Ἀθανασίου Χ΄ Ζάχογλου, γαμβροῦ τῆς ἐπὶ τῇ προαποθανούσῃ θυγατρὶ Εὐφροσύνη, περὶ παραλήψεως παρὰ τοῦ σκευοφύλακος αὐταδέλφου τῆς τζελεμπῆ Νικολάκη τῆς περιουσίας τοῦ μακαρίτου γαμβροῦ τῆς καὶ τοῦ θείου αὐτοῦ Χ΄ Μανόλη Γούναρη συμφώνως τοῖς λογαριασμοῖς. Μάρτυρες 7, ὁ Φιλ)πόλεως Κύριλλος ἐπιβεβαιοῖ⁽²⁾.

1783 Ὀκτωβρ. Ὁμολογία «ἰδίους αὐτοῖς χεῖλεσι» τῆς Παρασκευῆς, χήρας τοῦ Ἀθανασίου Χ΄ Ζάχογλου περὶ παραλήψεως παρὰ τοῦ αὐτοῦ σκευοφύλακος τῶν ἀνηκόντων αὐτῇ ἐκ τῆς κληρονομίας τοῦ ἀνδρός τῆς. Μαρτυροῦσιν 6 ἄρχοντες, ὁ Φιλ)πόλεως Κύριλλος ἐπιβεβαιοῖ⁽³⁾.

1786 Φεβρουαρίου 6. Ὁμολογία Χ΄ Κωνσταντίνου Τρουπτζῆ ὅτι ἔλαβε καὶ ἐξώφλησε παρὰ τῆς πενθερᾶς του Μώσως τὴν κληρονομίαν τῶν ἐκ τῆς ἀποθανούσης θυγατρὸς τῆς τέκνων του Σοφίας καὶ Ἀντωνίου, συντηρου-

τέκνου του Ἀθανασίου. Ἴδε ἀρχεῖα τοῦ ἐν Φιλιππουπόλει ρουφειοῦ τῶν ἀμπατζῆδων, βιβλ. III, σελ. 56. 33) Αὐτόθι, σελ. 318 (τιγ΄). 34) Αὐτόθι, σελ. 321 (τιγ΄). 35) Κώδικος II, σελ. 304—307, 36) Κώδικος I, σελ. 343 (τε΄). § 13. 1) Κώδικος I, σελ. 9 (α΄). 2) Αὐτόθι, σελ. 13 (ε΄). 3) Αὐτόθι, σελ. 14 (ς΄).

μένων ὑπ' αὐτοῦ. Μάρτυρες 16 κληρικοὶ καὶ ἄρχοντες, ὁ μητροπ. ἐπιβηβαιοῖ(4).

1789 Μαρτίου 1. Ὁμολογία Ἀθανασίου Κωστάτζογλου, ἐλθόντος ἐκ Κων)πόλεως, ὅτι ἔλαβεν ὡς κληρονόμος ἅπασαν τὴν περιουσίαν εἰς ὁμολογίας χρεωστικὰς καὶ σκευὴ τῆς αὐταδέλφης του Θεοδοσίας συζύγου τοῦ Κασίμογλου, ἀποθανούσης ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Νικηφόρου Ἀρίκογλου, παρὰ τῆς θυγατρὸς τοῦ μακαρίτου Ἀρίκογλου Ἀναστασίας συμφώνως τῇ γενομένῃ καταγραφῇ ὑπὸ τοῦ γαμβροῦ αὐτῆς Δημητρίου Κουγιουμτζῆ καὶ ἐξώφλησεν. Μάρτυρες 2 κληρικοὶ, 3 ἄρχοντες, 3 πολῖται, ὁ Φιλ)πόλεως Κύριλλος ἐπιβηβαιοῖ.—Καταγραφή τῶν οἰκιακῶν πραγμάτων καὶ σκευῶν καὶ χρηματικῶν ὁμολογιῶν, ἅπερ ἔλαβεν ὁ προορηθῆεις κληρονόμος. Μάρτυρες οἱ αὐτοί(5).

1790 Φεβρ. 20. Αἴτησις Συνεσίου περὶ κληρονομίας τοῦ ἀποθανόντος αὐταδέλφου του Χ' Τριανταφύλλου Ἰωάννου Ψωμᾶ, οὗ τὸ ἐργαστήριον καὶ μερίδιον ἀλευρομύλου κατεῖχεν ἀπέναντι χρέους τοῦ μακαρίτου ὁ γυναικάδελφος αὐτοῦ Κώστας τοῦ Στάθη. Ἡ ὑπόθεσις παρέμεινεν ἐκκρεμῆς ὡς ἀναπόδεικτος. Μάρτυρες 3 ἄρχοντες, 2 πολῖται, ὁ Φιλ)πόλεως Κύριλλος(6).

1791 Φεβρουαρ. 29. Ὁμολογία Ἀναστασίου Σταμάτη ὅτι ἔλαβε τὴν κληρονομίαν τῆς μανίτσας του Ἐλένης καὶ τῆς Θείας του Πίτσας παρὰ τοῦ Στόγιου Τακιατζῆ(7). Μάρτυρες 4 ἄρχοντες, ὁ Φιλ)πόλεως Κύριλλος.

1791 Μαρτίου 3. Ὁμολογία Εὐγενείας ὅτι ἔλαβε παρὰ τοῦ μοναστηρίου Μπατσκόβου ἅπασαν τὴν ἀνήκουσαν αὐτῇ κληρονομίαν ἐκ τοῦ αὐταδέλφου της ἡγουμένου Δαμασκηνοῦ. Μάρτυρες 4 ἄρχοντες, 1 πολίτης, ὁ Φιλ)πόλεως Κύριλλος ἐπιβηβαιοῖ(8).

1793 Ἰανουαρ. Ὁμολογία παραλήψεως κληρονομίας τοῦ πατρὸς των, Γιαννάκη Δουλγκέρογλου ὑπὸ τῶν υἱῶν του Ἀναστασίου καὶ Θεοδώρου, θυγατρὸς του Σμαραγδίτσης καὶ συζύγου του Ἐλενίτσης ἐκ τοῦ ἐν Καλκούτῃ συνεταιρισμοῦ τοῦ μακαρίτου μετὰ τοῦ γυναικαδέλφου του Γεωργίου Ἀγγελῆ Χ' Χρυσάφογλου διὰ τοῦ ἐπιτρόπου των ἐν Καλκούτῃ Μαυρουδῆ Χ' Κυριάκου. Μάρτυρες 5 ἄρχοντες, 1 ἱερεὺς, ὁ Φιλ)πόλεως Κύριλλος ἐπιβηβαιοῖ(9).

1793 Ἰουνίου. Ὁμολογία παραλήψεως κληρονομίας κατὰ τὴν διαθήκην τοῦ ἐν Καλκούτῃ ἀποθανόντος Γεωργίου Χ' Κωνσταντίνου Καρύδογλου παρὰ

4) Αὐτόθι, σελ. 16 (η').—Τὸ κύριον ὄνομα *Μώσω* καὶ *Μῶσα* ὡς ἀπαντᾷ ἐν τοῖς ἀρχείοις τῶν ἀμπατζήδων ἀπὸ τοῦ 18ου ἤδη αἰῶνος, εἶναι αὐτὸ τὸ *Μόσχω*, οὗ τὸ ὑποκοριστικὸν *Μοσχούλα* λέγεται καὶ *Μοσοῦλα*.

5) Αὐτόθι, σελ. 19—20 (ια'—ιβ').—Ἀρίκογλου καὶ Κασίμογλου ἀπόγονοι ἀμπατζήδων, ὧν οἱ γενάρχαι μνημονεύονται ἐν τῷ α'. κώδικι τῶν ἀμπατζήδων Ἀθανάσις Ἀρίκογλους (1688), Κασίμης (1696). 6) Αὐτόθι, σελ. 24 (ιγ').

7) Αὐτόθι, σελ. 25 (ιδ').—Πίτσα ἀντὶ Πιπίτσα ὑποκοριστικὸν τοῦ Θεοπέμπτου.

8) Αὐτόθι, σελ. 25 (ιζ'). 9) Αὐτόθι, σελ. 26 (ιη').

τῶν ἐπιτρόπων αὐτοῦ Μαυρουδῆ Χ'' Κυριάκου καὶ Μιχάλη Ἀνδρέου ὑπὸ τῶν κληρονόμων τοῦ μακαρίτου Εὐγενείας συζύγου,..... ἀδελφῆς του μετὰ τῶν τέκνων τῆς Κωνσταντίνου, Χ'' Σωτηρίου, Ἐλενίτσης, Ζωίτσης καὶ Εὐφροσύνης, καὶ τῆς ἀρχοντίσσης Σμαραγδίτσης Ἰωάννου Χ'' Νίκογλου ὡς κηδεμόνος τῆς ἐγγονῆς τῆς Ἀννίτσης, θυγατρὸς τοῦ μακαρίτου⁽¹⁰⁾.

1793 Ἰουνίου. Ὁμολογία ἡγουμένου Ἰγνατίου, Μόσως καὶ τζελεμπῆ Σωτηράκη ὅτι παρέλαβον καὶ διενείμαντο ἀδελφικῶς ἐξ ἴσου τὴν πατρικὴν καὶ μητρικὴν τῶν περιουσίαν, κινητὴν τε καὶ ἀκίνητον (Παπαγιαννάκογλου καὶ τῆς συζύγου του Σμαράγδας) ⁽¹¹⁾.

1800, Ἀπριλ. 27. Ὁμολογία τοῦ ἐκ Σαμακοβίου Ἡλιζου Θεοδώρου ὅτι ἔλαβε μετὰ τῆς νύμφης του τὴν κληρονομίαν τοῦ ἀποθανόντος ἐν Φιλιππουπόλει ἀδελφοῦ του Χ'' Γεωργίου Θεοδώρου Σαμακοβλῆ. Μάρτυρες 1 ἄρχων, 3 πολῖται, ὁ Φιλ)πόλεως Κύριλλος⁽¹²⁾.

1800, Αὐγούστου 30. Ὁμολογία Ἀναστασίου Γεωργίου Πολίτογλου, ἐπιτρόπου τοῦ ἀποθανόντος γαμβροῦ τοῦ Χ'' Σωτηρίου Χ'' Εὐσταθίου Κεντιντένογλου καὶ τῆς ἀδελφῆς του Ἐλένης συζύγου τοῦ μακαρίτου καὶ τοῦ ἀνηλίκου ὄρφανοῦ Κωνσταντίνου καὶ τῆς Εὐγενῆς Χ'' Εὐσταθίου Κεντιντένογλου μητρὸς τοῦ μακαρίτου ὅτι ἐθεώρησαν τοὺς λογαριασμοὺς καὶ τὴν περιουσίαν τοῦ μακαρίτου καὶ διενείμαντο αὐτὴν, κινητὴν τε καὶ ἀκίνητον. Μάρτυρες 1 ἄρχων, 3 πολῖται, ὁ Φιλ)πόλεως Κύριλλος⁽¹³⁾.—Καταγραφὴ ἀπάσης τῆς περιουσίας ὡς καὶ τῶν χρεῶν τοῦ μακαρίτου καὶ διανομὴ αὐτῆς εἰς τὸ ὄρφανόν καὶ τὴν σύζυγον Ἐλένην Γεωργίου Πολίτογλου. Εἰς μετροτὰ καὶ ὁμολογίας γρ. 11.167:60. Τὰ περιελθόντα ἀκίνητα εἰς τὸ ὄρφανόν ἦσαν: 1 μαγαζεῖον, 1 ὄσπίτιον, 1 φοῦρνος, 1 ἐργαστήριον ἀμπατζήδικον, ἐν ἑτερον.

10) Αὐτόθι, σελ. 26 (ιβ').—Ἡ οἰκογένεια Καρύδογλου ἐκ τῶν παλαιῶν τῶν καραμπατζήδων, Γενάρχης αὐτῆς Θανάσις Καρύδας μνημονευόμενος ἐν τοῖς ἀρχαίοις τῶν ἀμπατζήδων ἀπὸ τοῦ 1730. (Ἀρχεῖα, βιβλ. 1 σελ. 56).

11) Αὐτόθι, σελ. 29 (κα'). 12) Αὐτόθι, σελ. 34 (κς').

13) Αὐτόθι, σελ. 36 (κη'). Ἀμφότεραι αἱ οἰκογένειαι Πολίτογλου καὶ Κεντιντένογλου ἦσαν παλαιαὶ ἑλληνικαὶ εὐγενεῖς καραμπατζήδων. Ἴδε Μυρτ. Ἀποστολίδου, ἐνθα ἀνωτέρω, σελ. 187 καὶ 190. Ἡ χήρα Ἐλενη Πολίτογλου ἐνυμφεύθη μετὰ τινα ἔτη τὸν ἐκ Κοπριβσιτίσης ἐγκαταστάντα εἰς Φιλιππούπολιν ἑλληνίζοντα Στογιάννον τζορπατζῆ, νεώτερον ἀδελφὸν τοῦ Βούλκου Θεοδώροβιτζ, βελγικτῆν, πολλάκις μνημονευόμενον ἐν τοῖς κώδιξιν ὡς δημογέροντα. Τὰ τέκνα αὐτῶν Γεωργάκις, Μαριώρα καὶ Θεοδωράκις ἔτυχον ἑλληνικῆς ἀγωγῆς καὶ παιδείας. Ἡ Μαριώρα ἐνυμφεύθη τὸν ἑλληνα Μετσοβίτην Δημητρίκαν Μήτσορα, βελγικτῆν, ὁ Θεοδωράκις ἀπέθανεν Ἕλληνα τῷ 1856, καταλιπὼν δύο θυγάτρια, ἅτινα ἐνυμφεύθησαν τοὺς ἑλληνας Ἀθαν. Μιχ. Γκεμισγερδάνην καὶ Γ. Πρίντζην, ὁ δὲ Γεωργάκις βουλγαρίσας ἐπρωταγωνίστησεν ἐν τῷ ὑπὲρ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀνεξαρτησίας ἀγῶνι τῶν Βουλγάρων. Ἡ πρὸς τὸν ἐξάδελφόν του ἱατρὸν Τσομάκωφ ἀλληλογραφία του περὶ τῶν Βουλγαρικῶν ζητημάτων διεξήγητο ἑλληνιστί. Ἡ Ἐλένη ἀπέθανε τῷ 1848. Ὁ τάφος αὐτῆς καὶ τοῦ υἱοῦ τῆς Θεοδωράκι σώζεται ἐν τῇ ἀλλῇ τῆς ἐκκλησίας

1801, Ἀπριλίου 12. Ὁμολογία Ἀργυρίου Κωνσταντίνου Κοβάτσογλου καὶ τοῦ ἐπ' ἀδελφῆ ἀνεψιοῦ του ὅτι ἐλήφθη ἡ περιουσία τοῦ ἐν Ἰασίῳ ἀποθανόντος Ἀναστασίου Μιχαὴλ ἱατροῦ, πατρὸς τοῦ δευτέρου παρὰ τῶν πληρεξουσίων των. Μάρτυρες 4 πολῖται, ὁ Φιλ(πό)λεως Κύριλλος⁽¹⁴⁾.

1801, Ἰουλίου 3. Ὁμολογία Ἑλένης Στοῦτζου Μπάρομπογλου καὶ τῶν τριῶν ὄρφανῶν, κληρονόμων τοῦ ἀποθανόντος ἐν Ἀγκύρᾳ συζύγου της Δημητρίου Τρούφογλου, ὅτι ὁ ἀποσταλεὶς ἐκεῖσε ἐπίτροπός της Ἀργύριος Τρούφογλου παρέλαβε τὴν περιουσίαν τοῦ μακαρίτου καὶ παρέδωκεν αὐτῇ.—Καταγραφὴ τῆς περιουσίας εἰς πράγματα γρ. 2.333 καὶ εἰς μετρητὰ γρ. 4.051.—Καταγραφὴ τῶν πληρωθέντων τοῦ μακαρίτου χρεῶν 50% εἰς τοὺς πιστωτὰς λαβόντας τὸ ἥμισυ ἐκ τῶν μετρητῶν, ἧτοι 2.025:60. Τὰ λοιπὰ ἀφείθησαν τοῖς ὄρφανοῖς⁽¹⁵⁾. Βεβαιοῦσιν ὡς μάρτυρες 7 πιστωταί, ὁ Φιλ(πό)λεως Κύριλλος ἐπικυροῖ.

1802 Σεπτεμβ. 10. Ὁμολογία τῆς Εὐγενῆς Χ' Μήτζου, κηδεμόνος τῶν ἀνηλίκων ἐγγόνων της, ὄρφανῶν Λάμπρου καὶ Εἰρήνης, τέκνων τοῦ Μήττου καὶ τῆς Θεοδοσίας, ὅτι, ἐπειδὴ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ γαμβροῦ της καὶ τῆς θυγατρὸς της (τῶν προειρημένων) ἀνέλαβεν αὐτὴ τὰ τε ὄρφανὰ καὶ τὴν περιουσίαν των, φοβουμένη τὸν αἰφνίδιον θάνατόν της δηλοῖ, ὅτι ἡ περιουσία τῶν ὄρφανῶν εἶναι εἰς μετρητὰ 15.000 γρ., ἡ οἰκία, ἐν ἣ κατοικεῖ, ἐν τῇ ἐνορίᾳ τοῦ ἁγ. Κωνσταντίνου μεθ' ὄλων τῶν ὀσπιτικῶν, εἰς ὄντας ἐν τῷ Κουρσοῦμ χάν, διηρημένος εἰς τρία χωρίσματα. Ταῦτα κληρονομία πατρόθεν. Μητρόθεν δὲ ἡ κληρονομία σύγκειται ἐκ πολλῶν οἰκιακῶν, ἱματισμοῦ, κοσμημάτων καὶ φλωρίων. Μάρτυρες 4 πολῖται καὶ ὁ δικαιοφύλαξ⁽¹⁶⁾. Ἀνεπιβεβαίωτον ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου.

1803 Σεπτεμβρ. 7. Ὁμολογία Θεοχάρη Γιακείμογλου ὅτι μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀδελφοῦ του Ἀναστασίου Γιακείμογλου ἐκανόνισε τὰ κληρονο-

τῆς Παναγίας μεθ' ἑλληνικῆς ἐμμέτρου ἐπὶ μαρμαρίνης πλακὸς ἐπιτυμβίας ἐπιγραφῆς. Ἰδοὺ τὰ ἐπὶ τῆς αὐτῆς πλακὸς δύο ἐπιτύμβια—μητρὸς καὶ υἱοῦ:

† Ἐδῶ κεῖται τεθαμμένη ἡ Ἑλένη ἡ γυνὴ
τοῦ Στογιάννου Θεοδώρου, δούλη τοῦ Χριστοῦ πιστή.

καὶ

† Θεοδωρᾶκη τοῦ Στογιάννου | κόνιν καλύπτει οὗτος ὁ λίθος·
ὅστις ἀπείρους ἀρετὰς ἔσχεν | εἰς τὸ γενναῖον αὐτοῦ τὸ στήθος.
Κι' ἡ μὲν κόνις ἐνταῦθα κεῖται, | ἀλλ' ἡ ψυχὴ του ἐνδικαιτᾶται
ἐν οὐρανόις σκηναῖς καὶ κήποις | καὶ μετ' ἀγγέλων συναμιλλᾶται.
Ἔστι καὶ ἔσται ἡ μνήμη τούτου | κεχάρχημένη ἐν ταῖς καρδαῖς
καὶ ἐν ταῖς γλώσσαις τὸ ὄνομά του | θέλει προφέρεσθ' ἐν εὐφημίαις.

Τῆ 22α Ἰουλίου 1856.

14) Αὐτόθι, σελ. 39 (λα'). 15) Αὐτόθι, σελ. 40—41 (λβ'.—λγ'). 16) Αὐτόθι, σελ. 41 (λγ').

μικά του δικαιώματα μετὰ τῆς νύμφης του Μελάχως τοῦ Φώτσου καὶ τῶν δύο ὄρφανῶν Εὐφροσύνης καὶ Σμαράγδας καὶ ἐξώφλησε. Μάρτυρες ὁ δικαιοφύλαξ καὶ 5 πολῖται. Ἀνεπιβεβαίωτον⁽¹⁷⁾.

1804 Ὀκτωβρ. 21. Ὁμολογία Θεοδοσίας Ἀργύρη καὶ τοῦ συζύγου αὐτῆς Καλογιάννη ὅτι ὡς κληρονόμος τοῦ ἀγαθέλφου της μοναχοῦ Ἀνανίου Βατοπεδινοῦ ἔλαβε παρὰ τοῦ ἐσναφίου τῶν γουναράδων τὰ κατατεθειμένα εἰς αὐτὸ χρήματα τοῦ ἀδελφοῦ της καὶ ἐξώφλησε. Μάρτυρες ὁ δικαιοφύλαξ καὶ 4 πολῖται. Ἀνεπιβεβαίωτον⁽¹⁸⁾.

1806 Ἰουλίου 25. Ὁμολογία Εἰρήνης, γυναικὸς Γεωργίου Ζενέλτζογλου, τοῦ υἱοῦ της Κωνσταντίνου, τοῦ ἐγγονοῦ της ἐπὶ θυγατρὶ Φωτεινῆ Σταύρου καὶ ἄλλων συγγενῶν ὅτι διενείμαντο εἰς ἀλλήλους τὴν παρὰ τοῦ Γεωργίου Ζενέλτζογλου κληρονομίαν των καὶ ἐξώφλησαν. Ἀνεπιβεβαίωτον⁽¹⁹⁾.

1806 Μαΐου 24. Ὁμολογία Κούνας Δημητρίου ἀγαθέλφου τοῦ Χρήστου Δημητρίου Ἐτροπολοῦ ὅτι ἔλαβε παρὰ τῆς νύμφης της καὶ ἐξώφλησε τὸ κληρονομικόν της μερίδιον ἐκ τῆς περιουσίας τοῦ ἀποθανόντος ἀδελφοῦ της. Ἡ λαβοῦσα ὑπογράφει βεβαιοῦσα βουλγαριστὶ ὡς Βουλγαρις ἐκ τοῦ Ἐτροπόλ⁽²⁰⁾.

1808 Ἰανουαρ. 14. Ὁμολογία Στογιάννου καὶ Στυλιανῆς Πέτρου μπογιατζῆ ὅτι ἔλαβον τὴν ἐκ τοῦ ἀποθανόντος πατρός των Πέτρου Κωνσταντίνου κληρονομίαν των παρὰ τῶν μπογιατζῆδων καὶ ἐξώφλησαν. Καταγραφὴ τῆς καταλειφθείσης περιουσίας τοῦ Πέτρου Κωνσταντίνου εἰς μετροτὰ καὶ ὁμολογίας γρ. 4.025:8. Ἀνεπιβεβαίωτον⁽²¹⁾.

1814 Φεβρουαρ. 7. Ὁμολογία τῶν κληρονόμων τοῦ μακαρίτου Χ'' Γιαννάκη Χ'' Στόγιου, τ. ἔ. τῆς συζύγου του Ζωίτσας Χ'' Εὐσταθίου Κεντιντένογλου, κηδεμόνος τῶν δύο ἀνηλίκων τέκνων των Σμαράγδας καὶ Νικολάου καὶ τῶν λοιπῶν τέκνων των (ἐνηλίκων) Δημητρίου, Ἀναστασίας καὶ Κωνσταντίνου ὅτι διενείμαντο τὴν τε κινήτην καὶ ἀκίνητον περιουσίαν τοῦ μακαρίτου μέχρις ὀβολοῦ. Μάρτυρες ὁ οἰκονόμος-ιερεὺς, 5 πολῖται, ὁ Φιλπόλεως Ἰωαννίκιος ἐπιβεβαιοῦ⁽²²⁾.

1814 Μαρτίου 20. Ὁμολογία τῆς Μαρίας Χ'' Γεωργίου Ράδογλου, συζύγου τοῦ μακαρίτου Γεωργίου Χ'' Γιαννάκη καὶ κηδεμόνος τοῦ ἀνηλίκου τέκνου των Ζωίτσας, ὅτι ἐκανόνισε καὶ ἔλαβε τὴν κληρονομίαν τῆς θυγατρὸς της, τὴν ἀναλογοῦσαν τῷ πατρί της ἐκ τῆς περιουσίας τοῦ ἀποθανόντος πάππου της Χ'' Εὐσταθίου Κεντιντένογλου. Μάρτυρες 1 ἱερεὺς, 6 πολῖται^(22α).

1820 Ἀπριλ. 27. Ἀποθανόντος τοῦ Γεωργίου Πέτρου ἢ ἐκκαθαρισθεῖσα περιουσία αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ πενθεροῦ του Ἀναστασίου διενεμήθη μεταξὺ τῶν

17) Αὐτόθι, σελ. 43 (λε'). 18) Αὐτόθι, σελ. 44 (λς'). 19) Αὐτόθι, σελ. 44 (λς'). 20) Αὐτόθι, σελ. 45 (λς'). 21) Αὐτόθι, σελ. 46 (λη'). 22) Αὐτόθι, σελ. 50 (μβ'). 22α) Αὐτόθι.

γνησίων κληρονόμων του, συζύγου Σεβαστῆς, μητρὸς Βελίσκως, ἀδελφῶν Νέιτου, Μάρως καὶ Βελίκως ὡς ὁμολόγησαν οὗτοι, παραλαβόντες παρὰ τοῦ συντρόφου τοῦ μακαρίτου τὴν κληρομίαν εἰς μετροητὰ καὶ πράγματα Γιαννάκη Χ΄ Δημητρίου Σαμουρδάρογλου. Μάρτυρες 2 ἱερεῖς, 4 πολῖται, ὁ Φιλ)πόλεως Παῖσιος βεβαιοῖ⁽²³⁾.

1820 Ἰουλίου 15. Ἀναθεώρησις τοῦ λογαριασμοῦ τῆς κληρονομίας τῶν ὀρφανῶν, τεσσάρων παίδων καὶ μιᾶς θυγατρὸς, τοῦ μακαρίτου Φιλίππου Μπακάλη, γρ. 12.254:36. Μάρτυρες 1 ἱερεὺς, 9 πολῖται, ὁ Φιλ)πόλεως Παῖσιος ὑποβεβαιοῖ⁽²⁴⁾.

1820 Ἰουλίου 20. Ὁμολογία τοῦ ὀρφανοῦ Ἐμμανουὴλ Φιλίππου Μπακάλη ὅτι ἔλαβε τὸ μεριδίον του ἐκ τῆς πατρικῆς του κληρονομίας καὶ ἐξώφλησε. Μάρτυρες 3 ἱερεῖς, 4 πολῖται, ὁ Φιλ)πόλεως Παῖσιος ὑποβεβαιοῖ⁽²⁵⁾.

1827 Φεβρουαρίου 18. Διακανονισμὸς λογαριασμοῦ Γεωργίου Ἰωάννου Κανταρτζῆ πρὸς τὸν γαμβρόν του Μιχαὴλ Πέτρου, προερχομένου ἐκ χρημάτων πατρικῆς καὶ μητρικῆς κληρονομίας. Μάρτυρες 5 ἱερεῖς, 16 πολῖται, ὁ Φιλ)πόλεως Νικηφόρος ὑποβεβαιοῖ⁽²⁶⁾.

1827 Φεβρουαρίου 20. Ὁμολογία Γεωργίου Ἰωάννου Κανταρτζῆ ὅτι ἠλικιωθεὶς παρέλαβε πᾶσαν τὴν κληρονομίαν του παρὰ τοῦ κηδεμόνος θεοῦ του Κωνσταντίνου Ζέκου καὶ ἐξώφλησε. Μάρτυρες 5 ἱερεῖς, 20 πολῖται, ὁ Φιλ)πόλεως Νικηφόρος ὑποβεβαιοῖ⁽²⁷⁾.

1827 Μαΐου 17. Ὁμολογία τῶν ἐκ τοῦ χωρίου Καρὰ Ὁρμάν ἐλθόντων συγγενῶν τοῦ μακαρίτου Γιουβάννη Μένου παπουτζῆ ὅτι παρέλαβον καὶ διενείμαντο τὴν κληρονομίαν τοῦ μακαρίτου ἀδελφοῦ των καὶ ἐξώφλησαν. Μάρτυρες 1 ἱερεὺς, 4 πολῖται, ὁ Φιλ)πόλεως Νικηφόρος ὑποβεβαιοῖ⁽²⁸⁾.

1828 Ἰανουαρίου 22. Συμβιβασμὸς Παύλου Τάνου [Μ]Πογιατζῆ ἐξ Ἀμπελίνου καὶ Γώγου Πέγιου Καλαϊτζῆ περὶ μητρικῆς των κληρονομίας⁽²⁹⁾. Μάρτυρες 3 ἱερεῖς.

1828 Φεβρουαρίου 25. Ὁμολογία Κωνσταντίνου Βούλτζου ἐξ Ἀβρα-

23) Αὐτόθι, σελ. 66 (νη').—Ὁ μακαρίτης ἦτο ἐξηλληνισμένος Βούλγαρος, ὄθεν τὸ ὄνομα τοῦ πατρός, μητρὸς καὶ ἀδελφῶν του Βουλγαρικά. Ἡ γυνὴ του Ἑλληνίς—Σεβαστὴ Ἀναστασίου, ὡς καὶ ὁ συνέταιρός του.

24) Αὐτόθι, σελ. 69 (ξα'). 25) Αὐτόθι, σελ. 70 (ξβ'). 26) Αὐτόθι, σελ. 105 (ρζ'). 27) Αὐτόθι, σελ. 106 (ρη').

28) Αὐτόθι, σελ. 110 (ρβ').—Πάντες Βούλγαροι. Κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ συγχρόνου ἱστοριογράφου τῆς Φιλ)πόλεως Κ. Οἰκονόμου ἱερέως, τοῦ καὶ σχολάρχου τῆς Ἑλλ. Σχολῆς, πλὴν τῆς Φιλ)πόλεως, Στενιμάχου καὶ τινων ἐπὶ τῆς Ροδόπης κωμῶν, ὅπου ἐλαλεῖτο ἡ Ἑλληνικὴ, πανταχοῦ ἀλλαχού τῆς ἐπαρχίας ἐλαλεῖτο ἡ Βουλγαρικὴ. Ἡ Ἑλληνικὴ ὀλίγον ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ἐλαλεῖτο. Ἐκ τούτου ἔπεται ὅτι ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ἐπεκράτουν καθ' ὅλου οἱ Βούλγαροι. Ἐντεῦθεν καὶ οἱ ἀναγραφόμενοι ἐν τοῖς κώδιξι Βουλγαρῶννοι.

29) Αὐτόθι, σελ. 134 (ρκς').

δάλων ὅτι ἔλαβε τὴν κληρονομίαν τοῦ ἀδελφοῦ του Γιοβάννη Μάλτζιου, γρ. 878. Μάρτυρες 2 ἱερεῖς, 1 πολίτης, ὁ Φιλ)πόλεως Νικηφόρος ἀποφαίνεται⁽³⁰⁾

1833 Μαΐου 8. Ὁμολογία τῶν ἐκ Βοδενῶν κληρονόμων τοῦ μακαρίτου Δημητρίου Καρατζᾶ ὅτι ἔλαβον τὴν κληρονομίαν των εἰς κτήματα καὶ σκευὴ ἀξίας γρ. 2.700 καὶ ἐξώφλησαν. Μάρτυρες 5 ἱερεῖς, ὁ Φιλ)πόλεως Νικηφόρος βεβαιοῖ⁽³¹⁾.

1833 Μαΐου 20. Ὁμολογία τῆς Κωνσταντίας Γιάγκου ράπτου, συζύγου δὲ τοῦ Ἀγκόπη Ἰζιβελάκη ὅτι μετὰ τὸν θάνατον τοῦ συζύγου της, ἐξ οὗ ἔχει νόμιμον τέκνον ὀνόματι Μήμην, ἔλαβε τὴν κληρονομίαν αὐτοῦ ἐκ τῆς πατρικῆς περιουσίας, θεωρηθείσης κατὰ τοὺς νόμους τῆς ἱερᾶς βασιλικῆς κρίσεως, γρ. 15.000 καὶ ἐξώφλησε. Ὁ Φιλιππουπόλεως Νικηφόρος βεβαιοῖ⁽³²⁾.

1833 Σεπτεμβρ. 26. Ἀποθανούσης τῆς Μελάχως Νικολάου Κοῦμτζόγλου 40 ἡμέρας μετὰ τὸν θάνατόν της ὁ μὲν σύζυγος αὐτῆς Τρύφων Σφέτκου ἔλαβε παρὰ τῆς μητρὸς τῆς μακαρίτιδος ἅπαντα τὰ δῶρά του ὀπίσω, ἡ δὲ μήτηρ αὐτῆς ἔλαβε παρὰ τοῦ συζύγου πᾶσαν τὴν προῖκα κινητὴν καὶ ἀκίνητον καὶ ἐξώφλησαν. Μάρτυρες 5 ἱερεῖς, 4 πολῖται⁽³³⁾.

1844 Αὐγούστου 5. Ὁμολογία τῶν τριῶν υἱῶν τοῦ μακαρίτου Κωνσταντίνου Μπακάλη καὶ τῆς μητροῦς αὐτῶν Θεοποιῆς Ἰωάννου ὅτι ἐκανόνισαν πρὸς ἀλλήλους τὰ τῆς κληρονομίας των. Ἀνεπικύρωτον⁽³⁴⁾ Καὶ διενείμαντο αὐτήν. Μάρτυρες 2 ἱερεῖς, 7 μαΐστορες, ὁ Φιλ)πόλεως Νικηφόρος βεβαιοῖ⁽³⁵⁾.

1834 Αὐγούστ. 10. Διανομὴ τῆς περιουσίας, κινητῆς καὶ ἀκινήτου τοῦ μακαρίτου Κωνσταντίνου Χρήστου Ἀρναούτογλου μετὰ τῶν κληρονόμων του. Αἱ δύο ὕπανδροι θυγατέρες αὐτοῦ Ἀναστασία καὶ Μαριώρα ἔλαβον ἐν ἐργαστήριον ἐν τῷ κάτω μεζεστενίῳ καὶ μετρητὰ κατὰ τὸ προικοσύμφωνον καὶ ἐξώφλησαν· ἡ δὲ σύζυγός του Ἐλέγκω, αἱ θυγατέρες Θεοποιῆ καὶ Σμαράγδα καὶ οἱ υἱοὶ Γεώργιος καὶ Ἰάκωβος διενείμαντο τὰ 5 ἕτερα ἐργαστήρια καὶ 1 ὀσπίτιον καὶ 73000 γρ. ἐκκαθαρισθέντα καὶ ἐξώφλησαν. Μάρτυρες 6 ἱερεῖς, 2 πολῖται καὶ ὁ Φιλ. Νικόδημος βεβαιοῖ⁽³⁶⁾.

30) Αὐτόθι, σελ. 135 (ρζ').—Βούλγαροι οἱ μνημονευόμενοι.

31) Αὐτόθι, σελ. 175 (ρξξ'). 32) Αὐτόθι, σελ. 181 (ρογ').

33) Αὐτόθι, σελ. 83 (ορ').—Ὁ Τρύφων Σφέτκου ἐξηλληνισμένος πατρόθεν Βούλγαρος ἦτο γαμβρὸς ἐπὶ θυγατρὶ τοῦ Νικολάου Χρήστου Κοῦμτζόγλου. Ἡ ἐπιταφία μαρμαρινὴ πλάξ τῆς Μελάχως σώζεται ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ Ἰωάννου Κωνστ. Χ' Γιοβαννῆ Χρήστου Κοῦμτζόγλου.

34) Αὐτόθι, σελ. 195 (ρπζ'). 35) Αὐτόθι, σελ. 196 (ροκ').

36) Αὐτόθι, σελ. 198 (ρρ'). Περὶ τῆς οἰκογενείας τοῦ Κωνστ. Χρ. Ἀρναούτογλου, διατελέσαντος πρωτομαΐστορος τῶν καυταντζήδων, ἴδε *Μυρτ. Ἀποστολίδου* ἔνθα ἀνωτέρ. σελ. 186. Ὁ τάφος τῆς οἰκογενείας ἔκειτο ἐν τῇ αὐλῇ τῆς ἐκκλησίας τοῦ ἁγ. Δημητρίου. Ἐπὶ τῆς περισωθείσης ἐξ αὐτοῦ τετραπλεύρου μαρμαρινῆς στή-

1834 Σεπτεμβρ. 2. Ὁμολογία Σωτηρίου καὶ Ἑλένης Παπαστογιάννη ὅτι ἐξώφλησαν λαβόντες παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ των Παπαθανασίου ὅ,τι ἀνῆκεν αὐτοῖς τῆς πατρικῆς καὶ μητρικῆς κληρονομίας. Ὁ Φιλιππουπόλεως Νικηφόρος βεβαιοῖ⁽³⁷⁾.

1834 Σεπτεμβρ. 12. Ὁμολογία τῶν τέκνων τοῦ μακαρίτου Κωνσταντίνου Κεσιτζῆ καὶ τῆς μητρὸς αὐτῶν Αἰκατερίνης ὅτι διενείμαντο ὡς κληρονόμοι τὴν περιουσίαν του. Ὁ Φιλ)πόλεως Νικόδημος βεβαιοῖ⁽³⁸⁾.

1834 Σεπτεμβρ. 18. Ὁμολογία τῆς Κυριακῆς Χ' Νεδέλτσου ὅτι ὡς μόνη κληρονόμος ἄτε θεία οὔσα ἔλαβεν τὴν περιουσίαν τοῦ ἀποθανόντος ἀνεψιοῦ της Γκάντσου Βέλιου. Ὁ Φιλ)πόλεως Νικηφόρος βεβαιοῖ⁽³⁹⁾.

1834 Ὀκτωβρ. 19. Ὁμολογία Ζωίτσας Χαριζάνου ἐκ Μαρκόβου μετὰ τῶν τέκνων της ὅτι ἔλαβεν ὡς κληρονόμος τὴν περιουσίαν τοῦ μακαρίτου ἐξαδέλφου της Σταύρου. Μάρτυρες 4 ἱερεῖς, 2 πολῖται, ὁ μητροπολίτης Νικηφόρος βεβαιοῖ⁽⁴⁰⁾.

1834 Ὀκτωβρίου 23. Ὁμολογία τοῦ Κωνσταντίνου Ἰωάννου Τζολάκη ὅτι ἔλαβε παρὰ τοῦ θείου του Μήντζου Μπαγκύρη ὅλα τὰ πατρικά του, κινητὰ καὶ ἀκίνητα καὶ ἐξώφλησε. Μάρτυρες 6 ἱερεῖς, 3 πολῖται, ὁ δὲ Φιλ)πόλεως Νικηφόρος βεβαιοῖ⁽⁴¹⁾.

1834 Δεκεμβρ. 13. Ὁμολογία Θεοφανοῦς Γρηγορίου μπακάλη καὶ Ζωίτσας Γρηγορίου μπακάλη ὅτι ἔλαβεν ἑκατέρω παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ των Βασιλείου τὸ ἐν τῇ διαθήκῃ τοῦ πατρὸς των ὁρισθὲν ἐκάστη χρηματικὸν ποσὸν καὶ ἐξώφλησε. Μάρτυρες 5 ἱερεῖς, 1 πολίτης, ὁ Φιλ)πόλεως Νικηφόρος βεβαιοῖ⁽⁴²⁾.

1835 Ἰανουαρ. 12. Ὁμολογία Στογιάννως θυγατρὸς τοῦ μακαρίτου Γρέτκου ὅτι ἔλαβε παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ της Στογιάννου τὸ πατρικὸν ἐκ κλη-

λης ἀνέγνωμεν : «Κωνσταντῖνος Χρ. Ἀρναούτογλου ἔμπορος, γεννηθεὶς τῇ 4ῃ 10βρίου 1780 ἀπεδήμησε πρὸς Κύριον τῇ 19ῃ Ἰανουαρ. 1831. Σύζυγος δὲ ἀξία αὐτοῦ ἦν Ἑλένη Ἥλιου ἱερέως, ἣτις γεννηθεῖσα τῇ 10ῃ Φεβρ. 1786 καὶ μεταστᾶσα τῇ 1ῃ 7βρ. 1871, ἔσχε δὲ καὶ τέκνα ἕξ μὲν θήλεα Ἀναστασίαν, Μαριώραν, Θεοπὴν, Σμαράϊδαν, Ἐλισάβετ καὶ Ζωὴν καὶ τέσσαρα ἄρρενα Ἀπόστολον, Ἀργύριον, Γεώργιον καὶ Ἰάκωβον, οὓς ἅπαντας ὅδε ὁ τάφος καλύπτει, τὸν μὲν Ἰάκωβον γεννηθέντα τῇ 1ῃ Ἰουν. 1831, μετελθόντα εὐδοκίμως τὸν ἱατρὸν ἐν Ἀδριανουπόλει καὶ πρὸς Κύριον μεταστάντα τῇ 29ῃ Ἰουν., τῷ νόστῳ αὐτοῦ κομισθέντα ἐνταῦθα ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Γεωργίου, τὸν δὲ Γεώργιον γεννηθέντα τῇ 10ῃ 10βρίου 1825. μετελθόντα πρῶτον τὸν διδάσκαλον, εἶτα δὲ τὸν στρατιώτην ἐν Ἑλλάδι καὶ τέλος τὸν ἔμπορον, ἀγαπητοτάτους εἰς πάντας καὶ ἠγαπημένους παρὰ παντων».

37) Αὐτόθι, σελ. 200 (ρββ'). 38) Αὐτόθι, σελ. 201 (ργγ').

39) Αὐτόθι, σελ. 202 (ργδ'). Οἱ μνημονευόμενοι βουλγαρῶνυμοι.

40) Αὐτόθι, Ἐξηλληνισμένοι Βούλγαροι οἱ ἀναφερόμενοι.

41) Αὐτόθι, σελ. 203 (ργε').

42) Αὐτόθι σελ. 221—222 (σιγ'—σιδ').

ρονομίας μερίδιόν της. Μάρτυρες 4 ἱερεῖς, 1 πολίτης, ὁ μητροπολ. Νικηφ. βεβαιοῖ⁽⁴³⁾.

1835 Ἰανουαρ. 20. Ὁμολογία Ἰακώβου καὶ Σμαράγδης, τέκνων τοῦ μακαρίτου Κωνστ. Κάρπογλου καὶ τῆς μητροιάς των Μήτρως ὅτι διενείμαντο τὴν περιουσίαν τοῦ μακαρίτου. Μάρτυρες 2 ἱερεῖς, 3 πολῖται, ὁ μητρο. Νικηφόρος βεβαιοῖ⁽⁴⁴⁾.

1835 Ἰανουαρ. 21. Ὁμολογία Μελάχως, μητρὸς τοῦ μακαρίτου Βασιλείου Χ'' Μάνιου καὶ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ Σμαράγδας ὅτι διενείμαντο τὴν κληρονομίαν τοῦ μακαρίτου καὶ ἐξώφλησαν πρὸς ἀλλήλους. Μάρτυρες 4 ἱερεῖς, 2 πολῖται, ὁ Φιλπόλεως Νικηφόρος βεβαιοῖ⁽⁴⁵⁾.

1835 Αὐγούστου 5. Ὁμολογία Θωμᾶ Ἰωάννου, Γεωργίου υἱοῦ του καὶ Ἐλισάβεν θυγατρὸς του ὅτι διενείμαντο τὴν περιουσίαν, κινητὴν καὶ ἀκίνητον, ἀνερχομένην εἰς γρ. 6.336 τῆς ἀποθανούσης Χρυσῆς, συζύγου τοῦ πρώτου καὶ μητρὸς τῶν δευτέρων. Ὁ Φιλίππουπόλεως Νικηφόρος βεβαιοῖ⁽⁴⁶⁾.

1835 Αὐγούστου 25. Ὁμολογία Χ'' Θεοδωρῆ Σταύρου Λάμπογλου, τῆς μητρὸς αὐτοῦ Εὐφροσύνης Χ'' Δημητρίου καὶ τῆς ἀδελφῆς αὐτοῦ Μαριώρας ὅτι διενείμαντο τὴν πατρικὴν οὐσίαν. Μάρτυρες 4 ἱερεῖς, 3 πολῖται⁽⁴⁷⁾.

1835 Νοεμβρίου 17. Ὁμολογία Ράντας Γκάντζου Πουλάνου ὅτι ἐκάνονισε τὴν ἐκ τοῦ συζύγου της κληρονομίαν πρὸς τοὺς προγόνους της. Μάρτυρες 5 ἱερεῖς, 3 πολῖται, ὁ Φιλπόλεως Νικηφόρος βεβαιοῖ⁽⁴⁸⁾.

1835 Νοεμβρ. 30. Ὁμολογία Φανῆς Νικολάου καὶ Μαρίας Δρουγάνου ὅτι συνεβιβάσθησαν ἀλλήλαις διὰ τὰς κληρονομικὰς των διαφορὰς. Μάρτυρες 6 ἱερεῖς, 4 πρωτομάστορες⁽⁴⁹⁾.

1836 Ἰανουαρ. 29. Ὁμολογία Χρυσῆς καὶ Ἀναστασίας Γεωργίου ὅτι συνεβιβάσθησαν μετὰ τοῦ Χ'' Θεοδώρου Γεωργίου διὰ τὴν κληρονομίαν τῆς μακαρίτιδος ἀδελφῆς των Σουλτάνης, συζύγου αὐτοῦ καὶ ἐξώφλησαν. Μάρτυρες 2 ἱερεῖς, 8 μάστορες⁽⁵⁰⁾.

1836 Ἰανουαρ. 30. Συμβιβασμὸς Χ'' Ἀθανασίου Μιχαήλ καὶ τῆς ἀδελφῆς του Μελάχως διὰ τὴν κληρονομίαν τῆς πατρικῆς οὐσίας⁽⁵¹⁾. Μάρτυρες 6 ἱερεῖς, 4 πολῖται, ὁ Φιλπόλεως βεβαιοῖ.

43) Αὐτόθι, σελ. 215 (σζ') Οἱ ἀναφερόμενοι—Βούλγαροι.

44) Αὐτόθι, σελ. 220 (σιβ') *Μήτρω* μετασχηματισμὸς τοῦ *Δημητρία=Δημήτρω* (πρβλ. Μόσχω, Δέσπω, Φρόσω κτλ.).

45) Αὐτόθι, σελ. 220 (σιβ'). 46) Αὐτόθι, σελ. 223 (σιε').

47) Αὐτόθι, σελ. 251 (σμγ') Παλαιὰ καραμπατζήδων οἰκογένεια, ὁ γενάρχης ἦς Φώτιος Χ'' Θεοδώρου-Λάμπογλου μνημονεύεται ἐν τοῖς ἀρχείοις τῶν ἀμπατζήδων ἀπὸ τοῦ 1703 (Ἀρχεῖον. βιβλ. I, σελ. 18).

48) Αὐτόθι σελ. 253 (σμε') Βουλγαρὶς ἢ ἀναφερομένη. 49) Αὐτόθι, σελ. 259 (σνι'). 50) Αὐτόθι, σελ. 225 (σιζ'). 51) Αὐτόθι, σελ. 264 (σνς').

1836 Φεβρουαρίου 14. Συμβιβασμὸς τῶν ἐκ τῆς κόμης Γήρτζι Δοίτζου, Γκάνου, Βελίκως, Νεδέλτσιου καὶ Πέγκου πρὸς τὸν Γεώργιον Τζοχατζῆ, παραιτῶν τῆς μακαρίτιδος Στογιάννας κράχταινας, διεκδικησάντων ὡς ἑξαδέλφων αὐτῆς κληρονομίαν. Μάρτυρες 5 ἱερεῖς, 5 πρωτομαΐστορες⁽⁵²⁾.

1836 Μαρτίου 5. Συμβιβασμὸς Βασιλικῆς Στάντζου παπουτζῆ μετὰ τῶν ὄρφανῶν προγόνων τοῦ μακαρίτου ἀνδρός της Πάνου Ματθαίου ὡς πρὸς τὴν ἑξ αὐτοῦ κληρονομίαν. Μάρτυρες 4 ἱερεῖς, 4 πρωτομαΐστορες, ὁ Φιλ)πόλεως Νικηφόρος βεβαιοῖ⁽⁵³⁾.

1836 Μαρτίου 13. Ὁμολογία ἐξοφλητικὴ παραλαβῆς τῆς κληρονομικῆς μερίδος τῆς Στάνκης Γεωργίου κατὰ τὴν διαθήκην τοῦ μακαρίτου ἑξαδέλφου της Χ' Θεοδωρῆ Νιμόγκα. Μάρτυρες 4 ἱερεῖς, 4 πρωτομαΐστορες⁽⁵⁴⁾.

1836 Μαΐου 25. Συμβιβασμὸς τῶν υἱῶν τοῦ ἑξ Ἀμπελίνου Πολυζῶη Ἀργυρίου καὶ Σταύρου πρὸς ἀλλήλους διὰ τὴν πατρικὴν τῶν κληρονομίαν⁽⁵⁵⁾.

1836 Αὐγούστου 7. Διανομὴ ἑξ ἴσου τῆς πατρικῆς οἰκίας μετὰ τῶν ἀδελφῶν Χ' Γεωργίου καὶ Ἐλέγκως κληρονόμων, τέκνων τοῦ μακαρίτη Ἀργύρη. Μάρτυρες 5 ἱερεῖς, 4 πρωτομαΐστορες, ὁ Φιλ)πόλεως Νικηφόρος βεβαιοῖ⁽⁵⁶⁾.

1836 Σεπτεμβρίου 28. Ὁμολογία Θεοφانوῦς, Ἄννης, Θεοποιῆς καὶ Ραλλοῦς, ἀδελφῶν καὶ συζύγων τῶν Χ' Μιχαὴλ Παπαδημητρίου, Ἰωάννου Δημ. Νέμτσογλου, Χ' Ἰωάννου Χ' Παύλου καὶ Ἰωάννου Δ. Σιτζάνη, θυγατέρων δὲ τῶν μακαριτῶν Ἰωάννου Θεοδοσίου Σλαβούια καὶ Σουλτανίτσης τζελεμπῆ Μιχαλάκη Κύρου, ὅτι διενείμαντο ἀδελφικῶς τὴν πατρικὴν καὶ μητρικὴν οὐσίαν ὡς μόνοι κληρονόμοι. Καταγραφὴ τῆς ληψιδοσίας καὶ διανομῆς τῆς ἐναπολειφθείσης περιουσίας τῶν μακαριτῶν Ἰωάννου Θεοδοσίου Σλαβούια καὶ Σουλτανίτσης τζελεμπῆ Μιχαλάκη Κύρου. ἐκ γρ. 33.500 εἰς μετρητὰ καὶ ἀκίνητα. Μάρτυρες 4 ἱερεῖς, 12 πολῖται, ὁ Φιλ)πόλεως Νικηφόρος βεβαιοῖ⁽⁵⁷⁾.

1836 Δεκεμβρίου 1. Ἐξοφλητικὸν Δημητρίου καὶ Θεοφانوῦς Γιάγκου

52) Αὐτόθι, σελ. 89 (πα'). Πάντες οἱ μνημονευόμενοι γνήσιοι Βούλγαροι πλὴν τοῦ Γεωργίου Τζοχατζῆ, ὃν υἱοθέτησεν ἡ ἑξελληνισθεῖσα νεώκορος (κράχταινα) Στογιάννα. 53) Αὐτόθι σελ. 91 (πγ').

54) Αὐτόθι σελ. 92 (πδ'). Ὁ Χ' Θεοδωρῆς Νιμόγκας ἑξελληνισμένος μαῖστωρ ἀμπατζῆς μνημονεύεται ἐν τῷ κώδικι τῶν ἀμπατζῆδων ἐν ἔτει 1817. *Νιμόγκας* = μὴ δυνάμενος (ὡς φαίνεται τὴν προσωνυμίαν προσέλαβεν ἐκ καταχρήσεως ἐν τῷ λέγειν τῆς φράσεως *νέ μόγκα* = δὲν μπορῶ). Ἦτο εὐυπόληπτος μαῖστωρ καὶ φιλελεῆμων (Ἀρχεῖον βιβλ. II, σελ. 104).

55) Αὐτόθι, σελ. 230 (σβ'). 56) Αὐτόθι, σελ. 231 (σγ').

57) Αὐτόθι, σελ. 235—237 (σζ'—σθ'). Ὁ Ἰωάννης Θεοδοσίου Σλαβούιας ἦτο μεγαλέμπορος καρμποατζῆς καὶ ἐκ τῶν προκρίτων εὐγενῶν τῆς πολιτείας. Ἴδε *Μυρτ. Ἀποστολίδου*, ἔνθα ἄνωτ. σελ. 191. Ἀνηγορεύθη μαῖστωρ τῷ 1807 κατὰ τὸν κώδικα τῶν ἀμπατζῆδων (Ἀρχ. βιβλ. II, σελ. 64).

X'' Στάθουλου τῶν ἐκ τῆς μάμμης των κληρονομικῶν μεριδίων. Ὁ Φιλ)πόλεως Νικηφόρος βεβαιοῖ⁽⁵⁸⁾.

1837 Ἀπριλίου 25. Ὁμολογία Εὐγενῆς, θυγατρὸς τοῦ πατῆρ Νικολάου Σακελλίου ὅτι συνεβιβάσθη μετὰ τῶν ἀνεισιῶν της Μαριώρας καὶ Παλλοῦς διὰ τὴν κληρονομίαν της. Μάρτυρες 2 ἱερεῖς^(58a).

1837 Ἀπριλίου 25. Ὁμολογία Τοβάτως Στογιάνου ἐκ τοῦ χωρίου Τζεοκῆς Καρλόβου ὅτι ἔλαβε καὶ ἐξώφλησε τὴν κληρονομίαν τοῦ ἀποθανόντος ἀτέκνου υἱοῦ της. Μάρτυρες 4 ἱερεῖς, 1 πρωτομαῖστωρ, ὁ Φιλ)πόλεως Νικηφόρος βεβαιοῖ⁽⁵⁹⁾.

1837 Ἀπριλίου 30. Ὁμολογία Θεοφανοῦς X'' Στοίτζου καὶ X'' Γεωργίου X'' Γιοβαννῆ ὅτι ἐκανόνισαν διαμοιρασθέντες τὴν περιουσίαν τῆς ἀποθανούσης ἀτέκνου Ἀννης Λάμπρου, θυγατρὸς τῆς πρώτης, συζύγου δὲ τοῦ δευτέρου καὶ ἐξώφλησαν. Μάρτυρες 3 ἱερεῖς, 4 πρωτομαῖστωρες, ὁ Φιλ)πόλεως Νικηφόρος βεβαιοῖ⁽⁶⁰⁾.

1837 Μαΐου 2. Ὁμολογία διανομῆς μετὰ τῶν 6 κληρονόμων τῆς περιουσίας τοῦ μακαρίτου X'' Κοσμᾶ. Μάρτυρες 3 ἱερεῖς, 8 πολῖται, ὁ Φιλ)πόλεως βεβαιοῖ⁽⁶¹⁾.

1837 Μαΐου 2. Ὁμολογία Ζωῆς Ἀθανασίου, χήρας Ἀντωνίου Παπάζου ὅτι καταλείπει μετὰ θάνατον πᾶσαν τὴν περιουσίαν της, κινητὴν καὶ ἀκίνητον εἰς τὴν θυγατέρα της Ἐλέγκων. Μάρτυρες 2 ἱερεῖς, 8 πολῖται, ὁ Φιλ)πόλεως Νικηφόρος βεβαιοῖ⁽⁶²⁾.

1837 Ἰουλίου 3. Διανομὴ τῆς περιουσίας τῆς ἀποθανούσης Αἰκατερίνης ἀτέκνου μετὰ τῶν πατρός της Πέγιου καὶ τοῦ συζύγου της Στεφάνου καὶ ἐξώφλησις. Μάρτυρες 2 πολῖται⁽⁶³⁾.

1837 Ὀκτωβρίου 18. Ὁμολογία Κυριακῆς Μήλιου Μουταφτζῆ καὶ Ἐλέγκως περὶ παραλαβῆς τῆς κληρονομίας τοῦ ἐν Δαμασκῶ ἀποθανόντος ἀδελφοῦ τῆς πρώτης καὶ συζύγου τῆς δευτέρας Γιοβάννου Στόγιου. Ὁ Φιλ)πόλεως Νικηφόρος βεβαιοῖ⁽⁶⁴⁾.

1837 Ὀκτωβρ. 18. Ὁμολογία Ἰζώνης Ράτκου ἐξ Ἀβραδάλων ὅτι συνεβιβάσθη μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ ἀποθανόντος γαμβροῦ της ἐπὶ θυγατρὶ προαποθανούσῃ. Μάρτυρες 1 ἱερεὺς 4 πολῖται⁽⁶⁵⁾.

1837 Ὀκτωβρίου 29. Ὁμολογία Γεωργίου Κωνστ. Ὁρτάκογλου ὅτι παρέλαβε τὴν ἀνήκουσαν αὐτῷ κληρονομίαν ἐκ τε τῆς μητρὸς καὶ μητροιᾶς του. Μάρτυρες 1 ἱερεὺς, 4 πολῖται⁽⁶⁶⁾.

58) Αὐτόθι, σελ. 238 (σλ'). 58a) Αὐτόθι, σελ. 284 (σος').

59) Αὐτόθι, σελ. 270 (σξβ'). Ἡ μνημονευομένη. Βουλγαρίς γνησία.

60) Αὐτόθι, σελ. 269 (τξκ'). 61) Αὐτόθι, σελ. 274 (σξς'). 62) Αὐτόθι, σελ. 275 (σξζ'). 63) Αὐτόθι, σελ. 93 (πε'). 64) Αὐτόθι, σελ. 278 (σο'). 65) Αὐτόθι, σελ. 292 (σπδ'). Βουλγαρίς ἢ Τζώνη. 66) Αὐτόθι.

1837 Ὀκτωβρ. 25. Ὁμολογία τῆς Ἀναστασίας Παπᾶ Κωνσταντίνου ὅτι ἔλαβε παρὰ τῆς νύμφης τῆς Βασιλικῆς Μήντζου ἀτέκνου μετὰ τὸν ἐν Περγάμῳ θάνατον τοῦ υἱοῦ τῆς Μιχαὴλ Χ' Ἀθανασίου τὰ ἀνήκοντα αὐτῇ ἐκ κληρονομίας καὶ ἐξώφλησε. Μάρτυρες 1 ἱερεὺς, 4 πολῖται⁽⁶⁷⁾.

1837 Νοεμβρίου 5. Ὁμολογία Γιάννου Στογιάνου παπουισῆ καὶ τοῦ γαμβροῦ του Ἀναστασίου Γεωργίου Σόφιαλη ὅτι μετὰ τὸν θάνατον τῆς θυγατρὸς τοῦ πρώτου καὶ συζύγου τοῦ δευτέρου συνεβιβάσθησαν διὰ τὰς κληρονομικὰς τῶν διαφορὰς⁽⁶⁸⁾.

1837 Νοεμβρ. 29. Ὁμολογία τῶν ἀδελφῶν Μηλιόφζη ἐκ τοῦ χωρίου Μουρατλῆ καὶ τῶν ἀδελφῶν Πάτογλαρ ἐκ τοῦ χωρίου Τζιακίρι ὅτι συνεβιβάσθησαν διὰ τὰς κληρονομικὰς τῶν διαφορὰς. Μάρτυρες 3 ἱερεῖς, 2 πολῖται, ὁ Φιλ]πόλεως Νικηφόρος βεβαιοῖ⁽⁶⁹⁾.

1837 Νοεμβρ. 25. Ὁμολογία τῶν ἀδελφῶν Στενιμαχιτῶν Παπᾶ Γιακουμῆ ὅτι ἔλαβον τὴν τοῦ μακαρίτου ἀδελφοῦ τῶν Γεωργίου ἀνήκουσαν αὐτοῖς κληρονομίαν. Μάρτυρες 1 ἱερεὺς, 4 πολῖται⁽⁷⁰⁾.

1837 Νοεμβρ. 30. Ὁμολογία τῶν ἀδελφῶν Ντέϊκοβιτς καὶ τῶν υἱῶν Ψευδοπέτρου Στενιμαχιτῶν ὅτι συνεβιβάσθησαν διὰ τὰς πρὸς ἀλλήλους κληρονομικὰς διαφορὰς. Μάρτυρες 2 ἱερεῖς, 4 πολῖται⁽⁷¹⁾.

1837 Δεκεμβρίου 14. Καταγραφή τῆς διανομῆς τῆς ἐκκαθαρισθείσης περιουσίας τοῦ μακαρίτου Ἀργυρίου παλᾶ Κωνσταντίνου, ἐπιτροπεύοντος Ἰωάννου Παπαδάτη ἱατροῦ Γρ. 6470. Μάρτυρες 3 ἱερεῖς, 3 πολῖται, ὁ Φιλ]πόλεως Νικηφόρος βεβαιοῖ⁽⁷²⁾.

1838 Φεβρουαρ. 1. Καταγραφή τῆς περιουσίας τῆς Στόϊκας Χρήστου, ἣν παρέλαβε μετὰ τὸν θάνατόν της ὁ ἀδελφός της Σπάσος Χρήστου μουμτζῆς καὶ ἡ ἀδελφή του, ἐκτιμηθείσης εἰς γρ. 2621. Μάρτυρες 4 ἱερεῖς, 2 μιλέτ-βεκίλ καὶ 3 πολῖται. Ὁ Φιλ]πόλεως Νικηφόρος βεβαιοῖ⁽⁷³⁾.

1838 Φεβρουαρ. 3. Ὁμολογία τῆς Δέσπως Ἀποστόλου Τζιρπανλῆ ὅτι συνεβιβάσθη μετὰ τῶν ἀδελφῶν της διὰ τὴν πατρικὴν κληρονομίαν. Μάρτυρες 3 ἱερεῖς, 2 μιλέτ-βεκίλ, 3 πολῖται, ὁ μητρο. Νικηφ. βεβαιοῖ⁽⁷⁴⁾.

1838. Φεβρουαρ. 3. Ὁμολογία Στοΐκου Στόγιου μουμτζῆ καὶ τῶν ἐκ τοῦ πρώτου ἀνδρὸς τῆς ἀποθανούσης γυναικὸς του Μαρίκας τέκνων της Νικολάου, Ἀργυρίου, Σωτηρίου καὶ Ἰωάννου Κυριάκου Παρπάρη ὅτι συν-

67) Αὐτόθι, σελ. 281 (τογ'.)

68) Αὐτόθι, σελ. 279 (σοα'.)—Ἀμφότεροι Βούλγαροι ἐξηλληνισμένοι.

69) Αὐτόθι, σελ. 280 (σοβ'.)—Ἀπαντες Βούλγαροι. 70) Αὐτόθι,

71) Αὐτόθι, σελ. 286 (σοη'.)—Οἱ Ντέϊκοβιτς ἀναμφιβόλως Βούλγαροι.

72) Αὐτόθι, σελ. 288—289 (σπ—σπα'.)

73) Αὐτόθι, σελ. 301 (σγγ'.)—Βουλγαρόνυμοι οἱ ἀναφερόμενοι.

74) Αὐτόθι, σελ. 299 (σqa'.)

εβιβάσθησαν διὰ τὴν κληρονομίαν τῆς Μαρίκας. Μάρτυρες 4 ἱερεῖς 2 μιλέτ-βεκίλ, 3 πολῖται⁽⁷⁵⁾

1838 Φεβρ. 25. Ὁμολογία Χρυσῆς Χρήστου, μητροῦς Παράσχου καὶ Γεωργίου Ἀγγελῆ Ὁρτάκογλου ὅτι συνεβιβάσθη μετὰ τῶν προγονῶν τῆς λαβοῦσα 2000 γρ. μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀνδρός τῆς καὶ ἐξώφλησε. Μάρτυρες 4 ἱερεῖς, 2 μιλέτ βεκίλ καὶ 2 πολῖται⁽⁷⁶⁾.

1838 Μαρτ. 7. Ὁμολογία τῶν ἐκ Κουκλένης Σταύρου Ἀγγελῆ Τοπούζογλου καὶ τῆς ἀδελφῆς του Ἀναστασίας ὅτι μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἑξαδέλφου των συνεβιβάσθησαν πρὸς τοὺς ἄλλους συγγενεῖς διὰ τὴν κληρονομίαν των. Μάρτυρες 4 ἱερεῖς, 2 μιλέτ-βεκίλ, 2 πολῖται. Ὡσαύτως τῶν συγγενῶν των Μανουὴλ Χρυσοβέργη καὶ Γιάγκου Δήμου Καρατζιά περὶ τῆς αὐτῆς κληρονομίας⁽⁷⁷⁾.

1838 Ἀπριλίου 12. Διορισμὸς ἐπιτρόπων τῶν ὄρφανῶν Μίλκογλου κοινῇ γνώμῃ τῶν προκρίτων καὶ τῶν κληρικῶν Χάσκιοι ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ μητροπολίτου ἐν Χάσκιοι. Μάρτυρες 1 ἱερεὺς, 3 πολῖται⁽⁷⁸⁾.

1838 Ἀπριλίου 15. Ἐκκαθάρισις ὅλης τῆς περιουσίας τοῦ μακαρίτου Δημητράκη Χ' Μίλκογλου, γρ. 163820:36. Μάρτυρες 10 πολῖται. Ὁ Φιλ]λεως Νικηφόρος ἀποφαίνεται⁽⁷⁹⁾.

1838 Ἀπριλίου 15. Ὁμολογία Σμαράγδας Σεβαστοῦ, συζύγου Μίλκογλου ὅτι λαβοῦσα ἕξ ἴσου ἀνάλογον μερίδιον ὡς τὰ ὄρφανὰ ἐκ τῆς περιουσίας τοῦ ἀνδρός τῆς ἐξώφλησε. Μάρτυρες 1 ἱερεὺς, 5 πολῖται⁽⁸⁰⁾.

1838 Ἀπριλίου 19. Ἐκκαθάρισις τῆς περιουσίας τῶν τριῶν ὄρφανῶν Βασιλείου, Μιχαὴλ καὶ Κυριακῆς Δημητρ. Χ' Μίλκογλου, τῆς ἀναλογοῦσης αὐτοῖς ἀπὸ τῆς περιουσίας τοῦ μακαρίτου πατρός των. Ὁ Φιλ]πόμεως Νικηφόρος βεβαιοῖ⁽⁸¹⁾.

1838 Ἀπριλίου 19. Καταγραφὴ τῶν ὀσπιτικῶν πραγμάτων καὶ κτημάτων τῶν ὄρφανῶν τοῦ Δημητρ. Χ' Μίλκογλου. Μάρτυρες 1 ἱερεὺς, 7 πολῖται, ὁ Φιλ]πόμεως Νικηφόρος ἀποφαίνεται⁽⁸²⁾.

1838 Ἀπριλίου 15. Ὁμολογία Σμαράγδας Κωνστ, Ἀρναούτογλου, συζύγου Ἰωάννου Τριανταφύλλου ὅτι ἔλαβε τὸ ἀνάλογον μερίδιον ἐκ τῆς πατρικῆς κληρονομίας καὶ ἐξώφλησε⁽⁸³⁾.

1838 Ἀπριλίου 28. Συμβιασμὸς Διαμαντῆ καὶ Ἐλένης Μιχάλη Δουλιγέρη περὶ τοῦ ἐκ κληρονομίας πατρικοῦ των ὀσπιτίου. Μάρτυρες 4 ἱερεῖς, 2 μιλέτ-βεκίλ, 3 πολῖται⁽⁸⁴⁾.

75) Αὐτόθι, σελ. 298 (σγ'). — Ὁ Στόϊκος Στόγιου Βούλγαρος.

76) Αὐτόθι, σελ. 303 (σγέ'). 77) Αὐτόθι, σελ. 302 (σγδ').

78) Αὐτόθι, σελ. 311 (τγ'). — Ὁ Μίλκογλου πλούσιος τζορμπατζῆς Βούλγαρος ἐν Χασκόβφ λαβὼν Ἑλληνίδα γυναῖκα τὴν θυγατέρα τοῦ Σεβαστοῦ, Ἕλληνας ἐμπόρους.

79) Αὐτόθι, σελ. 304-305 (σρς'—σρς'). 80) Αὐτόθι, σελ. 311 (τγ'). 81) Αὐτόθι, σελ. 308-309 (τ—τα'). 82) Αὐτόθι σελ. 310 (τβ'). 83) Αὐτόθι σελ. 313 (τε'). 84) Αὐτόθι, σελ. 315 (τζ').

1838 Μαΐου 17. Ὁσαύτως Δημητρίου Κόλιου Ταχτζῆ καὶ τῶν συγγενῶν τῆς ἀποθανούσης συζύγου του Βασιλικῆς διὰ τὴν κληρονομίαν αὐτῆς. Μάρτυρες οἱ αὐτοί⁽⁸⁵⁾.

1838 Ἰουνίου 14 Συμβιβασμὸς Κυριακῆς συζύγου Γιοβάννη Ταχτατζῆ πρὸς τοὺς προγόνους τῆς διὰ τὴν κληρονομίαν τοῦ μακαρίτου συζύγου τῆς. Μάρτυρες 5 ἱερεῖς⁽⁸⁶⁾.

1838 Ἰουνίου 15. Συμβιβασμὸς Ἐλισάβετ Κοσμᾶ ἀμπατζῆ μετὰ τοῦ ἑξαδέλφου τῆς Γεωργίου Οὐζοῦν Δημήτρι μουμιτζῆ περὶ τοῦ ἐκ κληρονομίας πατρικοῦ τῶν ὀσπιτίου ἐν Φιλ]πόλει. Μάρτυρες 4 ἱερεῖς, 2 μιλέτ-βεκίλ 3 πολῖται⁽⁸⁷⁾.

1838 Ἰουνίου 25. Συμβιβασμὸς Στενιμαζίτου παπᾶ Ζαφριάνου μετὰ τῆς νύμφης του Χρυσῆς διὰ κληρονομίαν. Μάρτυρες 4 ἱερεῖς, 1 μιλέτ-βεκίλ, 4 πρωτομαῖστορες⁽⁸⁸⁾.

1838 Αὐγούστου 2. Ὁμολογία τῶν ἀδελφῶν καὶ κληρονόμων τοῦ ἀποθανόντος Θεόδωρῆ Παρασκευᾶ Βούλκου, Ράτη καὶ Γκάντζου, τοῦπίκλην ἀπάντων Μωραβένογλαρ ὅτι κέκτηνται δικαίωμα κληρονομικὸν ἐπὶ τῆς οἰκίας τοῦ μακαρίτου ἀδελφοῦ τῶν. Μάρτυρες 4 ἱερεῖς, 2 μιλέτ-βεκίλ⁽⁸⁹⁾.

1838 Νοεμβρίου 4. Ὁμολογία τοῦ Ἀναστασίου Βούλιτζου, ἀνεπιοῦ τοῦ μακαρίτου Χ' Πέτκου Ἰωάννου γούναρη καὶ τῆς γυναικὸς τοῦ μακαρίτου Ἐλένης Ἀποστόλου ὡς ἐπιτρόπου τῆς θυγατρὸς τῆς Θεοφανοῦς ὅτι συνεβιάσθησαν διὰ τὴν κληρονομίαν τοῦ μακαρίτου. Μάρτυρες 4 ἱερεῖς, 2 μιλέτ-βεκίλ, 3 πρωτομαῖστορες, ὁ Φιλ]πόλεως Νικηφόρος βεβαιοῖ⁽⁹⁰⁾.

1838 Δεκεμβρ. 8 Ὁμολογία Ζλάτας γυναικὸς τοῦ Βίτουλα ὅτι συνεβιάσθη μετὰ τοῦ γαμβροῦ τῆς, ἀποθανούσης τῆς θυγατρὸς τῆς, καὶ ἐξώφλησε. Μάρτυρες 3 ἱερεῖς, 4 πολῖται⁽⁹¹⁾.

1838 Ἰουλίου 28. Ὁμολογία Εὐφροσύνης Δημητρίου, ἀδελφῆς καὶ κληρονόμου τοῦ ἀποθανόντος ἀκλήρου ἀμπατζῆ Γεωργίου Χ' Δημητρίου ὅτι ἔλαβε παρὰ τοῦ συντρόφου τοῦ ἀδελφοῦ τῆς ἄπασαν τὴν περιουσίαν του συμποσομένην εἰς γρ. 13512:20 καὶ ἐξώφλησε. Μάρτυρες 3 ἱερεῖς, 2 μιλέτ-βεκίλ καὶ 3 πρωτομαῖστορες⁽⁹²⁾.

1841 Ἀπριλίου 23. «Ἐκκαθάρισις τῆς κληρονομίας τῶν ὀρφανῶν Μιχαήλ καὶ Κυριακοῦ Δημητρίου Χ' Μίλκογλου διὰ χειρὸς τοῦ θείου τῶν Θεο-

85) Αὐτόθι, σελ. 314 (τζ'). 86) Αὐτόθι, σελ. 317 (τθ'). 87) Αὐτόθι, σελ. 319 (τια').

88) Αὐτόθι, σελ. 323 (τιε'). 89) Αὐτόθι, σελ. 330 (τκβ').—Ὁ Θεόδωρος Παρασκευᾶς ἐγκαταστάς ἐν Φιλ]πόλει ἐξηλληνίσθη. Οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ Μωραβένογλου παραμείναντες ἐν Ἀβραδάλοις διετήρησαν τὸν ἐθνισμὸν τῶν. Τῆς αὐτῆς οἰκογενείας ἦτο καὶ ὁ κύρ Κωστάκης Μωραβένογλου, περὶ οὗ ἴδε, *Μυρτ. Ἀποστολίδου*, περὶ Κουκλένης κτλ. ἐν τῷ Θρακικῷ ἀρχεῖῳ. τόμ. Β'. ἔτ. 1935—35, σελ. 36, σημ. 1. 90) Αὐτόθι, σελ. 300 (σγβ'). 91) Αὐτόθι, σελ. 287 (σογ'). —Βουλγαρίς ἢ Ζλάτα (=Χρυσῆ). 92) Αὐτόθι, σελ. 325 (τιζ').

δοσίον ἀπὸ 1838 Ἀπριλίου 23 ἄχρι τοῦ 1841 Ἀπριλίου 23». Ὡσαύτως καὶ βραδύτερον ἄχρι τοῦ 1846. Μάρτυρες 12⁽⁹⁾.

§ 14 Θ'. Διαζευκτήρια

1815 Νοεμβρίου 20. Διαζύγιον Συμεῶνος Μάτου ἀπὸ τῆς κόμης Ματτάρηδες ἀπὸ τῆς συζύγου του Ράϊνας Πέτκου ἐνεκα σεληνιασμοῦ αὐτῆς⁽¹⁾.

1819 Μαΐου 20. Ὁ ἀπὸ 4 ἐτῶν ἐγκάθειρκτος ἐν Κων)πόλει Ἡλιζος Ἀλεξίου ἔδωκε τὴν ἄδειαν εἰς τὴν νόμιμον σύζυγόν του Βασιλικὴν μὴ δυναμένην νὰ διατραφῆ, ὅπως νυφευθῆ ἄλλον, ὅπερ ἐπέτρεψεν ἡ ἐκκλησία⁽²⁾.

1820 Μαΐου 4. Διάζευξις Ἀγγελῆ καὶ Βασιλικῆς, Φιλιππουπολιτῶν⁽³⁾.

1821 Ἰανουαρ. Διαζύγιον δοθὲν εἰς τὴν Μαρίκαν Πέτρου Φιλιππουπολίτιδα ὡς δεινοποθοῦσαν, διότι ὁ σύζυγός της ἀπὸ 9 ἐτῶν φυγὼν εἰς Βιδίνιον δὲν συνετήρει αὐτήν⁽⁴⁾.

1821 Αὐγούστου 29. Διαζύγιον Γιαννάκι Πρίμου καὶ Ἀννίτσας θυγατρὸς Δημητρίου Ζήκογλου⁽⁵⁾.

1823 Μαΐου 27. Διάζευξις Μήτρας Θεοδώρου καὶ Κόλιου Βούλκου. Ὁ Φιλ)πόλεως Σαμουήλ⁽⁶⁾.

1823 Νοεμβρίου 4. Διάζευξις Νήγκας θυγατρὸς Στεφανῆς καὶ Δημητρίου Κασάπου ἐξ αἰτίας τοῦ ἀνδρός. Ὁ Φιλ)πόλεως Σαμουήλ⁽⁷⁾.

1823 Δεκεμβρίου 8. Ἄδεια γάμου εἰς τὴν Χρυσὴν Παναγιώτου Πάντσου ἐπὶ τῇ μαρτυρίᾳ ἀξιοπίστων ὅτι ὁ νόμιμος σύζυγός της ἀπέθανεν ἐν Βουκουρεστίῳ. Ὁ Φιλ)πόλεως Σαμουήλ⁽⁸⁾.

1823 Δεκεμβρ. 8 Διάζευξις Πρίμου ἀμπατζῆ καὶ Κυριακῆς Σόμνογλου, ἀμροτέρων ἐκ Στενιμάχου. Ὁ Φιλ)πόλεως Σαμουήλ⁽⁹⁾.

1824 Ἰανουαρ. 1. Διάζευξις Ἀλεξίου Νικολάου ἀμπατζῆ καὶ Εὐγενείας Νικολάου κοϊμτζῆ. Ὁ Φιλ)πόλεως Σαμουήλ⁽¹⁰⁾.

1824 Ἰανουαρ. 11. Ὡσαύτως Σουλτάνης Βασιλείου καὶ Μοτίου Κασάπη. Ὁ Φιλ)πόλεως Σαμουήλ⁽¹¹⁾.

1824 Ἰανουαρ. 12. Ὡσαύτως Βούλκου Τουρτζόγλου καὶ τῆς συζύγου του θυγατρὸς Νάτσογλου. Ὁ Φιλ)πόλεως Σαμουήλ⁽¹²⁾.

93) Κώδικος II, σελ. 274—280.

§ 14. 1) Κώδικος I, σελ. 56 (μη').—Τὸ ζεῦγος—Βούλγαροι.

2) Αὐτόθι σελ. 67 (νζ'). 3) Αὐτόθι, σελ. 62 (νδ'). 4) Αὐτόθι, σελ. 70 (ξβ'). 5) Αὐτόθι, σελ. 80 (οβ').

6) Κώδικος II, σελ. 93 Τὸ ὄνομα *Κόλιος*, εἰδικμένον παρὰ τοῖς Φιλιππουπολίταις καὶ Στενιμαχίταις εἶναι συντετμημένος καὶ μετεσχηματισμένος τύπος τοῦ Νικόλαος (Νικολιός—Κόλιος).

7) Αὐτόθι.—*Νήγκα*, ὀποκοριστικὸν τοῦ *Νήγα*, ὅπερ ἀντὶ τοῦ *Ρήγα* (Εἰρήνη) κατ' ἀφομοίωσιν, ὡς σημειοῦται ἀλλαχοῦ τοῦ I κώδικος : *Νήγα* ἢ *Εἰρήνη* Κούμτζου.

8) Αὐτόθι, σελ. 94, 9) Αὐτόθι, 10) Αὐτόθι, σελ. 96, 11) Αὐτόθι,

12) Αὐτόθι, σελ. 97,

1824 Ἰανουαρ. 16. Ὡσαύτως Ἀναστασίας Μαργαρίτου καὶ Σπάσου ἀμπατζῆ. Ὁ Φιλ)πόλεως Σαμουήλ⁽¹³⁾.

1824 Ἰανουαρ. 17. Ὡσαύτως Στοίτσου καὶ Μήτρως ἐκ Μπεροσιτίτζης, καὶ ὁμολογία χρεωστικῆ Στοίτσου ἐκ γρ. 500 πρὸς τὴν τέως σύζυγόν του Μήτρω. Μάρτυρες 1 ἱερεὺς, ὁ Φιλ)πόλεως Σαμουήλ βεβαιοῦ⁽¹⁴⁾.

1824 Ἰανουαρ. 17. Ὡσαύτως Στόγιου ράπτου καὶ Ράδας Στογιάννου ἐκ Χαμζελάρι. Ὁ Φιλ)πόλεως Σαμουήλ⁽¹⁵⁾.

1824 Μαΐου 3. Ὡσαύτως Γεωργίου Χ' Ἰωάννου Σανταλά καὶ Βασιλικῆς Ἀποστόλου ράπτου. Ὁ Φιλ)πόλεως Σαμουήλ⁽¹⁶⁾.

1824 Μαΐου 9. Ὡσαύτως Ἀθανασίου Καλαϊτζῆ καὶ Αἰκατερίνης Δημημητρού. Ὁ Φιλ)πόλεως Σαμουήλ⁽¹⁷⁾.

1824 Μαΐου 14. Ὡσαύτως Ράδας Στάνου Ἰζιριτζου καὶ Πάγκου τζομπάνου ἐξ Οὐρουμλάρ. Ὁ Φιλ)πόλεως Σαμουήλ⁽¹⁸⁾.

1824 Ἰουνίου 14. Ὡσαύτως Στοίτου Πέγιου καὶ Τόιτε Νικολάου ἐκ Νοβοσέλου. Ὁ Φιλ)πόλεως Σαμουήλ⁽¹⁹⁾.

1824 Ἰουνίου 19 Ὡσαύτως Ράδας Γκάνου καὶ Σταμούλη Πέγιου ἐκ Καλοφέρου. Ὁ Φιλ)πόλεως Σαμουήλ⁽²⁰⁾.

1824 Αὐγούστου 1. Ὡσαύτως Χρήστου Ἰζολάκη καὶ Εἰρήνης Βέλιου⁽²¹⁾ Ἀνεπικύρωτον.

1824 Αὐγούστου 18. Ὡσαύτως Δάφνης Θεοδώρου καὶ Νικολάου Στόγιου ἐκ κώμης Χατζάρι⁽²²⁾.

1828 Ἰανουαρ. 13. Διάζευξις Μαρίκας, θυγατρὸς Πεΐκου ἀπὸ Μαρασίου καὶ Ναΐδενου Ἀθανασίου ἐξ Ἀβραδάλων. Διακανόνισις τῶν περιουσιῶν τῶν διαζευχθέντων. Μάρτυρες 1 ἱερεὺς, 6 πολῖται, ὁ Φιλ)πόλεως Νικηφόρος ἀποφαίνεται⁽²³⁾.

1828 Σεπτεμβρ. 27. Διάζευξις Θεοδώρας Παύλου καὶ Τριανταφύλλου Νετέλτσου ἐκ Καραγάτζ ἔνεκα ἀδυναμίας ἐκτελέσεως τῶν ἀνδρικῶν χρεῶν τοῦ Τριανταφύλλου⁽²⁴⁾. Ἀνυπόγραφον.

1828 Σεπτεμβρ. 28. Ὡσαύτως Πέτκου Βούλκου καὶ Μελάχρωσ Ζαφειρίου ἐκ Περιστερᾶς ἔνεκα ἀνιάτου τῆς γυναικὸς παθήσεως. Μάρτυρες 1 ἱερεὺς, 3 πολῖται, ὁ Φιλ)πόλεως Νικηφόρος ἀποφαίνεται⁽²⁵⁾.—Διακανόνισις τῆς ἀπο-

13) Αὐτόθι.—Σπάσος Βουλβαρικόν, Ἑλλ. Σωτήριος.

14) Αὐτόθι, σελ. 98.—Βούλγαροι οἱ ἀναγραφόμενοι, 15) Αὐτόθι.—Βούλγαροι ὡσαύτως. 16) Αὐτόθι, σελ. 16. 17) Αὐτόθι. 18) Αὐτόθι, σελ. 100.—Βούλγαροι οἱ ἀναγραφόμενοι, ἐκ Βουλγαρικῆς κώμης. 19) Αὐτόθι, σελ. 101.—Βούλγαροι ἐκ Βουλγαρικῆς κώμης, 20) Αὐτόθι.—Βούλγαροι ὡσαύτως, 21) Αὐτόθι, σελ. 103, 22) Αὐτόθι, σελ. 103. 23) Κώδικος I, σελ. 133 (ρκε').

24) Αὐτόθι, σελ. 112 (ρλδ'). Νεδέλτσος Βουλγαρικόν, ἑλλην. Κυριακός. Ἡ κώμη Καραγάτζ παρὰ τῆ Κουκλένη εἶχε καὶ Ἑλληνας.

25) Αὐτόθι, σελ. 143 (ρλη').

δοτέας ὑπὸ τοῦ ἀνδρὸς προικὸς μετὰ τὸ διαζύγιον. Μάρτυρες 5 ἱερεῖς, 4 πολῖται, ὁ Φιλ. βεβαιοῦ(26).

1830 Νοεμβρ. 22. Διαζύγιον Νίτσας, θυγατρὸς Ἀναστασίου ἀπὸ τοῦ Νικόλτσου Πέτκου καταλιπόντος αὐτὴν ἀπὸ ἑνδεκαετίας. Μάρτυρες 5, ὁ Φιλ) πόλεως βεβαιοῦ(27).

1832 Μαΐου 31. Διάζευξις Δήμου Τσάγκου καὶ Μαρίας Κόλιου. Σφραγίς μητροπολ. Νικηφόρου(28).

1833 Ἰουνίου 3. Ὡσαύτως Βελίκας Γκρούτου Οὐρούμσκη καὶ Δόρη Καραπάνογλου ἐκ τῆς κώμης Παγτζιλιάρι(29).

1833 Ἰουνίου. Ἄδεια γάμου δευτέρου εἰς τὴν διαζευχθεῖσαν ἐπὶ Σαμουήλ σύζυγον Σανταλόγλου Βασιλικὴν Ἀποστόλου ράπτου(30).

1833 Νοεμβρίου 24. Διάζευξις Μποζίλη Νεδέλτσιου Σηλυμνίου ἀπὸ τῆς Μαρίας, θυγατρὸς Εὐφροσύνης Ἀγγελάκη ἕνεκα κακῆς διαγωγῆς τῆς συζύγου. Ὁ Φιλ)πόλεως Νικηφόρος βεβαιοῦ(31).

1833 Ὀκτωβρίου 3. Διάζευξις Θεοποιῆς Νικολάου παπουτζῆ ἀπὸ τοῦ ἀνδρὸς τῆς Ἀναστασίου Δήμου Στενιμαχίτου, πάσχοντος ἐκ φρενιτισμοῦ(32). Ἀνυπόγραφον.

1834 Ἰουλίου 4. Ὁμολογία τῆς Θεοφανοῦς, συζύγου τοῦ Χ΄ Παναγιώτου Δημητρίου ἱατροῦ ὅτι δέχεται τὴν διάζευξίν τῆς ἀπὸ τοῦ εἰρημένου ἀνδρὸς τῆς ζῶντος ἐν Ἀγχιάλφ. Μάρτυρες 2 ἱερεῖς, 4 πολῖται, ὁ Φιλ)πόλεως Νικηφόρος βεβαιοῦ(33).

1834 Αὐγούστου 5. Τοπικὸς χωρισμὸς ἐπὶ ἕξ μῆνας Στογιάννη Κάτζου καὶ τῆς συζύγου του Ζωίτσης(33α).

1834 Αὐγούστου 6. Διάζευξις Ματίνου Νάνιου καὶ Καλλίνως Προάικου ἐκ τῶν χωρίων Μουσελίμ καὶ Ἀμπρασλάρ ἕνεκα συγγενείας αἵματος ἕκτου βαθμοῦ(34). Ἀνεπικύρωτον.

1834 Ἰουνίου 27. Ὡσαύτως Δημητρίου Γεωργίου Νταλάκη Βοδενιώτου καὶ Θεοφανοῦς Γιάγ.ου Χ΄ Σταθόγλου ἕνεκα ἀσυμφωνίας χαρακτηρῶν(35). Ὁ Φιλ. Νικηφόρος βεβαιοῦ.

1834 Αὐγούστου 15. Ὡσαύτως Χρήστου Παρβαῖ καὶ Ζλάτως Γεωργίου Φιλιππουπολιτῶν δι' ἕξ μῆνας(36).

26) Αὐτόθι, σελ. 144 (ρλς'). Οἱ Ὀρθόδοξοι τῆς Περιστερᾶς ἦσαν Βούλγαροι καὶ Κουτσόβλαχοι ἐκ Μοσοχόλεως τῆς Μακεδονίας, ἑλληνίζοντες. Αἱ πρὸς ἀλλήλους ἐπιγαμίαι συνήθεις, ὥσπερ αἱ τῶν Ἑλλήνων πρὸς Βουλγάρους διὰ τὸ ὁμόδοξον.

27) Αὐτόθι, σελ. 156 (ρμη'). Νίτσα (Ἀννίτσα). 28) Κώδικος II, σελ. 103.

29) Κώδικος I, σελ. 219 (σμα'). Βούλγαροι οἱ ἀναγραφόμενοι. 30) Αὐτόθι,

31) Αὐτόθι. Ὁ σύζυγος Βούλγαρος. 32) Αὐτόθι, σελ. 83 (οε').

33) Αὐτόθι, σελ. 193 (ρπε'). 33α) Αὐτόθι, σελ. 53 (με').

34) Αὐτόθι, σελ. 188 (ρπ') Βούλγαροι τὸ ζεῦγος. 35) Αὐτόθι, σελ. 250 (σμβ').

36) Αὐτόθι Ζλάτω Βουλγαρικόν, Ἑλλ. Χρυσή.

1834 Σεπτεμβρίου 19. Τοπικὸς χωρισμὸς ἐπὶ ἕξ μῆνας μεταξὺ τοῦ Χ' Γιάγκου Λάμπρου καὶ τῆς συζύγου του Βασιλικῆς Πέγιου. Ὁ Φιλ. πόλεως Νικηφόρος βεβαιοῖ⁽³⁷⁾.

1835 Αὐγούστ. 7. Διάζευξις Γιάννη Σταμίλα Καλοφερολῆ καὶ Νήνας Σταματίου ἔνεκα σεληνιασμοῦ αὐτῆς. Ὁ Φιλ. Νικηφόρος βεβαιοῖ⁽³⁸⁾.

1835 Αὐγούστ. 22. Ὁσαύτως Γεωργίου καὶ Μαρίας Στογιάνου, ἀνδρογύνου ἀπὸ 8 ἐτῶν, ἔνεκα ἀσυμφωνίας χαρακτήρων. Μάρτυρες 3, ὁ Φιλ. Νικηφόρος βεβαιοῖ⁽³⁹⁾.

1835 Νοεμβρ. 25. Ὁσαύτως Μαρίας Στοίτζου καὶ Ἀλέξη Στόγιου ἀπὸ χωρίου Γενὶ μαχαλᾶ. Μάρτυρες 2 πρωτομαῖστορες, ὁ Φιλ. Νικηφόρος βεβαιοῖ⁽⁴⁰⁾.

1836 Ἀπριλίου 6. Ὁσαύτως Ἡλία Πέτκου καὶ Βασιλικῆς Κοσμᾶ. Μάρτυρες 1 ἱερεὺς, 3 μαῖστορες⁽⁴¹⁾.

1836 Ἰουνίου 17. Ὁσαύτως Νικολάου Πέτρου Δουλγέρη καὶ Χρυσῆς Στέργιου. Μάρτυρες 3 πολῖται, ὁ Φιλ. Νικηφόρος ἀποφαίνεται⁽⁴²⁾.

1836 Ἰουλίου 4. Ὁσαύτως Ἀθανασίου Στάνκα καὶ Μαρίας Εὐγενῆ⁽⁴³⁾. Ἀνυπόγραφον.

1836 Δεκεμβρ. 1. Ὁσαύτως Μελετίου Μιχαὴλ Τριτικτζίη καὶ Βασιλικῆς Μαργαρίτου Σαντουριτζίη ἔνεκα τοῦ ἀσυμβιβάστου τῆς γυναικὸς χαρακτήρος, καὶ διακανόνισις τῶν δόσοληψιῶν αὐτῶν μετὰ τὸ διαζύγιον. Μάρτυρες 5⁽⁴⁴⁾.

1836 Δεκεμβρ. 6. Ὁσαύτως Ἐλένης Ἀγγελῆ Κανταριτζίη καὶ Ἀγγελῆ Πέτκου Γούναρη δι' ἀσυμφωνίαν χαρακτήρων. Μάρτυρες 4 πρωτομαῖστορες⁽⁴⁵⁾.

1837 Ἰανουαρίου 7. Διάζευξις τοῦ ἐκ Τσαλαπίτσης Τρύφωνος Πέγκου ἀπὸ τῆς γυναικὸς του δι' ἀνίατον πάθος αὐτῆς καὶ ὁμολογία αὐτοῦ ὅτι συντηρεῖ αὐτὴν παρὰ τοῖς συγγενέσι τῆς διαμένουσας. Μάρτυρες 3 ἱερεῖς, 3 πρωτομαῖστορες⁽⁴⁶⁾.

1837 Φεβρουάρι. 13. Ὁσαύτως Κυριάκου Ἀθανασίου καὶ Στυργιανῆς θυγατρὸς Σμαράγδας Τζάγκου ἔνεκα τοῦ ἀσυμβιβάστου τοῦ χαρακτήρος των. Μάρτυρες 2 ἱερεῖς, ὁ Φιλ. Νικηφόρος βεβαιοῖ⁽⁴⁷⁾.

1838 Φεβρουαρι. 1. Διαζύγιον Ἀννης θυγατρὸς Χ' Λαζάρου ἀμπατζίη ἀπὸ τοῦ Δημητρίου Μπίρδα ἱατροῦ μετὰ γάμον 14 μηνῶν, ἐκδοθὲν ὑπὸ τοῦ τουρκικοῦ ἱεροδικείου καὶ ἐπικυρωθὲν ὑπὸ τῆς ἱερᾶς μητροπόλεως «παρα-

37) Αὐτόθι, σελ. 201 (ρηγ'). 38) Αὐτόθι, σελ. 250 (σμβ'). 39) Αὐτόθι. 40) Αὐτόθι, σελ. 259 (σνα'). Βούλγαροι τὸ ζεῦγος. 41) Αὐτόθι, σελ. 94 (πς'). Πέτκος Βουλγαρικόν. ἑλλην. Παρασκευᾶς.

42) Κώδικος II, σελ. 159. 43) Αὐτόθι, σελ. 89.

44) Κώδικος I, σελ. 238 (σλ'). 45) Αὐτόθι, σελ. 265 (σνζ').

46) Αὐτόθι, σελ. 264 (σνζ'). Βούλγαροι τὸ ζεῦγος. Ἡ κώμη Τσαλαπίτσα παρὰ τῆ Φιλ. πόλει δυτικῶς, πέραν τοῦ Ἐβρου Βουλγαρικῆ. Ἴκανοὶ ἐκ ταύτης ἐγκαταστάσαντες εἰς τὴν πόλιν ἐξηλληνίσθησαν. 47) Αὐτόθι, σελ. 241 (σλγ').

σχούσης τῇ Ἄννῃ ἄδειαν συζευχθῆναι ἄλλῳ ἀνδρὶ». Ὁ Φιλ(π)όλεως Νικηφόρος ἀποφαίνεται⁽⁴⁸⁾.

1838 Ἰουνίου 6. Διάζευξις Ἀργυρίου Δημητρίου Τρικκαλιώτου καὶ Μορφούλας Δημητρίου ἐκ Βοδενῶν ἔνεκα ἀσυμφωνίας χαρακτῆρων. Μάρτυρες 2 ἱερεῖς, 1 πολίτης⁽⁴⁹⁾.

1838 Ἰουλίου 22. Ὁσαύτως Κούμτζου ἐν τῆς κώμης Σκουταρέτου καὶ Μήτρως Μήντζου⁽⁵⁰⁾.

1833 Ἰουλίου 29. Συμβιβασμὸς Μαριώρας Ἐμμανουὴλ Πρασακάκι Σμυρναίας πρὸς τὸν ἐγκαταλιπόντα αὐτὴν καὶ τὴν θυγατέρα των Βασιλικὴν πρὸ 20 εἰῶν σύζυγόν της Νάρκισσον Τζιταδῖνον Ζακύνθιον ἐπὶ ἀποζημιώσει γρ. 7500. Μάρτυρες 4 ἱερεῖς, 1 μιλέτ—βεκίλ, 2 πολῖται⁽⁵¹⁾.

1838 Νοεμβρίου 15. Διάζευξις Ντόπρη Γούναρη καὶ Ἀναστασίας Πέγιου. Μάρτυρες 2 μιλέτ—βεκίλ, 2 πρωτομαίστορες⁽⁵²⁾.

§ 15. ι'. Πωλητήρια.

1784 Φεβρουαρίου 20. Πώλησις πατρικοῦ ὀσπιτίου ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν Στόικας, Μαρίας, Σουλτάνης καὶ Κωνσταντίνου, παίδων Ζαφείρη καὶ Μέλπω, εἰς τὸ ἀνδρόγυνον Δημήτριον καὶ Σμαράγδαν Βούλκου. — Ἀνάληψις τοῦ πωληθέντος ὀσπιτίου τῇ 2 Αὐγ. 1786. Μάρτυρες 7⁽¹⁾.

1789 Ἰουνίου 3. Ὁμολογία Ζωῆς θυγατρὸς Γεωργίου ὅτι ἐπώλησε τὸ ἀνῆκον αὐτῇ ἐν τρίτον τῆς μητρικῆς της οἰκίας εἰς τὴν ἀδελφὴν της Βιτωρίαν καὶ ἐξώφλησε. Μάρτυρες 4 ἄρχοντες, 2 πολῖται⁽²⁾.

1789 Ἰουνίου 3. Ὁμολογία Βιτωρίας, θυγατρὸς Γεωργίου καὶ Μέλκως Καρπουζάκη ὅτι ἐπώλησε τὸ ἐν τῇ συναικία τοῦ ἀγίου Κωνσταντίνου ὀσπίτιόν της εἰς τὸν Γασπάρην Μουράτη καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ Ἀνδριάζη. Μάρτυρες οἱ αὐτοί⁽³⁾.

1793 Ἰουνίου. Ὁμολογία πωλήσεως καὶ ἐξοφλήσεως ὑπὸ τοῦ ἡγουμένου τῆς μονῆς Κουκλένης Ἰγνατίου Ἀντωνίου Παπαγιάννογλου καὶ τῆς αὐταδέλφης αὐτοῦ Μόσως, κληρονόμων τοῦ μακαρίτου Παπαγιάννογλου, τῶν

48) Αὐτόθι, σελ. 296 (σπη').—Περὶ τοῦ Δημ. Μπίρδα ἱατροῦ, ἴδε Θρακικὸν παράρτημ. III τόμ. σελ. 139. Γεννηθεὶς ἐν Βελβενδῷ τῆς Θεσσαλίας μετὰ τὰς ἐν Χάλλῃ ἱατρικὰς του σπουδὰς ἐγκατέστη τῷ 1830 ἐν Φιλ(π)όλει. Ἡ Ἄννα μὴ δυναμένη νὰ λάβῃ διαζύγιον παρὰ τῆς μητροπόλεως, διότι ὁ ἱατρὸς ἀγαπῶν αὐτὴν ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ ἔστεργε νὰ τὴν διαζευχθῇ, κατέφυγεν εἰς τὸ Τουρκικὸν ἱεροδικεῖον. Μετὰ τὴν ἀπόφασιν αὐτοῦ ἡ μητρόπολις παρέσχεν αὐτῇ τὴν ἄδειαν νὰ συζευχθῇ ἄλλῳ ἀνδρὶ. Ἴδε τὸ περὶ αὐτῆς ἄσμα ἐν τῷ Ἀρχεῖῳ τοῦ Θρακικοῦ Λαογραφικοῦ Θεσαυροῦ, Τομ. Α', ἔτος 1934-35 σελ. 229 ἀρ. 5, ὡς καὶ τὰ αἷτια τοῦ διαζυγίου.

49) Αὐτόθι, σελ. 314 (τς'). 50) Αὐτόθι σελ. 324 (τις').—Βούλγαροι οἱ ἀναγραφόμενοι. Ἡ κώμη Σκουταρέτον ἢ Σκουτάριον Βουλγαρικὴ.

51) Αὐτόθι, σελ. 325 (τις'). 52) Αὐτόθι σελ. 333 (τηγ').

§ 15. 1) Αὐτόθι σελ. 15 (ζ').—*Μέλκω*—*Μέλπω* (Μελπομένη).

2) Αὐτόθι, σελ. 21 (ιγ').—*Βιτωρία*—*Βικτωρία*. 3) Αὐτόθι.

μεριδίων των ἐκ δύο ὄσπιτιών ἐν τῇ ἐνορίᾳ τοῦ ἁγίου Δημητρίου, εἰς τὸν αὐτάδελφόν των τζελεμπῆ Σωτηράκιν(4).

1800 Ἰουλίου 16. Πώλησις τῆς ἐν τῇ ἐνορίᾳ τοῦ ἁγίου Δημητρίου οἰκίας των ἀντὶ 6000 γρ. εἰς τὸν Τριαντάφυλλον Ἀθανασίου ὑπὸ τῶν ἐν Βρασσόβω τῆς Ρωσίας Ἀναστασίου καὶ Σωτηρίου Χ΄ Βούλκου διὰ τοῦ πληρεξουσίου ἐπιτρόπου, ὅστις ἔλαβε τὰ χρήματα παρὰ τοῦ Τριανταφύλλου Ἀθανασίου καὶ παρέδωκε τὰ χουτζέτια τῆς οἰκίας καὶ τὸ ἰδιαίτερον τῶν πωλητῶν γράμμα, τῇ 20ῇ Ὀκτωβρ. 1800(5).

1823 Ἰανουαρ. 16. Πώλησις οἰκίας ὑπὸ Κωνσταντίνου Κουκουμάνου καὶ ἐξόφλησις. Μάρτυρες 3 ἱερεῖς, 14 πολῖται, ὁ Φιλ]πόλεως Σαμουήλ ἐπιβεβαιοῖ(6).

1823 Νοεμβρ. 14. Πώλησις μεριδίου οἰκίας ὑπὸ τῆς Σμαράγδας Γούναρη εἰς τὴν πρεσβυτέραν παπᾶ Χρυσάφη. Μάρτυρες 4 ἱερεῖς, 1 πολίτης, ὁ Φιλ]πόλεως Σαμουήλ ὑποκυροῖ(7).

1827 Μαΐου 14. Πώλησις τοῦ πατρικοῦ των ὄσπιτιοῦ ὑπὸ τῶν τριῶν ἀδελφῶν Δημητρίου, Γεωργίου καὶ Ἰακώβου Βατσκοβαλῆ εἰς τὸν ἰατρὸν Ἰωάννην Παπᾶ Χριστοδούλου. Μάρτυρες 3 ἱερεῖς, 3 πολῖται, ὁ Φιλ]πόλεως Νικηφόρος ὑποβεβαιοῖ(8).

1827 Δεκεμβρ. 12. Πώλησις ὑπὸ τοῦ Δημητρίου καὶ Ἀργυρίου Βούλκου εἰς τὴν ἀδελφήν των Ἐλένην Βούλκου τοῦ ἀνήκοντος αὐτοῖς ἡμίσεος ὄσπιτιοῦ. Μάρτυρες 4 ἱερεῖς, 11 πολῖται, ὁ μητροπολίτης Νικηφόρος ἀποφαίνεται(9).

1829 Ἰουλ. 20. Πώλησις τῆς οἰκίας της ὑπὸ Ζωῆς Χριστοδούλου Καχαρόγλου, χήρας τοῦ Χ΄ Γιαννάκι Τρανοῦ, εἰς τὸν Στέργιον Γεωργίου Κοσσιᾶρον ἀντὶ γρ. 11.000. Μάρτυρες 4 ἱερεῖς, 3 πολῖται(10).

1832 Ἰανουαρ. 20. Ὁμολογία Μελάχρως Χ΄ Δημητρίου Σαμουρδάρη ὅτι ἐπώλησε τὸ ἰδιόκτητον ὄσπιτιόν της εἰς τὴν ἀνεψιάν της Μαριώραν Σταύρου Λάμπογλου ἐπὶ τῷ ὄρφ νὰ κατοικῆ ἐν αὐτῷ μέχρι τοῦ θανάτου της(11).

1833 Ἰανουαρ. 5 Ὁμολογία τῆς Μορφούλας, ἀνεψιᾶς τοῦ μακαρίτου Ἀθ. Κ. Μπουλγκούρογλου ὅτι τὸ ἀναλογοῦν αὐτῇ μερίδιον ἐκ τοῦ ὄσπιτιοῦ τοῦ θείου της ἐπώλησε κατὰ διαταγὴν αὐτοῦ ζῶντος εἰς τὸν τζορμπατζῆ

4) Αὐτόθι, σελ. 28 (κ΄). 5) Αὐτόθι, σελ. 38 (λ΄).

6) Κώδικος II, σελ. 90. 7) Αὐτόθι, σελ. 95.

8) Κώδικος I, σελ. 111 (ργ΄)—*Βατσκοβαλῆς* τοπωνυμικὸν τουρκικὸν ἐπίθετον ἀντὶ *Βατσκοβηνός*. Οἱ Βατσκοβηνοὶ καὶ μετὰ τὸ ἐκκλησιαστικὸν σχίσμα παρέμειναν πατριαρχικοί, ἄρα ἠλλήνιζον ἀνέκαθεν ἕνεκα τῆς παρακειμένης μονῆς τῆς Πετριτσονιτίσσης καὶ τοῦ Στενιμάχου. Οἱ ἐν Φιλ]πόλει ἐγκαταστάντες Βατσκοβαλῆδες ἦσαν πάντες ἔλληνες. 9) Αὐτόθι, σελ. 132 (ρκδ΄.) 10) Αὐτόθι, σελ. 145 (ρλζ΄.).

11) Αὐτόθι, σελ. 164 (ρνς΄.)

Βούλκον Κούρτοβιτζ διὰ 3000 γρ. ὑπὸ τὸν ὄρον νὰ γείνη δλόκληρον τὸ ὀσπίτιον σχολεῖον κοινὸν τῆς πολιτείας. Ἔλαβε δὲ γρ. 2000 καὶ τὰ 1000 ἀφῆκεν εἰς τὸν ἀγοραστήν, ὅπως ἀπέναντι τοῦ τόκου αὐτῶν κατοικῆ ἓν τιμι δωματίω τῆς οἰκίας, ἐφ' ὅσον ζῆ. Μάρτυρες 4 ἱερεῖς, 8 μαῖστορες καὶ ἕτεροι 19 ὑπογραφόμενοι αὐτογράφως⁽¹²⁾.

1833 Αὐγούστου 18. Πώλησις κληρονομικῶν μεριδίων ἀκινήτων ὑπὸ Γιοβάννη Νικολάου ἀμπατζῆ καὶ τῆς συζύγου αὐτοῦ Ραλλοῦς Μαλώση. Μάρτυρες 5 ἱερεῖς, 6 πολῖται⁽¹³⁾.

1834 Ἰουλίου 15. Ὁμολογία τῆς Χ' Βηθλεὲμ καὶ τῆς θυγατρὸς τῆς Θεοποιῆς ὅτι ἐπώλησαν τὴν οἰκίαν των εἰς τὸν Πέγιον Γεωργίου ἀντὶ 9000 γρ. Μάρτυρες 10 πολῖται, ὁ Φιλπόλεως Νικηφόρος βεβαιοῖ⁽¹⁴⁾.

1835 Φεβρουαρίου 1. Ὁμολογία Μελάχως Κοσμᾶ ὅτι ἐπώλησε τὸ ὀσπίτιον τῆς μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ πραγμάτων εἰς τὸν γαμβρόν τῆς Στάϊκον Χρήστου ἀντὶ 12000 γρ. καὶ ἐξώφλησεν⁽¹⁵⁾. Ἀμαρτύρητον.

1836 Μαρτ. 4. Πώλησις ὑπὸ Κωνσταντίνου Ἰωάννου τοῦ ἡμίσεός του ἐργαστηρίου ἐν Γαλαζίω τῷ Ἰωάννη Γιοσὲ ἀντὶ 6.250 γρ. Μάρτυρες 5 ἱερεῖς⁽¹⁶⁾.

1836 Ἰουλ. 30. Πώλησις ἀκινήτων ὑπὸ Χ' Στόγιου Σπάσου, Βασίλη καὶ Κωνσταντίνου, ἀδελφῶν τοῦ μακαρίτου Παπᾶ Ἰωάννου Κατουνίτζαλη, κειμένων ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς κόμης Κατουνίτζης, εἰς τὸν Νικόλαον Μαλέαν καὶ Βούλκον Γόλιου. Μάρτυρες 5 ἱερεῖς, 5 πρωτομαῖστορες, ὁ Φιλπόλεως Νικηφόρος⁽¹⁷⁾.

1836 Αὐγούστου 18. Πώλησις οἰκίας ὑπὸ Ἰωάννου Πότζη τῷ Νικ. Στογιάννοβιτς. Μάρτυρες 3 ἱερεῖς, 4 πρωτομαῖστορες, ὁ Φιλ. Νικηφόρος⁽¹⁸⁾.

1837 Φεβρουαρίου 15. Πώλησις μεριδίων ὀσπιτίου ἐκ πατρικῆς κληρονομίας ὑπὸ Μιχαὴλ καὶ Γεωργίου Νικολάου Στάντζου καυταντζῆ εἰς τὸν Βασίλειον Χ' Ἀναστασίου. Μάρτυρες 4 ἱερεῖς, 3 πολῖται, ὁ Φιλ. Νικηφόρος βεβαιοῖ⁽¹⁹⁾.

1837 Μαΐου 1. Ὁμολογία τοῦ Γεωργίου Χ' Κοσμᾶ ὅτι ἐπώλησε τὸ ἐκ τῆς πατρικῆς κληρονομίας κτηματικὸν μερίδιόν του εἰς τὴν Θεοποιὴν Φόρογλου καὶ ἐξώφλησε. Μάρτυρες 2 ἱερεῖς, 8 πολῖται, ὁ Φιλπόλεως Νικηφόρος βεβαιοῖ⁽²⁰⁾.

12) Αὐτόθι, σελ. 245 (σλζ').—Ὄντως τὸ ὀσπίτιον τοῦ Ἀθ. Μπουλγκούρογλου ἐχρησιμοποιήθη ὑπὸ τοῦ Βούλκου Κούρτοβιτς Τσαλόγλου ὡς κοινὸν τῆς πολιτείας σχολεῖον ὑπὸ τὸ ὄνομα τῆς ἁγίας Τριάδος. Ἴδε καὶ κατωτέρω III, ἀριθ. 30, 31, 33.

13) Αὐτόθι, σελ. 82 (οδ'). 14) Αὐτόθι, σελ. 195—196 (ρπζ—ρπη').

15) Αὐτόθι, σελ. 222 (σιδ'). 16) Αὐτόθι, σελ. 89 (πα').

17) Αὐτόθι, σελ. 94 (πς). Βούλγαροι οἱ ἀναγραφόμενοι. Καὶ ἡ κόμη Κατουνίτσα Βουλγαρικῆ. 18) Αὐτόθι, σελ. 96 (πη').

19) Αὐτόθι, σελ. 272 (σξδ'). 20) Αὐτόθι, σελ. 273 (σξε').

§ 16, ια΄.) Δάνεια, χρεωστικαὶ ὁμολογίαι.

1784 Ἰανουαρίου 20. Ὁμολογία τῶν πρωτομαϊστόρων τοῦ ἔσναφίου τῶν ἀμπατζήδων ὅτι ἔλαβον δάνειον διὰ χρείαν τοῦ ἔσναφίου παρὰ τῆς Σουλτάνας, θυγατρὸς τοῦ Ζαφείρη γρ. 44 καὶ ἄσπρα 90 πρὸς 10% ἔναντι χρεωστικῆς ὁμολογίας. Ἐξωφλήθησαν τῇ 15 Ἰουνίου 1786. Ἐκ τοῦ ἔσναφίου ὑπογράφονται ὁ πρωτομαϊστὼρ Χ'' Ἀναστάσις, ὁ Χ'' Στόϊτσος, ὁ Γ. Πολίτογλου καὶ Νέικος. Μάρτυρες 3 ἄρχοντες⁽¹⁾.

1786 Φεβρουαρίου 9. Ὁμολογία τῶν πρωτομαϊστόρων τῶν ἀμπατζήδων ὅτι ἔλαβον διὰ χρείαν τοῦ ἔσναφίου παρὰ τοῦ Ἀθανασίου Χ'' Κωνσταντίνου Τρουπτζῆ γρ. 125 δάνεια ἐπὶ ἀνατοκισμῶ μέχρι τῆς ἐνηλικιώσεως του πρὸς 10% κατ' ἔτος, ἔναντι χρεωστικῆς ὁμολογίας παραδοθείσης τῷ σκευοφύλακι Νικολάκη πρὸς φύλαξιν. Ἡ ὁμολογία ἀνενεώθη τῇ 29ῃ Ὀκτωβρ. 1787 ἐπ' ὀνόματι Νεοφύτου προεστῶτος τῆς μονῆς ἀγίων Ἀναργύρων Κρυτσίμων γρ. 150 καὶ παρεδόθη τῷ αὐτῷ σκευοφύλακι. Ὑπογράφεται ὁ πρωτομαϊστὼρ Χ'' Ἀναστάσις καὶ 5 ἄλλοι μαϊστορες⁽²⁾.

1786 Αὐγούστου 1. Ὁμολογία τῶν πρωτομαϊστόρων τῶν ἀμπατζήδων ὅτι ἔλαβον πρὸς χρείαν τοῦ ἔσναφίου δάνειον γρ. 200 παρὰ τοῦ σκευοφύλακος Νικολάου Ἰωάννου Χ'' Νίκογλου ἐκ τῶν χρημάτων τοῦ Ἀντωνίου υἱοῦ τοῦ Μπόγιου, ἅπερ ἀφῆκε διὰ διαθήκης ἢ μακαριτίς Μαρία Χ'' Κυριακοῦ, ἐπὶ ἀνατοκισμῶ κατ' ἔτος πρὸς 8% μέχρι τῆς ἐνηλικιώσεως τοῦ παιδίου. Ἡ ὁμολογία παρεδόθη τῷ σκευοφύλακι πρὸς φύλαξιν μέχρι τῆς ἐξοφλήσεώς της. Ὑπογράφεται ὁ πρωτομαϊστὼρ Χ'' Ἀναστασίου καὶ 3 μαϊστορες καὶ ὑπόσχονται, ὡς μάρτυρες δὲ 4 ἄρχοντες⁽³⁾.

1789 Ὀκτωβρ. 11. Χρεωστικὴ ὁμολογία τοῦ Κωνσταντίνου Καζάση, υἱοῦ τοῦ Σταυράκι διὰ γρ. 855 ἐπ' ὀνόματι τῆς ὀρφανῆς Αἰκατερίνης πρὸς 10% κατ' ἔτος. Μάρτυρες 4 ἄρχοντες⁽⁴⁾.

1793 Αὐγούστου 14. Χρεωστικὴ ὁμολογία Γιαννάκι Χ'' Στάθη ἀμπατζῆ γρ. 4115 πρὸς 10% κατ' ἔτος ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἀδελφοῦ του Βασιλείου Χ'' Στάθη. Ἡ ὁμολογία ἐδόθη τῷ ἄρχοντι δικαιοφύλακι τζελεμπῆ Δημητράκι πρὸς φύλαξιν ἀπουσιάζοντος τοῦ πιστωτοῦ. Ὁ Φιλ. Κύριλλος ἐπικυροῖ⁽⁵⁾.

1794 Ὀκτωβρ. 11. Χρεωστικὴ ὁμολογία Κωνσταντίνου Καζάση ἐκ γρ. 1462 πρὸς 10% ἐπ' ὀνόματι τῆς ὀρφανῆς θυγατρὸς του Αἰκατερίνης, κατατεθεῖσα παρὰ τῷ δικαιοφύλακι τζελεμπῆ Δημητράκι⁽⁶⁾.

1797 Ἀπριλίου 19. Χρεωστικὴ ὁμολογία Γεωργίου Χ' Ἀγγελῆ διὰ δάνειον 6000 γρ. πρὸς 10% κατ' ἔτος, ὅπερ ἔλαβε παρὰ τῶν ὀρφανῶν Νεο-

§ 16, 1) Αὐτόθι, σελ. 14 (ς'). 2) Αὐτόθι, σελ. 16 (η').

3) Αὐτόθι, σελ. 17 (θ'), 4) Αὐτόθι, σελ. 23 (ιε').

5) Αὐτόθι, σελ. 29 (κα'). 6) Αὐτόθι, σελ. 30 (κβ').

κλέους καὶ Σμαράγδας τοῦ Ἀθανασίου Χ΄ Παναγιώτου. Ὁ Φιλ|πόλεως Κύριλλος ἐπιβεβαιοῖ(7).

1799 Ἰουνίου 20. Ὁμολογία μαϊστόρων γουναράδων ὅτι ἔλαβον γρόσια 1000 παρὰ τοῦ Ἀναστασίου Ἀργυρίου ἐκ Βοδενῶν ὑπὸ τὸν ἔρον ὁ τόκος αὐτῶν 10 % κατ' ἔτος νὰ δίδηται αὐτῶ, μετὰ δὲ τὸν θάνατόν του τὸ κεφάλαιον νὰ παραμένῃ εἰς τὸ ἐσναφίον, ὁ δὲ τόκος νὰ διανέμηται εἰς διαφόρους ἐκκλησίας, ὡς ὀρίζει ὁ διαθέτης. Ὑπόσχονται 6 μαϊστορες, μάρτυρες οἱ ἐπίτροποι τῶν ἐκκλησιῶν, ἐκτελεστής δὲ ἐν ἀνάγκῃ ὀρίζεται ὁ κατὰ καιρὸν μητροπολίτης. — Ἡ ἔγγραφος χρεωστικὴ ὁμολογία τοῦ ἐσναφίου διὰ τὸ προειρημένον ποσὸν ἐν ὀνόματι τοῦ Ἀναστασίου Ἀργυρίου κατετέθη παρὰ τῶ Ἀργυρίῳ Χ΄ Ἀγγελῆ(8).

1799 Δεκεμβρ. 19. Ἐγγραφος χρεωστικὴ ὁμολογία ἐκ 10.985 γρ. πρὸς τὸ χωρίον Χατζιάρι τοῦ Μανουὴλ Φώτογλου, πληρωτέων κατὰ δόσεις ἐτησίας ἐντόκως. Πιστωταὶ 9 Βούλγαροι χωρικοί(9).

1804 Φεβρουαρ. 1. Χρεωστικὴ ὁμολογία τοῦ ἐσναφίου τῶν καυταντζήδων διὰ γρ. 65 πρὸς 12 % κατ' ἔτος, ὅπερ ἔλαβεν ὡς δάνειον παρὰ τοῦ ὀρφανοῦ παιδὸς τῆς Θεοδώρας Γεωργίου καὶ τοῦ Πέγιου Ραΐκου(10). Ὑπόσχονται 8 μαϊστορες.

1808 Ἰανουαρ. 14. Χρεωστικὴ ὁμολογία τοῦ ἐσναφίου τῶν μπογιατζήδων διὰ γρ. 1046, ὅπερ ἔλαβεν ὡς δάνειον παρὰ τῶν Στογιάννου καὶ Στυλιανῆς Πέτρου Μπογιατζῆ(11). Ἀνεπιβεβαίωτον.

1814 Μαρτίου 20. Χρεωστικὴ ὁμολογία διὰ γρ. 1500 ἀνατοκίζόμενα κατ' ἔτος πρὸς 10 %, τῆς Ζωίτσας Χ΄ Εὐσταθίου Κεντιντένογλου ἐπ' ὀνόματι τῆς ἐγγόνου του Ζωίτσας, θυγατρὸς τοῦ ἀποθανόντος υἱοῦ τῆς Γεωργίου Χ΄ Γιαννάκι, ἔξοφλητέα αὐτῇ εἰς τὸν καιρὸν τῆς ὑπανδρείας τῆς(12).

1824 Ἰανουαρ. 17. Χρεωστικὴ ὁμολογία ἐκ γρ. 500 τοῦ Στόιτζου πρὸς τὴν πρῶην σύζυγόν του Μήτηραν. Μάρτυρες 1 ἱερεὺς, ὁ Φιλίπ. Σαμουήλ ἐπιβεβαιοῖ(12β).

1833 Αὐγούστ. 21. Κατετέθησαν εἰς τὴν κάσσαν τῶν ἀμπατζήδων δύο ὁμολογίαι τῶν ὀρφανῶν Βασιλείου καὶ Γεωργίου τοῦ Διαμαντῆ Μπακάλη(13).

1836 Αὐγούστου. Κατετέθησαν εἰς τὴν κάσσαν τῶν καυταντζήδων ὡς ἐνέχυρα (ἀμανέτι) δύο ὁμολογίαι τοῦ μοναστηρίου τῆς ἁγίας Παρασκευῆς (Βοδενῶν) ἐπ' ὀνόματι Μαρίκας Ἀθαν. Μπογιατζῆ γρ. 450 καὶ τοῦ ὀρφανοῦ Βασιλείου Διαμαντῆ Μπακάλη γρ. 2500(14).

7) Αὐτόθι, σελ. 31 (κγ'). 8) Αὐτόθι, σελ. 32—33 (κδ—κε').

9) Αὐτόθι, σελ. 33 (κε'). Οἱ κάτοικοι τοῦ χωρίου τούτου Βούλγαροι, ἀμπατζήδες τὸ πλεῖστον, εἶχον ἐμπορικὰς συναλλαγὰς μετὰ τῶν ἐν Φιλιππουπόλει συνεπαγγελματιῶν τῶν.

10) Αὐτόθι, σελ. 43 (λε'). 11) Αὐτόθι, σελ. 47 (λθ').

12) Αὐτόθι, σελ. 50 (μβ'). 12β) Κώδικος II, σελ. 97. Βούλγαροι οἱ ἀναγραφόμενοι. 13) Κώδικος I, σελ. 369 (τξα'). 14) Κώδικος II, σελ. 140.

1839 Ἀπριλίου 8. Κατετέθη εἰς τὴν κάσσαν τῶν ἀμπατζήδων πρὸς φύλαξιν ὁμολογία χρεωστικὴ ἐκ γρ. 1600 ἐπ' ὀνόματι τῆς Βασιλικῆς Νικολάου¹⁵⁾.

1841 Ἀπριλ. 3. Ὁμολογία χρεωστικὴ τῆς ἐν Χάσκιοῖ ἐκκλησίας διὰ γρ. 27.412:22 δανεισθέντα αὐτῇ ἐντόκως ὑπὸ τῶν ὄρφανῶν Μίλκογλου. Ὡσαύτως ἑτέρα διὰ γρ. 27.412, ἑτέρα διὰ γρ. 12.000 καὶ ἑτέρα διὰ γρ. 20.620. Ὡσαύτως καὶ ἕτεραι ὁμολογίαι διαφόρων ἐπ' ὀνόματι τῶν αὐτῶν ὄρφανῶν καταγράφονται ἐκ Χάσκιοῖ τῷ 1842¹⁶⁾.

§ 17 ιβ'. Πληρεξούσια - πιστοποιητικά.

1784 Ἰανουαρ. 14. Πληρεξούσιον Τήντζου, υἱοῦ τῆς Μέλκως, δι' οὗ καθίσταται ἐπίτροπος ἢ ἀδελφὴ αὐτοῦ Στόϊκα ἐπὶ τοῦ μεριδίου τοῦ ἐπὶ τοῦ μητρικοῦ τοῦ ὄσπιτιου. Μάρτυρες 4 ἄρχοντες, ὁ Φιλ. Κύριλλος ἐπιβεβαιοῖ¹⁾.

1792 Σεπτεμβρ. 12. Πιστοποιητικὸν γεννήσεως καὶ βαπτίσεως τοῦ ἐν Τεργέστη Λάμπρου Νίκογλου Φιλιππουπολίτου, ἐκδοθὲν κατ' αἴτησιν τοῦ Πανατζῆ Ἰωάννου ἱατροῦ, ὅπως ἐναγάγη αὐτὸν διὰ τοῦ πληρεξουσίου τοῦ ἐπιτρόπου Δημητρίου Δαρβάρου πρὸ τῶν ἐν Τεργέστη δικαστηρίων. Μάρτυρες 4 ἱερεῖς, 3 ἄρχοντες, ὁ Φιλίπ. Κύριλλος ἐπιβεβαιοῖ²⁾.

1801. Ἰουλίου 10. Ἐπιτροπικὸν πληρεξούσιον τοῦ ἐν Ἀστραχάν τῆς Ρωσίας διαμένοντος Κυριάκου Μπόκλογλου, δι' οὗ ἐξουσιοδοτήθη ὁ ἐκεῖθεν διελθὼν ἔμπορος Χ' Κυριάκος Μελκὼν συγγενῆς του νὰ περιλάβῃ τὰ ἐν Φιλιππουπόλει κινητὰ καὶ ἀκίνητὰ του κτήματα καὶ τὸν ἐν Κουρσοῦμ χάν ὀνδᾶ του καὶ τὰ μὲν νὰ δωρήσῃ εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς Παναγίας καὶ λοιπὰς τῆς πόλεως πρὸς μνημόσυνον τῶν γονέων του αἰώνιον καὶ πάντων τῶν ὀρθοδόξων χριστιανῶν, τὰ δὲ νὰ πωλήσῃ καὶ ἐκ τῶν εἰσπραχθησομένων χρημάτων ὠρισμένον ποσὸν νὰ διανείμῃ εἰς ἔλεη, τὸ δὲ ὑπόλοιπον ν' ἀποστείλῃ εἰς αὐτὸν διὰ τινος Φιλιππουπολίτου μεταβαίνοντος εἰς Μόσχαν. Τῷ Μελκὼν παρεδόθη ὑπὸ τοῦ Μπόκλογλου καὶ γράμμα τῆς μητροῦς καὶ ἀδελφῆς αὐτοῦ ἀπὸ 5 Ἰανουαρίου 1763, ἐν ᾧ ὁμολογεῖτο ὅτι ὁ ἐν Κουρσοῦμ χάν ὀνδᾶς ἀνήκει αὐτῷ ἀγορασθεῖς. Ὁμολογήθησαν πάντα ὑπὸ τῶν συγγενῶν. Ἀνεπιβεβαίωτον³⁾.

1805 Αὐγούστου 5. Πιστοποιητικὸν τοῦ ἀρχιεπισκόπου Ἀδριανουπόλεως Γαβριήλ ὅτι ἡ ἐν Ἀδριανουπόλει διαμένουσα Εὐγενὴ χήρα τοῦ Χ' Ἀθανασίου Φιλιππουπολίτου καθιστᾷ γενικὸν τῆς πληρεξουσίου τὸν ἐν Φιλιππουπόλει ἱερέα Παπᾶ Κωνσταντῖνον, ὅπως ὁμολογήσῃ πρὸ τῶν οἰκειῶν ἀρχῶν πρὸς ἔκδοσιν χουτζετίου διὰ τὸ πωληθὲν ὑπ' αὐτῆς πρὸ χρόνων ὄσπί-

15) Κώδικος I, σελ. 338 (τλ'). 16) Αὐτόθι, σελ. 340—342 (τλβ—τλδ').

§ 17 1) Κώδικος I, σελ. 14 (ς'). — *Τήντζος-Ντῆντζος* Βουλγαρικὸν ὄνομα ἐκ τοῦ *Δημήτριος*, ὡσαύτως Βουλγαρικὸν τὸ *Στόϊκα*. 2) Αὐτόθι, σελ. 26 (ιη').

3) Αὐτόθι, σελ. 42 (λδ'). — Ὁ Χ' Κυριάκος Μελκὼν διετέλεσε πρωτομαῖστωρ τῶν ἐν Φιλιππουπόλει ἀμπατζήδων (1811—1820). Ἀρχεῖα βιβλ. III, σελ. 1—20.

τιόν της εἰς τὸν Χ' Ἀναστάσιον Πολίτογλου, παρ' οὗ ἔλαβε τὴν ἀξίαν. Ἀνεπιβεβαίωτον(4).

1823 Μαΐου. Ἐπιτροπικὸν πληρεξούσιον τῆς πολιτείας Φιλιππουπόλεως, δι' οὗ ἐξουσιοδοτεῖται ὁ Σωτήριος Οἰκονόμου, ὅπως λάβῃ παρὰ τῶν κληρονόμων τοῦ μακαρίτου Χ' Νίκογλου χρήματα ἀνήκοντα εἰς τὴν Ἑλληνικὴν σχολὴν καὶ τὸ νοσοκομεῖον ἐπὶ τῇ βάσει χρεωστικῆς ὁμολογίας. Μάρτυρες 5 ἱερεῖς, 2 ἄρχοντες, 3 μαΐστορες ἀμπατζήδων, 3 γουναράδων, 4 καυταντζήδων, 4 μπακάληδων, 3 καζαντζήδων, 3 τακιατζήδων, 3 ἀσταρτζήδων. Ὁ Φιλὸς πόλεως Σαμουήλ ἐπιβεβαιοῦ(5).

1828 Φεβρουαρίου. 2. Πληρεξούσιον τοῦ ἐν Φιλιππουπόλει Ζαγοραίου ἱατροῦ Ἰωάννου Παπαῦ Χριστοδούλου ἀπὸ κώμης Τζεπέλοβο, δι' οὗ πληρεξουσιοδοτεῖται ὁ ἐκεῖ Ἀποστολάκης Τζάνογλου ἱατρός, ὅπως κανονίσῃ τὴν πρὸς τὴν πρόφην ἐκεῖ διαμένουσαν σύζυγόν του Ἀσημὸν Κώστα Τζάλα διαφορὰν του. Μάρτυρες 4 ἱερεῖς, 5 πολῖται(6).

1830 Αὐγούστου. 4. Πιστοποιητικὸν τῆς μητροπόλεως Φιλιππουπόλεως ἐπὶ τῇ βάσει καταθέσεων τῶν προκρίτων τοῦ Καλοφεριῦ ὅτι ὁ Ἀναστάσιος Στάντζιου μετὰ τοῦ υἱοῦ του Μιχαὴλ εἶναι ὁ μόνος κληρονόμος τοῦ ἐν Ρωσίᾳ ἀποθανόντος ἀδελφοῦ του Μιχαὴλ Στάντζιου. Μάρτυρες 4 ἱερεῖς, 4 πολῖται, ὁ Φιλιππουπόλεως Νικηφόρος ἀποφαίνεται(7).

1834 Ἀπριλίου 3. Ἐπιτροπικὸν πληρεξούσιον τοῦ Τάντζιου Τσιπλάκη Ἀκτζεκλησελῆ, δι' οὗ πληρεξουσιοδοτεῖται ὁ Μιχαὴλ Πούλωφ Ἀκτζεκλησελῆς, ὅπως παραλάβῃ τὴν κληρονομίαν τοῦ ἀποθανόντος υἱοῦ του Μανόλι Παλικτζῆ. Ἀνεπικύρωτον(8).

1834 Ἀπριλίου 3. Ὡσαύτως ἕτερον τῶν ὄρφανῶν τοῦ ἐκεῖ (Ἀκτζεκλησελῆ) ἀποθανόντος Ράσιου Τόσιου, δι' οὗ πληρεξουσιοδοτεῖται ὁ αὐτὸς πρὸς λῆψιν τῆς κληρονομίας των(9).

1835 Μαΐου 27, Πιστοποιητικὸν ὅτι οἱ ἐκ Σόποτ Στόϊκωβ Γκιριτζίκ εἶναι γνήσιοι ἀδελφοὶ καὶ κληρονόμοι τοῦ ἐν Βουκουρεστίῳ ἀποθανόντος Νικολάου Γκιριτζίκ. Μάρτυρες 4 ἱερεῖς, 4 πρωτομαΐστορες(10).

1836 Ἀπριλίου 20. Ἐπιτροπικὸν πληρεξούσιον τῆς Ζωίτσας Ἀγγελῆ, δι' οὗ ἐξουσιοδοτεῖται ὁ ἐν Γαλαζίῳ διαμένων Γεώργιος Δημητρίου, ὅπως παραλάβῃ τὴν περιουσίαν τοῦ ἐν Σιλιστρίᾳ ἀποθανόντος υἱοῦ της Γεωργίου Νάιδεν Κουγιουμτζῆ. Μάρτυρες 5 ἱερεῖς, 4 μαΐστορες(11).

1836 Ἰουλίου 26. Πιστοποιητικὸν ὅτι ἡ Ἄννα Χρυσοβέργη εἶναι ἀνεπιβὰ ἐπ' ἀδελφῆ καὶ μόνη καὶ γνησία κληρονόμος τοῦ ἐν Ἀκκερμὰν τῆς Ρω-

4) Αὐτόθι, σελ. 44 (λς'). 5) Κώδικος II, σελ. 92. 6) Κώδικος I, σελ. 134 (ρς').

7) Αὐτόθι, σελ. 155 (ρμζ').—Βούλγαροι οἱ ἀναγραφόμενοι. 8) Αὐτόθι, σελ. 188 (ρπ').—Ὡσαύτως Βούλγαροι. 9) Αὐτόθι.—Ὡσαύτως Βούλγαροι.

10) Αὐτόθι, σελ. 228 (σκ').—Ὡσαύτως Βούλγαροι. 11) Αὐτόθι, σελ. 226 (ρη').

σίας ἀποθανόντος Φιλιππουπολίτου Σωτηρίου Χ'' Ἰωακείμ. Μάρτυρες 5 ἱερεῖς, 7 πολῖται, ὁ Φιλίπ. Νικηφόρος βεβαιοῖ⁽¹²⁾.

1836 Σεπτεμβρ. 1. Διορισμὸς ἐπιτρόπου πληρεξουσίου τοῦ Χ'' Γιάγκου Κοσμᾶ πρὸς παραλαβὴν τῶν πραγμάτων τοῦ ἐν Λάμασκῳ ἀποθανόντος Χ'' Ἐμμανουὴλ Φιλίππου ὑπὸ τῶν κληρονόμων αὐτοῦ ἀδελφῶν καὶ τῆς συζύγου του Εὐγενείας Μιχαήλ. Μάρτυρες 3 ἱερεῖς, 3 πολῖται, ὁ Φιλίπ. Νικηφόρος βεβαιοῖ⁽¹³⁾.

1836 Σεπτεμβρ. 10. Διορισμὸς ὑπὸ Ἀλεξίου Χριστοδούλου ἐπιτρόπου πληρεξουσίου τοῦ Γιαννάκη Παπαῦ Δημητρίου πρὸς παραλαβὴν τῆς περιουσίας τοῦ ἐν Σηλυμβρία ἀποθανόντος πατρός του. Μάρτυρες 3 ἱερεῖς, 3 πολῖται, ὁ Φιλίπ. Νικηφόρος βεβαιοῖ⁽¹⁴⁾.

1836 Δεκεμβρ. 13. Διορισμὸς πληρεξουσίων ἐπιτρόπων τῶν: Γιοβάννη Ἡλίου καὶ Ναοῦμ Δημητρίου ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν Εὐφροσύνης καὶ Θεοφανοῦς Γεωργίου Ντιγατζῆ πρὸς παραλαβὴν τῶν περιουσιῶν τῶν ἐν Οὐσὰκ ἀποθανόντων συζύγων των Βασιλείου Γκένου καὶ Ζάχου Ἀθανασίου. Μάρτυρες 4 ἱερεῖς, 4 πολῖται⁽¹⁵⁾.

1837 Φεβρουαρ. 3. Πιστοποιήσις τῶν ἐγχωρίων τῆς κόμης Χατζιάρι (πάντων Βουλγάρων) ὅτι ὁ Θεόδωρος Στόϊκου εἶναι γνήσιος ἀδελφὸς καὶ μόνος κληρονόμος τοῦ ἐν Τζόργλου ἀποθανόντος ἀμπατζῆ Μπόσκου Στόϊκου, ἐπιστρέφοντος ἐκ Καραμουσάλ. Μάρτυρες 4 ἱερεῖς, 4 πολῖται, ὁ Φιλίπ. Νικηφόρος βεβαιοῖ⁽¹⁶⁾.

1837 Ἰανουαρ. 14. Ἐπιτροπικὸν πληρεξούσιον τοῦ Ἀθανασίου Χ'' Ντήντζιου ὠρολογᾶ, ὅπως ὁ ἐν Βράτσα Ν. Μήτζιωφ πωλήσῃ τὰ ἀνάλογα αὐτοῦ ἐκ πατρικῆς κληρονομίας ἐν Βράτσα κτήματα καὶ ἐργαστήρια. Μάρτυρες 3 ἱερεῖς, 4 πολῖται, ὁ Φιλίπ. Νικηφόρος βεβαιοῖ⁽¹⁷⁾.

1838 Ἰανουαρ. 4. Διορισμὸς πληρεξουσίου ἐπιτρόπου ὑπὸ τῆς ἐκ Σόποτ Γκάνας Πάντζου πρὸς παράληψιν τῆς περιουσίας τοῦ ἐν ξένη ἀποθανόντος συζύγου της. Μάρτυρες 1 ἱερεύς⁽¹⁸⁾.

1838 Ἰανουαρ. 2. Διορισμὸς ὑπὸ τοῦ Γεωργίου Χ'' Γιοβάννη Γούναρη πληρεξουσίου ἐπιτρόπου τοῦ Γεωργίου Νικολάου Γούναρη, ὅπως παραλάβῃ παρὰ τοῦ ἐν Κυδωνίαις ἀδελφοῦ του Χ'' Γιάννη Χ'' Γιουβάννη τὰ ὀφειλόμενα αὐτῷ ἀπέναντι ὁμολογιῶν χρεωστικῶν γρ. 9296:30. Μάρτυρες 2 ἱερεῖς, 4 πολῖται⁽¹⁹⁾.

1838 Ἰανουαρ. 13. Διορισμὸς ὑπὸ Μαριώρας Καραπαναγιώτου, ἀδελφῆς τοῦ ἐν Μελεμένη ἀποθανόντος Μαυρουδῆ Παναγιώτου πληρεξουσίου ἐπιτρόπου τοῦ Ἀναστασίου Πέτρου Τζαλίκη διὰ τὰ κληρονομικὰ δικαιώματα

12) Αὐτόθι, σελ. 179 (ροα'). 13) Αὐτόθι, σελ. 232 (σκαδ'). 14) Αὐτόθι, σελ. 233 (σκαε'). 15) Αὐτόθι, σελ. 234 (σκαε').

16) Αὐτόθι, σελ. 240 (σλαβ'). 17) Αὐτόθι, σελ. 239 (σλα'). 18) Αὐτόθι, σελ. 287 (σοθ').—Βουλγαρὶς ἢ μνημονευομένη. 19) Αὐτόθι, σελ. 293 (σπε').

ἐπὶ τῆς περιουσίας τοῦ ἀδελφοῦ της. Μάρτυρες 2 ἱερεῖς, 2 πολῖται⁽²⁰⁾.

1838 Ἰανουαρ. 15. Πληρεξούσιον Γράδας Μιχαὴλ ἀπὸ τοῦ χωρίου Πρασά-Δερβέντ δοθὲν εἰς τὸν αὐτόθεν ἀμπατζῆ Πέτρον Γιώψου πρὸς παραλαβὴν τῆς περιουσίας τοῦ ἀποθανόντος ἐν Ἀφιδὸν καρὰ-ἰσὰρ συζύγου της ἀμπατζῆ Νιούτζου Προϊκωφ ἐκ Χασκόβου⁽²¹⁾.

1838 Ἰουνίου 23. Πιστοποιητικὸν τοῦ μητροπολίτου Σμύρνης Παῖσιου περὶ τελέσεως γάμου τῆς Μαριώρας Ἐμμ. Πρασακάκη μετὰ τοῦ ἱατροῦ Ναρκίσσου Τζιταδίνου Ζακυνθίου. Μάρτυρες 4 δημογέροντες Σμυρναῖοι⁽²²⁾.

1838 Ἰουλ. 31. Ὁμολογία Ἀναστασίας Χ'' Γιαννακάκη, συζύγου τοῦ μακαρίτου Μιχαὴλ Παναγιώτου Καμαράση ὅτι καθιστᾷ πληρεξούσιον τὸν υἱὸν της Ἰωάννην Μιχαὴλ ἐν Καλαφάτι, ὅπως πωλήσῃ τὸ αὐτόθι ὀσπίτιόν της. Μάρτυρες 5 ἱερεῖς, 1 μιλέτ βεκίλ, 3 πρωτομαῖστορες⁽²³⁾.

§ 18, ιγ'. Ἐκκαθαρίσεις, ἐξοφλητικά, πληρωμαί.

1781 Ἰουλίου 15. Ὁμολογία τῆς χήρας Κ. Ἀρξηβάρου μετὰ τῶν τέκνων της ὅτι ἔλαβε παρὰ τοῦ Ἀθαν. Τζερετζήρογλου, συντρόφου τοῦ ἀποθανόντος συζύγου της τὴν περιουσίαν αὐτοῦ καὶ ἐξώφλησε τελείως. Ὁ Φιλίπ. Κύριλλος ἐπιβεβαιοῖ⁽¹⁾.

1789 Ἰουνίου 8. Ὁμολογία Γιοβάννη Παπᾶ Τόλιου καὶ Χατζῆ Στάθη Κεντιτένογλου ὅτι ἐκκαθαρισθείσης τῆς περιουσίας τοῦ μακαρίτου Νικηφόρου Τζερετζήρογλου παρὰ τοῦ αὐταδέλφου του Ἀθαν. Τζερετζήρογλου ἔλαβεν ὁ μὲν πρῶτος ὡς συνέταιρος, ὁ δὲ δεύτερος ὡς κηδεμὼν τῶν ἀνηλίκων ἐπ' ἐγγονῇ γαμβροῦ του παίδων τὸ ἀνήκον αὐτοῖς καὶ ἐξώφλησαν τελείως. Μάρτυρες 8 ἄρχοντες καὶ πολῖται, ὁ Φιλίπ. Κύριλλος ἐπιβεβαιοῖ⁽²⁾.

1789 Αὐγούστ. 28. Ὁμολογία τοῦ Ἰωάννου Παπᾶ Τόλιου ὅτι ἐξώφλησε τὸν συντροφικὸν του λογαριασμόν, ὃν εἶχε μετὰ τοῦ μακαρίτου Νικηφόρου Τζερετζήρογλου πληρωθεὶς μέχρις ὀβολοῦ. Μάρτυρες 7 ἄρχοντες καὶ πολῖται, ὁ Φιλίπ. Κύριλλος ἐπιβεβαιοῖ⁽³⁾.

1789 Αὐγούστ. 29. Ὁμολογία τῆς Σμαράγδας, συζύγου τοῦ μακαρίτου Φώτζιου, γαμβροῦ τῆς Μεκιάς, ὅτι ἐξώφλησε μέχρις ὀβολοῦ τὸν λογαριασμόν, ὃν εἶχε λαμβάνειν ὁ σύζυγός της παρὰ τῆς χήρας καὶ τῶν ὄρφανῶν Μαρίκας Διαμαντῆ Τσιφούτογλου. Μάρτυρες 2 ἄρχοντες, 1 πολίτης, ὁ Φιλίπ. Κύριλλος ἐπιβεβαιοῖ⁽⁴⁾.

1796 Νοεμβρ. 23. Ὁμολογία Μαρίκας Πάτζα, συζύγου Γεωργίου Μιχαήλ Δήμωνα καὶ τοῦ υἱοῦ της Μιχαήλ ὅτι παρέλαβον παρὰ τοῦ Νικολάου

20) Αὐτόθι. 21) Αὐτόθι, σελ. 317 (τθ').—Βούλγαροι οἱ ἀναγραφόμενοι καὶ τὸ χωρίον Βουλγαρικόν. 22) Αὐτόθι, σελ. 328 (τκ'). 23) Αὐτόθι.

§ 18 1) Αὐτόθι, σελ. 9 (α'). 2) Αὐτόθι, σελ. 21 (ιγ'). 3) Αὐτόθι, σελ. 23 (ιε').

4) Αὐτόθι.—*Μεκιά-Μιχιά* ἐκ τοῦ *Μιχαήλ*; ἢ ἐκ τοῦ Βουλγαρικοῦ *μέκ-μέκα* (μαλακός —ή), *Μέκα-Μεκιά*;

Ρίζου ὅ,τι οὗτος ἐχρεώσται εἰς τὸν σύζυγόν της καὶ ἐξώφλησαν τελείως. Μάρτυρες 2 ἄρχοντες, 1 ἱερεὺς, ὁ Φιλип. Κύριλλος ἐπιβεβαιοῖ⁵⁾.

1797 Ἰανουαρ. 10. Ὁμολογία Ἀναστασίας Χ' Γρηγορίου, συζύγου τοῦ Ἀθανασίου Χ' Παναγιώτου καὶ μητρὸς τῶν ὀρφανῶν Νεοκλέους καὶ Σμαράδγας ὅ,τι ὁ δρισθεὶς ὑπ' αὐτῆς ἐπίτροπος τῆς περιουσίας τοῦ μακαρίτου ἀνδρός της ἄρχων ὀστιάριος τζελεμπῆ Μιχαλάκις παρέδωκεν αὐτὴν τελείως. Λογαριασμὸς τῆς περιουσίας τοῦ μακαρίτου Ἀθανασίου Χ' Παναγιώτου ὑπὸ τῆς τζελεμπῆ Μιχαλάκις εἰς ὁμολογίας καὶ πράγματα. γρ. 12095: 78. Ὁ Φιλ)πόλεως Κύριλλος ἐπιβεβαιοῖ⁶⁾.

1799 Μαρτίου 24. Ὁμολογία Ἀναστασίου Σταμπολῆ καὶ Σοφίας, συζύγου Γεωργίου Μπουρνάζογλου ὅτι ἔλαβον παρὰ τῆς πολιτείας τὸν μισθὸν τοῦ ἀνὰ 150 γρ. ἕκαστος καὶ τὰ ἐξοδά των ἀνὰ γρ. 130 διὰ τὴν ὑπὸ τοῦ κοινοῦ ἀποστολῆν των εἰς τὴν βασιλεύουσαν, ὅπως λάβωσι τὰ δανεισθέντα εἰς τὸν Χατζῆ Μουσταῖ πασα^{6α)}.

1800 Αὐγούστ. 11. Ὁμολογία τῶν πιστωτῶν (κρετιτόρων) τοῦ μακαρίτου Ἀποστόλη Ντόϊκογλου ὅτι ὁ Ἀθανάσιος Χατζῆ Δημητρίου (Γκεμισγεοδάνης) ἔλαβεν εἰς τὸ Τοκάτι παρὰ τοῦ συνεταίρου τοῦ μακαρίτου Πέτρου ὀνόματι τὸ πρᾶγμα του καὶ κομίσας εἰς Φιλιπούπολιν παρέδωκεν αὐτοῖς συμφώνως τῷ καταστίχῳ. Ὅθεν εἰς τὸ ἐξῆς εἶναι ἀνεύθυνος πρὸς τοὺς τυχόν κληρονόμους τοῦ Ντόϊκογλου καὶ πάντα ἄλλον πιστωτὴν του.—Καταγραφὴ του παραληφθέντος ὑπὸ τοῦ Ἀθαν. Χ' Δημητρίου καὶ παραδοθέντος τοῖς πιστωταῖς πράγματος τοῦ μακαρίτου Ἀποστόλου Ντόϊκογλου καὶ ἡ διανομὴ αὐτοῦ. Μάρτυρες 12 πιστωταὶ τοῦ Ντόϊκογλου, ὁ Φιλип. Κύριλλος ἐπιβεβαιοῖ⁷⁾.

1820 Νοεμβρ. 2. Ὁ Χατζῆς Κυριᾶκος Μελκὼν πρωτομαῖστωρ τῶν ἀμπατζήδων παραδίδει ἐντόκως ἐνώπιον τῶν πρωτομαῖστόρων πάντων τῶν ἐσναφίων καὶ ἀνελλιπῶς εἰς τὸν διάδοχόν του πρωτομαῖστορα τὸ κατατεθὲν παρ' αὐτῷ ποσὸν ἀπὸ τοῦ ἔτους 1816 γρ. 12.710, ὅπερ ἐλήφθη διὰ μέσου τῆς βασιλικῆς κρίσεως καὶ ἀπαλλάσσεται μετ' εὐχαριστιῶν πάσης ἐν τῷ μέλλοντι εὐθύνης. Μάρτυρες 20 πρωτομαῖστορες καὶ μαῖστορες, ὁ Φιλип. Παΐσιος ὑποκυροῖ⁸⁾.

1823 Ἰανουαρ. 17. Διάλυσις τῆς συντροφίας Χ' Πρίμου Γεωργίου Κουκουμάνου καὶ Γεωργίου Πρατίγκου, ἐκκαθάρισις καὶ ἐξώφλησις. Ὁμολογία τοῦ Χ' Μάρκου Γεωργίου Κουκουμάνου ὅτι ἔλαβε τὰ παρὰ τῷ ἀδελφῷ του Χ' Πρίμῳ Γεωργίῳ Κουκουμάνου κατακείμενα χρήματά του καὶ ἐξώφλησε τελείως. Μάρτυρες 2 ἱερεῖς, 6 πολῖται, ὁ Φιλип. Σαμουήλ ἐπιβεβαιοῖ⁹⁾.

5) Αὐτόθι, σελ. 30 (κβ'). 6) Αὐτόθι, σελ. 30—31 (κβ'.—κγ'). 6α) Αὐτόθι, σελ. 32 (κδ'). 7) Αὐτόθι, σελ. 35 (κζ'). 8) Αὐτόθι, σελ. 75 (ξξ'). 9) Κώδικος II, σελ. 91—92.

1823 Δεκεμβρ. 22. Ἐξοφλητικὸν Χατζῆ Βασιλείου Ράπτου πρὸς Δημητράκην Καζαντζόγλου. Μάρτυρες 3 ἱερεῖς, ὁ Φίλιπ. Σαμουὴλ βεβαιοῖ⁽¹⁰⁾.

1824 Μαρτίου 13. Ὁμολογία Μελάχως Κοβάτσογλου ἐκ Βοδενῶν ὅτι ἐξώφλησε πληρωθεῖσα ὑπὸ τοῦ Κώστα Ράπτου Σαμακοβλόγλου, παρ' ᾧ ὑπὴρέτησε. Μάρτυρες 3 ἱερεῖς, ὁ Φίλιπ. Σαμουὴλ βεβαιοῖ⁽¹¹⁾.

1824 Μαρτίου 21. Ὁμολογία Φανίτσας Χρυσσοκόλου Τζώτζου ὅτι ἐξώφλησε πληρωθεῖσα ὑπὸ τῆς Σμαραγδῆς καὶ Ἀννίτσας, θυγατέρων τοῦ Χατζῆ Ἀναστασίου Πολίτογλου, ἃς διέθρεψε κατὰ τὴν παιδικὴν τῶν ἡλικίαν. Μάρτυρες 4 ἱερεῖς, ὁ Φίλιπ. Σαμουὴλ ἐπιβεβαιοῖ⁽¹²⁾.

1824 Ἰουλίου 9. Ἐξοφλητικὸν κληρονόμων τοῦ Νικολάου Δημητρίου Λαοισηνοῦ. Μάρτυρες 4 ἱερεῖς⁽¹³⁾.

1827 Μαΐου 13. Ὁμολογία Κωνσταντίνου Χ' Στέργιου, Βασιλείου Ἰωάννου καὶ Γιαννοῦση Φόρου ὅτι διαλύσαντες τὴν ἀπὸ 25 Μαρτίου 1818 συντροφίαν τῶν διαιμοιράσθησαν τὰ τε κεφάλαια καὶ κέρδη τῶν καὶ ἐξώφλησαν πρὸς ἀλλήλους. Μάρτυρες 4 ἱερεῖς, 3 μαῖστορες⁽¹⁴⁾.

1927 Νοεμβρ. 29. Ὁμολογία Σουλτάνης, χήρας Χ' Γιοβάννη καὶ κηδεμόνος ἀνηλίκων τέκνων ὅτι ἐξώφλησε τελείως λαβοῦσα παρὰ τοῦ Γιάγκου Δημητρίου, συντρόφου τοῦ μακαρίτου συζύγου τῆς τὰ ἀνήκοντα αὐτῷ. Μάρτυρες 3 ἱερεῖς, ὁ Φίλιπ. Νικηφόρος ἀποφαίνεται⁽¹⁵⁾.

1829 Μαρτίου 21. Ὁ ἐκ γρ. 22.677:39 λογαριασμὸς τοῦ Γεωργίου Λ. Μιχτζῆ, ὅστις ἐξωφλήθη τελείως ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ του Πέτρου. Μάρτυρες 1 ἱερεὺς, 2 πολῖται, ὁ Φίλιπ. Νικηφόρος ὑποβεβαιοῖ⁽¹⁶⁾.

1829 Ὀκτωβρίου 11. Ὁμολογία Ἀναστασίας Λάμπρου, χήρας Γεωργίου Δημ. Μιχτζῆ καὶ κηδεμόνος τῶν ὄρφανῶν τῆς Σωτηρίου καὶ Δημητρίου ὅτι ἐξεκαθάρισε τὴν περιουσίαν τοῦ μακαρίτου ἀνδρός τῆς συνεταίρου μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Πέτρου Δημητρίου Μιχτζῆ καὶ ἔλαβεν ἅπασαν καὶ ἐξώφλησε. Μάρτυρες 5 ἱερεῖς, ὁ Φίλιπ. Νικηφόρος βεβαιοῖ⁽¹⁷⁾.

1829 Ὀκτωβρίου 12. Παραλαβὴ παρὰ Φιλίππου Ἀποστόλου τῆς περιουσίας τοῦ ἐν Φιλίππουπόλει ἀποθανόντος Μημίκου ἀμπατζῆ ὑπὸ τῶν ὑπὸ τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας διωρισμένων δύο Σηλυμνίων ἐπιτρόπων καὶ τελεία ἐξώφλησις. Μάρτυρες 5 ἱερεῖς, 2 πολῖται, ὁ Φίλιπ. Νικηφόρος βεβαιοῖ⁽¹⁸⁾.

1830 Φεβρουαρ. 2. Ὁμολογία τῶν πρωτομαϊστόρων τῶν ἀμπατζῆδων καὶ καυταντζῆδων ὅτι ἔλαβον διὰ χειρὸς τοῦ τζελεμπῆ Γρηγοράσκου τὰ δαμνισθέντα ὑπὸ τῶν ἐσναφίων πρὸ πολλοῦ εἰς τὸ μέγαλον κονάκι τοῦ Σουλεϊ-

10) Αὐτόθι, σελ. 95. 11) Αὐτόθι σελ. 99.

12) Αὐτόθι. 13) Αὐτόθι, σελ. 102. 14) Κώδικος I, σελ. 110 (ρβ').

15) Αὐτόθι, σελ. 131 (ρκγ'). 16) Αὐτόθι, σελ. 148—149 (ρμ'—ρμα').

17) Αὐτόθι, σελ. 147 (ρλθ'). 18) Αὐτόθι. σελ. 146 (ρλη').

μὰν πασα γρ. 35.000 καὶ ἐξώφλησαν. Βεβαιοῦσιν 6 μαῖστορες, μαρτυροῦσι 5 ἱερεῖς καὶ ὁ Φιλίπ. Νικηφόρος ὑποβεβαιοῖ⁽¹⁹⁾.

1830 Μαρτ. 10. Δήλωσις Χ'' Θεοφίλου Ἰωάννου, πληρεξουσίου τῆς Εἰρηγῆς Κωνσταντίνου Ἀρίκογλου, ὅπως παραλάβῃ τὴν περιουσίαν τοῦ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἀποθανόντος υἱοῦ τῆς Γεωργίου Μήτζου Νάτζου, ὅτι ἐπληρώθη γρ. 1500 διὰ τὸν κόπον του καὶ τὰ ἔξοδα παραδοὺς μέχρι λεπτοῦ τὴν παραληφθεῖσαν περιουσίαν καὶ ἐξώφλησε. Μάρτυρες 4 πολῖται ὁ Φιλίπ. Νικηφόρος ὑποβεβαιοῖ⁽²⁰⁾.

1830 Ἀπριλίον 30. Λογαριασμός τοῦ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἀποθανόντος Γεωργίου Μήτζου Νάτζου, παραδοθεὶς ὑπὸ τοῦ Χ'' Θεοφίλου Ἰωάννου εἰς τὴν μητέρα του Εἰρηγῆν Κωνστ. Ἀρίκογλου καὶ τὴν θυγατέρα τῆς Χρυσῆν Μήτζου Νάτζου, γρ. 17.181:20. Βεβαιοῦσιν αἱ παραλαβοῦσαι, μάρτυρες 1 ἱερεύς, ὁ Φιλίπ. Νικηφόρος ὑποβεβαιοῖ⁽²¹⁾.

1830 Μαΐου 3. Ὁμολογία τῶν ἐκ Περιστερᾶς Ἀναστασίου Ζαφειρίου καὶ Ζαχαρίου Βασιλείου, διορισθέντων ἐπιτρόπων ὑπὸ τοῦ Γεωργίου Ἀναστασίου πατρὸς τῆς Μελάχως Ζαφειρίου, ὅπως διακανονίσωσι τοὺς λογαριασμούς τῆς πρὸς τὸν διαζευχθέντα αὐτῆς σύζυγον Πέικον Βοῦλκον, ὅτι διεκανόνισαν αὐτοὺς καὶ ὅτι τὸ τέως ἀνδρόγυνον ἐξώφλησε πρὸς ἀλλήλους τελείως. Μάρτυρες 4 ἱερεῖς, 6 πολῖται, ὁ Φιλίπ. Νικηφόρος βεβαιοῖ⁽²²⁾.

1833 Ἰουλίου 27. Ὁμολογία τῆς Ρωξάνδρας Γεωργίου Μανδρατζόγλου, συζύγου τοῦ ποτε Χ'' Γεωργίου Μποζατζόγλου, ὅτι ἔλαβε παρὰ τοῦ ἐνταῦθα ἀφικομένου ἐκ Καλκούτης τιμίου ἐμπόρου Ν. Τράκκα τὰ εἰς αὐτὴν ὑπὸ τοῦ ἐκεῖ διαμένοντος υἱοῦ τῆς Χ'' Μανουῆλ Χ'' Γεωργίου Μποζατζόγλου σταλέντα γρ. 2100 καὶ ἐξώφλησε. Μάρτυρες 2 ἱερεῖς, 3 πολῖται, ὁ Φιλίπ. Νικηφόρος βεβαιοῖ⁽²³⁾.

1833 Νοεμβρ. 27. Ὁμολογία τοῦ Ἀργύρη Ντώντζου Βοδενιώτου ὅτι ἡ θυγάτηρ του Θεοφανὸς ὑπηρετήσασα παρὰ τῷ Γεωργίῳ Σταύρῳ ἐπὶ πέντε ἔτη ἐπληρώθη καὶ ἐξώφλησε. Μάρτυρες 1 ἱερεύς, 11 πολῖται⁽²⁴⁾.

1834 Αὐγούστ. 8. Ὁμολογία τῆς Σμαράγδας, χήρας τοῦ Χ'' Πέτρου καὶ κηδεμόνος τῶν ἀνηλίκων τέκνων τῆς ὅτι ἐξώφλησε τελείως τὸν ὃν εἶχε λαμβάνειν λογαριασμὸν τοῦ μακαρίτου ἀνδρός τῆς παρὰ τοῦ Κοσμᾶ Περιστεριώτου. Ὁ Φιλίπ. Νικηφόρος βεβαιοῖ⁽²⁵⁾.

1835 Νοεμβρ. 17. Παραχώρησις ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου Δημητρίου ἀπέναντι χρέους εἰς τὸν Γιαννάκην Δημητρίου τὰ ἀναλογοῦντα αὐτῷ ἐκ κληρο-

19) Αὐτόθι, σελ. 150 (ρμβ'). Ἰδε κατωτέρω, III ἀρ. 19.

20) Αὐτόθι, σελ. 150 (ρμβ'). 21) Αὐτόθι, σελ. 152—153 (ρμδ'—ρμε').

22) Αὐτόθι, σελ. 154 (ρμς'). 23) Αὐτόθι, σελ. 172 (ρξδ').

24) Αὐτόθι, σελ. 107 (ρη'). *Ντώντζος*—*Ἀντώντζος*, ὑποκοριστικὸς τύπος τοῦ Ἀντώνιος, βουλγαρισμὸς Ὄθεν ὁ Τόντζος ὀρθῶς γραπτέον Τώντζος.

25) Αὐτόθι, σελ. 196 (ρη').

νομίας $\frac{2}{5}$ τοῦ πατρικοῦ των οἴκου. Μάρτυρες 5 ἱερεῖς, 4 πρωτομαΐστορες, ὁ Φιλίπ. Νικηφόρος βεβαιοῖ⁽²⁶⁾.

1835 Δεκεμβρ. 30. Ὁμολογία Ἐλισάβετ Νικολάου, χήρας τοῦ Σταμάτη Νυχτιάνου γούναρη καὶ ἐπιτρόπου τοῦ ἀνηλίκου ὄρφανου τῆς Ἄννης ὅτι συνεβιβάσθη μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ μακαρίτου συζύγου τῆς καὶ ἐξώφλησε τελείως. Μάρτυρες 4 ἱερεῖς, 3 πολῖται, ὁ Φιλίπ. Νικηφόρος βεβαιοῖ⁽²⁷⁾.

1836 Μαρτίου 13. Συμβιβασμὸς Φωτεινῆς συζύγου Δημητρίου Αἰνίτου μετὰ τοῦ Ἰωάννου Δημητρίου ἔχοντος λαμβάνειν παρὰ τοῦ ἀνδρός τῆς κληνῆρους ὄντος⁽²⁸⁾. Ἀνυπόγραφον.

1836 Μαΐου 1. Ὁμολογία Ἀναστασίου Τσχατζῆ, ἐπιτρόπου τῆς ἀνηλίκου Ἐλένης Κωνσταντίνου Κοζάρη ὅτι ὁ Ἀργύριος Δαδάτσογλου ἐπλήρωσε τὰ ἐκ δύο ἀμπέλων παρὰ τῷ Ἀχλάνι εἰσοδήματα ὡς ἐπιστάτης διὰ χρόνους 4 γρ. 3014, ἀφαιρεθέντων τῶν ἐξόδων καὶ ἐξώφλησε τὸ χρέος του τελείως. Μάρτυρες 4 ἱερεῖς, 2 μαΐστορες, ὁ Φιλίπ. Νικηφόρος βεβαιοῖ⁽²⁹⁾.

1836 Ἰουνίου 17. Ἐξοφλητικὸν τοῦ Χ'' Θεοφίλου Ἰωάννου πρὸς τὸν Χ'' Ἐμμανουὴλ Φιλίππου. Μάρτυρες 5 ἱερεῖς, 3 πολῖται ὁ Φιλίπ. Νικηφόρος βεβαιοῖ⁽³⁰⁾.

1836 Αὐγούστου 2. Ὁ Ἀντώνιος Κοσμᾶ Γούναρης ἐπλήρωσε τῷ ὄρφανῷ Βασιλείῳ Κώστα Μπακάλη τὰ ἀπέναντι ὁμολογίας ὀφειλόμενα αὐτῷ γρ. 1050 καὶ ἐξώφλησε τὸ χρέος του πρὸ ἀξιοπίστων μαρτύρων ἐν τῷ γραφείῳ τῆς μητροπόλεως⁽³¹⁾.

1836 Νοεμβρ. 23. Ὁμολογία Ἀναστασίας Δήμου ὅτι ἐπληρώθη δι' ὅσον χρόνον ὑπηρετήσε παρὰ τῇ Ἐλένη Χ'' Θεοχάρη καὶ Ζωῆ Χ'' Θεοδώρου καὶ ἐξώφλησε. Μάρτυρες 4 ἱερεῖς, 4 πολῖται⁽³²⁾.

1836 Δεκεμβρ. 3. Διάλυσις τῆς συντροφίας Ἀγγελῆ Πέτκου Γούναρη καὶ Βασιλείου Ἀγγελῆ Κανταρτζῆ καὶ διακανονισμὸς τῶν ληψοδοσιῶν των. Μάρτυρες 1 ἱερεύς, 9 μαΐστορες, ὁ Φιλίπ. Νικηφόρος, βεβαιοῖ⁽³³⁾.

1837 Φεβρουαρ. 20. Ὁμολογία Φωτεινῆς Χ'' Μιχαλάκι ὅτι ἔλαβε τὰ παρὰ τῶν ἐγγόνων τῆς Μιχαῆλ καὶ Γεωργίου Νικολάου ὀφειλόμενα αὐτῇ γρ. 1200 καὶ ἐξώφλησε. Μάρτυρες 4 ἱερεῖς, 3 πολῖται, ὁ Φιλ. Νικηφόρος βεβαιοῖ⁽³⁴⁾.

1837 Μαρτίου 12. Ὁμολογία Τάνας Σάλτζου ἐξ Οὐζοῦν - καρὰ ὅτι ἔλαβε τὸν ὀφειλόμενον μισθὸν εἰς τὸν ἀποθανόντα ἀδελφόν τῆς Σπᾶσον Σάλτζου παρὰ τοῦ ἐν Φιλιππουπόλει ἐργοδότη του Νικολάου Σιμιτζῆ καὶ ἐξώ-

26) Αὐτόθι σελ. 253 (σμε').

27) Αὐτόθι, σελ. 262 (σνδ'). *Νυχτιάνος* ἐκ τοῦ *νυχτιανός*=(πρβλ. *νυχτέρι*)= *νύκτιος*. 28) Αὐτόθι, σελ. 92 (πδ'). 29) Αὐτόθι, σελ. 204 (ρρς').

30) Αὐτόθι, σελ. 229 (σκα'). 31) Κώδικος II σελ. 140.

32) Κώδικος I, σελ. 180 (ροβ'). 33) Αὐτόθι, σελ. 240 (σλβ').

34) Αὐτόθι, σελ. 271 (σξγ').

φλησε. Μάρτυρες 4 ἱερεῖς, 3 πολῖται, ὁ Φιλίπ. Νικηφόρος βεβαιοῖ⁽³⁵⁾.

1837 Μαρτίου 3. Ἐξοφλητικὸν τοῦ Ἰωάννου Παπαδάτη ἱατροῦ, ὡς ἐπιτρόπου τῶν ἀδελφῶν τοῦ μακαρίτου Ἀργυρίου Παπακωνσταντίνου, λαβόντων τὴν πατρικὴν κληρονομίαν παρὰ τοῦ συντρόφου τοῦ πατρός των Μπάμοβιτζ.—Ἐξοφλητικὸν καὶ τοῦ παραδόντος τὴν ἄνωθι κληρονομίαν Κωνσταντίνου Μπάμοβιτζ. Ὁ Φιλ)πόλεως Νικηφόρος βεβαιοῖ⁽³⁶⁾.

1837 Ὀκτωβρ. 5. Ὁμολογία Ἀναστασίας Ἰγνάτι ἐκ Σοφίας ὅτι ἔλαβε τὰ δανεισθέντα εἰς τὸν Γεώργιον Καραμπαλίκην ψωμῶν 1000 γρ. καὶ ἐξώφλησε^(37α).

1837 Ὀκτωβρ. 12. Ἐξοφλητικὸν Βελίκας Τώντζιο, συζύγου Νένιου Ματζάρ, λαβούσης τὴν περιουσίαν τοῦ ἀποθανόντος ἀνδρός της παρὰ τοῦ συντρόφου του Ἀργύρη Χρήστου συμποσομένην εἰς γρ. 8297:18⁽³⁷⁾.

1837 Ὀκτωβρ. 23 Ὁμολογία Ἀναστασίας Π. Κωνσταντίνου, χήρας Χ'' Ἀθανασίου Μιχαήλ ὅτι ἀποθανόντος τοῦ υἱοῦ της Μιχαήλ Χ'' Ἀθανασίου ἐν Περγάμῳ ἀτέκνου εἶδε τοὺς λογαριασμοὺς αὐτοῦ τοὺς μετὰ τοῦ γυναικαδέλφου καὶ συντρόφου του Χριστοδοῦλου Μήντζου καὶ ἐξώφλησε τελείως. Μάρτυρες 1 ἱερέυς, 4 πολῖται, ὁ Φιλίπ. Νικηφόρος βεβαιοῖ⁽³⁸⁾.

1837 Ὀκτωβρ. 29. Διανομὴ συνεταιρικῶν κερδῶν 4000 γρ. μετὰ τῶν συντρόφων Γεωργίου Βαλσοματζῆ καὶ Γεωργίου Βαλσοματζῆ Κοζανίτου ἐπὶ κεφαλαίου 6500 γρ. Μάρτυρες 4 πολῖται⁽³⁹⁾.

1837 Νοεμβρίου 25. Ἀποζημίωσις τοῦ Δημητρίου Κουγιουμτζόγου παρὰ τοῦ πρωτοπαπᾶ Νικολάου Οἰκονόμου διὰ τὸ ἀπὸ Κουκλένης εἰς Φιλιππούπολιν ἀποθανὸν καθ' ὁδὸν ἄλογον, ὅπερ ἔλαβεν ὁ Οἰκονόμος πρὸς χρῆσίν του, γρ. 300. Μάρτυρες 3⁽⁴⁰⁾.

1837 Δεκεμβρίου 1. Ὁμολογία Χ'' Ἀντωνάκι λεπτοουργοῦ ὅτι ἐξώφλησε τοὺς λογαριασμοὺς του μετὰ τῆς Μαριώρας Σταύρου Σταμπογλῆ μέχρις ὀβολοῦ. Μάρτυρες 3 ἱερεῖς—2 πολῖται⁽⁴¹⁾.

1837 Δεκεμβρίου 4. Ὁμολογία Ἀργυρῆς Ἀγγελῆ ὅτι ἐξώφλησε τοὺς μετὰ τοῦ Τζίκογλου Στενιμαχίτου λογαριασμοὺς της. Μάρτυρες 2 ἱερεῖς, 3 πολῖται, ὁ Φιλίπ. Νικηφόρος βεβαιοῖ⁽⁴²⁾.

35) Αὐτόθι, σελ.—Βούλγαροι οἱ ἀναγραφόμενοι καὶ τὸ χωρίον τῶν Βουλγαρικῶν.

36) Αὐτόθι, σελ. 242—243 (σλδ'—σλε'). 36α) Αὐτόθι, σελ. 203 (ρρε'). —Ὁ Βουλγαρικὸς τύπος Ἰγνάτι ἀντὶ Ἰγνατίου δηλοῖ ὅτι ἡ Ἀναστασία ἦτο θυγάτηρ Βουλγάρου. 37) Αὐτόθι σελ. 243 (σλε').—Βουλγαρὶς ἡ ἀναγραφομένη.

38) Αὐτόθι, σελ. 282 (σοδ'). 39) Αὐτόθι, σελ. 290 (σπβ').

40) Αὐτόθι, σελ. 243 (σλε'). Ὁ Νικόλαος Οἰκονόμος, υἱὸς τοῦ Κ. Οἰκονόμου ἱερέως τῆς Παναγίας καὶ διευθυντοῦ τῆς Ἑλληνικῆς Σχολῆς, ἦτο προεστὸς τῆς ἐκκλησίας τοῦ ἁγ. Δημητρίου καὶ διδάσκαλος ἐπὶ τινα χρόνον ἐν τῇ Ἑλλην. σχολῇ.

41) Αὐτόθι σελ. 291 (σπγ'). 42) Αὐτόθι.

1837 Δεκεμβρ. 10. Ὁμολογία Πάντζιου Στόγιου Μαρμάρου γλου ὅτι παρέλαβε παρὰ τῆς νύμφης του Μ. Ἀγγέλου Ὁρτάκογλου τὴν ἀναλογοῦσαν αὐτῷ κληρονομίαν τοῦ ἀποθανόντος υἱοῦ του Στογιάννου Μουμιτζῆ καὶ ἐξώφλησε τελείως. Μάρτυρες 3 ἱερεῖς, 3 πολῖται, ὁ Φιλίπ. Νικηφόρος βεβαιοῖ(43).

1838 Μαρτίου 2. Ὁμολογία Ἀγγελίνης Χρήστου ὅτι ἐπληρώθη δι' ὅσον χρόνον ὑπηρετήσε παρὰ τῷ γαμβρῷ της Νικολάω Βλασίου Μάρτυρες 4 ἱερεῖς, 2 μιλέτ-βεκίλ, 4 πρωτομαΐστορες(44).

1838 Ἀπριλ. 15. Ἀνάθεσις εἰς τὸν πληρεξούσιον ἐπίτροπόν της Χ'' Χαβοῦζ ἀγᾶ εἰσπραξέως χρεωστικῆς ὁμολογίας 3.000 γρ. τοῦ μακαρίτου Μιχαήλ Χίου ὑπὸ τῆς Ἄννης θυγατρὸς Παπακωνσταντίνου καὶ συζύγου Λάμπρου Παρασκευᾶ. Μάρτυρες 5 ἱερεῖς, 2 μιλέτ—βεκίλ, 3 πρωτομαΐστορες(45).

1838 Ἰουνίου 3. Ὁμολογία Πάνας Ράλη ὅτι ἐξεκαθάρισε τοὺς λογαριασμοὺς τοῦ μακαρίτου συζύγου της μετὰ τοῦ συντρόφου του Γεωργίου Χ'' Δημητρίου καὶ λαβοῦσα 9.678 γρ. ἐξώφλησε. Μάρτυρες 4 ἱερεῖς, 2 μιλέτ—βεκίλ, 3 μαΐστορες(46).

1838 Ἰουνίου 12. Ὁμολογία Ἀναστασίας Δημητρίου Κουρουτζεσματοῦ, συζύγου τοῦ μακαρίτου Γιαβάννη Βέλκου ἀμπατζῆ ὅτι θεωρήσασα τοὺς λογαριασμοὺς τοῦ ἀνδρός της μετὰ τοῦ συντρόφου του Ἀργυρίου Δημητρίου Κολυβᾶ ἔλαβε τὸ ἀνάλογόν της καὶ ἐξώφλησε. Μάρτυρες 4 ἱερεῖς, 2 μιλέτ—βεκίλ, 3 πρωτομαΐστορες(47).

1838 Ἰουνίου 28. Ὁμολογία Ζωῆς Σφέτκου, συζύγου τοῦ Θεοδοσίου Σολοῦ ὅτι ἔλαβε παρὰ τῶν κληρονόμων τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ μακαρίτου ἀνδρός της Χρήστου Τζοπάνου τὰ ὀφειλόμενα εἰς τὸν σύζυγόν της χρήματα καὶ ἐξώφλησε. Μάρτυρες 5 ἱερεῖς, 1 μιλέτ—βεκίλ, 3 πρωτομαΐστορες(48).

1838 Ἰουλίου 11. Ὁμολογία Δημητρίου Παπακωνσταντίνου ὅτι παρέλαβε παρὰ τοῦ ἐπιτρόπου τοῦ μακαρίτου ἀδελφοῦ του Ἀργυρίου Παπακωνσταντίνου κ. Ἰωάννου Παπαδάτη ἱατροῦ τὰ κληροδοτηθέντα αὐτῷ καὶ τῇ ἀδελφῇ του ποσὰ καὶ ἐξώφλησε τελείως. Μάρτυρες 5 ἱερεῖς, 2 μιλέτ—βεκίλ, 2 πρωτομαΐστορες(49).

1838 Ἰουλίου 31. Ὁμολογία Ρωξάνδρας Γεωργίου Μανδρατζόγλου, συζύγου τοῦ ποτε Χ'' Γεωργίου Μποζατζόγλου ὅτι ἔλαβε τὰ ἀπὸ Ἀνατολικῶν Ἰνδιῶν σταλένια αὐτῇ παρὰ τῶν υἱῶν της Μανουήλ καὶ Ἰωάννου Χ'' Γεωργίου Μποζατζόγλου διὰ τῶν ἐν Αἰγύπτῳ Σιναιτῶν πατέρων 150 τάληρα καὶ ἐξώφλησε. Μάρτυρες 3 ἱερεῖς, 2 μιλέτ—βεκίλ, 3 πρωτομαΐστορες(50).

43) Αὐτόθι, σελ. 292 (σπδ'). 44) Αὐτόθι, σελ. 315 (τζ'). 45) Αὐτόθι, σελ. 303 (σρε'). 46) Αὐτόθι, σελ. 316 (ση'). Βουλγαρις ἢ ἀναγραφομένη.

47) Αὐτόθι, σελ. 320 (σιβ'). *Γιοβάννης Βέλκου* ἐξηλληνισμένος ἀμπατζῆς συζευχθεὶς ἑλληνίδα ἐκ Κουρουτζεσμέ (Ξηροκρήνης Κων/πόλεως).

48) Αὐτόθι, σελ. 321 (σιγ'). 49) Αὐτόθι, σελ. 326 (σιη').

50) Αὐτόθι, σελ. 329 (σκα').

1838 Ἰουλίου 22. Ὁμολογία Πασχάλη Παπαδάτη, πληρεξουσίου τῆς ἐν Ζαγορίῳ Χρυσῆς Δημητρίου Δημόκα ὅτι ἔλαβε τὴν περιουσίαν τοῦ ἀποθανόντος ἐνταῦθα ἀνδρός τῆς Γεωργίου Ἀλέξι παρὰ τοῦ συντρόφου του Δημητρίου Ἀναστασίου καὶ ἐξώφλησε. Μάρτυρες 5 ἱερεῖς, 1 μιλέτ-βεκίλ, 3 πρωτομαΐστορες⁽⁵¹⁾.

§ 19 Ἀγωγαί, συμβιβασμοί, συμφωνίαι, διάφορα.

1783 Μαρτίου 5. Ἀπόρριψις ἀγωγῆς Κωνσταντίνου Τρουπτζῆ κατὰ τοῦ ἐξ Ἰνδιῶν ἐπανεληθόντος Χ' Γεωργίου Μποζατζόγλου περὶ τοῦ ἔχειν λαμβάνειν παρ' αὐτοῦ διὰ μεσιτεῖαν κτλ. μετὰ διαδικασίαν. Μάρτυρες 7, ὁ Φιλίπ. Κύριλλος ἐπιβεβαιοῖ⁽¹⁾.

1792 Μαρτίου 6. Συμφωνία Μαρίας χήρας Ζαφείρη ἀμπατζῆ μετὰ τοῦ υἱοῦ τῆς Δημητρίου, ὅπως γηροκομῶν αὐτὴν λάβῃ τὸ ἥμισυ τοῦ ὄσπιτιου τῆς, ὅπερ ἀνήκει αὐτῇ, τοῦ ἐτέρου ἡμίσεος δοθέντος ὡς προικὸς τῇ θυγατρὶ τῆς Αἰκατερίνη. Ὁ Φιλίπ. Κύριλλος ἐπιβεβαιοῖ⁽²⁾.

1815 Ὀκτωβρ. 27. Ἀντίγραφον ἐπιστολῆς τῆς Σοφίας Γεωργίου Μανδρατζόγλου, συζύγου Νικίδου πρὸς τὴν ἐν Ἰνδίαϊς νύμφην τῆς κυρίαν Γιάγκου Νικίδου ζητοῦσαν ὑποστήριξιν πρὸς προίκισιν τῆς κόρης τῆς καὶ ἐγγόνου τῆς πρώτης. Ὁ Φιλίπ. Ἰωαννίκιος ὑποβεβαιοῖ ὅτι ἴσον ἔστιν⁽³⁾.

1820 Μαΐου 1. Ὁ Ἀργύριος Χ' Στόιτζος ἀνταλλάσσει τὴν οἰκίαν του μετὰ τῆς περιοχῆς τῆς πρὸς τὴν τῆς Ἐλενίτσας, συζύγου τοῦ μακαρίτου Τριανταφύλλου καὶ τῶν δύο θυγατέρων τῆς Μαριώρας καὶ Ἀναστασίας, εἰς ἃς προσέδωκε καὶ 4500 γρ. μετρητά. Μάρτυρες 3 ἱερεῖς, 6 πολῖται, ὧν οἱ 5 ἀμπατζῆδες, ὁ Φιλίπ. Παΐσιος ὑποβεβαιοῖ⁽⁴⁾.

1821 Ὀκτωβρίου 14. Ἀγωγή Γεωργίου Ἐμμανουήλ Σμυρναίου κατὰ τῶν κληρονόμων τοῦ μακαρίτου Ἀναστασίου Γοβεδάρογλου καὶ συμβιβασμὸς διὰ χρῆν. Μάρτυρες 4 ἱερεῖς, 6 πολῖται⁽⁵⁾.

1826 Σεπτεμβρ. 6. Ἴσον γράμματος τοῦ ἀγίου Δεβρῶν Γρηγορίου πρὸς τὸν κύρ Ἀθανάσιον ἐκ τοῦ χωρίου Γιάρι ἔχοντα δοσοληψίας κτηματικὰς πρὸς τὴν ἐκεῖ σύζυγόν του. Περὶ τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως τοῦ αὐτοῦ καὶ πρὸς τὸν μητροπολίτην Φιλ(π)όλεως. Ὁ Φιλίπ. Νικηφόρος ἐπιβεβαιοῖ⁽⁶⁾.

1827 Μαρτίου 5. Ἀγωγή Χ' Λαζάρου Χρήστου κατὰ τῆς γυναικαδέλφους του Χρήστου Λαδᾶ δι' ἔξοδα ἐπιδιορθώσεως τῆς κοινῆς ἐξ ἡμισείας οἰκίας των. Μάρτυρες 5 ἱερεῖς, 7 πολῖται, ὁ Φιλίπ. Νικηφόρος ὑποβεβαιοῖ⁽⁷⁾.

1827, Ὀκτωβρίου 5. Ἀγωγή Στάντισιου Ἀγγέλοβιτζ ἐκ Καλοφῆρου κατὰ Χ' Βασιλείου Χ' Γιάγκου ἐκ τῆς αὐτῆς κόμης διὰ γρ. 750, ἅτινα

51) Αὐτόθι, σελ. 324 (τις').

§ 19) 1) Αὐτόθι, σελ. 12 (δ'). — 2) Αὐτόθι, σελ. 26 (ιη'). — 3) Αὐτόθι, σελ. 52 (μδ').
4) Αὐτόθι, σελ. 68 (ξ'). — 5) Αὐτόθι, σελ. 80 (οβ'). — 6) Αὐτόθι, σελ. 118—119 (ρι'—ρια'). — 7) Αὐτόθι, σελ. 107 (ιθ').

ἔδόθησαν. Μάρτυρες 5 ἱερεῖς, ὃ πολῖται, ὁ Φιλίπ. Νικηφόρος ὑποβεβαιοῖ⁽⁸⁾.

1828 Μαΐου 29. Ὁμολογία Ἀθανασίου Κωνσταντίνου ἀπὸ Δερμὲν-δερεῖ ὅτι παρέλαβε τὸ δωρηθὲν αὐτῷ ὑπὸ τοῦ μακαρίτου ἀδελφοῦ του Χ΄ Θεοδώρου Κωνσταντίνου κτῆμα ἐν Κουρσοῦμ χάν παρὰ τοῦ Χριστοδοῦλου Γεωργίου Παπαχατζοπούλου καὶ ἐξώφλησε τελείως. Μάρτυρες 3 ἱερεῖς, 4 πολῖται⁽⁹⁾.

1828 Ἰουνίου 9. Ὁμολογία Γεωργίου καὶ Ἰακώβου, υἱῶν Κωνσταντίνου Εὐστρατίου Μπατσκοβαλῆ, ὅτι ἠλικιωθέντες παρέλαβον τὰ ἀνάλογα μερίδια τῆς κληρονομίας των πατρόθεν καὶ μητρόθεν παρὰ τοῦ διαχειριστοῦ τῆς ὅλης περιουσίας των μεγαλυτέρου ἀδελφοῦ των Δημητρίου Κωνσταντίνου Εὐστρατίου καὶ ἐξώφλησαν τελείως. Μάρτυρες 3 ἱερεῖς, 4 πολῖται, ὁ Φιλίπ. Νικηφόρος βεβαιοῖ⁽¹⁰⁾.

1833 Μαρτίου 6. Ὁμολογία τοῦ ἐκ Δερμὲν δερεῖ Γεωργίου Κωνσταντίνου Χιντάνωφ ὅτι τὴν ἐκ τῆς πρώτης του γυναικὸς μακαρίτιδος Ἑλένης γνησίαν του θυγατέρα διετῆ Χρυσῆν χαρίζει ὡς θετὴν θυγατέρα εἰς τὸν Χ΄ Στόγιον Στάντζιον Πασταρματζόγλου. Μάρτυρες 6 πολῖται, ἐν οἷς δύο Βούλγαροι ὑπογράφοντες βουλγαριστί⁽¹¹⁾.

1833 Ὀκτωβρίου 30. Ὁμολογία Κωνσταντίνου Ἡλίου ὅτι ἐχώρισε πρὸς υἱοθεσίαν τὸ διετὲς θυγάτριον του Ζωὴν Ἀποστόλου⁽¹²⁾.

1834 Ἰανουαρίου 6. Ὁμολογία τῆς κοκκῶνας Μαριώρας Νικολάου Νικίδου καὶ συζύγου τοῦ ποτε τζελεμπῆ Δημητράκι Μιχαὴλ Κύρου ὅτι παραχωρεῖ τὸ ἥμισυ τοῦ ὀσπιτίου τῆς καὶ ὄλον τὸν ὄντων τῆς ἐν Κουρσοῦμ-χάν εἰς τὴν θυγατέρα τῆς Ραλλοῦ Δημητ. Μιχαὴλ Κύρου, σύζυγον τοῦ Γεωργ. Ἰωάν. Τσουκαλᾶ. Μάρτυρες 2 ἱερεῖς, 6 πολῖται, ὁ Φιλίπ. Νικηφόρος βεβαιοῖ⁽¹³⁾.

1834 Ἰουνίου 29. Ἴσον ἐπιστολῆς τοῦ ἁγίου Ἀγχιάλου Σωφρονίου δι' ἧς δηλοῦται ὅτι ὁ ἐκεῖ διαμένων Φιλιππουπολίτης Χ΄ Παναγιώτης Χ΄ Δημητρίου ἱατροῦ εὐχαρίστως καὶ ἀπαραβιάστως παραιτεῖται τῆς ἐν Φιλιππουπόλει νομίμου συζύγου του Θεοφανοῦς, θυγατρὸς τοῦ Μανόλι Γούναρη καὶ χαρίζει αὐτῇ τὰ πράγματά του. Μάρτυρες 4 Ἀγχιάλιται, ὁ Ἀγχιάλου Σωφρόνιος ἐπιβεβαιοῖ⁽¹⁴⁾.

1834 Αὐγούστ. 2. Τοῦ Χ΄ Θεοφίλου Ἰωάννου ζητοῦντος παρὰ τοῦ Χ΄ Μανολάκι Φιλίππου δύο γρούπους γροσίων κατὰ τὸ σταλὲν εἰς αὐτὸν γράμμα τοῦ ἐν Βηρυττῷ διατρίβοντος Παναγιώτου Ἰωάννου Θεσσαλοῦ καὶ τοῦ Φι-

8) Αὐτόθι, σελ. 114 (ρς'). 9) Αὐτόθι, σελ. 138 (ρλ'). 10) Αὐτόθι, σελ. 141 (ρλγ').

11) Αὐτόθι, σελ. 151 (ρμγ').—Τὸ χωρίον Δερμὲν-δερεῖ, νῦν Φερδινάνδοβο, παρὰ τῇ Ροδόπη νοτίως τῆς Φιλίπποπόλεως (10 χιλιομ.) κατακρεῖτο ὑπὸ Βουλγάρων καὶ Ἑλλήνων. 12) Αὐτόθι, σελ. 249 (σμα').

13) Αὐτόθι, σελ. 191 (ρπγ').—Ὁ Γ. Ἰ. Τσουκαλᾶς, Ζακύνθιος καὶ θεολόγος, εἶναι ὁ γνωστὸς σχολάρχης καὶ συγγραφεὺς τῆς ἱστορίας Φιλίπποπόλεως τῷ 1851.

14) Αὐτόθι, σελ. 192 (ρπδ').

λίπου λέγοντος ὅτι ἓνα μόνον παρέλαβεν, ἀπεφασίσθη νὰ λυθῇ ἡ ὑπόθεσις μεταβαινόντων ἀμφοτέρων εἰς Βηρυτόν. Μάρτυρες 9 πολῖται^(14α).

1836 Ὀκτωβρ. 10. Αἱ αὐτάδελφοι Ἀννίζα καὶ Ἐλέγκω, θυγατέρες τοῦ Παπᾶ Κωνσταντίνου, ρεφερενδαρίου ὁμολογοῦσιν ὅτι ἀφίνουσιν οἰκειο-
θελῶς εἰς τὸν ἀδελφόν των Γεώργιον Μουσικὸν τὰ ἐκ τῆς πατρικῆς κτημα-
τικῆς περιουσίας κληρονομικά των δικαιώματα διὰ τὰς πρὸς αὐτὰς εὐεργε-
σίας τοῦ ἀδελφοῦ των. Μάρτυρες 4 ἱερεῖς, 3 πρωτομαῖστορες⁽¹⁵⁾.

1837 Ἰανουαρ. 14. Ὁ Ἀθανάσιος Χ' Ντῆντζος ὠρολογᾶς δίδει 5.000 γρ. εἰς τὸν Νένον Ράπτην καὶ τὸν ἀνεψιὸν του Δημήτριον Χρήστου, ὅπως τοκίσωσιν αὐτὰ καὶ τοὺς τόκους των διαθέτωσι πρὸς περίθαλψιν τῶν ἑξ τέκνων των. Μάρτυρες 3 ἱερεῖς, 4 πολῖται, ὁ Φιλип. Νικηφόρος βεβαιοῖ⁽¹⁶⁾.

1837 Ἰανουαρ. 14. Καταγραφὴ τῶν πραγμάτων τῆς Ἀθανασίας κόρης τοῦ Ραΐκου, παραδοθέντων πρὸς φύλαξιν τῷ ἑσναφίῳ τῶν γουναράδων. Ὁ Φιλип. Νικηφόρος βεβαιοῖ⁽¹⁷⁾.

1837. Ἀπριλίου 2. Ἀποξημίωσις Ράδας Στοῖλα ἑξ Ἀϊκίρ-κιοῖ ὑπὸ Χρήστου Πέτρου διὰ βιασμόν. Μάρτυρες 3 ἱερεῖς, 2 πολῖται⁽¹⁸⁾.

1837 Ἀπριλίου 14. Καταγραφὴ τῶν εὐρεθέντων ἐν τῷ μετοχίῳ πραγμάτων τοῦ μακαρίτου ἀγιοταφίτου Ἀγαθαγγέλου, ἀποθανόντος ἐν Χάσκιοι, καὶ παραληφθέντων ὑπὸ τοῦ ταξειδιώτου ἀγιοταφίτου Νεοφύτου. Μάρτυρες 4 ἱερεῖς, 5 πρωτομαῖστορες 6 πολῖται, ὁ Φιλип. Νικηφόρος βεβαιοῖ⁽¹⁹⁾.

1838 Ἰανουαρ. 21. Ὁμολογία τῆς Μαρίκας σκλάβας ὅτι ἐπληρώθη ὑπὸ τοῦ Νικολάου Γιαζιτζῆ δι' ὅσον χρόνον ἐπηρετήσε παρ' αὐτῷ⁽²⁰⁾.

1838 Νοεμβρ. 15. Ὁμολογία Ζωῆς Ἀργυρίου, συζύγου τοῦ μακαρίτου Βούλκου Συμεὼν Γούναρη ὅτι συνεβιβάσθη μετὰ τοῦ Κωνσταντίνου Συμεὼν Χασιριτζῆ ἀδελφοῦ τοῦ μακαρίτου διανεμηθέντων ἀλλήλοις τῶν ὀσπιτικῶν, ἀμπελίων καὶ λοιπῶν. Μάρτυρες 2 μιλέτ-βεκίληδες⁽²¹⁾.

1838, ἔτος Ἐγίρας 1252 κατὰ μῆνα Ζηλκαντὲ ἀρχόμενον. Ὑψηλοὶ ὄρισμοὶ πρὸς τὸν Κατῆ τοῦ καζᾶ Φιλιππουπόλεως⁽²²⁾.

14α) Αὐτόθι, σελ. 193—94 (ρπε'). 15) Αὐτόθι, σελ. 313 (τε'). 16) Αὐτόθι, σελ. 239 (σλα'). 17) Κώδικος II, σελ. 141. 18) Αὐτόθι, σελ. 159.—Βουλγαρὶς ἢ ἀνάγραφομένη, καὶ τὸ χωρίον Βουλγαρικόν. 19) Αὐτόθι, σελ. 167.

20) Κώδικος I, σελ. 299 (σρα'). 21) Αὐτόθι, σελ. 327 (τιθ').

22) Κώδικος II, σελ. 350—351. Ἰδὲ κατωτέρω III, ἀρ. 40.

III

Τὰ σπουδαιότερα τῶν ἐν τοῖς κώδιξι γραμμάτων

Ἄρ. 1

Πρακτικὸν διορισμοῦ Μακαρίου ὡς ἡγουμένου τῆς μονῆς Μπατσκόβου

(Κώδ. I, σελ. 9 ἢ α, ἔτ. 1781. XI, 26).

Ὁ Φιλιππουπόλεως Κύριλλος ἐπιβεβαιῶι.

Διὰ τοῦ παρόντος ἀποδεικτικῶ καὶ ἔμμαρτύρου γράμματος γίνεται δῆλον ὅτι κατὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν ἔκπαιλαι ἀρχαίαν συνήθειαν συναχθέντες εἰς ἕν μετὰ τῶν ἐντιμοτάτων κληρικῶν καὶ εὐγενεσιτάτων ἀρχόντων τῆς καθ' ἡμᾶς ἀγιωτάτης μητροπόλεως καὶ τῶν τιμίων προεστώτων καὶ τζορμπατζήδων τῆς πολιτείας Στενιμάχου καὶ Ἀμπελιάνου ἐπεριλάβαμεν τὸν λογαριασμὸν τοῦ ἱεροῦ μοναστηρίου τῆς ὑπεραγίας ἡμῶν Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας εἰς τὸ Μπάτσκόβον ἀπὸ τὸν ἡγούμενον κύρ Γρηγόριον διὰ εἴκοσι δύο μῆνας καὶ κοινῇ ψήφῳ καὶ γνώμῃ τῶν ρηθέντων τιμιωτάτων κληρικῶν καὶ εὐγενεσιτάτων ἀρχόντων τῆς Φιλιππουπόλεως καὶ τῶν τιμιωτάτων προεστώτων Στενιμάχου καὶ Ἀμπελιάνου καὶ θελήσει καὶ γνώμῃ τῶν ἐν τῷ μοναστηρίῳ ὀσιωτάτων πατέρων ἐρηφίσθη καὶ ἀπεκατέστη διὰ ἡγούμενος τοῦ ἱεροῦ μοναστηρίου Μπατσκόβου ὁ παπᾶ κύρ Μακάριος, ὁ ἡγούμενος τοῦ μοναστηρίου τοῦ ἀγίου Θεοδώρου, ὥστε ἔχειν τὴν ἐπιστάσιαν τοῦ ἱεροῦ τούτου μοναστηρίου καὶ εἶναι αὐτὸν τέλειον καὶ πληρεξούσιον νοικοκύριον τῶν τε κινήτων καὶ ἀκινήτων πραγμάτων κτημάτων τε καὶ ἀφιερωμάτων τοῦ ἱεροῦ τούτου μοναστηρίου, ὡς ἀξιος καὶ πιστὸς οἰκονόμος καὶ δεδοκιμασμένος ἐν ἄλλοις τε καὶ μάλιστα ἐν τῇ μονῇ τῶν ἁγίων Θεοδώρων, ἐν ἣ μέχρι τοῦ νῦν προεστάθη· ὁ γὰρ εἰδὼς προεστάναι τοῦ ἰδίου οἴκου καὶ ἑτέροις οἶδε προΐστασθαι. Διορίσαντες τοίνυν καὶ ἀποκαταστήσαντες διὰ ἡγούμενον τὸν ρηθέντα ἡγούμενον παπᾶ κύρ Μακάριον ἐν τῷδε τῷ ἱερῷ μοναστηρίῳ ὑπέσχοντο ἅπαντες οἱ ἐν αὐτῷ εὐρισκόμενοι πατέρες, γέροντες καὶ νέοι, φυλάξαι καὶ ἀποδοῦναι αὐτῷ τὴν προσήκουσαν εὐλάβειαν καὶ ὑπακοὴν ὡς προεστώτι καὶ γέροντι καὶ μηδένα ἐξέροχεσθαι τοῦ ἱεροῦ μοναστηρίου (κατὰ τὴν ἔκπαιλαι συνήθειαν) καὶ οὔτε εἰς Φιλιππούπολιν οὔτε εἰς χωρίον οὔτε εἰς τὸ μετόχιον καταβαίνειν ἄνευ τῆς ἐκείνου γνώμης καὶ θελήσεως· ὅστις δὲ ἤθελεν ἐναντιωθῆ αὐτῷ εἰς καμμίαν προσταγὴν ἢ εἰς ὁποιανδήποτε ἄλλην θέλησιν ἤθελε φανῆ ἀπειθῆς καὶ παρήκοος, θέλει παιδευθῆ ἐσχάτως με ἔξωσιν ἀπὸ τὸ μοναστήριον, με ἀτιμίαν καὶ ζημίαν του μεγάλην παρ' ὅλων ἡμῶν τῶν ἐν τῷδε τῷ γράμματι ὑπογεγραμμένων. Καὶ εἰς διηνεκῆ τὴν ἐνδειξιν καὶ ἀσφάλειαν ἐγένετο καὶ τὸ παρὸν ἔμπροσθεν τοῦ πανιερωτάτου καὶ σεβασμιωτάτου ἡμῶν αὐθέντου καὶ δεσπότη κυρίου κυρίου Κυρίλλου, ἐπιβεβαιώσει τῆς αὐτοῦ πα-

νιερότητος καὶ μαρτυρία τῶν ὑποκάτωθεν ἐντιμοτάτων κληρικῶν καὶ εὐγενε-
στάτων ἀρχόντων καὶ τῶν προεστώτων τοῦ Στενιμάχου καὶ Ἀμπελιάνου καὶ
ἐπεδόθη τῷ διαληφθέντι ἡγουμένῳ κυρ Μακαρίῳ, αψπα', Νοεμβρίου κς'.
Σκευοφύλαξ Δαμασκηνὸς ὑπόσχομαι, προηγούμενος Γρηγόριος ὑπόσχομαι,
παπᾶ Ἰωσήφ ὑπόσχομαι, παπᾶ Καλλίνικος ὑπόσχομαι, παπᾶ Ἀνανίας ὑπό-
σχομαι, Κάλλιστρος ὑπόσχομαι, Ἀγάπιος ἱερομόναχος ὑπόσχομαι, παπᾶ Ἀν-
θιμος ὑπόσχομαι, ὁ ρήτωρ Δημήτριος μάρτυς, Γερμανὸς μοναχὸς ὑπόσχομαι,
ὁ σκευοφύλαξ Νικόλαος μάρτυς, ὁ Μῆτσος παπᾶ Θεοδοσίου μάρτυς, ὁ δι-
καιοφύλαξ Δημήτριος μάρτυς, ὁ ὀστιάριος Μιχαλάκις μάρτυς, Μαργαρίτης
μάρτυς, Θεοδόσιος τοῦ Χατζῆ μάρτυς, Χ'' Δόξας μάρτυς, Κομνηνὸς τοῦ Χ''
Στέργιου μάρτυς, Δημήτριος τοῦ Μαργαρίτου μάρτυς, Πρίμος τοῦ Παναγιώ-
του μάρτυς, Χ'' Βέτζος μάρτυς, Μανόλης τοῦ χατζῆ Γιακουμῆ μάρτυς, Εὐ-
στάθιος τοῦ Χ'' Θεοδοσίου μάρτυς, Χ'' Διαμαντῆς μάρτυς, Νάσος μάρτυς,
Θεοδόσιος Τόλιου μάρτυς.

Σημείωσις. Ἴδε τὸ πρακτικὸν καὶ ἐν τοῖς Θρακικοῖς, τόμ. VII, ἔτ. 1936, *Μυριτλ.*
Ἀποστολίδου περὶ τῆς μονῆς τῆς Πετριτσονιτίσσης, σελ. 62, σημ. Τὸ πρακτικὸν εἶ-
ναι σπουδαῖον διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς μονῆς, διότι δι' αὐτοῦ καταδείκνυται ὅτι ἀπὸ
πολλοῦ ἠτόνησε τὸ τυπικὸν τῆς μονῆς, τοῦ ἡγουμένου διοριζομένου ὑπὸ τῆς μητρο-
πόλεως Φιλιππουπόλεως κοινῇ ψήφῳ τῶν κληρικῶν αὐτῆς καὶ τῶν ἀρχόντων τῆς
πολιτείας Φιλιππουπόλεως καὶ τῶν προκρίτων Στενιμάχου καὶ Ἀμπελιάνου καὶ λο-
γοδοτοῦντος πρὸ τῶν αὐτῶν προσώπων. Τὸ τοιοῦτον κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἤρ-
ξατο ἀπὸ τουρκοκρατίας (κατὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν ἔκπλαται ἀρχαίαν συνήθειαν), ὅποτε
ἡ μονὴ ἐστερήθη τῆς μεγάλης κτηματικῆς τῆς περιουσίας, τῆς κληροδοτηθείσης
αὐτῇ ὑπὸ τοῦ κτίτορος καὶ ἀπὸ ἀνεξαρτήτου ἐγένετο σταυροπηγιακὴ καὶ πατριαρχικὴ,
ὡς μνημονεύεται ἀπὸ τῶν ἀρχῶν ἤδη τοῦ 17ου αἰῶνος. Ἴδε περὶ αὐτοῦ ἐνθ. ἀνωτ.

Οἱ ἐκ τῶν ὑπογεγραμμένων ὑπισχνούμενοι εἶναι οἱ κατὰ τὴν ἐκλογὴν τοῦ
ἡγουμένου παρασιάντες ἐν τῇ συνελεύσει τῆς μητροπόλεως πατέρες τῆς μονῆς, ἐκ
δὲ τῶν μαρτύρων οἱ τιτλοῦχοι, ρήτωρ, σκευοφύλαξ, δικαιοφύλαξ, ὀστιάριος εἶναι ἐκ
τῶν ἀρχόντων τῆς πολιτείας Φιλιππουπόλεως, οἱ δὲ λοιποὶ πάντες εἶναι πρόκριτοι,
προεστώτες καὶ τζορμπατζῆδες τῆς πολιτείας Στενιμάχου καὶ Ἀμπελιάνου.

Σημειωτέα τὰ μεσαιωνικὰ ἑλληνικὰ ὀνόματα τῶν Στενιμαχιτῶν: Δόξας, Κο-
μνηνός, Πρίμος, Μανουήλ, Εὐστάθιος, Θεοδόσιος· ὡσαύτως καὶ τὰ συνήθη παρὰ τῷ
νέῳ ἑλληνισμῷ: Μαργαρίτης, Στέριος (*Στυλιανὸς* κατὰ σύμφυρσιν πρὸς τὸ *στερεός*,
ὅπως *στερεωθῆ*, ζῆση δηλ.), Διαμαντῆς, Γιακουμῆς, Νάσος (Ἀθανάσιος), *Τόλιος*
(Ἀπόστολος).

Ρήτωρ τῆς μητροπόλεως, ἐν ἄλλῳ ἐγγράφῳ ὑπογράφεται *μέγας ρήτωρ*. Τὸ ὄνομα
αὐτὸ δηλοῖ τὸ ὑπόργημά του. *Δικαιοφύλαξ*—ὁ φύλαξ τῶν ἐπισήμων ἐγγράφων τῶν
εἰσερχομένων εἰς τὴν μητρόπολιν, ὡς καὶ τῶν ἴσων τῶν ἐξερχομένων, κρατῶν τὴν
κλεῖδα τοῦ κιβωτίου (σινδουκίου), ἐν ᾧ ἐφυλάσσοντο. *Σκευοφύλαξ*—ὁ φύλαξ τῶν
σκευῶν καὶ πραγμάτων τῆς μητροπόλεως. *Ἄστιάριος*—κλειδοκράτωρ, ὁ κρατῶν τὰς
κλεῖδας τῆς ἐκκλησίας, ἵνα κλείη καὶ ἀνοίγῃ τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ καὶ διαφυλάττῃ
πάντα τὰ ἐντὸς αὐτοῦ, τοὺς πιστοὺς ὑποδέχεται, τοὺς δὲ ἀπίστους καὶ τοὺς ἀποκε-
κλεισμένους ἀποβάλλῃ κατὰ τὸν *Dugange Reiski commentaria Const. Porphyrogen-*
neti de cer. βιβλ. I, σελ. 117.

Τὸ ἀναφερόμενον μοναστήριον τοῦ ἁγίου Θεοδώρου ἢ βέλτιον τῶν ἁγίων Θεοδώρων, διότι ἐτιμᾶτο εἰς μνήμην ἀμφοτέρων τῶν ὁμωνύμων ἁγίων (ἴδε ἀνωτέρω § 9), ἔκειτο πλησίον τῆς ἐπὶ τῆς Ροδόπης κόμης Περοσιτίσης νοτίως τῆς Φιλιππουπόλεως περὶ τὰ 30 χιλιομ. μακράν. Ἀνῆκεν εἰς τὴν μητρόπολιν τῆς Φιλιππουπόλεως. Ἦτο ἐκ τῶν παλαιῶν μοναστηρίων πολλάκις ἀνοικοδομηθέν. Τῷ 1778 ἀνωκοδομήθη ἐκ βάρων ὑπὸ τοῦ παπᾶ κὺρ Μακαρίου, ἀλλὰ τῇ 18ῃ Φεβρουαρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐπυρπολήθη ὑπὸ τῶν Τούρκων. Ἐκτοτε διετελεῖ ἐπὶ ἔτη ἐρείπιον. Μετὰ τὸ 1825 ἀνεκτίσθη πάλιν, ἀλλ' ὑπέπεσεν εἰς χρεός. Μετὰ τὸ ἐκκλησιαστικὸν σχίσμα ἐπεδικάσθη εἰς τὴν ὑπὸ τὴν ἐξαρχίαν Βουλγαρικὴν τῆς Πλόβδηφ μητρόπολιν. Ἐπυρπολήθη καὶ κατεστράφη ὀλοτελῶς ὑπὸ τῶν Τούρκων τῷ 1876 κατὰ τὰς γενομένας σφαγὰς ἐν Περοσιτίσῃ ἐπὶ τῇ ἐπαναστάσει τῆς.

Ἄρ. 2

Πρακτικὸν παραδόσεως τοῦ λογαριασμοῦ τῆς ἀνοικοδομήσεως τῆς ἐκκλησίας τῆς ἁγίας Μαρίνης ὑπὸ τοῦ διορισθέντος ἐπιτρόπου ἄρχοντος σκευοφύλακος τζελεμπῆ Νικολάκη (ἴσον).

(Κώδ. I, σελ. 11 ἢ γ'. ἔτ. 1783. II)

Ὁ Φιλιππουπόλεως Κύριλλος ἐπιβεβαιοῖ

Διὰ τοῦ παρόντος ἀποδεικτικοῦ καὶ ἐμμαρτύρου γραμματος γίνεται δὴλον ὅτι συνελθόντες ἡμεῖς ἅπαντες, οἱ ἐν τῷδε τῷ γραμματι ὑπογεγραμμένοι, ἐν τῇ ἁγιωτάτῃ μητροπόλει μετὰ τοῦ πανιερωτάτου καὶ σεβασμιωτάτου ἡμῶν ἀυθέντου καὶ δεσπότου ἁγίου Φιλιππουπόλεως κυρίου κυρίου Κυρίλλου ἐπὶ τὸ παραλαβεῖν καὶ θεωρῆσαι τὸν ὅλον λογαριασμὸν τῆς νεωστὶ οἰκοδομηθείσης ἐκκλησίας τῆς ἁγίας Μαρίνης, τόσον τῶν ἐσόδων, ὅσον καὶ τῶν ἐξόδων παρὰ τοῦ διορισθέντος εἰς τοῦτον παρ' ἡμῶν ἐπιτρόπου, ἄρχοντος σκευοφύλακος τζελεμπῆ Νικολάκη. Ἐρευνήσαντες λοιπὸν εὔρομεν ἅπασαν τὴν σύναξιν αὐτοῦ συμ-σῶθεισαν εἰς γρόσια χιλιάδας τεσσαράκοντα καὶ ὀκτακόσια ἐξήκοντα ἕξ καὶ ἄσπρα ἑκατὸν τέσσαρα, ἦτοι γρ. 40866 καὶ ἄσπρα 104, ἣτις ἐσυνάχθη ἐκ τῶν δύο καταστίχων ἀπὸ διαφόρους τόπους, ὡς ἐν τῷ ὑπογεγραμμένῳ παρ' ἡμῶν καταστίχῳ εἰς πλάτος ὀνομαστὶ διαλαμβάνονται. Ἐλάβομεν καὶ ἀπὸ δανείων εἰς δύο κοινὰς ἡμῶν ὁμολογίας παρὰ τε τοῦ Οὐζοῦν Στεφάνη καὶ τοῦ Χατζῆ Πασσαλῆ γρόσια τὸν ἀριθμὸν τέσσαρας χιλιάδας, ἦτοι 4000. Ὡστε, ὅπου συνέσωθη ἦτε σύναξις τῶν δύο καταστίχων καὶ τὰ ἀνωθεν δάνεια γρ. σαράντα τέσσαρες χιλιάδες καὶ ὀκτακόσια ἐξήκοντα ἕξ (καὶ) ἄσπρα ἑκατὸν τέσσαρα, ἦτοι γρ. 44866, ἄσπ. 104. Ἐκ τῶν ὁποίων ἄσπρων ἐξωδεύθησαν εἰς τε τὴν οἰκοδομὴν τῆς ἐκκλησίας, ἐδόθησαν καὶ διὰ τζερεμέδες εἰς διαφόρους καιροὺς καὶ διάφορα πρόσωπα ἐξωτερικὰ γρ. σαράντα τέσσαρες χιλιάδες καὶ ἑπτακόσια τριάντα ἕνα, ἄσπρα δεκαεπτὰ, ἦτοι γρ. 44.731, ἄσπρα 17, καθὼς φαίνονται εἰς τὸ ὑπογεγραμμένον παρ' ἡμῶν κατάστιχον κατ' ὄνομα εἰς ποῖον καὶ πόσα ἐδόθησαν. Ἐμειναν λοιπὸν

ἀπὸ ὅλην τὴν ἄνωθεν σοῦμμαν ἐπάνω εἰς τὸν ρηθέντα ἄρχοντα σκευοφύλακα τζελεμπῆ Νικολάκη γρ. ἑκατὸν τριάντα πέντε, ἄσπρα ἡγδοῖντα ἑπτὰ, ἦτοι γρ. 135 ἄσπρα 87, καθὼς καὶ φαίνονται καὶ αὐτὰ εἰς τὸ ρηθὲν ὑπογεγραμμένον παρ' ἡμῶν κατάστιχον. Ἀκριβῶς τοίνυν θεωρηθέντος τοῦ ρηθέντος λογαριασμοῦ τῆς ἐκκλησίας τῆς ἁγίας Μαρίνης μαρτυροῦμεν καὶ ὁμολογοῦμεν αὐτὸν κατὰ πάντα ἀληθεύοντα τόσον κατὰ τὴν σύναξιν, ὅσον κατὰ τὰ ἔξοδα χωρὶς νὰ ἔχη λᾶθος μέχρως καὶ ἐνὸς λεπτοῦ. Ὅθεν καὶ εἰς τὴν περὶ τούτου ἔνδειξιν καὶ ἀσφάλειαν ἐγένετο καὶ τὸ παρὸν ἐπιβεβαιώσῃ τοῦ πανιερωτάτου καὶ σεβασμίου ἡμῶν δεσπότητος ἁγίου Φιλιππουπόλεως κυρίου, κυρίου Κυρίλλου καὶ μαρτυρία τῶν ἐντιμοτάτων κληρικῶν καὶ εὐγενεστάτων ἀρχόντων καὶ ἀπάντων ἡμῶν τῶν ἐσναφίων τῆς πολιτείας καὶ ἐδόθη τῷ ρηθέντι ἄρχοντι σκευοφύλακι τζελεμπῆ Νικολάκη καταστροφθὲν καὶ ἐν τῷ κώδικι τῆς μητροπόλεως. απργ'. Φεβρουαρίου.

Ὁ ρεφενδάριος Νικηφόρος μάρτυς, ὁ διερχομενὸς X'' Μανόλης μάρτυς, ὁ ὀστιάριος Μιχαλάκις μάρτυς, ὁ χαρτουλάριος Ἰωάννης μάρτυς, Χριστόδουλος Ἀθανασίου Βασιλάκογλου μάρτυς, Ἐμμανουὴλ Φώτογλους μάρτυς, X'' Γεώργιος Ἀθανασίου μάρτυς, Ἰωσήφ X'' Μιχάλη Φόρογλους μάρτυς.

Ἐσνάφι ἀμπατζήδων : X'' Ἀναστάσις μάρτυς, X'' Στόγιος μάρτυς, ἔσναφι κωνταντζήδων : Γεώργιος τοῦ Μανόλη μάρτυς, X'' Μαργαρίτης, X'' Μπόσκου μάρτυς, ἔσναφι γουναράδων : Νικόλαος τοῦ Χρήστου μάρτυς, Πέντζος τοῦ Ἀλεξίου μάρτυς, ἔσναφι τακιατζήδων : Ζλατάνης μάρτυς, Στόγιος μάρτυς, Ἀγγελῆς μάρτυς, ἔσναφι μπακάληδων : X'' Χριστόδουλος μάρτυς, Στέργιος μάρτυς, Μιχάλης μάρτυς, X'' Δημητράκης μάρτυς.

Σημείωσις. Ἡ ἐκκλησία τῆς ἁγίας Μαρίνης, ἣτις ἦτο καὶ μητροπολιτικὸς ναὸς μέχρι τῆς καταλύσεως τῆς Ἑλληνικῆς κοινοτήτος, ἦτο ἐκ τῶν παλαιότερων τῆς πόλεως ἐκκλησιῶν κτισθεῖσα πιθανῶς μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Τούρκων ἄλωσιν τῆς πόλεως καὶ λαβοῦσα τὸ ὄνομα τῆς ὑπὸ τῶν κατακτητῶν καταληφθείσης ὁμωνύμου παρὰ τῷ Ἐβρω, ἐν τῇ θέσει ἣς ἐκτίσθη τὸ τζαμίον Ἰμαρέτ κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν παράδοσιν. Κεῖται ἐν τῇ ὑποκειμένη πόλει νοτίως τοῦ λόφου Εὐμολπιάδος καὶ ἀντικρυ ἀκριβῶς τῆς νοτίου ποτῆ τῆς ἀκροπόλεως πύλης. Ἀνηγέρθη ἐκ βάθρων τῷ 1551 κατὰ κτιτορικὴν ἐπιγραφὴν ἐπὶ μητροπολίτου Ἀρσενίου (ἴδε ἄνωτ. § 3 σημ. 4). Τὴν ἐκκλησίαν μνημονεῦει ὡς Ἑλληνικὴν μητρόπολιν καὶ ὁ ἐν ἔτει 1578 διελθὼν τῆς πόλεως μαθητὴς τοῦ Κρουσίου Γερλάχιος. «Ἡ μητρόπολις ὀνομάζετο ἁγία Μαρίνα, ἀλλ' ἐν αὐτῇ οὐδὲν ἰδιαίτερον χαρακτηριστικὸν ὑπῆρχε τῶν ἀπαντώντων καὶ ἐν ἄλλαις Ἑλληνικαῖς ἐκκλησίαις... ἢ εἰκὼν τῆς ἁγίας ἦτο ἐξωγραφισμένη ἄνωθεν τῆς πύλης τοῦ ναοῦ», ὡς καὶ νῦν (*Gerlach*, ἴδε ἄνωτ. § 3 σημ. 6). Κατακαεῖσα μετὰ τοῦ παρακειμένου μητροπολιτικοῦ μεγάρου ἐπὶ τοῦ μητροπολίτου Νεοφύτου (1689—1771) ἀνηγέρθη αὐθις μετὰ ὀγδοήκοντα καὶ πλέον ἔτη ἐπὶ Κυρίλλου τῷ 1783 ἐπιτροπεύοντος κατὰ τὸ ἀνωτέρω πρακτικὸν τοῦ ἀρχοντος σκευοφύλακος τζελεμπῆ Νικολάκι Ἰωάννου X'' Νικόγλου. Μεταξὺ τῶν τότε κτιτόρων τῆς ἐκκλησίας ἦτο καὶ ὁ Ἰωάννης Γρηγορίου, ἕγγονος τοῦ Κωνσταντίνου Κοῦμτζῆ, μετοικήσαντος εἰς Φιλιππούπολιν ἐκ Σαράντα Ἐκκλησιῶν κατὰ τὴν 4ην ἢ 3ην δεκαετηρίδα τοῦ 18ου αἰῶνος

μετὰ τῶν τριῶν υἱῶν του Νικολάου (ἀπόγονοι Κοϊμτζόγλου), Γεωργίου (ἀπόγονοι Κομιζόπουλλοι) καὶ Γρηγορίου (ἀπόγονοι Μαρασλήδες), κατοικησάντων κατ' ἀρχὰς εἰς τὸ προάστειον Μαρασί, ὑπαγόμενον εἰς τὴν ἐνορίαν τότε τῆς ἁγίας Μαρίνης, μὴ ὑπαρχούσης ἐν αὐτῷ ἐκκλησίας. Ὁ τάφος αὐτοῦ ἔκειτο ἐν τῇ ἀλλῇ τῆς ἐκκλησίας μέχρι τοῦ 1852, ὅποτε ἀνοικοδομηθεῖσης ἐκ βάθρων τῆς ἐκκλησίας αὐθις, ὡς ἔχει σήμερον, κατηργήθησαν οἱ περὶ αὐτὴν τάφοι χρησιμοποιοηθεῖσάντων τῶν ἐπιταφίων πλακῶν των ἐν τῇ οἰκοδομήσει. Ἐπὶ τοῦ τάφου ἦτο κεχαραγμένον τότε τὸ ἐπίγραμμα, ὅπερ διεφύλαξεν ἡμῖν ἐν Βουλγαρικῇ μεταφράσει ὁ Κ. Μωραβένωφ :

«Τὸν Ἰωάννην κτίτορα τῆδε καλύπτει λίθος,
ὡς βλέπεις, φίλε θεατά, ὁ κόσμος εἶναι μῦθος».

Ὁ Ἰωάννης ἦτο πάππος τοῦ ἐθνικοῦ εὐεργέτου Γρηγ. Μαρασλή. (Κ. Μωραβένωφ, ὑπόμνημα περὶ τοῦ χριστιανικοῦ πληθυσμοῦ τῆς Φιλιππουπόλεως, βουλγαριστί, ἀπὸ τοῦ 1860—68 ἐν χειρογράφῳ, ἴδε καὶ Μυρτίλ. Ἀποστολίδου, Γρηγόριος Γρηγορίου Μαρασλή, Θρακικά, τόμ. III, ἔτ. 1932, σελ. 307). Ἐπὶ τοῦ μητροπολίτου Παΐσιου (1818—1821) κατεσκευάσθη ὁ ξυλογλυπτικὸς τῆς ἐκκλησίας διάκοσμος (τέμπλον, ἀρχιερατικὸς θρόνος, ἄμβων, κουβούκλιον τῆς ἁγίας τραπέζης) ὑπὸ Μετσοβιτῶν ξυλογλυπτῶν προσκληθέντων ἐπὶ τοῦτο ὑπὸ τοῦ ἀρχιερέως. (Κ. Μωραβένωφ, αὐτόθι, σελ. 100), διατηρούμενος καὶ νῦν μετὰ τὴν ἀνοικοδόμησιν τῆς ἐκκλησίας.

Ὁ σεβασμιώτατος ἐπίσκοπος Δρογοβητίας κύριος Χαρίτων ἐν τῇ περὶ ἐκκλησιῶν τῆς Πλόβδης μελέτῃ του (Συμβολὴ εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν ἐν Πλόβδῃ ἐκκλησιῶν, πότε καὶ πῶς ἐκτίσθησαν κατ' ἀνέκδοτα ἔγγραφα, ἐν τῷ πρὸς τιμὴν τοῦ μητροπολίτου Μαξίμου ἐκδοθέντι πανηγυρικῷ τεύχει τῷ 1931), ἐν ἧ ὡς ἀψευδεῖς πηγὰς πρὸς ἀπόδειξιν ὅτι ἅπασαι αἱ ἐπὶ τουρκοκρατίας ἀνοικοδομηθεῖσαι Ἑλληνικαὶ τῆς πόλεως ἐκκλησίαι ἐκτίσθησαν διὰ βουλγαρικῶν χρημάτων, λαμβάνει ἀβασανίστως τὰ ὑπὸ τοῦ Κ. Μωραβένωφ λεγόμενα, καθ' ἃ ἤκουσεν ἢ ἐνθυμεῖται ἢ δὲν ἐνθυμεῖται, προκειμένου περὶ τῆς ἐκκλησίας τῆς ἁγίας Μαρίνης προσεπάγει ἐκ τοῦ κώδικος καὶ τοῦτο τὸ πρακτικόν, οὗ μάλιστα καὶ τὴν φωτογραφίαν παραθέτει. Ἔνεκα τῆς βουλγαρωνυμίας τῶν ἐν τῷ πρακτικῷ ἐκ τῶν ἐσναφίων μαρτύρων Χ' Στόγιου, Πέντσου, Ζλατάνου καὶ Στόγιου, ἐξηλληνισμένων πατρώθεν Βουλγάρων, βουλγαροποιῶν πάντας τοὺς ὑπογεγραμμένους, πλὴν τῶν ἀρχόντων τῆς πολιτείας, οὓς οὐδὲ ἀναφέρει, διὰ τῆς μεταβολῆς τῶν ὀνομάτων αὐτῶν εἰς - ὦφ καὶ τὸν ἄρχοντα σκευοφύλακα τζελεμπῆ Νικολάκην, τῆς ἱστορικῆς παλαιᾶς ἑλληνικῆς οἰκογενείας τῶν Νίκογλου - Νικίδου ὑπολαμβάνων ὡς τὸν Βούλγαρον Νικόλα Τσαλίκωφ πείθει ἑαυτὸν καὶ τοὺς Βουλγάρους ἀναγνώστας του ἀναμφιβόλως ὅτι οἱ ὀρθόδοξοι χριστιανοὶ τῆς πόλεως τότε ἦσαν Βούλγαροι - λαλοῦντες ὁμοῦ καὶ γράφοντες καὶ προσευχόμενοι ἑλληνιστί. Ἐένος ὁ σεβασμιώτατος πρὸς τὴν ἱστορίαν τῆς πόλεως ἀγνοεῖ ὅτι τῷ 1783 οἱ Τσαλίκωφ ἦσαν ἄγνωστοι ἐν τῇ πόλει, διότι ὁ μέγας Βούλκος Θεοδώροβιτς Τσαλίκωφ (Τσαλίκωγλου ἢ Τσαλόγλου) γεννηθεὶς τῷ 1765 ἐγκατέστη ἐκ Κοπρισιτίσης εἰς Φιλιππούπολιν τῷ 1817 μετὰ τῶν υἱῶν του Θεοδώρου καὶ Νεδέλιου καὶ τοῦ παραιοῦ του Ἰσχροῦ Κεσσιάκωφ, ὁ δὲ ἀδελφὸς αὐτοῦ Στογιάννος τζορμπατζῆς Θεοδώροβιτς Τσαλίκωφ, γεννηθεὶς τῷ 1768 ἐγκατέστη φθίνοντος τοῦ 18ου αἰῶνος ἢ ἀρχομένου τοῦ 19ου. Ἀμφότεροι δὲ ἤρξαντο ἀναμειγνύμενοι εἰς τὴν διοίκησιν τῶν κοινῶν ἐπὶ τοῦ μητροπολίτου Νικηφόρου, ὡς τεκμηριοῦται ἐκ τῶν κωδίκων τῆς μητροπόλεως. Ὑποστηρίζαντες διὰ τῆς παρὰ ταῖς Τουρκικαῖς ἀρχαῖς ἰσχύος των ὡς βελικτοῦδες τοὺς καταδιωκόμενους ἐπὶ Σαμουήλ Ἑλληνας Φιλιππουπολίτας ἔνεκα τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως ἔτυχον τῶν συμπαθειῶν αὐτῶν καὶ τῆς εὐνοίας τοῦ Νικηφόρου καὶ εἰσῆχθησαν εἰς τὴν μητρόπολιν ὡς δημογέροντες. (Ἴδε καὶ Χρ. Κε-

σιάκωφ, ὁ Βούλκος καὶ ὁ Στογιάν Τοτάρωβοι Τσαλίκωφ, - καταγωγή, βίος καὶ δρα-
σις, - βουλγαριστὶ τῷ 1935, ἔκδ. τοῦ δήμου τῆς Πλόβδηφ).

Ἄρ. 3

*Δηλωτικὸν ὄρωρεῖς τριῶν ἐργαστηρίων τοῦ μοναχοῦ Κυρίλλου Χ΄
Κελαϊδηνοῦ εἰς τὸ μοναστήριον τῆς ἁγίας Παρασκευῆς Βοδενῶν*
(Κώδ. I, σελ. 15, ἡ ζ' ἔτ. 1784, VIII, 18)

ἽΟ Φιλιππουπόλεως Κύριλλος ἐπιβεβαιωῖ.

Διὰ τοῦ παρόντος ἀποδεικτικοῦ καὶ ἔμμορτύρου γράμματος γίνεται δῆ-
λον ὅτι παραστάς ἐνώπιον ἡμῶν καὶ τῶν ἐντιμοτάτων κληρικῶν καὶ εὐγενε-
στάτων ἀρχόντων τῆς πολιτείας ὁ ἐν μοναχοῖς γέρο-Κύριλλος Χατζῆ Κελαϊδη-
νὸς ὁμολόγησεν ἰδίους αὐτοῦ χεῖλεσιν ὅτι τὰ τρία καζαντζήδικα ἐργαστήρια,
ὁποῦ ἔχει εἰς τὸ Στενήμαχον, ὡς κτῆμα ἐδικόν του ὁποῦ εἶναι, τὰ ἀφιέρω-
σεν οἰκειοθελῶς καὶ αὐτοπροαιρέτως εἰς τὸ μοναστήριον τῆς ἁγίας Παρα-
σκευῆς εἰς τὰ Βοδηνά διὰ αἰώνιον αὐτοῦ μνημόσυνον καὶ ψυχικὴν του σω-
τηρίαν (Ἐκολουθεῖ περιγραφή καὶ κατατοπισμὸς τῶν ἐργαστηρίων). Καὶ
διὰ τὰ εἶναι τὰ ρηθέντα ἐργαστήρια ἀναπόσπαστα καὶ ἀναφαίρετα ἀπὸ τὸ
ρηθὲν μοναστήριον ἐδιώρισε καὶ ἀπεκατέστησε τέλειον ἐπίτροπον ἐπάνω εἰς
αὐτὰ τὸν ἄρχοντα σκευοφύλακα τζελεμπῆ Νικολάκην Ἰωάννου Χατζῆ Νίκο-
γλου διὰ τὰ λαμβάνη κατ' ἔτος τὸ ἐνοίκιον τῶν ἐργαστηρίων καὶ τὰ τὸ δίδῃ
εἰς τὰς χεῖρας τοῦ ρηθέντος γέρο Κυρίλλου, καὶ μετὰ τὸν θάνατόν του τὰ
δίδῃ εἰς τὸν ἡγούμενον τοῦ ρηθέντος μοναστηρίου χωρὶς τὰ ἔχη ἄδειαν τὰ
ἡμπορῆ τὰ τὰ πωλήσῃ, ἀλλὰ τὰ σώζωνται καὶ τὰ εὐρίσκωνται αἰωνίως εἰς
τὸ ρηθὲν μοναστήριον ἀναφαίρετον καὶ ἀδιάσπαστον ἀφιέρωμα. Ἐδωσε δὲ
πρὸς τούτοις εἰς χεῖρας τῆς αὐτοῦ εὐγενείας καὶ τὰ παλαιὰ καὶ νέα χοιζέτια
τῶν ρηθέντων ἐργαστηρίων εἰκονικῶς μεταλλάξας ταῦτα εἰς τὸ ἑαυτοῦ ὄνομα
διὰ τὰ εὐρίσκωνται καὶ τὰ σώζωνται μόνιμα καὶ ἀσφαλέστατα εἰς τὸ ρηθὲν
μοναστήριον χωρὶς τὰ ἡμποροῦν ποτε τὰ πωληθοῦν. Οὕτως ὁμολόγησεν ὁ
ρηθεὶς γέρο Κύριλλος ἔμπροσθεν ἡμῶν. Καὶ εἰς ἔνδειξιν καὶ ἀσφάλειαν ἐγένε-
το καὶ τὸ παρὸν ἐπιβεβαιώσῃ ἡμετέρα καὶ μαρτυρία τῶν ἐντιμοτάτων κλη-
ρικῶν καὶ εὐγενεστάτων ἀρχόντων καὶ ἐδόθη τῷ ρηθέντι ἄρχοντι σκευοφύ-
λακι καταστρωθὲν καὶ ἐν τῷ κώδικι τῆς μητροπόλεως. Ἐν Φιλιππουπόλει
αψπδ' Αὐγούστου ιη'.

Γέρο-Κύριλλος πρόην Χατζῆ Κελαιδινὸς βεβαιῶ τὰ ἄνωθεν.

ἽΟ ρήτωρ Δημήτριος μάργυς, ὁ ὀστιάριος Μιχαλάκης μάργυς, Κοσμιῆς
υἱὸς Χ΄ Κελαϊδινοῦ μάργυς.

Σημείωσις : Ἐν τῷ κειμένῳ κατὰ κακὴν ἀντιγραφὴν φέρεται *μοναστηρίων* -
οἰκονομικῶς. (διορθωθὲν ὑφ' ἡμῶν : *ἐργαστηρίων εἰκονικῶς*).

Τὸ μοναστήριον τῆς ἁγίας Παρασκευῆς ὑπέρεκειται τῆς κώμης Βοδινῶν νοτιοανα-

τολικῶς περὶ τὴν ἡμίσειαν ὥραν, κείμενον ἐπὶ ὠραίας τοποθεσίας. Ὑπήγετο εἰς τὴν Ἑλληνικὴν μητροπόλιν τῆς Φιλιππουπόλεως μέχρι τοῦ ἀνθελληνικοῦ κινήματος. Ἦτο ἐκ τῶν παλαιῶν ἐπὶ τῆς Ροδόπης Ἑλληνικῶν μοναστηρίων. Φθίνοντος τοῦ 18ου αἰῶνος ἐπυρπολήθη ὑπὸ τῶν Κιριτζαλήδων ληστῶν (*Κ. Οἰκονόμου*, ἱστοριογραφικὴ περιγραφή τῆς ἐπαρχίας Φιλ]πόλεως, ἔτ. 1819, Βιέννη, σελ. 50 § ν'). Ἀνεκτίσθη δὲ τῷ 1845—50 τῇ συνδρομῇ τῶν φιλοθρήσκων Φιλιπουπολιτῶν καὶ Στενιμαχιτῶν. Τὸ ἐσωτερικὸν τῆς ἐκκλησίας εἶναι ἅπαν ἰσορρημένον διατηρουμένων τῶν ἑλληνικῶν του ἐπιγραφῶν. Ἄλλοτε ἔνεκα τοῦ εὐκραοῦς κλίματός του ἐχρησίμευεν ὡς θέρετρον τῶν ἑλληνικῶν ἐκ Στενιμάχου καὶ Φιλιπουπόλεως οἰκογενειῶν. Μετὰ τὸν διεθνῆ πόλεμον παρεχωρήθη ὑπὸ τῆς Βουλγαρικῆς μητροπόλεως εἰς τοὺς πρόσφυγας Ρώσους, οἵτινες διατηροῦσι τὴν ἐκκλησίαν ἐν ἀρίστη καταστάσει. Δυστυχῶς ὅμως οὐχὶ πρὸ πολλῶν ἐτῶν δύο πτέρυγες τοῦ μοναστηρίου ἀπειεφρώθησαν ἐκ πυρκαϊᾶς. Πρὸ τῆς ἀριστεροῦθεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν εἰσόδου κεῖται ἐστρωμένη ἐπὶ τοῦ δαπέδου ἡ ἀκόλουθος τετριμμένη ἐπὶ μαρμαρίνης πλακὸς κτιτορικὴ κρήνης ἐπιγραφή, κεφαλαίοις γράμμασι κεχαραγμένη:

Θεατά, μή με παρίδης τὴν λιτότητα δρῶν,

Ἴπποκρήνη ἂν δὲν εἶμαι, ἔχω νᾶμα γλυκερόν.

Κατεσκευάσθη διὰ συνδρομῆς κοινῶς μὲν πάντων τῶν πέριξ χωρίων, ἰδίως δὲ σπουδῇ τοῦ κυρίου Χ' Ἀνθίμου τοῦ..... ἡγουμενεύοντος σὺν δαπάνῃ Ἀντωνίου.... ἰδῶν καὶ τζεσμετζίδων μετὰ... καὶ Νικολάου... τὸν παρόντα λίθον. Ἐν ἔτει.....» Ἡ ἐπιγραφή πάντως προέρχεται ἐκ τοῦ πρὸ τῆς πυρπολήσεως τοῦ μοναστηρίου χρόνου. Παθούσης τῆς κρήνης κατὰ τὴν πυρπόλησιν καὶ ἀχρηστευθείσης ἡ ἐνεπίγραφος πλάξ κατεστρώθη πρὸ τῆς εἰσόδου τῆς ἐκκλησίας κατὰ τὴν ἀνοικοδόμησίν της.

Τὰ *Βοδινά*, δύο κῶμαι παρακείμεναι ἐπὶ τῶν ὑπωρειῶν τῆς Ροδόπης, δυτικῶς τοῦ Στενιμάχου, καίπερ βουλγαρῶν κῶμαι (ἐκ τοῦ Βόδεν-βοδά=Αἰγαί) οὐδένα κάτοικον Βούλγαρον εἶχον μέχρις ἐσχάτων. Τὰ μὲν κάτω Βοδινά κατοικοῦντο ὑπὸ Τούρκων, τὰ δὲ ἄνω ἀποκλειστικῶς ὑπὸ Ἑλλήνων. Τὸ γλωσσικὸν τῶν Βοδινωτῶν ἰδίωμα ἦτο τὸ αὐτὸ τῷ τῶν Στενιμαχιωτῶν, ἐξ οὗ εἰκάζεται ὅτι ἡ κώμη συνφύσθη ὑπὸ Στενιμαχιωτῶν ἢ ταυτοχρόνως μετὰ τοῦ Στενιμάχου ὑπὸ τῶν αὐτῶν Ἑλλήνων ἐπὶ ἀρχαίου Ἑλληνοθρακικοῦ συνοικισμοῦ. Ὁ Κ. Οἰκονόμου (ἔνθα ἀνωτ.) λέγει περὶ τῆς κώμης: «τὰ Βοδινά ποτε ἦν ἄστν, ἦγουν κάστρον περιτετειχισμένον, ὡς διαλαμβάνει τὸ τυπικὸν τοῦ μοναστηρίου Βατσκόβου καὶ ὑποτελὲς τῷ αὐτῷ μοναστηρίῳ, νῦν δὲ οὐδὲ σημεῖον τοῦ τείχους καταφαίνεται». Τὴν ὑπαρξίν ἑλληνοθρακικοῦ συνοικισμοῦ ἐπὶ τῆς θέσεως τῆς νῦν κώμης μαρτυρεῖ ἡ εὔρεσις μαρμαρίνης ἐπιτυμβίας στήλης, διαστάσεων 1.60×0.50 τοῦ μ. μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς «Μᾶρ(κος) Σευῆ(ριος) Κλ]αυδιανὸς Καρδένθου Μενε]μάχου ζῶν ἑαυτῷ κατέστησεν» (Kazarow G. Bull. de l'inst. arch. Bulg. τόμ. VII, ἔτ. 1932—33 σελ. 383), ἑτέρας διαστάσεων 1.651.×15 μετ' ἀναγλύφου τοῦ Θρακὸς ἱππέως ἄγοντος πρὸς δεξιὰ μετ' ἐπιγραφῆς «Πόλ(υς) Κόμ(μ)οδος αὐτὸν ἀ(φη)ρώισεν» (Dobrousky, ἐν τῷ Sbornik, ἔτ. 1900 τόμ. XVI, σελ. 802, ἀρ. 18) καὶ βωμοῦ τετραπλεύρου ἐξ αὐτοφυοῦς ἐπὶ τόπου λίθου διαστάσεων 1.60×0.50 μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς: «Ἀδριάνιος Δημη]τριανὸς καὶ Ἀσκλη]πιάδης τὸν βωμόν [καὶ τὸ ἄγαλμα ἐκ] τῶν ἰδίων ἀνέ(στη)σαν [Διὶ Καπιτωλίῳ. Εὐτυχῶς» (Dobrousky, αὐτόθι, σελ. 119, ἀρ. 27.—*Τσουκαλᾶ*, ἱστοριογεωγρ. περιγραφή τῆς ἐπαρχίας Φιλ]πόλεως, Βιέννη 1851, σελ. 62 § 76). Ταῦτα πάντα εὐρέθησαν ἐν τῇ θέσει τῇ καλουμένῃ *Ἀῖ τράπεζα* (ἁγία Τράπεζα). Κατὰ τὸν Τσουκαλᾶν (αὐτόθι) διετεθεῖτο μέχρι τῶν χρόνων του ἐν τῇ κώμῃ καὶ περικυλλὲς τῆς θεᾶς Δήμητρος ἄγαλμα ἐπὶ τοῦ βήθρου οὔτινος ἦτο κεχαραγμένη ἐπιγραφή, ὡς ἤκουσε, «Δήμητρα θεὰ τῶν χωραφίων».

Πρὸ τοῦ ἀνθελληνικοῦ κινήματος ἡ κωμόπολις εἶχε πληθυσμὸν ὑπὲρ τὰς 1000 ψυχάς, ἀσχολούμενον περὶ τὴν ἀμπελοφυτεῖαν καὶ καπνοφυτεῖαν, διετήρει δὲ τετρατάξιον δημοτικὸν σχολεῖον μετὰ δύο διδασκάλων, ἀριθμοῦν περὶ τοὺς 80 μαθητὰς καὶ μαθητρίδας. Ἀνεκαθεν πολλοὶ τῶν Βοδινωτῶν μετόικουν εἰς Φιλιππούπολιν (*Τσουκαλά*, αὐτόθι, σελ. 45 σημ. λθ'). Ἡ κωμόπολις εἶναι ἐκτισμένη ἀμφιθεατρικῶς καὶ ἐπὶ τοῦ χεῖλους παραγωγῶδους χειμάρου, φέροντος τὴν εὐφημον προσωνημίαν *Σκατόλακκας*. Ἀπορον, πῶς ὀνομάσθη *Βοδινα* ἢ *Βοδινό*, τ. ἔ. τόπος ὑδροχαρῆς, ἐνῶ στερεῖται ὑδάτων, ὑδρονομένη διὰ δύο μόνον κρηνῶν, ὧν τὸ ὕδωρ ἠχθῆ μακρόθεν. Ὑπὸ τῶν λογίων ἐλέχθη κατὰ τὰ εἰς *αινα* τοπωνύμια καὶ *Βόδαινα* ἢ *Βόδενα*. Ἐν τῷ ὄνομα μὴ ἐτέθη κατ' εὐφημισμὸν ὡς τὸ *lucus* ἐκ τοῦ *non lucendo*, λαμβανομένου ὑπ' ὅψιν ὅτι ἡ κώμη ἀνεκαθεν κατωκείτο ὑπὸ ἐλλήνων καὶ ὀνομάζετο ὑπὸ τῶν αὐτοχθόνων κατοίκων τῆς *Βιδινὸ* (Βιδινιώτης—Βιδινιώτα), δέον ν' ἀναζητηθῆ τὸ ἔτυμον εἰς ἑλληνικὴν τινα λέξιν, οὐδὲν τὸ κοινὸν ἔχουσαν πρὸς τὸ *voda* (ὑδωρ), συμφυρθεῖσαν δ' εἶτα μετὰ τῆς Σλαβικῆς *voden*. Εἰ καὶ τὸ ὄνομα *Βιδινὸ* γλωσσικῶς δυνατὸν νὰ ἐρμηνευθῆ ὡς μετασχηματισμὸς τοῦ *Βοδενὸ* (*voden*) κατ' ἀφομοίωσιν τοῦ φθόγγου *βο* πρὸς τὸν ἐπόμενον *δε* (δι), *Βοδενά*, *Βιδινό*, πιθανὸν νὰ παράγῃται ἐκ τοῦ *Βοιδινὸ* (ν) (βοΐδιον—βοΐδιον—βοῦς)=*βωιδινὸν*—*βόειον*. Ἀπλῆ εἰκασία. Πρβλ. τὸ τοπωνύμιον Ἀγελαριά ἐν Στενιμάχῳ. Κατὰ τοὺς ἐσχάτους Βυζαντινοὺς χρόνους ἦτο ὄχυρόν καλούμενον *Μπέαδνος*, (Καντακουζηνοῦ, ἱστορ. III, 66). Τὸ ὄνομα εἶναι προφανῶς Σλαβικόν ἐκ τοῦ ἐπιθέτου *μπεάνδεν* (μπένδεν) κατὰ τὴν προφορὰν τοῦ διπλοῦ *ε* ὡς *εα* (πρβλ. Ὁρεόχοβα—Ὁρεέχοβα, ὅθεν Ἀράχωβα). Ἐσημαινε δὲ τόπον πενιχρόν, στεῖρον, ἄνυδρον, ὡς εἶναι. Πιθανὸν καὶ ἐκ τούτου κατὰ παρετυμολογίαν καὶ σύμφυρσιν πρὸς τὸ *βοδὰ* (ὑδωρ) ἢ κατ' εὐφημισμὸν, ὡς προερρήθη, νὰ ὀνομάσθη *Βόδεν*, ὅθεν *Βοδενά*. Τὸ ὄχυρόν μνημονεύεται καὶ ὑπὸ τοῦ Ἀνοσβέρτου (*Ansbertus*) κατὰ τὴν τρίτην σταυροφορίαν (1189).

Κατὰ τὴν εἴσοδον εἰς τὴν κωμόπολιν δεξιόθεν εἶναι ἐκτισμένη ἡ ἐκκλησία τῆς Παναγίας, ἧς ἡ εἰκὼν θεωρεῖται θαυματουργὸς καὶ προσελκύει καὶ τώρα ἀκόμα πολλοὺς προσκυνητὰς ἐκ τε Φιλιππουπόλεως, Στενιμάχου καὶ τῶν πέριξ κωμῶν. Ἡ ἐκκλησία ἐκτίσθη ἀρχιερατεύοντος ἐν Φιλιππουπόλει τοῦ Νικηφόρου τοῦ 1830. Ἡ κτιτορικὴ τῆς ἐπιγραφῆ ἐντετοιχισμένη ἐν τῷ νάρθηκι παρὰ τῇ πύλῃ ἔχει ὡς ἑξῆς: «Πάλαι Ἰουστινιανὸς ὁ αὐτοκράτωρ ἠγειρε ναὸν τῆς Σοφίας εὐαγῆ, νῦν δ' ἀπλέτοις κόποις ναὸς Θεοτόκου Μαρίας, ἦν κεχαριτωμένην φασίν, ἠγέρθη ἐπιστασία ἠδὲ δαπάνη Σεραφίμ ἱερομονάχου τοῦ Χίου σὺν Χριστοδούλῳ τῷ προεσιῶτι καὶ ἄλλοις, ἀρχιερατεύοντος ἐν τῇ Φιλίππου Νικηφόρου σεβασμιωτάτου, οὗ Λέσβος πατρίς, ὧν τὰς κλήσεις Χριστὲ προεβείαις μητρικαῖς γράψον ἐν τῷ βιβλίῳ τῆς ζωῆς. Ἀμήν».

Σήμερον οὐδεὶς Ἑλλῆν ὑπελείφθη ἐν τῇ κώμῃ πάντων μετοικησάντων εἰς τὴν Ἑλλάδα μετὰ τὴν περὶ ἀνταλλαγῆς τῶν ἀλλοφύλων πληθυσμῶν μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Βουλγαρίας συνθήκην. Ἡ κώμη κατωκλήθη ὑπὸ προσφύγων Βουλγάρων ἐκ Μακεδονίας, ἀσχολουμένων περὶ τὴν ἀμπελοφυτεῖαν, βομβυκοτροφίαν, καὶ καπνοφυτεῖαν, πολλὰ ὁμοῦ τῶν οἰκιῶν τῆς ἠρειπώθησαν.

Ἄρ. 4

**Κοινή ἀπόφασις τῆς πολιτείας, ὅπως αὕτη καταβάλλῃ τὰ ἔξοδα
τῶν κολαούζηδων πρὸς ἀποφυγὴν τῶν ἀγγαρειῶν
τῶν καλφάδων ἐργατῶν.**

(Κώδ. I, σελ 24, ἡ 15' ἔτ. 1791, I, 30).

Ὁ μητροπολίτης Κύριλλος ἐπιβεβαιοῖ.

Διὰ τοῦ παρόντος ἀποδεικτικοῦ καὶ ἐμμορτύρου γράμματος γίνεται δῆλον ὅτι ἐμαρτυρήθη ἐμπροσθεν ἡμῶν καὶ τῶν ἐντιμοτάτων κληρικῶν καὶ εὐγενεσιάτων ἀρχόντων ὅτι πρὸ πολλῶν χρόνων οἱ γέροντες καὶ προεστῶτες τῆς πολιτείας καὶ πρωτομαῖστορες τῶν ἐνσαφίων ἀμπατζήδων, καυταντζήδων, γουναράδων, τακιατζήδων καὶ τῶν λοιπῶν διὰ τὰς ἀταξίας, ὅπου ἠκολούθηον τῷ τότε καιρῷ εἰς τοὺς κολαούζηδες τῶν χαζινιέδων καὶ ἐσήκωνον βιαίως ἀπὸ τὰ ἐργαστήρια τῶν ἐνσαφίων τοὺς ἐργάτηδες καλφάδες καὶ τοὺς ἔστειλαν πρὸς φύλαξιν τῶν χαζινιέδων ἕως εἰς τὰ σύνορα, διὰ νὰ κόψουν λοιπὸν αὐτὴν τὴν κακὴν συνήθειαν, ἀπεφάσισαν διὰ κοινῆς γνώμης εἰς τὸ νὰ λάβῃ ἡ κοινότης τῆς πολιτείας αὐτὴν τὴν φροντίδα καὶ νὰ πληρώνη τὰ ἔξοδα τῶν κολαούζηδων Γούρκων, ὅπου ἀκολουθοῦσι τοὺς χασινιέδες *μέχρι τῆς σήμερον*, διὰ νὰ μὴν ἐνοχλῆται εἰς τὸ ἔξῃς τινὰς τῶν ἐνσαφίων. Ὅθεν διὰ κοινῆς γνώμης ἀπεφάσισαν καὶ ἐδιώρισαν νὰ δίδῃ τὸ κάθε ἐσνάφι διὰ τοὺς ἐργάτηδες του μίαν βοήθειαν εἰς τὰ κοινὰ ἔξοδα, ὡς κατωτέρω φαίνονται ρητῶς συμποσούμενα εἰς γρ. ἑξακόσια πενήκοντα ἑννέα, ἧτοι γρ. 659: ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ δὲν ἐξαροκοῦν τὰ ρηθέντα, νὰ ἀναπληρωθοῦν τὰ διάφορα ἔξοδα, ὅπου ἀκολουθοῦν τόσον εἰς τόκους ὅπου δίδονται τῶν τεσσάρων ἐνσαφίων διὰ τὰ ὅσα ἔχει δανεισμένα τὸ καθ' ἓν πρὸ χρόνων πολλῶν, συμποσούμενα καθαρὸν κεφάλαιον ἐκ γρ. χίλια ἑξακόσια ἑνενήκοντα τρία καὶ μισόν, 1693:60 ἄσπρα, διὰ τὰ ὅποια ἄσπρα τοὺς δίδεται διάφορον πρὸς δέκα πέντε τὰ ἑκατὸν τὸ χρόνον, ὅπου συμποσοῦνται γρ. διακόσια πενήκοντα τέσσαρα, ὡς φαίνονται ρητῶς κατωτέρω, ὅσον καὶ εἰς διάφορα ἄσπρων, ὅπου σηκώνονται εἰς καιροὺς διὰ ἔξοδα τῶν εἰρημένων κολαούζηδων, μωλάδων, ναζήρηδων, μισθὸν τοῦ βαρούσι κεχαγιᾶ καὶ ἄλλα ἔξοδα διαφόρων ὑποθέσεων, τὰ ὅποια ἄπτονται ἐπάνω εἰς τοὺς εὐρισκομένους εἰς καιρὸν χασνιέδες, ὅπου ἔχει τὸ βαρούσι. Οὕτως ἔγεινε καὶ οὕτως ἀκολουθεῖ ἡ ἀνωθεν ὑπόθεσις *μέχρι τῆς σήμερον*, καθὼς ἐμαρτυρήθη. Ὅθεν εἰς κάθε καιροῦ ἔνδειξιν καὶ ἀσφάλειαν γεγονάσι τέσσαρα ἴσα καὶ ἀπαράλλακτα γράμματα, διὰ νὰ λάβῃ τὸ κάθε ἐσνάφι ἀπὸ ἓν ἐπιβεβαιώσει ἡμετέρα καὶ μαρτυρῶν τῶν ἐντιμοτάτων κληρικῶν καὶ εὐγενεσιάτων ἀρχόντων τῆς πολιτείας, καταστρωθέντα καὶ τῷ κώδικι τῆς μητροπόλεως. Ἐν Φιλιππουπόλει αἴψα Ἰανουαρίου κ'.

Ὁ λογοθέτης Νικόλαος μάρτυς, ὁ ρήτωρ Δημήτριος μάρτυς, ὁ δικαιοφύλαξ Δημήτριος μάρτυς, ὁ ὀστιάριος Μιχαλάκης μάρτυς.

ἀμπατζῆδες: X'' Ἀναστάσις, X'' Δημήτρις, καυταντζῆδες: X'' Στόιτζου, Μαργαρίτης τοῦ X'' Μπόσκου, γουναράδες: Κωνσταντῖνος Σκεύουλου, Θεοχάρης Γιακουμῆ (;), τακιατζῆδες: Στόιος, μπακάληδες: X'' Δημήτρης Στέργιου.

Τὰ ὅσα χρεωστεῖ τὸ κάθε ἐσνάφι νὰ δίδῃ κατ' ἔτος διὰ τοὺς ἐργάτηδες του:

234 παρὰ τῶν ἀμπατζῆδων, 105 παρὰ τῶν καυταντζῆδων, 95 παρὰ τῶν γουναράδων, 50 παρὰ τῶν τακιατζῆδων, 40 παρὰ τῶν μπακάληδων, 40 παρὰ καπήλων, 20 παρὰ τῶν μπογιατζῆδων, 18 παρὰ τῶν ἀτζέμηδων, 12 παρὰ τῶν μπασματζῆδων, 11 παρὰ τῶν ραπτάδων, 8 παρὰ τῶν ἀσταρτζῆδων, 8 παρὰ τῶν κουγιουμιτζῆδων, 9 παρὰ τῶν παπουτσήδων, 10 παρὰ Γιαννάκη Δουλγκέρογλου διὰ τὸν κερχανᾶν, 5 παρὰ τοῦ Μιχαλάκη Κύρου διὰ τὸν κερχανᾶν.

Τὰ ὅσα δίδονται κατ' ἔτος τῶν τεσσάρων ἐσναφίων διὰ τὰ ὅσα ἔχουν δανεισμένα εἰς τὴν πολιτείαν εἰς τὸ κοινὸν καὶ λαμβάνουν διάφορον πρὸς δέκα πέντε τὰ ἑκατὸν τὸν χρόνον:

κεφάλαιον:	693:60 οἱ ἀμπατζῆδες	ἔδανεισαν πρὸς 15 τὰ 100	διαφόρητα γρ.	104
	400 οἱ καυταντζῆδες	πρὸς 15 τὰ 100	γρ.	60
	400 οἱ γουναράδες	πρὸς 15 τὰ 100	γρ.	60
	200 οἱ τακιατζῆδες	πρὸς 15 τὰ 100	γρ.	30
	<u>1693:60</u> ἄσπρα			<u>254</u>

Σημείωσις. Ἡ ὑπὸ τῶν Τούρκων ἐπιβληθεῖσα ἀγγαρεία εἰς τοὺς καλφάδες τῶν ἐν Φιλιππουπόλει ἐσναφίων πρὸς συνοδείαν τῶν μεταβιβαζομένων χασνιέδων (θησαυροφυλακείων—εἰσπραττομένων φόρων) εἰς τὴν πρωτεύουσιν μέχρι τῶν συνόρων τῆς ἐπαρχίας ἦτο, ὡς φαίνεται, ἐκ τῶν πρώτων ἀγγαρειῶν τῶν ἐπιβληθεισῶν εἰς τοὺς ραγιᾶδες. Ἡ παῦσις τῆς ἀγγαρείας ταύτης ἀπέναντι πληρωμῆς, καλουμένης *κουλαουζλούκια* καὶ καταβαλλομένης εἰς τοὺς Τούρκους *κουλαούζηδες* ὑπὸ τῆς πολιτείας—κατ' ἀπόφασιν τῶν ἐσναφίων διὰ λογαριασμὸν των χρονολογικῶς δὲν εἶναι δυνατὸν ἀκριβῶς νὰ καθορισθῇ, πάντως ὁμως ἐγένετο ἀρχομένου τοῦ δεκάτου ὀγδόου αἰῶνος, ὡς φαίνεται ἐκ τινος σημειώματος ἐν τῷ πρώτῳ βιβλίῳ τῶν ἀρχείων τοῦ ρουφετίου τῶν ἀμπατζῆδων ἀπὸ 13 Ἰουλίου 1717 (σελ. 129), καθ' ὃ ὁ πρωτομαῖστωρ Χατζῆ Ἀναστάσις «ἔδωσε λογαριασμὸν τὰ ὅσα κουλαουζλούκια ἐπλήρωσε καὶ ἐλάβασε τίς ἀπόδειξεις». Ἐν τῷ παρόντι πρωτοκόλλῳ καθορίζεται, τί ὀφείλει ἕκαστος ἐσνάφιον νὰ καταβάλλῃ εἰς τὴν πολιτείαν κατ' ἔτος διὰ τὰ ὑπ' αὐτῆς πληρωνόμενα κουλαουζλούκια, ὡς καὶ ὁ ἐτήσιος τόκος (διαφόρητα) ὁ καταβλητέος παρ' αὐτῆς εἰς τέσσαρα ἐσνάφια διὰ κεφάλαιον 1693:60 γρ. δανεισθὲν εἰς αὐτὴν διὰ τὸν αὐτὸν σκοπὸν.

Κουλαούζος, ἢ λ. Τουρκικὴ ἐκ τοῦ *κουλα*—πύργος=ὁ ἐπὶ τοῦ πύργου σκοπός, φρουρός, ὁδηγός, συνοδός, πρβλ. τὴν παροιμίαν: «χωριό, ποὺ φαίνεται (ἢ καπνίζει), κουλαούζο δὲν θέλ'», ἐπὶ τῶν ἀριδιήλων.

Ἄρ. 5

**Δήλωσης τῶν ἐν Καρλόβω καὶ Καλοφέρῳ μπογιατζήδων (βαφέων)
πρὸς τοὺς ἐν Φιλιππουπόλει συναδέλφους των.**

(Κώδ. I, σελ. 34 ἢ 35' ἔτος 1800. IV. 18).

(Μετάφρασις ἀπὸ τῶν Βουλγαρικῶν γραμμάτων, ὅπου ἔδωκαν οἱ Καρλόβου μπογιατζήδες καὶ Καλοφερίου εἰς τοὺς Φιλιππουπολίτας καρᾶ-μπογιατζήδες).

ἽΟ Φιλ)πόλεως Κύριλλος ἐπιβεβαιοῖ

Δῆλον γίνεται διὰ τοῦ παρόντος ὅτι παραστάντες ἐνώπιον ἡμῶν καὶ τῶν ἐν Φιλιππουπόλει καρᾶ-μπογιατζήδων οἱ μπογιατζήδες τοῦ Καρλόβου καὶ Καλοφερίου ἔλαβον τὴν ἄδειαν παρὰ τῶν ἐν Φιλιππουπόλει μπογιατζήδων διὰ νὰ βιάωσιν ὡς καὶ πρότερον πλὴν ἐπὶ τοιαύτῃ ὑποσχέσει διὰ νὰ βιάωσι μόνον μέσα εἰς τὰ χωριά τους, οἱ μὲν εἰς Κάρολοβον, οἱ δὲ εἰς Καλόφερον, χωρὶς νὰ περιέρχονται ἔξω εἰς τὰ χωρία καὶ νὰ σκιάζωσι βαψίματα, οἷον γορίζα, μποχασὰ καὶ ἄλλα διάφορα πράγματα, μόνον ἐὰν ἀπὸ κανένα τῶν πέριξ αὐτῶν χωρίων τοὺς πηγαίνῃ κανένα πράγμα διὰ βιάσιμον, νὰ τὸ δέχονται καὶ νὰ τὸ βιάωσι, μέσα δὲ ἀπὸ Φιλιππούπολιν ὄχι μόνον νὰ μὴ ἔρχονται αὐτοὶ καὶ νὰ συνάζωσι βαψίματα, ἀλλὰ καὶ ἂν τινὰς ἀπὸ Φιλιππούπολιν τοὺς στείλῃ τίποτες πράγματα διὰ νὰ τὸ βιάωσιν, νὰ τὸ ἐπιστρέψωσιν ὀπίσω, χωρὶς νὰ τολμήσουν νὰ τὸ δεχθοῦν καὶ νὰ τὸ βιάωσιν. Εἶδέ τινὰς τῶν Καρλοβηνῶν ἢ Καλοφερλήδων μπογιατζήδων φωραθῆ ὅτι περιπατεῖ εἰς τὰ χωρία καὶ συνάζει πράγμα ἢ δεχθῆ ἀπὸ Φιλιππούπολιν πράγμα διὰ βιάσιμον, νὰ πληρώνη εἰς παιδείαν του τᾶ κατά καιρὸν Φίλιμπε-ναζιροῖ 250 : ἦτοι διακόσια πενήντα γρόσια πρὸς σωφρονισμὸν τῶν ἄλλων. Οὕτως ὁμολόγησαν καὶ ὑπέσχοντο ἅπαντες οἱ τε τοῦ Καρλόβου καὶ οἱ τοῦ Καλοφέρου μαϊστορες μπογιατζήδες. Διὸ ἐγένετο τὸ παρὸν ἐπιβεβαιώσαι ἡμετέρα καὶ μαρτυρία τῶν ὑπογεγραμμένων καὶ ἐδόθη τοῖς ἐν Φιλ)πόλει καρᾶ μπογιατζήδαις δι' ἔνδειξιν. Ἐν Φιλ)πόλει αὐ' Ἀπριλίου ιη'.

Ἐπὸ τοὺς Καρλοβηνοὺς τοὺς ὑπογεγραμμένους ὀκτὼ μαϊστορας καὶ τοῦ Καλοφερίου δώδεκα νὰ μὴ τολμήσῃ ἄλλος τινὰς νὰ ἀνοίξῃ ἄλλο ἐργαστήρι οὔτε εἰς Κάρολοβον οὔτε εἰς Καλόφερον.

Οἱ Καρλόβου μπογιατζήδες
8 βουλγαρόννυμοι, ἕκαστος βεβαιοῖ

Οἱ τοῦ Καλοφέρου μπογιατζήδες
12 βουλγαρόν. ἕκαστος βεβαιοῖ.

Τὸ πρακτικὸν συνετάχθη βουλγαριστὶ καὶ ὑπεγράφη. Ἐν τῷ κώδικι δὲ κατεστρώθη ἢ πιστὴ μετάφρασις του.

Σημείωσις. Ἐκ τοῦ συμφωνητικοῦ τούτου δηλοῦται ἡ δύναμις τοῦ ἐν Φιλιππουπόλει ἐσναφίου τῶν βαφέων, ὅπερ καθορίζει τὴν ἐν Καρλόβω καὶ Καλοφέρῳ συναδέλφων των ἐργασίαν. Ἦδη ἀπὸ 17 Ἀπριλ. 1792 κατὰ συμφωνητικὸν τῶν μαϊστόρων ἀμπατζήδων καὶ μαϊστόρων μπογιατζήδων, (ἀρχεῖα ἐσναφίου ἀμπατζήδων,

βιβλ. II, σελ. 212), ἀπηγορεύθη εἰς τοὺς πρώτους ἢ ἀποστολῆ ὕλικου πρὸς βαφὴν εἰς Κάρολον καὶ Παζαρτζίκιον. Ἐν τῷ αὐτῷ δὲ συμφωνητικῷ ὀρίζονται λεπτομερῶς καὶ αἱ τιμαὶ τῆς βαφῆς ἐκάστου εἶδους, αἵτινες ἀυξάνονται διὰ νέων συμφωνητικῶν τῆς 9 Ἰουνίου 1811 καὶ 26 Μαΐου 1813 (αὐτόθι, σελ. 215). Οἱ μογιατζήδες ἀείποτε συνειργάζοντο μετὰ τῶν ἀμπατζήδων, διότι ἔβαπτον, τὰ γρίζα, τὰ γαϊτάνια, τὰ πανιά, τοὺς ἀμπάδες αὐτῶν.

Ἄρ. 6

Πατριαρχικὸς καὶ συνοδικὸς τόμος πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς

(Κώδ. I, σελ. 57 ἢ μθ', ἔτ. 1806 XI).

*Γρηγόριος ἐλέφ Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κων)πόλεως νέας Ρώμης
καὶ οἰκονομικὸς παιριάρχης*

† Ὅσοι καλῶς ἄρχειν τῶν ἄλλων καὶ νομίμως μέλλουσι, τούτους πάντας ἂν ὁμολογήσαιεν ὅτι προσήκει πολλῷ πρότερον ἑαυτῶν ἄρχειν, ἐπιμελουμένους ἐκ παντὸς τρόπου τὰ τε ἄλλα καὶ ὅπως ἑαυτοὺς ἀμέμπτους ταῖς πράξεσι πρὸς τοὺς κειμένους νόμους παρέξωνται· οὐδὲν γὰρ ἂν εὐπρεπῶς ἔχοι οὐδενί, εἴπερ τοὺς μὲν ἄλλους ἐπὶ τῇ τῶν νόμων παραβάσει τιμωρεῖσθαι δεδίττοιο καὶ ἐκφοβεῖη, αὐτὸς δὲ ἐπὶ τῇ τούτων ἀκριβεῖ φυλακῇ μηδεμίαν φαινοίτο τὴν φιλοτιμίαν ἐπιδεικνύμενος· ἦν δὲ καὶ ἐκκλησιαστικὴν τύχην ἐπιτετραμμένος τὴν ἀρχὴν, τοῦ θεοῦ μὲν τὸ ὄντι καὶ θεοσδότου ἀρχιερατικοῦ ἐπαγγέλματος ἠξιωμένος, ποιμαίνειν δὲ λογικὸν τοῦ Χριστοῦ ποίμνιον ἐμπειστευμένος, τοῦτον δὴ τοῦτον ἔτι πλείω καὶ γενναιοτέρην τὴν τοιαύτην καταβλητέον φροντίδα καὶ ἐπιμέλειαν, ὅσῳ καὶ μείζονος ἔτυχε τῆς ἀρχῆς καὶ ὑπερανεστηκυίας μὲν τῶν πολιτικῶν, ὅσον ψυχῇ σώματος, ἱερωτάτης δὲ ἐν τοῖς λοιποῖς μάλιστα θείοις μυστηρίοις τῆς ἀνωμότητος ἡμῶν πίστεως. Ἐὐὐ γὰρ ἄλλων ἱερῶν μυστηρίων δι' αὐτῆς ἐπιτελουμένων τῇ δυνάμει καὶ χάριτι τοῦ παναγίου καὶ τελεταρχικοῦ πνεύματος, αὕτη ἡ ἱερωσύνη φαιμέν ἐκεῖνά τε καὶ ἑαυτὴν τῇ αὐτῇ θείᾳ χάριτι ἐπιτελεῖ κέντρον λόγον ἐπέχουσα ὡς πρὸς περιφέρειαν τὰ λοιπὰ μυστήρια. Αὕτη καὶ γὰρ ἐστὶν ἐν τῇ δυνάμει τοῦ παναγίου πνεύματος διὰ τοῦ μυστηρίου τοῦ ἁγίου βαπτίσματος ἡμᾶς εἰς παλιγγενεσίαν ἀνακαθαίρουσα· αὕτη ἡμῶν διὰ χρίσματος τοῦ ἁγίου μύρου τὴν δύναμιν τῆς θείας ἐπιτίθησι σφραγίδος εἰς ἀνθίστασιν πρὸς τὰς προσβολὰς τοῦ τῶν ψυχῶν ἡμῶν πολεμίου· αὕτη ἡμᾶς διὰ τῆς ἱερᾶς μεταλήψεως κοινωνοὺς ἀπεργάζεται τοῦ θεοῦ δεσποτικοῦ σώματός τε καὶ αἵματος· αὕτη ἐστὶν ἢ τὸν γάμον ἡμῶν τίμιον καὶ ἀμίσητον παρεχομένη· αὕτη ἡμᾶς διὰ τῶν ἱερῶν μυστηρίων τῆς μετανοίας καὶ τοῦ εὐχελαίου ἀξίους ἀποκαθίστασιν εἰς ὑποδοχὴν ἐκεῖνου τοῦ τιμίου σώματος καὶ αἵματος, συνελόντι δ' εἰπεῖν δι' αὐτῆς χαίρομεν τὸν δεσπότην ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν ἐπιγραφόμενοι, δι' αὐτῆς σεμνυνόμεθα, ὑπὸ τοῦ κυρίου ἡμῶν ταπτόμενοι. Τοιούτου γοῦν καὶ τελικούτου ὄντος τοῦ τῆς ἱερωσύνης θείου καὶ ἱεροῦ τούτου μυστηρίου, ἀναγ-

καίον καὶ τοὺς ἀπὸ ταύτης τῇ γε τάξει προϋσταμένους καὶ τῇ ἀρχιερατικῇ θείᾳ καὶ μεγίστῃ ἀξίᾳ τετιμημένους μεγίστην καὶ τὴν ἐπιμέλειαν καταβάλλεσθαι, ἵνα μὴ λάθωσιν ἐμποιήσαντες δόξαν ὀλιγωρίας τῶν ἱερῶν νόμων, καὶ ὡς οἶόν τε μάλιστα φροντιστέον αὐτοῖς, ὅπως καλὴν καὶ σπουδαίαν τὴν περὶ σφῶν αὐτῶν δόξαν τοῖς εὐσεβέσιν ἐμποιήσωσι· κατὰ γὰρ τὸν τῆς βασιλείας ἐπώνυμον, τὸν μέγαν φραμὲν τῆς ἐκκλησίας πατέρα «ἀξιοπιστία τοῦ διδάσκοντος εὐπαράδεκτον μὲν τὸν λόγον καθίστησι, προσεχεστέρους δὲ τοὺς μαθητευομένους παρασκευάζει, ἅμα καὶ πρὸς τὸ πείθειν καὶ δόξης ἐπιεικοῦς τυγχάνειν οὐδὲν τῶν ἀπάντων οὕτω συμβάλλεται, ὡς ἡ περὶ τὰς πράξεις ἀρετὴ».

Ταῦτα ἄρα καὶ ἤδη ἐντελοῦς ἱερᾶς συνόδου συγκροτηθείσης πάσης τῆς περὶ ἡμᾶς συνεδριαζούσης καὶ ἐνδυνμούσης ἱερᾶς ἀδελφότητος καὶ τῆς κοινοῦ τῶν ἀδελφῶν ἀρχιερέων καὶ τοῦ λοιποῦ ἱεροῦ καταλόγου εὐκλείας καὶ εὐδοξίας φροντίζοντες σκέψιν προὔθεμεθα περὶ μεγάλων τινῶν καὶ ἰδία τοῖς ἀρχιερεῦσιν ἀνηκόντων. Φήμη γὰρ τοι προσέλαβε ταῖς ἀκοαῖς ἡμῶν τε καὶ τῆς περὶ ἡμᾶς ἱερᾶς Συνόδου, μηνύουσα τὰς πράξεις οὐ καλὰς, οὐδὲ κατὰ νόμους τινῶν τῶν ἐκ τοῦ ἱεροῦ καταλόγου καὶ ταύτας περὶ τὰ ἱερὰ μυστήρια ἀμωμῆτου ἡμῶν πίστεως, χειροτονίαν φραμὲν παρ' ἡλικίαν καὶ ἐνορίαν, καὶ ἐλίθεσιν χειρῶν ἀνεξετάστως καὶ ἀπολύτως τὸ ἱερὸν βάπτισμα, τὴν ἀνευ ἀκριβολογίας διδομένην ἄδειαν τοῖς εἰς γάμου κοινωνίαν ἐρχομένοις, τὴν ἐκδοσιν τῶν ἐκκλησιαστικῶν πρὸς αὐτοὺς διαζυγίων καὶ ἄλλα μὴ εὐλόγως καὶ κατὰ τοὺς ἱεροὺς τῆς ἐκκλησίας κανόνας διαπραττόμενα. Ταῦτα δὲ καλῶς διερευνησάμενοι καὶ ἀνακρίναντες κατείδομεν μὴ ἀκριβῶς μηδὲ ἐσκεμμένως καὶ κανονικῶς παρὰ τινῶν ἐνεργούμενα καὶ πολὺ τι ἀφαιροῦντα τῆς ὀφειλομένης πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ τὸ ἱερὸν τάγμα εὐλαβείας παρὰ τοῖς λαϊκοῖς χριστιανοῖς καὶ πρόξενα τοῖς μὲν ἀρχιερεῦσι καὶ ἱεροῦσι συκοφαντίας τε καὶ ἀδοξίας, τοῖς δὲ λαϊκοῖς γλωσσαλγίας τε καὶ δεινῆς ἁμαρτίας ἐπὶ τῇ ἱεροκατηγορίᾳ, τῶν μὲν τοῦτο, τῶν δὲ ἐκεῖνο ἐπὶ τούτοις καθ' ὑπόνοιαν αἰτιωμένων καὶ ἃ μὴ θέμις διαβαλλόντων. Καὶ ἐπειδὴ τὰ τοιαῦτα ἐφάνησαν παρὰ τοὺς ἱεροὺς νόμους καὶ ἐκκλησιαστικούς κανόνας καὶ θεσμούς, ἔγνωμεν γνώμη κοινῇ καὶ συνοδικῇ ἐκδοῦναι τὸν παρόντα ἐκκλησιαστικὸν ἡμῶν τόμον, ἀπαγορεύοντα τὰς τοιαύτας παρεκτροπὰς καὶ παραβιάσεις καὶ θεσπίζοντα συμφώνως τοῖς ἱεροῖς κανόσι τὰ παρὰ τῶν ἀρχιερέων καὶ παρὰ τοῦ ἱεροῦ καταλόγου ἐπιτελούμενα. Τούτου χάριν καὶ γράφοντες τῇ συγκαταθέσει τοῦ μακαριωτάτου καὶ ἁγιωτάτου πατριάρχου τῶν Ἱεροσολύμων καὶ πάσης Παλαιστίνης κυρίου κυρίου Ἀνθίμου καὶ τῇ κοινῇ γνώμῃ καὶ συνοδικῇ διαγνώσει τῶν περὶ ἡμᾶς ἱερωτάτων ἀρχιερέων καὶ ὑπερτίμων, τῶν ἐν ἁγίῳ πνεύματι ἀγαπητῶν ἡμῶν ἀδελφῶν καὶ συλλειτουργῶν ὀριζόμεθα διὰ πνεύματος ἁγίου καὶ ἀποφαινόμεθα ἀμεταθέτως.

α') Ἴνα μηδεὶς τοῦ λοιποῦ τῶν ἀπανταχοῦ ἀρχιερέων, τῶν ἀμέσως ἢ ἐμ-

μέσως ὑποκειμένων τῷ καθ' ἡμᾶς ἀγιωτάτῳ πατριαρχικῷ ἀποστολικῷ τε καὶ οἰκουμενικῷ θρόνῳ τολμήσῃ χειροτονῆσαι παρ' ἡλικίαν καὶ ἐνορίαν πρεσβύτερον μὲν πρὸ τῶν τριάκοντα ἐτῶν, διάκονον δὲ πρὸ τῶν εἴκοσι πέντε, ἢ διακόνισσαν πρὸ τῶν τεσσαράκοντα, ἢ ὑποδιάκονον ἥττονα τῶν εἴκοσι κατὰ τοὺς ἱεροὺς κανόνας τοῦ ιδ'. καὶ ιε'. τῆς ἐν Τρούλλῳ ἁγίας συνόδου, οὕτω διαγορεύοντας «κρατεῖτω κανὼν καὶ ἐν τούτῳ ὥστε πρεσβύτερον πρὸ τῶν τριάκοντα ἐτῶν μὴ χειροτονεῖσθαι, κἄν πάνυ ἦ ὁ αὐτὸς ἄξιος, ἀλλ' ἀποτηρεῖσθαι· ὁ γὰρ κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς ἐν τῷ τριακοστῷ ἔτει ἐβαπτίσθη καὶ ἤρξατο διδάσκειν, μῆτε διάκονον πρὸ τῶν εἴκοσι πέντε ἢ διακόνισσαν πρὸ τῶν τεσσαράκοντα, μῆτε ὑποδιάκονον ἥττονα τῶν εἴκοσι, εἰδέ τις τῶν ἐν οἷα δὴ ἱερατικῇ καταστάσει παρὰ τοὺς ὀρισθέντας χειροτονηθεῖη χρόνους, καθαιρεῖσθω».

β'.) Μηδὲ ὅλως χειροτονῆσαί τινα ἀπολελυμένως καὶ ἀνεξετάστως καὶ γὰρ τις (γρ. τινες) τῶν χριστιανῶν ἀναξίως πρὸς ἱερωσύνην ἔχοντες καὶ ἀπαξιούμενοι ταύτης παρὰ τῶν ἐν τῇ πατρίδι αὐτῶν ἀρχιερέων εἰς ἄλλοτριαν ἐπὶ χειροτονία ἀποδημοῦσιν, οἱ δ' ἐκεῖ ἀρχιερεῖς ἀγνοοῦντες τὰ περὶ τὸν βίον ἐκείνων ἐγκλήματα, μηδὲ εἰ ἔχοιεν παρὰ τῶν ἰδίων ἀρχιερέων συστατικά γράμματα διερευνώμενοι, χειροτονοῦσι τοὺς τοιοῦτους ἀνεξετάστως καὶ ἀπολύτως, μὴ ἐπ' ἐκκλησίας αὐτῶν καθιστῶντες, ἀλλ' ἀποπέμποντες πάλιν εἰς τὰς πατρίδας αὐτῶν καὶ ταύτην τὴν χειροθεσίαν ἀπαγορεύομεν κατὰ τὸν ἔκτον ἱερὸν κανόνα τῆς τετάρτης ἁγίας οἰκουμενικῆς συνόδου «μὴ δεῖν ἐκκλησιαστικόν τινα χειροτονεῖσθαι μῆτε πρεσβύτερον μῆτε διάκονον, ἀλλ' ἰδικῶς ἐν ἐκκλησία πόλεως ἢ κώμης, ἢ μαρτυρίῳ ἢ μοναστηρίῳ, εἰδ' οὐ, ἄκυρον εἶναι τὴν χειροθεσίαν καὶ μηδαμοῦ δύνασθαι ἐνεργεῖν τὸν χειροτονθέντα ἐφ' ὕβρει τοῦ χειροτονήσαντος» καὶ κατὰ τὸν θ' ἱερὸν κανόνα τῆς ἁγίας πρώτης οἰκουμενικῆς συνόδου, τὸν διαγορεύοντα οὕτως: «ὄσοι ἀνεξετάστως προήχθησαν πρεσβύτεροι παρὰ κανόνα ἀπρόσδεκτοὶ εἶσι».

γ'.) Συμφώνως δὲ τοῖς ἱεροῖς τούτοις κανόσιν ἀπαγορεύομεν καὶ τοὺς ἀπολύτως χειροτονημένους ἀρχιερεῖς καὶ προχειριζομένους ἐπὶ ψιλῷ ὀνόματι τῶν πάλαι ποτὲ διαλαμψασῶν ἐπαρχιῶν καὶ τὴν προσχώρησιν τῶν τοιοῦτων εὐλόγως καὶ νομίμως διακωλύομεν, ὡς μὴ ἐχόντων ποιῆμιον μηδὲ ἐκκλησίαν καὶ ἐνορίαν. Τοῦτο δὲ κατὰ συγκατάβασιν ἐκκλησιαστικὴν καὶ ἀνάγκην πολιτικὴν παρακεχώρηται τοῖς συνεδριάζουσι παρὰ τῇ ἁγίᾳ καὶ ἱερᾷ συνόδῳ ἐγκρίτοις ἀρχιερεῦσι διὰ τῶν ἀπὸ τῶν ἐπαρχιῶν αὐτῶν ἀπουσίαν χειροτονεῖν ἀρχιερεῖς χρείας γενομένης τοὺς ἀξίους, δοκίμους καὶ ἐγκρινομένους παρ' αὐτῶν ἀνεπιλήπτους καὶ ἔτι μᾶλλον διερευνομένους παρὰ τῆς ἱερᾶς συνόδου κατὰ τὰς κανονικὰς παρατηρήσεις καὶ προχειρίζεσθαι ἐπισκόπους ἐπὶ ψιλῷ ὀνόματι τῶν πάλαι ποτὲ διαλαμψασῶν ὑποκειμένων ταῖς μητροπόλεσιν αὐτῶν ἐπισκοπῶν καὶ ἀποκαθιστᾶν αὐτοὺς ἐπιτροπικῶς ἐν ταῖς ἐπαρχίαις αὐτῶν πρὸς ἀρχιερατικὴν ἐπίσκεψιν τοῦ ἐμπιστευθέντος αὐτοῖς λογικοῦ τοῦ Χριστοῦ ποι-

μνίου ἐπιτελοῦντας τὰ ἀρχιερατικὰ λειτουργήματα νομίμως μετὰ πάσης τῆς κανονικῆς παρατηρήσεως καὶ πειθαρχοῦντας τοῖς γέρουσιν αὐτῶν, καὶ ἀμέπτως διάγοντας, ἐπὶ συνοδικῇ μέντοι ἀμεταθέτῳ ἀποφάσει διαμένειν τοὺς τοιοῦτους ἀρχιερεῖς ἐν τῷ ἐπιτροπέντι αὐτοῖς ἐκκλησιαστικῷ ὑπουργήματι παρὰ τοῖς κυριάρχοις αὐτῶν καὶ γέρουσιν, οἵτινες ὀφείλουσι φροντίζειν τῶν πρὸς σωματικὴν αὐτῶν κυβέρνησιν, χωρὶς τοῦ ἀποβάλλειν αὐτοὺς ἄνευ εὐλόγου αἰτίας καὶ εἰδήσεως καὶ ἀποφάσεως τῆς ἱερᾶς συνόδου, καθάπερ καὶ τοὺς ἐν τῇ ἀμέσῳ ἐνορίᾳ τοῦ καθ' ἡμᾶς ἁγιωτάτου πατριαρχικοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου οὐκ ἀσχέτως καὶ ἀπολύτως χειροτονουμένους ἀρχιερεῖς, κατ' ἔθος ἀρχαῖον ἐκκλησιαστικὸν καὶ προχειριζομένους ἐπὶ ψιλῷ ὀνόματι δίκην χωρεπισκόπων· καὶ τοῦτο γὰρ παρακεχώρηται γίνεσθαι ἐκκλησιαστικῶς, ὡς ἐμμένοντας ἐν ταῖς ἐκκλησίαις καὶ ἐνορίαις παρ' ὅλον αὐτῶν τὸν βίον, ἐφ' ᾧ ἐτάχθησαν μεριδίῳ, ποιμαίνοντες καὶ ἐπισκεπτόμενοι ἐπιτροπικῶς τὸν τοῦ κυρίου περιούσιον λαόν. Ἐκτὸς δὲ τούτων πάντων ἀπαγορευόμεν κανονικῶς τὴν ἀπόλυτον καὶ ἀσχετον ἀρχιερέως προχειρίσιν.

δ'.) Ὅμοίως δὲ διακωλύομεν, ἵνα μηδεὶς τοῦ λοιποῦ τῶν ἀρχιερέων, ἱερέων, ἱεροδιακόνων καὶ μοναχῶν βρέφη ἀναδέχεται ἐκ τῆς ἱερᾶς κολυμβήθρας τοῦ ἁγίου βαπτίσματος, σύντεκνοι τὸ δὴ λεγόμενον γινόμενοι, μηδὲ τοὺς στεφάνους ἀμείβη τῶν μελλόντων γάμοις νομίμοις συνάπτεσθαι κουμπάροι γινόμενοι, ὡς καὶ τοῦτο ἀπαῖδον τοῖς τῷ ἱερῷ βήματι κατειλεγμένοις καὶ τοῖς κοσμικοῖς ὀρθοδόξοις ἐπιτετραμμένον ἀνέκαθεν.

ε'.) Ἐτι δὲ μηδεὶς τῶν ἀρχιερέων καὶ τῶν ἐπιτρόπων αὐτῶν παρέχεται τοῦντεῦθεν ἄδειαν τοῖς μέλλουσιν εἰς γάμου κοινωνίαν ἐλθεῖν, ἄνευ τῆς ὀφειλομένης προηγουμένως ἐξετάσεως ἐπὶ τῷ μὴ ἔχειν τι τὸ κωλύον ἐκ τῶν ἱερῶν νόμων, ἀλλ' ὀφείλωσι τηρεῖν τοὺς συγκεχωρημένους βαθμοὺς ἀπαραιρέτως, τοὺς ἐξ αἵματος καὶ τοὺς ἐξ ἀγχιστείας καὶ τοὺς ἐκ τοῦ θείου βαπτίσματος καὶ μηδὲως συγκατατίθεσθαι τοῖς ἀπηγορευμένοις.

ς'.) Ἐπὶ τούτοις δὲ προσέχειν δεῖ ἀκριβῶς μὴ δίδοσθαι ἄδειαν γάμῳ συνάπτεσθαι τοῖς ὀρθοδόξοις ἑτεροδόξοις καὶ αἰρετικοῖς κατὰ τὸν ἀπηγορευόντα οβ'. ἱερὸν κανόνα τῆς ἑκτῆς ἀγίας οἰκουμενικῆς συνόδου «μὴ δεῖν τοῖς ὀρθοδόξοις ἑτεροδόξοις καὶ αἰρετικοῖς γάμῳ συνάπτεσθαι», τοὺς δὲ τοῦτο ποιήσαντας ἀφορίζεσθαι, ἀκυρουμένους καὶ τοῦ γάμου.

ζ'.) Μήτε τολμήσῃ τις ἀρχιερεὺς ἢ ἐπίτροπος αὐτοῦ δίδοσθαι διαζύγια ἐπὶ μηδεμιᾷ αἰτία καὶ προφάσει τοῖς νομίμοις συναλτομένοις ἀνδρογύνοις, παρεκτὸς ἐνὸς καὶ μόνου ἀποδειχθέντος ἐγκλήματος, ὡς καὶ τοῦτο ἄτοπον καὶ προφανῶς ἐναντίον καὶ αὐτῇ τῇ δεσποτικῇ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἐντολῇ, τῇ ἀποφαινομένῃ, «οὓς ὁ θεὸς συνέζευξεν ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω», καὶ τῇ ἀποστολικῇ διακελεύσει «γυναῖκα ἅπ' ἀνδρὸς μὴ χωρισθῆναι, ἂν δὲ χωρισθῆ μενέτω ἄγαμος ἢ τῷ ἀνδρὶ καταλλαγείτω· καὶ ἄνδρα γυναῖκα μὴ ἀφιέναι», καὶ τῷ ριγ'. ἱερῷ κανόνι τῆς ἐν Καρθαγένῃ ἀγίας συνόδου παραπλησίως

θεσπίζοντι «τὸ συνοικέσιον μένειν ἀδιάζευκτον διαφερόμενον καὶ ἢ καταλλαγῆναι ἢ οὕτω μείναι κατὰ τὴν ἐν τοῖς ἱεροῖς εὐαγγελίοις τοῦ Κυρίου ἐντολήν καὶ τὴν ἀποστολικὴν διακέλευσιν».

η'.) Ἐπὶ δὲ τούτοις παρακελευόμεθα, ἵνα μηδεὶς τῶν ἀρχιερέων καὶ τῶν ἐπιτρόπων αὐτῶν δέχεται ἐν τοῖς ὁρίοις αὐτοῦ ἱερεῖς τε ἱεροδιακόνους καὶ μοναχοὺς μοναστηριακοὺς ἢ ἄλλους ἄνευ ἀποδεικτικῶν μοναστηριακῶν καὶ ἀρχιερατικῶν συστατικῶν γραμμάτων κατὰ τὸν λγ'. ἱερὸν κανόνα τῶν ἁγίων ἀποστόλων «μηδένα τῶν ξένων ἐπισκόπων ἢ πρεσβυτέρων ἢ διακόνων ἄνευ συστατικῶν προσδέχεσθαι καὶ ἐπιφερομένων δὲ αὐτῶν ἀνακρινέσθωσαν μῆτε μὴν αὐτοὺς ἄνευ εἰδήσεως καὶ ἀδείας τῶν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ἀρχιερατικῶς προϊσταμένων ταξειδιώτας τε ἢ ἄλλους περιέροχεσθαι εἰς τὰς ἐπαρχίας καὶ χρονοτριβεῖν».

θ'.) Πρὸς δὲ καὶ τοὺς ἐν τοῖς μετοχίαις καὶ ταῖς ἐκκλησίαις τῶν σταυροπηγιακῶν μοναστηρίων ἐνδιατρίβοντας ὀφείλειν μνημονεύειν τοῦ κανονικοῦ ὀνόματος τοῦ κυριάρχου τῆς ἐπαρχίας ἐκείνης, ὅπου εἰσὶ κείμενα τὰ τοιαῦτα μετόχια ἄνευ τῶν δι' ἱερῶν *συγγειλίων* ἀποκαθισταμένων.

ι'.) Μῆτε οἱ ἐν τοῖς ἀνδρώοις ἱεροῖς μοναστηρίοις σταυροπηγιακοὶς τε καὶ ἐνοριακοῖς μονάζοντες πατέρες παραδέχονται ἐν αὐτοῖς γυναῖκας μονάζουσας ἢ ἄλλας παραμενούσας τε νύκτωρ ἢ ἄλλον τινὰ καιρόν· μῆτε αἱ ἐν τοῖς γυναικείοις μονάζουσαι πατέρας, διακόνους τε καὶ μοναχοὺς, ἢ ὅλως ἔχωσι συνδιαιτήσεις καὶ συναναστροφάς, ὡς πάντῃ ἀπαῖδον καὶ ἐναντίον τοῖς τὸν μονήρη βίον προελομένοις καὶ πονηρᾶς ὑπονοίας πρόξενον καὶ ἀπηγορευμένον παρὰ τοῦ ις'. ἱεροῦ κανόνος τῆς ἐβδόμης ἁγίας οἰκουμενικῆς συνόδου: «οὐ δεῖ γυναῖκας ἐνδιετᾶσθαι ἐν ἀνδρώοις μοναστηρίοις, ἀπρόσκαμποί γάρ, φησι, γίνεσθε καὶ τοῖς ἔξωθεν, ὅθεν καθαιρεῖται ὁ μὴ ἐξοικίζων ταύτας», παραπλησίως δὲ καὶ τοῦ μζ' ἱεροῦ κανόνος τῆς ἁγίας οἰκουμενικῆς ς' συνόδου τὰ αὐτὰ ἀποφαινομένου: «μὴ δεῖν ἐν ἀνδρῶα μονῆ γυναῖκα μῆτε ἄνδρα ἐν γυναικείᾳ καθεύδειν ἢ ἀφορισθῆσεται», καὶ κ'. ἱεροῦ κανόνος τῆς ἁγίας οἰκουμενικῆς ζ' συνόδου: «οὐ δεῖ γίνεσθαι διπλοῦν μοναστήριον, ἢ γοῦν μὴ διαιτάσθωσαν ἐν ἐνὶ μοναστηρίῳ μοναχοὶ καὶ μονάστρια, μὴ ἔχέτω μοναχὸς παρρησίαν πρὸς μονάστριαν ἰδίᾳ προσομιλεῖν καὶ ἀνάπαλιν».

Ταῦτα μὲν οὖν τὰ ἐν δέκα κεφαλαίοις ἐκτεθέντα καὶ ὀρισθέντα, ὡς σύμφωνα τοῖς θείοις νόμοις καὶ ἱεροῖς ἀποστολικοῖς κανόσι καὶ συνοδικοῖς ὕροις καὶ θεσμοῖς καὶ συντηρητικὰ τῆς εὐνομίας σεμνότητος τε καὶ εὐταξίας, θεσπίζομεν γνώμῃ κοινῇ καὶ συνοδικῇ ἀμεταθέτῳ καὶ ἀποφαινόμεθα ἐκκλησιαστικῶς, ἵνα διαμένωσιν ἀπαράβαρα καὶ ἀπαράτρεπτα καὶ ἔχωσι τὴν ἰσχὴν καὶ τὸ κῆρος ἀμεταποίητον καὶ ἀμετάβλητον ἐν παντὶ καιρῷ καὶ τόπῳ καὶ διενεργῶνται ἀεὶ ἀπαραβάτως παρὰ τῶν ἐνδημούντων καὶ ἀποδημούντων συναδέλφων ἁγίων ἀρχιερέων καὶ παρὰ παντὸς ἱερατικοῦ τάγματος καὶ καταλόγου. Εἰ δέ τις φωραθῆι ποτε ἀντιπράττων καὶ ἀντιβαίνων τοῖς ἱεροῖς

νόμοις καὶ ἀποστολικοῖς κανόσι καὶ τοῖς συνοδικοῖς ὅροις καὶ θεσμοῖς καὶ αὐτοῖς τοῖς ἐν τῷ παρόντι συμφώνως ὀρισθεῖσι καὶ ἀποφασισθεῖσιν ἐκκλησιαστικῶς, ὑποστήσεται τὰς ἐκ τῶν ἱερῶν νόμων ποινὰς καὶ ἀποδοκιμασθήσεται παρὰ τῆς ἐκκλησίας. Ὅθεν εἰς ἔνδειξιν καὶ διηνεκῆ τὴν ἀσφάλειαν ἀπελύθη καὶ ὁ παρὼν πατριαρχικὸς ἡμῶν καὶ συνοδικὸς τόμος καταστρωθεὶς κὰν τῷ ἱερῷ κώδικι τῆς καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ μεγάλης ἐκκλησίας πρὸς νόμιμον παράστασιν.

Ἐν ἔτει σωτηρίῳ αῶς' κατὰ μῆνα Νοέμβριον ἐπινεμήσεως δεκάτης.
† Γρηγόριος ἐλέω Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κων)πόλεως, νέας Ρώμης καὶ οἰκουμηνικὸς πατριάρχης.

† Ἀνθιμος ἐλέω Θεοῦ πατριάρχης τῆς ἁγίας πόλεως Ἱερουσαλήμ καὶ πάσης Παλαιστίνης.

† ὁ Καισαρείας Φιλόθεος, † ὁ Ἐφέσου Διονύσιος, † ὁ Ἡρακλείας Μελέτιος, † ὁ Κυζίκου Μακάριος, † ὁ Νικομηδείας Ἀθανάσιος, † ὁ Νικαίας Δανιήλ, † ὁ Χαλκηδόνος Ἱερεμίας, † ὁ Δέρκων Γρηγόριος, † ὁ Θεσσαλονίκης Γεράσιμος, † ὁ Προύσης Ἀνθιμος, † ὁ Βερροίας Χρῦσανθος, † ὁ Ἀθηνῶν Γρηγόριος, † ὁ Ἀγκύρας Ἰωαννίκιος, † ὁ Φιλαδελφείας Δωρόθεος, † ὁ νέων Πατρῶν Παλύκαρπος, † ὁ Βάουνης Παΐσιος, † ὁ Προϊλάβου Παρθένιος, † ὁ Μικρασιατικῆς Νεόφυτος, † ὁ Σωζοπόλεως Χρῦσανθος, † ὁ Ξάνθης Σεραφεῖμ, † ὁ Ἰαβροῦ Νικηφόρος, † ὁ Ὠλένης Φιλάρετος, † ὁ Πόσνας Καλλίνικος, † ὁ Γορβενῶν Βαρθολομαῖος, † ὁ Ἀγαθοπολέως Γαβριήλ, † ὁ Ἐλευσίνων Ἰωαννίκιος, † ὁ Φερσάλων Παρθένιος, † ὁ Νυσαάβας Σεραφεῖμ.

Σημείωσις. Ὁ τόμος οὗτος ἀπεστάλη πρὸς τοὺς ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ἀρχιερεῖς ἐν ἀρχῇ τῆς δευτέρας πατριαρχείας 1806—1808) τοῦ αἰοιδίμου ἐθνομάρτυρος Γρηγορίου τοῦ Ε'.

Αἱ ἀπαντῶσαι ἀνορθογραφίαι ἐν τῷ τόμῳ εἶναι τοῦ ἀντιγραφέως αὐτοῦ ἐν τῷ κώδικι. Ὅθεν διορθωταί: ὑπερανεστηκείας—ὑπερανεστηκυίας, ἀνθίστασιν—ἀντίστασιν, ἐνδυμούσης—ἐνδημούσης, τῆς κοινοῖς—τῆς κοινῆς, καὶ γὰρ τις—καὶ γὰρ ινε, συγγειλίων—σιγγιλίων, ἐνδιεταῖσθαι—ἐνδιδιαιταῖσθαι, ἀπρόσκοποι—ἀπρόσκοποι, φοραθεῖη—φοραθείη, συντηρητικὰ—συντηρητικά.

Ἄρ. 7

**Γράμμα πατριαρχικὸν καὶ συνοδικὸν πρὸς τε τὸν κλῆρον καὶ τοὺς
Φιλιππουπόλεως περὶ ἀποκαταστάσεως τοῦ καθαιρεθέντος
σακελλαρίου Μανουήλ.**

(Κώδιξ I, σελ. 98 ἢ 94, ἔτος 1815, XII).

Κύριλλος ἐλέω Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κων)πόλεως νέας Ρώμης καὶ οἰκουμηνικὸς πατριάρχης.

Ἰερώτατε μητροπολίτα Φιλιππουπόλεως, ὑπέρτιμε καὶ ἕξαρχε Θράκης Δρογοβιτίας ἐν ἁγίῳ πνεύματι ἀγαπητὴ ἀδελφὴ καὶ συλλειτουργὴ καὶ ἐν-

τιμότεροι κληρικοί, εὐλαβέστατοι ἱερεῖς καὶ τίμιοι προεστῶτες καὶ χρήσιμοι πρόκριτοι καὶ λοιποὶ ἀπαξάπαντες εὐλογημένοι χριστιανοί, χάρις εἴη ὑμῖν καὶ εἰρήνη παρὰ Θεοῦ. Τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ὀλισθηρᾶς οὐσης, καὶ τὸ χειρὸν μᾶλλον ρεπούσης συμβαίνει τῶν καθηκόντων παρεκτρέπεσθαι καὶ περιλίπτειν εἰς ἃ μὴ θέμις. Καὶ τοῦτο μὲν ἀνθρώποις πᾶσι κοινόν, φρονίμων δὲ τὸ μετὰ τὴν πτώσιν ἐγείρεσθαι καὶ ἐπανορθοῦσθαι καὶ μετὰ συντριβῆς ἐξαιτεῖσθαι τὴν ἄφεσιν, οὗς δὴ καὶ ἡ καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ μεγάλη ἐκκλησία εὐμενῶς δεχομένη συμπαθείας καὶ περιθάλψεως ἀξιοὶ καὶ τὴν πρώτην ἐπανάγει ἀξίαν, ἀφ' ἧς ἐκπεπτώκασι· τὸν γὰρ ἐρχόμενον, φησί, πρὸς με οὐ μὴ ἐκβάλω ἔξω. Ἐπειδὴ τοιγαροῦν καὶ ὁ ἐντιμότερος σακελλάριος τῆς ἁγιωτάτης αὐτῆς μητροπόλεως ἐν ἱερεῦσι κύριος Μανουὴλ ἔφθασε πρὸ καιροῦ τινος καθυποβληθῆναι ἐσχάτῃ ποινῇ καὶ παντελεῖ καθαιρέσει τῆς ἱερωσύνης καὶ ἐκπτώτος γενέσθαι τοῦ ὄφρικίου αὐτοῦ δι' ἡμετέρου πατριαρχικοῦ καὶ συνοδικοῦ γράμματος, ἐκδοθέντος ἐπὶ τῇ αὐτόθεν σταλείῃ πρὸς τὴν καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ μεγάλην ἐκκλησίαν ἀναφορᾶ καὶ κινηθείῃ ἀγωγῇ καὶ κατηγορίᾳ, ἀλλ' ἤδη ὡς ἔγνωμεν ἐκ τῆς πανδήμου καὶ ἐνσφραγίστου κοινῆς παρακλητικῆς ἀναφορᾶς ἀπαξάπαντων ὑμῶν τῶν εὐλογημένων τῆς ἐπαρχίας ταύτης χριστιανῶν, ἔτι δὲ καὶ τοῦ ἰδιαιτέρου συναποσταλέντος παρὰ τε τῆς σῆς ἱερότητος καὶ τῶν προκριτοτέρων αὐτόθι γράμματος, ὁ ὄρθεις ἐντιμότερος σακελλάριος οὐ μόνον ἔσπευσε καὶ λόγοις καὶ γράμμασι διαλλαγῆναι μετὰ τῶν ἀγωγῆν κατ' αὐτοῦ κινησάντων, ἀλλὰ καὶ προσπεσὼν τῷ ἔλεει τῆς ἐκκλησίας μετὰ συντριβιμένης καρδίας καὶ ἐν πνεύματι ταπεινώσεως διὰ τῆς ἱερότητός σου τοῦ γνησίου κυριάρχου αὐτοῦ καὶ ἀνομολογήσας τὸ ἡμαρτον ἐξητήσατο ἐνθέρμως τῆς ἀθώωσεως αὐτοῦ καὶ συγχωρήσεως ἐπιτυχεῖν, τοῦτου χάριν εὐμενῶς προσηκόμενοι τὴν ἐν μεταμελείᾳ πρόσπτωσιν αὐτοῦ καὶ τὴν ὑπὲρ αὐτοῦ κοινὴν ἀπαξάπαντων παράκλησιν, γράφοντες τῇ χάριτι καὶ δυνάμει τοῦ παναγίου καὶ τελεταρχικοῦ πνεύματος ἀποφαινόμεθα συνοδικῶς μετὰ τῶν περὶ ἡμᾶς ἱερωτάτων ἀρχιερέων καὶ ὑπερτίμων τῶν ἐν ἁγίῳ πνεύματι ἀγαπητῶν ἡμῶν ἀδελφῶν καὶ συλλειτουργῶν, ἵνα ὁ ὄρθεις ἐντιμότερος σακελλάριος τῆς ἁγιωτάτης αὐτῆς μητροπόλεως ἐν ἱερεῦσι κύριος Μανουὴλ, ὡς ἐνδειξάμενος οὐ μόνον τρόπον μεταμελείας, ἀλλὰ καὶ προαίρεσιν εἰρηνικῆς ἐνώσεως καὶ διαλλαγῆς μετὰ τῶν ὅπως ποτὲ αὐτῷ ἀντιδιατιθεμένων, ὑποσχόμενός τε διάγειν ἡσυχῶς τοῦ λοιποῦ καὶ ἐπιμελεῖσθαι τῶν ἀνηκόντων τῷ ἱερατικῷ αὐτοῦ χαρακτῆρι καὶ ἐπαγγέλματι καὶ ὡς προσπεσὼν ἐν ταπεινώσει καρδίας τῷ ἔλεει τῆς ἐκκλησίας καὶ τὴν ἀθώωσιν αὐτοῦ καὶ συγχωρήσιν ἐνθέρμως ἐξαιτησάμενος, ὑπάρχει συγκεχωρημένος καὶ εὐλογημένος παρὰ θεοῦ κυρίου παντοκράτορος, λελυμένος τε παντὸς δεσμοῦ καὶ ἐκκλησιαστικοῦ ἐπιτιμίου καὶ ἀνώτερος τῆς προεπενεχθείσης αὐτῷ ποινῆς καὶ καθαιρέσεως τῆς ἱερωσύνης, ἐλεύθερός τε διόλου καὶ ἀπηλλαγμένος καὶ ἀκαταδίωκτος (:), ἔχων καὶ τὸ ἐνεργοῦν (:) τῆς ἱερωσύνης αὐτοῦ, ἔτι δὲ καὶ τὸ πεφι-

λοτιμημένον αὐτῷ ὀφφίκιον τοῦ σακελλαρίου ἀκώλυτον, ὡς τὸ πρῶτον, συμφορῶν καὶ συλλειτουργῶν, καὶ ὡς ἱερεὺς τοῦ θεοῦ τοῦ ὑψίστου καὶ ὀφφικιῶν τῆς ἁγιωτάτης αὐτῆς μητροπόλεως τιμώμενος παρὰ πάντων, ἀσπασζομένων αὐτοῦ μετ' εὐλαβείας καὶ ὡς προσήκει τὰς χεῖρας καὶ πάντα τὰ ἀνήκοντα αὐτῷ ἐκκλησιαστικά καὶ ἐνοριακὰ εἰσοδήματα καὶ δικαιώματα κύρια τε καὶ τυχηρὰ λαμβάνων καὶ καρπούμενος ἀπαραμειώτως μηδενὸς ἐναντιουμένου αὐτῷ τὸ παρᾶπαν ἢ ἀντιλέγοντος. Ἐπειδὴ δὲ ἐμάθομεν ὅτι ἐξ ἐπηρείας τοῦ μισοκάλου δαίμονος διατρέχουσιν ἔριδες, διχόνοια καὶ ἄλλα τοιαῦτα πάθη σατανικά μεταξὺ τινων εἰς τὰ αὐτόθι καὶ ἐκ τούτων πολλάκις ἀναφύονται καὶ πρὸς ἀλλήλους καταδρομαὶ καὶ συσκοτίζονται ἐν γωνία καὶ παραβύστω σκευωρίαὶ διὰ τε γραμμάτων καὶ τρόπων ἄλλων διαφόρων ἐναντίον ἀδελφῶν χριστιανῶν, χρέος ἐκπληροῦντες ἐκκλησιαστικὸν πρῶτον μὲν ἐντελλόμεθα καὶ ἐπιτάττομεν πᾶσιν ὑμῖν ἵνα διάγητε πρὸς ἀλλήλους ἐν ὁμονοίᾳ ἀδελφικῇ καὶ ἀγάπῃ ἀνυποκρίτῳ, χωρὶς τρόπων πεισμονικῶν καὶ ἐκδικήσεων μήτε κοινῶς, μήτε μερικῶς, καθότι τὰ τοιαῦτα καὶ τῷ χριστιανικῷ χαρακτήρι ἀνάρμοστά εἰσι προφανῶς καὶ καταντῶσι πολλάκις εἰς ὄλεθρον καὶ ἀφανισμόν ψυχικὸν ἅμα καὶ σωματικὸν τῶν κακοβούλων αὐτὰ ἐργαζομένων· παγίδι γάρ, φησί, ἄλωσονται οἱ εὐφραινόμενοι ἐπὶ πτώσει εὐσεβῶν καὶ ὀδύνη καταναλώσει αὐτοὺς πρὸ τοῦ θανάτου αὐτῶν. Ταῦτα προηγουμένως παραγγέλλομεν, ἵνα προσέχητε σύμπαντες καλῶς εἰδότες ὅτι γνωστοὶ γενόμενοι ὀνομαστί οἱ ἐπιχαιρέκακοι οὗτοι ἐκτὸς τῆς ἐκκλησιαστικῆς καὶ δογματικῆς πολιτικῆς ὑποστήσονται παιδεΐαν. Εἶτα δὲ ἀποφαινόμεθα συνοδικῶς, ἵνα ὅσοι καὶ ὅποιοι τῶν χριστιανῶν ἱερωμένοι ἢ λαϊκοί, μικροὶ ἢ μεγάλοι ἐκάστης τάξεως καὶ βαθμοῦ ἀθετοῦντες τὰς πατρικὰς ἡμῶν ἐντολὰς ταύτας ἐπιμείνωσι τῇ σατανικῇ πεισμονῇ αὐτῶν καὶ κακοβούλῳ προαιρέσει καὶ εἴτε ἐξ ἰδιοπαθείας εἴτε ἐξ ἄλλης τινὸς αἰτίας κινηθῶσι κρυφίως ἢ φανερώς πρὸς ἐκδίκησιν καὶ καταδρομὴν τινος τῶν ἀδελφῶν αὐτῶν χριστιανῶν καὶ συροφρωσι κατ' αὐτῶν διαβολὰς καὶ κατηγορίας, εἴτε ἐγγράφως, εἴτε ἀγράφως, ἔργον ἀσυνειδήτους τὴν βλάβην καὶ ζημίαν τοῦ πλησίον ποιούμενοι, οἱ τοιοῦτοι, ὡς κακόβουλοι, δόλιοι, μισάδελφοι, κακεντρεχεῖς καὶ πολέμιοι τῆς κοινῆς ἡσυχίας καὶ ὁμονοίας, ἀφωρισμένοι ὑπάρχουσιν ἀπὸ θεοῦ καὶ καταραμένοι καὶ ἀσυγχώρητοι καὶ μετὰ θάνατον ἄλυτοι καὶ τυμπανιαῖοι, αἱ πέτραι καὶ ὁ σίδηρος λυθείησαν αὐτοὶ δὲ μηδαμῶς, κληρονομῆσειαν τὴν λέπραν τοῦ Γιεζῆ καὶ τὴν ἀγχόνην τοῦ Ἰούδα, στένοντες εἶεν καὶ τρέμοντες ἐπὶ τῆς γῆς ὡς ὁ Κάιν, σχισθεῖσα ἡ γῆ καταλίει αὐτοὺς ὡς τὸν Λαθὰν καὶ τὸν Ἀβειρῶν, ἄγγελος Κυρίου καταδιώξει αὐτοὺς ἐν πυρίνῃ ρομφαίᾳ, ἢ ὀργὴ τοῦ θεοῦ εἴη ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτῶν καὶ προκοπὴν μήποτε ἴδοιεν μηδὲ πρόσωπον θεοῦ, ἔχοντες καὶ τὰς ἀρὰς πάντων τῶν ἀπ' αἰῶνος ἁγίων καὶ τῶν ὁσίων καὶ θεοφόρων τῆς ἐκκλησίας πατέρων τῶν ἐν Νικαίᾳ καὶ τῶν λοιπῶν ἁγίων συνόδων, ἂν μὴ ποιήσωσιν, ὡς γράφομεν ἐξ ἀποφάσεως.

1815 Ἐν μηνὶ Δεκεμβρίῳ ἰνδικτιῶνος δὴ Καισαρείας Φιλόθεος, Ἡρακλείας Μελέτιος, Νικαίας Ἰωαννίκιος, Τυρνόβου Μακάριος, Ἐλασσῶνος Ἄνθιμος, Νύσσης Μελέτιος, Χαλκηδόνος Γεράσιμος.

Ὁ Φιλ(π)όλεως Ἰωαννίκιος ὑποβεβαιοῖ ὅτι ἴσόν ἐστιν.

Σημείωσις. Ἡ πολιτεία (κοινότης) Φιλιππουπόλεως ἐπὶ τουρκοκρατίας ἀπὸ τῆς συστάσεώς της διηυθύνετο ὑπὸ τοῦ ἐκάστοτε μητροπολίτου καὶ τοῦ περὶ αὐτὸν διοικητικοῦ συμβουλίου, ἀποτελουμένου ἐκ τῶν σεβασμιωτάτων κληρικῶν καὶ τῶν προκρίτων τῆς πολιτείας. Τὰ λαϊκὰ τοῦ συμβουλίου μέλη δὲν ἦσαν αἰρετά, ἀλλ' ὠνομάζοντο ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου ἐφ' ὅρου ζωῆς, ἀποθνήσκοντα δὲ ἢ ἀποχωροῦντα ἀντικαθίσταντο ὑπὸ τῶν ἀπογόνων των. Ἐκ τούτου ἐδημιουργήθη περὶ τὴν μητρόπολιν ἀριστοκρατικὴ τις κοινωνικὴ εὐγενῶν τάξις, ἢ τῶν *ἀρχόντων*, οἵτινες εἶχον καὶ τίτλους παραμείναντας ἀπὸ τῆς Βυζαντινοκρατίας, μεθ' ὧν αἰετοτε ὑπεγράφοντο (ἴδε ἄνωτ. § 4). Σὺν τῷ χρόνῳ ἐφ' ὅσον ἡ πολιτεία ἐπληθύνετο διὰ τῆς ἐγκαταστάσεως νέων μελῶν εἰς τὴν πόλιν καὶ αἱ συντεχνίαι διοργανωθεῖσαι προώδευον καὶ καθίσταντο οἰκονομικῶς ἰσχυραὶ καὶ ἐρείσματα τῆς πολιτείας, ἐπὶ τοσοῦτον τὸ ἔργον τοῦ ἐν τῇ μητροπόλει διοικητικοῦ συμβουλίου ἐγίνετο πολυσχιδέστερον καὶ σπουδαιότερον, διότι ἐπεῖχε θέσιν οὐ μόνον ἐκκλησιαστικῶν, ἀλλὰ καὶ διαιτητικῶν δικαστηρίων διὰ τὰς ὑποβαλλομένας αὐτῷ πρὸς λύσιν ὑποθέσεις τῶν πολιτῶν. Διὸ ὁ μητροπολίτης ἤρξατο προσκαλῶν ὡς μέλη τοῦ συμβουλίου καὶ τοὺς πρωτομαῖστορας τῶν πλουσιωτέρων συντεχνιῶν ἢ διατελέσαντας τοιούτους καὶ ἀπολαύοντας φήμης καὶ σεβασμοῦ παρὰ τοῖς πολίταις. Οὗτοι ἦσαν συνήθως οἱ εὐδοκίμησαντες ἐν τῷ ἐπαγγέλματί των, ἰδίως ἐκ τῶν ἀμπατζήδων, γουναράδων καὶ καυταντζήδων, οἵτινες ἀποδημήσαντες δι' ἐμπορικὰς των ὑποθέσεις ἐγνώρισαν καὶ ἄλλας χώρας καὶ ἐπλουτίσθησαν, φιλοτιμούμενοι δὲ ν' ἀνέλθωσι κοινωνικῶς ὑψηλότερον συνηνώθησαν μετὰ τῶν φθινότων οἰκονομικῶς εὐγενῶν, τῶν ὁποίων οὕτω ἡ τάξις ἐνισχύθη προστεθέντων αὐτῇ καὶ τῶν ἐγκαταστάντων εἰς τὴν πόλιν ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ 19ου αἰῶνος ζαπλούτων μπεγλικτζήδων. Οὕτω ἀρχομένου τοῦ 19ου αἰῶνος τὰ μέλη τῆς πολιτείας φαίνονται διηρημένα εἰς δύο τάξεις, τοὺς *πατρικίους* οὕτως εἰπεῖν καὶ τοὺς *πληβείους*, δηλ. τοὺς *εὐγενεῖς* τοὺς περιστοιχοῦντας τὴν μητρόπολιν (ἄρχοντας—τσελεμπήδες—τζορμπατζήδες) καὶ τοὺς *ἐπαγγελματίας* τοὺς ἀνήκοντας εἰς τὰς συντεχνίας (ρουφέτια—ἐσνάφια), τοὺς *ἐσναφλῆδες*.

Ἐπὶ τοῦ μητροπολίτου Ἰωαννικίου (1809—1816) τὰ ἐσνάφια πρωτοστατοῦντος τοῦ τῶν ἀμπατζήδων ἠξίωσαν, ὅπως τὸ λεγόμενον ἐκκλησιαστικὸν ἐν τῇ μητροπόλει δικαστήριον, τὸ ἐκδικάζον τὰς ὑποθέσεις τῶν μελῶν τῆς πολιτείας, ἀποτελεῖται ἀποκλειστικῶς ἐκ μελῶν ἐκλεγομένων ἢ ὑποδεικνυομένων ὑπὸ τῶν ἐσναφίων ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ ἐκάστοτε μητροπολίτου ἢ τοῦ ἐκπροσώπου αὐτοῦ ἀνωτέρου κληρικοῦ καὶ οὐχὶ ἐκ μελῶν ἐκ τῶν προκρίτων, διοριζομένων ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου ἢ μετεχόντων αὐτοῦ κληρονομικῶς δικαιώματι. Ἡ τοιαύτη ἀξίωσις ἀπεκρούσθη ὑπὸ τε τοῦ μητροπολίτου καὶ τῶν εὐγενῶν ἐκ φόβου πιθανῶς μὴ ὀχλοκρατηθῆ βαθμηδὸν ἡ πολιτεία. Ἄλλως τε ἀπὸ τοῦ 18ου ἤδη αἰῶνος τὰ ἐσνάφια μετεῖχον τῆς διοικήσεως τῆς πολιτείας προσκαλουμένων εἰς τὸ συμβούλιον τῶν πρωτομαϊστόρων, τῶν ἀμπατζήδων γουναράδων, καυταντζήδων καὶ μπακάληδων προκειμένου περὶ λήψεως ἀποφάσεων ἀφορωσῶν εἰς τὰ κοινά. Ἐντεῦθεν ἤρξατο ὁ μεταξὺ τῶν εὐγενῶν καὶ τῶν ρουφετιῶν ἀγὼν ἐκτραχυνθεὶς εἰς ἔριδας, ραδιουργίας καὶ μίση πρὸς ἀλλήλους. Ἐπειδὴ δέ, ὡς φαίνεται, ὑπερ τῶν ρουφετιῶν ἐτάχθη ὁ λαοφιλῆς καὶ λόγιος σακελλάριος τῆς μητροπόλεως κύρ Μανουὴλ καὶ ὑπελήφθη ὑπὸ τῶν εὐγενῶν ὡς ἡ πέτρα τῶν

σκανδάλων κατ' αἴτησιν τοῦ μητροπολίτου καὶ τοῦ συμβουλίου καθηρέθη ὑπὸ τοῦ πατριαρχείου. Τὸ τοιοῦτον ἐξηρέθισεν ἐπὶ πλέον τοὺς πολλοὺς καὶ ἐχορήφωσε τὰ πάθη καὶ τὰ μίση μεταξὺ τῶν πολιτῶν, ὥστε αὐτὸς ὁ μητροπολίτης πρὸς εἰρήνευσιν τοῦ ποιμνίου του ἠναγκάσθη νὰ συστήσῃ εἰς τὸ πατριαρχεῖον τὴν γενομένην ἀναφορὰν πάντων τῶν ἐκναφίων ὑπὲρ τῆς ἀποκαταστάσεως τοῦ προμνημονευθέντος σακελλαρίου εἰς τὸ ἱερατικὸν του ὑπουργήμα, ὡς μετανοήσαντος καὶ ὑποσχομένου ὅτι δὲν θ' ἀναμειγνύηται τοῦ λοιποῦ εἰς πράγματα ἀλλότρια τῶν καθηκόντων του. Τὸ πατριαρχεῖον ἀποκατέστησε διὰ τοῦ παρόντος συνοδικοῦ γραμματος τὸν καθαιρεθέντα σακελλάριον εἰς τὸ ἱερατικὸν αὐτοῦ ὑπουργήμα μεθ' ἀπάντων τῶν προτέρων του δικαιωμάτων καὶ τιμῶν, συγχρόνως δὲ ἐκπέμπει ἀφορισμὸν κατὰ τῶν ταραξιῶν τῆς πολιτείας ἐπὶ τῇ ἐλπίδι ὅτι θὰ ἐπήρχετο οὕτω ἡ ποθητὴ γαλήνη παρὰ τοῖς χριστιανοῖς τῆς Φιλιππουπόλεως. (Ἴδε Μυρτίλου Ἀποστολίδου, ὁ ὑπὸ Σηλυβρίας Φιλιππουπόλεως Παῖσιος, Θρακικά, τόμ. Γ' ἔτ. 1932, σελ. 18—21 §§ 2—3).

Ἄρ. 8

*Ἀπόφαισις τῶν πολιτῶν περὶ συνδέσμου ἀλλήλων
πρὸς κατάπαυσιν τῶν ἀπὸ Ἰωαννικίου διχοστασιῶν.*

(Κώδ. Ι, σελ. 61 ἢ μν' ἔτ. 1818, VI, 1)

Ὁ Φιλιππουπόλεως Παῖσιος ἐπιβεβαιοῖ

Διὰ τοῦ παρόντος ἐκκλησιαστικοῦ ἀποδεικτικοῦ καὶ συμφωνητικοῦ γραμματος δηλοποιεῖται ὅτι φθόνῳ καὶ συνεργείᾳ διαβολικῇ μὲ τὸ νὰ ἦτον ἐχθροπάθεια ἀνὰ μέσον τῶν ἐντιμοτάτων προυχόντων καὶ δημογερόντων τῆς πολιτείας ταύτης Φιλιππουπόλεως καὶ ἐκ τούτου συνέβαινον πολλάκις ἀλληλομαχίαι καὶ σκάνδαλα καὶ κατηγορίαι ἀνάμεσόν των, ἡ ταπεινότης ἡ ἐμὴ προβλέπουσα ταῦτα μὲ θλίψιν τῆς καρδίας μου ὅτι εἰσὶν ἐναντία τῶν χριστιανῶν καὶ τῆς χριστιανικῆς πίστεως ἀλλότρια καὶ θέλουσι φέρει τέλη κακὰ καὶ ἐπιζήμια εἰς τε ἀλλήλους καὶ εἰς ὅλην τὴν πολιτείαν, θεοῦ βοηθείᾳ παραινέσαντες αὐτοὺς τὰ δέοντα τοὺς ἠγαπήσαμεν ἀνάμεσόν τους καὶ ἐφιλιώθησαν ὁμολογήσαντες καὶ ὑποσχόμενοι μὲ τὸ ἐν φόβῳ Θεοῦ διὰ νὰ φυλάξωσιν ἐπὶ τέλος τὴν τοιαύτην ἀδελφικὴν ἀγάπην καὶ ὁμόνοιαν, χωρὶς νὰ κατηγορηθῶσιν ἐνώπιον ἐνὸς καὶ ἄλλου, χωρὶς νὰ κατατρεχθῶσι πρὸς ζημίαν τους· εἰς τὸν ὅποιον σύνδεσμον τῆς ἀγάπης εἰσὶν ὑποσχόμενοι οἱ τε χρησιμώτατοι πραγματευταὶ καὶ οἱ τιμιώτατοι πρωτομαῖστορες τοῦ ἱσναφίου τῶν ἀμπατζήδων, καυταντζήδων, γουναράδων καὶ μπακάληδων καὶ τῶν λοιπῶν ρουφετιῶν, διὰ νὰ εἶναι ὅλοι ἠνωμένοι καὶ συνδεδεμένοι ὡς μία ἀδελφότης καὶ ἔτι ἕξ αὐτῶν νὰ διορισθῶσι μὲ κοινὴν γνώμην ἑπτὰ ὑποκείμενα ἄνδρες τίμιοι, δύο ἐκ τῶν πραγματευτῶν, δύο ἐκ τῶν ἀμπατζήδων, εἷς ἐκ τῶν καυταντζήδων, εἷς ἐκ τῶν γουναράδων καὶ εἷς ἐκ τῶν μπακάληδων διὰ νὰ θεωρῶσι πᾶσαν ἐμπίπτουσαν ὑπόθεσιν τῶν μαχαλέδων των, συνερχόμενοι καὶ εἰς τὴν μητρόπολιν δις τῆς ἐβδομάδος, τῇ Τετάρτῃ, ἔστιν ὅτε καὶ τῇ Παρασκευῇ ὁμοῦ μετὰ τοῦ οἰκονόμου καὶ σακελλίου διὰ νὰ θεωρῶνται ἐκκλησιαστικῶς

ἐνώπιον αὐτῶν, εἴ τινας κρισολογίαι τύχωσι καὶ διαφοραὶ μεταξὺ τῶν χριστιανῶν, τὰς ὁποίας ὀφείλουσι θεωρῆσαι ἔμπροσθεν αὐτῶν κατὰ τὴν διακέλευσιν τῶν ἱερῶν καὶ ἐκκλησιαστικῶν νόμων δικαίως· εἰ δέ τις φωραθῆ διαστρέφων ταῦτα ἢ κακία φερόμενος θελήσῃ νὰ ἀνατρέψῃ τὴν χριστιανικὴν ταύτην συμφωνίαν ἢ νὰ κινήσῃ γλώτταν κατήγορον κατὰ τοῦ ἄλλου, ἢ χεῖρα ἄρπαγα καὶ ζημιώδη, ὁ τοιοῦτος νὰ εἶναι ὑπόδικος τῇ ἀγανακτῆσει καὶ ὀργῇ τοῦ κυρίου παντοκράτορος Θεοῦ καὶ ταῖς ἀραῖς τῶν ἁγίων πατέρων καὶ νὰ κατατρέχεται ὑπὸ πάντων τῶν λοιπῶν προὔχοντων καὶ δημογερόντων. Ὅθεν καὶ ἐγένετο τὸ παρὸν συμφωνητικὸν γράμμα ἡμετέρα προτροπῇ καὶ γνώμῃ καὶ ἀντοβουλήτῳ αὐτῶν προαιρέσει σὺν βεβαιώσει τῶν ἰδίων ὑπογραφῶν, ἐπιβεβαιωθὲν συνήθως καὶ παρ' ἡμῶν καὶ καταστρωθὲν ἐν τῷ κώδικι τῆς καθ' ἡμᾶς Μητροπόλεως Φιλ(π)πόλεως τοῦ εἶναι εἰς ἔνδειξιν καὶ διηνεκῆ τὴν ἀσφάλειαν.

1818, Ἰουνίου πρώτη.

ὁ οἰκονόμος Κωνσταντῖνος ἱερεὺς

ὁ σακελλίου Ἰωάννης ἱερεὺς

ὁ σακελλάριος Ἐμμανουὴλ ἱερεὺς

ὁ πρωτονοτάριος Ἰωάννης ἱερεὺς

Ἰωάννης Θεοδοσίου Σλαβούιας

Ἀθανάσιος Χ' Δημητρίου Γκιουμούς-
γκερδάνη

Δημήτριος Μιχαὴλ Κίφου

Πέτρος Παπᾶ Σαοῦλ

Ἀθανάσιος Γοβεδάρογλου

Πέτρος Γεωργίου Ράνου

Ἀγγελῆς Ἐμμανουὴλ Κοκόσις

Λογύρτζος Χ' Στόιτζου

Ἀθανάσιος Γεωργίου Πολίτογλου

Χ' Κυριαῖκος Μελκὼν πρωτομαΐσιωρ
τῶν ἀμπατζήδων

Χ' Παῦλος Τζόνη

Δημήτριος Χ' Γιαννάκογλου

Χ' Κωνσταντῖνος Παπαδημητρίου

Γιαννάκης Βέλιου πρωτομαΐσιωρ τῶν
καντατζήδων

Νικόλαος Δημητρίου Γιαζιτζῆς

Κωνσταν. Χρήστου Ἀρναούτογλου

Χ' Σκάρολος Ἰωάννου

Ἰωάννης πρωτομαΐσιωρ τῶν γουνα-
ράδων

Κωνσταντῖνος Κυριάκου Γούναρης

Γρηγόριος Παναγιώτου πρωτομαΐσιωρ
τῶν μπακάληδων

Γιαννάκης Καντατζῆς

Χριστόδουλος Χ' Στογιάννου.

Σημείωσις. Ὁ πρὸς τὸν κλῆρον καὶ τοὺς Φιλιππουπολίτας ἀποσταλεῖς πατριαρχικὸς καὶ συνοδικὸς ἀφορισμὸς πρὸς κατάπαυσιν τῶν διχοστασιῶν των μετὰ τοῦ περὶ τῆς ἀποκαταστάσεως τοῦ καθαιρεθέντος σακελλαρίου κύρ Μανουὴλ γράμματος δὲν ἐπενήργησεν, ἐφ' ὅσον δὲν ἐξεπληροῦτο ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου ἢ ἀξίωσις τῶν ἐσναφίων (ἴδε προηγούμενον γράμμα 7 καὶ τὴν σημείωσιν). Ἡ δὲ ἀπρονοησία τοῦ Ἰωαννικίου ἐπετρέχυνε τὴν κατάστασιν. Κατὰ τὰς ἀναμνήσεις τοῦ συγχρόνου Κωστάκη Μωραβένογλου, ὅστις ὅμως συγχύζει τὸν Ἰωαννικίον μετὰ τοῦ προκατόχου του Ἰωάσαφ, ὁ Ἰωαννίκιος τῇ βοήθειᾳ τοῦ Ναζήρη (διοικητοῦ) τῆς πόλεως περιώρισε πρὸς σωφρονισμόν ταραξίας τινὰς ἐκ τῶν μαϊστόρων μετὰ τοῦ Ἀθανασίου Γεωργίου Πολίτογλου, μεγαλεμπόρου καρμποτζῆ, διευθύνοντος τὸν κατὰ τῆς

τζελεμποκρατίας ἀγῶνα, εἰς τὴν δίδωρον ἀπέχουσαν τῆς πόλεως ἐπὶ τῆς Ροδόπης μονῆν τοῦ ἁγίου Γεωργίου. Ἡ πρᾶξις αὕτη συνήνωσεν ἅπαντα τὰ ρουφέτια κατ' αὐτοῦ, ἅτινα διαμαρτυρήθησαν πρὸς τὸν διοικητὴν, καὶ δὲν ἐπαύοντο δι' ἐκπροσώπων των μεταβαινόντων τακτικῶς εἰς τὴν μονὴν παρηγοροῦντα καὶ συσκεπτόμενα μετὰ τῶν περιορισθέντων. Κυριακὴν δέ τινα τεσσαράκοντα ἔφιπποι μαίστορες καὶ ἄλλοι δι' ἁμαξῶν καὶ ὑποζυγίων ἐπεσκέψαντο ἐπιδεικτικῶς τοὺς ἐν τῇ μονῇ, οἷς καὶ ἐπανήγαγον εἰς τὴν πόλιν. (*Κ. Μωραβένωφ*, ἐνθ. ἄνωτ. σελ. 17). Σημειώτεον δὲ ὅτι κατὰ τὸ 1816 ἀπεστάλη εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ὁ τότε πρωτομαίστωρ τῶν ἀμπατζήδων Χ' Κυριᾶκος Μελκῶν, ὅπως παρακαλέσῃ τὸ πατριαρχεῖον πρὸς ἐπέμβασιν εἰς τὴν μεταξὺ μητροπόλεως καὶ τῶν ρουφετίων διένεξιν. Ἐν τοῖς ἀρχείοις τοῦ ρουφετίου (βιβλ. II, σελ. 99) ἀναγράφεται ἡ γενομένη δαπάνη διὰ τὴν μετάβασιν, τροφὴν αὐτοῦ καὶ τῶν δύο ἀκολουθῶν του καὶ ἄλλα γρ. 625. Ἐπὶ τέλους ὁ Ἰωαννίκιος ἐξεδιώχθη ὑπὸ τῶν ρουφετίων, διωρίσθη δὲ πάλιν μητροπολίτης ὑπ' αὐτῶν ὁ κληρικὸς Φιλιππουπολίτης Εὐγένειος, ἱεροδιδάσκαλος ἐν τῇ κεντρικῇ σχολῇ, ὅστις προηγουμένως δις ἠρχιεράτευσεν ἐπὶ τινα χρόνον τῷ 1807 μετὰ τὸ θάνατον τοῦ Κυρίλλου, ἐκθρονισθεὶς ὑπὸ τοῦ ἐξ Ἀγχιάλου ἐπιβήτορος Ἰωάσαφ καὶ τῷ 1809 καθαιρεθέντος τούτου ὑπὸ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας μέχρι τῆς ἀφίξεως τοῦ ἀπὸ Ἐλασσῶνος ἀναδειχθέντος μητροπολίτου Φιλιππουπόλεως Ἰωαννικίου. (*Γ. Τσουκαλά*, ἐνθ. ἄνωτ. σελ. 83). Ὁ Εὐγένειος ἀπὸ τοῦ 1813 ἦτο μητροπολίτης Ἀγχιάλου (ἴδε ἄνωτ. I, § 3, σημ. 24).

Ἡ μεγάλη Ἐκκλησία συναισθανομένη ἐπὶ τέλους ὅτι ἡ Κοινότης Φιλιππουπόλεως, ὅπως ἠσυχάσῃ χρῆζει στιβαρῶς καὶ σώφρονος διοικητικῆς χειρὸς, ἀνέδειξε μητροπολίτην αὐτῆς τῷ 1818 τὸν ἀπὸ Σηλυβρίας Παῖσιον, γέροντα σεβάσμιον διακριθέντα πρότερον ἐν τῇ ποικίλῃ διακονίᾳ του, ὅστις ἀφικόμενος εἰς τὴν πόλιν τῇ 21ῃ Μαΐου ἐγένετο δεκτὸς μετὰ πάσης φιλοφροσύνης καὶ ἐνθουσιασμοῦ ὑπὸ πάντων τῶν πολιτῶν. Πρῶτον μέλημα τοῦ Παΐσιου ἦτο ἡ συναδέλφωσις τοῦ διίσταμένου ποιμνίου του ὅθεν μελετήσας καλῶς τὴν κατάστασιν καὶ συζητήσας περὶ αὐτῆς μετὰ τε τῶν προκρίτων καὶ τῶν πρωτομαϊστρῶν τῶν ρουφετίων κατῶρθωσε συμβουλεύων καὶ κατηγῶν νὰ συμφιλιώσῃ τοὺς πάντας, ἐπιτρέψας νὰ συστηθῇ ἑπταμελὲς συμβούλιον, ἐκλεγόμενον κοινῇ γνώμῃ ὑπὸ πάντων τῶν ρουφετίων, ὅπερ ὤφειλεν εἰς τὸ ἔξης συνερχόμενον εἰς τὴν μητρόπολιν δις τῆς ἐβδομάδος μετὰ τοῦ οἰκονόμου καὶ σακκελλίου νὰ θεωρῇ ἐκκλησιαστικῶς τὰς μεταξὺ τῶν χριστιανῶν ὑπαρχούσας κρισολογίας καὶ διαφοράς. Οὕτω πρὸς τῷ διοικητικῷ συμβουλίῳ τῆς κοινότητος συνεστήθη καὶ τὸ αἵρετὸν δικαστήριον πραγματοποιηθείσης τῆς ἀξιώσεως τῶν ρουφετίων. (Ἰδὲ καὶ *Μυρτ. Ἀποστολίδου*, ὁ ἀπὸ Σηλυβρίας Φιλιππουπόλεως Παῖσιος, κτλ. σελ. 22 ἐνθ. ἄνωτ.).

Οἱ ἐν τῷ πρωτοκόλλῳ μετὰ τοὺς 4 κληρικοὺς ὑπογραφόμενοι 9 πολῖται εἶναι ἐκ τῶν προκρίτων, μεθ' οἷς ὑπογράφονται 4 πρωτομαίστορες τῶν τεσσάρων κυριωτέρων ρουφετίων μετὰ τινων μαϊστρῶν. Οἱ Βουλγαρῶν μοι Γοβεδάρογλους, Ράνου, Στοϊτζου, Βέλιου, Χ' Στογιάννου εἶναι ἐκ προγόνων Ἑλληνες.

Ἄρ. 9

ἈUTOβιογραφία μητροπολίτου Παΐσιου

(Κῶδ. I, σελ. 63—65 ἢ νε'—νε', ἔτ. 1818. VI, 15)

Οὐδὲν τῶν ἐν τῷ κόσμῳ, ὅσα ἐν οὐρανῷ καὶ ὅσα ὑπ' οὐρανὸν ἐπὶ τῆς γῆς, ὃ μὴ ὑπόκειται καὶ διεξάγεται τῇ μακαρίᾳ καὶ θειοτάτῃ προνοίᾳ, καὶ οὐ μόνον ἐρροφεύσους αὕτη οἰκονομεῖ καὶ διέπει ὅσα νοεραῖς καὶ λογικῆς

ἔχονται δυνάμεως καὶ οὐσίας κτίσματα καὶ ὅσα μόνον ἐμψύχου καὶ φυτικῆς δυνάμεως, ἀλλ' ἐξικνεῖται ἡ αὐτῆς ροπὴ καὶ ἐνέργεια ἐπὶ τῶν ἀψύχων καὶ ἀναισθητῶν καὶ ἄχρη τῶν ἐγκάτων τῆς γῆς, μετάλλων λέγω καὶ ὑπογείων ὑδάτων καὶ περιγείων· οὐδὲν γὰρ ἀπρονόητον, οὐδὲν ἡμελημένον. Διὸ καὶ ὁ προφητὰναξ Δαβὶδ βοᾷ λέγων: ἔθαυμαστώθη ἡ γνῶσις σου ἐξ ἑμοῦ κύριε καὶ πάντα ἐν σοφίᾳ ἐποίησας. Τὴν δὲ τοιαύτην θειοτάτην πρόνοιαν καὶ διεξαγωγὴν πολλῶ πλέον ἐκτείνει καὶ ἐνεργεῖ ὁ εἷς τῆς ὁμοουσίου καὶ ἀγίας Τριᾶδος σωτὴρ ἡμῶν Χριστὸς καὶ Θεὸς ὁ δι' ἡμᾶς ἐνανθρωπήσας ἐπὶ τὴν ἀγιωτάτην καὶ ὁρθόδοξον αὐτοῦ ἐκκλησίαν, ἐχομένως δὲ καὶ ἐπὶ τοὺς ἐκκλησιαστικούς καὶ ἱεροὺς αὐτοῦ θεράποντας καὶ ὑπουργοὺς κατὰ τὴν ἐν ἱεροῖς εὐαγγελίῳις εὐειδεστάτην (;) αὐτοῦ ἐπαγγελίαν «ἰδοὺ ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς ὑμῶν μέχρι τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος». Ὑπὸ ταύτης τῆς θειοτάτης καὶ μακαρίας προνοίας ἐπισκιάζομενος καὶ ἐπισκεπτόμενος καὶ γὰρ ὁ ἐλάχιστος τῶν ἀρχιερέων καὶ ἁμαρτωλὸς Παῖσιος ὁ ἐκ Τρίκκης ἐξομώμενος τῆς Θεσσαλίας ἐκ κωμοπόλεως Κλεινόβου καὶ πρότερον ἐν τῷ ἐκεῖσε κλίμματι χρηματήσας χρόνους ἱκανοὺς ἐπίσκοπος Σταγῶν, εἶτα ἐκεῖθεν ἀπάρας διὰ πατριαρχικῆς συνοδικῆς προσκλήσεως καὶ ἐπιταγῆς διέπλευσα εἰς τὸ ἀγιώνυμον ὄρος τοῦ Ἁθῶνος, ὅπου κατ' ἐκκλησιαστικὴν διακέλευσιν καὶ παντὸς τοῦ ἡμετέρου γένους ἐπίκρισιν καὶ ψῆφον ἐσυστήσαμεν ἐν ἑλληνικὸν σχολεῖον ἐν τῇ τοποθεσίᾳ τῶν Καρυῶν πρὸς γύμνασιν καὶ μαθήτευσιν τῶν καλογεροπαίδων καὶ ὑποτακτικῶν καὶ ἄλλων νέων ἔξωθεν ἐρχομένων ἐπὶ συλλογῇ ἐράνου καὶ συνδρομῇ παρὰ τῶν τε σεβασμίων μοναστηρίων καὶ παρὰ τῶν ἱερῶν σκήσεων καὶ κελλείων εἰς ἐκπλήρωσιν τοῦ ἐτησίου μισθοῦ τοῦ ἑλληνικοῦ καθηγητοῦ. Καὶ μετὰ τὴν περαιώσιν τοῦ τοιοῦτου θεαρέστου ἔργου διακελεύσει ἐκκλησιαστικῇ ἀνῆλθον εἰς τὴν βασιλίδα τῶν πόλεων παραμείνας ἐκεῖσε μερικόν τινα καιρόν. Οὐ πολλοῦ μὲν τοι παραρρυνέντος καιροῦ χρεῖας καταπειγούσης κατ' ὑψηλὴν ἐπιταγὴν τοῦ βασιλείου κράτους πρὸς τὴν ἀγιωτάτην ἐκκλησίαν ἀπεστάλην ἔξαρχος εἰς Πελοπόννησον καὶ Λακωνικὴν, λέγω τὴν Μάνην καὶ περιῆλθον ταύτας κατὰ πόλεις καὶ κωμοπόλεις δι' ὑψηλοῦ βασιλικοῦ ὄρισμοῦ καὶ γραμμάτων πατριαρχικῶν συνοδικῶν διδάσκων καὶ στηριζῶν τὸν χριστεπώνυμον λαὸν καὶ ὑποτελῆ ἐπὶ εὐνομίᾳ, εἰρήνῃ καὶ ὀφειλομένη ὑποταγῇ εἰς τὸ βασίλειον κράτος· καθότι τότε ὁ ἐκ γῆς καὶ χαμέρων ἀνυψωθείς Γάλλος Ναπολλέων Μπονελάρτης δυνάστης καὶ βασιλεὺς τῆς Γαλλίας ἀντινόμως ἀναγορευθεὶς κατεπάτησε καὶ κατεκυρίευσεν ἱκανοὺς τόπους τῶν πέριξ ἐκεῖσε βασιλείων, ἐπέπλευσε δὲ καὶ εἰς Αἴγυπτον στρατοπαιδεύσας καὶ κρατήσας κάκεινης καὶ δι' οἰκείων κατασκόπων καὶ σκευωριῶν ἐνέτεινε τὰ δολερὰ αὐτοῦ δίκτυα τῆς ταραχῆς καὶ ἀποστασίας καὶ ἐν Πελοποννήσῳ καὶ Λακωνίᾳ. Τῆς θείας δὲ παρουσίας ἄλλα βουλευομένης τὰ κατ' ἐκεῖνον τὸν χώρον ἢ ὡς ἐκεῖνος ἠννόει, εἰρήνη πάλιν καὶ εὐνομία ἐγένετο ἐν τῷ Πελοποννησιακῷ καὶ Λακωνικῷ λαῷ καὶ ἡ πρέπουσα ὑποταγῇ

καὶ φορολογία εἰς τὸ βασιλείον κράτος. Ἐγὼ δὲ μετὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ τοιοῦτου ἑξαρχικοῦ ὑπουργήματος ἀπάρας τῆς Πελοποννήσου ἀνῆλθον εἰς βασιλεύουσαν κακεῖσε παρέμεινα χρόνους δέκα διορισθεὶς ὑπὸ τῆς ἀγίας ἐκκλησίας καὶ τῶν προϋχόντων τοῦ γένους ποτὲ μὲν ἐπὶ τὴν ἐφορίαν καὶ ἐπιτροπὴν τοῦ εἰς Κουρουτζεσιμὲ γενικοῦ καὶ πατριαρχικοῦ σχολείου, ποτὲ δὲ εἰς τὰ νοσοκομεῖα πόλεως καὶ Γαλατᾶ. Εἶτα ψήφῳ ἐκκλησιαστικῆ ἀρχιερεῖς ἀνεδείχθη τῆς ἱεραῆς μητροπόλεως Σηλυβρίας ἔνθα διαμείνας καὶ ἀρχιερατεύσας ἐπὶ μῆνας δεκαοκτὼ εἰρηνικῶς καὶ εὐχαρίστως μετὰ τοῦ ἐκεῖσε χριστεπωνύμου λαοῦ, αἴφνης καὶ παρ' ἐλπίδα δι' ἐξόχου πατριαρχικοῦ καὶ συνοδικῶν γραμμάτων καὶ διασακτῆς ἐπετάχθη ἵνα ἀνέλθω εἰς βασιλεύουσαν ἀμεταθέτως καὶ ἀνυπερθέτως, ὑπέικων δὲ τῷ ἐκκλησιαστικῷ ἐπιτάγματι κατὰ τὸ ὀφειλόμενόν μοι χρέος καὶ ἀβουλήτως ἀπεδήμησα εἰς πόλιν κακεῖ εὖρον ἐκτελεσθεύσας τὰς ἐκκλησιαστικὰς ψήφους τῆς μεταθέσεώς μου κατὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν ὑποτύπωσιν καὶ ἀπόντος μου καὶ ἀντὶ Σηλυβρίας Φιλίππουπόλεως, ὃ τε παναγιώτατος δεσπότης κύριος Κύριλλος θεοσεβῶς καὶ ἀρίστως πατριαρχεῦων καὶ ἡ περὶ αὐτὸν ἱερά συνόδος τῶν σεβαστῶν ἀγίων γερόντων προσεφώνησάν με καλῶς ἤλθες ἅγιε Φιλίππουπόλεως. Τὸ αἰφνίδιον τοῦ ἀκουσματος καὶ τῆς ἀθροῆς μεταθέσεως ἡ πρᾶξις ἔφερε μοι θόρουβον παραχρῆμα καὶ ἀθυμίαν καὶ ἤρξαντο οἱ ὀφθαλμοί μου δακρυροεῖν καὶ κλαίειν στεναίνοντος καὶ ἀθυμοῦντος καὶ προσκλαιομένου διὰ τὸ μάκρος τῆς ὁδοπορίας ἄχρι τῆς Φιλίππου ἐν ταύτῃ μου τῇ προβεβηκυῖα ἡλικίᾳ, διὰ τε τὸ πολυφρόντιστον τῆς ἐπαρχίας ταύτης καὶ διὰ τὰς ἐκεῖσε τότε ἐμφιλοχωρούσας διχοστασίας τῶν χριστιανῶν καὶ ἔριδας κινηθέντων κατὰ τοῦ προαρχιερατεύσαντος προκατόχου μου κυρίου Ἰωαννικίου. Ὅθεν ἔκων ἄκων ὑπέκλινα δουλικῶς τὸν ἀνχένα καὶ ἀνεδεξάμην ταύτην τὴν ἐπαρχίαν Φιλίππουπόλεως μετὰ χρέους ἀυλικῶν πουργίων τριακοσίων ἐξήκοντα εὐρέθησαν παλαιὰ ἐπὶ τοῦ προκατόχου μου διακόσια ἐξήκοντα καὶ ἑκατὸν προσειτέθησαν τὰ νεωστὶ σὺν τῇ γενομένῃ ποσοτικῇ προσθήκῃ τῶν πενήκοντα πέντε πουργίων ἀπὸ τῆς γενικῆς διανομῆς τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ χρέους τοῦ κοινοῦ καθ' ὅλας τὰς ἐπαρχίας τοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου. Τὰ δὲ ἴδιά μου χρέη, ἃ ἔδαπανήθησαν εἰς τακτικὰ δωρήματα, ἐν πόλει φιλοτιμήματα καὶ ἐλέη κἂν τῇ ἐπαρχίᾳ εἰς δῶρα προϋχόντων ἐξωτερικῶν καὶ ἡμετέρων χριστιανῶν, συνεποσώθησαν ἄχρι τῶν πενήκοντα χιλιάδων. Καὶ ἀρξάμενος τῆς ὁδοῦ διὰ τὸ ὧδε ἐφθασα εἰς Φιλίππουπόλιν κατὰ τὴν εἰκοστὴν πρώτην Μαΐου τοῦ χιλιοστοῦ ὀκτακοσιοστοῦ δεκάτου ὀγδόου ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῶν ἀγίων καὶ ἰσαποστόλων Κωνσταντίνου καὶ Ἑλένης ὑποδεχθεὶς παρὰ τῶν εὐλογημένων μου χριστιανῶν προκρίτων καὶ ἰδιωτῶν σὺν πάσῃ φιλοφροσύνῃ καὶ δεξιότητι. Ὁ δὲ πανάγαθος Θεὸς γένοιτό μοι ὁδηγὸς τῶν πρακταίων, βοηθὸς καὶ ἀντιλήπτωρ ἐπὶ τὰ βῆθη τοῦ ζυγοῦ μου τὰ τε πνευματικὰ καὶ ὕλικὰ καὶ διατηροῖ ἐν ὁμονοίᾳ, εὐτυχία καὶ ἀκινδάντῳ διαγωγῇ πάντα τοὺς εὐλογημένους χριστιανούς τῆς ἐπαρχίας

χίας ταύτης καὶ τέλος ἀξιόσοι πάντας ἡμᾶς ποιμένα τε καὶ ποιμνιον τῆς οὐρανίου καὶ ἀνεκκαλήτου μακαριότητος. Γένοιτο, γένοιτο. Ἐτει σωτηρίου 1818 Ἰουνίου ιε'.

Ὁ Φιλιππουπόλεως Παῖσιος οικεῖα χειρὶ ταῦτα ἐσημηνάμην μνήμης χάριν τοῖς μεταγενεστέροις.

Σημείωσις. Ὁ Παῖσιος ἀπέθανεν ἐν Φιλιππουπόλει φθίνοντος τοῦ ἔτους 1821 (ἴδε, *Μυρτ. Ἀποστολίδου* ὁ ἀπὸ Σηλυβρίας Φιλ)πόλεως Παῖσιος, ἐνθα ἀνωτ. σελ. 16—35). Τὸ αὐλικὸν χρέος, τὸ πρὸς τὸ Κοινὸν δηλ. (Πατριαρχεῖον), τῆς ἐπαρχίας Φιλιππουπόλεως κατὰ τὴν ἀνάληψιν τῆς διοικήσεως αὐτῆς ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου Παῖσιου ἦτο 360 πουργία, τ. ἔ. 180.000 γρ. (500 γρ. ἀπειτέλουν ἐν πουργίον). Τοσοῦτον παρέμεινε καὶ τῷ 1825, ὡς φαίνεται ἐκ τοῦ καταλόγου χρεῶν πρὸς τὸ πατριαρχεῖον ἀπὸ 8 Ἀπριλίου 1825, δημοσιευθέντος ὑπὸ Εὐαγ. Σαβράμη ἐν τοῖς Θεμικικοῖς τόμ. V, ἔτ. 1934, σελ. 235. Ἐπὶ τοῦ πατριάρχου τοῦ ἀπὸ Δέρκων Σαμουὴλ (1764—1768) τὸ χρέος τοῦ κοινοῦ ὑπερεξωγκώθη γενόμενον δυσβάστακτον. Ἐκ τοῦτου ὁ μέγας ἐκεῖνος πατριάρχης διένειμεν αὐτὸ εἰς τὰς ἐπαρχίας τῶν ἀρχιερέων. Οὕτω ἐγεννήθησαν τὰ ὀνομαζόμενα ἔκτοτε *αὐλικά χρέη* καὶ *αὐλικά ὁμολογία* τῶν ἐπαρχιῶν. (*Κ. Κούμα*, ἱστορία τῶν ἀνθρωπίνων πράξεων τόμ. X, ἔτ. 1831, σ. 402).

Αἱ ἐλάχιστα ἐν τῷ κειμένῳ ἀνορθογραφία ἐκτυποῦνται διὰ παχυτέρων στοιχείων.

Ἄρ. 10

Ἐγκύκλιος Παῖσιου περὶ διορισμοῦ ἐφορείας τῆς Ἑλλην. Σχολῆς καὶ ἐτέρας τῶν ὀσπιταλίων καὶ αἵτησις ἐράνων ὑπὲρ αὐτῶν

(Κώδ. II σελ. 86, ἔτ. 1819, I, 2)

Ἐντιμώτατοι κληρικοί, εὐλαβέστατοι ἱερεῖς οἱ ψάλλοντες ἐν ταῖς ἀγίαις ἐκκλησίαις τῆς πολιτείας ταύτης καὶ χρησιμώτατοι πραγματευταὶ καὶ τιμιώτατοι πρωτομαῖστορες τῶν ρουφειῶν καὶ λοιποὶ πάντες εὐλογημένοι χριστιανοί, τέκνα ἐν Χριστῷ ἀγαπητὰ τῇ ἡμῶν ταπεινότητι, χάρις εἴη ἡμῖν ἀπὸ Θεοῦ, παρ' ἡμῶν δ' εὐχή, εὐλογία καὶ συγχώρησις. Ἐκ πάντων τῶν ἔργων καὶ πράξεων, ὅσα τείνουσι καὶ ὠφελοῦσιν εἰς τὸ ἀνθρώπινον γένος, τὸ μέγιστον καὶ ὠφελιμώτερον εἶναι ἡ παιδεία καὶ ἡ μάθησις, ὡσάν ὁποῦ ὠφελεῖ καὶ κοσμεῖ τὸν ἄνθρωπον κατὰ τὰ δύο καὶ κατὰ τὴν ψυχὴν καὶ κατὰ τὸ σῶμα· καθότι ἡ ψυχὴ διὰ τῆς θείας διδασκαλίας, νοουθεσίας καὶ σοφῆς παροινέσεως τῶν διδασκάλων μεταπλάττεται ἐπὶ τὸ κρεῖττον καὶ ἀπ' ἀγριοπλάστου ἐγκενδρίζεται εἰς καλίπλαστον κατὰ τὸν θεῖον ἀπόστολον, κατὰ δὲ τὸ σῶμα ὠφελεῖ, καθότι χάνει τὸν ἄνθρωπον ἔμπειρον, πρακτικὸν καὶ ἄξιον εἰς κάθε ἐπιχείρημα εἴτε πολιτικὸν εἴτε πραγματικόν. Διὰ τοῦτο ὁ σοφὸς Σολομῶν ταύτην τὴν σοφίαν καὶ μάθησιν ὑπερεπαινῶν τὴν ὀνομάζει, ὅτι εἶναι τιμιωτέρα χρυσίου καὶ λίθων πολυτελῶν, καὶ ἀλλαχοῦ ὁ αὐτὸς λέγει· «σοφίας οὐ κατισχύσει ποτὲ κακία», καθότι διὰ τῆς σοφίας καὶ μαθήσεως περιφράττει ὁ ἄνθρωπος τὸν ἑαυτὸν του καὶ διαφυλάττει ἀπὸ τὰς κακίας καὶ ἐνέδρας τῶν ὀρατῶν καὶ ἀορατῶν ἐχθρῶν· καὶ εἰς ὅσας πολιτείας καὶ χώρας καὶ κοι-

μοπόλεις ἐμφιλοχωρεῖ ἢ τοιαύτη σοφία καὶ μάθησις καὶ φήμην ἔχουσιν αἱ τοιαῦται πόλεις παρὰ πᾶσι καὶ εὐτυχίαν μεγάλην. Διὸ καὶ ἡμεῖς ἐπιθυμοῦντες τὴν προόδον ὑμῶν τῶν πνευματικῶν τέκνων μας, θέλομεν νὰ ἐνεργῆται ἀκαταπαύστως ἐν ταύτῃ τῇ πολιτείᾳ ἢ μάθησις καὶ ἡ παιδεία εἰς τὰ φίλτατα τέκνα σας· διὸ ἀναλαβόντες φροντίδα ὑπὲρ συστάσεως καὶ καλλιιεργείας τοῦ Ἑλληνικοῦ σχολείου ἐδιωρίσαμεν ἐπιτρόπους τούτου μὲ κοινήν γνώμην καὶ συναίνεσιν τοὺς ἐντιμοτάτους, τὸν τε κύρ Ἰωάννην Σλαβούια, τὸν κύρ Ἀθανάσιον Γεωργίου Πολίτογλου, τὸν κύρ Χ΄ Κωνσταντῖνον Παπαῖ-Δημητρίου, τὸν κύρ Νικόλαον Γιαζιτζῆν, τὸν κύρ Κωνσταντῖνον Ἀρναούτογλου, τὸν κύρ Κωνσταντῖνον Κυριάκογλου καὶ τὸν κύρ Γρηγόριον Τόντζογλου, οἱ ὅποιοι ὄντες καλοπροαίρετοι καὶ φιλογενεῖς θέλουσιν ἔχει πᾶσαν πρόνοιαν καὶ φροντίδα ὑπὲρ συστάσεως, καλῆς οἰκονομίας καὶ βελτιώσεως τοῦ αὐτοῦ σχολείου καὶ προκοπῆς τῶν ἐν αὐτῷ μαθητευόντων. Ἄλλ' ἐπειδὴ παραγγελίαν εὐαγγελικὴν (ἔχομεν) διὰ νὰ προνοοῦμεθα καὶ νὰ ἐπισκεπτώμεθα καὶ τοὺς ἀδελφούς μας χριστιανοὺς ἀσθενεῖς καὶ πτωχοὺς, ξένους καὶ ἀπόρους, ὅπου εὐρίζονται ἐν τοῖς νοσοκομείοις κατὰ τὴν εὐαγγελικὴν ρῆσιν: «ἀσθενεὶς ἦμην καὶ ἤλθετε πρὸς με», καθότι ἡ εὐσπλαγχνία καὶ ἡ ἐλεημοσύνη πρὸς τοὺς τοιούτους εἶναι ὑπερτέρα πασῶν τῶν ἀρετῶν, διὰ τοῦτο λαβόντες φροντίδα ἐδιωρίσαμεν καὶ ἐν αὐτοῖς ἐπιτρόπους κατ' ἰδίαν εὐαρέστησιν τοὺς ἐντιμοτάτους κύρ Χ΄ Παῦλον Τζόνου, κύρ Γιαννάκην Βελίου πρωτομαῖστορα, κύρ Διαμαντῆν Γούναρη καὶ κύρ Γιαννάκην Κανταρτζῆν καὶ κύρ Χριστόδουλον Νακαχτζόγλου διὰ νὰ ἔχωσι τὴν φροντίδα καὶ ἐπιμέλειαν τῶν ἐκεῖσε διακειμένων χριστιανῶν πτωχῶν καὶ ξένων, ἀγωνιζόμενοι μετ' ἐπιμελείας καὶ προθυμοποιούμενοι διὰ τὴν κυβέρνησιν καὶ καλὴν κατάστασιν τῶν νοσοκομείων. Ὁ δὲ πανάγαθος Θεὸς ἀποδώσοι τοῖς ἄνωθεν εἰρημένοις ἐπιτρόποις τοῦ τε Ἑλληνικοῦ σχολείου καὶ τοῦ νοσοκομείου ἕνεκα τῶν ἐκδουλεύσεων καὶ κόπων αὐτῶν τὴν ἀντιμισθίαν ἄνωθεν ἐν τε τῷ νῦν αἰῶνι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι. Ὅποιος δὲ ἔχει ἀφιέρωμα νὰ προσφέρῃ εἴτε εἰς τὸ σχολεῖον εἴτε εἰς τὸ νοσοκομεῖον, ἰδιαίτερος τοῦ μὲν σχολείου ἐδιωρίσθη σακουλλάριος ὁ κύρ Ἀθανάσιος Γεωργίου Πολίτογλου, τοῦ δὲ νοσοκομείου ὁ κύρ Χ΄ Παῦλος Τζόνου καὶ εἰς αὐτῶν τὰς χεῖρας νὰ δίδῃ ἕκαστος ὅ,τι βούλεται καὶ θέλει νὰ ἀφιερῶσιν. Οὕτω γινώσκετε τάδε. Ἡ δὲ εὐχὴ τῆς ἡμῶν ταπεινότητος εἴη μετὰ πάντων ὑμῶν. Ὁ Φιλιππουπόλεως Παῖσιος ὑποκυροῖ. (αὐτόγραφον).

Σημείωσις. Ἴδε καὶ *Μυρτ.* Ἀποστολίδου, Ὁ ἀπὸ Σηλυβρίας Φιλιππουπόλεως Παῖσιος, ἐνθ. ἀνωτ. σελ. 33. Πάντα τὰ μέλη τῆς ἑπταμελοῦς τῆς Ἑλληνικῆς κεντρικῆς σχολῆς καὶ τῆς πενταμελοῦς τοῦ νοσοκομείου ἐφορείας εἶναι Ἕλληνες ἐκ προγόνων, μεγαλέμποροι καὶ ἔμποροι. Οἱ Βούλγαροι τζορμπατζῆδες, καίπερ ἑλληνίζοντες, δὲν μετεῖχον ἀκόμη τῆς διοικήσεως τῶν κοινῶν. Ἀπὸ τοῦ Νικηφόρου, ὡς φαίνεται ἐκ τῶν κωδίκων, ἄρχονται ἀναμειγνυόμενοι εἰς τὴν κοινότητα. Ἡ Ἑλληνικὴ σχολή, ὑφίσταται ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ 18ου αἰῶνος, ἄρα δὲν πρόκειται περὶ

συστάσεως αὐτῆς, ἀλλὰ περὶ συστηματοποιήσεως καὶ ἀναπτύξεως. Ἐν τῇ § 10 ἀνωτέρω ἀναγράφονται οἱ λογαριασμοὶ αὐτῆς ὡς καὶ τοῦ νοσοκομείου ἀπὸ τοῦ ἔτους 1790 ἤδη, ὡς καὶ οἱ μισθοὶ τῶν διδασκάλων αὐτῆς μετὰ τῶν ὀνομάτων των. Περὶ τῶν Ἑλλην. σχολείων τῆς Φιλιππουπόλεως ἴδε: *Μυρτ. Ἀποστολίδου*, ἐν τοῖς *Θρακικοῖς τόμ. Β'*, ἔτ. 1924, σελ. 94 κ. ἑ. Γράφονται πλημμελῶς αἱ λέξεις: *ἐγκεντρίζεται, καλλίπλαστον, ἀγωνιζόμενος*.

Ἄρ. 11

**Ἀπόφασις κληρικῶν καὶ προκρίτων Φιλιππουπόλεως
περὶ τῶν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις στασιδίων**

(Κώδ. Γ. σελ. 65 ἢ νζ' ἔτ. 1819 Π, 1)

Ἡ ταπεινότης ἡμῶν μετὰ τῶν περὶ ἡμᾶς ἐντίμων κληρικῶν καὶ λοιπῶν προκρίτων τῆς πόλεως ταύτης Φιλιππουπόλεως διὰ τὴν εὐταξίαν καὶ ἡσυχίαν τοῦ κοινοῦ πᾶσαν ἔννοιαν ἔχοντες, μάλιστα δὲ διὰ τὴν εὐταξίαν καὶ εὐκοσμίαν τῶν ἐκκλησιῶν, εἶδομεν ὅτι οὐκ ὀλίγαι ἔριδες καὶ συγχύσεις καὶ ἀταξία μεγάλη συμβαίνει ἐν ταῖς ἀγίαις ἐκκλησίαις ἐξ αἰτίας τῶν γυναικείων στασιδίων, παρὰ λόγον ταῦτα ἐνίων ἰδιοποιουμένων· ὅθεν ἵνα παύσωνται εἰς τὸ ἐξῆς αἱ τοιαῦται ἔριδες καὶ ἀλληλομαχίαι μετὰ τῶν γυναικῶν, ἔγνωμεν ὅρον τινὰ θέσθαι κατὰ γνώμην καὶ ἀρέσκειαν πάντων τῶν ἐνοριτῶν τῶν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις ἐκκλησιαζομένων. Καὶ δὴ εὐλογον δοκεῖ τοῖς πᾶσι περὶ τῶν γυναικείων στασιδίων, ἵνα ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ εἰς τὸ ἐξῆς, ὅστις τῶν ἐνοριτῶν ἔχει στασίδιον γυναικεῖον ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς αὐτῆς ἐνορίας, ἐν ἣ καὶ τὸ ὀσπήτιον αὐτοῦ εὐρίσκεται κείμενον, διακατέχη αὐτὸ τὸ στασίδιον ἀναφαιρέτως καὶ ἀναποσπάστως αὐτός τε καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ ἐφ' ὅρου ζωῆς αὐτῶν, μετὰ θάνατον δὲ αὐτῶν κληρονομῶσιν αὐτὸ οἱ κατιόντες διάδοχοι καὶ κληρονόμοι αὐτῶν, ἡγουν τὰ τέκνα αὐτῶν καὶ τὰ τέκνα τῶν τέκνων αὐτῶν, προτιμωμένων πάντοτε τῶν μειζόνων· ὅταν δὲ τὸ ρηθὲν ὀσπίτιον πωληθῇ καὶ ἔλθῃ εἰς χεῖρας ξένας, τότε τὸ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ γυναικεῖον στασίδιον τοῦ ρηθέντος ὀσπιτίου ἀπολαμβάνῃ αὐθις ἡ ἐκκλησία ὡς ἴδιον αὐτῆς καὶ ἐξ ἀρχῆς ὄν κτῆμα, μηδενὸς τὸ παρὰ παν ἐναντιουμένου ἢ ἀντιλέγοντος, καὶ δίδωσιν αὐτὸ ἡ ἐκκλησία κατὰ φιλοτιμίαν τῷ νέῳ ἀγοραστῇ τοῦ αὐτοῦ ὀσπιτίου ἢ ἄλλῳ τινὶ τῶν ἐνοριτῶν, προτιμωμένου ὅμως, ὡς εἶπομεν, τοῦ νέου ἀγοραστοῦ. Οὕτως ἔδοξε πᾶσι τοῖς ἐνωρίταις ταύτης τῆς πόλεως γνώμη καὶ συναινέσει καὶ τῆς ἐμῆς ταπεινότητος καὶ οὕτως ὀφείλει τοῦ λοιποῦ ἢ περὶ τῶν γυναικείων στασιδίων διευθέτησις γίνεσθαι. Ἄν δέ τις τῶν χριστιανῶν ἀνὴρ ἢ γυνὴ τολμήσῃ νεωτερίσασθαι καὶ μὴ φυλάξαι ταύτην τὴν κοινῇ γνώμῃ γενομένην ἀπόφασιν πρὸς εὐκοσμίαν καὶ εὐταξίαν τῶν ἐκκλησιῶν καὶ τῆς κοινότητος ἀφορῶσαν, ὁ τοιοῦτος παιδεύσθω ἐκκλησιαστικῶς πρὸς σωφρονισμὸν καὶ ἄλλων. Διὸ καὶ ἐγένετο τὸ παρὸν, βεβαιωθὲν συνήθως παρ' ἡμῶν καὶ κατεστρώθη ἐν τῷ κώδικι τῆς καθ' ἡμᾶς μητροπόλεως Φιλ(π)πόλεως

εἰς ἔνδειξιν καὶ διηγετικὴν τὴν ἀσφάλειαν. Ἐν Φιλιππουπόλει ἐν ἔτι αὐτῷ φεβρουαρίου α΄.

Ὁ Φιλιππουπόλεως Παῖσιος ὑποκυροῖ.

† Ὁ Οἰκονόμος Κωνσταντῖνος ἱερεὺς μάρτυς ὅτι ἰσὸν ἔστι.

† Σακελλίου Ἰωάννης ἱερεὺς μάρτυς ὅτι ἰσὸν ἔστι.

† Πρωτονοτάριος Ἰωάννης ἱερεὺς μάρτυς ὅτι ἰσὸν ἔστι.

† Ἱερομνήμων Βασίλειος ἱερεὺς μάρτυς ὅτι ἰσὸν ἔστι.

X'' Κυριᾶκος Μελκὼν πρωτομαῖστορ τῶν ἀμπατζήδων, μάρτυς ὅτι ἰσὸν ἔστι.

Ἀθανάσιος Γεωργίου Πολίτογλους μάρτυς ὅτι ἰσὸν ἔστι.

X'' Κωνσταντῖνος Παπᾶ Δημητρίου μάρτυς ὅτι ἰσὸν ἔστι.

X'' Παῦλος Τζόνου μάρτυς ὅτι ἰσὸν ἔστι.

Νικόλαος Δημητρίου Γιαζιτζῆς μάρτυς ὅτι ἰσὸν ἔστι.

Κωνσταντῖνος Χρίστου Ἀρναούτογλους μάρτυς ὅτι ἰσὸν ἔστι.

X'' Σκάρλος Ἰωάννου, μάρτυς ὅτι ἰσὸν ἔστι.

Σημ. Ἐκ τῶν ὑπογεγραμμένων ἐπὶ προκρίτων πολιτῶν, πάντων Ἑλλήνων ἐμπόρων, οἱ τέσσαρες πρῶτοι εἶναι ἀμπατζήδες, οἱ δὲ ἄλλοι τρεῖς καυταντζήδες. Ὁ τελευταῖος, ὅστις ἀλλαχοῦ τῶν κωδίκων ὑπογράφεται Μαρασλῆς, εἶναι πρὸς πατρὸς θετός τοῦ μεγάλου ἐθνικοῦ εὐεργέτου Γρηγορίου Μαρασλῆ.

Ἄρ. 12

Ἐξοφλητικὸν ἀποδεικτικὸν πρωτομαῖστορῶν περὶ παραλήψεως ἀπὸ τοῦ πρωτομαῖστορος τῶν ἀμπατζήδων X'' Κυριάκου Μελκὼν ἐντόκου πρὸς φύλαξιν ποσοῦ 12710 γρ. μετ' εὐχαριστιῶν.

(Κώδ. 1, σελ. 75 ἢ 76, ἔτ. 1820.XI.2)

Διὰ τοῦ παρόντος ἐκκλησιαστικοῦ ἐξοφλητικοῦ ἀποδεικτικοῦ καὶ ἐμμιωτύρου γραμματος γίνεται δῆλον ὅτι παραστάντες ἐνώπιον ἡμῶν καὶ τῶν περὶ ἡμᾶς ἐντίμων κληρικῶν καὶ λοιπῶν προκρίτων τὰ ἐν Φιλιππουπόλει εὐλογημένα ἐσνάφια, οἷτε τίμιοι πρωτομαῖστορες καὶ μαῖστορες αὐτῶν ἰδίῳ στόματι ὡμολόγησαν ὅτι τὸν λογαριασμὸν τῶν κοινῶν ἄσπρων, τὰ ὁποῖα ἐλήφθησαν διὰ μέσου τῆς βασιλικῆς κρίσεως ἀπὸ ἔτους 1816 καὶ ἐδόθησαν τῷ κυρ X'' Κυριάκῳ Μελκὼν ὡς πρωτομαῖστορι τῶν ἀμββατζήδων εἰς ἐφόρευσιν καὶ φύλαξιν, συμποσούμενα ὅλα ὁμοῦ εἰς γρ. δώδεκα χιλιάδας ἑπτακόσια δέκα, N. 12710, καθὼς φαίνονται καταγεγραμμένα εἰς τὸν κώδικα τῆς βασιλικῆς κρίσεως, τὰ ὁποῖα καλῶς ἐξοικονομήσας καὶ ἐφορεύσας ὁ εἰρημένος κυρ X'' Κυριᾶκος ἔκτοτε μέχρι σήμερον, παρέδωκε τὸν λογαριασμὸν ὅλων αὐτῶν τῶν ἄσπρων σὺν τῷ δεδουλευμένῳ τόκῳ τῶν μέχρις ὀβολοῦ εἰς τὸν νέον πρωτομαῖστορα τοῦ συναφίου τῶν παρόντων καὶ τῶν λοιπῶν μαῖστόρων τοῦ συναφίου τῶν. Καὶ λοιπὸν ἐπειδὴ τὸ εὐλογημένον ἐσνάφιον τῶν ἀμββατζήδων ὁμοῦ μὲ τὰ λοιπὰ εὐλογημένα ἐσνάφια ἀνεθεώρησαν ὅλον

αὐτὸν τὸν λογαριασμὸν λεπτομερῶς καθὼς φαίνεται καταγεγραμμένος εἰς τὸν κώδικα τῆς ἀγιοτάτης μητροπόλεως Φιλιππουπόλεως, ἔτι δὲ καὶ εἰς τὸ κοινὸν κατάστιχον, ὅπου τὰ εὐλογημένα συνάφια τὸν ἔχουσι καταγεγραμμένον, διὰ τοῦτο ὁμολογοῦσιν ὅλα ἀπλῶς τὰ συνάφια ἐνώπιον ἡμῶν ὅτι τὸν ρηθέντα λογαριασμὸν τῶν ἀνωτέρω ἄσπρων εἰς ὅσον καιρὸν ἐστάθη εἰς ἐφορίαν καὶ (χρησιν); τοῦ κῦρ X'' Κυριάκου Μελκῶν, ἐπειδὴ τὸν παρέλαβον ἀσφαλῶς παρ' αὐτοῦ καὶ τὴν ξεκαθάρισιν τοῦ προτέρου λογαριασμοῦ καὶ τὴν ἀναθεώρησιν τοῦ τωρινοῦ ὅλην μέχρι λεπτοῦ καὶ ἔλαβον αὐτὰ ὅλα ἕως τῆς σημερινῆς ἀναθεωρήσεως, ὁμολογοῦσιν ὅτι ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ εἰς τὸ ἕξῃς ὁ ρηθεὶς X'' Κυριάκος μένει ἀνενόητος καὶ ἀκαταζήτητος ἐκ πάσης ἐνοχῆς καὶ βλάβης τούτων τῶν ἄσπρων. Ὅψέ ποτε δέ τις κινηθῆ κατὰ τοῦ X'' Κυριάκου περὶ τούτων τῶν ἄσπρων, ἔχουσι νὰ ἀποκρίνωνται τὰ εἰρημένα ὅλα συνάφια τῆς Φιλιππουπόλεως μὴ ἐνεχομένου οὐδαμῶς τοῦ X'' Κυριάκου, ὡσὰν ὅπου παρέλαβον ὅλον τὸν λογαριασμὸν τῶν ρηθέντων ἄσπρων σῶον καὶ ἀνελλιπῆ σὺν τῷ δεδουλευμένῳ τόκῳ τῶν μέχρι ὀβολοῦ. Οὕτως ὁμολόγησαν ἰδίῳ στόματι καὶ εἰς τὴν περὶ τούτου ἔνδειξιν καὶ ἀσφάλειαν ἐγένετο τὸ παρὸν ἐκκλησιαστικὸν ἐξοφλητικὸν καὶ ἐμμάρτυρον γράμμα καὶ ἐδόθη τῷ X'' Κυριάκῳ, καταστρωθὲν καὶ ἐν τῷ κώδικι τῆς καθ' ἡμᾶς μητροπόλεως Φιλιππουπόλεως καὶ ἐπιβεβαιωθὲν σφραγίδος καὶ παρ' ἡμῶν, ἵνα ἔχη τὸ κῦρος καὶ τὴν ἰσχύον ἐν παντὶ κριτηρίῳ δικαιοσύνης. ἀσφ. Νοεμβρίου β'.

Ὁ πρωτομαίστωρ τῶν ἀμπατζήδων Ἀθανάσιος Κοινσταντίνου Βουλγούρογλου μάρτυς, Χριστόδουλος X'' Στοιγιάννου μάρτυς, Ἀθανάσιος Γεωργίου μάρτυς, X'' Κωνσταντῖνος Παπα Δημητρίου μάρτυς, Γρηγόριος Ἀντωνίου μάρτυς, Δημήτριος X'' Γιαννάκογλου μάρτυς, X'' Κοσμᾶς Γεωργίου μάρτυς, X'' Σκάρλος Μαρασλῆς μάρτυς, X'' Παῦλος Ἰζόνου μάρτυς, Χριστόδουλος Νακαχιζόγλου μάρτυς, Κωνσταντῖνος Ἀρναούτογλου μάρτυς, Ἰωάννης Θεοδοσίου Σλαβούια μάρτυς, Στάβρης τοῦ Μήτσου μάρτυς, Ἰωάννης πρωτομαίστωρ μάρτυς, Θεόδωρος Παρασκευᾶ μάρτυς, Νικόλαος Εὐστρατίου μάρτυς, Γκάντζος Μιχαὴλ μάρτυς, Ἀγγελῆς Φιλίππου μάρτυς, Θεοδόσιος μάρτυς. Ὁ Φιλιππουπόλεως Παῖσιος.

Σημείωσις: Περὶ τοῦ ποσοῦ τούτου, ὅπερ ἐλήφθη δικαστικῶς καὶ παρεδόθη πρὸς ἐκμετάλλευσιν ἐντόκως τῷ πρωτομαίστῳ τῶν ἀμπατζήδων, οὐδεὶς λόγος γίνεται ἐν τοῖς ἀρχείοις τῶν ἀμπατζήδων. Ἐπειδὴ ὅμως ἀνήκεν εἰς τὰ ἐσνάφια (κοινὰ ἄσπρα) εἰκάζεται ὅτι ἦτο παράνομός τις φορολογία ἐπιβληθεῖσα ὑπὸ τινος διοικητοῦ εἰς τὰ ἐσνάφια, ἅτινα κατόπιν ἐζήτησαν τὸ δίκαιόν των διὰ τῆς δικαστικῆς ὁδοῦ (βασιλικῆς κρίσεως) καὶ τὸ ἔλαβον. Ἐν τῷ γράμματι λέγεται ὅτι ὁλος ὁ λογαριασμὸς εἶναι καταγεγραμμένος λεπτομερῶς εἰς τὸν κώδικα τῆς ἱερᾶς μητροπόλεως. Τοιοῦτος δὲν ὑπάρχει· ἐξ οὗ τεκμηριοῦται ὅτι ἡ μητρόπολις εἶχε καὶ ἄλλους κώδικας. Οἱ ὑπογεγραφομένοι μάρτυρες εἶναι γνωστοὶ καὶ ἐξ ἄλλων πρακτικῶν τῆς μητροπόλεως καὶ ἐκ τῶν ἀρχείων τῶν ἀμπατζήδων. Ἐνδεκα ἐξ αὐτῶν εἶναι ἀμπατζῆδες, τέσ-

σαρες κωνταντζήδες, τρεις γουναράδες καὶ οἱ τελευταῖοι δύο πιθανόν μὴ κάληδες. Τούτων δύο μόνον εἶναι βουλγαρεπώνυμοι ὁ Χ' Στοιγιάννου καὶ Μήλιου, καὶ εἰς βουλγαρώνυμος ὁ Γκάντζος. Πάντες ἐξηλληνισμένοι.

Ἄρ. 13

**Ὁμολογία χρεωστικῆ τῶν πατέρων τῆς μονῆς Πετριτσονιτίσσης
πρὸς τὴν κοινότητα Φιλιππουπόλεως**

(Κώδ. I, σελ. 76 ἢ ξή, ἔτ. 1821, II, 16).

Διὰ τῆς παρούσης κοινῆς ἡμῶν ἐνσφραγίστου ὁμολογίας δηλοποιούμεν ἡμεῖς οἱ πατέρες τοῦ ἱεροῦ μοναστηρίου τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου τῆς ἐπονομαζομένης Πετριτσονιτίτζης, τὰ νῦν δὲ Βασκόβου, ὅτι ἐδανείσθημεν διὰ χρεῖαν κοινὴν τοῦ ἱεροῦ ἡμῶν μοναστηρίου παρὰ τοῦ εὐγενεσιτάτου ἄρχοντος ρήτορος τζελεπῆ Δημητράκη Ἰωάννου Νικίδου ἀπὸ χρημάτων ἕνεκα βοήθειας πτωχῶν ἐν Φιλιππουπόλει ἀγάμων παρθένων γρ, τρεῖς χιλιάδας κεφάλαιον Ν. 3000, ἐπὶ συμφωνίᾳ τόκου πρὸς δέκα εἰς τὰ ἑκατὸν τὸ ἔτος· καὶ τὸ μὲν κεφάλαιον τούτων τῶν χρημάτων ἔσεται ἀναπόσπαστον εἰς αἰὲ ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ μοναστηρίου, ὃ δὲ ἐτήσιος τόκος τὰ τριακόσια γρ. δοθήσεται κατ' ἔτος ἀφαιρέτως ἕνεκα ὑπανδρείας, ὡς ἔφημεν, ἀπόρων παρθένων καὶ ἄλλων πτωχῶν χρεῖαν ἔχόντων. Εἰς τὴν περὶ τούτου οὖν ἐνδειξὴν ἐγένετο ἡ παροῦσα ἡμῶν ἐνυπόγραφος καὶ ἐμμάρτυρος κοινὴ ὁμολογία τῇ ἰδίᾳ σφραγίδι τοῦ ἱεροῦ ἡμῶν μοναστηρίου σφραγισθεῖσα καὶ ἐπιβεβαιωθεῖσα συνήθως παρὰ τοῦ πανιερωτάτου καὶ σεβασμιωτάτου ἡμῶν δεσπότη ἀγίου Φιλιππουπόλεως κυρίου κυρίου Παΐσιου. Καὶ ἡ μὲν πρωτότυπος ὁμολογία ἐπέμφθη τῷ αὐτῷ ἄρχοντι ρήτορι, τὸ δὲ ἴσον αὐτῆς κατεστρώθη ἐν τῷ κώδικι τῆς ἀγιωτάτης μητροπόλεως Φιλιππουπόλεως, ὅπερ ἔχει τὸ κῦρος καὶ τὴν ἰσχὺν ἐν παντὶ κοιτηρίᾳ δικαιοσύνης.

Ἐν Φιλιππουπόλει 1821 Φεβρουαρίου 16.

ὁ σκευογύλαξ Βασκόβου Σίλβεστρος ἱερομόναχος βεβαιοῖ,
ὁ καθηγούμενος Βασκόβου Θεόκλητος ἱερομόναχος ὑποβεβαιοῖ,
ὁ προηγούμενος Χ' Παΐσιος ἱερομόναχος βεβαιοῖ, ὁ προηγούμενος Ἀββακοῦμ βεβαιοῖ, ὁ Ἐφραῖμ προηγούμενος βεβαιοῖ, Ἀνανίας ἱερομόναχος βεβαιοῖ, ὁ οἰκονόμος Κωνσταντῖνος ἱερεὺς μάρτυς, ὁ σακελλάριος Ἐμμανουὴλ ἱερεὺς μάρτυς, Ἰωάννης Θεοδοσίου Σλαβουρίας μάρτυς, Ἀθανάσιος Χ' Δημητρίου Γκιουμοὺς κερδάνη μάρτυς, Πέτρος Παπᾶ Σαοὺλ μάρτυς.

Ὁ Φιλιππουπόλεως μητροπολίτης Παΐσιος ἐπιβεβαιοῖ.

Σημείωσις. Ἐκ τῆς ὁμολογίας ταύτης δηλοῦται ὅτι ἐν τῇ μητροπόλει ὑπῆρχε ταμεῖον ἀγαθοεργίας πρὸς ὑπανδρείαν ἀπόρων ἀγάμων παρθένων καὶ ἀρωγὴν ἄλλων ἐνδεῶν, οὗ ταμίας ἦτο ὁ ἄρχων ρήτωρ Δημητράκις Ἰωάννου Νικίδης. Ἡ ἔντοκος τοποθέτησις τοῦ κεφαλαίου παρὰ τῇ μονῇ Βασκόβου ἐλλείπει τότε πιστωτικῶν

ἰδρυμάτων ἦτο ἀσφαλῆς ἕνεκα τῶν ἐσόδων τῆς μονῆς. Ὁ μνημονευόμενος ρήτωρ ἀνῆκεν εἰς τὴν παλαιὰν ἀρχοντικὴν οἰκογένειαν τῶν Νίκογλου ἢ Νικίδου, ὧν μέλη ἦσαν ἀξιωματοῦχοι τῆς μητροπόλεως. Μέλη τῆς οἰκογενείας μνημονεῖνται ἐμπορευόμενα ἐν Ἰνδίαῖς, ὁ Γιάγκος Νικίδης (ἔτ. 1815, κώδ. I, σελ. 52 (μὲν καὶ ἐν Ρενίῳ τῆς Ρωσσίας ὁ Ἰωάννης καὶ Κωνσταντῖνος Παπᾶ Νίκογλου, Φιλιππουπολίται, μνηθέντες εἰς τὴν φιλικὴν Ἑταιρείαν τῷ 1821 (πίναξ ἐταίρων ἐν τῷ Δοκιμίῳ περὶ τῆς φιλικῆς ἑταιρείας τοῦ Ἰωάννου Φιλήμονος, ἀρ. 411 καὶ 412). Ἡ οἰκογένεια ἐξέλιπεν ἕνεκα ἀποδημιῶν καὶ θηλυγονίας. Οἱ ὑπογραφόμενοι τρεῖς μάρτυρες εἶναι Ἕλληνες μεγαλέμποροι, μέλη τακτικὰ τοῦ διοικητικοῦ τῆς μητροπόλεως συμβουλίου.

Ἄρ. 14

*Ἴσον τῆς ἐγγυητικῆς κοινῆς πρὸς τὸν πατριάρχην Γρηγόριον τῶν
Φιλιππουπολιτῶν ἐπιστολῆς*

(Κώδ. I, σελ. 77 ἢ 78, ἔτ. 1821, IV, 1.)

Ἐδεξάμεθα μετ' εὐλαβείας τὴν εἰς ἡμᾶς τοὺς εὐτελεῖς ραγιαῖδες τῆς Φιλιππουπόλεως σταλεῖσαν πατριαρχικὴν καὶ συνοδικὴν ἐπιταγὴν διακελεύουσαν ἡμῖν περὶ τοῦ καθήκοντος χρέους τοῦ ραγιαλικίου ἡμῶν ἐφ' ᾧ καὶ χάριτας ὁμολογοῦμεν τῇ ἀγιωτάτῃ τοῦ Χριστοῦ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ, ὅτι ὡς κοινὴ μήτηρ νουθετεῖ καὶ ἡμᾶς τοὺς ταπεινοὺς αὐτῆς δούλους καὶ συμβουλεύει τὰ δέοντα. Ὅθεν διὰ τῆς παρουσίας ἡμῶν κοινῆς ἀναφορᾶς κατὰ χρέος ἀποδιδόντες τὰς δουλικάς ἡμῶν προσκυνήσεις τῇ ὑμετέρᾳ θειοτάτῃ παναγιότῃ καὶ τοῖς σεβασμιωτάτοις ἀγίοις γέρονσι, τοῖς τε πανεκλαμπροτάτοις καὶ τιμιωτάτοις προὔχουσι καὶ προκρίτοις τοῦ γένους ἡμῶν ἀναφέρομεν ταπεινῶς, ὅτι ἀφοῦ ἔφθασαν ταῦτα τὰ ἱερὰ γράμματα, ἀνυπερθέτως ἀνεγνώσθησαν ἐπ' ἐκκλησίας καὶ ἐδόθη εἰς ὅλους αὕτη ἡ εἴδησις καὶ κοινῶς καὶ ἰδίᾳ ἐκάστῳ καὶ ἔρευναν μεταξὺ ἡμῶν ἐποιήσαμεν καὶ ἐγγυήσει τῇ μετ' ἀλλήλων κατησφαλίσθημεν, ἀλλὰ Θεῖῳ ἔλεει διὰ τῶν ὑμετέρων παναγίων εὐχῶν ὅλοι ἀπλῶς μικροί τε καὶ μεγάλοι ὡς εὐσεβεῖς ἀνέκαθεν καὶ ὀρθόδοξοι καὶ πτωχοὶ μὲν, ἀλλὰ πιστοὶ καὶ σατικανὲ ραγιαῖδες τῆς κοινῆς ἡμῶν εὐεργέτιδος κραταιᾶς βασιλείας ὡς δόγμα πίστεως ἀσφαλῶς φυλάττομεν τὴν εἰς τοὺς κρατουῦντας ἡμῶν χρεωστουμένην ὑποταγὴν καὶ εὐπειθειαν, καθότι εἰς τὸ ἔαμου(;) τοῦτο τοῦ κραταιοῦ δεβλετιοῦ πλουσιοπαρόχως, καθ' ἑκάστην ἀναλαμβάνομεν τὰ βασιλικά ἐλέη ὑπὸ τοῦ μηδενὸς διόλου ἐνοχλούμενοι οὔτε εἰς τὰ μικρὰ ὑποστατικὰ ἡμῶν οὔτε εἰς τὴν τιμὴν οὔτε εἰς τὴν θρησκείαν, ἀλλὰ ζῶντες διὰ πάντα ἐν πάσῃ ἀνέσει καὶ ἡσυχίᾳ καὶ μάλιστα εἰς τὰς λαμπρὰς καὶ εὐτυχεῖς ἡμέρας τοῦ νῦν κραταιοτάτου, δικαιοτάτου καὶ εὐσπλαχνικωτάτου ἡμῶν ἀνακτος. Ὅθεν ὅλοι ὁμοῦ σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις οὐ παύομεν νύκτα καὶ ἡμέραν καθικετεύοντες αὐτὸν τὸν ἐπουράνιον καὶ πολυέλιον Θεὸν ὑπὲρ τῆς μακροχρονίου ζωῆς καὶ ὑγείας τοῦ κράτους καὶ ἵνα διαιωνίξῃ τὸ κράτος αὐτοῦ ἐν εἰρήνῃ τελείᾳ πανευδαιμόνως καθυποτάσσων ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ πάντα ἐχθρὸν καὶ πολέμιον. Οὐχ ἦττον δὲ ἐσμὲν εὐχάριστοι καὶ

δοιζήδες εἰς τὸ κράτος αὐτοῦ, καθότι ἠλέησεν ἡμᾶς τὸν φακίρ φουκαρᾶν ραγιᾶν αὐτοῦ τῇ ἀποστολῇ εἰς τὸν τόπον ἡμῶν ἐνὸς τοιούτου φρονίμου, φιλοδικαίου καὶ φιλοπτώχου διοικητοῦ καὶ ἡγεμόνος τοῦ ἐνδοξοτάτου ναζήρ ἡμῶν Βελῆ ἀγᾶ καπητζήμπαση, ὅστις ὡς σαδικανὲς τῆς κραταιᾶς βασιλείας εὐθύς, ἀφοῦ ἦλθεν εἰς τὸν τόπον μας, πρώτην φροντίδα ἀνέλαβε τὸ σιανέτι ἡμῶν τῶν πτωχῶν ραγιαδῶν φροντίζων κα. ἅπαντα διὰ τὴν κοινὴν ἡμῶν ἄνεσιν καὶ ἡσυχίαν. Ταῦτα μὲν δουλικῶς· αἱ δὲ πανάγια καὶ θεοπειθεῖς αὐτῆς εὐχαὶ εἴησιν πᾶσιν ἡμῖν σκέπη διὰ βίου καὶ σωτηρία. αωκα', Ἀπριλίου α^η.

Τῆς ὑμετέρας θειοτάτης καὶ σεβασμιωτάτης ἡμῖν παναγιότητος

Λοῦλοι ταπεινότατοι :

† ὁ Φιλ)πόλεως Παῖσιος	Ἀναστάσιος Χρυσάφης
† ὁ οἰκονόμος Κωνσταντῖνος ἱερεὺς	Χρυσάφης Ἀγγέλου
† ὁ σακελλάριος Ἐμμανουὴλ ἱερεὺς	Ἰωάννης Θεοδοσίου Σλαβούιας
† ὁ σακελλίου Ἰωάννης ἱερεὺς	Δημήτριος Μιχαὴλ Κύρου
† ὁ πρωτονοτάριος Ἰωάννης ἱερεὺς	Πέτρος Παπᾶ Σαοῦλ
† ὁ ἱερομνήμων Βασίλειος ἱερεὺς	Πέτρος Γεωργίου Ράνου
Οἱ ἐκ κωμοπόλεως Στενιμάχου	Στογιάννης Θεοδώρου
X'' Νικόλαος Κωνσταντίνου	Ἀγγελῆς Κοκόσης
X'' Κοσμᾶς Ἀγγέλου	Δημήτριος X'' Γιαννάκι

Εἶτα ἀκολουθοῦσιν ὑπογραφαὶ τῶν ἐπισημοτέρων κατὰ ρουφέτια μαῖστώνων προῦπογράφοντος τοῦ πρωτομαῖστορος ἐκάστου ρουφείου: ἦτοι ὑπογραφαὶ ἀμπατζήδων 9, κανταντζήδων 6, γουναράδων 7, μπακάληδων 10, κοϊμτζήδων 2, καζαντζήδων 6, ραπτᾶδων 5, δουλγκέρηδων 4, ἀσταριτζήδων 2, ψωμάδων 3, καζάσηδων 2, παπουτσήδων 3, μουμτζήδων 3, μπαχτσεβάνηδων 4, ταχτατζήδων 2 καὶ 2 τζορμπατζήδων τῶν ἐν τῇ πόλει Παυλικιανῶν.

Σημείωσις. Τὸ ἐγγυητικὸν τοῦτο τῆς πολιτείας (κοινότητος) Φιλιππουπόλεως καὶ τῆς ἐπαρχίας γράμμα ἐγένετο ἅμα τῇ λήψει τῆς γνωστῆς συνοδικῆς ἐγκυκλίου τῆς ἀποσταλείσης εἰς πάσας τὰς μητροπόλεις τοῦ κλίματος τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριαρχείου ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου πατριάρχου ἐθνομάρτυρος Γρηγορίου τοῦ Ε', ἐπὶ τῇ κηρύξει ἐν Μολδοβλαχίᾳ κατὰ Μάρτιον τοῦ 1821 τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ ἐλληνικοῦ γένους ὑπὸ τοῦ Ἀλεξ. Ὑψηλάντου. (Ἴδε Μυρτ. Ἀποστολίδου, ὁ ἀπὸ Σηλυβρίας Φιλιππουπόλεως Παῖσιος, ἐνθ. ἀνωτ. σελ. 29).—Ὁ κατὰ πρότον μνημονευόμενος ἐνταῦθα ἐν τῷ κώδικι Στογιάννης Θεοδώρου, εἶναι ὁ βεγλικτζῆς Στογιάννος Θεοδώροβιτζ, νεώτερος ἀδελφὸς τοῦ μεγάλου Βούλκου τζορμπατζῆ, ὅστις ἐγκατέστη εἰς τὴν Φιλιππούπολιν ἐκ Κοπρισιτίτης ἀρχομένου τοῦ 19ου αἰῶνος καὶ ἐπὶ Νικηφόρου ἀνεμείχθη εἰς τὴν διοίκησιν τῶν κοινῶν μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Βούλκου, ἐγκαταστάντος βραδύτερον καὶ τούτου εἰς τὴν πόλιν τῷ 1817. Ἀμφότεροι οὗτοι ἔχοντες ἐφ' ὄρου ζωῆς τὸ προνόμιον τῆς εἰσπράξεως τοῦ φόρου βεγλικ, — τῆς δεκάτης ἐπὶ τῶν νεμομένων ἐν τῇ Εὐρωπαϊκῇ Τουρκίᾳ ποιμνίων, — ἦσαν ἰσχυροὶ παρὰ τοῖς Τούρκοις καὶ πολλοὺς τῶν κινδυνευσάντων κατὰ τὴν Ἑλλ. ἐπανάστασιν ἐλλήνων

Φιλιππουπολιτῶν, θεωρηθέντων ὡς ὑπόπτων, ἔσωσαν διὰ τῆς ἰσχύος των. Ἐκτοτε ἀνemίχθησαν εἰς τὴν διοίκησιν τῆς ἑλληνικῆς κοινότητος γενόμενοι δημογέροντες ἔφοροι τῶν σχολείων, ἐπίτροποι τῶν ἐκκλησιῶν καὶ τοῦ νοσοκομείου, ταμίαι. Ἐννοεῖται ὡς τοιοῦτοι ἠλλήνιζον συγγενεύσαντες μάλιστα μετ' ἐπισήμων εὐγενῶν Ἑλληνικῶν οἰκογενειῶν δι' ἐπιγαμιῶν, διότι τότε ἐν τῇ πόλει τὰ πάντα ἦσαν Ἑλληνικά, ἐκκλησία, σχολεῖον, γλῶσσα, ἤθη καὶ ἔθιμα.

Ἄρ. 15

Ἴσον τῆς πρὸς τὸν πατριάρχην περὶ τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως ἐπιστολῆς τοῦ μητροπολίτου Παΐσιου

(Κώδ. I, σελ. 79 ἢ σα', ἔτ. 1821 IV 8)

Δύο θεσπεσίας εὐχετικάς μοι δεσποτικάς αὐτῆς ἐπιστολάς ἐν μιᾷ ἑβδομάδι εὐλαβῶς παρέλαβον, τὴν μὲν διὰ Τατάρεως τῆς ὑψηλῆς πόρτας πρὸ ὀκτῶ ἡμερῶν, τὴν δὲ διὰ Τατάρεως τοῦ ἐνδοξοτάτου ναζήρ ἀγᾶ ἐφένδη μας Βελῆ ἀγᾶ, τὴν αὐτὴν ἔννοιαν περιεχούσας ἕνεκεν τῆς κακοτροπίας καὶ ἀγνωμοσύνης εἰς τὸ θεοφροῦρητον βασιλείον κράτος τῶν δύο ἐκείνων ἀποστατῶν, καὶ παραχρῆμα ἔκτοτε ὄλαις δυνάμεσιν ἐνεδυσάμην ταύτην τὴν ὑπόθεσιν μὲ πᾶσαν σπουδὴν καὶ ἄοκνον ἐπιμέλειαν καὶ μεταφράσας τὰ σταλέντα μοι συνοδικὰ ἐκκλησιαστικὰ γράμματα εἰς τὴν Βουλγαρικὴν διάλεκτον ἀπέστειλα εἰς ἕκαστον μέρος χρειώδες τῆς ταπεινῆς μου παροικίας μὲ ἐξεπίτηδες ἀνθρώπους μου καὶ πνευματικούς ταξειδιώτας, νὰ ἀναγνωσθῶσιν εἰς ὅλα τὰ μέρη καὶ νὰ γείνωσι διάδηλα καὶ γνωστὰ τὰ σωτήρια παραγγέλματα τῆς ἀγιωτάτης ἐκκλησίας εἰς ἅπαντας τοὺς εὐσεβεῖς καὶ ὀρθοδόξους χριστιανούς καὶ πιστοὺς ραγιᾶδες τῆς κραταιοτάτης καὶ ἀητήτου βασιλείας καὶ νὰ γίνωσι πασίδηλα τὰ ἐπιχειρήματα καὶ χαρεκέτια τῶν κακοβούλων ἐκείνων καὶ νὰ φυλαχθῶσιν οἱ χριστιανοὶ ὡς ἀπὸ πυρὸς ἀπὸ τὰ τοιαῦτα ραδιουργήματα καὶ ἐπιβλαβέστατα ἐπιχειρήματα καὶ ζημιώδη ἀποτελέσματα ψυχῆ τε καὶ σώματι. Καὶ ἔκτοτε πάραυτα ἐσύναξα καὶ πάντας τοὺς ἐνταῦθα ἐγκριωτέρους χριστιανούς τοὺς ἐν Φιλιππουπόλει ἀναγνώσας καὶ ἐπ' ἐκκλησίας τὰ συνοδικὰ γράμματα· ἔλαβον παρ' αὐτῶν τὰ πιστὰ τῆς ἐν ἀλλήλοις αὐτῶν ἐγγυήσεως, οἵτινες εἶναι ὅλοι πιστοὶ ραγιᾶδες καὶ σκλάβοι τοῦ ὑψηλοτάτου Δεβλετίου καὶ φυλάττουσιν ὡς δόγμα πίστεως τὴν πρέπουσαν εὐπείθειαν καὶ πᾶσαν ὑποταγὴν καὶ τὸ σατακάτι εἰς τὸν γαληνότατον, δικαιοτάτον, κραταιότατον καὶ εὐσπλαχνικότατον ἡμῶν ἀνακτα, ὡσάν ὁποῦ ἐν ταύτῃ τῇ ἐποχῇ ζῶσιν ἐν ἀνέσει καὶ ἐλευθερίᾳ εἰς ὅλα τους τὰ χρειώδη. Διὸ καὶ ποιήσας κοινὴν ἀναφορὰν ἐνυπόγραφον καὶ ἐνσφράγιστον ὑπέδειξα αὐτὴν τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἀγᾶ ἐφένδη μας Ναζήρ ἀγᾶ, ὁμιλήσας μετ' αὐτοῦ τὰ δέοντα καὶ τοῦ παρευρεθέντος κριτοῦ μουλᾶ ἐφένδη (ὅστις κατ' αὐτὰς τὰς ἡμέρας ἀναχωρεῖ διὰ τὰ αὐτόθι περαιωθείσης τῆς διορίας του) καὶ μετὰ τῶν λοιπῶν αὐθεντοτόπων (μ)πέηδων, οἱ ὅποιοι ἅπαντες ὡμολόγησαν ὅτι ἀπὸ τὸν ραγιᾶν τους ἐν-

Φιλιππουπολιτῶν, θεωρηθέντων ὡς ὑπόπτων, ἔσωσαν διὰ τῆς ἰσχύος των. Ἐκτοτε ἀνεμίχθησαν εἰς τὴν διοίκησιν τῆς ἑλληνικῆς κοινότητος γενόμενοι δημογέροντες ἔφοροι τῶν σχολείων, ἐπίτροποι τῶν ἐκκλησιῶν καὶ τοῦ νοσοκομείου, ταμίαι. Ἐννοεῖται ὡς τοιοῦτοι ἠλλήνιζον συγγενεύσαντες μάλιστα μετ' ἐπισήμων εὐγενῶν Ἑλληνικῶν οἰκογενειῶν δι' ἐπιγαμιῶν, διότι τότε ἐν τῇ πόλει τὰ πάντα ἦσαν Ἑλληνικά, ἐκκλησία, σχολεῖον, γλῶσσα, ἥθη καὶ ἔθιμα.

Ἄρ. 15

Ἰσον τῆς πρὸς τὸν πατριάρχην περὶ τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως ἐπιστολῆς τοῦ μητροπολίτου Παΐσιου

(Κώδ. I, σελ. 79 ἡ οα', ἔτ. 1821 IV 8)

Δύο θεσπεσίας εὐχαιτικὰς μοι δεσποτικὰς αὐτῆς ἐπιστολάς ἐν μιᾷ ἑβδομάδι εὐλαβῶς παρέλαβον, τὴν μὲν διὰ Τατάρως τῆς ὑψηλῆς πόρτας πρὸ ὀκτῶ ἡμερῶν, τὴν δὲ διὰ Τατάρως τοῦ ἐνδοξοτάτου ναζήρ ἁγᾶ ἑφένδη μας Βελῆ ἁγᾶ, τὴν αὐτὴν ἔννοιαν περιεχούσας ἔνεκεν τῆς κακοτροπίας καὶ ἀγνωμοσύνης εἰς τὸ θεοφροῦρητον βασιλείον κράτος τῶν δύο ἐκείνων ἀποστατῶν, καὶ παραχρῆμα ἔκτοτε ὄλαις δυνάμεσιν ἐνεδυσάμην ταύτην τὴν ὑπόθεσιν μὲ πᾶσαν σπουδὴν καὶ ἄοκνον ἐπιμέλειαν καὶ μεταφράσας τὰ σταλέντα μοι συνοδικὰ ἐκκλησιαστικὰ γράμματα εἰς τὴν Βουλγαρικὴν διάλεκτον ἀπέστειλα εἰς ἕκαστον μέρος χρειώδες τῆς ταπεινῆς μου παροικίας μὲ ἐξεπίτηδες ἀνθρώπους μου καὶ πνευματικούς ταξειδιώτας, νὰ ἀναγνωσθῶσιν εἰς ὅλα τὰ μέρη καὶ νὰ γείνωσι διάδηλα καὶ γνωστὰ τὰ σωτήρια παραγγέλματα τῆς ἁγιωτάτης ἐκκλησίας εἰς ἅπαντας τοὺς εὐσεβεῖς καὶ ὀρθοδόξους χριστιανούς καὶ πιστοὺς ραγιᾶδες τῆς κραταιοτάτης καὶ ἀητήτου βασιλείας καὶ νὰ γίνωσι πασίδηλα τὰ ἐπιχειρήματα καὶ χαρεκέτια τῶν κακοβούλων ἐκείνων καὶ νὰ φυλαχθῶσιν οἱ χριστιανοὶ ὡς ἀπὸ πυρὸς ἀπὸ τὰ τοιαῦτα ραδιουργήματα καὶ ἐπιβλαβέστατα ἐπιχειρήματα καὶ ζημιώδη ἀποτελέσματα ψυχῆ τε καὶ σώματι. Καὶ ἔκτοτε πάραυτα ἐσύναξα καὶ πάντας τοὺς ἐνταῦθα ἐγκριτωτέρους χριστιανούς τοὺς ἐν Φιλιππουπόλει ἀναγνώσας καὶ ἐπ' ἐκκλησίας τὰ συνοδικὰ γράμματα ἔλαβον παρ' αὐτῶν τὰ πιστὰ τῆς ἐν ἀλλήλοις αὐτῶν ἐγγυήσεως, οἷτινες εἶναι ὅλοι πιστοὶ ραγιᾶδες καὶ σκλάβοι τοῦ ὑψηλοτάτου Δεβλετίου καὶ φυλάττουσιν ὡς δόγμα πίστεως τὴν πρέπουσαν εὐπείθειαν καὶ πᾶσαν ὑποταγὴν καὶ τὸ σατακάτι εἰς τὸν γαληνότατον, δικαιοτάτον, κραταιότατον καὶ εὐσπλαχνικότατον ἡμῶν ἄνακτα, ὡσὰν ὁποῦ ἐν ταύτῃ τῇ ἐποχῇ ζῶσιν ἐν ἀνέσει καὶ ἐλευθερίᾳ εἰς ὅλα τοὺς τὰ χρειώδη. Διὸ καὶ ποιήσας κοινὴν ἀναφορὰν ἐνυπόγραφον καὶ ἐνσφράγιστον ὑπέδειξα αὐτὴν τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἁγᾶ ἑφένδη μας Ναζήρ ἁγᾶ, ὁμιλήσας μετ' αὐτοῦ τὰ δέοντα καὶ τοῦ παρευρεθέντος κριτοῦ μουλᾶ ἑφένδη (ὅστις κατ' αὐτὰς τὰς ἡμέρας ἀναχωρεῖ διὰ τὰ αὐτόθι περαιωθείσης τῆς διορίας του) καὶ μετὰ τῶν λοιπῶν ἀϋθεντοτόπων (μ)πέηδων, οἱ ὅποιοι ἅπαντες ὁμολόγησαν ὅτι ἀπὸ τὸν ραγιᾶν τοὺς ἐν-

ταῦθα εἶναι εὐχάριστοι καὶ ἀνύποπτοι [εἰσὶ] καθὼς ὁ ἴδιος ναζήρ ἀγᾶς ἐφένδη μας γράφει ἰδίως εἰς τὴν ὑψηλὴν Πόρταν, ἀποδεικνύων τὴν ἐμπιστοσύνην καὶ πᾶσαν ὑποταγὴν καὶ τὸ σατακάτι τῶν ἐνταῦθα πιστοτάτων ὑπηκόων, ἡ δὲ κοινὴ ἀναφορὰ μετὰ τοῦ γράμματος τοῦ ἐνδοξοτάτου ναζήρ ἀγᾶ ἐφένδη μας Βελῆ ἀγᾶ διὰ τοῦ ἰδίου Ἐπαρχεῶς του προφθάνει ἐντὸς ὀλίγου εἰς βασιλεύσαν μετὰ καὶ τοῦ ἐκδοθέντος ἰλαμίου παρὰ τῆς βασιλικῆς κρίσεως. Ταῦτα μὲν δουλικῶς εἰς ἀπάντησιν τῶν θεσπεσιῶν εὐχετικῶν μοι πατριαρχικῶν ὑμῶν γραμμάτων· αἱ δὲ πανάγια καὶ θεοπειθεῖς ὑμῶν εὐχαὶ εἴησιν καὶ μοι ἐν γήρατι ἤδη διατελοῦντι βαθεῖ καὶ σωματικῶ παθήματι φυλακτῆριοι καὶ ὀδηγοὶ διὰ βίου παντός. Ἐν Φιλιππουπόλει, ἀποκρῶ Ἀπριλίου η'. Τῆς ὑμετέρας θεοσεβεστάτης καὶ σεβασμιωτάτης μοι Παναγιότητος δοῦλος εὐλαβέστατος καὶ ὑποκλινέστατος. Ὁ Φιλιππουπόλεως Παῖσιος.

Σημείωσις. Ἴδε καὶ *Μυρτ. Ἀποστολίδου*, ἐνθα ἄνωτ. σελ. 28 § 6.

Ἄρ. 16

**Ἴσον ἀναφορᾶς τῶν Φιλιππουπολιτῶν πρὸς τὸν πατριάρχη
καὶ τὴν ἱερὰν σύνοδον ἐξαιτουμένων τὴν ἐπάνοδον
τοῦ ἀνακληθέντος μητροπολίτου Σαμουήλ**

(1824, Ἰουλ. 9)

Τὴν ὑμετέραν θειοτάτην καὶ σεβασμιωτάτην ἡμῖν Παναγιότητα σὺν τῇ περὶ αὐτὴν ἀγία καὶ ἱερᾷ συνόδῳ τῶν σεβασμιωτάτων ἀγίων γερόντων δουλικῶς προσκυνοῦμεν καὶ τὴν χαριτόβριτον αὐτῆς δεξιὰν πανευλαβῶς ἀσπάζομεθα. Ἦν διατηροίη τὸ θεῖον ἐν ἀκροιάτῃ ὑγείᾳ καὶ διηνεκεῖ εὐημερία μετὰ μακροζωίας καὶ ἀκλονήτου διαμονῆς ἐπὶ τοῦ παναγίου καὶ οἰκουμενικοῦ αὐτῆς Θρόνου πρὸς σύστασιν καὶ καταρτισμὸν παντός τοῦ ὀρθοδόξου πληρώματος, καύχημά τε καὶ σκέπην ἡμῶν τῶν εὐτελῶν αὐτῆς δούλων. Μετὰ τὴν δουλικὴν ἡμῶν ἐδαφιαίαν προσκύνησιν ἱκετικῶς ἀναφέρομεν τῇ κοινῇ ἡμῶν μητρὶ ἀγιωτάτῃ τοῦ Χριστοῦ μεγάλη Ἐκκλησίᾳ περὶ τοῦ σεβασμιωτάτου ἡμῶν ἀρχιερέως ἀγίου Φιλιππουπόλεως κυρίου Σαμουήλ ὅτι ὅλοι ἀπλῶς οἱ ἐπαρχιωταὶ του καὶ ταπεινοὶ δοῦλοί της, μικροὶ τε καὶ μεγάλοι, εἴμεθα κατὰ πάντα εὐχαριστημένοι ἀπὸ τῆς αὐτοῦ Πανιερότητος, ὡσαύτως καὶ ἡ Πανιερότης ἀφ' ἡμῶν. Διὸ καὶ παρὰ πάντων κοινῶς τιμᾶται καὶ ἀγαπᾶται ὡς πνευματικὸς ἡμῶν πατήρ καὶ νόμιμος καὶ κανονικὸς ἡμῶν ἀρχιερεὺς διὰ τὴν καλὴν αὐτοῦ καὶ ἔμφρονα ποιμαντικὴν, ἣν ἔδειξε καὶ δεικνύει πάντοτε, ἐπαγρυπνῶν καὶ φροντίζων ὑπὲρ τοῦ λογικοῦ αὐτοῦ ποιμνίου κοινῶς τε καὶ ἰδίᾳ ὑπὲρ ἑνὸς ἑκάστου καὶ μὴ διαλείπων καθ' ἡμέραν ἔργῳ τε καὶ λόγῳ τοῦ διδάσκειν ἡμᾶς τὰ πρὸς σωτηρίαν καὶ ὅσα καθήκοντα εἰς τὸ πιστὸν ραγιαλίσιον· ἀλλὰ καὶ οἱ ταπεινοὶ δοῦλοί της, παναγιώτατε καὶ σεβασμιώτατε αὐ-

θέντα καὶ δεσπότα, ὡς εὐσεβεῖς καὶ ὀρθόδοξοι ἀνέκαθεν, καὶ πτωχοὶ μὲν, ἀλλὰ πιστοὶ ἐκ προγόνων καὶ σαδικανῶν ραγιαῶδες τῆς κοινῆς ἡμῶν τροφοῦ καὶ εὐεργέτιδος κραταιᾶς βασιλείας, ὡς δόγμα πίστεως φυλάττομεν ἀκριβῶς τὴν εἰς τοὺς κρατοῦντας ἡμῶν χρεωστουμένην κατὰ πάντα ὑποταγὴν καὶ εὐπειθειαν. Ὅθεν καὶ ἀπαξάπαντες σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις οὐ παύσωμεν νύκτα καὶ ἡμέραν καθικετεύοντες αὐτὸν τὸν ἐπουράνιον καὶ πολυέλαιον Θεὸν ὑπὲρ τοῦ κραταιοτάτου, δικαιοτάτου καὶ εὐσπλαχνικωτάτου ἡμῶν Ἁνακτος (οὗ τὸ κράτος εἶη ἀήττητον καὶ θριαμβεῦον εἰς τοὺς αἰῶνας), καθότι ἄφθονα καὶ πλουσιοπάροχα ἀπολαμβάνομεν καθ' ἑκάστην τὰ βασιλικά αὐτοῦ ἔλεη, οὐχ' ἦττον δὲ καθ' ὅτι ἐπεσκέφατο καὶ ἠλέησεν ἡμᾶς τὸν φακίρ φουκαρᾶ ραγιαῖν του, ἔξαποστείλας εἰς τὸν τόπον ἡμῶν ἓνα τοιοῦτον σεβάσμιον γέροντα, φρόνιμον κατὰ πάντα, φιλοδίκαιον καὶ φιλόπτωχον διοικητὴν καὶ ἡγεμόνα, τὸν νῦν ἐνδοξότατον ναζήρην μας Χ' Ὁσμᾶν ἀγά, ὅστις ὡς σαδικανὸς καὶ πιστὸς καθ' ὅλα τῆς κραταιᾶς βασιλείας, φροντίζει ὅπως διόλου διὰ τὴν ἄνεσιν καὶ ἡσυχίαν παντὸς τοῦ τόπου, ἔξαιρέτως δὲ διὰ τὸ σινεῖτι τοῦ φακίρ φουκαρᾶ ραγιαῖ, προσπαθῶν κατὰ πάντα τρόπον διὰ τὴν κοινὴν ὠφέλειαν μὲ διαφόρους εὐποιίας καὶ χαϊράτια. Ταῦτα μὲν δουλικῶς ἐπειδὴ δὲ εἶναι ὑποψία μήπως τινὲς ἰδιόρρυθμοὶ ἔγραψαν αὐτόσε εἰς τὴν ἀγιωτάτην τοῦ Χριστοῦ μεγάλην Ἐκκλησίαν κατὰ τοῦ ἀρχιερέως ἡμῶν κάποια ἀνύπαρκα θέλοντες νὰ ταράξωσι τὴν ἡσυχίαν ἡμῶν τε καὶ τῆς ἐκείνου Πανιερότητος, διὰ τοῦτο παρακαλοῦμεν θερμῶς, εἰ ἔστι τοιοῦτόν τι, τὸ γράμμα ἐκεῖνο, ἂν εἶναι ὁρισμὸς τῆς, νὰ σταλθῇ πρὸς ἡμᾶς τοὺς δούλους τῆς, διὰ νὰ ἐλέγξωμεν κατὰ πρόσωπον τοὺς τοιοῦτους φιλοταράχους καὶ νὰ παύσωσι τὰς κακοηθείας των. Οὕτω παρακαλοῦμεν καὶ αὐθις αἰ δὲ πανάγια καὶ θεοπειθεῖς αὐτῆς εὐχαὶ καὶ εὐλογίαι εἶψαν ἡμῖν διὰ βίου παντὸς σκέπη καὶ σωτηρία.

Τῆς ὑμετέρας θειοτάτης καὶ σεβασμιωτάτης ἡμῖν Παναγιότητος.

δοῦλοι ταπεινότατοι

αωκδ^φ Ἰουλίου θ'.

Σημείωσις. Ἡ τῶν Φιλιππουπολιτῶν αὕτη πρὸς τὸ πατριαρχεῖον ἀναφορά, ἣτις ἐδημοσιεύθη καὶ ἐν τοῖς Θρακικοῖς (ἐνθα ἀνωτ. σελ 31. § 8) δὲν εἶναι καταγεγραμμένη ἐν τοῖς κώδιξιν, ἀλλὰ περιεσώθη ἐν τοῖς ἐγγράφοις τῆς μητροπόλεως τῆς Πλόβδηφ. Ἀφορᾶ εἰς τὸν μητροπολίτην Σαμουήλ, τὸν διάδοχον τοῦ Παΐσιου, ὅστις γέρων ἤδη νοσήσας πιθανῶς ἐκ τῶν συγκινήσεων καὶ κόπων, εἰς οὓς ὑπεβλήθη κατὰ τοὺς ἀνωμάλους χρόνους τῆς ἐν Φιλιππουπόλει ἀρχιερατείας του, ἀπέθανε φθίνοντος τοῦ 1821. Ὁ ἀμέσως ἐκλεγείς διάδοχος αὐτοῦ πρωτοσύγγελος Σαμουήλ καὶ ἀναλαβὼν τὴν ἀρχιερατείαν κατὰ Ἰανουάριον τοῦ 1822 (Κώδ. II, σελ. 89, ἴδε καὶ ἀνωτέρω § 5) εἶρε τὴν κοινότητα τεταραγμένην, διότι αἱ ἐπιχώρια τουρκικαὶ ἀρχαὶ ἤρξαντο καταδιώκουσαι τοὺς Φιλιππουπολίτας, ὡς μεμνημένους εἰς τὴν φιλικὴν ἐταιρείαν. Τινὲς δὲ τούτων ἐγκαθειρχθησαν, ἐν οἷς καὶ ὁ Χ' Σκάρλος Ἰωάννου Μαρσλῆς, ἀδελφὸς πρεσβύτερος τοῦ ἐν Ὀδυσσῶ Γρηγορίου Ἰωάννου Μαρσλῆ, πατρὸς τοῦ ἐθνικοῦ γνωστοῦ εὐεργέτου Γρηγορίου Γρηγ. Μαρσλῆ, ἐκ τῶν προκρίτων πολιτῶν ἔμπορος καυταντζῆς οὗ ἡ ὑπογραφή πολλάκις φέρεται ἐν τοῖς κώδιξι τῆς

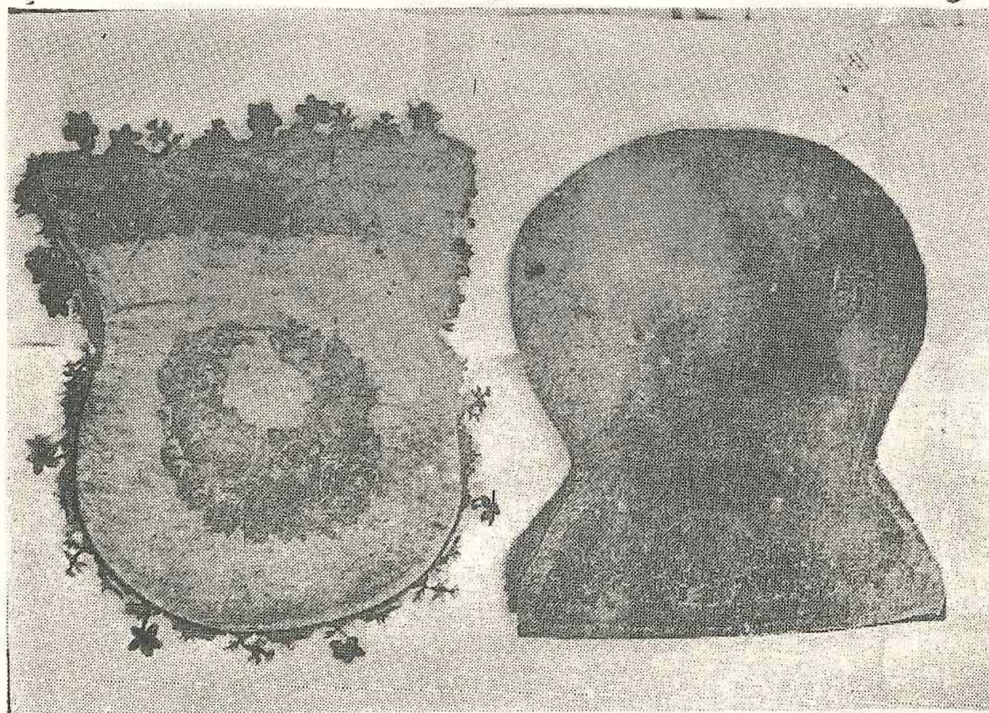
μητροπόλεως. Περί αὐτοῦ λέγεται ὅτι ἀπέθανεν ἐν τῇ εἰρκτῇ εἴτε ἀπαγχονισθεὶς εἴτε ἐκ βασάνων, εἰς ἃ ὑπεβλήθη διὰ τὴν πρὸς τὸν ἀδελφόν του ἐν Ὁδησσῷ κατασχεθεῖσαν ἀλληλογραφίαν του. Ὁ Σαμουήλ, ὅστις εἰργάσθη δραστηρίως πρὸς σωτηρίαν των καταδιωκομένων, ἐγένετο ὑποπτος καὶ πιθανῶς καταρραδιουργηθεὶς διαταγῇ τῆς Ὑψηλῆς Πύλης ἀνεκλήθη εἰς τὴν βασιλεύουσαν, ὅπου ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῇ. Οἱ Φιλιππουπολίται ὅμως, οἵτινες ἠγάπησαν αὐτὸν διὰ τὴν καλὴν καὶ ἔμφορνα ποιμαντικὴν του, διὰ τῆς παρουσίας ἀναφορᾶς, συνταχθεῖσης κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ὑπὸ τοῦ ἱερέως καὶ διευθυντοῦ τότε τοῦ Ἑλληνικοῦ κεντρικοῦ σχολείου Κωνσταντίνου Οἰκονόμου, ἐξητήσαντο παρὰ τοῦ πατριαρχείου τὴν ἐπάνοδόν του, ἀλλὰ δὲν εἰσηκούσθησαν, διότι τῇ 26ῃ Σεπτεμβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους (1824) ἐψηφίσθη μητροπολίτης Φιλιππουπόλεως ὁ πρωτοσύγγελος τῆς μεγάλης ἐκκλησίας Νικηφόρος ὁ Λέσβιος (ἴδε τὸ ἐπόμενον ὑπόμνημα, ἀρ. 17).

(Ἔπεται συνέχεια)

Παροράματα Δ'. τόμ.

Σελ. 12 Ἰωάσαφ διάδοχος τοῦ Δανιὴλ ἀντὶ τοῦ Δαμασκηνοῦ.

» 23 στίχος 3 γραπτέον Καλλινίκου ἀντὶ Κυρίλλου.

Ἀπὸ τῆ θρακικῆ χειροτεχνία.

1.—Καπνοσακκοῦλες δουλεμένες πάνω σὲ ἑταμὶν μὲ shivίλλ (τὸ κέντρο).

Γύρω γύρω μπιμῆλες μὲ μετάξι.

Σημείωσις. Τὰ χειροτεχνήματα (1, 2, 3, 4) εἶναι παλαιότερα ἀπὸ 150 χρόνια καὶ ἀνήκουν στὶς Δ)δες Σαμουήλ ἀπὸ τῆ Φιλιππούπολη, ποὺ τὰ κληρονόμησαν ἀπὸ τὴν προγιαγιά τους.

I. Η ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΤΟΥ ΑΙΜΜΟΝΑ, (ΝΕΜΟΝΟΣ,
 Ἡ ΑΙΜΟΝΟΣ) ΠΑΡΑ ΤΗΝ ΜΕΣΗΜΒΡΙΑΝ
 (Ἐκ χειρογράφων Ἐθν. Βιβλιοθήκης)

Ἐπὶ τοῦ ὑψηλοῦ καὶ βαθέως εἰσχωροῦντος εἰς τὸν Εὐξεινον Πόντον ἀπορῥῶγος ἀκρωτηρίου τοῦ Αἴμου διακρίνονται μόλις ἐξέχοντα τοῦ ἐδάφους καὶ ὑπὸ θάμνους τὸ πλεῖστον κρυπτόμενα τὰ ἐρείπια ἀρχαίας Μονῆς, τιμωμένης ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἁγίου Νικολάου τοῦ Ἑμμονα. Τὴν ἐπωνυμίαν ταύτην ἔλαβεν ἐκ τοῦ παρακειμένου ὁμωνύμου Ἑλληνικοῦ χωρίου, ἰδρῦθη δὲ ἀναμφιβόλως παρὰ τὴν τοποθεσίαν τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς πολίχνης τοῦ «*oppidum in vertice Aristaem*» Πλινίου τοῦ πρεσβυτέρου ἐν τῇ ὁποίᾳ ὑψοῦτο ἱερὸν τοῦ Διὸς καὶ Ἀπόλλωνος Ἀρίστου μετὰ παρακειμένου ἄλλους, οὗ λείψανον ἴσως εἶναι καὶ τὸ νῦν σωζόμενον ἀρχαῖον δάσος. Κατὰ καιροὺς ἀνεκαλύφθησαν ἐνταῦθα ἀναθηματικαὶ τινες ἐπιγραφαί, ὧν τὰ κείμενα δημοσιευθέντα ἐν Βουλγαρικοῖς Περιοδικοῖς δὲν ἔχομεν ἤδη πρόχειρα, ὡς καὶ διάφορα ἀρχαῖα νομίσματα τῆς παρακειμένης Μεσημβρίας τὸ πλεῖστον. Παρ' ὅλας ἡμῶν τὰς ἐρεῦνας δὲν ἠδυνήθημεν ν' ἀνακαλύψωμεν πότε ἰδρῦθη ἡ ἱερὰ αὕτη μονή. Μόνον ἐκ χρυσοβούλλου τοῦ ἡγεμόνος τῶν Βουλγάρων Ἰωάννου Ἀλεξάνδρου τοῦ Στρασιμήρου (1331—1371) φέροντος χρονολογίαν: μηνὶ Αὐγούστῳ δ' ἐν ἔτει, στγ' ἰνδικτιῶνος ξ' μανθάνομεν ὅτι ἐπικυρῶν ὡς ἡγούμενον τὸν μεταβάντα εἰς προσκύνησιν αὐτοῦ ἱερομόναχον Μακάριον διώριζεν «ἵνα διαμένη ἡ τοιαύτη μονὴ τοῦ ἐν ἁγίοις μυροβλήτου καὶ θαυματουργοῦ Νικολάου ἀδιάσειστος, ἀπαράθραυστος, ἀνενόχλητος καὶ ἀτάραχος ἀπὸ πάσης ἐπηρείας βασιλικῆς καὶ ἐκκλησιαστικῆς καὶ ἐξουσιαστικῆς» ἀνοικοδομηθεῖσα ἐκ θεμελίων ὑπὸ τῆς μάμης ἢ προμάμης αὐτοῦ Σεβίνης, συζύγου τοῦ ἡγεμόνος Βουλγάρων Ἰωάννου Ἀσάν τοῦ β' (1218—1241). Ἐν τῇ ἱερᾷ ταύτῃ μονῇ ἢ ἐν τινι τῶν πέριξ κελλίων, ὧν φαίνονται μὲν τὰ ἐρείπια, ἀλλ' ἀπωλέσθησαν τὰ ὀνόματα, εἶναι πιθανὸν ὅτι περὶ τῷ 1450 ἐμόνασεν ἐπὶ τινὰ καιρὸν ὁ ἀντάξιος μαθητῆς Γρηγορίου τοῦ Συναΐτου, ἐπίφοβος δὲ τότε ἀνταγωνιστῆς τοῦ τότε ὁμωνύμου αὐτῷ Πατριάρχου Ὑρνοβου Θεοδοσίου τοῦ Β', ἡσυχαστῆς μοναχὸς Θεοδόσιος, ἠναγκάσθη ὁμως μετ' ὀλίγον χρόνον ἕνεκα τῶν συνεχῶν πειρατικῶν ἐπιθέσεων, ἵνα ἐγκαταλείπῃ τὸ ἡσυχαστήριον αὐτοῦ, καὶ τῇ ἀδείᾳ τοῦ ρηθέντος ἡγεμόνος τῶν Βουλγάρων Ἰωάννου Ἀλεξάνδρου τοῦ ἐγνωσμένου τούτου προστάτου τῶν Ἠσυχαστῶν, ἐγκατεστάθῃ ἐπὶ τοῦ παρὰ τὸ Ὑρνοβον, τὴν πατρίδα αὐτοῦ, ὄρους Κιλιφάρου.

Τὰ μετὰ ταῦτα τῆς μονῆς εἶναι ἡμῖν ὀλίγον γνωστά. Μετὰ τὴν κατάλυσιν τοῦ Βουλγαρικοῦ κράτους ὑπὸ τῶν Τούρκων, περιελθοῦσα εἰς τὴν δι-

καιοδοσίαν τοῦ πατριαρχείου τῆς Κωνσταντινουπόλεως διετέλεσεν ἀπολαύουσα τῶν σταυροπηγιακῶν αὐτῆς προνομίων καὶ μετὰ τὴν ἄλωσιν. Φαίνεται ὅμως ὅτι, ἔνεκα τῶν μετέπειτα ἐπελθουσῶν καιρικῶν μεταβολῶν πολλὰς ὑποστᾶσα τὰς περιπετείας, κατέστη ἐνοριακὴ τῆς μητροπόλεως Μεσημβρίας, διατελέσασα ὡς τοιαύτη μέχρι τῆς πατριαρχίας Ἰερεμίου τοῦ Γ', ὅστις διὰ πατριαρχικοῦ σιγγιλίου ἐκδοθέντος τῷ 1723 ἀνέδειξεν αὐτὴν καὶ πάλιν σταυροπηγιακὴν. Κατὰ τὴν ληστροικὴν ἐπιδρομὴν τῶν Κηρτζαλήδων, τῶν διαβοήτων τούτων ληστανταρτῶν τῆς Ροδόπης, ἡ μονὴ κατεστράφη διὰ πυρός, σφραγέντων καὶ τῶν ἐν αὐτῇ πατέρων, ἀνακτισθεῖσα δὲ μετ' ὀλίγα ἔτη διὰ κοινουῦ ἐράνου τῶν φιλευσεβῶν τῇ δραστηρίᾳ ἐνεργείᾳ τοῦ τότε μητροπολίτου μεσημβρίας Γρηγορίου, ἀπέβη πάλιν ἐνοριακὴ.

Κατὰ τὸν Ρωσσοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1827—1828 οἱ ἐν αὐτῇ ἐπὶ τινα καιρὸν διαμείναντες Τούρκοι στρατιῶται, ἐκδιώξαντες τοὺς ἐν αὐτῇ μοναχοὺς, ἠρῆμωσαν αὐτὴν τελείως, καταστρέψαντες πᾶσαν οἰκοδομὴν. Ἄνεκτίθη ὅμως μετ' ὀλίγα ἔτη ταῖς ἐνεργείαις τοῦ ἐκ Μεσημβρίας καταγομένου Πατριάρχου Κωνσταντίνου τοῦ Β', ὅστις διὰ πατριαρχικοῦ σιγγιλίου ὑπὸ χρονολογίαν ἔτους σωτηρίου 1835 μηνὸς Ἰουνίου ἐπινεμήσεως ὀγδόης κατέστησεν αὐτὴν καὶ πάλιν σταυροπηγιακὴν.

Τὴν μονὴν ταύτην ἀντικαθιστᾷ σήμερον ταπεινὸν παρεκκλήσιον ἐν τῷ μέσῳ τοῦ παρακειμένου δάσους, ἐν τῷ ὁποίῳ ἐκκλησιάζονται οἱ κάτοικοι τοῦ γειτονικοῦ χωρίου Αἴμονα, ἐκ τῶν ἀκινήτων αὐτῆς οὐδὲ ἔχουσι ἤδη ὑφισταμένον.

II. ΕΤΕΡΑΙ ΙΕΡΑΙ ΜΟΝΑΙ ΠΑΡΑ ΤΗΝ ΜΕΣΗΜΒΡΙΑΝ

α') Ἡ *ἐνοριακὴ* μονὴ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου παρὰ τοὺς πλησιεστέρους τῇ πόλει ἀμπελώνας. Κατ' ἐπιγραφὴν ἀνεκαινίσθη τῷ 1615 κατεστράφη τῷ 1805 ὑπὸ τῶν Κηρτζαλήδων, ἀνεκτίσθη τῷ 1818 ὑπὸ τοῦ τότε μητροπολίτου Μεσημβρίας Ἰωσήφ καὶ κατεδαφίσθη ὑπὸ τῶν Τούρκων κατὰ τὸν Ρωσσοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1827. Τὰ θεμέλια τῶν τειχῶν αὐτῆς διακρίνονται εἰσέτι.

β') Ἡ *σταυροπηγιακὴ* μονὴ τοῦ ἁγίου Βλασίου παρὰ τὸ ὁμώνυμον χωρίον. Καὶ ταύτης τὰ θεμέλια σώζονται.

γ') Ἡ *σταυροπηγιακὴ* μονὴ τῆς ἁγίας Τριάδος. Ἀκριβῶς ποῦ ἔκειτο δὲν εἶναι ἡμῖν γνωστόν. Ἴσως ἐπὶ τῆς θέσεως «Παλαιομοναστήριον» παρὰ τὸ χωρίον Αἴμονα, ἐν ᾗ θεμέλια ἐκκλησίας καὶ οἰκοδομῶν. Ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. 10 κώδικι τοῦ Supplement grec, τοῦ καταλόγου ἑλληνικῶν κωδίκων τῆς ἐν Παρισίοις Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης, συνταγέντος ὑπὸ Ἑρρίκου Ομποντ, ὑπάρχει κατακεχωρισμένον σιγγίλιον τῆς μονῆς ταύτης, ἀπολυθὲν ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου Παρθενίου τοῦ Α'. ἐν ἔτει *αχμα'* (1641) οὗ ἡ ἀρχή: «Εἰ γὰρ τῇ ἁγιωτάτῃ τοῦ Χριστοῦ καθολικῆ καὶ ἀποστολικῆ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ ἔξεστιν

ὄθενδῆποτε βουλευθῆναι λαμβάνειν μοναστήρια καὶ κελλίαι ὑπὸ ἑτέραν ἐπαρχίαν καὶ ἐνορίαν διατελοῦντα καὶ πάντῃ ἐλεύθερα ἀποκαθιστᾶν(1)...»

δ') Ἡ τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου ἐν ἧ κατὰ τὸν συγγραφεὺ τῆς ἱστορίας τῶν Βουλγάρων Κωνστ. Ζίρεσεκ. (σελ. 567) τῷ 1346 ἐφησύχασεν ἐπὶ τινα χρόνον ὁ Πατριάρχης Τυρνόβου Θεοδόσιος ὁ Β', ὁ μετασφουθμιστὴς αὐτοῦ τῆς ἐκκλησιαστικῆς τάξεως ἐν Βουλγαρίᾳ. Ἄγνωστον ἡμῖν τυγχάνει ποῦ ἔκειτο ἡ μονὴ αὕτη.

ε') Ἡ ἐνοριακὴ τῆς Ἁγίας Ἀννης παρὰ τοὺς ἀμπελώνας τοῦ ἐν τοῖς πρόποσιν τοῦ Αἴμου. Κατεδαφίσθη ὑπὸ τῶν Τούρκων κατὰ τὴν ἔκρηξιν τῆς Ἑλληνικῆς ἐπανάστασεως.

1) (Νέος Ἑλληνομνήμων. Τόμ. Γ' τευχ. γ' καὶ δ' σελ. 381).

Ἐκ τῆς θρακικῆς χειροτεχνίας.

2.—Καρὲ τετράγωνο τραπεζιοῦ μὲ μετὰ ξι κίτρινο κεντημένο πάνω σὲ λινὸ χασέ.

ΤΑ ΑΝΑΣΤΕΝΑΡΙΑ ΚΑΙ Η ΣΚΥΛΟΥΔΗΥΤΕΡΑ
Ἡ ΔΙΟΝΥΣΙΑΚΑΙ ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΘΡΑΚΗΝ

Α'. Ἀναστενάρια (1)

Ἡ Θράκη ἦτο ἀνέκαθεν ἡ χώρα τῶν Διονυσιακῶν τελετῶν καὶ πομπῶν· εἶναι λοιπὸν ἐπόμενον ὅτι παρέμειναν μέχρι τῆς σήμερον ριζωμένα βαθεῖα εἰς τὴν συνείδησιν τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ τῆς Θράκης διάφοροι παραδόσεις, τελεταὶ καὶ πομπαί, αἱ ὁποῖαι ἔχουν μεγάλην ὁμοιότητα καὶ καταπληκτικὴν ἀναλογίαν πρὸς τὰ ἀρχαῖα Διονύσια ἢ Βακχικὰ ὄργια (μυστήρια) καὶ διετηρήθησαν ἀκμαῖα ὕστερα ἀπὸ τρεῖς χιλιετηρίδας καὶ πλέον.

Ἡ σπουδαιότερα ἐξ ὄλων αὐτῶν εἶναι τὰ Ἀναστενάρια, τὰ ὁποῖα ἦσαν Διονυσιακὴ τελετὴ, τελουμένη μέχρι τῆς ἐποχῆς τῶν τελευταίων πολέμων, μέχρι δηλονότι τῆς διαρροῆς τῶν κατοίκων τῶν πλησίον τῆς παρὰ τὸν Εὐξείνιον Πόντον Ἀγαθουπόλεως ἑλληνικῶν χωρίων εἰς τὴν Μακεδονίαν(2). Τὰ Ἀναστενάρια ἐτελοῦντο κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου, διέκρινον δὲ αὐτὰ ὄργια, διάφοροι ἱεροτελεστῖαι καὶ πρὸ πάντων οἰστρομανία.

Κατὰ τὴν παραμονὴν τῆς ἑορτῆς ἐκόμιζον πρὸς θυσίαν ταῦρον ἀνευνοῦχιστον, προηγεῖτο δὲ τῆς πομπῆς μουσικὴ. Οἱ ἄνδρες κατὰ τὴν πομπὴν αὐτὴν ἐκράτουν θυμιατήρια, τὰ δὲ Νεστενάρια ἢ οἱ Νεστενάρηδες ἐθυμιάζον, ἐκράτουν εἰς τὰς χεῖράς των εἰκόνας χρυσομένας καὶ ἐχόρευον με ἀλαλαγμοὺς καὶ ἀναστεναγμοὺς καὶ διὰ τοῦτο ὠνομάσθησαν Ἀναστενάρηδες. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ὠδήγουν τὸν ταῦρον καὶ τὸν ἔδενον ὀπίσω εἰς τὸ ἱερόν τοῦ ναοῦ, ὅπου ὁ ἱερεὺς τὸν εὐλογοῦσε. Κατ' ἀρχὰς οἱ ἀποτελοῦντες τὴν πομπὴν ἐπεδίδοντο εἰς φοβερὰν οἰνοποσίαν καὶ μετὰ ταῦτα οἱ Ἀναστενάρηδες, κρατοῦντες εἰς τὰς χεῖράς των τὰς χορευούσας εἰκόνας τοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου, ἐχόρευον με οἴστρον ἐπάνω εἰς τὴν ἐκεῖ πλησίον εὐρισκομένην πυρὰν ἢ εἰς τὴν ἀνθρακίαν τῆς πυρᾶς ἐπὶ τινὰ λεπτὰ καὶ κατόπιν πε-

1) Περὶ Ἀναστεναρίων ἔγραψα ὀλίγα τὸ πρῶτον εἰς τὰ «Ἀρχαῖα Ἑλληνικὰ Μυστήρια» σελ. 104—105. Ἀθῆναι 1934

2) Οἱ Θράκες αὐτοὶ εἶναι τῶρα ἐγκατεστημένοι περὶ τὸ Κιλκίς, Λαγκαδᾶ, Μελίκι, Λάρισσαν καὶ ἀλλαχοῦ συναποκομίσαντες καὶ τὶς εἰκόνας των καὶ τ' ἄλλα χρήσιμα διὰ τὶς τελετὰς ἀντικείμενα. Οἱ καταλαβόντες δὲ τὴν πατρίδα των Βούλγαροι μαζί με τοὺς ἐναπομείναντας περίξ Βουλγάρους τελοῦν τὶς ἴδιες τελετὰς ἀνέκαθεν μιμούμενοι τοὺς Ἑλληνας Θράκας, ὅπως συνέβαιναν εἰς τὰ βουλγαρικὰ χωρὰ τὰ περίξ τοῦ Κωστή, Μπροντίβο καὶ Βιζύης. Περὶ τῶν τελετῶν γράφει ἡ «Στουτγκάρτερ Ἰλλουστρίρτε» 17 Νοεμβρ. 1937 ἀπὸ βουλγαρικῆς ἀπόψεως, ἐμφανίζουσα τὰ τελούμενα ὡς καθαρῶς βουλγαρικὰ ἔθιμα, ὄχι δὲ ἀπομίμησις ἑλληνικῶν τελετῶν. (Σ. τ. Δ.).

ριήρχοντο τὰς οἰκίας τοῦ χωρίου *χορεύοντες, λαμπαδηφοροῦντες καὶ θυμιῶντες*.

Ταῦτα συνέβαινον κατὰ τὸ ἑσπέρας τῆς παραμονῆς τῆς ἑορτῆς τοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου. Κατὰ δὲ τὴν ἑορτὴν τοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου, τὸ πρωὶ μετὰ τὴν ἀπόλυσιν, ὁ ἱερεὺς μετέβαινε εἰς τὸ ἀγίασμα καὶ ἔψαλλεν ἀγιασμόν. Μετὰ ταῦτα ὁ Ἀρχιαναστενάρης ἐσταύρωνε μὲ τὴν εἰκόνα τὸν ταῦρον καὶ ἐθυσιάζεν αὐτὸν μὲ προσοχήν, ὥστε τὸ αἶμα νὰ ρεῦσῃ εἰς τὰ θεμέλια τοῦ ναοῦ. Τὰ κρέατα τοῦ ταύρου ἐμοιράζοντο εἰς τὰς οἰκίας κατὰ τεμάχια ὡμά. Τὴν νύκτα τῆς ἑορτῆς ἐπανελαμβάνετο ὁ ἱερὸς χορὸς, διαρκοῦσαν δὲ αἱ ἑορταὶ καὶ αἱ οἰνοποσίαι ὀκτὼ ἡμέρας ἄνευ διακοπῆς. Ὁ χορὸς ἐθεωρεῖτο εἰς τὴν τελετὴν αὐτὴν, ὡς εἴπομεν, ἱερὸς καὶ ἡ μουσικὴ ἀχώριστος καὶ ἀπαραίτητος, ἀπαράλλακτα δηλαδὴ καθὼς εἰς ὅλας τὰς ἀρχαίας Διονυσιακὰς πομπάς.

Ἐὰν ξένος τις, παρευρεθῆς κατὰ τὴν ἑορτὴν, ἤθελε περιγελάσει αὐτήν, ἐξάπαντος ἐφονεύετο¹⁾, καθὼς κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ὁ Πενθεὺς κατεσπαράχθη εἰς τὸν Κιθαιρῶνα ὑπὸ τῆς ἰδίας μητρὸς του, ὡς ἀσεβήσας πρὸς τὸν Διόνυσον.

Τὰ Ἀναστενάρια ἢ οἱ Ἀναστενάρηδες ἀπετέλουν ἰδιαίτερον τάγμα ἢ ἀδελφότητα μὲ πρόεδρον τὸν Ἀρχιαναστενάρην, ὅστις ἐλαμβάνετο πάντοτε ἀπὸ τοὺς πλέον ἠλικιωμένους ἐξ αὐτῶν. Ὑπῆρχον δὲ εἰς τὸ τάγμα καὶ γυναῖκες, αἱ λεγόμεναι Ἀναστενάρισαι, ἀνάλογοι δηλαδὴ πρὸς τὴν συνοδείαν τοῦ Διονύσου ἀπὸ γυναῖκας, ὅπως ἦσαν αἱ Κλώδωνες καὶ Μιμαλλόνες εἰς τὴν Μακεδονίαν, αἱ Ἡδωνίδες εἰς τὴν Θράκην ἢ αἱ Βάκχαι καὶ αἱ Μαινάδες τῆς Ἀττικῆς καὶ αἱ Θυιάδες τοῦ Παρνασσοῦ.

Οἱ Ἀναστενάριοι ἤσκουν βίον ἐν γένει αὐστηρότερον καὶ κοσμιώτερον ἀπὸ τοὺς ἄλλους συγχωριανούς των, εἶχον δὲ ὡς μοναδικὸν προνόμιον νὰ ἀντλοῦν ἀπὸ τὸ ἀγίασμα τὸ ὕδωρ, τὸ ὁποῖον ἐχρειάζετο διὰ νίψιμον καὶ πόσιν κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ἑορτῶν τούτων. Ἐπίσης εἶχον τὸ προνόμιον νὰ θυσιάζουν τὸν ἱερὸν ταῦρον κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου, νὰ χορεύουν ἐπάνω εἰς τὴν πυρὰν ἢ τὴν ἀνθρακιὰν τὸν ἱερὸν χορὸν, νὰ ἐξομολογοῦν τοὺς προσερχομένους, νὰ δίδουν ἄφεςιν ἁμαρτιῶν, νὰ χρησιμοδοτοῦν εἰς τοὺς ἐρωτῶντας αὐτοὺς περὶ τῶν μελλόντων καὶ ἄλλα παρόμοια.

Αἱ ἑορταὶ τῶν Ἀναστεναρίων εἶναι ἀρχαιόταται, εἶναι Διονυσιακῆς προελεύσεως καὶ ἔχουν πολλὴν ὁμοιότητα πρὸς τὰ ὄργια τῶν Βακχῶν καὶ Μαινάδων, διότι τὰ Νεστενάρια, ἄνδρες καὶ γυναῖκες ἐχόρευον ἑξαλλοὶ μὲ οἰστρομανίαν, γυμνόποδες, ἐξερχόμενοι μετὰ τὸ πέρας τοῦ χοροῦ

1) Ὑπῆρχαν καὶ οἱ ἀντιαναστενάρηδες, αὐτοὶ δηλ. πού δὲν ἐπεδοκίμαζαν τὶς τελετὰς αὐτὰς καὶ τὶς ἀπεκάλυπταν καὶ τὶς ἐσχολίαζαν δυσμενῶς, ἐνῶ οἱ ἀναστεναρήδες τὶς ἀπέκρυπταν ἀπὸ τοὺς ξένους. (Σ. τ. Δ.).

ἄθικτοι, ὅπερ ἐθεωρεῖτο ἀκριβῶς ὡς θαῦμα τῆς ἡμέρας, καὶ μὲ κόμην λυμένην, καθὼς συνέβαινε εἰς ἀρχαίαν Βακχικὴν πομπήν. Καὶ ὅπως οἱ ἀρχαῖοι, κρατοῦντες εἰς τὴν δεξιὰν χεῖρα θυρσον καὶ εἰς τὴν ἀριστερὰν ἀγαλμάτιον τοῦ Διονύσου, ὠργιάζον κατὰ τὴν Διονυσιακὴν τελετὴν ἐπιφωνοῦντες «εὐοῖ, εὐᾶν», τοιοῦτοτρόπως καὶ τὰ Ἐναστενάγια ἔφερον εἰκόνας καὶ ὠργιάζον ἀναστενάζοντα.

Ἄλλὰ σπουδαιότεραν σημασίαν καὶ βαθυτέραν ὁμοιότητα πρὸς τὰ ἀρχαῖα Διονύσια μυστήρια ἔχει ἢ κατὰ τὴν τελετὴν ταύτην *διανομὴ* κατὰ τεμάχια ὠμᾶ τοῦ κρέατος τοῦ σφαζομένου ταύρου, ἀνάλογος δηλονότι πρὸς τὴν *κρεανομίαν* τῶν ἀρχαίων. Εἶναι, ἐξ ἄλλου, γνωστόν, ὅτι κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἐγίνετο εἰς τὰ Διονύσια τελετὴ, καλουμένη *ὠμοφαγία*, κατὰ τὴν ὁποῖαν οἱ μεμνημένοι εἰς αὐτὴν ἔτρωγον τὰς ὠμὰς σάρκας τοῦ ταύρου. Ἐπίστευον δέ, ὅτι διὰ τοῦ μέσου τούτου ὁ θεὸς Διόνυσος κατήρχετο εἰς αὐτοὺς καὶ ἐγέμιζε τὰς ψυχὰς των διὰ τῆς θεότητός του. Τοῦτο δὲ εἶχε καταντήσει μυστικισμὸς, δηλαδή ἐθεωρεῖτο μία μυστηριώδης ἐπικοινωνία μὲ τὸν Διόνυσον, ὡς ἔξαγνισμὸς τῆς ψυχῆς, ἐλπίς διὰ καλλιτέραν ζωὴν.

Διὰ τὸν λόγον τοῦτον ὁ Διόνυσος ἀκριβῶς ὠνομάζετο ταυρόκερως, βούκερως, ταυροφάγος, *ὠμηστής* καὶ οἱ Ὀρφικοὶ βραδυτέρον, κατὰ τὴν κλασσικὴν ἰδίως ἐποχὴν, εἶχον τὰς *νυκτερινὰς* τελετὰς τῆς ὠμοφαγίας διὰ τὸν Ζαγορέα Διόνυσον, τελοῦντες αὐτὴν μὲ *ιερομανίαν* καὶ *κρεανομίαν* ἀπολολύζοντες εὐοῖ εὐᾶν! Ὁ Διόνυσος ἐκαλεῖτο ἐπίσης ταῦρος ἢ ταυροφάγος, διότι εἶχε κέρατα ἢ ὅτι ἦτο ὠμηστής ἢ τέλος διότι οἱ νικῶντες εἰς τὸν διθύραμβον ἐλάμβανον ὡς ἄθλον βοῦν ἢ κατὰ τὸν κωμικὸν Κρατῖνον ἀγελάδα.

Τὰ Ἐναστενάγια ἀσφαλῶς εἶναι σαφῆς ἀπήχησις τῶν τελουμένων εἰς τὸ βάθος τῶν μακρυνῶν ἐλληνικῶν αἰώνων, τὸ πολύτιμον κατάλιπον ἱερῶν, ἐθνικῶν καὶ θρησκευτικῶν παραδόσεων.

Β'. Σκυλουδηυτέρα

Ἡ δὲ Σκυλουδηυτέρα ἦτο ἀπλῶς Διονυσιακὴ πομπή, κατ' ἀντίθεσιν τῶν Ἐναστεναρίων, τὰ ὁποῖα ἐχαρακτηρίσαμεν ὡς Διονυσιακὴν τελετὴν. Ἐγίνετο δὲ εἰς πολλὰ μέρη τῆς Θράκης κατὰ τὴν Δευτέραν τῆς Κρεωφάγου καὶ κατ' αὐτὴν ἄνδρες, ἐνδεδυμένοι ὡς καρναβάλια, μαυρισμένοι μὲ καπνιά καὶ μὲ ρόπαλα εἰς τὰς χεῖρας, μεθυσμένοι περιέτρεχον βαναύσως καὶ ἀπρεπῶς τοὺς δρόμους καὶ ἐκνήγουν τὰ σκυλιὰ καὶ παρεξετρέποντο εἰς ἀσχημίας.

Εἰς τὴν Ἀδριανούπολιν ἡ Σκυλουδηυτέρα ἐωρτάζετο κατὰ τὴν Καθαρὰν Δευτέραν (Δευτέραν τῆς Τυρινῆς), ἦτο ὅμως γνωστὴ ἀποκλειστικῶς ὑπὸ τὸ ὄνομα «Κιοπέκ μπέης» (1), δηλαδή ἐορτὴ τοῦ Ἄρχοντος τῶν Σκύλων.

1) Κιοπέκ σημαίνει τουρκιστὶ σκύλος, μπέης δὲ ἀρχων.

Ἡ φορτὴ αὕτη εἶναι ἀξιοσημείωτος, διότι παρουσιάζει μεγάλην ὁμοιότητα πρὸς ἀρχαίαν Διονυσιακὴν πομπήν.

Κατὰ τὴν Κυριακὴν τῆς Τυρινῆς, τὸ ἑσπέρας μόλις ἐνύκτωνε, εἰς τὰ κεντρικὰ τῆς πόλεως μέρη καὶ πρὸ πάντων εἰς τὰς μικρὰς συνοικιακὰς πλατείας, οἱ νέοι ἐκόμιζον ἀπὸ τὰς οἰκίας ὅλας τὰς παλαιὰς ψάθας καὶ ὅ,τι χαλασμένο ψάθινο ὑπῆρχεν εἰς αὐτάς· καὶ ἤναπτον μεγάλας πυράς, τὰς ὁποίας ὠνόμαζον *μ π ο υ μ π ο ὕ ν ε ς*. Οἱ νέοι καὶ οἱ ἔφηβοι κατὰ σειράν, ὁ ἓνας κατόπιν τοῦ ἄλλου, ἐπήδων μὲ δρομὴν καὶ ταχύτητα διὰ μέσου τῶν φλογῶν εἰς τὸ ἀντίθετον μέρος καὶ ἔφθανον καὶ ἐπέστρεφον εἰς τὸν χῶρον, ἀπὸ τὸν ὁποῖον εἶχον ἐκκινήσει γαυριῶντες, ὅτι ἐπανῆλθον σῶοι καὶ ἀνέπαφοι ἀπὸ τὰς φλόγας. Εἰς κάθε πήδημα διὰ τῶν φλογῶν οἱ παραμένοντες ἐκραύαζον: *Ψύλλ', κόρτζις σιὸν καλόγηρον!!!*

Τὶ ἐσήμαινε ὁ ἐξορκισμὸς αὐτός, ἐστάθη ἀδύνατον νὰ ἐννοήσω. Πρέπει νὰ ἀποκλεισθῇ τελείως πᾶσα ὑπόνοια, ὅτι ἐλέγετο ἀπὸ περιφρόνησιν ἢ ἐμπαιγμὸν τῶν καλογήρων, διότι εἰς τὴν Ἀδριανούπολιν ἔτρεφον βαθύτατον γενικῶς σεβασμὸν πρὸς τοὺς ἱερωμένους.

Ὅταν πλέον ἔσβυνε ἡ πυρὰ δι' ἔλλειψιν ψαθῶν, ἤρχιζε πέριξ τῆς ἀνθρακιάς κυκλικὸς χορὸς, ζωηρὸς καὶ γοργός, ἀπαράλλακτα ὅπως κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἦσαν καθιερωμένοι κατὰ τὴν τελετὴν τῶν Διονυσίων οἱ *ἱεροὶ χοροί*, οἱ ὁποῖοι κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἀριστοφάνους ἐγίνοντο πάντοτε τὴν νύκτα μὲ τὰς πυρσώδεις φλόγας τῶν καιομένων δάδων.

Τὴν Καθαρὰν δὲ Δευτέραν μετὰ μεσημβρίαν ἤρχιζεν ὁ *Κιοπέκ-μπεης* (1) πενιχρῶς μὲν εἰς τινὰ ἀπόκεντρα σημεῖα τῆς πόλεως, ἐπισήμως δὲ εἰς τὸ τελευταῖον ἄκρον τοῦ προαστείου Κιγικίου, κειμένου ἐπὶ λόφου ἀναπεπταμένου. Ἐκεῖ μετέβαινε ἄπειρον κατ' ἔτος πλῆθος ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη τῆς πόλεως.

Κατὰ τὴν πομπὴν ταύτην ὁ ἄρχων Κιοπέκ μπεης ἐκάθητο σοβαρὸς καὶ ἀμίλητος ἐπάνω εἰς τὸν πρόσθιον ἄξονα ἀνοικτῆς τελείως ἀμάξης, συρομένης ὑπὸ βοῶν καὶ ὀδηγουμένης ὑπὸ ἑνὸς ἐκ τῶν συνοδῶν, εἰς δὲ τὸν ὀπίσθιον ἄξονα ἦτο τοποθετημένον βαρέλιον οἴνου. Καὶ καθὼς κατὰ τὴν ἀρχαιότητα εἰς τὴν πομπὴν ὁ Διόνυσος εἶχε στεφανωμένην τὴν κεφαλὴν μὲ κισσόν, τοιοῦτοτρόπως ὁ ἄρχων ἔφερε εἰς τὴν κεφαλὴν, ἐν εἶδει στέμματος, καλάθι τρυπημένον, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἐκρέμοντο σκόρδα καὶ κρομμύδια. Τὸν ἀρχαῖον θίασον ἀποτελούμενον ἀπὸ Σιληνοῦς καὶ Σατύρους, ἐδῶ ἀποτελοῦν ἄνδρες μαυρισμένοι πολὺ μὲ καπνιά, ὥστε νὰ μὴ εἶνε δυνατὸν νὰ ἀναγνωρισθοῦν, κρατοῦντες ῥόπαλα στὰ χέρια των, μὲ τὰ ὁποῖα κατεδίωκον τὰ σκυλιὰ καὶ προσεπάθουν νὰ τὰ συλλάβουν μὲ ἀγκύλας καὶ νὰ τὰ ἀναποδογυρῶσιν, διὰ νὰ μὴ *λ υ σ σ ι ἄ ξ ο υ ν* τὸ καλοκαῖρι.

Τοῦτο ἔχει μεγάλην σχέσιν καὶ ἀναλογίαν μὲ τὰ τελούμενα κατὰ τὴν ἀρ-

1) Βλ., Θρακικά Τ. Β' σ. 429. Τὰ Διονύσια. Π. Παπυχριστοδούλου.

χαιότητα, μέχρι τῶν τελευταίων χρόνων τῆς ἑλληνικῆς ἐποχῆς, διὰ τὴν σύνηθρον του Διονύσου, τὴν θεὰν Ἐκάτην, ἣτις κατὰ τὰς δοξασίας τῆς τόσον δεισιδαίμονος ἐκείνης ἐποχῆς κατερχομένη εἰς τοὺς δρόμους μὲ μορφήν πανσελήνου, μὲ ὄλην τῆς τῆς λάμπιν, παρώρμα τοὺς κύνας νὰ γαυγίζου καὶ ἀπεμάκρυνε τὰ φαντάσματα. Εἶνε ἀφ' ἐτέρου γνωστόν, ὅτι εἰς τὴν Σαμοθράκην ὑπῆρχε τὸ Ζήρινθον ἄντρον, καλούμενον Θρακικὸν σπήλαιον, τῆς θεᾶς Ἐκάτης, τῆς κυνοσφαγοῦς, ὅπου ἐθυσίαζον καθ' ὄρισμένην ἐποχὴν πρὸς τιμὴν αὐτῆς κύνα.

Ἡ πομπὴ ἐγύριζε τὰς οἰκίας καὶ ἐγέμιζε τὸ βαρέλιον μὲ οἶνον. Ὅσοι δὲν εἶχον νὰ δώσουν τὸ ποτὸν τοῦ Διονύσου, ἔδιδον ἀνάλογα χρήματα.

Ἡ πομπὴ διέτρεχε τοὺς δρόμους μὲ φωνασκίας, ἰαχὰς, ὕβρεις, χλευασμοὺς καὶ σκώμματα, παρεκτρεπομένη εἰς κινήσεις τῶν χειρῶν καὶ ποδῶν ἀπρεπεῖς, ἀπαράλλακτα δηλαδὴ ὅπως κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους αἱ Διονυσιακαὶ πομπαὶ ἐγίνοντο ἀπρεπῶς, βαναύσως καὶ ἀγρίως. Τέλος ἡ πομπὴ τοῦ Κιοπέκ-μπε ἔσπενδε γενναίως εἰς τὸν Διόνυσον καὶ περιεφέρετο «ο ἴ ν φ καὶ μ ε θ η», καθὼς καὶ κατὰ τὴν ἀρχαιότητα

Ἐπὶ τέλους, πρὶν ἀκόμα νυκτώσῃ, ἡ ἀμάξα φέρουσα πάντοτε τὸν ἄρχοντα καθήμενον μὲ ἄκραν σοβαρότητα καὶ τελείως ἀμίλητον καὶ κρατοῦντα εἰς τὴν δεξιὰν χεῖρα σκῆπτρον μὲ τὴν σφαιρὴν χρυσομένην, ἔφθανε εἰς τὸ πλησιέστερον χωράφι. Ἐκεῖ, ἀφοῦ ἀπεμάκρυνον τὰ βώδια ἀπὸ τὴν ἀμάξαν, περιεκύκλωναν τὸν ἄρχοντα καὶ τοῦ ἔδιδον ἓνα μεγάλο παλαιὸν βιβλίον, ἀνάποδα πάντοτε. Τότε ὁ ἄρχοντας, ἀναγινώσκων δῆθεν εἰς τὸ βιβλίον, ἔλεγε μὲ μεγάλην σοβαρότητα τὰ ἕξ ἀμάξης.

Ἦσαν δὲ αὐτὰ λόγοι ἀπρεπεῖς, παρορμήσεις εἰς συνεχεῖς θυσίας πρὸς τὸν Διόνυσον καὶ τὴν Ἀφροδίτην, νὰ μὴ λατρεύουν τίποτε ἄλλο ἀπολύτως, παρὰ τὰς δύο αὐτὰς προσφιλεῖς θεότητας, «νὰ φροντίσουν τέλος, ὅσοι εἶχον τὸ ἔτος ἐκεῖνο ἓνα παιδί, νὰ τὰ κάμουν τοῦ χρόνου δύο, ὅσοι δύο, νὰ τὰ κάμουν τέσσαρα, γιατί ἄλλοιῶς θὰ δώσουν λόγον τὸν ἐρχόμενον χρόνον» !

Μετὰ τὸν λόγον αὐτὸν ἡ συνοδεία μὲ ἰαχὰς καὶ ἐπευφημήσεις ἐπιδοκιμαστικὰς ἔπιανε τὸν ἄρχοντα καὶ τὸν κατεβίβαζε ἀπὸ τὸ ἀμάξι. Ἀμέσως τότε τοῦ ἔδιδον ἓνα μανδύλι γεμάτο κριθάρι καὶ ὁ ἄρχων εὐλογῶν (μ ο υ ν τ ζ ὦ ν ω ν) τὰ πλήθη ἔσπειρε τὸ κριθάρι μὲ τὸ χέρι, σκορπίζοντας αὐτὸ εἰς ὅλα τὰ σημεῖα τοῦ ὀρίζοντος καὶ ἀπαγγέλλον σιωπηλῶς καὶ κατανυκτικῶς εὐχὰς ἰκαταλήπτους.

Μετὰ τὴν σπορὰν τέσσαρες ἐκ τῶν συνοδῶν κρατοῦντες τὸν ἄρχοντα ἀπὸ τὰ χεῖρα καὶ πόδια τὸν ἐσήκωνον ἐπάνω καὶ σιγὰ σιγὰ τὸν κατέθετον ὑπτιον μὲ προσοχὴν εἰς τὸ μέρος, ὅπου ἔσπειρε πρὸ ὀλίγου. Συμβολισμὸς σαφῆς καὶ ἐπεξηγηματικώτατος τῶν φυσικῶν σχέσεων Διόνυσου καὶ Περσεφόνης, διατηρηθεῖς ἀκέραιος καὶ ἀνέπαφος, ὡς ἱερὰ παράδοσις καὶ πολῦτιμος παρακαταθήκη, εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ.

Βλέπε περὶ Ἀναστεναρίων : **N. A. Βέης**, Τὰ ἀναστενάρια κατὰ τοὺς Μέσους αἰῶνας Βυζαντίς 1 σ. 48 καὶ ἔ. — **Λαογραφία**, Τ. Α' σ. 343—45. Τ' ἀναστενάρια. — **Γ. Βιζυηνός**, Ἑβδομάς 1888 ἀρ. 32—35. — **A. Χουρμουζιάδης**, Περὶ ἀναστεναρίων καὶ ἄλλων τινῶν παραδόξων ἐθίμων καὶ προλήψεων ἐν Κων)πόλει 1873. — **A. Χουρμουζιάδης**, Βυζαντίς 1873. — **Π. Παπαχριστοδοῦλου**, Ἡ λαογραφία ἐν τῇ Ἱστορίᾳ τῆς γενέσεως τοῦ δράματος. Ἐρανιστῆς Σμύρνης, 1911 — **Γ. Βιζυηνοῦ**, Θρακικὴ ἐπετηρὶς ἡμερολόγ. 1897. Οἱ καλόγηροι καὶ ἡ Διονυσιακὴ λατρεία ἐν Θράκῃ. — **K. N. Σάθα**, Μεσαιωνικὴ Βιβλιοθήκη Τόμ. 2 σελ. 371—372, 29—27. — **Π. Παπαχριστοδοῦλου**, Θρακικὰ Τ. Β' σ. 429, τὰ Διονύσια. — **Ἑλ. Βήμα**, ἔφημ. 1937 14 Μαΐου, Παναγ. Δανιηλόπουλος ἐκ Βασιλικοῦ Θράκης, «**Παλαιὰ ἡθὴ καὶ ἔθιμα**» σημείωμα. — **Arnaudof**, Festbränche des Bulgaren. — **Π. Παπαχριστοδοῦλου**, Θρακικὰ Τ. Α': Δύο τραγ. ἀπὸ τ' ἀναστενάρια. σ. 206—8.

Ἀπὸ τῆς θρακικῆς χειροτεχνίας.

3.—Ζανάρι πάνω σὲ λινὴ πατίστα κεντημένο μὲ μετάξια ἔγχρωμα.

Ἀπὸ τῆ θρακικῆ χειροτεχνία.

4. — Τραπεζομάντηλο κεντημένο μετὰ ξία κίτρινα χρυσαφιά μετὰ διπλῆ ὄψη (ὅμοια καὶ στὶς δύο ὄψεις).

ΕΥΧΕΣ (1)

1. **Σὲ παιδιά.**—Καλὴ φώτιση.—Καλοφωτισμένο νᾶναι

Φιλοῦσε τὸ κορίτσι τὸ χέρι τοῦ πατέρα ἢ τῆς μητέρας ἢ τοῦ μεγαλύτερου, αὐτὸς σήκωνε τὸ χέρι ἀψηλὰ κ' ἔλεγε:—“Ὡς ἐπάνω κοπέλλα.—Καὶ γιαγιά.” Ἄν ἦτανε ἀγόρι: “Ὡς ἐπάνω παλλικάρι.—Κι' ἀνεγνώστης(2).—Καὶ παπποῦς.

“Ὅταν ἡ μητέρα, γιὰ μιὰ μεγαλύτερη, χτένιζε τῆς κόρης τὰ μαλλιά κ' ἐπλεκε τὶς πλεξοῦδες, τὶς τραβοῦσε σιγὰ πρὸς τὰ κάτω κι' ἔλεγε:—“Ὡς τὸν οὐρανὸ ἡ κόρη κι' ὡς τὶς κοῦτσες (3) τὰ μαλλιά. Γιὰ νὰ μακραῖνε.

2. **Σὲ νέο.**—Νὰ χαρῆς τὰ νιάτα σ'.—Καλὴ τύχη.—Νὰ σὲ δγιῶ μὲ τὸ ταῖρι σ'.

3. **Σὲ νέα.**—‘Ἡ Παναγιά κι' ὁ Χριστὸς νὰ σὲ κυλομοιράν'.—Καλὴ τύχη.—Νὰ σὲ δγιῶ μὲ τὸ στέφανο.—Χρυσὸ στέφανο νὰ βάλς.—Νὰ σὲ δγιῶ μὲ τὸ ταῖρι σ'.—Κ' ἓνα καλὸ σύντροφο.—Νὰ χαρῆς τὰ νιάτά σ'.—“Ὅ,τι ἐπιθυμεῖς.—“Ὅ,τι ποθεῖς νὰ σὲ δίν' ὁ Κύριος.—Τῆς κουκουβάγιας (4) τὴν τύχη νᾶχς.—“Ὅχι πολυπροικοῦσα μόν' καλομοιροῦσα.

4. **Σὲ παντρεμένο ἢ παντρεμένη.**—Νὰ χαρῆς τὸ στέφανό σ'.—Νάσαι(5) καλά.—Νὰ χαρῆς τὴ φημιλιά σου.—Νὰ σὲ ζήσ' τὸ στέφανο.

5. **Σ' ἀντρόγγυνο ποὺ εἶχαν παιδιά.**—Νὰ σᾶς ζῆσνε.—Νὰ ζῆσνε ὅλου τοῦ κόσμου κι' ὕστερα τὰ παιδιά μ'.—Νὰ τὰ χαίρεστε.—‘Ὁ θεὸς νὰ σᾶς χαρίσ' τὰ τέκνα σας.—Εὐχαριστῶ τοῦ θεοῦ εἶναι.—Γερά νὰ εἶναι.—Παναγία καὶ Χριστὲ μ', ὅλου τοῦ κόσμου γερά νᾶναι καὶ δεύτερα τὰ δικά μ'.—Νὰ δγιῆς ἐγγόνια καὶ δισέγγονα. **Σ' ἀντρόγγυνο ἄτεκνο.**—Θεὸς νὰ σὲ χαρίσ' ἓνα τέκνο στὴν ἀγκαλιά.—Νὰ σὲ δγιῶ μ' ἓνα χρυσὸ γιό.—Νὰ σὲ δγιῶ μὲ μιὰ χρυσῆ κόρη.

6. **Σὲ χηριό.**—Καλὴ ὑπομονή.—‘Ὁ Θεὸς νὰ σὲ βολέψ' καὶ καλὴ τύχ'.—Τί νὰ κάνς, ἔγινε τὸ κακό, δὲ γυρνάει πίσ'.

1) Οἱ εὐχὲς εἶναι ἀπὸ τὴν Ἀνατολικὴ Θράκη, ἐπαρχία Σηλυβρίας, καταταγμένες δὲ κατὰ τὸ διάγραμμα τοῦ καθηγητοῦ Στίλπωνος Κυριακίδου. Ἑλληνικὴ Λαογραφία. Μῆρος Α' σελ. 111—5.

2) Ὁ Δεσπότης χειροθετοῦσε τὸ παιδί στὴν ἐκκλησία καὶ τὸ ἔκαμνε ἀναγνώστη. Ἡ μητέρα του ἔστελνε δῶρο στὸ δεσπότη πουκάμισο μεταξωτὸ φαμένο στὸν ἀργαλειό. Ὁ ἀναγνώστης καλοναρχοῦσε καὶ διάβαζε τὸν Ἀπόστολο στὴν ἐκκλησία.

3) Τοὺς ἀστραγάλους. Τὶς ἔλεγαν καὶ κότσια.

4) Λέγαν πὼς ἡ κουκουβάγια εἶναι τόσο τυχερή, ποὺ πρῶι πηγαίν' ἓνα πουλὶ καὶ πέφτει μέσα στὸ στόμα της.

5) Στὰ πιὸ περασμένα χρόνια ἀντὶ εὐχαριστῶ ἔλεγαν:— Νά 'σαι καλά.

ΕΥΧΕΣ (1)

1. **Σὲ παιδιά.**—Καλὴ φώτιση.—Καλοφωτισμένο νᾶναι

Φιλοῦσε τὸ κορίτσι τὸ χέρι τοῦ πατέρα ἢ τῆς μητέρας ἢ τοῦ μεγαλύτερου, αὐτὸς σήκωνε τὸ χέρι ἀψηλὰ κ' ἔλεγε :—“Ὡς ἐπάνω κοπέλλα. —Καὶ γιαγιά. ”Αν ἦτανε ἀγόρι: “Ὡς ἐπάνω παλλικάρι.—Κι' ἀνεγνώστης(2). —Καὶ παπποῦς.

“Ὅταν ἡ μητέρα, γιὰ μιὰ μεγαλύτερη, χτένιζε τῆς κόρης τὰ μαλλιά κ' ἔπλεκε τὶς πλεξοῦδες, τὶς τραβοῦσε σιγὰ πρὸς τὰ κάτω κι' ἔλεγε :—“Ὡς τὸν οὐρανὸ ἢ κόρη κι' ὡς τὶς κοῦτσες (3) τὰ μαλλιά. Για νὰ μακραῖνε.

2. **Σὲ νέο.**—Νὰ χαρῆς τὰ νιάτα σ'. —Καλὴ τύχη.—Νὰ σὲ δγιῶ μὲ τὸ ταῖρι σ'.

3. **Σὲ νέα.**—“Ἡ Παναγιά κι' ὁ Χριστὸς νὰ σὲ καλομοιράν”.—Καλὴ τύχη.—Νὰ σὲ δγιῶ μὲ τὸ στέφανο.—Χρυσὸ στέφανο νὰ βάλς.—Νὰ σὲ δγιῶ μὲ τὸ ταῖρι σ'.—Κ' ἕνα καλὸ σύντροφο.—Νὰ χαρῆς τὰ νιάτά σ'.—“Ὅ,τι ἐπιθυμεῖς.—“Ὅ,τι ποθεῖς νὰ σὲ δίν' ὁ Κύριος.—Τῆς κουκουβάγιας (4) τὴν τύχη νάχς.—“Ὅχι πολυπροικοῦσα μόν' καλομοιροῦσα.

4. **Σὲ παντρεμένο ἢ παντρεμένη.**—Νὰ χαρῆς τὸ στέφανό σ'.—Νάσαι(5) καλά.—Νὰ χαρῆς τὴ φημιλιά σου.—Νὰ σὲ ζήσ' τὸ στέφανο.

5. **Σ' ἀντρόγυνο πὸν εἶχαν παιδιά.**—Νὰ σᾶς ζῆσνε.—Νὰ ζῆσνε ὅλου τοῦ κόσμου κι' ὕστερα τὰ παιδιά μ'.—Νὰ τὰ χαίρεστε.—“Ὁ θεὸς νὰ σᾶς χαρίσ' τὰ τέκνα σας.—Εὐχαριστῶ τοῦ θεοῦ εἶναι.—Γερά νὰ εἶναι.—Παναγία καὶ Χριστὲ μ', ὅλου τοῦ κόσμου γερά νᾶναι καὶ δεύτερα τὰ δικά μ'.—Νὰ δγιῆς ἐγγόνια καὶ δισέγγονα. **Σ' ἀντρόγυνο ἄτεκνο.**—Θεὸς νὰ σὲ χαρίσ' ἕνα τέκνο στὴν ἀγκαλιά.—Νὰ σὲ δγιῶ μ' ἕνα χρυσὸ γιό.—Νὰ σὲ δγιῶ μὲ μιὰ χρυσῆ κόρη.

6. **Σὲ χηριό.**—Καλὴ ὑπομονή.—“Ὁ Θεὸς νὰ σὲ βολέψ' καὶ καλὴ τύχ'.—Τί νὰ κάνς, ἔγινε τὸ κακό, δὲ γυρνάει πίσ'.

1) Οἱ εὐχὲς εἶναι ἀπὸ τὴν Ἀνατολικὴ Θράκη, ἐπαρχία Σηλυβρίας, καταταγμένες δὲ κατὰ τὸ διάγραμμα τοῦ καθηγητοῦ Στίλπωνος Κυριακίδου. Ἑλληνικὴ Λαογραφία. Μέρους Α' σελ. 111—5.

2) Ὁ Δεσπότης χειροθετοῦσε τὸ παιδί στὴν ἐκκλησία καὶ τὸ ἔκαμνε ἀναγνώστη. Ἡ μητέρα του ἔστελνε δῶρο στὸ δεσποῖη πουνάμισο μεταξωτὸ φαμένο στὸν ἀργαλειό. Ὁ ἀναγνώστης καλοναρχοῦσε καὶ διάβαζε τὸν Ἀπόστολο στὴν ἐκκλησία.

3) Τοὺς ἀστραγάλους. Τὶς ἔλεγαν καὶ κότσια.

4) Λέγαν πὸς ἡ κουκουβάγια εἶναι τόσο τυχερή, πὸν προὐ πηγαίν' ἕνα πουλι καὶ πέφτει μέσα στὸ στόμα της.

5) Στὰ πιὸ περασμένα χρόνια ἀντὶ εὐχαριστῶ ἔλεγαν :— Νά 'σαι καλά.

7. *Σὲ γέροντας.* — Καλὰ ὑστερνά. — Καλὰ γεράματα. — Καλὴ ψυχὴ. — Νὰ δγῆς δισέγγονα καὶ τρισέγγονα. — Νὰ τῶβρουν καὶ τὰ παιδιὰ σ' καὶ τ' ἀγόνια σ' καὶ τὰ δισάγγονα σ' καὶ τὰ τρισάγγονα. — Ὁ Θεὸς νὰ σὲ χαρίσ' τὰ παιδιὰ σ', πίσω σ' νὰ τ' ἀφίσης. — Νὰ σὲ ζῆσονε τὰ παιδιὰ σ', πίσω νὰ τ' ἀφίσης, μιὰ φοῦχτα χῶμα νὰ σὲ χῦσονε στὰ μάτια σ'.

8. *Γέροντος σὲ νέο.* — Τὰ χρόνια μ' νὰ κάνς. — Πίσω μ' νὰ σ' ἀφίσω. Νὰ ζήσης. — Νὰ ζήσης νὰ γεράσης. — Νὰ ζήσης νὰ γεράσης καὶ νὰ μὴν ἀναστενάξης.

9. *Στις ἀρραβῶνες. α' Στιὺς ἀρραβωνιασμένους.* — Τὰ συγχαρήκια μας. — Εὐχαριστῶ. — Ὡρες καλές. — Ἡ εὐχὴ σας. — Ὡρε καλές καὶ εὐλογημένες. — Τέλη ἀγαθὰ. — Καλὰ τέλη. — Καλὰ τέλεια. — Τέλεια ἀγαθὰ καὶ καλὴ ἀγάπ'. — Καλορίζικα. — Καὶ στίς χαρές σας. — Καὶ τοῦ χρόνου σπίτι σας.

β' *Στιὺς γονεῖς τους.* — Νὰ τοὺς χαίρεστε. — Εὐχαριστῶ καὶ στ' ἀρχοντόπουλά σας⁽¹⁾. Τὰ συγχαρήκια μας. — Νὰ σᾶς ζῆσονε. — Καλὰ στέφανα. — Νὰ φιλῆστε τὰ στέφανα. — Καὶ στὰ πεδέλοιπα ⁽²⁾.

10. *Στὴ χαρά. α' Στιὺς νιόπαντρους.* — Νὰ ζῆστε στερεωμέν'. — Εὐχαριστοῦμε. — Τὰ συγχαρήκια μας. — Εὐτυχισμέν' νὰ ζῆστε. — Εὐτυχισμέν' καὶ καλόκαρδοι. — Νὰ ζοῦτε. — Νὰ ζοῦτε καὶ νὰ χαίρεστε. — Καλὴ δμόνοια. — Καλὴ ἀγάπ' νᾶχτε. — Ἀγάπ' καὶ δμόνοια, κι' ὅπου ἀγάπ' κι' ὁ Χριστός. — Νὰ ζῆστε νὰ γεράστε καὶ καρδιὰ νὰ μὴ χαλαῶστε.

β' *Στιὸν κουμπάρο.* — Νὰ ζοῦνε νὰ τοὺς χαίρεστε. — Ὅπως ἔβαλες τὸ στεφάνι⁽³⁾ (ἢ τὸ κλῆμα) νὰ βάλης καὶ τὸ λάδι ⁽⁴⁾. — Καὶ στὸ κεφαλάκι σ'. (Ἄν ὁ κουμπάρος ἦτανε λεύτερος).

γ' *Στιὺς γονεῖς.* — Γεροὶ νὰ εἶστε νὰ τοὺς χαίρεστε. — Νὰ ζοῦνε νὰ τοὺς χαίρεστε. — Τὰ συγχαρήκια μας. — Καὶ στὰ πεδέλοιπα. — Εὐχαριστῶ καὶ στ' ἀρχοντόπουλά σας.

δ' *Στιὺς καλεσμένους ἀναλόγως τῆς ἡλικίας. Στιὺς λεύτερους.* — Καὶ στὸ κεφαλάκι σ'. — Καὶ στὰ δικά σ'. — Νὰ σὲ κολλήσ'. — Καὶ γαμπρός. — Καὶ νύφη. — Στις ἀρραβῶνες σας.

ε' *Στιὺς ἡλικιωμένους ἂν εἶχαν παιδιὰ λεύτερα.* — Καὶ στοῦ γιου σ' ν' ἀξιωθῆς. — Νὰ σαι καλά. — Καὶ στῆς θυγατέρας.

στ' *Σὲ κείνους ποὺ εἶχαν ἀδελφὸ ἢ ἀδελφὴ λεύτερη.* — Καὶ στῆς ἀδελφῆς μὲ τὸ καλό.

11. *Στὴ βαρούμενη.* — Καλὴ λευτεριά. — Καλὴ γέννα. — Ἡ ὥρα ἢ καλὴ. — Μ' ἕνα χρυσὸ γιό. — Εὐχαριστῶ, ὅ,τι δόσ' ὁ Θεός. — Μὲ μιὰ χρυσῆ κόρ'. — Ἄς πέσ' μὲ τὸ καλὸ πὸ πάνι μ', ἄς εἶναι καὶ γιός.

1) Ἄν αὐτὸς ποὺ εὐκιοῦντανε εἶχε παιδιὰ.

2) Στὰ λοιπά, ἂν εἶχαν κι' ἄλλα παιδιὰ λεύτερα.

3) Τὸ στεφάνι τοῦ γάμου ἄλλοτε τὸ ἔκαμναν ἀπὸ κληματσίδα.

4) Νὰ βαπτίσῃ καὶ τὸ παιδί.

α' *Στὴν εἰομόγεννη πού κοιλοπόναε.*— Στὶς Καστανιές, ὅταν ἔμπαινες στὴ κάμαρα τῆς εἰομόγεννης, ἔρριχνες τὴν ποδιά σ' πάνω της, τὴν ἔδινες λίγο νερό καὶ τὴν εὐκιοῦσουν. — Καλὴ λευτεριά, ἦρτ' ἓνα καίκι λάδι, νὰ γλυστρήσ' τὸ παιδί σὰν τὸ λάδι.

β' *Στὴ λεχοῦσα.*— Νὰ σὲ ζήση. — Καλορίζικο. — Νά ναι τυχερό. — Νὰ τὸ δγῆς ὅπως πεθυμεῖς. — Καλὰ σαράντα μὲ τὸν κόρφο τοῦ γεμᾶτο(¹).

γ' *Στὴ μαμή.*— Γειὰ στὰ χέρια σ' κερά μαμή. — Νὰ σαι καλά. — Πάντ' ἄξια. — Γειὰ νᾶχς.

12. *Στὸ σαραντισμό, στὴ μητέρα καὶ στὸ μωρό.* Ἡ μητέρα πρώτη φορὰ ἀπὸ τὴ μέρα πού γεννοῦσε ἔβγαине ὕστερα ἀπὸ σαράντα μέρες γιὰ νὰ πάρει σαραντισμό. Τὴν ὥρα τοῦ ἔσπερινου ἢ μαμή βαστώντας τὸ μωρὸ ντυλιγμένο σ' ἓνα μεταξωτὸ παπλωματάκι ἢ ἀπὸ λαχουράκι, συνήθως κόκκινο μὲ τὴ μητέρα στὸ πλάγ' πήγαιναν στὴν ἐκκλησιά. Ὁ παπᾶς ἔδινε τὸν σαραντισμὸ στὴ μητέρα κ' ὕστερα πήγαιναν στὸ σπίτι τῆς μητέρας τῆς ἢ στῆς πεθερᾶς της. Στὶς Καστανιές ἢ γιαιγιά ἔτσ' πού ἦτανε φασκιωμένο τὸ μωρό, ἔβαζε πάνω στὸ στηθάκι τ' ἓνα κομματί ψωμί κ' ἓνα κρομμύδι νὰ τὸ φάγ' ἢ μάννα τ' νὰ κατεβάσ' γάλα, ὕστερα ἔπαινε λίγο ἀλευράκι καὶ πισπίλαε γύρω στὰ μαλάκια τ' καὶ τὸ εὐχιοῦντανε: Ν' ἀσπρίσανε σὰν τὰ χιόνια, νὰ γέν' γιαιγιά ἢ παποῦς ἂν ἦτανε ἀγοράκι. Στ' ἀγοράκι πισπίλαε ἀλευράκι καὶ στὰ γενάκια τ'.

13. *Στὴ βᾶφτιση.* α' *Στὸ ρουτό.*— Πῶς ἔβαλες τὸ λάδι νὰ βάλῃς καὶ τὸ κλῆμα. — Νὰ σὲ ζήσ'. — Πάντ' ἄξιος. — Νὰ τὰ χιλιάσης (τὰ βαφτιστικά). — Νὰ τὰ πληθαίνς.

β' *Στὸ βαφτισμιό.*— Καλορίζικο. — Καλότυχο.

γ' *Στοὺς γονεῖς.*— Νὰ σᾶς ζήσ'. — Νὰ τὸ χαίρεστε. — Νὰ τὸ δῆτε κοπέλλα, γιὰ παλλικάρι, ἂν ἦτανε ἀγόρι.

14. *Στὴν ἀρρώστια.* α' *Στὸν ἄρρωστο.*— Γειὰ σὲ πρέπ', περαστικά. — Γλήγορα νὰ γίνς καλά. — Εὐχαριστῶ, πρῶτα ὁ Θεός. — Σιδερένιος νὰ γίνς καὶ περαστικά. — Μακάρ' καλά νὰ γίνω. — Περαστικά. — Ἀπὸ τὸ στόμα σου καὶ καὶ στοῦ Θεοῦ τὸ φτί. — Ἡ Παναγιά νὰ βάλ' τὴ σκέπ' της. — Μὲ τὴν εὐχὴ τοῦ Θεοῦ νὰ γίνς γλήγορα καλά.

β' *Στοὺς δικούς.*— Περαστικά σας. Ὅλα γιὰ μᾶς εἶναι, μὲ τὸ τσουβάλι(²) ἔρχεται, μὲ τὸ βελόνι φεύγει.

15. *Στὸ θάνατο.* α' *Στοὺς συγγενεῖς.*— Ζωὴ σὲ λόγου σου. — Καλὴ ὑπομονή, ἄλλο κακὸ νὰ μὴ γδῆτε. — Θεὸς νὰ τὸν ἀναπαύσ'. — Ὑπομονὴ νὰ κάντε.

β' *Γιὰ τὸν πεθαμένο.*— Θεὸς σχωρέσ' τον. — Θεὸς σχωρέσ' τον, ν' ἀγιάσνε τὰ κοκκαλάκια τ'. — Θεὸς σχωρέσ' τον ν' ἀγιάσ' ὁ τάφος του. — Ἄγιο μῦρος στὰ κοκκαλάκια τ'. — Νὰ λυῶσνε τὰ κοκκαλάκια τ'. — Ν' ἀγιαστῆ ὁ τόπος πῶπεσε. — Ν' ἀγιαστῆ ὁ τάφος του. — Αἰώνια του ἢ μνήμη.

1) Νὰ ἔχη πολὺ γάλα καὶ νὰ βυζᾶξη τὸ παιδί.

2) Διὰ μᾶς, μαζωμένη ἔρχεται ἢ ἀρρώστια καὶ σιγὰ σιγὰ φεύγει.

γ' *Γιὰ τὰ ὄρφανά.*—Ἐπομονὴ παιδιὰ, ὁ Θεὸς ὄρφανὰ κάνει, ἄμοιρα" δὲν κάνει.

16. *Στὰ μνημόσυνα.*—Θεὸς χωρὲς³ τον, νὰ τῶβρη ἢ ψυχὴ τ³.

17. *Στὸ ταξίδι.* α' *Εὐχὲς σὲ κεῖνον ποὺ φεύγει.*—Καλὸ κατευόδιο.—Ἔωρα καλή.—Ἔωρα καλή κι' ὁ Θεὸς μαζί σου.—Ἔωρα καλή καὶ καλή ἐπάνοδο.—Καλὸ ταξίδι.—Καλὸ ταξίδι καὶ καλὴ ἀντάμωση.—Στὸ καλό.—Ἐχε γειὰ καὶ στὸ καλό.—Μὲ τὸ καλὸ νὰ πᾶς καὶ νᾶρτης.—Τῆ Θεοῦ τὸ δρόμο.—Ἡ Παναγία νὰ εἶναι προστά σ³.—Ἡ Παναγία νὰ εἶναι μαζί σ³, μὲ τὸ καλὸ νὰ γυρίσης.—Νὰ πᾶς μὲ τὴν Παναγία, νὰ γυρίσης μὲ τὸ Χριστό.—Νὰ πᾶς μὲ τὸ Χριστὸ νὰ γυρίσης μὲ τὴν Παναγία.

β' *Σιὸς δικὸς τοῦ ξενητεμένου.*—Μὲ τὸ καλὸ νὰ τὸν γδῆτε.—Μὲ τὸ κακὸ νὰ σᾶς ἔρθ³.—Μὲ τὸ καλὸ νὰ τὸν δεχτῆτε.

γ' *Ἐκεῖνος ποὺ φεύγει.*—Σᾶς ἀφίνιμε γειά.—Μὲ τὸ καλὸ νὰ σᾶς βρῶ.—Καλὴ ἀντάμωση.

δ' *Στὸν ἐρχομὸ τοῦ ξενιτεμένου.*—Καλῶς ἦλθες.—Καλῶς σᾶς ἠύραμε.

ε' *Σιὸς δικὸς.*—Φῶς στὰ μάτια σ³.—Εὐχαριστῶ.—Καλῶς τὸν δεχτήκατε.—Καλῶς σᾶς ἦλθε.

18. *Ὅταν γίνεται λόγος γιὰ τὸν ξενιτεμένο.*—Πῶς εἶναι ὥρα τ³ καλὴ ὁ (1) —Καλὰ εὐχαριστῶ.

19. *Τὴν παραμονὴ τῆς γιορτῆς.*—Κι' αὐριο μὲ ὑγεία.—Εὐχαριστῶ ἐπίσης.

20. *Στὶς μεγάλες γιορτές.* Τ' αἰ Βασιλειοῦ ποὺ γύριζε ὁ χρόνος εὐχιοῦντανε:—Γειά μας καὶ καλὴ χρονιά.—Καλὸ αἰ Βασιλειοῦ.—Καλὸ χρόνο.—Καλὴ χρονιά.—Εὐχαριστῶ ἐπίσης.—Καὶ τοῦ χρόνου.—Καὶ τοῦ χρόνου καλλίτερα.—Καὶ τοῦ χρόνου γεροὶ καὶ καλόκαρδοι.—Χρόνια πολλά.—Καλὰ Φῶτα.—Εὐχαριστῶ καὶ τοῦ χρόνου.—Καλὰ Χριστούγεννα.—Καὶ τοῦ χρόνου.—Καλὴ Ἀνάσταση.—Καλὸ Πάσχα.—Ἡ σημερινὴ ἢ χάρ' νὰ εἶναι μέσ³ στὸ σπὶτ' σας.—Βοήθειά μας ὁ ἅγιος ποὺ εἶναι σήμερα.—Καλὲς ἀποκριές. Καλὴ σαρακοστή.

21. *Ὅταν μεταλάβαιναν.* α' *Πρὶν μεταλάβουν.* Οἱ μικροὶ φιλοῦσαν τῶν μεγαλύτερων τὸ χέρι καὶ τὸν ἔλεγον:—Νὰ μὲ χωρῆστε.—Θεὸς χωρὲς³.

β' *Ἀφοῦ μεταλάβαιναν.*—Βοήθειά σας.—Εὐχαριστῶ.—Εἰς ἔτη πολλά.—Καὶ τοῦ χρόνου.—Σωτηρία τῆς ψυχῆς σου καὶ τοῦ χρόνου. (2)

22. *Στὸ χαιρετισμό.* α' *Σὲ κεῖνον ποὺ εἶχε τὴν ὀνομασίαν τ³.*—Στὶς Καστανιές, ὅταν πήγαιναν νὰ εὐχιστοῦνε τὸ νοικοκύρη ἢ ὅποιον γιόρταζε, τοὺς κερνούσανε κρασί. Τὸ ἔβαζαν σὲ χωματένιο κανατάκι καὶ μ' ἓνα πο-

1) Τὸ ὄνομα τοῦ ξενιτεμένου.

2) Στὶς Καστανιές ἀφοῦ κοινωνοῦσαν, βγαίνοντας ἔπιαναν τὸν σιδερένιο χαλκὰ τῆς πόρτας τῆς ἐκκλησίας γιὰ νὰ εἶναι γεροὶ καὶ σιδερένιοι σὰν τὸ σίδηρο.

τήρι ὅσοι καὶ νὰ ἦτανε τοὺς κέρναγαν. Πρὶν τὸ πιοῦνε εὐκιοῦντανε :—Νὰ χαίρεσαι τ' ὄνομά σ'.— Νάσαι καλά.— Σ' ἔτη πολλά, νὰ χιλιάσης καὶ στὰ 'κατό.—Γειά μας, χαρά μας, πάντα ἀγάπ' νάχμε.—Χρόνια πολλά καὶ καλά. Γειά μας, χαρά μας, νὰ ζῆσμε νὰ γεράσμε καὶ καρδιὰ νὰ μὴ χαλαῶσμε.

β' *Στοὺς δικούς.*—Νὰ σὲ ζήσ' καὶ τοῦ χρόνου καλλίτερα.—Νὰ τὸν χαίρεσαι, σ' ἔτη πολλά.—Καὶ τοῦ χρόνου μὲ υἰεία, πάντα καλόκαρδοι.

23. *Στὸ φίλημα.* α' *Στὸ τραπέζι.* "Οταν προσκαλοῦσαν στὸ Φανάρι στὸ φαγί, ὁ μουσαφίρης ἔρριχνε λίγο κρασί στὸ πιάτο τ' κ' εὐκιοῦντανε τὸν νοικοκύρη :—Γειά μας καὶ χαρά μας, νὰ ζοῦμε πάντα μὲ ἀγάπη, πάντα χαρούμενοι.—Μετὰ χαρῶς, νὰ 'σαι πάντα καλά. Κ' ὕστερα ἔπινε.

"Ἐπινε κι' ὁ νοικοκύρης κρασί εἰς υἰείαν τοῦ μουσαφίρη καὶ εὐκιοῦντανε :—Καλῶς ἤλθατε, σὲ γειά μας.—Καλῶς σᾶς ἠύραμε.—Μὲ τῆς υἰείας σας.

β' "Οταν σκίωνουνταν ἀπὸ τὸ τραπέζι. Ὁ μουσαφίρης ἔλεγε :—Γὼ ἔφαγα καὶ τὰ ξίκεψα κι' ὁ Θεὸς κ' ἡ Παναγία νὰ τὰ πληθαίν'.—Εὐχαριστῶ σας.—"Ἐφαγα γὼ κι' ὁ Χριστὸς κι' ἡ(1) . . . θὰ τὸ σηκώσ'. Εὐχαριστῶ σας.

24. "Οταν ἔβλεπαν ἕναν πού ἔτρωγε ἢ ἔπινε.—Μὲ τῆς υἰείας σας, καλὴ ὄρεξη.

25. *Στὰ γεννέθλια.* — Καὶ τοῦ χρόνου. — Χρόνια πολλά. — Εἰς ἔτη πολλά.

Στῆ Σηλυβριά οἱ μεγαλύτεροι τραβοῦσαν χαϊδευτικὰ τὸ φτι τοῦ παιδιοῦ καὶ τὸ εὐχουνταν :—Καὶ τοῦ χρόνου.

Στις Καστανιές κείνος πού εἶχε τὰ γεννέθλιά τ' ἔπιανε σίδερο γιὰ νὰ γίνε σιδερένιος.

26. "Οταν πρόσφεραν ἕνα τι τῆς ἐποχῆς γλύκισμα ἢ ὀπωρικόν.—Εὐχαριστῶ καὶ τοῦ χρόνου ἀπὸ τὸ χέρ' σου.

27. *Στὸ καλοκαίριασμα ὀπωρικοῦ.* Στις Καστανιές τὸ ὀπωρικὸ πού θὲ νὰ πρωτοφᾶνε, εὐχιοῦντανε :—Καὶ τοῦ χρόνου. Τὸ βαστούσανε στὸ χέρι, τὸβάζανε πίσ' ἀπ' τὸ κεφάλι καὶ προσπαθοῦσανε νὰ τὸ βάλνε στὸ στόμα.

"Αν εἶχαν δικὴ βαρούμενη, ἔδιναν νὰ φάγη τὸ πρῶτο ὀπωρικὸ πού ἔγινε κι' ἔλεγαν τὴν εὐχή.—"Ὅπως εἶναι ἐκείνη φορτωμένη, νὰ 'ναι καὶ τὸ δέντρο.

Στῆ Σηλυβριά ἔλεγαν :—Καλὸς καιρὸς καὶ χρόνος, καὶ τοῦ χρόνου. Τὰ παιδιὰ τὸ καλοκαίριασμα τῶν κερασιῶν ἔπαιρναν ἕνα, τὸ βαστούσανε ἀπ' τὸ τσουνὶ καὶ προσπαθοῦσανε νὰ τὸ φᾶνε βάζοντας τὸ χέρι πίσω ἀπ' τὸ κεφάλι.

28.—*Στοὺς δυστυχοῦντας.*—Θεὸς νὰ σ' ἐλεήσ'.—Ὁ Θεὸς νὰ σὲ βοηθήσ'.—Ὁ Θεὸς νὰ κἀνη τὸ καλό.—Ὁ Θεὸς νὰ βάλῃ τὸ χέρ' του, νὰ δγῆς καλὲς μέρες.

1) Τὸ ὄνομα τῆς κοπέλλας πού σήκωνε τὸ τραπέζι.

Σημ. Σ' ἕνα πιάτο εἶχανε ἀνακατωμένα σταπίδες, σπασμένα φουντούκια καὶ καρδιά. Ἡ νοικοκερὰ ἢ τὸ κορίτσι τράτερνε κι' ὁ καθέννας ἔπαιρνε ἀπὸ μιὰ φύχτα.

29. **Στὸ λούσιμο.** α' *Στὸν λουόμενον.*—Μὲ ὑγεία νὰ λερώσης.—Μὲ τῆς ὑγείας σας.

β' *Στὸν φρεσκοξουρισμένο.*—Μὲ τῆς ὑγείας.

30. **Στὸ καινούργιο ροῦχο** α' *Στὸ κόψιμο.*—Πρὶν βάλνε ψαλιδιὰ στὸ ὕφασμα εὐχιούντανε:—Μὲ ὑγεία ὅποιου ἦτανε κι' ὕστερα τὸ ἔκοφταν.

β' *Σ' ὅποιον ἔβαλε καινούργια φορεσιά.*—Μὲ ὑγεία καὶ καλὴ καρδιά.—Κι' ἄλλο ἀνώτερο.—Αὐτὸ παλιὸ κι' ἄλλο καινούργιο.

31. **Σ' αὐτοὺς ποὺ ἐργάζονται.** α'. *Σὲ κεῖνον ποὺ ἀρχίζει μιὰ δουλειά.*—Καλὴ ἀρχή.—Καλὴ εὐκολία.—Καλὲς δουλειές.

β' *Χερικὸ σιὸν πωλητή.* Ὁ ἀγοραστὴς τὸν εὐχιούντανε:—Καλὸ χερικὸ, καλὰ κέρδη.—Καλὲς δουλειές.

Τὶς πρῶτοι παραδες ποὺ ἔπαινε ὁ πωλητὴς ὅταν τὸν ἔκαμναν χερικὸ, τὶς ἔσερνε στὸ μέτωπο, στὰ μαλλιά κ' εὐχιούντανε.—Νὰ πληθαῖνε σὰν τὰ μαλλιά.

Στὶς Καστανιές, ἔτριβαν τὸν παρὰ στὸ κεφάλι γιὰ νὰ ἔχη τὸ σπίτι τόσα καλὰ κι' εὐτυχίες, ὅσα μαλλιά ἔχει τὸ κεφάλι κ' ἔλεγαν:—Ἀπὸ φοῦρνο μυρωδιὰ καὶ σιφουνιοῦ τραγουδί.

Μερικοὶ πωλητῆδες δὲν ἔπαιρναν τὸν παρὰ, λέγοντας:—*Ρίξ' το κάτ' καὶ νὰ τὸ πάρω, χαϊρολίδικο νὰ εἶναι, μπερεκετλίδικο καὶ τῷπαινε.*

Στὸ πούλημα. α' *Στὸν ἀγοραστή.*—Καλὰ κέρδη.—Ὅσα ἔδωσες τόσα νὰ κερδίσης.—Μὲ τὸ καλὸ, χαϊρολίδικο.—Οὐγουρλίδικο(¹).

β' *Στὸν πωλητή.*—Σὲ καλὴ μεριά οἱ παραδες.—Σὲ καλὸν τόπο.—Καλὴ πούληση.

γ' *Ὅταν παζάρευε στὸν πωλητή.* Ἀγόραζες κι' ἔκοφτες λίγο ἀπ' τὴν τιμὴ ποὺ σ' ἔλεγε, λέγοντας:—Ἀπὸ μένα λίγα κι' ἀπ' τὸ Θεὸ πολλά. Καὶ κεῖνος σὲ τῷδινε.

δ' *Στὸν ἐργάτη.*—Καλῶς τὰ πολεμᾶς.—Γειὰ στὰ χέρια σ'.—Καλὴ δύναμη.—Καλὴ ἐπιτυχία.—Πάντ' ἄξιος.—Σκόρδα! (Γιὰ νὰ μὴ ματιαχτῆ).

ε' *Στὸ γεωργό.*—Καλὸ μαξούλι.—Καλὸ διάφορο.—Καλὴ σοδειά.—Καλὰ μπερεκέτια(²).

στ' *Στ' ἀλώνια.*—Καλὰ μπερεκέτια.

ζ' *Στὸ ξαλόνισμα.*—Καὶ τοῦ χρόνου περισσότερα.—Καλοξοδεμένα.

η' *Στὸ θέρο.*—Ἀμα πρωτοπήγαινε ὁ νοικοκύρης στὸ χωράφι ποὺ θέριζαν, κείνη ποὺ ἔδινε τὰ δεμάτια ἢ ὅποια ἄλλη πρόφθαινε, ἔβαζε μπροστὰ στὸ νοικοκύρη ἓνα δεμάτι ὄρθιο μὲ τὰ στάχυα πάνω, καὶ τὸν εὐχιούντανε:—Ἔτη πολλὰ ἀφεντικὸ καὶ τοῦ χρόνου πλειότερα.—Μπερεκετλίδικα.

Ὁ νοικοκύρης ἔδινε φιλοδώρημα κατὰ τὴ δύναμη τ' 10, 20 γρόσια, λιγότερα ἢ περισσότερα καὶ τὸ μοιράζονταν ὅσα κορίτσια ἦτανε στὸ θέρο.

1) οὐγουρλίδικο=καλοτυχημένο.

2) μπερεκέτ=Λ. τ. ἀφθονία.

θ'. *Στὸ κλάδεμα*—Καλὸ μαξούλι(1).

32. *Στις γυναικεῖες δουλειές τοῦ σπιτιοῦ.* α' *Σὲ κείνην ποὺ ἔπλεξε ἢ κεντοῦσε:*—Γειὰ στὰ χέρια σ'.—Καλὴ εὐκολία.—Πάντα ἄξια.

β' *Σὲ κείνην ποὺ ἔπλυε.*—Γειὰ στὰ χέρια σ'.—Μὲ ὑγεία νὰ τὰ λερώστε.—Καλὰ λερώματα.

γ' *Στὸ δέσιμο τοῦ πανιοῦ στὸν ἀργαλειό.*—Στις Καστανιές συνατοί τους εὐκιοῦντανε.—"Ἐλα Χριστέ καὶ Παναγιὰ καὶ δόσε μας καλὴ εὐκολία, ὅσο ἀνοίγ' ἡμέρα, ν' ἀνοίγ' καὶ τὸ πανί μας.

δ' *Σὲ κείνην ποῦφαινε*—"Όταν πήγαινε καμμιὰ στὸ σπίτι τῆς γυναίκας ποῦφαινε, ἔπιανε τὸ καλάμι στὴ σταύρωση κ' ἔλεγε:—"Ἔρες καλὲς κ' εὐλογημένες.—"Όσο δρόμο πορπάτσα, τόσο πανὶ νὰ φάνς, κι' ὅπως ἀνοίγνε τὰ ποδάρια μ', ν' ἀνοίγνε τὰ μιτάρια σ'.

"Όταν τελείωνε τὸ πανί, τὴν ὥρα ποὺ θὲ νὰ τὸ κόψνε, ἔροιχναν πὸ πίσ' τὸν ἀργαλειὸ ἓνα ποτήρι νερὸ γιὰ τὶς κρεμασμέν', (γιὰ ὅσοι πέθαναν πὸ τὴν κρεμάλα). "Ἐτὸ τὶς ἔλεγαν οἱ γριὲς κ' ἔτὸ ἔκαμναν.

ε' *Σὲ κείνην ποὺ ἔκαμνε τὰ χειμωνιάτικα(2).*—Καλὸ φάγωμα' ἢ καλὰ φαγώματα.—Καλοφαγωμένα νὰ ἴναι.—Νὰ τὸ φᾶτε μὲ καλὴ καρδιά καὶ γεροσύνη.—Μὲ ὑγεία νὰ τὸ φᾶτε.—Μὲ ὑγεία νὰ τὸ ξεδέψετε.—Καλὸ ξόδιασμα. ἢ καλοξόδευτο.—Μὲ τὸ καλὸ νὰ τὸ ξεδέψετε.—Σ' ὄρες καλές.

33. *Σ' ὁποιον φτερνίζουνταν.*—Γειὰ σου.—Γειὰ νᾶχς, ἢ Γειὰ στοὺς φίλους.—Μὲ τῆς ὑγείας σας.—Εὐχαριστῶ.

34. *Σὲ κείνον ποὺ ἔλεοῦσε.*—Τοῦ Ἀβραάμ, τοῦ Ἰσακ καὶ τοῦ Ἰακώβ τ' ἀγαθὰ νᾶχς.—"Αὐτὰ τόσα καλὰ νὰ σὲ δίν' ὁ Θεός.—Διπλοῦ καὶ τρίδιπλου νὰ τὰ φέρνη ὁ Θεός.—Εἶσαι καλὸς πὲ κείνο σὲ δῶκε ὁ Θεός μὲ τὰ δυὸ τ' χέρια.—"Ἐμεῖς τὰ ξικεῦμε κι' ὁ Θεός νὰ σᾶς τὰ πληθαίν'.—Μὲ δυὸ φουῦχτες νὰ σὲ δίν' ὁ Θεός.—Θεὸς νὰ σὲ δόσ' πολλὰ ἀγαθὰ καὶ πλοῦτα.—Νᾶχς τοῦ Θεοῦ τὰ καλὰ.—Καλὲς μέρες καὶ καλὰ χρόνια νὰ σὲ δίν' ὁ Θεός.—Κατὰ τὴν ἰδέα σ' νὰ σὲ δίν' ὁ Θεός.—Κατὰ τὴν καρδιά σ' νὰ σὲ δίν' ὁ Θεός.—"Ο Θεὸς μὲ τὰ δυὸ τ' χέρια νὰ σὲ δίν'.—"Ο Θεὸς νὰ σὲ δίν' τὰ θέλς ἀφεντικό.—"Ο Θεὸς νὰ χωρὲς' τὴ μάννα ποὺ σ' ἔκανε.—"Ο Θεὸς νὰ σὲ χιλιοχρονήσ'.—"Ο Θεὸς πὲ ἄλλοῦ νὰ τὰ ξεπεστείλ' διπλοῦ καὶ τριπλοῦ αὐτὰ ποὺ μ' ἔδοσες.—"Ο Θεὸς νὰ σὲ δόσ' καλὴ γεροσύνη'.—"Ο Θεὸς χωρὲς' τὰ πεθαμμένα σ'.—"Ο Θεὸς χωρὲς' τὰ γονικά σ'.—"Ο Θεὸς χωρὲς' τὶς ψυχὲς τῶν πεθαμμένων σου.—"Ο Θεὸς νὰ κόφτ' μέρες ἀπὸ μένα καὶ νὰ τὶς δίν' ἔσένα.—"Όπως εὐχαριστεῖς τὶς φτωχοὶ νὰ σ' εὐχαριστῇ ὁ Θεός.—"Όπως εὐ-

1) Δ. τ. ἀπόδοση, σοδειά.

2) Τὰ ζυμαρικά, ποὺ κάμνανε στὸ σπίτι γιὰ νὰ ἔχουν τὸν χειμῶνα, γιουφκάδες, τραχανοκουσκούσι, μπλιγούρι. Τὶς ἴδιες εὐχὲς ἔλεγαν, ὅταν ἔκαμναν τὰ ρετσέλια (κομπόστες) καὶ γλυκά, ποὺ κερνούσανε τοὺς μουσαφήρηδες.

χαρίστησεν ἐμένα ὁ Θεὸς νὰ σ' εὐχαριστήσ'. — Ὅπως δίνς, νὰ σὲ δίν' ὁ Θεός. — Ὅ,τι ἀποθυμᾶς νὰ σὲ δίν' ὁ Θεός. — Ὅ,τι θέλ' ἡ καρδιά σ' νὰ σὲ δίν' ὁ Θεός. — Ἐὰν ἐφτὰ καλὰ τοῦ κόσμου νὰ σὲ δίν' ὁ Θεός. — Πὲ δυὸ χίλια καλὰ νὰ σὲ δίν' ὁ Θεός. — Νὰ σὲ φυλάγ' ἡ Παναγία. — Ἡ Παναγία νὰ τὰ ἀβγαταίν'. — Ἡ Παναγία νὰ σὲ δίν' μέρες καὶ χρόνια. — Μεῖς σᾶς τὰ ξικεῦμε κ' ἡ Παναγία νὰ σᾶς τὰ δίν' διπλοῦ καὶ τριδίπλου. — Νὰ σὲ δόσ' ἡ Παναγία τοῦ Ἀβραάμ, τοῦ Ἰσαὰκ καὶ τῆς Εὐᾶς τὰ καλὰ. — Ἡ εὐχὴ τῆς Παναγίας καὶ τοῦ Χριστοῦ νὰ εἶναι μέσ' στὸ σπίτ' σου. — Τῆς Παναγίας τὴν εὐχὴ καὶ τοῦ Χριστοῦ καὶ τὴ δική μ' πὸ τὰ εἴκοσι νύχια μ'. — Νὰ σὲ φυλάγ', ὁ Χριστός. — Θὰ πάγω στὴν Ἁγία Σοφία νὰ σ' ἀνάψω κερί. — Καὶ χαιζής. — Τί τὸ θέλς τὸ χατζηλήκι, χατζηλήκι εἶν' αὐτὸ πού κάμνεις. — Ν' ἀγιάσνε τὰ χερᾶκια. — Γερὸς ν' ἀγιάσης. — Ζωντανὸς ν' ἀγιάσης. — Νὰ δίνε τὰ χερᾶκια σ' νὰ γράφνε οἱ ἀγγέλ'. — Μέλι καὶ γάλα στὴ στομάτα σ'. — Ξίκ' νὰ μὴ τὰ κάν' ἀπὸ τὰ χέρια σ'. — Ὅ,τι πιάνς χρυσάφι νὰ γίν'. — Νὰ φᾶς μ' ἀσημένιο χουλιᾶρι. — Νὰ χαιρέσαι τὰ παιδιὰ σ' καὶ τ' ἀγγόνια σ'. — Γειὰ καὶ πασχαλιά. — Γειὰ καὶ γεροσύνη νὰ ἴναι. — Γειὰ νᾶχνε τὰ χερᾶκια σ'. — Ἦν ὑγεία σ' νᾶχς. — Κακὸ νὰ μὴ δγιοῦμε. — Νᾶστε γεροὶ καὶ πολύχρονοι. — Νᾶστε γεροὶ καὶ καλόκαρδοι. — Γιοφύρι κάνεις. — Εὐχαριστῶ, ἔχε τὴν εὐχὴ μ' κι' ὅ,τι ἐπιθυμεῖς. — Νὰ ζῆς καὶ νὰ βασιλεύης. — Νὰ σὲ ζῆσνε τὰ ζωντανὰ καὶ νὰ σχωρεθοῦν τὰ πεθαμμένα σ'. — Νὰ δροσιστῆ ἡ ψυχὴ τῆς μάνας σου καὶ τοῦ πατέρα σ'. — Νὰ βρεθῆ στοῦ πατέρα σ' τὸ χέρι. — Ἡ πόρτα σ' νὰ ἴναι χρόνον καιρὸ ἀνοιχτή. — Νὰ ἴσαι καλὰ. — Νὰ ἴσαι καλὰ, νὰ κάμνης καλὰ. — Ἐὰν καλὰ τοῦ κόσμου νᾶχς. — Νᾶστε καλὰ καὶ νὰ χαιρέστε τὰ καλοῦδια σας. — Καλὸ νᾶχς. — Αὐτὸ πού μ' ἔδωσες, καντήλα νὰ τῶχς στὸν ἄλλο κόσμο. — Ὡς καὶ τὸ κόκκαλό μ' σ' εὐκίεται. — Αὐτὴ τὴν καλοσύνη πού μὲ κάνς, στὸν παράδεισο θὰ πᾶς — Ὅπως ἔδω καὶ στὸν ἄλλο κόσμο ἔτσ' καλὰ θὰ σαι, τέτοια καλὰ πού κάνς. — Πολύχρονος. — Χιλιόχρονος. — Νὰ χιλιοχρονίσης. — Νὰ τὰ χιλιάσης. — Χρόνια καὶ μέρες νᾶχετε. — Νὰ κόφτ' ἀπὸ μένα μέρες καὶ νὰ τίς δίν' ἔσένα. — Μισθὸ θὰ κάνς. — Ἄξιός ὁ μισθός σου. — Σ' εὐχομαι ἀπὸ τὰ εἴκοσι νύχια μ'. — Χῶμα νὰ πιάνς καὶ μάλαμα νὰ γίνεται. — Νὰ ζῆς μὲ τ' ὄνομά σ' (1).

(1) Ἴσως νὰ εἶναι ἡ εὐχὴ ἀπὸ τὰ χρόνια πού οἱ Τοῦρκοι τούρκευαν τοὺς Χριστιανούς καὶ τοὺς ἄλλαζαν τὸ ὄνομα.

ΕΠΑΡΧΙΑ ΜΕΤΡΩΝ ΚΑΙ ΑΘΥΡΩΝ

Α' Παροδόσεις περί ίδρύσεως χωρίων

1. Τὸ 'Αλβασάν'

Τὸ 'Αλβασάν' ἦδανε ἀρχὴ τσιφλίκ' καὶ τὸ εἶχανε ὁ 'Απτῆ βέης καὶ ὁ Μουσταφᾶ βέης. Ὑστατα τὰ παιδιά τς τὸ βανάνε ἀμανέτ στὸν 'Αρμέν' τὸ σαράφ, τὸ Χατζῆ Νερσές κι' αὐτὸς στὰ 1860 τὸ ξεπούλ'σε.

Ὡς τὰ τότες, τὸ τσιφλίκ' εἶχε σαράδα ὀδάδες π κάδδανε οἱ τσεφτοῆδες. 'Απ' αὐτινοῦς, ἓνα τακῆμ ἦδαν ἀπ' τὸ Καβακλῆ τς Βουργαρίας, ἄλλ' ἀπ' τ' Θεσσαλία, κι' ἄλλ' Καραμανλῆδες. Αὐτοίν' ἀγόρασαν τὸ τσιφλίκ' ἀπ τὸν 'Αρμέν' καὶ τό καμαν χωριό.

Κολλιμένα μὲ τ' 'Αλβασανιοῦ τὸ τσιφλίκ' ἦδανε καὶ μικρὰ τσιφλίκια, π τὰ εἶχανε οἱ δόλιοι. Ἐνα εἶχε κι' ὁ παποῦς μας, ὁ Χατζηγιαννάκης, πγ εἶχε 21 θυγατέρες καὶ 15 γιοῦδες, ἀπὸ δυὸ γυναικες, δεκαοχτῶ ἀπ τῆ μνιά καὶ δεκαοχτῶ ἀπ' τν ἄλλ'να, καὶ τὸ σοῖτς τό λεγαν «'Απ' τὰ τριαδάξ ἀδρέφια».

2. Τὸ Νιχώρ'

Τὸ Νιχώρ τὸ χάρσε ἓνας φονιάς στὴ Σουλτάνα, γιὰ νὰ βρῖσκνε ἀπάγιο ἐκεῖ ὅς' ἔκαμνανε κάνα καβαγέτ καὶ νὰ γλιτώννε. Ὑστατα σὰ γάηκαν οἱ σαράντα ὀδάδες τ τσιφλικιοῦ, στ' 'Αλβασάν', κι' ἀπόμκανε οἱ Καρουῶτες στ' ἀνοιχτά, ἀγόρασανε τὸ Νιχώρ ἀπ' τὴ Σουλτάνα καὶ τό καμαν χωριό

Β' Διάφορα ἔθματα.

1. Τὸ τραβούδ' τοῦ σταυροῦ

Σήμερα μαῦρος οὐρανός, σήμερα μαύρη μέρα,
Σήμερα καταδέχεται σταύρωσιν τῷ Δεσπότη,
Παρισταμένη τοῦ σταυροῦ ἡ πάναμος Παρθένα,
καὶ τὸ Σωτῆρα βλέπουσα κρεμάμενον τῷ ξύλῳ
—Πῶς ὑπομένεις τὸν σταυρὸν γλυκύτατόν μου τέκνον;

Ἄγιος, Κύριος Σαββαῶθ.

(Ἐψάλλετο τὴν Μεγάλην Πέμπτην ἀπὸ ἓνα παιδί, πὸν γυρονοῦσε τὰ σπῖτια κατὰ σειρὰ, κρατώντας εἰς τὸ χέρι ἓνα δίσκον τῆς ἐκκλησίας μὲ τὸν ἀργὸ σταυρὸ ξαπλωμένο εἰς τὸν δίσκο καὶ στολισμένο μὲ ἄνθη καὶ δύο τρία

κόκκινα αὐγά. Διὰ τὸν κόπον τοῦ ἐμάζευεν αὐγά καὶ χρήματα. Τὰ αὐγά πα-
ρέδιδεν ἔπειτα εἰς τὸν παπᾶν καὶ τὰ χρήματα κρατοῦσε αὐτός).

2. Ὁ Σταυράκογλος

— Ἄφησες ἕναν γκιάβουρα τοὺς Τούρκους νὰ δρίζει
μὲ τὰ πολλὰ πουγγία του, νὰ τούσε φοβερίζει.
Καὶ τὸν ταμπάκον ἔκαμεν ἄλλος νὰ μὴ πουλήσει
γιὰ νὰ κερδήσει χρήματα, τὸν κόσμον νὰ κερδήσει.

Εἰς τοῦ Σπαθάρη τὸν δῶδᾶ ἦταν ζωγραφισμένα
βασίλεια, καὶ μπογδανιά, ὅλα τους ἕνα ἕνα.
Στῆς Σπαθαρέσσας τὸν δῶδᾶ ἦταν ζωγραφισμένα
τριανταφυλλιές, γαρουφαλιές, μὲ ἄνθη φορτωμένα.
Παρασκευὴ ξημέρωμα, μὴν εἶχε ξημερώσει.
ἔφεραν τὸν Σταυράκογλου μέσα εἰς τὸ κοτέσι.

— Σιεφὰ γκελδὶν Σταυράκογλου, πῶς εἶσαι στὴν ὑγειά σου;
Πῶς εἶσαι εἰς τὸ κέφι σου, τώρα ἢ ἀφεντιά σου;

Καὶ ἡ κατάρα ἢ φοβερὴ τοῦ Παναγιωτάτου
βύθισε τὸν Σταυράκογλου, στῆς θάλασσας τὸν πάτο.

(Ἐτραγουδεῖτο πρὸ 70 ἐτῶν. Ὅλα τ' ἀνωτέρω κατ' ἀφήγησιν Μαρίας
Ἰωαννίδου ἀγραμμάτου, ἐτῶν 87 ἐξ Ἑλβασανίου Μετροῶν, νῦν κατοικοῦ
Ἁγίου Πέτρου Γουμενίτσης).

3. Τὸ μοιρολόγι τῆς Παναγίας

Καλὸ εἶναι τὸ Ἅγιος ὁ θεός, καλὸ εἶναι ποὺ τὸ λένε
παράδεισο καὶ λίβανο ἀπὸ τὸν Ἅγιο Δάφο.

Ἐκεῖ τὰ δέδρα σκίζονται, τὰ μάρμαρα λυγίζουν,
ἐκεῖ δρέχουνε τὰ σκυλιά, οἱ ἄνομοι οἱ Ἑβραῖοι,

5 οἱ ἄνομοι καὶ τὰ σκυλιά, οἱ τρεῖς καταραμένοι.

— Σεῖς Ὀβριγιόι, ποῦ δρέχετε ; καὶ τί πολυρωτᾶτε ;

— Μεῖς τὸ Χριστὸ γυρεύουμε νὰ τότε σταυρώσουμε.

Βαστούμ' φλουριά στὰ χέρια μας κι ἀργύρια στὶς ποδιές μας.

— Γιὰ δόστε με τ' ἀργύρια σας νὰ σᾶς τὸ πῶ ποῦ εἶναι.

10 — Γιὰ λῦσε τα καὶ πάρε τα καὶ πές το μας ποῦ εἶναι.

Κάθεται καὶ προγεύεται πάνω στὸ περιβόλι,
μὲ δεκοχτὼ πνευματικούς, μὲ δώδεκ' Ἀποστόλους.

Πῆραν τὸ δρόμο τὸ δρομοῦ τοῦ ριοῦ τὸ μονοπάτι,

- τὸ μονοπάτι τοὺς ἔβγαλε ἴσια στὸ περιβόλι.
- 15 Μόλις τοὺς εἶδε ὁ Χριστός, ἀμέσως ἔταράχθη.
—Φέрте σκαμνιά τοὺς φίλους μου καὶ τράπεζα ἔμπρός τους.
Τσακίσανε τὴν τράπεζα, σπάσανε τὰ ποτήρια.
—Αὐτὸς εἶναι καὶ πιάστε τον γρήγορα, νὰ μὴ φύγει.
Ἄπ' τὸν περτσὲ τὸν πιάσανε, στὴ γῆ τονε σβροῦᾶνε.
- 20 Γέμισ' τὸ στόμα τ' αἵματα, τὰ χεῖλη του φαρμάκι.
Εὐθύς τονε φορέσανε τοῦ βουβαλιοῦ τὸ τσόλι,
εὐθύς τονε ποτίσανε τριῶν χρονῶν τὸ ξύδι,
εὐθύς τὸν πάνε στὸ παχνί, κι ἄχερο τὸν ταγίσαν.
Ἡ Μάρθα, ἡ Μαγδαληνή, καὶ τοῦ Λαζάρ' ἡ μάννα,
25 καὶ τοῦ Ἰακώβ ἡ ἀδελφή, οἱ τέσσερες ἀντάμα,
πῆραν τὸ δρόμο τὸ δρομί, δρομί στὴν Παναγία.
Βλέπουν ἐκεῖ τὴν Παναγιά, τὴν προσευχὴ της κάνει
καὶ τὸν θεὸν παρακαλεῖ, γιὰ τὸ μονογενῆ της.
Ἡ μιὰ τὴν ἄλλη βλέπουνε, ἡ μιὰ τὴν ἄλλη λέγει:
- 30 —Σύ, Παναγιά μας Δέσποινα, τὴν προσευχὴ σου κάνεις
καὶ τὸ θεὸ παρακαλεῖς γιὰ τὸ μονογενῆ σου,
τὸ γιό σου τότε πιάσανε καὶ πὰ νὰ τὸν κρεμάσουν.
—Μῶρ, κάλλιο νὰ βουβαίνουσαν παρὰ τὸ λόγο ποῦ πες.
Πῆραν τὸ δρόμο τὸ δρομί, δρομί τὸ μονοπάτι,
35 τὸ μονοπάτι τοὺς ἔβγαλε στὴν πόρτα τοῦ Πιλάτου.
Κοιτοῦν ζερβιά, κοιτοῦν, δεξιά, κανένα δὲ γνωρίζουν'
κοιτοῦν καὶ δεξιότερα, βλέπουν τὸν Ἰωάννη.
—Ἄη Γιάννη Προόδρομε καὶ βαπτιστὰ τοῦ γιοῦ μου,
μὴν εἶδες τὸν υἱόκα μου καὶ τὸν διδάσκαλό σου ;
- 40 —Βλέπεις ἐκεῖνον τὸν γυμνό, τὸν παραπονεμένο,
ὁποῦ φορεῖ πουκάμισο, στὸ αἷμα βουτημένο ;
Σὰν τ' ἄκουσε ἡ Παναγιά, ἔπεσε κι ἐλιγώθη.
Δὲν μὲ μιᾶς υἱόκα μου, δὲν μὲ μιᾶς παιδί μου ;
Ζητεῖ μαχαίρι νὰ σφαγῆ, γρεμὸ νὰ πέσει κάτω.
- 45 —Τί νὰ σοῦ πῶ μαννούλα μου ποῦ μ' ἔχουν σταυρωμένο ;
Μάννα μ, ἂν κρεμαστῆς ἐσύ, κρεμνιέτ' ὁ κόσμος ὅλος.
Μάννα μ' καὶ ἂν σφαγῆς ἐσύ, χάνειτ' ὁ κόσμος ὅλος.
Σύρε μάννα μ' στὸ σπίτι σου, καὶ κάνε τὸ σταυρό σου,
καὶ παρακάλεῖ τὸ Θεό, γιὰ τὸ μονογενῆ σου.
- 50 —Βάλε κρασί στὸ μαστραπᾶ κι ἀφράτο παξιμάδι,
νὰ τό βρ' ἡ μάνν' ἄπ' τὸ παιδί, καὶ τὸ παιδί ἄπ' τὴ μάννα.
Καλό εἶναι τ' Ἄγιος ὁ θεός, καλό εἶναι ποῦ τὸ λένε.
Ἄποιος τὸ λέγει σώζεται κι' ὄποιος τ' ἀκούει ἀγιάζει,

κι' ὅποιος τὸ καλοφηγκριστῆ, Παράδεισο θὰ λάβει,
55 Παράδεισο καὶ λίβανο ἀπὸ τὸν Ἅγιο Δάφο.

(Ἐψάλλετο καὶ ψάλλεται τὴν νύκτα τῆς Μεγάλης Παρασκευῆς ὑπὸ τῶν γυναικῶν ποὺ φυλάγουν τὸ λείψανο τοῦ Χριστοῦ. Ἀνακοίνωσις Φρόσως Χατζοπούλου ἐτῶν 19, ἐξ Ἐλβασανίου, ἐγγραμμάτου, νῦν κατοικοῦ Ἁγίου Πέτρου Γουμενίτης).

4. Ὁ θάνατος τοῦ γύφτου

Πεθαίνει ὁ γύφτος ὁ χαλκιᾶς κι ἡ γύφτισσα τὸν κλαίγει :

- Ἐσὺ πεθαίνεις μάστορα, κι ἐμένα ποῦ μ' ἀφήνεις ;
- Σ' ἀφήνω γὼ τὴν τσέργα μου τὴ χιλιοτρουπημένη,
νά χεις τὸν ἥλιο θερμαστὴ καὶ τὴ βροχὴ γιὰ πλύτρα,
5 καὶ τὸν ἀγέρα σκουπιστῆ, καὶ τὸ χαλάζι φίλο.
Σ' ἀφήνω τζόρ ἀπ' ἀκρανιά, καὶ τρύπια δραβεζίκια
νά βαίνεις παντοῦ λεύτερα, μέσ' στοῦ χωριοῦ τὰ σπίτια,
νά τρῶς τὰ ξεροκόμματα, νὰ σοῦ τροχοῦν τὰ δόντια.

Τσέργα=σκηγή, *τζόρα*=ράβδος, *δραβεζίκια*=σακκούλι *τροχῶ*=ἀκονίζω
(Ἀνακοίνωση Ξενοφῶντος Χουρμουζιάδου 70 ἐτῶν, ἐγγραμμάτου, ἐκ Πετροχωρίου Μετρῶν, νῦν κατοικοῦ Διαλεχτοῦ, Χρυσουπόλεως).

5. Ὁ Μανώλης

- Σ' ἓνα τρεχαντηράκι καρσὶ στὸν Μαρμαραῶ,
εἶν' ὁ Μανώλης μέσα, (λεϊλόμ, λεϊλόμ), μὲ δώδεκα παιδιά.
Σ' ἓνα βουνὸ μεγάλο, σ' ἓνα βουνὸ ψηλό,
σκοτώσαν τὸν Μανώλη, (λεϊλόμ, λεϊλόμ), τῆς Ἐρηνιώς τὸ γιό.
5 Τὸν κλαίγει ὁ κόσμος ὅλος, τὸν κλαίγει κι' ἡ θουνιά,
τὸ κλαίγει κι' ἀδελφὴ του (λεϊλόμ, λεϊλόμ), ποὺ δὲν τὸν εἶδε πιά.
— Κριμας Μανώλη μ', κριμας, κριμα στὸ βόγι σου,
ποὺ ἔκαμες ρεζίλι, (λεϊλόμ λεϊλόμ), ὅλο τὸ σόγι σου.
Μανώλη μ' τ' ἄρματά σου, πουλιοῦνται στὸ τσαρσί,
10 τὰ χουν καὶ τὰ γυρίζουν, (λεϊλόμ λεϊλόμ), γιὰ μιὰν ὀκᾶ κρασί.
— Μάννα μ', δὲν εἶταν ἓνας, δὲν εἶταν καναδυό,
μὸν εἶταν τρεῖς χιλιάδες, (λεϊλόμ λεϊλόμ), ποὺ ζῶσαν τὸ βουνό.
Μάννα μ', δὲν ἦταν Τοῦρκοι, δὲν ἦταν Χριστιανοί,
μὸν εἶταν κερετζήδες, (λεϊλόμ λεϊλόμ), οἱ παλιοβούραροι.
15 — Μανώλη μ', τ' ἄρματά σου δὲν εἶταν γιὰ φωτιὰ
μόνε νὰ λειτουργοῦνται, (λεϊλόμ λεϊλόμ), μέσ' στὴν Ἁγιά Σοφιά.
Μανώλη μ', τὸ κεφάλι σ' εἶτανε μακρουλό,
ὅταν τὸ πελεκοῦσαν, (λεϊλόμ λεϊλόμ), ἐπάνω στὸ βουνό.
Σ' ἓνα βουνὸ μεγάλο, καρσὶ στὸ Μαρμαραῶ,

20 σκοτώσαν τὸ Μανώλη, (λειλόμ λειλόμ), μὲ δώδεκα παιδιά.

Καροὶ = ἀπέναντι, *ἐκανες ρεζίλι* = ντρόπιασες, *σόγι* = γένος.

(Ἀλέκος Χουρμουζιάδης ἐτῶν 57, ἐγγράμματος ἐκ Πειροχωρίου Μετρῶν, νῦν κάτοικος Παλαιφύτου Γιαννιτσῶν).

Γ'. Καβέδες κι' Ἀργαστήρια

Οἱ καβειτζήδες τῆς περιφερείας μας ἦσαν μία τάξις ἐπαγγελματιῶν, ἢ ὁποῖα ἐξασκοῦσε δύο τρία ἐπαγγέλματα μαζί, πρὸ πάντων ὁμως καβειτσηλήκι καὶ βερβελήκι ἢ καβειτσηλήκι καὶ βακαλική, μέσα εἰς τὸ ἴδιο κατάστημα, ποὺ στὰ μέρη μας, ἐλέγονταν «καβές», ἂν τὸ κυριώτερο ἐπάγγελμα ἦτο καβειτσηλήκι, κι' «ἀργαστήρ», ἂν ἦτο βακαλική.

Ἐπῆρχαν χωριά, ὅπου ὁ καβές ἦτο χωριανικός, δηλαδή κτῆμα τῆς κοινότητος, εἰς τὰ περισσότερα ὁμως ἦτο ἰδιωτικόν κτῆμα. Ὁ καβές ἦτο τὸ κέντρον συναντήσεως τῶν χωρικῶν. Ἐκεῖ μαζεύονταν τὸν χειμῶνα, γύρω στὸ μαγκάλι ἢ τὴ σόβα καὶ διηγοῦνταν παραμῦθια καὶ προσωπικὲς τῶν περιπέτειες, συζητοῦσαν γιὰ τὰ σπαρτὰ καὶ τὰ ζῶα τῶν, ἄκουαν τὶς γνώμες τῶν γεροντοτέρων, μὲ σχετικὰ περιστατικὰ ἀπὸ τὴν πεῖραν τῶν καὶ τὴν ζῶην τῶν προπάππων τῶν. Εἰς τὸν καβὲ διεσκέδαζαν παίζοντες τάβλι, δάμα δόμνες, πρέφα, σκαμπίλι, ἐξηδαῆξ καὶ πικέτο, μὲ ἔπαθλο γιὰ τὸν νικητή, ἓνα καβέ, τσαῖ, κρασί, ρακὶ ἢ κονιάκ. Εἰς τὸν καβὲ ἔβαζαν καινούργιο μουχτάρη, δάσκαλο, ἀγέλαρη, κατσικᾶ, βεχτοῆ, κράχτη ἢ χαρογιλετζῆ. Εἰς τὸν καβὲ ἔβγαζαν τὸ χωριανικὸ τὸ «μοῦᾶ» στὸ «μεζάτ». Εἰς τὸν καβὲ ἐώρταζαν τὰ πανηγύρια, στολίζοντάς τον μὲ λεπτὰ πολύχρωμα χαρτιά, ψαλλιδισμένα εἰς διάφορα σχήματα καὶ κρεμασμένα ἀπὸ σπάγγους σταυρωτὰ δεμένους καὶ μέσα καὶ ἔξω στὸ «μεῖδάνι», προσιὰ τὸν καβέ, νὰ τ' ἀνεμίξῃ ὁ ἀγέρας καὶ νὰ δίδουν κάποιον τόνον φαιδρότητος στὸ πανηγύρι. Εἰς τὸν καβὲ κατέβαινε ἀπ' τὶς Μέτρες ὁ ζαπτιγές, ὁ τζαντερμαῆς, ὁ μουβασίρης, ὁ ἰνστιντακτοῆς καὶ κάθε ἐπίσημος ἀντιπρόσωπος τῆς Κυβερνήσεως. Εἰς τὸν καβὲ τέλος ὁ μουχτάρης κοινοποιοῦσε κάθε διαταγὴ τῆς ἀνωτέρας Ἀρχῆς.

Ὁ καβές λοιπὸν ἦτο ἀπαραίτητος, καὶ χωριὸ χωρὶς καβέ, κάτι τὸ ἀκατανόητο καὶ ἀσυγχρόνιστο. Μὲ μεγάλη περιφρόνηση μιλοῦσαν οἱ χωριανοὶ γιὰ τέτοια χωριά λέγοντας: «Ἐκεῖν' ἓνα γαβὲ βλὲ (τοῦλάχιστο) δὲν ἔχνε στὸ χωριό τς, καὶ κάδδαι στς αὐλές τς, σὰ τζὶ γυναῖκες».

Ὁ καβειτζῆς ἦτο συνήθως ἀπὸ τοὺς ἔξυπνότερους τύπους τοῦ χωριοῦ ποὺ ἔκαμνε, καθὼς εἶπαμε, καὶ τὸν βερβερή, τὸν ταβερνάρη καὶ πολλὰς φορὰς τὸν ψευτογιατροῦ καὶ τὸν μουχτάρη.

Οἱ χωριανοὶ δὲν συχνοξυρίζουνταν. Ἄλλοι φοροῦσαν τὰ γένεια τους 15 μέρες, ἄλλοι 30 καὶ ἄλλοι 60. Συνήθως ξυρίζουνταν τὴν παραμονὴν τῶν μεγάλων ἑορτῶν καὶ πανηγυριῶν. Στὰ παλαιότερα χρόνια, μάλιστα, ποὺ

φοροῦσαν μαῦρα σαρίκια, δὲν ξυρίζουνταν καθόλου. Καθένας κλάδευε μόνος του τὰ γένεια καὶ τὰ μαλλιά του ἅμα μακραίνανε πολύ. Εἰς τὰ δικά μας χρόνια ἐκεῖνος ποὺ ξυρίζουνταν ἐπλήρωνε 1 γρόσι (1) καὶ ἀπὸ εἴκοσι παράδες γιὰ τὸ λούσιμο καὶ τὸ κούρεμα μὲ τὴ μηχανή. Καὶ τοῦτο πολὺ ὀλίγοι ἐπλήρωναν εἰς μετρητά, ἀμέσως. Οἱ περισσότεροι ἐπλήρωναν εἰς εἶδος, ξά-λωνα. Ὅποιος ξυρίζουνταν συχνά, συμφωνοῦσε ξεκοπὴ ἓνα κιλὸ σιτάρι, χρο-νικῆς. Αὐτὴ βέβαια ἦταν ἡ κυριώτερη αἰτία, ποὺ ἀνάγκαζε τὸν κουρέα νὰ ἐξασκῆ καὶ ἄλλα ἐπαγγέλματα γιὰ νὰ βγάλῃ τὸ ψωμί του.

Ἐκανε λοιπὸν τὸν καβειτζῆ καὶ τὸν ταβερνάρη, προμηθεύοντας εἰς τοὺς χωριανοὺς καβέδες καὶ τσαῖ πρὸς 10 παράδες, καὶ ρακί, κρασί καὶ κονιάκ, πρὸς 5 παράδες τὸ ποτηράκι. Εἰς τὸν μπουφέ του εἶχε κρεμασμένη μιὰ πλάκα μὲ κοντύλι δεμένο στὸ σχοινάκι, καὶ κατέγραφε τὰ βερεσέδια τῆς ἡμέ-ρας. Ἄμα γέμιζεν ἡ σούμα, τὰ πέρναγε στὸ τεφτέρι, στὰ «ἀλατζάκια»(2), καὶ ὑπομονητικὰ περιμένε τὸ καλοκαιρί, νὰ ξαλωνίση ὁ πελάτης, νὰ τοῦ φέρῃ τὸ χρέος του κι' αὐτὸς νὰ τὸν κερᾷ ἓνα διπλό, εἰς ἔκφρασιν τῆς εὐαρεσκείας του, νὰ τοῦ εὐχηθῆ «καὶ τοῦ χρόν' μὲ γειά», καὶ νὰ χαρῆ ἢ καρδιά του.

Ἄν ὅμως ἡ χρονιά πῆγαινε ἀνάποδη, τὰ σπαρτὰ τὰ κήριζε ὁ σουρ-μὲς καὶ ὁ δελιτζές, τὰ βοστάνια τὸ γεζιντί, καὶ τ' ἀμπέλια ἢ σκλαροκοῦ(3), τότε ὁ καβειτζῆς περνοῦσε δύσκολο χειμῶνα, ἐπειδὴ ἠναγκάζετο νὰ χρεωθῆ στὸν προμηθευτὴν ἔμπορον, νὰ πάρῃ σιτάρι γιὰ γεμεκλίκι καὶ πιστά, γιὰ νὰ συγ-κρατήσῃ τὴν πελατεία του, μὲ τὴν ἐλπίδα νὰ ταιριάξῃ ἡ χρονιά καὶ νὰ τὰ πληρωθῆ στὸν καιρὸ ὅλα μαζί. Ἄν εἶχε καὶ ἀγραστήρ, τότε ἀναγκάζουνταν νὰ προμηθευτῆ πράγματα κατωτέρας ποιότητος, τὰ ὅποια, ἐδέχετο ἐξ ἀνάγ-κης ὁ χρεωμένος πελάτης. Τότε τὸ λάδι εἶχε βόχα, ὁ καβὲς μύριζε πεδίνα, οἱ ἐλιές ἦσαν σκουληκοφαγωμένες καὶ τὸ γᾶζ βαφτισμένο(4).

Λέγεται ὅτι οἱ Τοῦρκοι μετὰ τὴν κατάκτησιν τῆς Θράκης, ἀπηγόρευσαν εἰς τοὺς χριστιανοὺς νὰ ἐξασκοῦν τὸ ἐπάγγελμα τοῦ κουρέως, τοῦ κασάπη καὶ τοῦ πεταλωτοῦ, καὶ ὅταν ὁ θαυματοποιὸς Μπόσκος ἐπεσκέφθη τὴν Κ)πολιν παρετήρησεν ὅτι ὁ Τοῦρκος βερβέρης, γιὰ νὰ δείξῃ τὴν περιφρόνησίν του εἰς τὸν χριστιανὸν πελάτην, τὸν ἐξύριζε τὸ ἓνα μάγουλο, ἔπειτα ἄφινε τὸ ἄλλο ἀξύριστο, μὲ τὰ σκάματα, καὶ τὸν ἀνάγκαζε νὰ περιμένῃ ὡς ποὺ αὐτὸς νὰ πιῆ τὸν καβὲ του, νὰ τραβήξῃ τὸ ναργκιλέ του, νὰ κάμῃ τὸ ναμάζι του καὶ ἔπειτα νὰ εὐδοκῆσῃ ν' ἀποτελειώσῃ τὸ ξύρισμα τοῦ χριστιανοῦ. Μάλιστα λέγεται ὅτι διὰ νὰ τιμωρήσῃ τὸν βερβέρη ὁ Μπόσκος, κάθισε ἐπίτηδες νὰ ξυρισθῆ. Ὡς νὰ τελειώσῃ τὸ ἓνα μάγουλο, τὰ γένια ξαναφύτρωναν στὸ ἄλλο, κι ὁ βερ-βέρης, βαρέθηκε νὰ ξαναξυρίξῃ ἐπανειλημμένως τὸν παράξενον Φράγκο. Ἐπὶ

1) Μόνον ξύρισμα τοῦ γαμπροῦ καὶ τοῦ πεθαμένου εἶταν πάνω ἀπὸ 5 γρόσια.

2) Τὸ λαβεῖν.

3) Ἀρρώστειες λογῆς λογίων τῆς γεωργίας.

4) Τὸ πετρέλαιο νερωμένο.

τέλους ὁ Μπόσκος προσποιούμενος τὸν θυμωμένο, βγάζει τὸ κεφάλι του, τὸ ἀφίνει μέσα στὴ λεκάνη, καὶ παραγγέλοντας τὸν βερβέρη νὰ ἀποτελειώσῃ τὸ ξύρισμα, κι' αὐτὸς θὰ περάσῃ ἀργότερα νὰ τὸ παραλάβῃ, ἔφυγε χωρὶς κεφάλι. Ὁ βερβέρης ἀπ' τὴν τρομάρα του ἀπέθανε ἀπὸ συγκοπή.

Εὐρίσμα φτηνὸ γινότανε ὡς τὰ χρόνια τοῦ πολέμου καὶ στὴ Πόλη, χωρὶς σαπούνι, καθρέφτη καὶ περδάλι, μὲ κρύο νερὸ μόνον εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Γενίτζαμι, γιὰ 20 παράδες καὶ λέγονταν «ὄρμὰν τρασὶ» δηλαδή, ξύρισμα τοῦ δάσους, ἄρα ἀπολίτιστο, βουνίσιο.

Εἰς τὰ παλαιότερα χρόνια, ἡ συνήθεια τῶν Τούρκων νὰ πλύνωνται πρὶν προσευχηθοῦν καὶ νὰ πηγαίνουν στὸν ἀπόπατο μὲ τὸ ἰβρίκι ἐξηγοῦνταν ἀπὸ τοὺς χριστιανοὺς ὅτι εἶναι ἐπάναγκες, διότι ἂν δὲν τὸ κάμουν βρωμοῦν σὰν τὰ σκυλιά, ἐπειδὴ δὲν εἶναι βαπτισμένοι καὶ δὲν ἔχουν τὸ Ἅγιον Μύρον. Ἀργότερα ὅμως, ὅταν οἱ κάτοικοι τοῦ χωριοῦ μας ἐπλήθυναν καὶ ὁ τόπος δὲν τοὺς ἐσήκωνε, καὶ μὲ τὴν κατασκευὴν τοῦ σιδηροδρόμου ὑπῆρχεν εὐκολία συγκοινωνίας, οἱ νέοι ἄρχισαν νὰ πηγαίνουν τὸν χειμῶνα στὴν Πόλη καὶ νὰ γυροῦν τὴν ἀνοιξή. Μαζὶ μὲ τὶς οἰκονομίες των, ἄρχισαν νὰ φέρουν καὶ νέες ἰδέες περὶ ἐνδυμασίας καὶ καθαριότητος καὶ νὰ ξυρρίζωνται συχνότερα. Οἱ γεροντότεροι ὅμως ἐξηκολούθησαν νὰ φοροῦν τὰ γένεια τους τὶς περισσότερες μέρες τοῦ ἔτους. Πρὸς ἱκανοποίησιν τῶν ἀπαιτήσεων τῆς νέας γενεᾶς ἐβγήκαν καὶ νέοι καβετζῆδες ποὺ ἐμαθήτευσαν εἰς τὴν Πόλη, καὶ ἦσαν καθαρότεροι καὶ περιποιητικότεροι τῶν παλαιῶν, ἔπαυσαν δὲ νὰ βγάζουν δόντια καὶ νὰ παίρνουν αἷμα, ὅπως ἐκεῖνοι.

Μέχρι σήμερον ὅμως, ὁ καβὲς διατηρεῖ τὰς παλαιᾶς του ἰδιότητος καὶ εἰς τὰ νέα χωριά, ποὺ ἔκαμεν ἡ Κυβέρνησις εἰς τοὺς πρόσφυγας, ἔδῶ εἰς τὴν Μακεδονίαν

Ὁ καβετζῆς εἶχεν ἐργαλεῖα τὸ μαγκάλι, μὲ τὸ ἰδιαίτερο ἡμικυλινδρικό καζανάκι, τοὺς τσιζβέδες, τὶς τσάσκες, τὰ ποτηράκια τοῦ τσαγιοῦ, τὰ χλιαράκια, τὸ καβεκοῦι μὲ τὰ δυὸ χωρίσματα, τὴ δάμα, τὸ τάβλι, τὶς δόμνες καὶ τὰ χαρτιά.

Διὰ τὴν κουρευτικὴ εἶχε τὴν καρέκλα, τὸν καθρέφτη, τὴν κομμένη λεκάνη, γιὰ νὰ ἐφαρμώζεται στὸ λαιμό, τὰ ξυράφια, τὸ καῖσ', μιὰ μεγάλη καὶ μιὰ μικρὴ πετσέτα, τὴ βούρτσα, τὸ τσαμτσάκι, τὸ χιένι, τὸ ψαλίδι, τὴν κουρευτικὴ μηχανὴ καὶ γιὰ τὸ λούσιμον τὴ μεγάλη στρογγυλὴ λεκάνη καὶ τὸ γκιουγούμι.

17. Στὸ σπουργίτη

Ἄσπρουγίτος εἶμι γώ,
τοῦ πουδάριμ' τοῦ χουντρό,

ἓνα χάλκουμα γεμίζ'¹⁾
κῆνα γάμου βισλετίζ'(').

18. Σὲ κυνηγὸ

Ὠρα καλή στήν πρύμη σου
κι ἀγέρας τὰ πανιά σου
κῆνα πουλι πετάμενου
νὰ μὴ βριθῆ βρουστά σου.

19. Σὲ παπὰ

Δάσκαλε παπαπροσβύτα,
πάρε τὸν τρουβὰ καὶ ζήτα

20. Σὲ ποντικὸ

Ποντικὸς μὲ τὴν βιρέτα
κάθονταν πάν' σὶ μιὰ πέτρα,
κι ὄποιος πέρνα τὸν χαιρέτα.
Πέρασι κῆνα γατὶ
κὶ τὸν πῆρ' ἀπὸ τὰ φτί.

21. Στὸν ἥλιο

Ἐβγα νῆλιο πύρουσέ μι
κὶ ταχυὰ νὰ σὶ πληρώσου,
οὔλο μάλαμα κὶ' ἀσῆμι
καὶ διαμαντοδαχτυλίδι.

22. Στὸν σκαντζόχοιρο

Ἄσκαντζόχοιρους σουλῆνα
κάδαν κῆπεζε τὴ λύρα,
πέρασε κῆ ἀχελώνα
κι οὐ λαγὸς ἐκάν' τοῦ μάτι.
— Γκέλ μουρή, μουρή κουρτέσσα,
πήδα κῆλα κὶ' ἀπὸ μέσα.

23. Σὲ παντοπώλη

— Παντρέψω²⁾, παντρέψω, τὴν κουρί-
τσα μου,
Νὰ τὴν δώσω μπακαλάκι,
ἔμουρφο παλικαράκι,
— Δὶν τὸν θέλω τὸν βακάλη,
τὸν σαρδελοδαγκανιάρη.

24. Σὲ ράφτη

— Παντρέψω παντρέψω μπαμπακούλα μου,
νὰ τὴν δώσω νὰ ραφτάκι
ἔμουρφου παλικαράκι,
— Ὅχου! μάννα μ' δὲν τὸν θέλω
τώρα πέφτου κι ἀποθαίνω,
οὔλη μέρα ράφτει ράφτει,
κὶ τὸν βράδυ μῦγες χάφτει.

25. Σὰμπέλι

— Ἀμπέλι μου πλατόφυλλου κὶ κοντουκλαδεμένου,
περισσέφαρη τὰ χρέγια μου κὶ θὰ νὰ σὲ πουλήσω,

1) ὑπηρετεῖ (λ. τ.)

2) ἀρχαϊκὴ χρῆση τοῦ μέλλοντος.

—Μὴ μὲ πουλῆς, ἀφέντη μου, κὶ μὴ μὲ παζαργιάζεις,
μὸν βάλε νιοὶ γιὰ κλάδεμα κὶ νιὲς γιὰ κορφολόγημα,
κιδῶσα βαρέλλια ν' στὰ σκαργιὰ οὔλα θὰ τὰ γεμίσω.

26. Στὴν Ἀργυρῆ

Ἀργύρω Ἀργύρω, τὰ μαλλιά σ' τριγύρω.

27. Σ' ἀναβροχιά

Βρέξι βρέξι, μνιά βρουχή,
νὰ κατέβει στοὺ τσαρσί,
νὰ βραχοῦν οἱ τζουμπανοὶ
μὲ τὰ πρόβατα μαζί.

28. Στὸν πελαργὸ

Λελέκι λελέκι νταβαντᾶ,
οῖξι γρόσια καὶ φλωργιά,
νὰ μαζώννα τὰ παιδιά,
μὲ τὰ κόκκινα βρακιά.

29. Εἰς ὠκιμον

Βασιλικὸς κιᾶν μαραθῆ τὴ μυρωδιὰ τὴν ἔχει,
Ἡ ἀγάπη μου ἂν μαραθῆ, τὴν ἔννοια μου τὴν ἔχει.

Β'. Τραγούδια διάφορα

1. Τὸ πουλι ποὺ πέταξε

Μὰ τὴν ἅγια Παρασκευὴ	ξεσκανταλεύκι τοῦ πουλι
πουλάκι εἶχα στὸ κλουβί.	κῆφυγε τοῦ πουλάκι,
Τοῦ τάγιζα τὴ ζάχαρη,	10 τᾶηδόνι τᾶηδονάκι.
ὅλο γιὰ σένα ἄχαρη,	Πάγ' στῆς Προύσας τὰ βουνά,
5 Τοῦ τάγιζα κὶ μόσχου	στὶς βρύσες, στὰ κρύα νερά
ἀπὸ τὴν ἀγάπ' ποὺ τῶχω.	κὶ στῆς Μπαρμπαργιάς τὰ μέρη,
Ἀπὸ τοῦ μόσχου τοὺν πολὺ	ποῦναι τοῦ δικό μου ταῖρι.
	(Πλαγιάρι)

2. Ἐρωτικὰ καράβια

Ποῦ ναῦρω γὼ βασιλικὸ	κοριτσάκια φορτωμένα,
—μαῦρα ν' τὰ μάτια πᾶγαπῶ—	—κὶ τρίζουνε τὰ καημένα,—
νὰ πλέξω ἓνα φρουκάλι,	παντρεμένες στὴ σεντίνα
—ἔμορφο ἀνατουράλι,—	--κὶ ψουφοῦν ἀπὸ τὴν πείνα.—
5 νὰ φρουκαλῶ τὴ θάλασσα,	15 κοριτσάκια μέσ' τὰμπάρι,
—κόρη μ' γιὰ σένα χάλασα—	—κιῶποιος θέλ' ἄς πᾶει νὰ πάρει.--
νὰ περνοῦνι καραβάκια,	Παλλικάρια τοῦ καιροῦ σας,
—ἔμορφα παλλικαράκια.—	—παντρευτῆτε νᾶρθ' ὁ νοῦς σας—
Γιὰ δὲς καράβια ποῦρχουνται	κοριτσάκια γειά σας γειά σας,
10—πόλ' ἔμορφα μὶ φαίνονται—	20—κὶ γριὲς ἀνάθεμά σας.

3. Ὁ φρουρὸς

- Τώρα τὰ πουλιά, τώρα τὰ χελιδόνια,
 τώρα οἱ πέρδικες συχνελαλοῦν κὶ λένε ;
 — Εὐπν' ἀφέντη μου, ξύπνα καλέ μ' ἀφέντη,
 ξύπνα ἀγκάλιασε κουρμὶ κυπαρισσένιο,
 5 ἄσπrouνε λιμό, βυζάκια σὰν τοῦ γάλα.
 — Ἄφσει λιγερή, νὰ κοιμηθῶ λιγάκι,
 γιατί ἀφέντης μου στὴ βάρδια μὲχ' ἀπόψα.
 Γιὰ θὰ σκοτωθῶ, γιὰ σκλάβος θὲ νὰ γίνω.
 Ἔδωκ' οὐ Θεὸς κῆ Παναγιὰ Παρθένα,
 10 κὶ ξισπάθωσα σὲ δυὸ χιλιάδες μέσα.
 Χίλιους ἔκοψα κὶ χίλιους σκλάβωσά τους.
 Ἐνας μῆφυγι κὶ κεῖνος λαβουμένος
 εἶχε ἀητοῦ φτερὰ κὶ λιονταριοῦ τὰ νύχια.

4. Τὸ μοναστήρι

- Γειτόνισσα γειτόνισσα, καλὴ γειτόνισσά μου,
 Μάζου τὰ περιστέρια σου κέρχουντι στὴν αὐλή μου,
 κὶ τρῶνε τὸ σιτάρι μου κὶ πίνουν τὸ νιρό μου,
 κὶ μὲ τὰ δυὸ ποδάρια τους σκαλίζουν τὴν αὐλειά μου.
 5 Ἐγὼ χῶμα μὴ χρειάζεται νὰ χτίσω μοναστήρι,
 νὰ βάλω νιὲς καλογοριὲς κῆνα καλογεράκι,
 νὰ ἀγνατεύ' τὴ θάλασσα τὰ λήγορα παρτίδα,
 πὺ ταξειδεύουνε οἱ νιοὶ τᾶξια παλλικάρια.
 Κῆνα καράβι ρώτησαν, πὺ εἶτανε στὴ βόλτα.
 10 — Ὡρα καλή σ' οὔτο ἀμπαρλὴ κὶ στοῦ Θεοῦ τὴ στράτα.
 — Μὴ μ' εὔκessai καλόγερε, μὴ μὲ καλοστρατίζεις
 τῆχω ὄβρηδὸ πρᾶματευτὴ κὶ Τοῦρκο καπετάνιο.

(Γαλατᾶς)

5. Ὁ θάνατος τοῦ ναύτη

- Παρασκευὴ ξημέρωμα μὴν εἶχε ξημερώσει,
 ἀρρώστησεν οὐ ναύκληρος τοῦ πρώτου παλλικάρου.
 Μάννα δὲν εἶχε νὰ τοὺν κλαίγ', κύρη νὰ τοὺν λυπᾶται,
 μήτ' ἀδερφὸ μήτ' ἀδερφὴ νὰ τοὺν ψυχοπονᾶται,
 5 μόνου τὰ γεμιτζόπουλα τῶμουρφα παλλικάρια,
 ὅπου ἐμπαινοβγαίνανε μὴ δάκρυα στὰ μάτια.
 — Σήκω ἀπάνω ναύκληρε, κάτσε νὰ ψυχοπιᾶσεις,
 νὰ κουμπασάρεις τοὺν καιρό, νὰ βγοῦμι σὲ λιμνιῶνα.

- Γιὰ πιάστε με νὰ σηκουθῶ κι βάλτε με νὰ κάτσου
 10 κι δέστε τοῦ κεφάλι με δυὸ με̄ τρεῖς μαμοῦκες,
 κι φέρετε μου τὴ χάρτα μου, τὸ ἀργυρὸ κουμπάσου,
 νὰ δγιῶ σὲ τὶ νερά μαστε κεῖς τὶ νερά ἀρμενίζω.
 Εἶναι τῆς Μάλτας τοῦ νησι τῆς Μπαρμπαριᾶς τὰ μέρη.
 Ἐκεῖ θὰ πὰ νὰράξωμε σὲ ἔμουρφου λιμνιῶνα,
 15 πῶχει τὰ κρούσταλα νερά, τὰ δέντρα φουντωμένα,
 ἐκεῖ κι νὰ με̄ θάψετε σὲνα καινούργιο μνημα.
 Σκάψτι βαθειά, σκάψτι πλατειά δέκ' ἀνομάτοι τόπο,
 κεῖς τοῦ δεξί μου τοῦ πλευρὸ ἀφήστε μιὰ θυρίδα,
 νὰ μπεινοβγαίνουν τὰ πουλιά, νὰ φέρονε τὰ μαντᾶτα,
 20 μαντᾶτ' ἀπὸ τὴ μάννα μου κι ἀποὺ τὴν ἀδεοφή μου,
 μαντᾶτ' ἀπ' τὴν ἀγάπη μου, ποὺ νὰ γίνηκε χήρα.

(Ἀγγελοχώρι)

6. Ἡ φόνισσα

- Ἀντρούλιακας κάποιος βγῆκε νὰ κυνηγήσει,
 μὴ τὰ ξεφτέργια τῆς Βλαχιάς, μὴ τᾶρματα τῆς Πόλης,
 μὴ τετρακόσιους ἄρχοντες μ' ἐξήντα δυὸ λεβέντες.
 Ἄφσι κι γυρὸ με̄ γράμματα, διαβάζει τὸ ψαλτήρι.
 5 Κιὸ δάσκαλος τὸν σκόλασε νὰ πᾶ νὰ γεματίσει.
 Στὸν δρόμον ὅπου πήγαινε στὸ δρόμο ποὺ πηγαίνει,
 βρίσκει τὴ μάννα τ' μᾶλλονα κεῖταν ἀγκαλιασμένη.
 —Στάσου νᾶρτ' ὁ πατέρας μου νὰ τοῦ τὸ μολογήσω.
 —Βρὲ σκύλε τεῖδες, τί θὰ πεῖς, κι τί θὰ μολογήσεις ;
 10 —Καλὰ εἶδα, καλὰ θὰ πῶ, καλὰ θὰ μολογήσω.
 Ἰψὲς βραδὺ ξανάστρωσες ἔξω στοὺ περιβόλι.
 Πάγω κι γὼ νὰ κοιμηθῶ στὴν ἀργυρῆ μου στρώση,
 βρίσκω χεράκια τέσσερα τὰ δυὸ τοῦ δάσκαλού μου.
 Στὴν κάμαρά της τῶκραξι στὴν κάμαρα τοῦ κράζει,
 15 οὐσὰν πουλὶ τοῦ ἔπιασε, οὐσὰν ἀρνὶ τοῦ σφάζει.
 Τοῦ συκουτάκι τ' ἔβγαλε μέσα σὲ ἄσπρου πιάτου,
 τοῦ μάγειρά της ἔκραξε νὰ τῆς τοῦ μαγειρέψει.
 —Ἰψὲς βραδὺ μαγείρεψες μιᾶς λαγίτσας σκότι,
 μαγείρεψέ του κι αὐτὸ νὰ φᾶμι κι νὰ πιουῦμι.
 20 Κιοῦ μάγειρας τοῦ ἔννοιωσε, πὼς εἶν' ὁ Κωνσταντῖνος,
 κι κάθονταν κι ἔκλαιγε κι μρωμὸ δὲν εἶχε.
 Νὰ κιὸ πατέρας τ' ἔρχεται ἀπ' τοῦ λαγωκυνῆγι,
 φέρνει ἐλάφια ζωντανά, τᾶρκούδια σκοτωμένα,
 κῆνα μικρὸ λαφόπουλο φέρνει τοὺν Κωσταντῖνο.

- Γυναίκα, ποῦν' οὐ Κωσταντής, ποῦνι τὰ δύο μου μάτια;
- 25 —Στὸ δάσκαλο τὸν ἔστειλα, νὰ μάθει τοῦ ψαλτήρι.
 Εὐτὺς χτυπᾷ τοῦ μαύρου του στοῦ δάσκαλο παγαίνει.
 —Δάσκαλε, ποῦναι τὸ παιδί, ποῦναι οὐ Κωσταντής μου;
 —Χιτὲς βράδν τὸν ἔστειλα νὰ πάγ' νὰ γεματίσει.
- 30 —Τρεῖς μέρες ἔχω νὰ τὸν δγιῶ τρεῖς χρόνοι μὴ φανῆκαν
 κὶ σήμερα ἂν δὲν τὸν δγιῶ θὰ πέσω νὰ πεθάνω.
 Δεξιὰ χτυπᾷ τὸν μαῦρο του στὸ σπίτι του παγαίνει.
 —Γυναίκα μου φέρε ψωμί, φαγὶ νὰ γεματίσω.
 Τοῦν μάγειρά της ἔκραξε, τοῦν μάγειρά της κραῖζει.
 —Μάγειρα φέρε μας ψωμί, φαγὶ νὰ γεματίσουμ'.
 Τοῦ σηκοτάκι ἔφερε μέσα σὶ ἄσπρου πιᾶτο.
- 35 Τοῦν ἄντρα της τοῦ ἔδωκε νὰ κάτσ' νὰ γεματίσει.
 Φωνὴ ἀκούει ἔξ οὐρανοῦ, ἀγγελικὴ λαλίτσα:
 —"Ἄν εἶσαι σκύλος φάγι με, λύκος κατάλυσέ με,
 κὶ ἂν εἶσαι κιού πατέρας μου σκύψι κὶ φίλησέ με.
 Εὐτὺς χαντζέρι τραβήξε κομμάτια τὴν ἔκάνει
- 40 κὶ στοῦ σακκὶ τὴν ἔβαλε στοῦ μύλο τὴν ἐπάγει.
 —"Ἄλεσε, μῦλε μ', ἄλεσε τῆς σκύλας τὰ κομμάτια,
 νὰ βγάλς ἄλεῦρι κόκκινου νὰ κάμ' οὐ κόσμους θᾶμα,
 ἄλεσε κὶ ξανθὰ μαλλιά στοῦ σῶμα βουτηγμένα,
 πῶσφαξ' ἢ μάννα τοῦ παιδὶ κιού ἄντρας τὴ γυναίκα.

7. Ἡ τρικυμία

- "Ἐνα καρᾶβι ἀρμένιζε μὲ σοροκολεβάντη,
 κὶ κεῖ ἀφρίζει ἢ θάλασσα, κοντεύει νὰ τοῦ πνίξει.
 Εἶχ' Ὀβριγιὸ πρραματευτὴ κὶ Τοῦρκο καπετάνιο,
 εἶχε κῆνα Ρωμιόπουλο ποῦ τοὺς καιροὺς γνωρίζει.
- 5 —"Ἀνέβα, μπρὲ Ρωμιόπουλο, στοῦ μεστινὸ κουντᾶρι,
 νὰ κουμπασάρεις τοῦν καιρό, νὰ γδῆς τοῦ ριζικό μας.
 Παιζογελώντας νέβαινε κλαίγοντας κατεβαίνει.
 —Τέχεις ρωμιόπουλο κὶ κλαῖς κὶ σκούζεις κὶ χτυπιέσαι.
 —Τάξ', Τοῦρκο, στὰ τζαμνιά, Ρωμνιέ, στὴν ἐκκλησιά σου,
- 10 τάξου κὶ σὺ σκυλόβριγε στὴ χάβρα τὴ μεγάλη,
 ἄνίσως κὶ γλυτώσουμε πὸ τούτη τὴ φουρτούνα,
 νὰ φέρ' ἀμάξια τοῦ κερὶ κὶ ἀμάξια τοῦ λιβάνι.

8. Ὁ ἀφοβος

Ἡ Λένικω κανκήστηκε τὸ Χάρο δὲ φοβάται,
 κὶ ὁ Χάρος ὄξω κάθουνταν, πολλὰ τοῦν βαρουφάνη.

- Μικρὴ λοχίτσα γένηκε πάγει κὶ τὴν κεντρώνει.
 Γιατροὶ τὴν καταπιάνονται, γιατροὶ τὴν ποφασίζουν.
- 5 Κῆ μάννα της μπαινόβγαινε, κῆσυρνι τὰ μαλλιὰ της.
 —Πεθαίνεις Ἐλενάκι μου, μὰ μένα ποῦ μᾶφίνεις ;
 —Μάννα μ', ἂν ἔρωτ' οὐ ἄντρας μου ξαίρεις κὶ μίλησέ του.
 Τὸν λόγον δὲν ἀπόσωσε κὶ τὴ λαλιὰ κρατοῦσε,
 κὶδὲ κῆρ Κωνσταντῆς νὰ κιᾶραξε μὶ δώδεκα κομμάτια.
- 10 Γυαλὶ κρατεῖ στοῦ χέρι του, τοῦ σπίτι του κυττάζει,
 θωρεῖ σταυροὺς στὴν πόρτα του, παπάδες στὴν αὐλή του.
 Κὶ τὴν φελοῦκ' ἀρμάτωσε κὶ στὴ στεργιὰ πετιέται.
 Παίρνει τοῦ δρόμο τοῦ δρουμί, δρουμί τοῦ μουννοπάτι,
 τοῦ μουννοπάτ' τοὺν ἔφερε στὰ ἴσια τῆς αὐλῆς του.
- 15 Βρίσκει μαστόρους κιᾶφκιαναν, μαστόρους μαστορεῦαν.
 —Γιὰ πέ μου πρωτομάστορα, πιανοῦ κυβοῦρι κάνεις ;
 —Δὲν ἔχω στόμα νὰ στοῦ πῶ, μιλιὰ νὰ σοῦ μιλήσω,
 τῆς Ἐλεγκούδας τῆς ὠριᾶς τῆς μικροπαντρεμένης.
 Σὰν τᾶκουσεν οὐ Κωνσταντῆς πικρὴ φωνίτσα βγάζει,
- 20 κὶ τοῦ μαχαῖρι ἔσυρε κὶ στὴν καρδιὰ τοῦ μπήγει.
 Ἄντάμα τοὺς ἐθάψανε τοὺς δυὸ σένα λημόρι
 κὶ φύτρωκε κουντὴ μυρτιά, ψηλὸ κυπαρισσάκι.

(Μπαῖρι)

Γ'. Ἐρωτικά

1. Ὁ ντροπαλὸς

- Μιᾶς χήρας γιὸς εἶνι ἄρρωστος βαρεῖα γιὰ νὰ ποθάνει
 κὶ μπαινουβγαίνουν οἱ γιατροὶ μὶ γιατρικὰ στὰ χέρια
 κὶ μπαινοβγαίν' ἢ μάννα του μὶ χέρια σταυρωμένα.
 —Πέ μου, παιδί μου, τοὺν πόνου σου, νὰ μάθω τοὺν καημό σου,
 5 νὰ πάγω καὶ στὴ Λάρισσα νὰ φέρω τοῦ γιατροῦ σου.
 —Μάννα μ', τῆς Λάρσας οὐ γιατρὸς δὲν βόρει νὰ μὶ γιάνει,
 μὸν μνιὰ γειτονοπούλα μου ποὺ κάθητ' κὶ κεντάγει.
 Πέντε χρόνια τὴν ἀγαπῶ καὶ ντρέπομαι καὶ δὲ μιλω.
 Σύρε μάννα μ', καὶ λέτεις του, κάτσε κουβέντιασέ της το.
- 10 —Μετὰ χαρᾶς σου γιόκα μου, νὰ πάρω κὶ τὴ ρόκα μου.
 Παίρνει τὴ ρόκα της κὶ πᾶ, βρίσκει τὴν κόρη ποὺ κεντᾶ.
 —Ὡρα καλή μου λυγερή.—Καλῶς τὴ μάννα τὴ χρουσῆ.
 —Κόρη μ', ὁ γιός μου σ'ἀγαπεῖ κὶ ντρέπεται κὶ δὲ μιλεῖ.
 —Κὶ γώ, μάννα μ' τοὺν ἀγαπῶ, μὰ ντρέπομαι κὶ δὲ μιλω,
- 15 πέ τουνα νᾶρτει τὸ πρωί, νὰ πιουῦμε τὸν καφὲ μαζί.
 Σὰν τᾶκουσε οὐ ντρουπαλός, τὴ νύχτα κάμει σὰν τρελλός.

2. Τὸ πράσινο δέντρο

- Ποιὸς εἶδε πράσινο δέντροι
μαυροματοῦσα καὶ ξανθή,
νᾶχ' ἄσημένια ρίζα
καὶ τὰ φύλλα του μυρίζαν,
5 νᾶχει κλωνιὰ μαλάματα
καὶ φύλλα μὲ τὰ γράμματα,
καὶ κάτου στὴ ριζίτσα του
εἶχε μιὰ κορύγια βρύση,
ποιὸς τὴν κάνει τέτοια κρίση.
- 10 Κεῖ ποῦσκυφα νὰ πῶ νερὸ
φιλῶ τοὺν ἄσπρο τοὺν λαιμό,
μῆλεσε τὸ μαντήλι μου
τοῦ χρυσοκεντημένο,
ὅπου μὲ τοῦ κεντούσανε
15 καὶ μὴ τοῦ τραγουδούσανε
τρὶα πάρθενα κουράσια,
σὰν τοῦ Μάη τὰ κεράσια.

3. Ἡ χήρα

- Δώδεκα χρονῶν κορίτσι χήρα πάει στὴ μάννα του,
τὰ στεφάνια στὴν ποδιά του κἔκλαιγε τὸν ἄντρα του.
— Σιώπα, κόρη μου, μὴν κλαῖς, σιώπα καὶ μὴ δέρνεσαι,
ἔμορφ' εἶσαι καὶ μικρὴ καὶ ξαναπατρεύεσαι.
5 — Καλὰ μάννα μ', τί μοῦ εἶπες γιὰ νὰ ξαναπαντρευτῶ,
σὰν τὸ Μάρκο παλλικάρι ποῦ θὰ πάγω νὰ τὸ βρῶ ;
Εἶδανε στὴν Πόλη ψάλτης, στὸ Φανάρι ξακουστός,
εἶδανε καὶ στὴν ἀρμάδα ἕνας νέος μουναχός.

4. Ἡ ἔγγυος παρθένος

- Μιὰ κόρη κάταν ἀψηλὰ καὶ εἶταν γαστρομένη,
κάθουδαν καὶ λογάριαζε τοὺς μῆνες ἢ καημένη.
— Ποιὸν μῆνα ἀγκαστρώθηκα καὶ ποιόννα θὰ γεννήσω;
Γεννάρη γέννα τὸ Χριστὸ καὶ τὸν μονογεννή της,
5 Φλεβάρης φλέβα ἀνοιξε στὶς ρῶγες τῶν βυζιῶ μου,
Μάρτη μου, πρώτη ἀνοιξη, καὶ Ἄπριλη μυρωδάτε,
ὦ Μάη, μάγεψε τὸ νιό, ὅπου τρελλὰ μάγάπα,
ὅπου μὲ φίλα κἔλιγε ποτὲς δὲ μὲ ἀρνιέται,
καὶ τώρα μάπαρνήστηκε σὰν καλαμιὰ στοὺν κάμπο.
10 Βάζουν φωτιά στὶς καλαμιές καὶ κάμπος σκοτινιάζει...
Ἔτσι μαύρισ' ἢ καρδοῦλα μου σὰ μαυρισμένος Χάρος.
Κάμνω νὰ τοὺν καταραστῶ μὰ πάλι τοὺν λυποῦμι,
γιατὶ εἶταν νιὸς χρυσόκλωνος κεῖχι περισσες χάρις,
μὰ πάλ' ἄς τοὺν καταραστῶ καὶ ἄς τοὺν ἔλυποῦμι.
15 Ἄπο ψηλὰ νὰ γκορμιστῆ καὶ χαμηλὰ νὰ πέσει,
σὰν τοῦ γυαλι νὰ ραγιστῆ, σὰν τοῦ κίρι νὰ λυώσει,
πέντε γιατροὶ νὰ τοὺν βαστοῦν καὶ δώδεκα μαχτούδια,
καὶ γὼ διαβάτρα νὰ διαβῶ, διαβάτρα νὰ περάσω.

- 20 Ὡρα καλή σας, κύρ γιατροί, μάλα τὰ μαθητάρια,
 ἂν κόβουν τὰ ξουράφια σας μὴ σᾶς πονεῖ ἡ ψυχοῦλα,
 ἔχω κὶ γὰρ λινὸ πανί, σαράντα πέντε πῆχες,
 τὶς πέντε βάζω γιὰ φαντό, τὶς δέκα γιὰ μιτάρια,
 τὶς ἄλλις τὶς ποδέλοιπες τὶς κάνω σάβανό του.
 —Μωρὴ σκύλλα μὴ ἄνομη, μωρὴ λεβεντισμένη,
 25 δὲν εἶταν κριταριὸ νὰ πᾶς κὶ κρίση νὰ μὲ κρίνεις,
 μὸν ἔροριζες εἰς τοῦ θεοῦ κὶ οὐ Θεὸς μὴ ἤσοε,

Τὸ γράμμα

- Ἔμαθα πὼς ἀρρώστησες, μαῦρα γλυκά μου μάτια,
 κῆθελα νᾶρωτω νὰ σὶ γδιῶ γιὰ νὰ μὲ πάψ᾽ ἡ λαύρα.
 Παίγνων κὶ πάγω μονναχὸς μὲ μάτια δακρυσμένα,
 κὶ μὴ ρωτοῦν οἱ φίλοι μου μὴν εἶνε γιὰ τὰ σένα.
 5 —Φίλε καλέ μας φίλε μας, τεῖνι τοῦτα ποὺ κάνεις,
 γιὰ μιὰ πανώρια λυγερὴ θὰ πέσεις νὰ πεθάνεις;
 Μὰ μένα δέ μὴ παργοροῦν κὶ οἱ ὄχτροι κὶ φίλοι,
 σὰ δὲ μὲ στείλεις μνιὰ γραφή ἀπὸ δικά σ᾽ ἀχείλη.

Δ'. Ἄσματα χοροῦ

1. Ἡ Καλαματιανὴ

- Τῆς Καλαμάτας τοῦ νερό, —καλαματιανούλα μου,
 λένι πὼς ἔχ ἄβδέλλες— ὄμουρφες σὰν περιστέρους.
 Μὰ γώ, φίλοι, τὸ γεύτηκα κἔχ ὄμουρφες κοπέλλες.
 Θαμάζουμ' τοῦ κρούου τοῦ νερό—καλαματιανούλα μου,
 5 πὸ ποῦθι καταβαίνει, —Καλαματιανὴ Ἑλένη,
 Ποτίζει δέντρα κὶ κλαδιά, —Καλαματιανούλα μου,
 καὶ δάφνες κὶ δαφνοῦλες, —ὄμουρφες παπαδοποῦλες,
 Ποτίζει κὶ μνιὰ λεμονιά, —Καλαματιανούλα μου,
 στοὺν ἄμμου φυτεμένη, —Χιωτοπούλα πηνεμένη,
 10 Κάνει λεμόνια δίφορα, —Καλαματιανούλα μου,
 δίφορα μυρουδάτα, —γειὰ χαρὰ σου μαυρομμάτα.

2. Οἱ λευκάντιρες

Κάτου στὸ γιαλό, κάτου στὸ	λεμονίτσια φουντωτή,
[περιγιαλί	Κάτου στὸ γιαλό, κάτου στὸ
κάτου στὸ γιαλό κοντή,	[περιγιαλί,

- 5 πλύνουν χιώτισσες καλέ,
 τρίκλωνε βασιλικέ,
 πλύναν κιᾶπλωναν
 κι μι τὸν ἄμμο παίζαν,
 πλύναν κιᾶπλωναν, κοντή,
 10 νερατζούλα φουντωτή.
 Φύσηξε βοριάς, μαῖστρο—τρα
 [μουντάνα,
 κι ξεσήκωσε, κοντή,
 νερατζούλα φουντουτή
 κι ξεσήκωσε τᾶπανωφού-
 [στανό της
 15 κι νεφάνηκε καλέ,
 τρίκλωνε βασιλικέ,
 κι νεφάνηκεν ὁ ποδαστράγα-
 [λός της.
 Κἔλαψ' οὐ γιαλὸς κι λάμψαν
 [τὰ καράβια,
 ἄλα μπρὲ παιδιά, ἄλα μπρὲ
 [παλλικάρια
- 20 νὰ πὰ νὰ φτάσωμε καλὲ
 τρίκλωνε βασιλικέ,
 νὰ πὰ νὰ φτάσωμε τὸ ἄστρο
 [τῆς θαλάσσης.
 Ἄν εἶν' πανιὰ κοντή
 λεμονίτσα φουντωτή,
 25 ἄν εἶν' πανιὰ νᾶναι τοῦ κα-
 [ραβιοῦ μας,
 ἄν εἶνι κι κουπιὰ καλή,
 Χιωτοπούλα δροσερή,
 ἄν εἶνι κι κουπιὰ νᾶναι τῆς
 [συντροφιάς μας,
 ἄν εἶνι κοπελιὰ νᾶναι τοῦ κα-
 [πετάνιου.
 30 Ἦταν κοπελιὰ κοντή
 λεμονίτσα φουντωτή,
 εἶταν κουπελιά, εἶταν τοῦ κα-
 [πετάνιου

3. Οἱ ποντικοὶ

- Πέντι πουντικοὶ κι δεκαοχτὼ νυφίτσες, (δὶς)
 γάμο κάνανε (τρὶς) σὶ δυὸ κουκιὰ σιτάρι
 κι τᾶλέθανε (τρὶς) σὲ δυὸ σφοδύλ' ἄπάνω,
 Μαρουδίτσα μου, Κοκινίτσα μου,
 5 παθρεμένη μου κι ἄρραβωνισμένη μου.
 Νὰ κιού βαθρακὸς με τὸ νερὸ στὸ στόμα. (δὶς)
 —Πάρτε με κι με νερὸ γιὰ νὰ σᾶς φέρνω (δὶς)
 Μαρουδίτσα μου κλπ.
 Νὰ κιὸ μέρμηγκας με τὸν μπαλτὰ στὸν ὄμο. (δὶς)
 10—Πάρτε με κι με γιὰ ξύλα νὰ σᾶς κόφτω,
 Μαρουδίτσα μου κλπ.
 Νὰ κιὸ λέλεκας μι τὸν τικνὲ στὸ στόμα (δὶς)
 —Πάρτε με κι με, (σκάσε πειρασμὲ)
 πάρτε με κι με πῆττες γιὰ νὰ πλάθω,
 15 Πέντε πῆττες ἔπλαθε κι δικαπέντε ἔχαφτε (δὶς)

4. Ἡ Μάρω

Θὲ νᾶρχινήσω νὰ τοῦ πῶ τῆς Μάρως τοῦ τραγοῦδι,
 θὰ κάνω κάστρα νὰ σειστοῦν, καράβια νᾶρμενίσουν,

θά κάνω καὶ τῆ Μάρω μας τὸν Στράτο γιὰ νὰ πάρει,
 —Τῆ Μάρω δὲν τῆ δίνωμε, γιατί εἶν' ἀρραβωνιασμένη,
 5 Πάρτι τὴν Κατερινιώ, ποῦνε ἀρχοντοκόρη,
 παίρνει ζευγάρια δώδεκα κιούλους τῆ ζευγολάτοι,
 ποὺ παίρν' καράβια στὰ σκαριά, καρὰβ' ἀρωματωμένα,
 παίρνει χωράφια ἀθέριστα, ἀλώνια μαρμαρένια,
 παίρνει ἀμπέλ' ἀτρούγητα, σπίτια ὄμουρφα χτισμένα.

(Γαλατᾶς)

Ε'. Βαυκαλίσματα

1

Κοιμᾶτι τοὺ παιδάκι μου κὶ γὼ τοὺ νανουρίζω
 κὶ γὼ τὴν κούνια του κοινῶ κὶ τοὺ γλυκοκοιμίζω.
 Κοιμᾶτι τοὺ παιδάκι μου κῆ μοῖρα του δουλεύει
 κὶ τοὺ καλό του ριζικό τοὺ κουβανεῖ, τοὺ φέρνει.
 5 Ἔλα νύπνο κὶ πάρτι το κὶ πάντο στοὺς μπαξέδες,
 κὶ γέμισε τὸν κόρφου του λουλούδια μενεξέδες,
 πάνε του κὶ δῶ κιᾶλλοῦ κὶ στὴν Πόλη κὶ παντοῦ,
 πάνι του κὶ σ' τ' Ἀγῶ τᾶμπέλια, κὶ στᾶγᾶ τὰ περιβόλια,
 νὰ δγῆ τᾶμπέλια πῶς ἀνθοῦν κὶ τὰ πουλιά πῶς κελαδοῦν,
 10 νὰ τοὺ δώσ' Ἀγᾶς σταφύλια κῆ γιᾶγάδαινα κουλίκια,

2

Νάνι τοῦ Ρήγα τοὺ παιδί, τοῦ βασιλὲ τᾶγγόνι,
 ποὺ τῶχει ἡ μαννούλα του χρυσὸ σταυρὸ κιόμώνει,
 κοιμᾶτι τοὺ παιδάκι μου, κὶ πῶς νὰ τοὺ ξυπνήσω,
 νὰ πάρω διαμαντόπετρες νὰ τοὺ πετροβολήσω.

νανι—νανι—νανάκια του,

ὁ ὕπνος στὰ ματάκια του.

Μὴ χτυπᾶτε, μὴ βροντᾶτι,

τοὺ παιδάκι μου κοιμᾶτι.

3

Κοιμήσου κὶ παράγγειλα στὴν Πόλη τὰ προικιά σου,
 στὴ Βενετιά τῆ γούνα σου κὶ τὰ διαμαντικά σου.
 Νάνι νάνι τοὺ μωρό μου, νάνι νάνι τὸ μικρό μου,
 νάνι τὰ γλυκά του μάτια, θέλουνε νὰ κοιμηθοῦν.
 5 Κὶ τῆ νύχτα ὅταν ξυπνήσουν θέλουνε νεράκ' νὰ πιοῦν.
 Κοιμήσου μὲ τὴν Παναγιά κὶ μὶ τοὺν Ἀγιγιάννη,
 μὲ τοὺν ἀφέντη τοὺ Χριστό, κὶ ὅπου πονεῖς νὰ γιάνει.

Κοιμᾶται κί ὄνειρενεται ξυπνᾶ κί μεγαλώνει,
 οὐ νύπνος θρέφει τὰ μωρά, πὸν μάννα καμαρώνει,
 10 Ἰάονα—τάρνα—νάκια του—νάχει τὰ κανάκια του.

ΣΤ'. Θωπεύματα

- 1 Τὸ παιδί μου θέλ' χορό,
 τὰ διουλιὰ δὶν εἶνι δῶ'
 ὅποιος πάγει κί τὰ φέρ'
 δώδεκα φλουργιὰ στὸν χέρ'.
 Τάστιαν-τάστιαν-ταστιανὰ
 ἕναν κάρου κάστιανα,
 ἔφαγε τὰ κάστιανα,
 ἄφακε τὰ δαμάσκηνα.
- 2 Τοῦ δικό μου τοῦ παιδί,
 εἶνι βενέτικο φλουρι
 κί τὰ ξένα τὰ πιδιὰ
 εἶνι κάλπικα φλουριὰ.
- 3 Τς ἀκαμάτρας τοῦ παιδί,
 χοροφτάνια γύρνευε,
 κιᾶπὸν τὰ χοροφτανάκια
 πέφτανε τὰ κουρελάκια.
- 4 Τοῦ παιδί μου νᾶν' καλὰ
 κιᾶς ψοφοῦν τ' Ἄγὰ τᾶρνιὰ,
 κιᾶς χορεύει, κιᾶς πηδᾶ,
 κί κανέν' ἄς μὴ ρωτᾶ ..
- 5 Τοῦ παιδί μου θέλ' χορό,
 θέλει χᾶδια τοῦ καλὸ
 κιᾶπὸν μαῦρο πιτεινὸ
 κοιτσουλιὰ στὴ μύτη του.
- 6 Τᾶγοράκι μ' τοῦ χρυσό,
 πότε θὰ τοῦ δγιῶ τρανό,
 νὰ παγαίνει στὸ σκουλειό,
 νὰ μαθαίνει γράμματα
 τοῦ Θεοῦ τὰ πράματα.
- 7 Ἀκούστι τί θὰ σᾶς πῶ,
 τὸ τέπαθα μιὰ νύχτα,
 μὴ κλέπανε τοὺν τζέντζερη
 γεμάτουνε ρουβύθια.
- Δὲν κλαίγω γὼ τοὺν τζέντζερη,
 δὲν κλαίγω τὰ ρουβύθια
 μὸν κλαίγω τὰ παιδάκια μου,
 πὸν κλαίγαν οὕλη νύχτα.
 Τσᾶρ βάρον βέροβρον ζ' χωργιόροβου
 Τσοῦροβου κατούροβου σπαθί μου
 [γειὰ(¹)]
- Πᾶσα βιβριβιτωνιὰ, τζουντζουλιὰ
 [γαρουφαλιὰ.
- 8 Γιὰ χουρέψιτι καλὰ,
 γιὰ τὰ σπάζω τὰ διολιὰ,
 γιὰ τοῦ δίνιτι καρύδια,
 γιὰ τὰ σπάνω τὰ σανίδια.
 Χούρεψε καὶ πήδηξε
 τὰ παπούτσια τ' τρύπησε,
 κί χορεύει κί πηδᾶ
 κιῶς τοὺν οὐρανὸ πετᾶ,
 Νάνι νανὶ τοῦ λέγανε,
 κί τοῦ προυξενεύανε,
 κί τοῦ δίνανε προικιὰ,
 ἕνα κόσκινο κουκκιὰ,
 κί τοῦ δίνανε μαντύλια
 ἄπ' τοῦ λαχανιοῦ τὰ φύλλα
 κί τοῦ δίναν μαξιλάρια,
 τῆς καμήλας τὰ πουδάρια,
 κί τοῦ δίνανε σεντούκια,
 τῆς χελώνας τὰ καβούκια
 κί τοῦ δίνανε ἄμπέλ',
 νὰ χουρῆ λαγὸς νὰ μπαίν'.
- 9 Τᾶγοράκι μ' τοῦ κνηκάτου
 στὴν ἄμυγδαλιὰ πὸν κάτω
 ποῦτρωγε αὐγὸ κροκάτου
 κιᾶπινε κρασὶ μουσκάτου.

(1) Πιθανόν: σ' ἀφίνω γειὰ.

Ἔχω γιὸ κι ἔχω καμάρι,
κάνω νύφ' ἀπὸ Φανάρι,⁽¹⁾
Κάμ' ἢ νύφη μου παιδιά,

κάνω κάστρο φαμιλιά,
πέντε γιουὺς κι μιὰ μηλιά,
κι ἄλλη μιὰ ροδακινιά.

Ζ'. Διάφοροι ρυθμικαὶ παιδικαὶ ἀναφωνήσεις

1 Μαρίγια λέν τὴν Παναγιά,
Μαρίγια λέν κι σένα.
Μαρίγια ἀναψ' τοῦ κιρὶ
κι βάλτο στοῦ φανάρι,
κι φέγγι μι νὰ πουρπατῶ,
νὰ πάγου στοῦ καράβι,
νὰ νοίξω τοῦ σεντούκι μου,
τὰ γυροκλειδωμένου,
νὰ πάρου τοῦ μαντίλι μου,
τοῦ χρυσοκεντημένου,
νὰ δήσου τοῦ χεράκι μου,
τοῦ μαχαιροκομμένου.

2 Ἀνιβαίνου στὴ συκιά
κι πατῶ στὴν καρυδιά,
τρῶγω τὰ βερούκοκκα
μὲ τὴν ἀσημόκουπα,
πίνω τοῦ γλυκὸ κρασί
μὲ τὴν γούπα τὴν χρυσῆ,
κι φωνάζου μιὰ φωνή,
μιὰ φωνὴ ἀγγελικὴ,
ὥσπου νάρτ' ἢ μάννα μου,
κὴ σκύλα ἢ ἀδερφή μου,
πρόφταξε οὐ ἄγγελος
κι πῆρε τὴν ψυχὴ μου.

3 Φράγκο Τζιτζίγκο,
δό μι τὸ καπέλλο σου,
νὰ πάγω πέρα—πέρα,
βρίσκου μιὰ κοπέλλα
κἔτρωγι σταφύλι
ἔπει μιὰ ρώγα,
πῆγα νὰ τὴν πάρω,
μῆδωκε ἓνα μπάτσο,

ἔπεσα στοῦ λάκκο,
σκώθκα τοῦ Σαββάτου,
σὰν ἄλογο βαρβάτου.

4 Ἐνὰ καλάθι πίτουρα
ὅποιος τὰ φάγ' βρυστήτερα,
γιὰ σὺ γιὰ γώ,
γιὰ ὁ μαῦρος πέτακας,
πέτακας φαρμακερός,
ποῦ φαρμακώνει τὸ πουλί
(τσίου τσίου, τὸ πουλί
τὸ ἀηδόνη, τὰηδόνη)

5 Ἐκατσε νὰ φάει γάλα
κι κατάπτε μιὰ χουλιάρρα,
ποῦ νὰ πᾶ τοὺν θάψουμε,
στὴν ἀγία Κατερίνα,
πῶχ' ἀνώγια κι κατώγια,
κι σταυρὸ κι κομπουλόγια.

6 Ἐνας πάγει στοῦ ταξίδι,
ἄλλος πάγει στὸ Μισίρι,
νὰ μὴ φέρει δαχτυλίδι,
δαχτυλίδι πυργωτό,
μὴ καφάσι κι λουτρό.

7 Ἀπλωσα τὰ δίχτυα μου,
ἔπιασα μιὰ πέρδικα,
στοῦ κλουβὶ τὴν ἔβαλα,
μόσχο τὴν ἐπότιζα,
ζάχαρη τὴν τάγιζα,
κι ἀποῦ τοὺν μόσχου τοὺν πουλὶ
σκανταλίσκε τὸ πουλί,
ἔφργε πάγει στοῦ βουνό,
στοῦ βουνὸ τάντικρονό,
Ἔλα, περδικίτσα μου,

1) Χωριὸ τῆς περιοχῆς τὸ Φανάρι.

δὲ σὶ κάνω τίποτε,
 κόψε τοῦ κεφάλι μου,
 ρίξ' του μέσ' τῆ θάλασσα,
 νὰ ματώσ' ἡ θάλασσα,
 νὰ περάσ' τοῦ Ρῆγα γιός,
 κὶ τοῦ βασιλὲ γαμπρός,
 νὰ ρωτήξει, νὰ ξετάζει,
 τίνος εἶνι τοῦ κεφάλι,
 τοῦ λωλοῦ τοῦ Στεφανή,

ποῦπιασε μιὰ πέρδικα,
 μὶ μαχαίρια μὶ κουντάρια,
 μὶ τρακόσια παλλικάρια.

8 Ἄταλάκα—ματαλάκα
 τοῦ μουζίου τάκα—τάκα
 μὰ τοῦ σπαθί,
 μὰ τοῦ γυαλί,
 μὰ τῆς ἐλιᾶς τοῦ φύλλου,
 ἄψε σβύσε κὶ κοπάνιζε τοῦ σκύλου.

9 Πουντικὸς ν' ἔπεσεν ἀπ τοῦ παναθύρι
 κῆ μάννα του τοὺν ἔλεγε: —Ποῦ πᾶς καρβοκύρη ;
 —Πάγου νὰ φέρου μάρμαρα, νὰ χτίσω μοναστήρι,
 νὰ βάλω τὰ πουντίκια μου, νὰ μὴν τὰ φᾶν οἱ ψύλλοι.

10 Πούπουλο τριπούπουλο γιὰ σταφύλι πούπουλο,
 καρᾶλι μαράλι στράτα βίτσι-βιτσόνι
 τάλια-ροῦπα εἶπα σκλέπα
 γιὰ τοῦ Παντελῆ γυναικα
 γιὰ ζῆ, γιὰ πεθαίν'
 γιὰ ὁ Παντελῆς τὴν παίρνῃ κὶ διαβαίρνῃ.

11 —Ἄνέβα μῆλο, κατέβα ρόδι,
 νὰ σὲ ρωτήσω τί κάν' ἡ κόρη.
 —Ταντέλλα πλέκει καὶ δὲν ἀδιάζει
 κὶ σὰ ξαδιάσει,
 θὰ κουβεντιάσει.

στὴν Παναγιά τὰ ρίξετε,
 κουλίκια νὰ μὴ κάνετε,
 τῆ μάννα μ' νὰ μὴ δώσετε,
 γιὰτὶ μὲ καταράστηκε,
 φαρμακερὴ κατάρα :
 «Οὔλη μέρα νὰ λαλῶ
 κὶ τοῦ βράδ' νὰ σκάζω»(1).

12 —Θερίσειτ' ἄλωνίσετε
 δεμάτια κουβανήσετε,

Η' Ἑορταστικὰ

1. Στὰ Χριστούγεννα

Χριστούγεννα πρωτούγεννα, πρώτη γιορτὴ τοῦ κόσμου,
 Σήμερ' γεννέθηκ' οὐ Χριστὸς οὐ πλάστης κὶ οὐ Θεὸς μου,
 γεννήθη κὶ ἀναθράφηκε στοῦ μέλι κὶ τοῦ γάλα,
 τοῦ μέλι τῶν οἱ ἄρχοντες κὶ τὸ κερὶ στοὺς ἄγιοι,
 5 ἄγγελοι τὸν δοξάζουνε κὶ ἄθρωποι θαμαζούνε.
 Μάγοι τὸν προσκύνησαν, ποιμένες τὸν γιορτάζουν.
 Τοῦ θᾶμα σὰν τοῦ ἄκουσεν οὐ ἄπιστος Ἑρῳδης

1 Τοὺς στίχους τούτους ἀποδίδουν εἰς τέτιγμα, περὶ οὗ πιστεύουν ὅτι καθ' ἑκάστην πρωΐαν ἀνανεοῦται.

ὄξου φρενῶν ἐγένηκεν οὐ ἄνουμος θυμώτης,
 οὐλα τὰ ρέφ' ἐχάλασε μόν' τὸν μονογεννήτη,
 10 γιατί τανε Θεοῦ παιδί, τὸ εἶπαν κι οἱ προφῆτοι.
 Νὰ ζῆ ἀφέντης κι κυρὰ καὶ τὰ ὑπάρχοντά τους,
 νὰ δίνει τῶνα ἕκατὸ κι στήν φιλοδωρία,
 νὰ τοὺν χαρίζει κι σὲ μᾶς τὰ ἄκακα παιδιά.

ρέφ' = βρέφη

2. Στὴν Πρωτοχρονιά

Ἄρχιμητιά κι ἀρχιχρονιά κι ἀρχὴ καλὸς μας χρόνος,
 ἀρχὴ κατέβηκε ὁ Χριστὸς τοὺν κόσμου γιὰ ν' ἀγιάσει,
 κι πρῶτος του ἀγιασμὸς εἶταν ἀγιβασίλης.
 Ἄιβασίλης ἔρχεται ἀπὸ τὴν Καισαρεία
 5 — Ζῆσ' ἀρχόντισσα κυρία,
 Βαστάει κόλλα καὶ χαρτί, χαρτί καὶ καλαμάρι,
 τοὺν καλαμάρι ἔγραφε κι τοὺν χαρτί μιλοῦσι.
 — Βασίλη μ' ποῦθι ν' ἔρχεσαι κι ποῦθι κατιβαίνεις ;
 — Ἀπὸ τὴ μάννα μ' ἔρχομαι κι στοῦ σχολειό μου πάγω.
 10 Βασίλη μ' ξαίρεις γράμματα, πέ μας τ' ἀλφαβητάρι.
 Κι στὸ ραβδί τ' ἀκούμπησι νὰ πῆ τὴν ἀλφαβῆτα,
 κι τοὺν ραβδί τανε ξιρό, γλωρὰ βλαστάργια βγάξει,
 κι ἀπάνω στήν κορφίτσα τους πέρδικες κιλαδοῦνε,
 πετᾶ πετᾶ ἢ πέρδικα κι βρέχει τοὺν ἀγά μας,
 15 ξαναπετᾶ ἢ πέρδικα κι βρέχει τὴν κυρὰ μας,
 πάλι πετᾶ ἢ πέρδικα κι βρέχει τὰ κριβά τους.
 Τοῦτα τὰ σπίτια τὰ ψηλὰ πέτρα νὰ μὴ ραγίσει
 κιὸ νοικοκύρης τοῦ σπιτιοῦ χίλια χρόνια νὰ ζήση.
 Κι τοῦ χρόν'.

3. Στὰ Θεοφάνεια

Σήμερα νε Φῶτα κι ὁ φωτισμὸς
 κι χαρὲς μεγάλες κι ἀγιασμὸς.
 Κάτου στοὺν Γιορδάνη τοὺν ποταμό,
 κάνει Ἰωάννης τοὺν βαπτισμό.
 5 Ἔρχιτι σὶ τοῦτον κι οὐ Χριστὸς,
 φαίνεται σὰν ἄνθρωπος ταπεινός.
 Κι τοὺν Ἰωάννη παρακαλεῖ :
 — Ἐλα νὰ βαπτίσεις Θεοῦ παιδί.
 — Γιὰ κοντοκαρτέρει ὡς τὸ πουρνό,
 10 ὡς πὺν ν' ἀνέβει στοὺν οὐρανό,

κὶ νὰ ρίξει δρόσο ἀπάν' στὴ γῆς,
 κὶ νὰ δροσιστοῦνε οἱ βρούσες κὶ τὰ νερά,
 νὰ δροσιστῆ ἀφέντης κὶ ἡ κερά,
 κὶ νὰ δροσιστῆ ὁ κόσμος κῆ φαμιλιά,
 15 κὶ οὐ Θεὸς νὰ δίνει χρόνια πολλά.
 Κὶ τοῦ χρόν'.

Θ'. Λογοπαίγνια

1. Ἐπὶ μακρὰ σὶ βλέπον κὶ λέγον· σάποιους (ὡσὰν ποῖος) εἶνι αὐ-
 τός, σανίδα (ὡσὰν εἶδα) τὸ κεφάλι σου κουπιὰ σὶ γνώρισα.
2. Ἐφαγα ἀγὰ μὲγάλα (μὲ γάλα).
3. Ὡ ἀνόητη καὶ βραδίσια καρδιά (ὡ ἀνόητοι καὶ βραδεῖς τῆ καρδία).
4. Εἶδες κύνα ἐσθίοντα πόδας αἰγὸς προβάτου (πρὸ βάτου).
5. Ἰωάννης δὲ φιλεῖς, πόσω μᾶλλον ταχηνῶν (εἰ ὡὰ νησσῶν φιλεῖς,
 πόσω μᾶλλον τὰ χηνῶν).
6. Ἐπεθύμισα νὰ φάγου ζεστά, βρασιὰ σκασιὰ κουκκιά μὲ τή(ν) βρα-
 σιή(ν), σκισιή(ν), χουλιάρα.
7. Τοῦ κρουμμύδ(ι) σιή(ν) κρουμμυδιά(ν) πῶς δέ(ν) κρουμμυδουπρό-
 κουρε.
8. Κάππα, παλιόκαππα, σκουλ(η)κουμυρμηγότρουπα.
9. Λαγήνα λαλουλάγ(η)να καὶ πατουλάγ(η)να.
10. Ἀπὸ ψηλὸ(ν) ἀράφον ἔπασα πάν' σέφια φραγγόξυγλις, φραγγόξυγλις.
11. Ὅρνιθα πατισούκουλη πατισουγυριστόπουλη, κάμ' ἀγὰ πατισούκουλα
 πατισουγυριστόπουλα.
12. Ἐπιθύμισα νὰ φάγου ζεσιτὸν καφιτὸν στακόν.

Σημ. τ. Δ. Διὰ τὴν γνησιότητα τῆς προφορᾶς τῶν λαογραφικῶν κειμένων τῆς
 Μαδύτου δὲν εὐθύνεται ἡ διεύθυνσις, διότι τὰ παρέλαβε ἀπὸ τὸ Ἄρχεῖον τοῦ Λε-
 ξικοῦ Ἀκαδημίας, ὅπου φυλάσσονται πολλὰ κείμενα λαογραφικὰ Θράκης ἀμφιβόλου
 γνησιότητος, ὅσον ἀφορᾷ τὴν καταγραφὴν καὶ τὴν φωνητικὴν ἀπόδοσιν.

ΤΑ ΑΝΑΣΤΕΝΑΡΙΑ (1) ΣΤΟ ΧΩΡΙΟ ΚΩΣΤΗ
ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΑΓΑΘΟΥΠΟΛΕΩΣ ΑΝ. ΘΡΑΚΗΣ

I

1. Ἡ προετοιμασία

«Γύρω στὸ Κωστή, λέγει, εἴχαμε μέσα στὰ «κουριά» (=δάση) πολλὰ ἁγιάσματα. Κάθε ἓνα περιεβάλλετο ἀπὸ ἕκταση 7—8 στρεμμάτων δεκαδικῶν. Ἁγιάσματα εἴχαμε α'.) τοῦ Ἁγίου Κων(ν)τίνου, β'.) τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου γ'.) τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος δ'.) τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς ε'.) τοῦ Ἁγίου Διᾶ, καὶ στ'.) τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρομοῦ, πού γιώρταζε στὶς 24 Ἰουνίου(2). Τὸ τελευταῖο αὐτὸ βρισκόταν σὲ μέρος βραχῶδες καὶ ἄδενδρο.

Σ. Σ. Ὁ διευθυντὴς τοῦ «Ἀρχείου» κ. Παπαχριστοδοῦλου μῆνες τώρα μὲ τρώγει τ' αὐτιά, σώνει καὶ καλὰ νὰ βρῶ Κωτσιανούς, ὅπου θὰ μποροῦσα νὰ τοὺς βρῶ, νὰ μοῦ διηγηθοῦν γιὰ τ' Ἀναστενάριά τους. Ἔτσι εὐκολα; Θὰ ἄκουσε καὶ θὰ ἔμαθε βέβαια, ὅταν βρισκόταν στὸ «γασαμπᾶ» γιὰ τ' αὐτά, δὲν ἔλαβε ὅμως τὸν κόπο νὰ καταπιαστῆ καὶ λιγάκι, γιὰ νὰ καταλάβει τί θὰ πῆ ἔρευνα Ἀναστεναρίων. Πέρυσι ἄλλος φίλος ἀπ' τὴν Ἀθήνα κατέπλευσε μέχρις ἐδῶ, πῆγε στὴν Ἁγία Ἐλένη (Σερρών) βρῆκε Κωτσιανούς καὶ μάλιστα μιὰ γριά τὴν Εἰρήνη Παπαποστόλου ἡλικίας 67 ἐτῶν μὲ καταρράχτη στὸ ἄριστερό μάτι καὶ κουφή, ἀπὸ τὴν ὁποίαν κατέγραψε καμμιά 15ριά τραγούδια, ἔπιασε γέρους νὰ τοῦ ποῦν καὶ γιὰ τ' Ἀναστενάρια ἀλλὰ...ἀλλὰ... τίποτε. — Δὲν ξαίρουμε, δὲν εἶδαμε, δὲν θυμούμαστε, δέν, δέν, δέν. Αὕτῃ εἶναι ἡ στερεότυπη ἀπάντηση ὅλων τῶν Κωτσιανῶν, ὅταν τοὺς ρωτήσῃ κανεὶς γιὰ τ' Ἀναστενάρια.

Φέτος, καὶ συγκεκριμένα στὶς 29 Ἰουλίου ὁ γράφων τὶς γραμμὲς αὐτές, ὕστερα ἀπὸ κονιορτοβριθῆ πορεία 4 σχεδὸν ὥρων καὶ μὲ τὰ σκυλίσια καύματα τοῦ Ἰουλίου, πῆγε καὶ αὐτὸς στὴν Ἁγία Ἐλένη γιὰ τὸν ἴδιο σκοπὸ. Συστημένος ἀπὸ φίλους σὲ φίλο καὶ πάλιν σὲ ἄλλο φίλο ἀντάμωσε ἐκεῖ τὸν κ. Ἀπόστολο Παπαγεωργίου Κωτσιανό. Ὑστερα ἀπ' τὶς ἀπαραίτητες αὐτοσυστάσεις ἀνέφερε τὸν σκοπὸ τῆς ἐπισκέψεώς του. Γιὰ τραγούδια μὲν τὸν διευκόλυναν, γιὰ τ' Ἀναστενάρια ὅμως; Ἐνα ἐλαφρὸ χαμόγελο καὶ τὰ στερεότυπα δέν, δέν δέν. Εἰς ἓνα προσεχτικὸ παρατηρητὴ τὰ ἐλαφρὰ αὐτὰ χαμόγελα, τὰ συνειθισμένα «δέν ξαίρουμε» καὶ κυρίως τῶν γυναικῶν, ὅταν εἶναι παροῦσαι, πόσα δέν λέγουν! Καὶ νομίζω ὅτι εὐρίσκονται ἐν πλήρει δικαίῳ, ὅταν ἀρνοῦνται νὰ εἰποῦν τι περὶ Ἀναστεναρίων. Ἡ ἐξήγησις δίδεται εἰς τὸ τέλος τῆς μικρῆς μελέτης μας αὐτῆς. Ὑστερα ἀπὸ πολλὰς ἐξηγήσεις καὶ διαφωτίσεις λύθηκε ὅπωςδὴποτε ὁ γλωσσοδέτης, ἀλλὰ στὸ σπουδαιότερο σημεῖο ἔσταμάτησε καὶ πάλιν. Ἄλλα παρακάλια καὶ ὑποσχέσεις. Τίποτε, τίποτε.

Νά, τὰ ἀνωτέρω ἐλάχιστα πού κατώρθωσα νὰ ἀποσπάσω ἀπὸ τὸν κ. Ἀπόστολο Παπαγεωργίου ἡλικίας 52 ἐτῶν.

1) Τὰ Ἀναστενάρια—ἡ τελετή, κατὰ τὸ Ἴσθμια, Πύθια κ.τ.λ., ὁ Ἀναστενάριος καὶ νεστενάριος τὸ Ἀναστενάρι καὶ νεστενάρι—ὁ λαμβάνων μέρος εἰς τὴν τελετήν.

2) Χαρακτηριστικὸν ὅτι καὶ τὰ ἕξ αὐτὰ ἁγιάσματα γιορτάζονταν μέσα στοὺς θερινούς μῆνας Μάϊον, Ἰούνιον, Ἰούλιον καὶ Αὐγουστιον.

Οἱ γύρω ἐκτάσεις τῶν ἁγιασμάτων αὐτῶν ἦσαν φραγμένες μὲ χονδρὰ παλούκια πλεγμένα μὲ χοντρὰ ἐπίσης «βλόκια». Καὶ ἐπειδὴ οἱ ξύλινοι αὐτοὶ φράχτες χαλνοῦσαν (σάπιζαν) συνείθιζαν οἱ χωριανοὶ μας κάθε τρία—τέσσαρα χρόνια νὰ τοὺς ἀνανεώνουν. Αὐτοὺς λοιπὸν τοὺς παλιοὺς πλοκοὺς, ποὺ μπορούσαν νὰ γίνουν 6—7 ἀμάξια ξύλα, τοὺς κουβαλοῦσαν κατὰ Μάϊον στὴν πλατεῖα τοῦ χωριοῦ καὶ τοὺς ἀπλωναν ὅπως τὰ δεμάτια στὸ ἀλώνι».

2. Ἡ τελετὴ

«Τὴν παραμονὴ λοιπὸν τοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου, ποὺ γιῶρταζε τὸ χωριό μας, ἔξ αἰτίας ποὺ καὶ ἡ ἐκκλησία μας τιμῶνταν στὸ ὄνομα τῶν Ἁγίων Κωντίνου καὶ Ἑλένης (γιαὐτὸ βάλαμε καὶ τὸ καινούργιο χωριό μας ἐδῶ Ἁγία Ἑλένη), κατὰ τὸ βράδυ ἢ ὥρα 1 τουρκιστὶ (6 ἢ 7 καθ' ἡμᾶς) δίναν φωτιὰ στὰ ξύλα. Στὸ μεταξὺ οἱ Ἀναστενάρηδες φέρναν ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία τέσσερις πέντε εἰκόνες (0,25—0,35) ποὺ εἶχαμε ἐκεῖ, μαλαμοκαπνισμένες καὶ φρωτωμένες ἀπὸ διάφορα ἀναθήματα (ἀνθρωπάκια, χέρια, πόδια, αὐτιὰ κ.λ.π.) μὲ κουδουνάκια ποὺ κουδούνιζαν, ὅταν τὶς κουνοῦσαν καὶ ἔμπαιναν μέσα στὶς φλόγες ἀκριβῶς, ὅταν λαμπάδιαζαν τὰ ξύλα, χορεύοντες μὲ τὶς εἰκόνες στὰ χέρια. Ἐξαλλοὶ σὰν δαιμονισμένοι καὶ σὰν νὰ στενοχωριοῦνταν στὸν ὑψιστο βαθμό, φώναζαν ἀγκομαχώντας καὶ ἀναστενάζοντας ἄχ! ἄχ! ἄχ! ἄχ! Μπαίνοντας στὶς φλόγες ἦσαν τελείως ξυπόλητοι, μὲ ἓνα ποκάμισο καὶ σῶβρακο ἐννοεῖται. Αὐτὸ βαστοῦσε μέχρις ὅτου σβύση ἢ φωτιά. Στὸν πυρρῆχο αὐτὸ χορὸ ἔπαιρναν μέρος καὶ κάμποσες γριές»(!)....

3. Ἀνέκδοτα

1—«Ἐμένα ὁ πατέρας μου ἦταν παπᾶς καὶ λεγόταν μὲ τὸ κοσμικὸ του ὄνομα Γεώργης τοῦ Πάπαδου. Πρὶν ἀπὸ 51 χρόνια, ἐγὼ ὅταν ἤμουν βυζανιάρικο παιδί ἐνὸς χρονοῦ θέλοντας νὰ πάψει τὸ κακὸ αὐτό, ἔκρυψε τὰ εἰκονίσματα κάτω ἀπ' τὸ προσκυνητάρι τῆς Ἐκκλησίας μας, ποὺ εἶχε ἓνα ντουλαπάκι. Ὅταν τὴν χρονιὰ ἐκείνη θέλησαν πάλιν τὰ Ἀναστενάρια νὰ κίνουν τὰ συνειθισμένα, πῆγαν νὰ παραλάβουν τὰ εἰκονίσματα ἀπ' τὴν Ἐκκλησία, ἀλλὰ δὲν τὰ βρῆκαν στὴ θέση τους. Ρωτοῦν τὸν πατέρα μου, ἀλλὰ ἐκεῖνος τοὺς ἀπάντησε ὅτι δὲν ξαίρει τί γίνηκαν. Στὰ ὑστερνὰ τοῦ λέγουν: «Ἐ! παπᾶ! εἶναι περιττὸν νὰ μᾶς κουράζεις· ἐμεῖς ξέρουμε ποῦ τὰ ἔκρυψες». Καὶ τράβηξαν πρὸς τὸ προσκυνητάρι. Ἄνοιξαν τὸ ντουλαπάκι καὶ τὰ βρῆκαν μέσα ἐκεῖ. Δὲν πέρασε πολὺς καιρὸς καὶ ὁ πατέρας μου μὲ τὴν μητέρα μου τρελλάθησαν! Μάλιστα ὁ πατέρας μου ἔχυσε τὴν ἁγία Κοινωνία κατὰ γῆς καὶ τὴν

1) Ἐδῶ ὁ συνομιλητής μου σταμάτησε, γιὰ νὰ σκεφθῆ λιγάκι, ἂν πρέπει νὰ ἐξακολουθήσει. —Κατόπι; —Κατόπι δὲ ξαίρω τίποτε. —Βρὲ ἄμάν, ζαμάν, μὴ μὲ κάνεις νὰ φύγω ἀδιανός! —Δὲ ξαίρω, δὲ ξαίρω.

μάζευαν οἱ φιλόθρησκοι χωριανοί μου ἀπὸ καταγῆς, γιὰ νὰ μὴ μολυνθῆ, καὶ εἰς παρατήρησιν τῆς τώρα γραίας Εἰρήνης Παπαποστόλου, ἄρπαξε ἓνα δρεπάνι, ποιὸς ξέρει πὼς ἔτυχε ἐκεῖ καὶ τὴν κυνήγησε νὰ τὴν σφάζει. Ἡ μητέρα μου πάλιν ἀπὸ τὴν τρέλλα πὸν τὴν ἔπιασε, ἀντὶ νὰ μὲ βάλλει νὰ βυζάξω ἀπ' τὸ βυζί της, μὲ ἔβαζε νὰ βυζάξω ἀπ' τὸν προκτό της! Δύο μῆνες βάσταξε ἡ τρέλλα των καὶ κατόπιν ἠσύχασαν. Τῆ γιορτῆ αὐτῆ τοῦ Ἁγίου Κωντίνου τὴν γιορτάζαμε ἐπὶ ἕξ ἡμέρες ἀράδα μὲ γλέντια, μὲ χοροὺς καὶ τραγούδια.

2—«Μιὰ φορὰ ἦρτε ὁ δεσπότης ἀπ' τὴ Σωζόπολη, γιὰ νὰ βοδίξει αὐτὰ τὰ πράγματα καὶ ἔβαλε γυναικίτικα ροῦχα, στὸ κεφάλι «μαγουλικά» μαγναδένια (=μεταξωτῆ) καὶ στὴ μέση «τάσια» ἀσημένια (=ζώνη) καὶ ἔκατσε στὸ παραθύρ' καὶ λόγιαζε (ἔγλεπε) τ' Ἀναστενάρια πὸν χορεύασι πὰ στὴ στιά. Ὁ μουχτάρης τοῦ χωριοῦ, πὸν ἦταν κοντά του δὸν ἐρώτησε:—«Τί λές γέροντα, γιαντὰ πὸν λογιάζεις»;—«Τί νὰ σᾶς πῶ, παιδιά, ὅ,τι θέλτε κάντε' δὲ βορῶ νὰ σᾶς πῶ καδίποτα».

3—«Μιὰ φορὰ πῆγαμε νὰ κάνουμε προξενιά καὶ κείνος ὁ γέρος ποῦχε νὰ συνβάσει(1) τὸ παλικάρι δὸν ἦταν Ἀναστενάρι. Κεῖ πὸν καθούμαστε ἄρχισε καὶ πηδοῦσε νὰ σέβη μέσ' τὴ στιά καὶ στὰ ποδάρια δὸν φοροῦσε τσερβούλια καὶ εἶπέ μας: «Βοε παιδιά, βγάλτε τὰ τσερβούλια μου, νὰ μὴ γαγοῦ τὰ τσερβούλια». Καὶ δὸν ἔβγαλάμε τὰ τσερβούλια καὶ βῆκε ἀξυπόλτος μέσ' τὴ στιά, ἄμμα τί στιά! φοῦνος. Καὶ χόρευε ἓνα κάρτο τῆς ὥρας μέσ' τὴ θερμοσπουδιά, κι' ὅδε ξέβηκε ἀπ' τὴ στιά, τὰ ποδάρια δὸν ἐπαθάσι καδίποτα».

4—«Ὁ Κυριάκος Δούντας(2) ὅδε ἔγεινε ἐπίτροπος τς' Ἐκκλησιᾶς στὰ 1908 θέλησε νὰ βοδίξει νὰ χορεύουν τ' Ἀναστενάρια, καὶ τ' Ἀναστενάρια δὲν ἐχορεύασι πιά. Ὑστερα ἀπὸ καθόσα χρόνια στὰ 1917 πῶγειναμ' ματζούρδες (=πρόσφυγες) καὶ ἦρταμε στὴ Σαλονίκη, πεθάνασι τὰ πέδε κορίτσια δὸν οὔλα καταποδιαστά. Καὶ οἱ χοργιονοί μας ὕστερα εἶπασι, πὸν δὸν ἦρε ἡ ἀμαρτία, γιαντὶ βόδισε τ' Ἀναστενάρια νὰ μὴ χορεύουσι ἀπὰ στὴ στιά(3).

1) *συνβάξω*=ἀρραβωνιάζω, *συμβασιὰ* (ἡ)=ἡ ἀρραβωνιαστικιά.

2) Ἐσχάτως πολυτάλαντος Κωτσιανὸς καὶ εὐεργέτης Φιλανθρωπικῶν Καταστημάτων.

3) Τὸ τελευταῖο αὐτὸ τὸ ἤκουσα καὶ ἐγὼ ἀπὸ τὴν εἰρημένην γραίαν.

Σ. Σ. Γιὰ νὰ κατανοηθῆ πὸν ὀφείλεται ἡ σιωπὴ τῶν Κωτσιανῶν καὶ τῶν κατοίκων τῶν λοιπῶν χωρίων Μπροδίβο κ.λ.π. σχετικὰ μὲ τ' Ἀναστενάρια, ἀντιγράφω ἐδῶ ἀπ' τὴν ἐφημερίδα «Ἐλεύθερος Τύπος Θεσσαλονίκης» 18 Ἰουνίου 1935 τὸ παρακάτω ἄρθρον τοῦ καθηγητοῦ Ἀρναούντοφ, παρμένο ἀπ' τὴν Βουλγαρικὴ ἐφημερίδα «Ζάρια» τῆς Σόφιας κατὰ μετάφραση Α. Σοφianoῦ:

Τὰ λείψανα τοῦ παρελθόντος.

«Τὸ ταξίδι ὡς τὸ Οὐρκάρι (Βουλγαρικῆς Μακεδονίας) εἶναι κοπιαστικώτατον. Κατωρθώσαμε ὅμως νὰ φθάσουμε καὶ νὰ υποβάλλουμε τὰ σέβη μας στὸν γέρο Κων-

σταντίνωφ, τὸν προὔχοντα τοῦ χωριοῦ. Ἦταν Παρασκευὴ *στις ἀρχὲς Ἰουνίου*. Σήμερα στὸ χωριὸ πρόκειται νὰ γίνει μιὰ ἑορτὴ τοπικὴ. Εἶναι ἓνα ἔθιμο παλαιὸ πού τὸ κληρονόμησαν αἱ νέαι γενεαὶ ἀπὸ τοὺς πρώτους προγόνους των πυρολάτρως.

» Τὴν αὐγὴ ἀρχίζουν νὰ χτυποῦν οἱ καμπάνες τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ κατὰ τὸ μεσημέρι στὸ «*Ντεστινάρι*»¹⁾ μιὰ προτότυπη Ἐκκλησία, δίχως στέγη, μεταφέρονται οἱ εἰκόνες τῶν ἁγίων. Σὲ κάποια γωνιά, ἐπάνω σ' ἓνα πέτρινο βωμό, καίγουν τρεῖς πελώριοι κορμοὶ δρυός, καὶ ἀπέναντι ἀκριβῶς εἶναι κρεμασμένο τὸ ἱερόν τύμπανον. Ἡ ἑορτὴ ἀρχίζει μὲ τὸ φίλημα τῶν εἰκόνων. Ἕνας μουσικὸς παίζοντας «*γκάϊδα*» τονίζει μιὰ ἀλλόκοτη μελωδία. Ἡ πιὸ ἡλικιωμένη ἀπὸ τὶς πανηγυρίστριες, ἡ «*Μπάμπω Νούν*» καταλαμβάνεται ἀπὸ μιὰν ἀνεξήγητον κρίσιν νευρικὴν καὶ ἀρχίζει νὰ τρέμει. Ἀρπάζει ἓνα θυμιατήρι καὶ πάλλοντάς το δαιμονιωδῶς, φωνάζει στὸν μουσικὸ:—Γρήγορα, γρηγορώτερα, πιὸ γοργά!

» Μιὰ μανία ἔχει καταλάβει μερικὲς ἀπὸ τὶς γριὲς αὐτές. Μὲ τὰ χέρια πάνω στὴν κοιλιά χορεύουν φρενητιώδεις καὶ ἔξαλλες, οὐρλιάζοντας. Κάπου κάπου ὑψώνουν τὰ χέρια πρὸς τὸν οὐρανόν, σὰν νὰ θέλουν νὰ πετάξουν καὶ μετὰ τὰ κατεβάζουν μὲ δύναμιν κτυπώντας τοὺς μηρούς των. Ἀργὰ-ἀργὰ ἡ ὑπερδιέγερσις αὐτὴ κοπάζει καὶ στὸ τέλος πέφτουν κάτω τελείως ἐξηντημένες οἱ γριὲς αὐτὲς μαινάδες.

» Τὴν νύκτα οἱ νέοι τοῦ χωριοῦ φέρουν στὴν κεντρικὴ πλατεῖα πελώριους κορμούς καὶ κλάδους δένδρων καὶ ἀνάβουν φωτιά. Τότε ξαναφθάνουν πάλι οἱ γριουῖλες μὲ τὴν «*Μπάμπω νούνα*» ἐπὶ κεφαλῆς καὶ ἀρχίζουν τὸν ἴδιο ἐξωφρενικὸ χορὸ μέχρι οὗτου σβύσει τελείως ἡ φωτιά.

» Οἱ γριουῖλες ἀποσύρονται καὶ σύμφωνα μὲ τὰ ἔθιμα τοῦ χωριοῦ, ὅλα τὰ κοριτοῖα εἶναι ἐλεύθερα νὰ σμίξουν ἓνα βράδυ μὲ τοὺς καλοὺς των. Μέσα στὸ σκοτάδι, πίσω ἀπὸ τὰ βᾶτα ἢ τὰ δένδρα καὶ τοὺς φράκτας, δὲν ἀκούει κανεὶς παρὰ μονάχα τὸ τραγοῦδι τοῦ γρούλλου καὶ τὸν γλυκὸ ἤχο τῶν φιλιῶν...»²⁾.

Οἱ ἐν Ἀγία Ἐλένη Κωτσιοιοὶ μὲ διηγῆθησαν ὅτι, κατὰ τὴν ἐπάρατον ἀνταλλαγὴν τῶν πληθυσμῶν μερικαὶ οἰκογένειαι ἐκ Κωστὴ παρέμεινον εἰς Βουλγαρίαν, ὀπόθεν μετὰ διαμονὴν 6 εἰτῶν μετανάστευσαν ἐνταῦθα καὶ αἱ ὁποῖαι διηγοῦνται ὅτι ἀρκετὰ βουλγαρικὰ χωρία τῆς Ἀγαθουπόλεως ἐξακολουθοῦν ἀκόμη νὰ τελοῦν τὴν ὠρισμένην ἡμέραν τ' Ἀναστενάρια. Ἄλλως τε τὸ ἀναγραφόμενον ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ Ἀρναούντωφ «*ἀρχὲς τοῦ Ἰουνίου*» συμπίπτει μὲ τὸ Ἰουλιανόν ἡμερολόγιον ἀκριβῶς τῶν 20—21 Μαΐου. Οἱ κάτοικοι αὐτοὶ ἀσφαλῶς θὰ εἶναι βούλγαροι πρόσφυγες τῆς Τουρκοκρατουμένης Ἀν. Θράκης, πού ἐγκατεστάθησαν στὸ Οὐρχάρι τῆς Βουλγ. Μακεδονίας καὶ πού μὲ τοὺς Ἑλληνας τῶν ἰδίων μερῶν ἔκσμαν τ' Ἀναστενάρια.

1) Ἴσως εἶναι παραφθορὰ τοῦ «*Ἀναστενάρια*». Σ. Σ.

2) Πρβλ. καὶ Μ. Ἀποστολίδου «*Περὶ τῆς θρησκείας τῶν Θρακῶν*» ἐν «*Θρακικοῖς*». τόμ. Ε', σελ. 43—44.

II

ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ ΚΩΣΤΗ

1. Ἡ Μάϊδω

- Κόρη ξανθὴ νεκάθουνταν στοῦ Γιάννη τὸ σαράϊ,
 ἢ μιὰ κρατεῖ τὸ χέρι της τὰ κάλλη της λογιάζει.
 —Νακάλλη μου ριγώτατο, κορμί μου ζαχαράτο,
 νᾶχες τὸ Γώστα μιὰ βραδυὰ νὰ σᾶσφιχ' δὲ γαλλιὰ ση!
- 5 Ἐὰνὰ κι' ὁ Κώστας, καὶ περνᾷ μὲ τὸ διολὶ στὸ χέρι.
 —Κώστα ποῦ πᾶς, Κώστα λα δῶ, Κώστα λα στὸ νοδᾶ μου.
 —Φοβοῦμαι, Μάϊδω, σκιάζομαι, τὸ Γιάννη σου φοβοῦμαι.
 —Ὁ Γιάννης πάει στὸ βουνό, ὁ Γιάννης πάγει στ' ἄβι⁽¹⁾,
 νὰ φέρῃ ἄρκοῦδια ζωντανὰ καὶ λάφια μερωμένα,
- 10 καὶ στ' ἄλογοῦ δου τὴ νουρὰ δέδρα ξερριζωμένα.
 —Θεγέ μ' καὶ κάνε μιὰ βροχή, μιὰ ταραχὴ μεγάλη,
 γιὰ νὰ κατέβῃ ὁ Δούναβις νὰ πάρει τὰ λιοφύρια
 νὰ μείνῃ ὁ Γιάννης στὰ βουνὰ νὰ δονῆ φάν' τ' ἄρκοῦδια.
 Καὶ κόμα λόγος στέκουδο, ἢ συντυχιὰ κρατοῦδο,
- 15 γλέπει τὸ Γιάννη π' ἔρχεται τὸ αἶμα ἰδρωμένος,
 φέρνει τ' ἄρκοῦδια ζουδανά, τὰ λάφια μερωμένα.
 —Σύρε, Μάϊδω μου, κι' ἄνοιξε, νὰ πάρεις τὸ κυνήγι.
 —Φοβοῦμαι, Γιάννη, σκιάζομαι τ' ἀγρίμια σου φοβοῦμαι,
 σύρε πάνε στὴ μάννα σου ποὺ τᾶχει μαθημένα.
- 20 Παίρνει καὶ πάει στὴ μάννα δου, τὴ μάννα δου φωνάζει.
 —Κατέβα μάννα κι' ἄνοιξε καὶ πάρε τὸ κυνήγι.
 —Μωρὲ σκύλε, μωρ' ἄνομε, μωρὲ πουτανοδέκτη,
 μωρέ, ἢ Μάϊδω πάδρευε τὸ Γώστα πῆρε ἄδρα.
 Παίρνει καὶ πάει στὸ σπίτι δου τὰ δάκρυα φορτωμένος,
- 25 χτυπᾷ τὴν πόρτα πορποδιά, παίρνει καὶ πάει ἀπάνω,
 βρῖσκει τὸ Γώστα στὸ χαλὶ στὴν κλίνη ποὺ κοιμοῦδο.
 —Βρὲ Κώστα, βρὲ μαργέλου γυιέ, τὶ θέλεις στὸ νοδᾶ μου;
 Ἐβγάλε τὸ χατζάρι⁽²⁾ του νὰ δονῆ χατζαρῶσει.
 —Γιὰ στάσου στάσου Γιάννη μου, στάσου νὰ σὲ συδύχω.
- 30 Ἐπὲς βράδυ νεπέρασα π' ἓνα στενὸ σοκάκι
 καὶ Μάϊδω περιξέβηκε πὲ τὸ παραθυράκι.
 Κώστα ποῦ πᾶς, Κώστα λα δῶ, Κώστα λα στὸν ὁδᾶ μου.
 Καὶ βγαλε τὸ χατζάρι δου καὶ δηνὲ χατζαρῶνει,
 ἐκόψε τὸ κεφάλι της καὶ στὸ δορβᾶ⁽³⁾ τὸ βάνει.

1) κυνήγι. 2) μαχαίρι. 3) σακκοῦλι.

35—Νά, μυλωνᾶ, κι' ἄλέσε το τῆς κούρβας τὸ κεφάλι,
βγάλε τ' ἄλευρι κόκκινο τῆ βάσπαλη κνηκάτη,
νὰ παίρνουν κι' ἄλλες ἔμμορφες, νὰ βάρουν τὰ μαλλιά τους.
(Βλ. Ἐργεῖον Θράκης τ. Δ' σ. 134, 52).

Ἐτραγουδιέται στοὺς γάμους ὡς «τραπεζικό».

2. Τὸ ἀμαρτωλὸ φιλί

Μάνα νυγιὸ νεστόλιζε Σαββάτου οὐλὴ μέρα,
τὴν Κυριακήτσα τὸ πρωὶ στὴν Ἐκκλησιὰ τὸν πάγει.
Σὰ δονὲ εἶδε ἡ ἐκκλησιὰ λυχνᾶ τὰ κεραμίδια.
—Ποῦ πᾶς σκυλέ, ποῦ πᾶς Ὀβριέ, ποῦ πᾶς κριματισμένε,
5 νὰ κριματίσεις Ἐκκλησιᾶς νὰ κλείσεις ἅγιο βῆμα ;
—Μανέ λεγα νὰ μὴν τὸ πῶ, νὰ μὴν τ' ὁμολογήσω,
καὶ τώρα ποῦ μὲ ρώτησες νὰ σὲ τ' ὁμολογήσω.
Θυμᾶσαι ὅδε μ' ἔστειλες στὸ μάκρυνο σεφέρι(1)
γοῦλοι ἔδησαν τὶς βάρθειες δους(2) σὲ δάφνες, σὲ μηλίτσες,
10 καὶ γώδεσα τὸ βάρθειο μου σὲ μιᾶς ξανθῆς μνημόρι,
κ' ἡ κόρη ἦτο λήγορη(3) σὲ δυὸ σὲ τρεῖς ἡμέρες,
καὶ βάρθειος ἦδου πονηρὸς ἦδου πολὺ μαργέλης,
σκάλιξε μὲ τὰ πόδια δου βγῆκε ἡ κόρη ἀπάνου
καὶ ἔσκυπα καὶ φίλησα ματάκια σφαλισμένα
15 καὶ ἔσκυπα καὶ φίλησα χειλάκι πουμωμένο(4),
ἔτσι ἐκριματίστηκα κ' εἶμαι κριματισμένος.
(Ἐτραγουδιέται στὴν παρέα, στοὺς δρόμους στὸν γάμο).

3. Παράπονο ξενητεμένου

Σὲ τοῦτα τ' ἄγρια τὰ βουνὰ δυὸ ἀδέρφια θαμμένα
κι' ἀπάνου στὸ μνημόρι δους χρυσὸ κλῆμα νεβγῆκε,
κάνει σταφύλι ροζακί, κάνει κρασί μοσχάτο,
πίνουν δο ἄνδρες καὶ μεθοῦν γυναῖκες καὶ ροδίζουν,
5 πίνουν δο καὶ οἱ ἄσχημες καὶ ροδοκοκκινίζουν.
Κι' ὄσες μανάδες τῶπιναν καμμιὰ παιδί δὲν κάνει,
ἄς τῶπινες καὶ σύ, μανέ μ', μένα νὰ μὴ μὲ κάνεις!
Φοδὶς(5) καὶ μ' ἔκανες μανέμ, κανὲν καλὸ δὲν εἶδα,
οὔλο στὰ ξένα περπατῶ, οὔλο στὰ ξένα δρέχω,
10 ξένες πλύνουν τὰ ροῦχά μου ξένες τὰ σαπουνίζουν·
πλύνου da μιά, πλύνου da δυὸ, στὶς τρεῖς τὸ μουμουρίζουν:

1) ἐκστρατεία. 2) ἄλογα. 3) νιοθαμμένη. 4) κλεισμένο. 5) ἀφότου.

Ἔπαρ', ξένε τὰ ροῦχα σου, σύρε στὰ γονικά σου.

—Ἐγὼ σὰν εἶχα γονικά, στὰ ξένα τί γυρεύω;

—Μὰ δῶ νερὸ δὲ βρίσκεται, σαποῦνι δὲ βουλιέται,

15 οἱ πάπιες κουβανοῦν νερὸ καὶ χῆνες τὸ σαποῦνι.

κι' αὐτὲς οἱ μαυρομάτισσες, τὰ ροῦχα σου νὰ πλύνουν.

(Τραγουδιέται στὴν παρέα)

4. Ὅταν παίρνουν τὴ νύφη

Κυριακὴ βραδὺ μὲ διώξανε γονοὶ μου

μὲ τὸ σπίτι μας, μὲ τὰ γλυκὰ μ' ἀδέσφια,

πῶτρωγα πολὺ καὶ ποὺ πολὺ κοιμούμουν

εἶχα τὰ νεΐδια τὰ πολλὰ καὶ τὰ πολλὰ μουρτσούφλια(1),

5 δρόμο δὲν ἤῤα, χωριὸ νὰ πὰ νὰ μείνω,

κεῖ ποὺ ἔδρεχα μέσα στὰ ξεχασμένα,

βρίσκω ἓνα δεδρὶ καὶ κάβο κυπαρίσσι.

—Δεῖξέ με δεδρὶ, χωριὸ νὰ πὰ νὰ μείνω.

—Νά, ἡ ρίζα μου καὶ δῆσε τ' ἄλογό σου,

10 νά, κι' οἱ κλῶνοι μου καὶ δῆσε τ' ἄσματά σου,

νά, καὶ κόρμος μου καὶ πέσε καὶ κοιμήσου.

σήκω τὸ προῖ, τὸ νοῖκι νὰ πληρώσεις.

—Φοῖξε θάλασσα καὶ γῆς, πῶς τ' ἀπομένεις,

ὥς καὶ τὸ δεδρὶ τὸ νοῖκι μὲ γυρεύει.

15 χίλια τ' ἄλογο καὶ δυὸ γιὰ τ' ἄσματά μου,

καὶ γιὰ λόγου μου ἀμέτρητο λογάρι.

(Βλ. Ἀρχεῖον Θράκης τ. Δ' σ. 126, 32).

5. Ἡ παραπονεμένη

Ξέβηκα νὰ σεργιανίσω καὶ ν' ἀνεμιστῶ,

μέσ' σὲ ὄριμο περιβόλι ὄριο καὶ βασιλικό

κ' ἤῤα πάπλωμα στρωμένο καὶ χρουσὸ χαλί,

κ' ἤῤα κόρη καὶ κοιμοῦδο μόν' γαὶ μοναχί.

5 ἔσκυφα νὰ δὴ φιλήσω καὶ δὲν μ' ἀνοιωσε,

ματασκύβω κόμη μνιά, τότε μ' ἀνοιωσε,

ἔνοιξε τὰ δυὸ δῆς μάτια καὶ μὲ κοίταξε,

ἔνοιξε τὰ δυὸ δῆς χεῖλια καὶ μὲ μίλησε.

—Ποῦσουν κλέφτη, ποῦσουν ψεύτη, ποῦσουν γιαλαντζῆ(2)

10 καὶ μὲ γέλασες ἀπόψε καὶ μ' ἀφῆκες μοναχί;

1) περιφρονήσεις. 2) ψεύτη. λ. Γ.

— Ἦθελα, καλή μου, νάρτω καὶ μὲ πιάσε ἡ βροχή.
 — Ἄς σὲ ἤρκουσου, καλέ μου, κι' ἄς σὲ πιάσε ἡ βροχή,
 εἶχα ροῦχα νὰ σ' ἀλλάξω, πάπλωμα νὰ σκεπαστῆς,
 καὶ κορμί γιὰ ν' ἀγκαλιάσεις ὅσο ποὺ νὰ βαρεθῆς,

15 εἶχα πέρδικα ψημένη εἶχα καὶ γλυκὸ κρασί

(Τραγουδιέται στὶς παρέες. Κατ' ἀπαγγελίαν Εἰρήνης
 Παπαποστόλου ἡλικίας 67 ἐτῶν ἐκ Κωστή)

B. N. ΔΕΛΗΓΙΑΝΝΗΣ διδάσκαλος

III

ΤΑ ΑΝΑΣΤΕΝΑΡΙΑ ¹⁾

Ἀπὸ τὰ πλέον περιέργα καὶ παλιὰ ἔθιμα ὠρισμένων χωριῶν τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης εἰς τὴν περιφέρειαν τῆς Βιζύης καὶ τῆς Ἀγαθουπόλεως, τ' Ἀναστενάρια ἐπροσέχθησαν καὶ ἐμελετήθησαν ὡς τώρα ἀπὸ πολλοὺς δικούς μας καὶ ξένους ἐρευνητὰς ²⁾ τῶν λαϊκῶν ἔθιμων. Λεῖψανα μεσαιωνικῆς αἰρέσεως κατὰ τὴν γνώμη μερικῶν ἐρευνητῶν, ἐκχριστιανισμένο λείψανο τῆς Θρακικῆς δογματικῆς λατρείας τοῦ Διονύσου κατ' ἄλλους, ἀνήκουν στὶς μυστηριακὰς ἐκεῖνες τελετὰς, γιὰ τὶς ὁποῖες πάντοτε δύσκολα συλλέγονται πληροφορίες καὶ ἡ ἀποκάλυψή τους σ' ὅλες τὶς λεπτομέρειες δύσκολα ἐπιτυγχάνεται.

¹⁾ Οἱ Κωστηλῆδες τὰ ὀνομάζουν *ἀναστενάρια*, *ἀνεστενάρια* καὶ *νεοστενάρια*. Ἐπίσης λένε *ἀναστενάρης*, *ἀνεστενάρης* καὶ *νεοστενάρης*. Μερικοὶ ἀπὸ αὐτοὺς συνδέουν τὴ λέξη μὲ τὸ ρῆμα ἀνασταίνω-ομαι, ἐπειδὴ οἱ ἀναστενάρηδες ἐπηδοῦσαν (ἀνεσταίνοντο) ἐπάνω στὴ φωτιά. Μὲ τὸν ὄρο ἀναστενάρια ὀνομάζουν καὶ τὴν ὅλη τελετὴ καὶ τοὺς ἀναστενάρηδες. Παλαιότερες χρήσεις τῆς λέξεως στὴν σύνοψη χρονικῆ ἀνωνύμου (Σάθα μεσ. βιβλιοθήκη τόμος 7ος σημ. 361) καὶ Du Cange Glosarium ad scriptores mediae et infimae Graecitatis στὴ σχετικὴ λέξη (μὲ διαφορετικὴ σημασία).

²⁾ Ἐκτὸς ἀπὸ τὴ μνεία ποὺ γίνεται γιὰ τ' ἀναστενάρια στὴν ἱστορία τοῦ Νικήτα Χωνιάτη σελ. 485 ἔκδ. Βόννη καὶ στὴ σύνοψη χρονικῆ ἀνωνύμου κώδιξ CCCCVII Μαρκ. βιβλ. δημοσιευμένη στὴ μεσαιωνικὴ βιβλιοθήκη τοῦ Σάθα, τόμ. 7ος σελ. 371 κ. ἐ., περιγραφὰς τῶν ἀναστεναρίων καὶ ἄλλες σχετικὲς ἐργασίες ἔχουν γίνῃ ἀπὸ τὸν Α. Χουρμουζιάδη περὶ ἀναστεναρίων καὶ ἄλλων παραδόξων τινῶν ἔθιμων καὶ προλήψεων ἐν Κων)λει 1873, καὶ στὴ Βυζαντιδα 1873, ἀπὸ τὸν ποιητὴ Γ. Βιζυηνὸ Θρακ. ἐπετηρὶς ἡμερολ. 1897 καὶ Ἐβδομάς 1888 ἀρ. 33-35 οἱ καλόγηροι καὶ ἡ Διονυσιακὴ λατρεία ἐν Θράκη, ἀπὸ τὸ Ν. Βέη τὰ ἀναστενάρια κατὰ τοὺς μέσους αἰῶνας Βυζαντις I σ. 48 κ. ἐ., ἀπὸ τὸ Ν. Πολίτη Λαογρ. Α' σελ. 343-45, ἀπὸ τὸν Πολ. Παπαχριστοδοῦλου: Ἡ λαογραφία ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς γενέσεως τοῦ δράματος, Ἐρασιστῆς 1911, Θρακικὰ Β σ. 429. Τὰ Διονύσια καὶ Θρακικὰ Α' σ. 206-8 δύο τραγούδια ἀπὸ τ' ἀναστενάρια, ἀπὸ τὸν Π. Δανιηλόπουλο παλαιὰ ἦθη καὶ ἔθιμα σημείωμα στὸ Ἐλεύθερο Βῆμα 14 Μαΐου 1937, ἀπὸ τὸν Arnaudof Festbränche des Bulgaren. ἀπὸ τὸν Στ. Κυριακίδη στὴν Ἑλληνικὴ Ἐγκυκλοπαιδεία στὴ λέξη *ἀναστενάρια*.

νάσι στ' αγιάσμα γυναῖκες, κορίτσια καὶ παιδιὰ καὶ ἄδρροι πὲ τὰ δαβούλια καὶ τὶς γαῖδες βοοστέ, ἔβγανάσι νερό καὶ περιχιούδο. Χόρευγάσι καὶ γλέδιζάσι καὶ γύστερα γύριζάσι στὰ σπίτια δους.

«Στὶς δύο τοῦ Μάη πάλε κόσμος πολὺς, γυναῖκες, παιδιὰ, κορίτσια, ἄδρροι πηγαινάμε στ' αγιάσμα πὲ τὶς λύρες, τὶς γαῖδες καὶ τὰ δαβούλια βοοστέ. Τὰ Νεστενάρια κρατούσασι τὶς Χάρες(1) τ' Ἀι-Κωσταδίνου καὶ τῆς Ἁγία-Λένης στὰ χέρια πὲ τὸ μανίκι. Γείχασε μανίκι γοῖ Χάρες, πὸν ἔβανάμε δο μέσα στὶς θῆκες πὸν γήδου σὰ φηκάρια μέσ' τὴν ἐκκλησιά, καὶ κουδούνια μικρά. Γείχασι καὶ στόλιση καλὴ γοῖ Χάρες καποτεινὴ χρυσῆ κι' ἀσημένια. Τὰ στορίσματα γήδανε πολὺ παλιά, γιατί καὶ τ'ἀδέτι γήδου παλιὸ πὲ τὰ καποτεινὰ τὰ χρόνια καὶ τὰ ψηφιὰ πὸν γήδανε πά στὰ στορίσματα, γήδανε καποτεινὰ καὶ δὲ βορούσασι νὰ τὰ διαβάσου. Γήδανε γοῖ Χάρες γοῦλες χωργιανκὲς καὶ γήφερνάσιδὶς πάλε στὴν ἐκκλησιά οἱ νεστενάρηδες ὄδες ἀλά (ἤθελα) βιτίσει τὸ πανηγύρι.

«Στ' αγιάσματα πὸν πηγαινάμε, πάστρευγάμε τὸ δόπο πὲ τὰ χορτάρια καὶ τὴν ἄμδη, χαλνούσαμε τὰ παλιὰ τὰ ξύλα, γιατί γήδανε σαπισμένα κι' ἔφραζάμε δα τ' αγιάσματα πὲ τὰ καινούργια βλόκια. Νίβγανδαι οἱ ἄθρῶποι πὲ τὸ νερό πὲ τ' αγιάσματα, ἤφινάσι πὲ κανένα μεταλλικό, ἔναφτάμε λαβάδες καὶ γύριζάμε στὰ σπίτια. Τὰ παλιὰ τὰ ξύλα πὲ τὰ φράγματα κουβανιούσαμε δα στ' ἀλάνι, γιὰ νὰ νάψουμε τὶς σιῆς γιὰ τὸ χορὸ στὴ μνήμη τῆ ἁγίου.

«Τὴν Κυριακὴ βοοστὰ πὲ τὴ μνήμη τῆ Ἁγίου πηγαινάμε γοῦλοι πὲ τὸ χωριὸ στὸ Τριπύρι (νερὰ πολλὰ καὶ δέδρα πολλὰ γήδανε κεῖ) πὲ τὰ δαβούλια, τὶς λύρες καὶ τὶς γαῖδες. Οἱ παπάδες πηγαινάσι βοοστὲ καὶ οἱ νεστενάρηδες κρατούσασι τὶς Χάρες στὰ χέρια πὲ τὰ μανίκια. Γήρκανδαι κεῖ καὶ πὲ ἄλλα λογουρὰ χωριὰ ἄθρῶποι. Οἱ παπᾶδες ἔψαλνάσι ἁγιασμό. Τὰ νεστενάρια ἔδιδάσι λαβάδες, θυμνιάμα καὶ παράδες. Ἄμ' ἀλά βιτίσει ὁ ἁγιασμός τὰ νεστενάρια πὲ τὶς Χάρες στὰ χέρια στέκανδαι σὲ χωριστὸ δόπο. Σ' ἄλλο μέρος στέκανδαι τὰ νεστενάρια πὲ τὸ Κωστῆ, σᾶλλο πὲ τ' ἄλλο τὸ χωριὸ, σᾶλλο πὲ τ' ἄλλο. Πήγαινε γύστερα ὁ κόσμος καὶ προσκυνοῦσε τὰ κονίσματα. Ἐσφαζάμε γύστερα τ' ἄρνιὰ καὶ γλέδιζάμε. Στὸ δόπο πὸν γήδανε οἱ νεστενάρηδες μαζεύανδαι κι' ἀρκίνιζ' ὁ χορὸς. Χόρευγάσι γυναῖκες νεστενάρισσες πὲ τὶς ἄδρροι μαζί. Γείχασι μαθήλια ἄσπρα στὸ χέρι, κουνιούδαν κανονικὰ δεξιὰ, ζερβὰ πὲ δῶ καὶ πὲ κεῖ, φώναζάσι ἔχ, ἔχ ἔχ - γίχ, γίχ, γίχ κι' ἀρκίνιζ' ὁ χορὸς. Κεῖ πὸν χόρευγάσι κρατούσασι τὶς Χάρες στὰ χέρια. Πὰ στὸ χορὸ ἔδιδάσι δως τὶς Χάρες νὰ δις φιλοῦ ὁ κόσμος. Ὅδες ἀλά τρανέψει ὁ χορὸς πολλοὶ πὲ τὴ χαρὰ δους χῶριζάσι καὶ διάβαινάσι στὰ βουνὰ(2) λόυρα καὶ γλέντιζάσι κεῖ. Πολλοὶ ἄθρῶποι ὄδες χόρευγάσι ἔγκαλοῦσε δους

1) Εἰκόνας. 2) Κατὰ τὸν ἀποχωρισμὸ αὐτὸ στὰ γύρω δάση κατὰ πληροφορίας πολλῶν καὶ ἰδίως ἀντιναστενάρηδων ἐγένοντο πολλὰ ὄργια. Ἐννοεῖται ὅτι τοῦτο τὸ ἀποκρούουν μὲ ἀγανάκτηση οἱ πιστοὶ ὄπαδοὶ τῶν ἀναστεναρίων.

ἡ εἰκόνα, ἐπιανέδους ὁ ἅγιος καὶ γίνανται οἱ καινούργιοι νεστενάρηδες ἅμα γήθειέ το καὶ ὁ ἀρχινεστενάρης. Γουῖλοι λοιπὸν γήθανε κεῖ θυμνιάζασί τους καὶ κείνοι πὲ τῆ χαρά τους διάβαινάσι στὰ βουνά.

«Ἄμα ἀλὰ βιτίση, ὁ χορὸς καὶ τὸ γλέδιο γήπαιονάμε τις φαμίλιες καὶ γύριζάμε στὸ χωριό.

«Γῆ βαραμονῆ τῆς μνήμης τοῦ Ἁγίου πὲ βραδὺς μαζεύγανται κόσμος, πόξω πὲ τὸ σπίτι τ' ἀρχινεστενάρη, ἐπινάμε καὶ διάβαινάμε γιὰ τὴν ἐκκλησιά. Κεῖ σέβαινε μέσα ὁ ἀρχινεστενάρης, γήπαινε τις Χάρες καὶ ἔδιδέ τις στὰ νεστενάρια. Γύριζάμε πὲ γουῖλο τὸ χωριό. Στὸ μεγάλνι γήθανε πολλὰ ξύλα πὲ τὰ φράγματα, ἔναφτάμε μεγάλες στιές καὶ χόρευγάσι πὰ στις στιές τὰ νεστενάρια. Περονούσασι καὶ πάλε γήριανται πὰ στη στιὰ ὡς μισὴ ὥρα⁽¹⁾ καθείνας. Ἔχ ἔχ ἔχ — γίχ γίχ γίχ φώναζάσι καὶ γουῖλο χόρευγάσι. Πηδούσασι καὶ χόρευγάσι καὶ δὲ καίγανταῖς τὰ ποδάρια. Μιὰ φορὰ πού γῆρτ' ὁ δεσπότης⁽²⁾ πού γεῖχε δα παγορεμένα τὰ νεστενάρια, γεῖδε τους πού χόρευγάσι κρυφὰ πὲ πάνω σὲ ἓνα σπίτι. Τὸ πουρνὸ φούγιαξέ τους, γιατί ἔκανασ' τ' ἀδέτι πού γεῖχε παγορεμένο. Κεῖνοι γεῖπασι ὅτι δὲν ἔκανάσι κἄν δίποτες. Ὁ δεσπότης γεῖπε τους νὰ βγάλου τὰ παπούτσια τους. Λόγιασε καὶ γεῖδε τὰ ποδάρια τους πού δένε γήθανε ψημένα πὲ τῆ στιὰ. Τότε ἄφισέ τους νὰ κάνουν τὰ νεστενάρια ὅπως θέλουσι.

«Ἄμ' ἀλὰ βιτίσει ὁ χορὸς, διάβαινάσι καὶ γύριζάσι πὲ γουῖλο τὸ χωριό.

1) Οἱ πληροφορίες πού δίδουν οἱ Κωστιανοὶ γιὰ τὴ διάρκεια τοῦ χοροῦ ἐπάνω στὴ φωτιά ποικίλλουν. Πάντα ὑπάρχει ἡ ὑπερβολὴ στις διηγήσεις αὐτοῦ τοῦ εἴδους. Μερικοὶ μᾶς πληροφοροῦν ὅτι ὑπῆρξαν ἀναστενάρηδες πού ἀπὸ τὸ μεγάλο τους ἐνθουσιασμὸ ἐπάνω στὸ κορυφώμα τῆς ἐκτάσεως ἔμενον τελείως ἄτρωτοι ἀπὸ τὴ φωτιά καὶ ἐχόρευαν μανιακὰ ἀρκετὸ χρόνον. Ὅταν ἔβλεπαν νὰ ἐλαττώνεται ἡ φωτιά διεμαρτύροντο καὶ φώναζαν νὰ τοὺς ρίξουν καὶ ἄλλα ξύλα γιὰ νὰ τὴν ἐνισχύσουν. Ὑπάρχουν ὅμως καὶ ἐκεῖνοι πού δυσπιστοῦν καὶ ἔχουν τὴ γνώμη ὅτι ἀπὸ τὸ χορὸ τῆς φωτιᾶς δὲν λείπει ἡ ἀπάτη. Ὁ κ. Δανιηλίδης τριάντα χρόνια περίπου ἐμπορευόμενος στὸ Προντίγο καὶ τώρα κάτοικος Θεσ/νίκης ἰσχυρίζεται ὅτι οἱ ἀναστενάρηδες εἶχαν τὴν τέχνη ν' ἀπατοῦν τὸν κόσμον: Γῆ στιγμὴ πού χόρευαν χτυποῦσαν δυνατὰ σὰν μὲ κατάλληλον τρόπο τὰ πόδια ἐπάνω στὴ φωτιά, ὥστε νὰ χώνονται ἀρκετὰ μέσα καὶ νὰ διανοίγουν αὐλάκι. Ἔτσι πατοῦσαν πλέον ὄχι ἐπάνω στὰ κάρβουνα, ἀλλὰ μέσα στὴ στάχτη καὶ ἀπέφευγαν τὰ ἐγκαύματα, ἀφοῦ ἄλλως τε τὰ πόδια τους, σὰν πόδια ἐργατικῶν ἀνθρώπων, ἦσαν ἀρκετὰ σκληραγωγημένα. Ἡ γνώμη αὐτὴ φαίνεται πιθανὴ γιὰ ὠρισμένες ἰσως περιπτώσεις. Πρέπει ὅμως νὰ παραδεχθοῦμε ὅτι ὁ ἐνθουσιασμὸς καὶ ἡ ἔκστασις ἀπὸ τὴν ὁποία κατελαμβάνοντο τ' ἀναστενάρια ἐξισκοῦσε ἓνα εἶδος αὐθυποβολῆς, πού τοὺς ἔκανε ἄτρωτους καὶ ἀνθεκτικὸς στὴ φωτιά.

2) Τ' ἀναστενάρια τὰ εἶχεν ἀπαγορεύσει ὡς ἀντιχριστιανικὸ ἔθιμον ὁ ἐπίσκοπος Σωζογαθουπόλεως Παρθένιος. Κοντὰ τὸ μυστηριακὸ χαρακτήρα, τῶν ἀναστεναρίων εἶναι καὶ τοῦτο ἓνας λόγος ἰσχυρὸς, πού καὶ σήμερον ἀκόμη καὶ οἱ πλέον ἐξελιγμένοι Κωστιανοὶ τοῦ χωριοῦ, φοβοῦνται ν' ἀνακοινώσουν κάτι σχετικόν.

Κάθε σπίτι είχε τις θύρες ανοιχτές και δέχονταν. Πολλοὶ διάβαιναν νύχτα καὶ στὸ κοινό χωριό. Κεῖ δέχονταν τους στὰ σπίτια.

«Τὴν ἄλληνα μέρα, μνήμη τοῦ Ἁγίου, ἀμ' ἀλλὰ σκολάσει γῆ ἐκκλησιὰ, ὁ παπᾶς, ὁ ἀρχιεπιστενάρης πὲ τὴν εἰκόνα στὸ χέρ' του καὶ ἄλλος κόσμος πηγαινάσι στ' ἁγίασμα κι' ὁ παπᾶς ἔψελν' ἁγιασμό. Γιότερα γήφρονάσι τὴν εἰκόνα πάλε στὴν ἐκκλησιὰ.

«Γεῖχουμε τραγιά βικάδια. Τὸ ἓνα ἢ τὰ δυὸ γήδανε χάρισμα πὲ κανένα χωριανό. Ἔνα γόραζάσι οἱ νεστενάρηδες πὲ τὴ γάσα τὴ νεστενάρικη. Στὴ νεστενάρικη κάσα γοῖ ἴδιοι οἱ νεστενάρηδες, πὸν ἔκανάσι ὅπως γήθελάσι τις Ἐπιτρόποι τῆς ἐκκλησιᾶς, γήδανε Ἐπιτροπή. Τὰ βικάδια γόραζάσι δα πὲ τὸν Ἀπρίλη κι' ἔβροσκέδα ὁ ἀγελάρης πὲ κεῖ πὸν γόραζάσι δα. Ἐπρεπε νὰ ἔναι τραγιῶ, πέδε ἢ ἑπτὰ χρονῶ, μονὸ νούμερο καὶ ὄχι ζυγὸ, γιατί ἅμα γήδανε ζυγὸ δένε δέχονταν ὁ ἅγιος. Μνιὰ φορὰ πὸν ἓνας χωριανὸς χάρισε βικάδι πὲ ζυγὸ νούμερο, δένε δέχτηκε δὸ ὁ ἅγιος. Στέκουσαν γοῦλο ἄγριο καὶ δώκασί δὸ πάλε τὸ βικάδι.

«Γήφρονάμε τὰ βικάδια πὲ τὴν ἀγέλη τὴ βαρραμονὴ τῆς μνήμης τοῦ Ἁγίου πὲ τὰ δαβούλια καὶ τις γαίδες. Γήδανε ἄγρια τὰ βικάδια, ἀλλ' αὐτήνα τὴν ἡμέρα γήγκανταν ἡσυχά(¹). Ἐδενάμε δα πὲ τὸ χαλκὰ τῆς ἐκκλησιᾶς.

«Ἀμ' ἀλλὰ βιτίσει ὁ ἁγιασμὸς γύτερα πὲ τὴν ἐκκλησιὰ ὁ παπᾶς βλογοῦσε τὰ βικάδια κι' ὁ ἀρχιαναστενάρης πὲ τὸ τσεκούρι(²) ἔσφαζέδα. Ἐκοφτάμε τὸ κογιᾶς, ἔκανάμε δὸ μοῖρες μοῖρες, ἔβανάμε δὸ σὲ κοῦφες μέσα καὶ μοίραζάμε δὸ στὰ σπίτια γοῦλα τῆ χωριοῦ ἄψητο καὶ καθαεῖνας γήπαιρνε κι' ἔβραζέ δὸ. Ὅσοι δένε γήπαιρνάσι κογιᾶς τὸν ἓνα χρόνο, ἅμα δὲν ἔφτανε, γήπαιρνάσι τὸν ἄλλονα. Πὲ τὸ γαθένα πὸν ἔδιδάσι τὴ μοῖρα δὸν τὸ κογιᾶς γήπαιρνάσι ὅ,τι γεῖχε εὐχαρίστηση νὰ δώσει γιὰ τὴ γάσα τῆ νεστενάρικου κονακιοῦ. Στις πορβατζῆδες ἔδιδάμε μεγαλύτερη μοῖρα κογιᾶς. Οἱ νεστενάρηδες κρατούσασι κογιᾶς καὶ γιὰ τὸ δικόδος τὸ κονάκι τὸ νεστενάρικο, πὸν ἔτρωγάσι γοῦλ' μαζί πὲ τις νεστενάρισσες.

«Τὸ βράδυ ἀλλὰ νάψουμε πάλε σιές. Τράβιζάμε τὰ καρβούνια καὶ οἱ νεστενάρηδες χόρευγάσι πὰ τὴ σιὰ πὸν γίνονταν πὲ τὰ ξύλα πὲ τὰ φράγματα. Γοῦλα τὰ βράδια πὸν κρατοῦσε τὸ πανεγύρι ἔναφτάμε τις σιές. Χόρευγάσι καὶ πηδούσασι τὰ νεστενάρια. Ἐπιανέ δα ὁ ἅγιος καὶ μιλούσασι

1) Τὴν ἡμερότητα πὸν παρουσίαζαν τὰ βικάδια ὅταν τὰ ὠδηγοῦσαν στὴν ἐκκλησιὰ ἀπὸ τὴν ἀγέλη, οἱ ὄπαδοὶ τῶν ἀναστεναρίων τὴν ἀποδίδουν στὴ Θεία Χάρι. Οἱ ἀντιαναστενάρηδες ὅμως ἐξηγοῦν τὸ πρᾶγμα διαφορετικά: Τὰ βικάδια, λένε, ἡμερώνοντο ἐκείνες τις στιγμὲς ἀπὸ τὴ μουσική, ἢ ὁποῖα ἔχει τὴ δύναμη νὰ τιθασεύη καὶ ἄγρια θηρία.

2) Τὸ τσεκούρι καὶ τὰ ἄλλα ὄργανα πὸν μετεχειρίζετο ὁ ἀρχιαναστενάρης γιὰ τὴ σφαγὴ, ἐθεωροῦντο ἱερά καὶ ἐφυλάσσοντο σὲ ὠρισμένο μέρος.

σοῦρβικα⁽¹⁾. Γήλεγάσι ὅτι πὲ τ' ἀδέτι αὐτὸ φεύγουσι γοῖ ἄρρωστίες καὶ τ' ἄλλα τὰ κακὰ πὲ τὸ χωριό. "Οδες ἀλὰ βιτίσει τὸ πανηγύρι, τὰ νεστενάρια γυρίζασι γοῦλο τὸ χωριό, σταύρωνάσι τὶς δρόμοι πὲ τὶς Χάρες στὰ χέρια καὶ γήρκανδεν στὸ σπίτι τ' ἀρχινεστενάρη. Γυρίζασι πάλε στὴν ἐκκλησιά καὶ ἤφινάσι τὶς Χάρες μέσα στὶς θήκες πὲ τὰ μανίκια.

«Οἱ νεστενάρηδες ἔκανάσι καὶ τὶς γιατροὶ τῆ χωριοῦ μας. "Οδες ρωστοῦσε κανέναν ἀλὰ φουγιαῖξου τέσσερις πέδε νεστενάρηδες νὰ ἴδοῦ τὸν ἄρρωστο. Πήγαινάσι οἱ νεστενάρηδες, γήγλεπάσι τὸν ἄρρωστο κι' ἐδιδάσι προσταγές: Ἡ εἰκόνα τῆς Πανεῖτας δὲν ἔναι καλὰ δῶ, ἀ τὴ βάρεις πὲ δῶ καὶ ἀ τὴ γρεμάσεις σὲ κείνο τὸ δόπο, ἀ τὴ δώσεις καὶ στὸ σγουράφο νὰ δὴ βλύνει καὶ νὰ δὴ σγουραφίσει." Ἐχεις κι' ἓνα κότος· ἀ τὸ κόψεις, ἀ τὸ κάνεις κουρβάνι καὶ ἀ τὸ φέρεις στὸ κονάκι τὸ νεστενάρικο. Πήγαινάσι γοῖ ἀθρῶποι τῆ ἄρρωστου τὸ κότος στὸ κονάκι καὶ οἱ νεστενάρηδες ἔτρωγάσι δο γοῦλο καὶ γήλεγάσι λόγια γιὰ νὰ γίνει καλὰ ὁ ἀστενής. "Α γήδανε πὲ χαρικιά ἀστένεια πρόσπεφτε καὶ ἄ δονε συμπάθιζε ἡ Χάρι, ἀλὰ γίνεται καλά. Τὰ νεστενάρια ξεμολογούσασι πολλοὺς ἀθρῶπους καὶ γυναῖκες ποὺ πίστευγάσι, γήλεγάσι τί ἄ γένει, γηῦρισκάσι κλέφτες καὶ παντγιοῦ φούγιαζάσι δους γοῖ ἀθρῶποι πὲ τὸ χωριό. Γ' ἀδέτι γείχασί δο καὶ ἄλλα χωριά πλάϊ πὲ τὰ μᾶς. Στὸ Βροδίγο γίνουδου στὴ μνήμη τ' "Αἰ Παντελέημονα, γιὰτὶ γείχασι κι' ἐκκλησιά στὴ μνήμη τῆ ἁγίου. Γείχασί δο καὶ τὰ χωριά Γαλαζάκι, Μούρτσοβο, Ρέσβι, Γραμματίκοβο. Γείχασί δο κόμα καὶ οἱ Βούργαροι πὲ τὰ χωριά Πυργόπλο καὶ Βούργαρη. Στὸ Πυργόπλο ἔκάνασι τὰ νεστενάρια στὴ μνήμη τῆς Ἁγιά Τριάδας, στὸ Βούργαρη στὴ μνήμη τῆ προφήτ' Ἡλία».

Χάρες (οἱ) = οἱ εἰκόνες. **μανίκι** = κοντάρι. **ἀλάνι** (τὸ) λ. τουρκ. = πλατεῖα. Σινών. **μεγδάνι** (τό). **λογιάζω** = βλέπω, παρατηρῶ. **δήνω** = δένω. **Βικάδι** (τὸ) = ταῦρος μὴ εὐνοηχισμένος. **κότος** (τὸ) = ὁ κριός. **κουρβάνι** (τὸ) λ. τουρκ. = θυσία. **φηκᾶρι** (τὸ) = θήκη τοῦ μαχαιριοῦ. **ἄμ' ἀλὰ βιτίσει** = ἄμα ἤθελε τελειώσει. **παντγιοῦ** — παντοῦ,

Τὰ τρία παλλικάρια

Πὰ σὲ πράσινο λειβάδι

κάνδα τρία παλλικάρια.

Τὴν ἡμέρα τρῶ γαὶ πίνουν

καὶ τὸ βράδυ κάνου βίγλα

5 καὶ βιγλίζου τὶς διαβάτες

νᾶβρου Τοῦρκο νὰ σκοτώσου

καὶ Ρωμιὸ νὰ ξεσπλαβώσου.

"Ἐπιασάσι ἓνα Δοῦρκο

1) Παρβ. τὸ ἀναφερόμενο ἀπὸ τὸ Νικήτα Χωνιάτη ἔν. ἀ. «ἀναχωρευόμενοι δὲ πρὸς βραχὺ οἱ παράφοροι οὗτοι καὶ αἴφνης τὸ πνεῦμα λειὸν συλλέγοντες, ἐπιληπτευόμενοι αὐθις διεσοβούντο καὶ ἐβόων ἐνθραστικόν...».

πῶστρονε μνιά Ρωμοπούλλα.
 10 Ποῦ τή γηῦρες, Τοῦρκε, τή Ρωμέσσα;
 — Σ τὸ παζάρι δήνε βροῦκα,
 δῶκα γρόσια καὶ τὴ βῆρα
 καὶ φλουριά δήνε γοράσα.
 — Βρέ, γελᾶ σας παλλικάρια,
 15 πὲ τὸ σπίτι μας μὲ κλέψε,
 τὸ ψωμί μου μέσ' τὸ φουῦρο,
 τὸ παιδί μου μέσ' τὴ γούνια.
 Ψῆσε φουῦρονε τὸ ψωμί μου,
 Κούνιε, κούνια, τὸ παιδί μου,
 20 ὥστε νὰ κουσιτῆ ἡ φωνή μου(1).

Δ. Α. ΠΕΤΡΟΠΟΥΛΟΣ
 Καθηγητής

ΟΙ ΟΝΟΜΑΣΙΕΣ ΣΤΙΣ ΣΑΡΑΝΤΑ ΕΚΚΛΗΣΙΕΣ

Ὀνομασία εἶναι ἡ ὀνομαστικὴ γιορτή, ποὺ ὅλοι γιόρταζαν τὴν ἡμέρα ποὺ γιόρταζε κι' ὁ ἅγιός τους. **Ἐχ' τὴν ὀνομασίγια τ'** = γιορτάζει τὴν ὀνομαστικὴν του γιορτή. Τὰ **Χριστούγεννα** λ. χ. γιόρταζαν ὅπως παντοῦ οἱ Χρήστοδες, τὴ **Λαμπρῆ** οἱ Λάμπροι καὶ οἱ Λαμπρινιώδες· τῆς **Ἀνάληψης** οἱ Σωτήρηδες, τῶν **Φώτων** οἱ Φώτηδες κλπ.

Ἐθιμα θερησκευτικά. Τὴν παραμονὴ τῆς γιορτῆς, ζύμωναν μιὰ λειτουργιὰ (πρόσφορο) καὶ τὴν πῆγαιναν στὴν ἐκκλησία μὲ τὰ ὀνόματα τοῦ σπιτιοῦ γραμμένα σὲνα χαρτί, ποὺ τὰ μνημόνευε ὁ παπᾶς στὴν **προσκομιδῆ**. Ἀπὸ κείνη τὴ λειτουργιὰ τῆς προσκομιδῆς ἔκοβε ὁ παπᾶς τὸ ἀντίδωρο τοῦ γιορτάζοντος—ἓνα μεγάλο κομμάτι ποὺ εἶχε καὶ τὰ σχήματα τοῦ ἁγιονορίτικου σουφραγιστοῦ—καὶ τὸ προσκόμιζε στὸ σπίτι του ὁ ἴδιος γιὰ νὰ εὐχηθῆ καὶ νὰ βλογῆσει μὰ καὶ νὰ πάρει καὶ τὸ φιλοδώρημά του: «τὸ τυχερό του».

Ἐθιμα κοινωνικά. Τὴν ἡμέρα τῆς ὀνομασίας οἱ πόρτες εἶταν ἀνοιχτές διάπλατα· ὁ γιορτάζων ντυμένος τὰ καλά του, ἔμενε ὅλη τὴν ἡμέρα μέσα παίζοντας τὸ κομπολόγι του ἢ ροφώντας τὸ **τακίμι** του καὶ δεχόμενος τοὺς μουσαφίρηδες μὲ χαρὰ καὶ διάχυση καὶ περιφάνεια. Κι' ἄκουε: **εἰσέτη πολλά, νὰ ζῆς ὥστε νὰ γεράς, χρόνια πολλά καὶ τέλεια ἀγαθὰ, νὰ ζῆς πὲ τὸνομά σ', καὶ παποῦς, νὰ τὰ χιλιάσεις, μὲ γιές κλπ.**

Τὸ δωμάτιο—τὸ μουσαφίρ ὄντισι—γέμιζε συνήθως, γιὰτὶ οἱ μουσαφίραῖοι πῆγαιναν μαζωμένοι κ' ἔφευγαν μαζωμένοι. Ἄν μάλιστα ὁ γιορτάζων εἶτανε τίποτε ἐπίτροπος στὴν ἐκκλησία ἢ **ἔμπορος** στὰ σχολεῖα, τότε πῆγαιναν **ἐν σώματι** οἱ ἐπίτροποι καὶ ἔφοροι καὶ φίλοι του γιὰ νὰ τὸν τιμῆσουν.

1) Τὸ τραγοῦδι αὐτὸ μὲ μικρὰς παραλλαγὰς εἶναι δημοσιευμένο στὰ «Θρακικά» τόμος Α'. 207 ἀπὸ τὸν κ. Πολ. Παπαχριστοδούλου. Ἐκεῖ δημοσιεύεται ὡς τραγοῦδι ἀναστενάρικο. Στὴ Μελίκη τὸ ἀπήγγειλε καὶ τὸ τραγοῦδῆσε ὁ Κωστήλης λύρατζης Γεώργιος Πετικόπουλος ὡς νανούρισμα γιὰ τὰ παιδιὰ. Ἰδιαίτερα τραγοῦδια γιὰ τ' ἀναστενάρια δὲν ὑπάρχουν κατὰ τίς πληροφορίες τῶν Κωστήλιδων. Ὅλα τὰ συνηθισμένα τραγοῦδια ποὺ τραγοῦδιῶνται κατὰ τίς ἑορτὲς τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου, μποροῦν νὰ τραγοῦδιῶνται καὶ ὅταν χορεύουν τ' ἀναστενάρια ἐπάνω στὴ φωτιά.

Οἱ βίζιτες γίνονταν παρέα, ὁπότε οἱ κουβέντες, τὰ πειράγματα, —πολλές φορές χοντροῦ —, τᾶστεῖα, πλημμυροῦσαν τὸ δωμάτιο, τὸ σπίτι. Ὠραῖα δέχονταν τὸ χειμῶνα οἱ κεραμιδαραῖοι, πού δούλευαν ὅλο τὸ καλοκαῖρι καὶ τὸ χειμῶνα γλεντοῦσαν τρώγοντας τὰ καλοκαιρινὰ κέρδη τους, ὅπως καὶ τᾶλλα ἐσνάφια τοῦ τόπου. Τὴν ἡμέρα περνοῦσαν ὅλοι οἱ φίλοι γιὰ μιὰ ἀπλῆ ἐπίσκεψη. Τὸ βράδυ ὅμως μαζεῦονταν οἱ καλεσμένοι ἀπὸ τὴν ἡμέρα φίλοι, καὶ ἔστρωναν τὸ γλέντι ὡς τὸ πρωί.

Κεράσματα. Τὸ πρωὶ κερνοῦσαν σῆνα μεγάλο δίσκο γλυκὸ καὶ πιωτό. Γλυκὰ ἔκαμναν ἑξαίρετα. Οἱ **φωκάδες**—τὰ γυαλένια βάζα τοῦ γλυκοῦ — γεμάτοι. Σῆνα ποτῆρι μέσα ἢ σῆνα γυάλινο ἢ ἀσημένιο βαθὺ πιατάκι τὰ κουτάλια τοῦ γλυκοῦ. Ἀσημένια, μαλαματοκαπνισμένα, ἱστορημένα μὲ τὸ χέρι καλλιτεχνικά. Σώζονται ἀριστουργήματα σκαλιστικῆς κουταλάκια, γιὰτὶ τότε οἱ **κουγιουμιτζήδες**—χρυσοχόοι—δούλευαν μερακλίδικα σκαλίζοντας τὸ ἀσῆμι μὲ τέχνη. Ὑπῆρχαν καὶ ἀριστουργήματα καὶ κακότεχνα, πάντως καλλιτεχνήματα τῆς ἐποχῆς ἀνάλογα μὲ τὴν πρόοδο τῆς τέχνης—τῆς χειροτεχνίας. Οἱ μουσαφιοῦροι ἔπαιρναν ἓνα γλυκὸ κεῦχότανε πίνοντας νερὸ καὶ πιωτό: «**Χρόνια πολλὰ καὶ καλά. Καὶ τὴ χρόν'.** **Νὰ ζήσῃς πὲ τὸνομά σ'**» κ.λ.π. Στούς ἄντρες πρόσφερναν τσιγάρα ἔτοιμα ἢ καπνὸ. Τὰ ἔτοιμα μὲ ἐπιστόμια στημένα, σὰ βελόνες στὴν πελόττα, σὲ μιὰ τσιγαροθήκη ὀρθὰ τῶνα πλάγι στὸ ἄλλο. Ὁ κόσμος γενικὰ ἔπινε καπνὸ τυλίγοντας μόνος τὸ τσιγάρο του, μὰ στίς ὀνομασίαις ἔδιναν ἔτοιμα τσιγάρα. Κερνοῦσαν καὶ τὸν **γαβέ**. Γι' αὐτὸ καὶ στὰ τζάκια ἢ φωτιά ἔκαιγε καὶ τὰ νερὰ ἔβραζαν καὶ χαρχάλιζαν.

Τὸ ρακὶ κεφί. Ἔτσι περνοῦσε ἡ μέρα. Μὰ τὸ δειλινὸ ἄρχιζε ἄλλο κέρασμα. Τότε πρόσφερναν τοὺς μεζέδες καὶ κερνοῦσαν τὰ πιωτά. Γαλοποῦλες κομματιαστές, κόττες, χοιρινὲς μπριζόλες, ψάρια ἀρμυρά, λακέρδες, ψάρια αἰνίτικα, λικουρίνους, κεφτέδες, λουκάνικα καὶ οὔζα καὶ **μπάτες** καὶ **μαστίχες** καὶ ρακιά καὶ κρασιά. Ἀρχιζε τὸ **ρακὶ κεφί** τὸ προοίμιο νὰ ποῦμε τοῦ βραδυνοῦ τραπεζιοῦ, πού βαστοῦσε ὡς ἀργὰ καὶ ξεοδεύονταν ὅλα τοῦ σπιτιοῦ τᾶγαθά.

Τὸ τραγοῦδι. Τότε ἀναβε τὸ τραγοῦδι καὶ ἄντροι καὶ γυναῖκες ὑψωναν τὴν φωνή τους τραγουδώντας παλιὰ τραγοῦδια καὶ ὠραῖες μονωδεῖες. Ἡ τετραφωνία δὲ συνταίριαζε μὲ τὴν ἐποχή. «Τὶ ὠραῖο φεγγαράκι, τί ἐρωτικὴ βραδυά». Τὰ ὠραῖα τούρκικα σαρκιὰ εἶταν ποῦ ἀναβαν τὸ κέφι. Ὅλος ὁ κόσμος ἤξαιρε νὰ τὰ τραγουδεῖ καὶ ὅλοι οἱ ἤχοι καὶ οἱ τόνοι καὶ τὰ χρώματα ἔπαιρναν καὶ δίναν. Ἀλλὰ καὶ τᾶστεῖα δὲν ἔλειπαν. Καὶ γιὰ νὰ περάσει ἢ βραδυὰ ντύνονταν καὶ ξεντύνονταν καὶ παρωδοῦσαν ψαλμωδίες καὶ ἱεροτελεστίας, ἔψελναν τροπάρια κάνοντας παρωδίες λ. χ. : **ὁ ἄγγελος στὰ βώδια κὶὸ λύκος στὰ μουσκάρια κὴ ἀλεποῦ στὰρνίθια καὶ γὼ μὲς τὰ κορίτσια. Φουρνίζου, φουρνίζου, ἐννιὰ ἀβγά τηγανητὰ** κλπ. Μετὰ τὸ φαγητό, ἄρχιζε τὸ νυχτερινὸ μουσαφιοῦρλίκι. Μὲ τὰ φαναράκια στὸ χέρι ἐρχότανε οἱ

φιλικές φασίλιες *σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις*. Τὰ κεράσματα τῆς βραδυᾶς εἴταν γλυκίσματα καὶ πολλὰ *λεγοῦδια*: στραγάλια, λεμπλεμπιά, σταφίδες, σῦκα, καρύδια, μύγδαλα, ὄλα σὲ πιᾶτα, ξέχωρα βαλμένα μέσα σὲνα μεγάλο δίσκο. Τὰ πρόσφεραν κιὸ καθέννας ἔπαινε μὲ τὴ χούφτα καὶ τὰ πετοῦσε στὸ στόμα καὶ μασοῦσε κουβεντιάζοντας. Πολλές φορές κερνοῦσαν καὶ κανταΐφι καὶ μπακλαβὰ καὶ χαλβὰ τούρκικο καὶ μαζί κερνοῦσαν ὄραϊα παμπάλαια κρασιὰ ντόπια, σπουδαῖα καὶ ὠφέλιμα σὰ φάρμακο.

Παιγνίδια. Ἐπαιζαν καὶ παιγνίδια ὅσα πολιτεύονταν τὴν κάθε ἐποχὴ. (Βλ. *Θρακικὰ τ. Γ'*).

Χοροί. Ἀκολουθοῦσε τὸν πότο ὁ χορός. Οἱ εὐρωπαϊκοὶ χοροὶ στὴ μεσαία καὶ ἀνώτερη τάξη εἴταν ἀγαπημένοι χοροὶ καὶ τοὺς χόρευαν μὲ γνώση καὶ καλλιτεχνικὸ γοῦστο ἀπὸ τὶς κατρίλλιες ὡς τὸ βάλς καὶ τὴν πόλκα καὶ τὸ πὰ-ντὲ-κάτρο. Μὰ καὶ οἱ συρτοὶ δὲν ὑστεροῦσαν καὶ πιάνονταν ὅλοι στὸν κύκλο καὶ πηδοῦσαν καὶ χτυποῦσαν ρυθμικὰ κι' ἔχτελοῦσαν τοὺς πιὸ τεχνικοὺς χορούς, ὡς καὶ τὸ χασάπικο, πού εἴταν τὸ κορύφωμα τοῦ χορευτικοῦ οἴστρου.

Οἱ χοροὶ εἴταν παραλλαγές τῶν γνωστῶν ἑλληνικῶν χορῶν καὶ χόρευαν μὲ ὄργανα πού σχηματίζαν μιὰ ὀμάδα (οἴτι, βιολί, λαοῦτο, σαντοῦρι κλπ). Χόρευαν ὅμως καὶ μόνο μὲ τραγοῦδι. (Βλ. χορευτικὰ τραγοῦδια *Θρακικὰ* καὶ *Ἀρχεῖον Θράκης Α' Β' καὶ Γ' τ.*). Νὰ μερικά :

α) Δὲν λαεῖς, λαεῖς πουλίμ' ἀηδόνη	κὴ κόρ' στὴ μάννα ἔλεγε :
τὸ πρωὶ μὲ τὴ δροσιὰ	γ) Αὐτὰ τὰ μαῦρα πού φορεῖς Ἑλένη
γειάσ' ἀγάπη μου γλυκειά.	[μου,
β) Πῆγα στὸν βέρα μαχαλὰ	δὲν τὰ φορεῖς γιὰ λύπη,
κιᾶκουσα μιὰ ἀηδονολαλιά.	μόν τὰ φορεῖς γιὰ ἔμορφια
Ἡ μάννα τὴν κόρη ἔδευνε	καὶ γιὰ τὸ ζαριφλίκι κ.λ.π.

Οἱ ὀνομασίες γενικὰ εἴταν ἓνα μέσο ὄχι μονάχα νὰ δέχωνται οἱ ἀνθρωποι δείγματα τῆς ἀγάπης καὶ ἐκτιμῆσεως τοῦ κόσμου, μὰ καὶ ἀφορμὴ τῆς ἐκφράσεως τῶν εὐχαρίστων ἐκδηλώσεων τῆς ζωῆς. Εἴταν εὐκαιρία, ὅπως παντοῦ, νὰ χαίρωνται οἱ ἀνθρωποι καὶ νὰ γάλλωνται, γιὰτὶ ὁ θάνατος μέσα στὰ σπίτια εἶχε μεγάλη ἀπήχηση καὶ βύθιζε σὲ λύπη γιὰ μακροῦνὸ καιρὸ καὶ ἐδέσμευε τοὺς ζωντανοὺς νὰ χαροῦν. Τὸ πένθος βαστοῦσε πολὺ. Ἐτσι ὁ κόσμος χαίρονταν στὶς ὀνομασίες τους καὶ ἔδειχναν ὅλη τὴ φιλαλληλία καὶ τὴ συμμετοχὴ στὶς χαρὲς τοῦ ἄλλου.

Στὶς ὀνομασίες οἱ γυναῖκες ξεκινοῦσαν ἀπὸ τὴν ἐκκλησιὰ ὀμαδικὰ καὶ πῆγαιναν στὰ σπίτια σὰ φλύαρα κοράκια, μασώντας στὸ δρόμο καὶ *σιμίτια* καὶ *χαλκάδες* καὶ *κουλικάκια*, πού τὰγόραζαν ὅξω ἀπὸ τὴν ἐκκλησιὰ. Ἐμπαιναν σὲ ξέχωρα δωμάτια (τὰ χαρεμλίκια) κατὰ τὸ τούρκικο ἔθιμο.

ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΚΟΠΟΥ ΑΝΑΤ. ΘΡΑΚΗΣ

Παλαιὸς Σκοπός.—Παραδόσεις καὶ Ἱστορία

Μέσα σὲ μιὰ λαγκαδιά, ἀνάμεσα σὲ δυὸ μικροὺς λόφους βρισκόταν ὁ Σκοπὸς (τουρκ. «Οὐσκιοῦπ»), λέγει ἡ παράδοση, γιὰ ν' ἀποφεύγουν οἱ κάτοικοι τὶς ἐχθρικές ἐπιθέσεις. Τὸ ὄνομα Σκοπός, κατὰ τὴν παράδοση πάντοτε, προῆλθε ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι προτοῦ νὰ κατοικηθῆ ὁ χῶρος ἐκεῖνος ἔς τὸ βάθος μεταξὺ τῶν λόφων ἦταν φωλιά ληστῶν καὶ κακούργων. Γιὰ νὰ περάσουν οἱ ἄνθρωποι ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος ἔς τὸ ἄλλο, ἔπρεπε νὰ προηγηθῆ ἓνας ἀνιχνευτὴς τοῦ μέρους (σκοπός) καὶ οἱ ἄλλοι νὰ περιμένουν ἕως ὅτου ἴδουν τὸ σκοπὸ νὰ βγαίνῃ ἔς τὸ ἀπέναντι μέρος, ἔς τὴ Φανερωμένη, πού ἀπὸ τὸ φανέρωμα τοῦ σκοποῦ ἐπῆρε καὶ τὸ ὄνομα. Ἐὰν ὁ σκοπὸς φανερωνόταν ἀπέναντι, ἦταν σημάδι ὅτι δὲν ὑπῆρχε κίνδυνος καὶ μποροῦσαν καὶ οἱ ἄλλοι νὰ περάσουν. Ἔτσι λοιπὸν ἀπέμεινε ἔς τὸ χωριό, πού ἀργότερα ἐκτίσθη ἐκεῖ, τὸ ὄνομα Σκοπός. Μὲ τὴν ὑλοτομία πού ἐγίνε καὶ τὴν καλλιέργεια ἔπειτα ἀπὸ χρόνια καὶ οἱ λόφοι ἐκεῖνοι ὑπεχώρησαν καὶ ξάνοιξε τὸ μέρος. Μιὰ ὥρα μακρὰ ἀπὸ τὸ Σκοπὸ ἦταν τὸ κάστρο, ἀπὸ ὅπου ἐξεκίνησαν οἱ παλαιότατοι κάτοικοι τοῦ Σκοποῦ. Ἐν τὸ μέρος ἐκεῖνο σώζονται ἀκόμη ἐρείπια, ἐκεῖ δὲ ἔκαναν καὶ πανηγύρι οἱ Σκοπιανοὶ τὴν ἑορτὴ τῆς Μεταμορφώσεως. Τὴν παράδοση αὐτὴ τὴ συμπληρώνει μιὰ ἄλλη ἀκόμη, πού τὴ γράφουμε Σκοπιανὰ, ὅπως μᾶς τὴν ἀνεκοίνωσε ὁ Σκοπιανὸς Ἄριστ. Τζελέπης :

«Γήδανα ἔς τὰ καποτὰ τὰ χρόνια δύο τρίγια χωριόπλα καὶ δὲ βορούσνα νὰ ζήσνα, γιὰτὶ περνοῦσνα πὲ κεῖ κάθε βολὰ γοῖ γριτζαλῆδες (γενίτσαροι) καὶ τὶς ἔφκειανανὰ πολλὲς ζημιές, τὶς ἔπαιρνανὰ τὰ πρόβατά τς, τὶς ἔκαιγανὰ τὰ σπίτια τς, τὶς κάπτιζανὰ τὶς γυναῖκες καὶ ἄλλα κακὰ τὶς ἔκανανὰ. Ναγάστηκανὰ νὰ μαζωχτοῦνα γοῦλ' μαζὶ καὶ νὰ κάννα ἓνα μεγάλο χωριό. Γήδανα πολλὰ τὰ χωριόπλα. Ἐνα γήδανα τὸ κάστρο. Κεῖ ὡς καὶ τὰ τώρα γίνδανε πανεγῆρ' τῆς Ἁγία Σωτήρας. Τὰ δουβάρια πὲ τὸ κάστρο στέκαι κόμα ξεγεργμένα. Τὸ κάστρο τῶλεγαμ' καλέ. Ἄλλο χωριόπλο γήδανε τὸ Λαονάκ' καὶ ἄλλα. Μαζώχτικα γοῦλα καὶ πήγανα ἔς τὸ μέρος τῆ παλιοῦ τῆ Σκοποῦ. Γήδανα κεῖ ἓνα μεγάλο βουνό. Ἐκοιφανὰ τὰ δέδρα καὶ ἔκαναν τὰ σπίτια τς πὲ τὰ γῆδια τὰ δέδρα. Ἐνα μέρος κεῖ γεῖχε τσιπλιάτκο (γυμνὸ) πού δὲ γεῖχε δέδρα. Τὸ γήλεγανὰ Φανερωμέν', γιὰτὶ κεῖ φανερώνδανα ὁ ἄθροπος. Τὸ ὄνομα πέμνε ὡς καὶ τώρα Φανερωμέν'. Ἐχ' ἐκεῖ ἓνα μοναστήρ', τὴν Ἁγία Κυριακή. Ἐν' βαθειὰ μέσ' τῆ νεροφαγιά. Γίνται τῆς Ἁγία Κυριακῆς πανεγῆρ'. Ἐτσ' μαζώχτικα γοῦλα τὰ χωριόπλα κι' ἔκανανὰ ἓνα μεγάλο χωριὸ πὲ δυὸ χιλιάδες φαμίλιες. Ὅσοι γήρτανα πὲ τὸ κάστρο τὶς γήλεγανα καστρι-

νοί· ὡς καὶ τὰ τώρα ἔχ' τὸ χωριὸν φαμίλιες ποὺ τὶς λένα καστρινοί(1).

Ἐπιπλέον ἐν μακροῖα πὲρ τὸ βαλιὸ Σκοποῦ ἴσται μινὰ ὥρα πρὸς τὸ βοριᾶ. Μέσ' τὸ γαλὲ λέν' πῶχει καὶ παράδες. Ἔχει λούρα λούρα δουβάο'. Λένα ὅτι κεὶ κάθδανα ὁ μεγάλος ὁ ἄρχοντας κι' ἔκοφτε παράδες».

Τριακόσια μὲ τετρακόσια χρόνια, λένε οἱ σημερινοὶ Σκοπιανοί, ἔχουν περάσει ἀπὸ τὴν ἐποχὴν ποὺ οἱ παλιοὶ τοὺς πρόγονοι ἔκτισαν τὸ Σκοποῦ. Ἀπὸ τὶς χίλιες περίπου οἰκογένειες ποὺ ἐγκατεστάθησαν ἐκεῖ ἔς τὴν ἀρχὴν οἱ μισὲς καὶ παραπάνω ἦσαν Τουρκικὲς. Μὲ τὸ χρόνο ὁμοίως τὸ τουρκικὸ στοιχεῖο υπεχώρησε καὶ ἔς τὶς ἡμέρας ποὺ ζοῦσαν ἐκεῖ οἱ σημερινοὶ Σκοπιανοί, ὑπῆρχαν μόνο ἑννέα τουρκικὲς οἰκογένειες, ποὺ ἀναγκάζονταν νὰ στέλνουν τὰ παιδιὰ τοὺς σὲ ἑλληνικὰ σχολεῖα, γιὰτὶ δὲν ὑπῆρχαν τουρκικά.

Γιὰ τὴν ἱστορίαν τοῦ Σκοποῦ κατὰ τὸν τελευταῖον αἰῶνα πολλὰ εἰδήσεις μᾶς δίνουν οἱ σημερινοὶ Σκοπιανοί: Ἐν τῇ μεγάλῃ ἐξέγερσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους τοῦ 1821, οἱ κάτοικοι τοῦ Σκοποῦ δὲν ἔμειναν ἀμέτοχοι. Ὁ πανελλήνιος πόθος διέκαιε καὶ τὰ δικά τοὺς στήθη. Ἐξεγέρθησαν ὅσοι μπορούσαν νὰ ἐξεγερθοῦν ἄνθρωποι ὑπόδουλοι, ποὺ εὐρίσκοντο τόσο κοντὰ ἔς τὴν ἔδραν τῆς τουρκικῆς κυβερνήσεως καὶ ἀποτέλεσμα τῆς ἐξεγέρσεως ἦταν νὰ κρεμαστοῦν περὶ τοὺς δέκα πέντε Σκοπιανούς. Καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ παρελθόντος αἰῶνος κάθε φορὰ ποὺ ἔς τὴν ἄλλην Ἑλλάδα ἐγίνοντο ἐπαναστατικὰ κινήματα, εὐρισκαν ἀντίκτυπο καὶ στοὺς Σκοπιανούς, ὅπως καὶ ἔς τὸν ἄλλο ὑπόδουλο ἑλληνισμόν.

Ζωηρὰς ἀναμνήσεως διατηροῦν ἀκόμη ἀπὸ τὸν Ρωσοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1878. Καταδιωκόμενοι τότε τοῦρκοι πρόσφυγες (Γκιότσια) ἀπὸ τὴν Πλεύνα, κατέβαιναν πρὸς τὰ κάτω καὶ ἐπεχείρησαν νὰ κἀνουν ἐπιδρομὰς ἐναντίον τοῦ Σκοποῦ. Οἱ Σκοπιανοὶ συνεννοήθησαν μὲ τοὺς γείτονές του—ἀπὸ τὴν συνεννόησιν αὕτη δὲν ἔλειπαν καὶ οἱ Τοῦρκοι—γιὰ ν' ἀντιμετωπίσουν τὴν ἐπιδρομὴν καὶ μέσο ἀμύνης βρῆκαν τὰ ὀδοφράγματα ποὺ τὰ ἔκαναν μὲ βαρέλια, ξύλα, ἀμάξια καὶ ὅ,τι ἄλλο πρόχειρον εὐρισκαν ἔς τὶς δύσκολας ἐκεῖνες στιγμὰς. Ταῦτόχρονα δὲν παρέλειπαν νὰ κἀνουν καὶ ἐπιθέσεις ἐναντίον τῶν Τούρκων ποὺ περνοῦσαν ἀπὸ ἐκεῖ κοπάδια. Οἱ Τοῦρκοι προσβαλλόμενοι ἀπὸ τοὺς Σκοπιανούς συγκεντρώθησαν ἔς τὰ Τουρκολήμορα (τουρκικὰ μνήματα) ἔξω ἀπὸ τὸ Σκοποῦ καὶ ἐζήτησαν ἀπὸ τοὺς Σκοπιανούς νὰ τοὺς δώσουν μόνον ἓνα ὄδηγόν γιὰ νὰ φύγουν μὲ τὴν ρητὴν ὑπόσχεσιν, ὅτι δὲν θὰ τοὺς ἐνοχλήσουν. Πρόθυμοι οἱ Σκοπιανοὶ τοὺς ἔδωκαν ὄδηγόν καὶ ἔφυγαν. Ἔτσι ἀπαλλάγηκαν τότε ἀπὸ τὸν κίνδυνον.

Ἀρχίζει ἔπειτα ἀπὸ λίγο ἡ δρασίς τῶν Βουλγαρικῶν κομιτάτων, ποὺ

1) Στὸ Νέον Σκοποῦ ὑπάρχει τὸ ἐπώνυμον Καστρινός. Ἐπίσης ὑπάρχει καὶ τὸ ἐπώνυμον Ἀστρινίδης, τὸ ὁποῖον, νομίζω, ὅτι προήλθεν ἐκ τοῦ Καστρινός—Καστρινίδης.

ήταν πολύ περισσότερο επικίνδυνη για τον εκεί Έλληνισμό. Ή την περιφέρεια του Σκοπού πολλοί έθελοντές κατετάχθησαν 'ς τὰ ἑλληνικά ἀνταρτικά σώματα για ν' ἀντιμετωπίσουν τὸ Βουλγαρικό κίνδυνο. Ἀρχηγὸς ἦταν ὁ περίφημος Θεσσαλὸς καπετὰν Ἀναστάσης, 'ς τὸ ἀνταρτικό σῶμα τοῦ ὁποίου ὑπηρετοῦσαν πολλοὶ Σκοπιανοί. Κατάλυμα 'ς τὸ Σκοπὸ ὁ ἀρχηγὸς εἶχε 'ς τὸ σπίτι τοῦ Θανάση Πολυχρονίδη. Ἀναφέρεται μάλιστα τὸ ἐξῆς χαρακτηριστικό ἐλαιοδόκειο: Συνελήφθη κάποτε ἕνας ἀπὸ τοὺς συντρόφους τοῦ καπετὰν Ἀναστάση, ὁ ὁποῖος ἠναγκάσθη νὰ μαρτυρήσῃ, ὅτι οἱ ἀντάρτες ἐτροφοδοτοῦντο ἀπὸ κάποιο Θανάση Σκοπιανό, ὅπως εἶχε ἀκούσει. Συνελήφθησαν τότε ὅλοι οἱ Θανάσηδες τοῦ Σκοποῦ ἀπὸ τὴ Τουρκικὴ κυβέρνησις καὶ ἐστάλησαν 'ς τὴν Ἀδριανούπολη για νὰ ἀναγνωρίσῃ ὁ προδότης ποῖος ἦταν ὁ Θανάσης πὸν τροφοδοτοῦσε τὸ σῶμα τοῦ καπετὰν Ἀναστάση. Ὁ μόνος ὅμως Θανάσης πὸν ἔλειπε ἦταν ὁ Θανάσης Πολυχρονίδης, γιατί εἶχε κατορθώσει μὲ ρουσφέτια νὰ ξεφύγῃ. Ἔτσι ἀπελύθησαν καὶ οἱ ἄλλοι Θανάσηδες, χωρὶς νὰ τιμωρηθοῦν. Τὸ ἀνταρτικό σῶμα ἢ μᾶλλον ἡ συμμορία τοῦ Καπετὰν Ἀναστάση διελύθη τὸ 1894 καὶ ὁ ἀρχηγὸς κατέφυγεν ἐν Βουλγαρία.

Ὅταν κατὰ τὸ 1903 τὰ Βουλγαρικά κομιτᾶτα ἔκαναν ἐπιδρομὴς 'ς τὴ Θράκη, ἐζήτησαν τὸν καπετὰν Ἀναστάση νὰ τοὺς ὀδηγήσῃ, ἀλλ' αὐτὸς ἀρνήθηκε. Κατὰ τὸ 1910 ὁ καπετὰν Ἀναστάσης βρίσκεται πάλιν μεταξὺ τῶν ἑλληνικῶν ἀνταρτικῶν σωμάτων. Κατ' ἄλλους διεφώνησε μὲ τὸ σύντροφό του Εὐλάμπιο καὶ ἐφονεύθη ἀπὸ αὐτόν, κατ' ἄλλους ἐπληρώθη βαρεὶά ἀπὸ τούρκους καὶ ἀπέθανε 'ς τὴ Σαρακήνα (4 ὥρες περίπου μακριὰ ἀπὸ τὸ Σκοπὸ).

Ἀπὸ τὸ 1907 εἶχαν καλύτερα ὀργανωθῆ τὰ ἑλληνικά ἀνταρτικά σώματα μὲ ἔδρα τὴ Ραιδεσιό. Πρόεδρος τοῦ ἐκτελεστικοῦ ἦταν ὁ σημερινὸς μητροπολίτης Σερρών Κωνσταντῖνος, γνωστὸς για τὴ μεγάλη του μόρφωση καὶ δραστηριότητα. Οἱ Σκοπιανοὶ δὲν ὑπέστησαν καθόλου 'ς τὴ συμμετοχὴ καὶ 'ς τοὺς ἀγῶνες τῶν ἀνταρτῶν.

Παράλληλα μὲ τοὺς πολεμικοὺς ἀγῶνες τῶν ἀνταρτικῶν σωμάτων τὰ σχολεῖα τοῦ τότε ὑποδούλου ἑλληνισμοῦ εἰργάζοντο ἐντατικὰ για τὴ Μεγάλῃ Ἰδέα τῆς ἀπολυτρώσεως. Ἐν τὸ σχολεῖο τοῦ Σκοποῦ λειτουργοῦσε καλὰ ὀργανωμένο ἀναγνωστήριον καὶ βιβλιοθήκη ἀρκετὰ πλουσία μὲ τὶς ἐκδόσεις τοῦ Μαρσολῆ καὶ ἄλλα βιβλία ἀπὸ τὸ 1894.

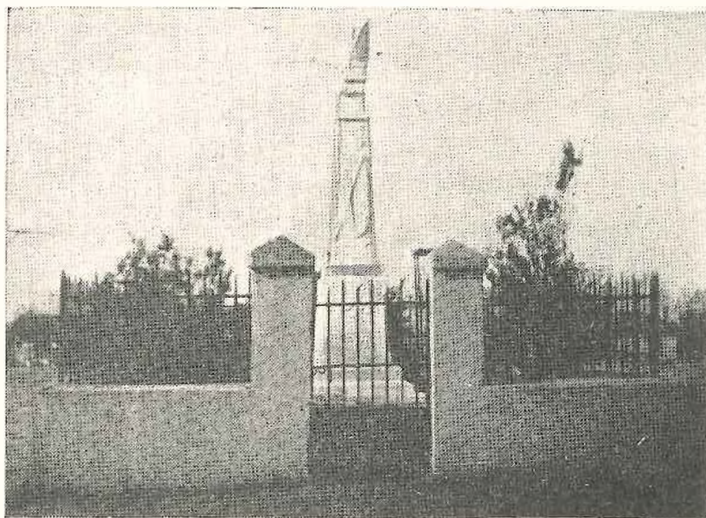
Τὸ δημοτικὸν σχολεῖον εἶχε ἑπτὰ τάξεις καὶ ἔφερε τὴν προσωνομία: «Ἀστικὴ σχολὴ ἀρρένων». Ὑπῆρχε καὶ ξεχωριστὸν σχολεῖον θηλέων μὲ τέσσαρες τάξεις. Εἶχε ἄριστον τὸ προσωπικὸν καὶ τὴ σχολικὴν του ἐφορείαν, ὅπως ὅλα τὰ σχολεῖα τῆς Τουρκοκρατίας. Συντηροῦτο κυρίως μὲ τὴν ἐπιχορήγησιν τῆς ἐκκλησίας, πὸν ἀνήρχετο περίπου σὲ 850 χρυσὰς λίρας τουρκικὰς.

Μὲ τὴν ἐναρξιν τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολέμου ἀρχίζουν τὰ μεγάλα βάσανα καὶ οἱ κακουχίαι τῶν Σκοπιανῶν, ὅπως καὶ τῶν ἄλλων γειτόνων ὁμογενῶν. Ἐξ ἀφορμῆς τοῦ φόνου τοῦ γυιοῦ τοῦ βαλῆ τῆς Ἀδριανουπόλεως, τὸν

ὁποῖον, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, ἐφόνευσαν Βούλγαροι κομιτατζήδες, Τοῦρκοι κομιτατζήδες ἀπέκλεισαν τὸ Σκοπὸ ἀπὸ τὴν πρώτη καὶ τὴν δεκάτη Σεπτεμβρίου τοῦ 1915 καὶ ἀνάγκασαν τοὺς κατοίκους νὰ παραδώσουν ὅλα τὰ χουσαῖ τους καὶ ὅ,τι ἄλλο πολύτιμο εἶχαν.

Στὶς δέκα τοῦ Σεπτεμβρίου ἄρχισεν ὁ ἐκτοπισμός. Ἐξ Σκοπιανοὶ ἐφονεύθησαν κατὰ τὸν ἐκτοπισμό : ὁ Ἀριστόδημος Κωνσταντόπουλος δημοδιδάσκαλος, ὁ Κυριάκος Κωνσταντόπουλος ἱερεὺς, ὁ Σίμος Σιμόπουλος δημοδιδάσκαλος, ὁ Πελοπίδας

Βαβατζανίδης δημοδιδάσκαλος, ὁ Ζαφείρης Ζαφειριάδης φαρμακοποιὸς καὶ ὁ πρόκριτος Θεόδωρος Κοκκάλας. Τὰ ὀνόματά τους εἶναι τιμητικὰ γραμμένα ἔς τὸ μικρὸ ἤρθο ἔξω ἀπὸ τὸ δημοτικὸ σχολεῖο τοῦ Σκοποῦ. 1190 οἰκογένειες μετὰ 490 ἁμάξια μετεφέρθησαν ἔς τὴν παραλία πλησίον τῆς Ἡρακλείας (Σουλτὰν τσιφλίκι). Μετὰ παραμονὴν ἑνὸς μηνὸς περίπου 30 οἰκογένειες ἐπεβίβασθησαν ἔς τὸ Ἀντὰ-Παζὰρ πλησίον τῆς Νικομηδείας. Οἱ ὑπόλοιποι

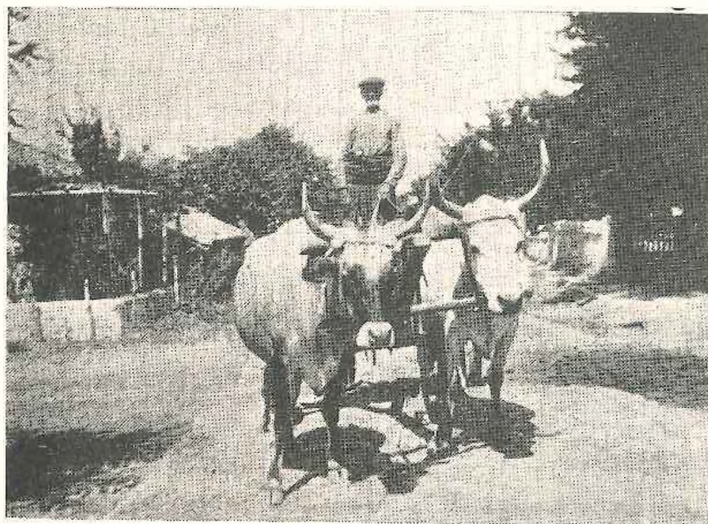

Τὸ μικρὸ ἤρθο τοῦ Νέου Σκοποῦ στὴν πλατεῖα τοῦ σχολεῖου. Μεταξὺ τῶν ἄλλων εἶναι γραμμένα χωριστὰ στὴ μιὰ πλευρὰ τὰ ὀνόματα ἑξ Σκοπιανῶν (Ἄρ. Κωνσταντοπούλου, Κυρ. Κωνσταντοπούλου, Σ. Σιμοπούλου, Π. Βαβατζανίδη, Ζ. Ζαφειριάδη, Θ. Κοκκάλα), πού ἐσφάγησαν στὸν πρῶτο ἐκτοπισμὸ τοῦ 1935 10 Σεπτεμβρίου.

ἔμειναν στὴν Ἡράκλεια δυὸ μῆνες καὶ κατόπιν ἐπῆραν τὴν ἄδεια νὰ ἐγκατασταθοῦν ὅπου θέλουν, ἀλλὰ 25 χιλιόμετρα μακριὰ ἀπὸ τὸ Σκοπὸ. Πολλοὶ κατῴρθωσαν νὰ φύγουν ἔς τὴ Ρωσσία, Ρουμανία, Σιβηρία, Βλαδιβοστόκ. Ἄλλους κατέβαλαν τὰ βάσανα καὶ οἱ κακουχίες τοῦ ἐκπατρισμοῦ.

Τὸ 1918 μετὰ τὸ τέρας τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολέμου οἱ Σκοπιανοί, ὅπως καὶ οἱ ἄλλοι πού ἐξετοπίσθησαν ἀπὸ τὰ γύρω χωριά Σκεπαστό, Σαμόκοβο, Σοφίδες κλπ. ξαναγύρισαν ἔς τὴν πατρίδα τους ἀποδεκατισμένοι πλέον. Τότε ξαναγύρισαν καὶ μερικοὶ ἀπὸ ἐκείνους πού εἶχαν καταφύγει ἔς τὴ Ρωσσία καὶ Βλαδιβοστόκ. Μόλις τετρακόσιες Σκοπιανὲς ἀπὸ τὶς 1190 ξαναγύρισαν ἔς τὸν τόπον τους. Πολλοὶ ἀπέθαναν, ἄλλοι ἔμειναν ἔς τοὺς τόπους πού ἐξετοπίσθησαν, ἄλλοι κατέφυγαν ἀπὸ τότε ἔς τὴν ἐλευθέρη Ἑλλάδα καὶ δὲν ξαναγύρισαν ἔς τὸ Σκοπὸ. Τὸ 1922, μετὰ τὴ μεγάλη καταστροφὴ πού ἔπαθε ὁ Ἑλληνι-

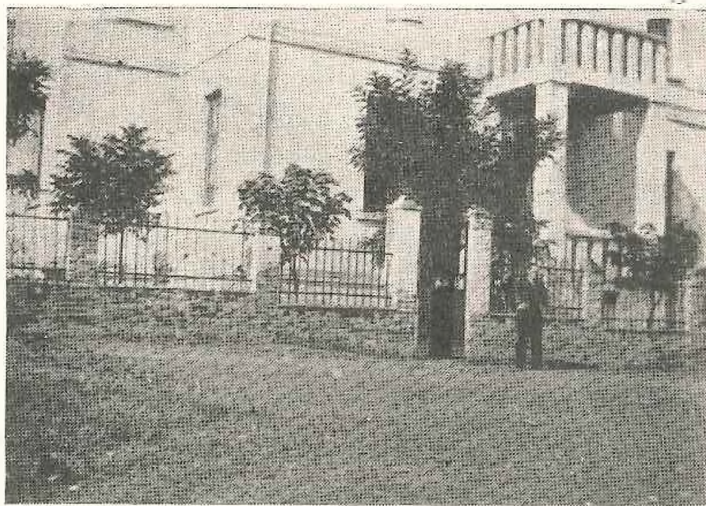
σμός, έγινε η τελειωτική μετακίνηση του πληθυσμού της 'Αν. Θράκης. Έξακόσιες περίπου Σκοπιανές οικογένειες, που είχαν

Σκοπιανός επάνω στο άμάξι του. Από τη φορεσιά του διακρίνονται: ρουχό (πουκάμισο), ζονάο, τσακσίορ ή ποτούρ, κασκέτο. (Στόν παλιό Σκοπό φορούσαν φέσι).

αληθινά πολιτισμένων ανθρώπων 'ς τή νέα τους πατρίδα. 'Η Μακεδονική

έκείνη γωνία που ήταν μιὰ τρομερή έστία μόλυνσεως, μέσα σέ λίγα χρόνια χάρις 'ς τήν εργατικότητα των Σκοπιανών μετεβλήθη σέ τόπο πραγματικής ευτυχίας. Είς 4 περίπου εκατομμύρια οκάδες δημητριακών ανέρχεται η έτησία παραγωγή. 'Ο Ν. Σκοπός με τήν ώραία του ρυμοτομία, με τὰ μικρά και κομψά σπιτάκια του, που τὰ τριγυρίζουν όμορφοι κήποι, θά ξελιχθή σύντομα σέ μιὰ

Δημοτικό σχολείο Ν. Σκοπού, που έγινε με έξοδα των Σκοπιανών της 'Αμερικής και μικρή συνδρομή του Κράτους,

από τις καλύτερες κωμοπόλεις της περιφέρειας Σερρών. 'Ιδιαίτερος οί Σκοπιανοί ενδιαφέρονται και φροντίζουν για ό,τι αφορά τήν εξύψωση του πολι-

της 'Αν. Θράκης. Έξακόσιες περίπου Σκοπιανές οικογένειες, που είχαν απομείνει 'ς τὸ Σκοπό, κατέφυγαν 'ς τήν ελεύθερη 'Ελλάδα, 'ς τὸ σημερινό Ν. Σκοπό, δέκα χιλιόμετρα έξω από τὰς Σέρρας, κοντά 'ς τή σιδηροδρομική γραμμή Σερρών—Δράμας εγκατεστάθησαν οί τετρακόσιες. 'Σ τήν απογραφή του πληθυσμού του 1928 οί κάτοικοι του Νέου Σκοπού έφταναν τούς 2150. Σήμερα υπερβαίνουν τις τρεις χιλιάδες.

Φιλόπονοι εξαιρετικά οί Σκοπιανοί, φίλοι της μορφώσεως και τής προόδου έδωσαν δείγματα

τιστικοῦ τους ἐπιπέδου, δρόμους, φωτισμό, ἐξυγειαντικά ἔργα. Τρανή ἀπόδειξη τοῦ προοδευτικοῦ τους πνεύματος εἶναι τὸ ὥραϊο τους σχολεῖο, πὸν ἔγινε κυρίως μὲ οἰκονομικὰς θυσίας τῶν παιδιῶν τοῦ Σκοποῦ. Τρεῖς χιλιάδες δολλάρια διέθεσε γι' αὐτὸ τὸν ὑψηλὸ σκοπὸ ὁ σύλλογος τῶν Σκοπιανῶν τῆς Ἀμερικῆς, 50 χιλιάδες δραχ. τὸ Κράτος καὶ ἀνυπολόγιστη προσωπικὴ ἐργασία οἱ κάτοικοι τοῦ Νέου Σκοποῦ.

Ἀπὸ τὰ παραμῦθια τους, τὰ τραγούδια τους, τὶς παροιμίες τους, τὶς παραδόσεις τους, τὰ ἥθη καὶ ἔθιμά τους καὶ ὅλες γενικὰ τὶς ἐκδηλώσεις τῆς χαρούμενης ζωῆς τους ἔς τὸν Παλαιὸ Σκοπὸ, δημοσιεύουμε ὅσα μπορέσαμε νὰ περισυλλέξουμε στὸ μικρὸ χρονικὸ διάστημα πὸν ἐμείναμε μαζί τους, γιὰ νὰ δώσουμε μιὰ χαρακτηριστικὴ εἰκόνα τῆς ὅλης ζωῆς ἀπὸ μιὰ ὥραία ἑλληνικὴ κωμόπολη τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης.

ΕΘΙΜΑ

Α'. Τοῦ γάμου

Ὅταν ἓνας νέος θέλῃ νὰ νυμφευθῆ ἓνα κορίτσι, πρέπει νὰ στείλῃ ἔστὸ σπίτι προξενιά. Ὁ προξενήτης πηγαίνει πολλὰς φορὰς ἔστὸ σπίτι τῆς ὑποψηφίας νύφης, μὲ φανάρι ἀναμμένο ἕως ὅτου ἐπιτύχῃ τὸ σκοπὸ του. Χωρὶς νᾶχῃ ἀναμμένο τὸ φανάρι του δὲν τὸν δέχονται ἔστὸ σπίτι τῆς νύφης. Ἀφοῦ ἐπέλθῃ συμφωνία κατὰ τὰ ἄλλα, γίνεται συζήτησις κατόπιν γιὰ τὴν προίκα (τράχωμα). Ἄν καὶ ἔστὸ ζήτημα τῆς προίκας μείνουν σύμφωνοι ἐπακολουθεῖ καὶ ἀντάλλαγμα τῶν σουμαδιῶν. Σουμάδι ὀνομάζεται τὸ δακτυλίδι τοῦ ἀρραβῶνος πὸν συνήθως εἶναι καρφίτσωμένο ἐπάνω σὲ ἓνα μαντήλι. Κάθε νέος καὶ κάθε νέα, ὅταν πλησιάσῃ ἡ ἐποχὴ τοῦ γάμου, φροντίζουν νὰ ἔχουν μέσα ἔστὸ σεντούκι τους τὸ σουμάδι.

Ὁ προξενήτης παίρνει πρῶτα τὸ σουμάδι ἀπὸ τοῦ γαμβροῦ τὸ σπίτι καὶ τὸ πηγαίνει ἔστὴ νύφη. Ἐκεῖ τὸν περιμένουν οἱ συγγενεῖς τῆς νύφης. Ὅταν μπῆ μέσα ἔστὸ σπίτι, τὸν ὑποδέχονται καὶ τὸν ὀδηγοῦν νὰ καθῆσθαι σὲ μιὰ καλὴ θέσι. Προσέρχεται ἡ νύφη, φιλεῖ τὸ χερὶ τοῦ προξενήτη καὶ παίρνει τὸ σημάδι ἀπὸ τὸ χερὶ του. Ὁ προξενήτης τῆς εὔχεται καλὴ ζωὴ. Ὑστερα κερνοῦν τὸν προξενήτη καὶ ἡ νύφη βγάζει ἀπὸ τὸ σεντούκι τὸ δικὸ της τὸ σουμάδι, τὸ παραδίδει ἔστὸν προξενήτη, ἀφοῦ φιλήσῃ τὸ χερὶ του, γιὰ νὰ τὸ φέρῃ ἔστὸ γαμβρό. Ἐπροβοδίζουν (ποδιαβάζναι) κατόπιν τὸν προξενήτη, ὁ ὁποῖος ἀναχωρεῖ πάλι μὲ ἀναμμένο τὸ φανάρι, τὸ ὁποῖον καθ' ὅλη τὴ διάρκειαν τῆς παραμονῆς του μέσα ἔστὸ σπίτι δὲν παύει νὰ καίῃ.

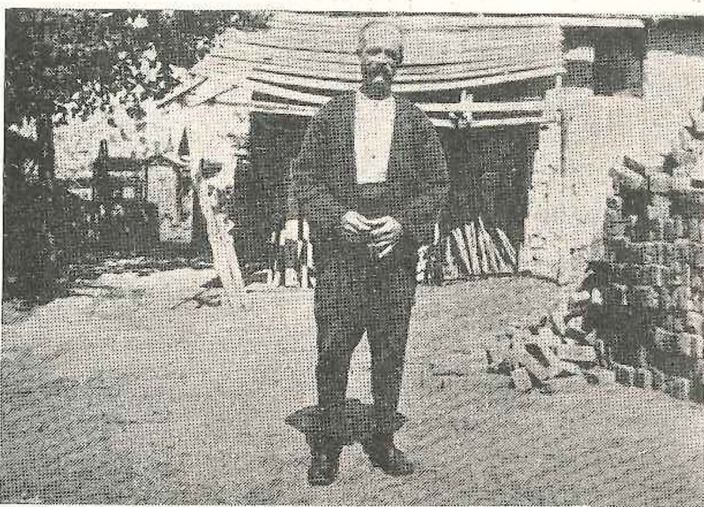
Ἐστὸν γαμβροῦ τὸ σπίτι περιμένουν μὲ πολλὴ ἀγωνία καὶ μὲ ἀνοιχτὴ τὴν πόρτα, γιὰτὶ ὑπάρχει φόβος νὰ μὴ δεχθῆ ἡ νύφη τὸ σουμάδι τοῦ γαμβροῦ καὶ αὐτὸ θεωρεῖται μεγάλη προσβολὴ γιὰ τὴν οἰκογένειαν τοῦ γαμβροῦ.

Ὅταν ἔλθῃ ὁ προξενήτης γελαστός, ἀρχίζουν ὅλοι νὰ χαίρουν καὶ γε-

λοῦν. Καταλαβαίνουν ὅτι δὲν ἔχουν προσβληθῆ, ἀπὸ ἄρνηση τῆς νύφης. Παίρνει κατόπιν ὁ γαμβρός τὸ σουμάδι ἀπὸ τὸν προξενήτη, ἀφοῦ φιλήσῃ τὸ χέρι του, κι' ἀρχίζει γλέντι ὡς τὶς πρωινὲς ὥρες.

Μετὰ δυὸ τρεῖς ἡμέρες ἡ μάννα τῆς νύφης καὶ τοῦ γαμβροῦ πηγαίνουν ἔστην πόλη (κασαβά), νὰ ψωνίσουν γιὰ τὰ ἐπίσημα σουμάδια. Ἀγοράζουν δῶρα γιὰ ὅλους τοὺς συγγενεῖς, ἡ μάννα τοῦ γαμβροῦ γιὰ τοὺς συγγενεῖς τῆς νύφης, καὶ ἡ μάννα τῆς νύφης, γιὰ τοὺς συγγενεῖς τοῦ γαμβροῦ. Τὰ δῶρα τοὺς συνήθως εἶναι, κάλτσες, κασκέτα, μαντήλια, πουκάμισα καὶ ἄλλα τέτοια εἶδη πρακτικῆς μᾶλλον χρήσεως. Τὴν ἡμέρα τῶν ἐπίσημων σουμαδιῶν μεγάλη κίνησις γίνεται ἔστὸ σπίτι τῆς νύφης γιὰ νὰ ὑποδεχθοῦν τὰ συμπεθέρια.

Ἐστὸ σπίτι τοῦ γαμβροῦ ἄλλες πάλι ἐτοιμασίαι. Μαζεύονται ἐκεῖ οἱ πειὸ στενοὶ συγγενεῖς μετ' ἐπίκληση προφορικῆ καὶ ἐτοιμάζονται γιὰ νὰ πᾶνε ἔστὸ σπίτι τῆς νύφης. Τὸ γενικὸ πρόσταγμα ἔχει ἐδῶ ὁ προξενητής. Συνοδεύεται ἀπὸ τὴ γυναῖκα του ἢ ἂν τύχῃ νὰ εἶναι ἄγαμος ἀπὸ τὴ μάννα του

Σκοπιανὸς μετ' ἐνδύμασιν ἐφορεῖ τὴ σαλταμάρα, ροῦχο (πουκάμισο), ζουνάρι, ποτοῦρ ἢ τσακτοῖρ, τσουράπια, κουνδοῦρες.

ἢ τὴν ἀδελφὴν του. Μαζὶ μετ' ἐν τῇ γυναῖκα πού τὸν συνοδεύει ἐτοιμάζονται τὰ πανέρια, μετ' ἐν τῇ δῶρα πού θὰ προσφέρουν ἔστὴ νύφη, τὰ στολίζουν μετ' ἐν δαντέλλαις καὶ κεντήματι. Δυὸ εἶναι συνήθως τὰ πανέρια. Παίρνει τὸ ἓνα ὁ προξενητής, καὶ τὸ ἄλλο ἡ γυναῖκα πού τὸν συνοδεύει, καὶ ὅλο τὸ συγγενικὸ ἀλλά ἡ ὥρα 10 περίπου βραδυνὴ ξεκινάει γιὰ τὸ σπίτι τῆς νύφης, μετ' ἐν μεγάλῃ ἐπισημότητι καὶ ἀναμμένα τὰ φανάρια. Μπροστὰ ὁ προξενητής μετ' ἐν τῇ γυναῖκα, ἔπειτα ὁ γαμβρός, οἱ γονεῖς του, οἱ συγγενεῖς καὶ ἄλλοι καλεσμένοι. Ἐστὸ σπίτι τῆς νύφης δλάνοιχτες οἱ πόρτες περιμένουν.

Μπαίνουν τὰ συμπεθέρια, χαιρετιῶνται μετ' ἐν τοὺς ἀνθρώπους τῆς νύφης καὶ κάθονται ἔστις πιδ ἐκλεκτῆς θέσεσι. Σηκώνεται κατόπιν ὁ προξενητής, καὶ φωνάζει μετ' ἐν δυνατῇ φωνῇ ν' ἀκούῃ ὅλο τὸ ἀλάι: — «Ξαίριτε γιατατὶ γήριταμ' ἐδῶ ἔστὸ σπίτι σας;». Οἱ συγγενεῖς τῆς νύφης ἀπαντοῦν: «Ἄχι, δὲν ξαίρουμ'». — «Νὰ σᾶς πῶ ἐγὼ», λέγει ὁ προξενητής «τῆ..... ὁ γυιὸς ἀρραβωνιάζεται πόψα καὶ παίρνει τῆ..... τὴ θυγατέρα μετ' ἐν εἴκοσι λίρας τράχωμα. Γεῖστε

δεχτοὶ γοῦλοι σας»; — «Δεχτοὶ δεχτοί, δῶστε νὰ πγιοῦμ'» ἀπαντοῦν οἱ συγγενεῖς τῆς νύφης. Ἀκούονται φιλοφρονήματα καὶ θορυβώδεις ἐκδηλώσεις.

Ἡ νύφη ὡς τὴ στιγμὴ αὐτὴ μένει σὲ κάποια γωνιὰ τοῦ σπιτιοῦ κρυμμένη. Τώρα βγαίνει, καλωσορίζει τοὺς ξένους, φιλεῖ τὸ χέρι τοῦ γαμβροῦ πρῶτα, τῆς πεθερᾶς καὶ τοῦ πεθεροῦ κατόπιν καὶ τῶν ἄλλων μὲ τὴ σειρά. Ἀπὸ τὸν καθένα πού τοῦ φιλεῖ τὸ χέρι παίρνει ἓνα μικρὸ μπαξίσι (νόμισμα, φλουριά κλπ.) Μὲ τὴ βοήθεια κατόπιν δύο ἄλλων γυναικῶν ἀρχίζει νὰ κερνᾷ τὸν κόσμον. Κερνάει πρῶτα τὸ γαμβρό, τὰ πεθερικά καὶ ὕστερα τὸ ἄλλο πλῆθος. Ἀφοῦ τελειώσει τὸ κέρασμα, κάθεται ἐπίσημα πλέον γιὰ πρώτη φορὰ κοντὰ ἔς τὸ γαμβρό. Ἀρχίζει κατόπιν νὰ κερνᾷ ὁ γαμβρὸς μὲ τὴ βοήθεια τῆς νύφης.

Μετὰ τὰ κέρασματα καὶ τὶς σχετικὲς συζητήσεις τὸ ἀλάϊ τοῦ γαμβροῦ παίρνει τὰ δῶρα τῆς νύφης μέσα ἔς τὰ πανέρια καὶ ξεκινᾷ γιὰ τοῦ γαμβροῦ τὸ σπίτι, ὅπου τὸ γλέντι τραβάει ὡς τὶς πρωινὲς ὥρες, ἐνῶ τὸ σπίτι τῆς νύφης κλείνει τὶς πόρτες του καὶ ἡσυχάζει.

Τὴν ἐπομένη Κυριακὴ ψωνίζει ὁ γαμβρὸς ψάρια ἢ κρέας καὶ ἄλλα τροφίμα καὶ τὰ φέρνει ἔς τῆς νύφης τὸ σπίτι. Γιὰ πρώτη φορὰ τρώγει μαζί μὲ τοὺς καινούργιους συγγενεῖς του μὲ ἔξοδα δικὰ του. Μετὰ τὸ φαγητὸ οἱ δυὸ νέοι, ὁ γαμβρὸς μὲ τὴ νύφη, κάθονται τὴ βόλτα τους ἔς τὸ χωριό.

Αὐτὰ εἶναι ἔς τὶς γενικὲς γραμμὲς τὰ ἔθιμα τῶν Σκοπιανῶν μέχρι τῆς ἐποχῆς τοῦ γάμου. Ὁρίζεται ὁ γάμος γιὰ μιὰ Κυριακὴ. Τὴν Πέμπτη πού προηγεῖται ἀπὸ τὴν Κυριακὴ τοῦ γάμου πηγαίνουν τὴ νύφη ἔς τὸ χαμάμ νὰ κάνῃ τὸ λουτρό της καὶ ἔπειτα τὴν κτενίζουν, τῆς βάζουν μὲ κινὰ (κόκκινη βαφή) τὰ νύχια, βάζουν μὲ ἀλοιφὲς τὰ μαλλιά, τὰ φρύδια, τὰ ματοτσίνουρα.

Τὸ Σάββατο τὸ πρωί, ἓνα παιδί καὶ ἓνα κορίτσι προσκαλοῦν τοὺς συγγενεῖς, καὶ φίλους ἔς τὸ γάμο. Κρατοῦν ἔς τὰ χέρια μαντήλι κεντημένο, μέσα ἔς τὸ ὅποιο εἶναι γαρούφαλλα τυλιγμένα σὲ σιγαρόχαρτο. Προσφέρουν τὰ γαρούφαλλα λέγοντας «προσκυνίσματα πὲ τὸ γαβρὸ καὶ τὴ νύφη νὰρτῆτε ἔς τὴ χαρὰ τους».

Ἡ γριά Χινοπούλου 90 ἐτῶν, νοικοκυρὰ τοῦ Σκοποῦ μὲ τὴν ντόπια ἐνδυμασίαν της. Φορεῖ τὸ τσεβέρ, τὸ behe (ζακέττα), τὸ φουστάν', τὶς κάρτσες, τὶς κουδοῦρες.

Τὸ Σάββατο ἐπίσης τὸ πρωί, μαζεύονται ἔς τὸ σπίτι τῆς νύφης οἱ φιλενάδες τῆς, ἀνοίγουν τὰ σεντούκια τῆς καὶ βγάζουν τὰ καλοκεντημένα τῆς τὰ ροῦχα — τὰ περισσότερα εἶναι ἔργα τῶν χειρῶν τῆς — καὶ στολίζουν μὲ αὐτὰ τὸ σπίτι, γιὰ νὰ φανῇ ἡ προκοπάδα τῆς. Ἄργα τὸ βράδυ (κατάβραδο) τοῦ Σαββάτου στέλνει ὁ γαμβρὸς τ' ἀμάξια καὶ φορτώνουν ἀπὸ τῆς νύφης τὸ σπίτι τὰ προικιά. Φροντίζουν νὰ τοποθετοῦν τὰ πειρὸ φιγουρῶτα ἔς τὸ ἐπάνω μέρος γιὰ νὰ φαίνωνται. Ἀπάνω ἀπάνω κáθηνται κορίτσια καὶ παλλικάρια καὶ μὲ τραγούδια καὶ φωνὲς περνοῦν ἀπὸ τὴν ἀγορά.

Ἐν τὸ σπίτι τοῦ γαμβροῦ ξεφορτώνεται ἡ προικία καὶ ἐπακολουθεῖ διασκέδαση μὲ τραγούδια καὶ χοροὺς. Μετὰ τὴ διασκέδαση παλαιότερα γινόταν τὸ ξύρισμα τοῦ γαμβροῦ. Ἐν τὸ ξύρισμα πού δὲν κρατεῖ καὶ λίγη ὥρα, (σὺ γαβρὸς ξουρίζεσαι) πίνουν καὶ τραγουδοῦν τὸ συνηθισμένο τραγούδι.

βαρβέρι μ', τὰ ξουράφια σου καλὰ νὰ δὰ κονίζεις,
νὰ μὴ ματώσεις τὸ γαβρὸ γιὰτ' ἔναι ἁμαρτία.

Μετὰ τὸ γαμβρὸ ξουρίζουν καὶ τὸ παράγαμβρο καὶ διαλύονται (σκομίζ-
δαι) γιὰ τὰ σπίτια τους.

Τὴν Κυριακὴ τὸ πρωί μόλις σχολάση (πελύση) ἡ ἐκκλησία ὁ παράγαμβρος μαζεύει τὴ φιλικὴ του παρέα καὶ πᾶνε ἔς τοῦ γαμβροῦ τὸ σπίτι. Ὅταν μποῦν μέσα χαιρετοῦν καὶ λένε: «Χαιρετισμοὺς πολλοὺς πὲ τὴ νύφ'». Κάθηνται λίγο κι' ἀρχίζουν νὰ στολίζουν τὸ γαμβρὸ. Ἐκεῖνοι πού θ' ἀναλάβουν τὸ στολισμὸ πρέπει νὰ ἔχουν πατέρα καὶ μητέρα καὶ νὰ εἶναι καὶ πρωτοστέφανοι δηλ. νὰ μὴν εἶναι δευτεροπαντρεμένοι.

Βάζουν τὸ γαμβρὸ νὰ πατήσῃ μέσα σὲ ἓνα ταψί, (σιδεροσίφι) πού μέσα ἔχουν ρίξει κουφέτα, ρίξι, δεκάρες καὶ ἄλλα μικρὰ νομίσματα καὶ φλουριά. Ἀρχίζει τὸ ἄλλαγμα τοῦ γαμβροῦ. Προιοῦ φορέσουν τὸ σακκάκι του, περνοῦν ἓνα ἀτσαλένιο μαχαίρι καὶ ἔς τὸ ἓνα καὶ ἔς τὸ ἄλλο τὸ μανίκι τρεῖς φορές, γιὰ νὰ εἶναι ἀτσαλένιος καὶ πάντα νικητῆς νὰ βρῖσκεται ὁ γαμβρὸς. Τὸν τραγουδοῦν διάφορα τραγούδια καὶ κοτήματα ἕως ὅτου τελειώσῃ ὁ στολισμὸς.

Δῶσε μ', μανὰ μ' τὸ χέρι σου, δῶσε μ' καὶ τὴν εὐκὴ σου
καὶ πὲς πὼς δὲ μὲ γέννησες καὶ δὲ μ' εἶχες παιδί σου.

Μετὰ τὸ ντύσιμο τοῦ γαμπροῦ τέσσερες πέντε φίλοι τῆς παρέας τὸν σηκώνουν ψηλὰ (τὸν ἀξιώνουν) καὶ τοῦ λένε: «Τάξε, γαβρέ, τώρα γιὰ νὰ σὲ κατεβάσω». Ὁ γαμπρὸς τάξει ὅσα μπορεῖ πειρὸ πολλά: ποτάμια, χωράφια, βουνά, μεζέδες, λουκάνικα, σουτζούκια κ.λ.π. Μετὰ τὸ τάξιμο τὸν κατεβάζουν καὶ περιποιοῦνται κατόπιν καὶ τὸ παράγαμβρο. Γαμβρὸς καὶ παράγαμβρος μοιράζουν τὰ περιεχόμενα τοῦ ταψιοῦ καὶ τὰ κρύβουν στὶς τσέπες τους. Ἀκολουθοῦν κεράσματα, χοροὶ καὶ τραγούδια καὶ ὁ παράγαμβρος μὲ τὴν παρέα ξεκινᾶνε γιὰ τὸ σπίτι τῆς νύφης. Ὅταν μπαίνη μέσα ὁ παράγαμβρος λέγει: «Ἐχεις τὰ δέοντα πὲ τὸ γαβρὸ» «Εὐχαριστῶ» ἀπαντᾷ ἡ νύφη. Κάθονται καὶ τοὺς κερνοῦν.

Ἐν ἑνὶ δωμάτιῳ τὰ κορίτσια τελιάζουν τὴ νύφη, ἐνῶ στὸ διπλανὸ παίζουσι τὰ ὄργανα, χορεύουσι καὶ τραγουδοῦν :

Χαρὰ ἔς τὰ μάτια τῆ γαβροῦ πὺν διάλεξε τὴ νύφη,
γῆ νύφη ἔναι μάλαμα καὶ ὁ γαβρός διαμάνδι
κι ὁ κουβάρος διαμαντόπετρα, πὺν λάβει σὰ δὲ γήλιο.
Νὰ ζήστε νὰ γεράσετε καὶ νὰ ἀσπρομαλλιάσετε.
Πλῶσε γαβρέ, τὸ χέρι σου καὶ κάμε τὸ σταυρό σου,
καὶ κάμε τὸ σταυρό σου, νὰ ζῆ τὸ στέφανό σου.
Γῆ καρδιά μ' ἐν' κλειδωμένη μὲ σαράδα δυὸ κλειδιά
δὲν ἀνοίγει μ' ἀνοιχτάρια, δὲν ἀνοίγει μ' ἀντικλεῖδι,
μὲ κινιασμένα ἀνοίγει χέρια καὶ φίρφιρο ποτήρι.

Ντύνουσι τὴ νύφη καὶ φοροῦν τὰ παπούτσια της. Κάθε κορίτσι φροντίζει νὰ γράφῃ στὸ ἔσωτερικὸ τοῦ παπουτσιοῦ τὸ ὄνομά του. Ἄν τὸ ὄνομα δὲ σβύσῃ σὲ ὄρισμένο χρονικὸ διάστημα, εἶναι σημάδι καλὸ, ὅτι τὸ κορίτσι γρήγορα θὰ παντρευτῆ.

Ἐπειτα ἀπὸ κεράσματα καὶ χοροὺς ὁ παράγαμβρος μὲ τὴν παρέα του φεύγουσι γιὰ τοῦ γαμβροῦ τὸ σπίτι καὶ ἐκεῖ διαλύονται (σκομίζουσι). Τέσσερες πέντε ἢ ὅρα τ' ἀπόγευμα μαζεύονται οἱ προσκεκλημένοι ἔς τὸ σπίτι τοῦ γαμβροῦ καὶ ὅλοι μαζὶ ξεκινοῦν μὲ τὰ βιολιά γιὰ νὰ πᾶνε νὰ πάρουσι τὴ νύφη. Φθάνουσι ἔς τὸ σπίτι ὁ παράγαμβρος προσφέρει ἔς τὴ νύφη ἀνθοδέσμη καὶ πετάει ἐπάνω της σταυρωτὰ τὸ ρίζι, τὰ κουφέτα καὶ τὰ ἄλλα γλυκὰ πὺν εἶχε πάρει ἀπὸ τὸ ταψὶ πὺν εἶχαν βάλει τὸ γαμβρὸ νὰ τὸν στολίσουσι. Τὸ ἴδιον κάνει καὶ ὁ γαμβρός. Ὁ κουμπάρος βάνει ἐπάνω ἔς τὸ στήθος καὶ τὸ πέπλο τῆς νύφης τέλια σταυρωτὰ. Βγαίνει κατόπι τὸ ἀλλάϊ ἔξω ἀπὸ τὸ σπίτι, τοὺς κερνοῦν, χορεύουσι καὶ τραγουδοῦν :

Σήμερα μαῦρος οὐρανός, σήμερα μαύρη μέρα,
σήμερα ξεχωρίζουσι μάννα καὶ θεγατέρα.

Ξεκινοῦν κατόπι γιὰ τὴν ἐκκλησία. Ἡ νύφη χαιρετᾷ τὸ σπίτι μὲ τρία προσκυνήματα. Ἐν τὸ δρόμῳ παίζουσι τὰ ὄργανα (τὰ λαλήματα). Ἐν τὴν ἐκκλησίᾳ ὁ παπᾶς παίρνει τὸ γαμπρὸ καὶ τὸν φέρνει μπροστά. Βάζει καὶ τὴ νύφη κοντά, τοὺς σταυρώνει τὰ μικρὰ δάχτυλα καὶ ἀρχίζει ἡ ἱεροτελεστία. Τελειώνει ἡ στέψις καὶ προχωροῦν γιὰ τὸ σπίτι τοῦ γαμβροῦ. Ἐν τὸ δρόμῳ πὺν περνοῦν ἀπὸ τὰ παράθυρα καὶ τὶς πόρτες τῶν σπιτιῶν πετοῦν ρίζι, σιτάρι καὶ εὐχονται «καλὴ ζωὴ» «ὅσα κουκκιά τόσα παιδιά» καὶ ἄλλες τέτοιες εὐχὰς δίνουσι. Φθάνουσι ἔς τὸ σπίτι τοῦ γαμβροῦ. Ἐν τὴν πόρτα περιμένει ἡ πεθερὰ μὲ ἕνα ψωμὶ ἔς τὸ χέρι κι ἕνα μπουκάλι κρασί. Προσφέρει ἔς τὴ νύφη τὸ ψωμὶ καὶ στὸ γαμπρὸ τὸ κρασί. Τὰ ὄργανα παίζουσι καὶ δυὸ παλλικάρια μὲ σπερματσέα ἀναμμένα ἔς τὰ χέρια χορεύουσι (ἀρκειοῦνται). Μπαίνουσι μέσα ἔς τὸ σπίτι. Κερνοῦν τὸν κόσμον, χορεύουσι καὶ τραγουδοῦν τὸ γλέντι συνήθως κρατεῖ ὡς τὶς πρωινὰς ὥρες.

Τὴ Δευτέρα τὸ πρωὶ πάλι μαζεύονται οἱ συγγενεῖς καὶ γίνεται τὸ τραπέζι τὸ μεσημέρι μὲ τὸ σχετικὸ του γλέντι.

Τρεῖς ἡμέρες ὁ γαμβρὸς δὲ βγαίνει ἀπὸ τὸ σπίτι. Τὴν Τετάρτη πηγαίνει ὁ παράγαμβρος ἔς τὸ σπίτι τοῦ γαμβροῦ καὶ τὸν βγάζει ἔξω. Ὁ γαμβρὸς δὲν γυρίζει ἔς τὸ σπίτι, ἀν δὲν ἀγοράσῃ κἀτι γιὰ τὸ νοικοκυριό, μασιά, τσιμπίδα ἢ ὅ,τι ἄλλο σιδερικόν.

Τὴν Κυριακὴ βγαίνει καὶ ἡ νύφη ἔξω μὲ τὴ συνοδεία τοῦ γαμβροῦ. Πηγαίνουν ἔς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ μετὰ τὸ σχόλασμα πηγαίνουν καὶ ἐπισκέπτονται (γειτονεύνα) τοὺς γονεῖς τῆς νύφης. Ἐκεῖ τρῶνε τὸ μεσημέρι, περνοῦν ὅλη τὴν ἡμέρα καὶ τὸ βράδυ κοιμῶνται ἔς τὰ γονικά τῆς νύφης(!).

Β'. Τοῦ θανάτου

Ὅσα ἀφοροῦν τὴν κηδεῖαν τῶν νεκρῶν, κτερίσματα κ.λ.π. δὲν κατεγράψαμε μὲ λεπτομέρεια, γιὰτὶ εἶναι σχεδὸν πανελλήνιες συνήθειες. Ἐσημειώσαμε μόνον ἐκεῖνα ποὺ ἐθεωρήσαμε ὡς περισσότερον τοπικὴς συνήθειες τοῦ Σκοποῦ.

1. Ὅταν πεθάνῃ κανένας τοῦ κλείνουν τὸ στόμα, τοῦ βάζουν ἓνα κεραμίδι καὶ τὸν τοποθετοῦν ἔς τὸ φέρετρο. Κοντὰ ἔς τὸ φέρετρο κάθεται ἓνα παιδί ποὺ τελείωσε τὸ σχολεῖο καὶ διαβάσει τὸ ψαλτήρι. Ἀφοῦ περάσουν ὠρισμένες ὥρες (24 συνήθως) φέρουν τὸ νεκρὸ ἔς τὸ νεκροταφεῖο καὶ τὸν θάπτουν.

2. Ἐπὶ σαράντα ἡμέρες συνέχεια μετὰ τὸν ἐνταφιασμὸ πηγαίνουν κάθε πρωὶ οἱ συγγενεῖς τοῦ ἀποθανόντος ἔς τὸ μνήμα, θυμιάζουν, ἀνάβουν κερί καὶ κλαῖνε. Μαζί τους παίρνουν οὔζο ἢ κρασί καὶ ὅποιο διαβάτη συναντήσουν ἔς τὸ δρόμο τὸν κερνοῦν γιὰ νὰ συχωρέσῃ τὸν πεθασμένο. Ὁ διαβάτης πίνει καὶ λέγει «Θεὸς συχωρέσ'», Τὶς σαράντα ἡμέρες αὐτές, κατὰ τὴ λαϊκὴ δοξασία, ἡ ψυχὴ (τὸ πλέμα τῆ ἀθρώπου) γυρνάει ἐλεύθερο, ἔς τὸν ἀέρα, ἔς τὰ σπίτια, παντοῦ. Μετὰ τὴν παρέλευση τῶν σαράντα ἡμερῶν ἡ ψυχὴ κλείνεται ἔς τὸν παράδεισο ἢ τὴν κόλαση καὶ λησμονιέται.

3. Ἐς τοὺς δυὸ μῆνες γίνεται μνημόσυνο (νημόσυνο τὶς δυὸ μῆνες). Μνημόσυνο γίνεται ἐπίσης ἔς τοὺς τρεῖς μῆνες, στὸ ἐξάμηνο κ.λ.π.

4. Ἐς τὰ τρία χρόνια γίνεται τὸ ξέχωμα τοῦ νεκροῦ. Βγάζουν ἀπὸ τὸν τάφο τὰ κόκκαλα, τὰ πλένουν μὲ κρασί, τὰ διαβάζουν καὶ τὴν ἐπόμενη ἡμέρα τὰ ξαναχώνουν ἔς τὸν τάφο. Ἄν ἔς τὸν τάφο ὑπάρχει δαχτυλίδι ἢ ἄλλο χρυσαφικό, δικαιούται νὰ τὸ πάρῃ ἐκεῖνος ποὺ ξεχώνει τὸ νεκρὸ. Ἄν ὅμως οἱ συγγενεῖς τοῦ νεκροῦ ἐνδιαφέρονται πολὺ νὰ κρατήσουν τὸ δαχτυλίδι ἢ τὸ χρυσαφικό, εἶναι ὑποχρεωμένοι νὰ πληρώσουν τὴν ἀξία του ἔς τὸν ἀνθρώπο ποὺ ξέχωσε τὸν τάφο καὶ νὰ κρατήσουν γιὰ ἐνθύμιον οἰκογενειακὸ τὸ χρυσαφικό.

1) Βλέπε Θρακικὴς Ἠθογραφίης Πολ. Παπαχριστοδοῦλου τ. Δ' διήγημα: Ἡ χαρά.

ΠΡΩΤΟΧΡΟΝΙΑΤΙΚΑ ΕΘΙΜΑ

Α'. Βασιλόπηττα (ἀφήγηση Ἀν. Δαγτζή).

Γῆ βασιλόπηττα ζυμώνται ἔς τὸ σινὶ πὲ τ' ἄλεύρῳ νερὸ καὶ σουσαμόλαδο. Βάζνα μέσα τὸ μεταλλικό, σουρβακίδ' (κλωνὶ μικρὸ ἀπὸ τὸ δένδρο σουρβάκα) καὶ ἄχερο. Τὸ πουρνὸ τῆς πρωτοχρονιαῆς ἅμα πελύση γῆ ἐκκλησιὰ κάθται γούλ' ἢ φαμίλια λούρα πὲ τὸ σοφρά, κόφτηνα τῆ μηλίνα καὶ καθανείνας παίρν' τὸ παῖ δου (τὸ μεριδιό του). Τὸ μεταλλικὸ δορίζνα γιὰ τὸ σπὶτ' καὶ ἔς ὅποιονα πέσ' θὰ πάρ' τὸ σπὶτ'. Ὅποιονα πέσ' τὸ σουρβακίδ' θὰ πάρ' τ' ἄβέλ', ἐργάτης θὰ γέν'. Ὅποιονα πέσ' τ' ἄχερο θὰ γέν' ρετσπέρς (γεωργός). Κεῖνος ποὺ παίρν' τὸ μεταλλικὸ τῆ Ἀϊ Γιάνν' πάγει καὶ νάφτ' κερὶ ἔς τὴν ἐκκλησιὰ. Ἀν τὸ μεταλλικὸ πέσ' ἔς τὸ σπὶτ', θὰ ἔχ' μεγάλ' εὐτυχία.

Β'. Ὁ Ἀγιοβασίλης

Τὸ πρωὶ τῆς πρωτοχρονιαῆς τὰ παιδιὰ ἀπὸ ἡλικία δώδεκα ὡς δέκα πέντε ἐτῶν γυρνοῦν μὲ μιὰ μεγάλη βέργα (σουρβάκα) ἔς τὸ χέρι καὶ χτυποῦν τὶς πόρτες τῶν σπιτιῶν τοῦ χωριοῦ (σουρβακίζνα) τραγουδώντας:

Σούρβα, σούρβα, γερὸ κορμί,
γερὸ κορμί, γερὸ σταυρὶ
ἀπὸ χρόνου γούλοι γεροὶ
καὶ καλόκαρδοι(1).

Ἄμα τοὺς ἀνοίξουν τὴν πόρτα ψάλλουν τὸν ἅγιο Βασίλη:

Ἄγιο Βασίλης ἔρχεται Γενάρης ξημερώνει
ἅγιο Βασίλη, ποῦ πῶρκεσαι καὶ πούθενά παγαίνεις
ἀπὸ τὴ μάνα μ' ἔρχομαι καὶ ἔς τὸ σχολειὸ παγαίνω.

Ἡ νοικοκυρὰ τοῦ σπιτιοῦ δίνει ἔς τὰ παιδιὰ τὰ δῶρα (σουρβακίδια), φροῦτα, χρήματα κρασί μέσα σὲ μιὰ στάμνα ποὺ κουβαλοῦν μαζί τους, βριζόλες ἢ ὅ,τι ἄλλο μπορεῖ νὰ ἔχη. Τὰ παιδιὰ λένε διάφορες εὐχὲς «κι' ἀπὸ χρόνου μὲ ὑγεία κι' εὐτυχία...» καὶ φεύγουν γι' ἄλλα σπίτια (διαβαίννα ἔς τὸ πεκεῖθε σπὶτ'). Ἀφοῦ γυρῶσουν ἔς ὅλα τὰ σπίτια τοῦ χωριοῦ πηγαίνει τὸ καθένα σπὶτι του καὶ ἀφίνει τὰ σουρβακίδια, τὰ ὅποια ἐν τῷ μεταξύ ἔχουν μοιράσει. Παίρνει κατόπιν τὸ κάθε παιδὶ τὴ σουρβάκα του καὶ πηγαίνει, ἔς τὰ συγγενικά του σπὶτι μοναχά. Χτυπάει (σουρβακίζει) τὴν πόρτα πειὸ ζωηρὰ καὶ φιλικὰ πλέον ἐκεῖ. Τὸ φιλεύουν διάφορα δῶρα ποὺ συνηθίζονται τὴν ἡμέρα ἐκείνη. Τὸ μεσημέρι μαζεύονται ἔς τὰ σπίτια τους, ὅπου κόβεται ἡ βασιλόπηττα.

Μὲ τὸ σχόλασμα τῆς Ἐκκλησίας ὁμάδες ἀπὸ ἐφήβους 17—20 ἐτῶν βγαίνουν ἔς τὰ σπίτια καὶ τραγουδοῦν ἔξω ἀπὸ κάθε σπὶτι τὸν Ἀγιοβασίλη. Παίρ-

1) Στὶς Σαράντα Ἐκκλησίαις: Σούρβα, σούρβα γερὸ κορμί, γερὸ σταυρὶ, σὰν ἀσῆμ', σὰ κρανιά καὶ τῆ χρόν' γούλ' γεροὶ καὶ καλόκαρδοι.

νουν κι' αὐτοὶ τὰ δῶρα τους, φρούτα, χρήματα κ. λ. π. Δὲν τὰ πηγαίνει ὅμως ὁ καθένας ἕως τὸ σπίτι του, ἀλλὰ τὰ τοποθετοῦν ὅλα μαζί σὲ ἓνα κοινὸ μέρος. Ὅταν ἔλθουν τὰ Θεοφάνεια (Φωτὰ) ομάδες πάλιν ἀπὸ τοὺς ἰδίους ἐφήβους μὲ τὸ σταυρὸ μέσα ἕως ἓνα δίσκο ἀνάμεσα σὲ λουλούδια γυρίζουν ἕως τὰ σπίτια τοῦ χωριοῦ καὶ ψάλλουν ἔξω ἕως τὰ κάγκελα τῆς αὐλῆς τὸ ἀπολυτίκιον τῆς ἡμέρας «Ἐν Ἰορδάνῃ βαπτιζομένου σου Κύριε...». Οἱ ἔνοικοι τοῦ σπιτιοῦ βγαίνουν καὶ μ' εὐλάβεια χαιρετοῦν τὸ σταυρὸ καὶ προσφέρουν ὅ,τι ἔχουν.

Ὅλα τὰ δῶρα ποὺ μαζεύονται ἀπὸ τὴν πρωτοχρονιά καὶ τὴν ἑορτὴ τῶν Θεοφανείων συγκεντρώνονται τὸ βράδυ τῶν Θεοφανείων, λογαριάζονται καὶ ὀρίζεται ἓνα μέρος (σπίτι ἢ μαγαζι), ὅπου θὰ μαζευθοῦν νὰ κάνουν ἓνα φιλικὸ γλέντι μὲ τὰ συγκεντρωθέντα χρήματα καὶ τὰ ἄλλα δῶρα. Κάθε νέος παίρνει μαζί του ἕως τὸ γλέντι καὶ ἄλλους συγγενεῖς του, γιὰ νὰ λάβουν καὶ αὐτοὶ μέρος ἕως τὴ διασκέδαση. Τὸ γλέντι αὐτὸ εἶναι ἑξαιρετικὰ εὐθυμο ὅπως ἄλλως τε ἑξαιρετικὴ εὐθυμία χαρακτηρίζει ὅλα τὰ γλέντια τῶν Σκοπιανῶν.

ΑΠΟΚΡΙΑΤΙΚΑ ΕΘΙΜΑ⁽¹⁾

Τὸ κρέμασμα τοῦ χαλβὰ

Τὴ δευτέρη ἀποκριὰ τὸ βράδυ τῆς Κυριακῆς μαζεύονται ὅλα τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας καὶ δυὸ καὶ περισσότερες οἰκογένειες μαζί γιὰ νὰ ἀποκρέψουν. Μαζὶ μὲ τᾶλλα τους ἀστεῖα καὶ παιχνίδια ποὺ κάνουν ἔχουν καὶ τὸ ἔθιμον τοῦ χαλβὰ: Ἐν τῷ μέσῳ τοῦ σπιτιοῦ κρεμοῦν ἀπὸ τὸ ταβάνι ἓνα σπάγγο, ἕως τὸ κάτω ἄκρον τοῦ ὁποίου εἶναι δεμένο ἓνα κομμάτι χαλβὰς μὲ καρύδι φκειασμένος σκληρός. Πρῶτος ὁ πατέρας ἢ ὁ πιὸ γέρος τῆς παρέας κινεῖ τὸ σπάγγο καὶ ὁ χαλβὰς περιστρέφεται. Ὅλοι οἱ συνευωχούμενοι στέκονται ὄρθιοι γύρω στὸ χαλβὰ μὲ τὰ χέρια ἐνωμένα πίσω. Ὁ καθένας προσπαθεῖ νὰ πάρη μὲ τὸ στόμα τὸ χαλβὰ ποὺ γυρίζει, χωρὶς νὰ ἐγγίση καθόλου μὲ τὸ χέρι. Ὅλοι καταβάλλουν τὴν ἴδια προσπάθεια κι' ἔτσι ἀναγκαστικὰ χτυποῦνται ἀναμεταξύ τους, φιλιοῦνται, φωνάζουν καὶ λένε διάφορα ἀστεῖα, ἕως ὅτου ὁ πιὸ ἐπιτήδειος καὶ τυχερὸς κατορθώσῃ ν' ἀρπάσῃ τὸ χαλβὰ μὲ τὸ στόμα.

Τελευταῖα-τελευταῖα μετὰ τὸ βρουνδυνὸ φαγητὸ καθένας ἀπὸ τοὺς συνδαιτημόνες βάζει στὸ στόμα του ὀλόκληρο ἀβγὸ ψημένο, γιὰ νὰ σφραγίσῃ τὸ στόμα, νὰ μὴ φάγῃ ὅλη τὴ σαρακοστὴ ἀρτημένα φαγητὰ καὶ νὰ τὸ ἀνοίξῃ τὸ Πάσχα πάλι μὲ ἀβγό.

ΤΩ ΨΥΧῶ Ἡ ΨΥΧΟΣΑΒΒΑΤΟ

Τὸ πρῶτον Σάββατον μετὰ τὴν ἑναρξὴ τῆς μεγάλης σαρακοστῆς λέγεται ψυχοσάββατον ἢ τῷ ψυχῶ. Τὴν ἡμέραν ἐκείνη ὅλες σχεδὸν οἱ γυναῖκες τοῦ χωριοῦ καὶ περισσότερο οἱ γοῖες μαζεύονται καὶ πηγαίνουν ἕως τὰ μνήματα.

1) Ἀπὸ τὰ ἀποκριάτικα ἔθιμα τῶν Σκοπιανῶν κατεγράφησαν ἐδῶ ἐκεῖνα ποὺ παρουσιάζουν κάποιον τοπικὸν χαρακτήρα.

ΑΓΡΟΤΙΚΑ ΕΘΙΜΑ

1. Συντροφικὸ ἢ μεσχιακὸ χωράφι. Ὄταν ἓνας ἰδιοκτῆτης χωραφίων δὲν μπορῆ ἢ δὲν θέλῃ νὰ καλλιεργήσῃ μόνος τὸ κτῆμά του, δίδει τὸ χωράφι του συντροφικὸ ἢ μεσχιακὸ, ὅπως τὸ λένε. Ὁ ἰδιοκτῆτης διαθέτει μόνον τὸ χωράφι καὶ τὸ σπόρο. Ὁ καλλιεργητὴς διαθέτει τὴν ἐργασία του γιὰ ὅλα τ' ἀπαιτούμενα γιὰ τὴν καλλιέργεια τῶν δημητριακῶν, δηλ. τὸ ὄργωμα, βοτάνισμα, θερισμὸ, ἀλώνισμα, μεταφορὰ κ. λ. π. Τὸ εἰσόδημα μοιράζεται σὲ δύο ἴσα μερίδια μὲ μέτρο τὸ σινιακὸ χωρητικότητος πεντέμισιν ὀκάδων.

2. Χωράφι μὲ χωραφομοίρ'.—Πολλὲς φορὲς ὁ ἰδιοκτῆτης χωραφιοῦ ἐνοικιάζει σὲ καλλιεργητὴ τὸ χωράφι του μὲ τοὺς ἐξῆς ὄρους: Ὁ ἰδιοκτῆτης διαθέτει μόνον τὸ χωράφι, ὁ καλλιεργητὴς διαθέτει τὸ σπόρο καὶ ὅλη τὴν ἐργασία. Ἀπὸ τὸ εἰσόδημα, ὠρισμένο μέρος, συμφωνημένο ἐκ τῶν προτέρων ποὺ τὸ ὀνομάζουν «χωραφομοίρ'» παίρνει ὁ ἰδιοκτῆτης, ὅλο δὲ τὸ ὑπόλοιπο παίρνει ὁ καλλιεργητὴς Ἡ ἐνοικίαση αὐτὴ γίνεται γιὰ ἓνα ἢ περισσότερα ἔτη.

3. Ὁρταλίκι. Ὄταν ἓνας γεωργὸς ἔχῃ ἓνα βόδι καὶ δὲν μπορῆ νὰ ἐργασθῆ μόνον μὲ αὐτό, συμφωνεῖ μὲ ἓναν ἄλλο ποὺ ἔχει ἐπίσης ἓνα καὶ κάνουν συντροφιά (ὄρτακίκι). Ἔτσι φκιάνουν τὸ ζευγάρι τους καὶ ἐργάζονται ἐναλλάξ πότε ἔς τὸ χωράφι τοῦ ἑνὸς καὶ πότε ἔς τοῦ ἄλλου.

ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΚΑ ΕΘΙΜΑ ΣΤΟΝ ΠΑΛΙΟ ΣΚΟΠΟ

Μετὰ τὸ θάνατο τοῦ πατέρα σὲ μιὰ οἰκογένεια, ἡ μητέρα καὶ τὰ παιδιά ἐλογίζοντο ἀδελφία καὶ κληρονομοῦσαν τὴν περιουσία. Ἡ μητέρα καὶ τὰ ἄρρενα τέκνα ἔπαιρναν δύο μερίδια, τὰ δὲ κορίτσια ἓνα. Τὸ μερίδιο τῆς μητέρας ὀνομάζετο *ἀδρομοίρ*, τὸ μερίδιο τῶν τέκνων *μοιράσ'*.

Μετὰ τὸ θάνατο καὶ τῆς μητέρας τὸ ἀδρομοίρ' ἂν μὲν τὰ εἶχε διαθέσει μὲ συμβόλαιο (χαρτί) ὅταν ζοῦσε ἡ μητέρα, περιήρχετο σ' ἐκεῖνον ποὺ τοῦ τὸ εἶχε παραχωρήσει, ἂν ὅμως ὄχι, ἐμοιράζετο μεταξὺ ὅλων τῶν τέκνων μὲ ἀναλογία δύο πρὸς ἓνα, δηλ. δύο μερίδια τὰ ἄρρενα καὶ ἓνα τὰ θήλεα.

Ἐὰν ἀφίνοντο ἀνήλικα ὄρφανὰ ἀπὸ μητέρα καὶ πατέρα, ἓνας ἀπὸ τοὺς πλέον στενοὺς συγγενεῖς ἐκαλοῦσε ἓνα δικαστὴ (κριτὴ). Ὁ κριτὴς πωλοῦσε ὅλη τὴν κινητὴ περιουσία, ἔπαιρνε τὰ χρήματα καὶ τὰ ἔβαζε ἔς τὴν τράπεζα (πάγχα). Ὄταν ἐνηλικιώνοντο τὰ παιδιά, δηλ. ὑπερέβαιναν τὸ δέκατο ὄγδοο ἔτος τῆς ἡλικίας, ἐπῆγαιναν ἔς τὴν τράπεζα καὶ ἔπαιρναν τὸ καθένα τὸ ἀνάλογό του μερίδιο μὲ ἀναλογία δύο μέρη τὰ ἄρρενα καὶ ἓνα τὰ θήλεα. Κατόπιν ἐμοίραζαν κατὰ τὴν αὐτὴ ἀναλογία καὶ τὴν ἀκίνητη περιουσία.

Ἐὰν ἀπέθνησκε ἡ μητέρα καὶ ἀφινε ὄρφανὸ ἀνήλικον, τοῦτο εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ κληρονομήσῃ ὅλη τὴν περιουσία ποὺ προήρχετο ἀπὸ τὴν προῖκα τῆς μητέρας καὶ ἀπὸ τὴν πατρικὴν περιουσία ὅ,τι τοῦ παραχωροῦσε ὁ πατέρας.

ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΓΙΟΡΤΗ

"Αγιος Μόδεστος (ἀφήγηση Ἄριστ. Τζελέπη)

Ὁ "Αγιος Μόδεστος ἔν' ρετσπέροκος ἅγιος, γιατί γήφανα γεωργός κι' αὐτός. Πέ βραδὶς τ' Ἄι Μόδεστου μνιά πιτροπή πέ τέσσερις γεωργούς καλοὺς τῆ χωριοῦ μαζεύνα συνεισφορὰ πέ γουλνούς τὶς χωριανοί, γιὰ νὰ κάννα συλλειούτουργο. Στολίζουνα ὁμορφα δυὸ σινιά κόλλυβα πέ γράμματα χρυσᾶ πέ τὰ ζαχαροκούκια καὶ τὰ πηγαίνουνα ἕστην ἐκκλησιά· τὰ διαβάζει ὁ παπᾶς καὶ γύστερα τὰ μοιράζνα ἕς τὸ γόσμο. Κεῖνη τῆ μέρα ἔναι ἀργία. Γεωργοὶ καὶ ζῶα δὲ δουλεύνα.

ΠΑΡΑΔΟΣΗ ΑΓΡΟΤΙΚΗ

Ἡ καρούτσα τῆ βασιλέ (ἀφήγηση Βασιλ. Ταπεινοῦ, 70 ἐτῶν)

Μνιά φορὰ ἕνας βασιλές ἔκανε μνιά καρούτσα χρυσῆνα καὶ τὴν ἔβαλε μέσ' τὸ παλάτ' δου. Γεῖπε σὲ γοῦλο τὸ γόσμο νὰ πάνα νὰ δὴ ξετιμήσνα. Πήγαινανὰ πολὺς κόσμος, ἀλλὰ δὲ βορούσνα νὰ δὴ ξετιμήσνα. Πῆγε κι' ἕνας ρετσπέρος καὶ λέγ' τὸ βασιλέ : «Βασιλέ μεγαλειότατε, ἡ καρούτσα σου, ἂν δροσολογᾶ τὸν Ἀπρίλ' καὶ τὸ Μάη μῆνα καὶ δυὸ τρεῖς φορὲς θαλασσώσ', ἀξίζ' ὄλο τὸ βιό σου».

ΤΟ ΠΑΝΕΓΥΡΙ ΤΗΣ ΑΓΙΑ ΤΡΙΑΔΑΣ

Ἦσ τὸν παλιὸ Σκοπὸ εἶχαν πολλὲς ἐκκλησίες καὶ μοναστήρια κι' ἔκαναν πολλὰ πανηγύρια. Οἱ Σκοπιανοὶ φίλοι τοῦ Διονύσου, ζωηροὶ καὶ εὐθυμοὶ μὲ πολὺ κέφι γλεντοῦσαν ἕς τὰ πανηγύρια τους. Ἰδιαίτερη ἐπισημότητα ἔπαιρνον τὸ πανηγύρι τῆς Ἁγιά Τριάδας ποὺ γιορταζόταν τὴν Πεντηκοστή.

Ὁ ἑβδομηντάρης Σκοπιανὸς Βασίλης Ταπεινὸς μὲ πολὺ νοσταλγία μᾶς μιλάει γιὰ τὸ πανηγύρι τῆς Ἁγιά Τριάδας ἀπλᾶ κι' ἐκφραστικά :

«Ἦσ τὸ βαλιὸ Σκοπὸ γεῖχε πολλὰ μοναστήρια κι' ἔκαναμ' πολλὰ γλέδια. Γήπιναμ' πολὺ κρασί, χόρευαμ' καὶ γλέδιζαμ'. Γεῖχε καὶ Ἁγιά Τριάδα μοναστήρ' δυὸ ὄρες μακριὰ πέ τὸ Σκοπὸ. Κεῖ ἔκαναμ' μεγάλο πανηγύρ'. Γῆ Ἁγιά Τριάδα γήφανα σὲ καλήνα τοποθεσία, μέσ' τὸ βουνὸ καὶ σὲ δέδρα. Γιόρταζαμ' τὸ πανηγύρ' πενήδα τῆς Πασχαλιᾶς. Τρεῖς μέρες ἔκαναμ' τὸ πανηγύρ'. Πέ τὸ Σάββατο ἀρκίνζε καὶ διάβαινε ὁ κόσμος γιὰ τὸ πανηγύρ'. Καὶ Κυριακὴ καὶ Δευτέρα διάβαινανά, γοῦλο διάβαινανά. Ὁχτακόσια ἀμάξια διάβαινανά. Τρεῖς μέρες γοῦλο διάβαινανά. Τὸ φεγάσ' κάθε Ἁγιά Τριάδα ἔν δέκα πέντε μεριτῶ καὶ διάβαινανά καὶ τὴ νύχτα. Ἄμα ἔτρωγανὰ τὸ ψωμί τς ὁ κόσμος γιὰ τὸ βράδ', πήγαινανὰ ἕς τὸ χορὸ. Ἐνας χορὸς δῶ, ἄλλος κεῖ, ἄλλος πάρα πέρα. Δῶ γεῖχε τρακόσιοι νομάτ' πέ τὰ σαβούλια. Κεῖ γεῖχε ἄλλο χορὸ καὶ χόρευανὰ τρακόσιοι νομάτ' πέ τὰ τσαλγιά. Πήγαινανὰ ἕς ἄλλο χορὸ καὶ χόρευανὰ ἕκατὸ νομάτ' πέ τὴ γαῖδα. Ἦσ ἄλλο χωριὸ χόρευανὰ ἕκατὸ πενήδα νομάτ' πέ τὸ λύρο. Τρεῖς μέρες γήφανα γοῦλο γλέδια καὶ διασκέδαση.

Ἄο κάθε Σκοπιανὸς γήπαινε μαζί τ' ἓνα βαρέλ' κρασί πάν' στάμάξ'. Τριάδα-τριαδαπέδε δκάδες γήδανε τὸ βαρέλ'. Τὸ κογιᾶς γήδανε φτηνό. Τῶ-δινανα δυὸ τσενδέζια τὴν δκά. Γεῖχε κεῖ εἴκοσ' τριάδα κασάπκα.

Φτωχοὶ καὶ πλούσιοι γλέδιζαμ' κεῖνες τὶς μέρες. Γεῖχε πολλὰ καλὰ ἢ Θράκη καὶ δὲ χωλόσκαναμ'».

Ο ΤΡΥΓΟΣ⁽¹⁾

Ἄο Σκοπὸς εἶταν περίφημος γιὰ τὴ μεγάλη του οἰνοπαραγωγή. Σὲ πολλές χιλιάδες δκάδες ἔφτανε τὸ κρασί τοῦ Σκοποῦ. Ἐνα μέρος πωλοῦσαν ἔξω ἔς τὰ περίχωρα καὶ τὶς γειτονικὲς πόλεις, ἀλλὰ λόγῳ τῆς μικρᾶς του τιμῆς προτιμοῦσαν οἱ Σκοπιανοὶ νὰ τὸ χρησιμοποιοῦν τὸ πιὸ πολὺ γιὰ τὸν ἑαυτὸ τους ἔς τὰ οἰκογενειακὰ καὶ φιλικὰ τους γλέντια. Οἱ παλαιότεροι Σκοπιανοὶ μιλοῦν μὲ μεγάλο ἐνθουσιασμὸ γιὰ τὸ κρασί τοῦ Σκοποῦ, ἅμα τοὺς ἀνοίξεις σχετικὴ συζήτηση. Ἄο ἑβδομητάρης Σκοπιανὸς Βασίλης Ταπεινὸς μὲ πολὺ καημὸ γιὰ τὰ χαμένα πλέον ἀγαθὰ τῆς παλιᾶς τους πατρίδας μᾶς διηγῆθη μὲ συντομία τὶ ἔκαναν ἔς τὴν ἐποχὴ τοῦ τρύγου.

«Γέλη Σταυροῦ (Σεπτεμβρίου) ἀρχίνιζ' ὁ τρύγος. Γεῖχαμε μεγάλοι ληνοὶ ποὺ πέρνανα χίλιες πεδακόσιες δκάδες σταφύλια. Γήδανε πολλοὶ πλούσιοι ἔς τὸ Σκοπὸ καὶ γεῖχανε πολλὰ ἀβέλια Ἄο ἓνας πλούσιος γεῖχε τσαλγιά (ἄργανα) καὶ παίζανα ἑροστὲ ἔς τὸ ληνό, ὁ ἄλλος πάρα πέρα γεῖχε δαβούλια καὶ παίζανα, ἄλλος γεῖχε γάϊδα. Γίνουδανα ὁ τρύγος πὲ τὰ τραγούδια καὶ τὴ χαρὰ τῆ κόσμου. Παλλικάρια, κορίτσια, ἄδροι καὶ γυναῖκες γοῦλ' ἔς τὸ δρύγο γήδανε. Ἄοδε γήρκουνδανα γῆ ὄρα νὰ βασιλέψ' ὁ γήλιος ἔπρεπε γοῖ ληνοὶ νὰ ἔχνα φύγει πὲ τ' ἀβέλ' καὶ νὰ ἔχνα ἔρτει ἔς τὸ χωριό. Σὲ κάθε δρόμο γεῖχε τσανδῆρ' (παράγκα φορολογικὴ). Πήγαινανα κι' ἀδειαζανά τὶς ληνοὶ μὲς' τὶς τίνες πὲ τὰ φρυάρια. Εὔρισκανα τὰ τραπέζια στρωμένα σὲ κάθε νοικοκυριὸ κι' ἀρχίνιζε τὸ γλένδι. Χόρευανά καὶ τραγουδοῦσανα ὡς τὰ μεσάνυχτα. Τὸ πρωὶ νύχτα πάλ' πήγαινανά ἔς τ' ἀβέλ. Ἄοδε περνοῦσε κανεῖς καὶ γύρευε νερὸ τὸν ἔδινανα κρασί καὶ γήπινε. Δὲ δὸν ἔδινανα νερό. Τὸ παλιὸ τὸ Σκοπὸ γεῖχ' ἀθρῶπ' ποὺ πίνανε πολὺ κρασί, γοῦλο κρασί.

«Πὲ τὰ σταφύλια γίνουδανα κρασί μαῦρο κι' ἄσπρο, τόσο ὠφέλιμο καὶ καλό. Γίνουδανα πελῖνο (ἀρωματισμένο μὲ τὸ δμώνυμο χόρτο) ποὺ γήδανα καὶ φάρμακο σὶς θέρμες, πεκμέζ' κίουκιουριλίδκο κρασί ἀποθηκεύετο σὲ βαρέλι καθαρισμένο πὲ κίουκιούρτ (θειάφι), μουστολαβάδες (σουτζούκια), σερβέτ', πελτέ καὶ ἄλλα. Πολλὰ σταφύλια ἔκανάμε βουρλιές καὶ τὰ κρεμούσαμ' λούρα λούρα ἔς τὸ σπὶτ'»⁽²⁾.

1) Ἄο βουλόμενος δύναται νὰ μελετήση τὸ θέμα: Ἄμπελοργία σὶς Σαρ. Ἄεκλησίαις τ. Δ' Ἄρχεῖου Θράκης σ. 85 καὶ ἔξῃς.

2) Βλέπε Πολ. Παπαχριστοδοῦλου Θρακ. Ἄθθογραφίαις τ. Α' διήγημα: Ἄο τρύγος τοῦ κῦρ Ἄμπατζόγλου.

ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ

1. Οἱ γενίτσαροι (ἀφήγηση Βασιλ. Ταπεινοῦ ἐτῶν 70)

«Ἄμα πῆρανα τῆ Μπόλ' οἱ Τοῦρκοι ἐγινανὰ Γενίτσαρδες πολλοί. Ὁ καθενείνας πὲ τις γενίτσαρδες ἔφκιανε πὰ ἕς τὸ χέρ' δου ἕνα λουλούδ' μέσ' τὸ πετσὶ καὶ δὲ χαλνοῦσε, Τρουποῦσε τὸ κρυγιάς δου κι' ἔβανε μπαρούτ' καὶ ἔκολλοῦσε. Γεῖχε ὁ καθενείνας τὸ σημάδ'. Χρόνο δὲ χρόνο περίσσευανὰ οἱ γενίτσαρδες, Γύστερα αὐτοὶ ἐγινανὰ ταβούρια ταβούρια πὲ δέκα πὲ εἴκοσι νομάτ'. Πὲ τῆ σημαία ἔδρεχανα δῶ κι' ἐκεῖ. Ἔστελνανὰ εἶδηση σ' ἕνα χωριὸ νὰ τοιμάσ' τὸ φαγεῖ, Ὅδες πῆγαινανὰ καὶ γηύρισκανὰ τὰ φαγητὰ ἔτοιμα γηλέγανὰ νὰ μᾶς δῶσ' τὸ δις παρασί (κόπο γιὰ τὰ δόντια) καὶ γύστερα νὰ φάνα. Ἄμα ἔπαιρνανα τὸ δις παρασί, ἀρκίνζανα κ' ἔτρωγανὰ. Τόσο φόβο γείχανα γοῖ Ἕλληνοι, πὸν τὰ σπίτια τς δὲ γείχανα παραθύρια, ἀλλὰ πὲ πᾶν' τὸ σκεπὸ φεγίτες. Πὲ πολλὰ χρόνια γύστερα ἐγιν' ἄλλος βασιλὲς καὶ μνιὰ μέρα βάν' τις δελάληδες καὶ φωνάζνα παντοῦ μέσ' τις δρόμοι «ὄποιος ἐν' γενίτσαρος νὰ νᾶρτ' ἕς τὸ Κιάτ Χανὲ νὰ τοῦ δῶσω ἀξίωμα». Ἀρκίνσανὰ νὰ νέρκουνδαι πὲ γοῦλο τὸ βασιλαιο νὰ πάρουνα ἀξίωμα. Ὁ βασιλὲς ρώτσε τότες : — Μαζεύκετε γοῦλοι ; — Μαζεύτκαμ', δὲν ἔχει ἄλλοῦς, γείπανα. Ὁ βασιλὲς δῶκε διαταγὴ καὶ τις ἔκαψανα πὲ τὰ κανόνια καὶ χάθκανα γοῦλοι.

Γύστερα πὲ αὐτὰ ἔδρεχανα λεύτερα ὁ κόσμος. Κατόπ' πὲ τις γενίτσαροι γήρτανα τσερκέζδες. Γήπαιρνανα τὰ βῶδια, γήπαιρνανὰ τις παραδες, μὰ σὰ δις γενίτσαροι δὲ γήδανα».

2. Τὰ νερὰ τῆς Γένας (ἀφήγηση Βασιλ. Ταπεινοῦ, ἐτῶν 70)

«Τὸ γαιρὸ ποῦχτισαν τῆ Μπόλ' ξίβκανα τρίγια βασιλόπαιδα : ὁ Κωσταδῖνος ἔχτισε τῆ Κων)λη, ὁ Ἀδρεάς ἔχτισε τὴν Ἀδριανούπολη, ὁ Φίλιππος ἔχτισε τὴ Φιλιππούπολη. Τὸ γαιρὸ πὸν γήθελ' ἂ βάλει θεμέλια ὁ Κωσταδῖνος γιὰ τῆ Κων)λη, ἄγγελος Κυρίου τὸν ἔδειξε ποῦ θὰ βάλ' τὰ θεμέλια. Σ' ἑφτὰ λόφους ἐν' ἀπᾶν' χτισμένη ἡ Κων)λη.

Ἐνα ἀδέρφ' βασιλοπαίδ' πῆγε κ' ἤφερε τὰ νερὰ ἀπὸ τῆ Δούνα (Δούναβη) νὰ τὰ πάγει ἕς τῆ Κων)λη, ἀλλὰ γεῖπε μεγάλο λόγο ἀντίκρυ ἕς τὸ Θεγὸ κι' ἔσκασανὰ τὰ νερὰ καὶ πῆγανὰ σ' ἄλλη μεργιά καὶ ξίβκανα ἕς τῆ Βύζα καὶ ἕς τῆ Γένα. Σ' τὸ δικό μας τὸ χωριὸ δὲ ξίβκανα. Τὸ νερὸ πὸν ξίβκε ἕς τῆ Γένα ἔκανε ἕνα μεγάλο καῖνάκ' καὶ σήμερα ἐν' ἕς τῆ Γένα καὶ γυρίζ' μύλους ἀράδα ἀράδα πὲ τῆ Γένα ὡς τὸ Λουλέβουραζ.

Ἐνας τσοβάν' ἕς τῆ Δούνα ἔβροσκε τὰ πρόβατά του. Γεῖχε ἕνα βαστούν' φκειαστὸ καὶ γεῖχε μέσα ἔλουρι, ρουβιέδες γιοματό. Τὸ βαστούν' ξύλινο γήδανα καὶ κούφιο μέσα καὶ πὲ πᾶν' σφαλισμένο.

Θύμωσε μνιὰ μέρα ὁ τσοβάν' καὶ τίναξε τὸ βαστούν' νὰ χτυπήσ' τὰ πρόβατα κ' ἔπεσε μέσα ἕς τὸ νερὸ τὸ βαστούν' καὶ ξίβκε ἕς τῆ Γένα. Πῆγε μνιανοῦ βακάλ' τσιράκ' νὰ πάρ' νερό. Γηῦρε καὶ τὸ βαστούν' καὶ τὸ πῆρε

καὶ τὸ πῆγε ἔς τὸ ἀργαστήρ τῆ ἀφειδικοῦ τ'. Τὸ ἀφειδικό τ' τὸ κράτσε τὸ βαστούν' καὶ ἔνοιγανα τὰ κιοπένκια (τὰ ἔξωτερικὰ καλύμματα τῆς πόρτας). Ἐνοιγανὰ τὸ κιοπένκι καὶ γύστερα τὸ γείχανα κρεμασμένο τὸ βαστούν'. Δὲ γήξαιρανὰ τ' ἔχει μέσα τὸ βαστούν'. Μιὰ μέρα πὲ χρόνια πολλὰ κείνος πὸν ἔρριξε τὸ βαστούν' τ' πῆγαινε πρόβατα γιὰ τὴ Κων)λη καὶ πέρασε πὲ τὴ Γένα. Πῆγε ἔς τὸ βακάλ' καὶ γεῖδε τὸ βαστούν' καὶ τὸν λέγει τὸ βακάλ': «Αὐτὸ τὸ βαστούν' ἔν' δικό μ'. Φέρτο σὲ μένα νὰ σὲ τὸ μαρτυρήσω ποῦν' δικό μ'. Φέρ' κ' ἕνα πιάτο» τότε λέγει. Ἀνοίγνα τὸ βαστούν' κι' ἔχυσε τὰ φλουριά μέσα ἔς τὸ πιάτο. Μαρτυρήθηκε καὶ πῆρε τὸ βαστούν' δου καὶ τὰ φλουριά τ'.

«Γείχανα ἀκουγῆ πὼς τὰ νερὰ γήδανα πὲ τὴ Δούνα ὁ κόσμος. Ἄμα γείδανα τὸ βαστούν' πληροφορορήθκανὰ καλύτερα πὸν τὰ νερὰ τῆς Γένας γεῖνε πὲ τὴ Δούνα».

καῖνάνκι (τὸ)—τὸ κεφαλάρι. *ἀργαστήρι* (τὸ)—τὸ μαγαζί, τὸ κατάστημα.

Σ. Σ. Βλέπε καὶ Ἀρχεῖον Θράκης τ. Δ' σ. 51.

ΜΥΘΟΙ

1. Ἡ ζαρίφκια γυναῖκα

(Τὸ μῦθο αὐτὸ καὶ τὸν ἐπόμενο ἀφηγήθη ἡ 90οῦτις Χρυσῆ Χηνοπούλου)

«Μιὰ φορὰ κι' ἕνα γαιρὸ γήδανα ἕνας ἄθρωπος καὶ γεῖχε μιὰ γυναῖκα πολὺ ζαρίφκια. Γοὶ ἄλλ' γήθελανα νὰ πάρουνα τὴ γυναῖκα τ'. Γι' αὐτὸ τὸν ἔβαλανα νὰ κοιμηθῆ ἕνα βράδ' τσιπλιάτκος (γυμνὸς) πὰ ἔς τὸ κάτεργο νὰ παγώσ'. Γῆ γυναῖκα τ' γήδανα πονηρή, κείνος δὲν ἔκοφτε τ' ἀκίλ' τ'. Ἄμα ἔμαθε τὶ τὸν γείπανα γοὶ ἄλλ' τὸν λέγει: Πάρε δυὸ κάτες, τὴ μνιάννα πὲ δῶ, τὴν ἄλληνα πὲ κεῖ ἔς τὴ μασχάλ'. Ζεσταίννα κείνες. Ἐβαλε ὁ ἄδρας τὶς κάτες καὶ ξημερώθηκε. Τὸ πουρνὸ τὸν γείπανα κείν' πὸν γήθελανα νὰ πάρουνα τὴ γυναῖκα τ':—Ξημερώθηκες γιὰτὶ κάφτανα κάρβουνο ἔς τὴ Συληβριά καὶ ἔς τὴ Μπόλη καὶ πυρωνώσνα πὲ κεῖ. Γι' αὐτὸ γλύτωσης.—Ναί, λέγει κείνος, πυρωνόμνα πῆ τὴ Μπόλη καὶ τὴ Συληβριά.

«Τὸν γεῖπε γῆ γυναῖκα τ' νὰ τὶς κάνει ἕνα τραπέζ'. Κείνος τὶς φώναζε νὰ φάνα καὶ νὰ πάρουνα καὶ τὶς γυναῖκες μαζί. Πῆγανα πὲ τὶς γυναῖκες μαζί. Γοὶ τσενδέρδες κρέμδανα κεῖ δὰ κάτ', γῆ φωτιὰ δῶ μακριὰ πὲ τὰ φαγιά.—Ποῦ νὰ βράσνα λένα οἱ ξένοι, τὰ φαγιά χωρὶς φωτιά; Λέγ' ἡ γυναῖκα:—Πὼς ζεσταίνουδουνα ὁ ἄδρας μου πὲ τὴ Μπόλη καὶ τὴ Συληβριά. Ἐτσ' βράζνα καὶ τὰ φαγιά».

2. Πὼς γλύτωσης οἱ γέροι ἀπὸ τὸ σφαγμὸ

«Ἐνα γαιρὸ σφάζνα τὶς βάβες καὶ τὶς παποῦδες βδομήδα χρονῶ. Ἐνας βασιλὲς πὸν δὲ γήθελε νὰ σφάζνα τὶς βάβες καὶ τὶς παποῦδες γεῖπε ἔς τὰ παλλικάρια νὰ κάρνα ἀλυσσίδα πὲ τὴν ἄμδη. Ἐνα παλλικάρ' πῆγε καὶ τὸ γεῖπε τὸ βαβᾶ τ'. Λέγει τότες ὁ βαβᾶς τ'.—Πάντε ἔς τὸ βασιλὲ νὰ δώσ' ὀρνέκ'(δειγμα).

Πῆγε ὅς τὸ βασιλὲ καὶ γύρειψε, ὄρνέκ' νὰ κὰν' τὴν ἀλυσσίδα. Πρώτσε ὁ βασιλὲς:—Ποιὸς τὸ γεῖπε νὰ γυρέφτ' ὄρνέκ';—Νά, ἔχουμ' ἓνα βαποῦ καὶ μᾶς τὸ γεῖπε, λέγει τὸ παιδί.—Γλέπτε, λέγει ὁ βασιλὲς, χρειάζουσαι οἱ παποῦδες, νὰ μὴ τὶς σφάζτε πλιά, νὰ φίντε νὰ πεθνήσκουνα πὲ τὸ θάνατο.

Πὲ τότε καὶ γύστερα δὲ σφάζνα τὶς παποῦδες καὶ τὶς βάβες, ἀλλὰ πεθνήσκουνε ὄδες γερονούσα.

Ἐ βασιλὲς τὸ γεῖπε καὶ τὶς ἄλλες τὶς βασιλέδες καὶ δὲ σφάζνα πιά τὶς παποῦδες καὶ τὶς βάβες».

3. Τὰ ξυλένια φτερὰ (ἀφήγησι Βασιλ. Ταπεινοῦ ἔτων 70)

Ἐ ὄδες πῆρε ὁ βασιλὲς Σουλτὰν Σελίμς τὸ βασιλεῖο γούλο τὸ Ἑλληνικό, πῆγε ὅς τὴν Ἀδριανού καὶ κάθσε σαράδα χρόνια. Πὲ σαράδα χρόνια κι' ὕστερα πῆγε ὅς τὴ Μπόλη. Ἐ τὴν Ἀδριανού ἔχτισ' ἓνα τζαμί καὶ τὸλεγαν «Σουλτὰν Σελήμ τζαμί». Δὲ βρίσκειται ἀλλιοῦ τέτοιο τζαμί. Σὲ κάθε κόχ' ἔχ' καὶ πὲ ἓνα μιναρὲ. Ἐμα τὸ δγῆ ἄθρωπος πὲ μινιά ὦρα μάκρια, πὲ δυὸ ὦρες μάκρια δυὸ φαίνδαι γοῖ μιναρέδες. Ἐμα φτάς κοδὰ ὅς τὴ βολιτεία τέσσερις γίνδαι. Ἐ βασιλὲς ἔπειδὴ ἔγινε τόσο μεγάλο καὶ καλὸ τζαμί γήθελε νὰ τὸν χάσ' τὸν κάλφα καὶ ἔμα βίτσε τὸ χτῆμα γεῖπε τὸ βασιλέ:—Τὸ τζαμί τὸ βίτσα ἀλλὰ ἔχ' ἓνα κουσούρ' κόμα. Δὲ γεῖχε κουσούρ' ἀλλὰ ὁ κάλφας γεῖχε ἔτοιμα φτερὰ ξύλινα γιὰ νὰ πετάξ' νὰ γλυτώσ'. Πέταξε καὶ πῆγε πὰν'. Στόχσε ὄμως τὸ πριγιὸν ὅς τὴ μέση τ'. Πετώνδαι, πετώνδαι κείνος, τὸ πριγιὸν γρατσάνζε γρατσάνζε κι' ἔκοψε τὸ ξύλο πὲ τὰ φτερὰ. Ἐπῆγε τρεῖς ὦρες μάκρια, ἔπεσε καὶ σκοτώθηκε. Ἐπεσε ὅς ἓνα χωριὸ τῆς Ἀνδριανούς ποὺ δούλευανα Σκοπιανοὶ μαστόρ' καὶ τὸν γεῖδανα».

βιτίζω—τελειώνω, φέρω σὲ πέρας.

Σημ. Σ. Ἐ μῦθος αὐτὸς εἶναι ἀνανέωση καὶ τροποποίηση τοῦ γνωστοῦ παλαιοῦ γιὰ τὸ Δαίδαλο καὶ Ἰκαρο.

ΑΣΘΕΝΕΙΕΣ ΚΑΙ ΤΡΟΠΟΙ ΘΕΡΑΠΕΙΑΣ⁽¹⁾

1. *Κοῦρβες*. Ἐμα ἓνα παιδί ποὺ θηλάζει μυρίζει τὸ στόμα του, (ὁ στόμας του), ἀδυνατίζει πολὺ, κόβεται ἢ ὄρεξή του, λὲν ὅτι ἔχει κοῦρβες. Ὀρισμένες γυναῖκες ξαίρουν νὰ θεραπεύουν τὶς κοῦρβες κατὰ τὸν ἑξῆς τρόπο: Βάζουν ἓνα τσουκάλι χωμάτινο γεμᾶτο νερὸ στὴ φωτιά. Τὸ στόμιό του (πιστόμ') εἶναι στενὸ ὡς ἓνα χηνόστομα καθὼς λένε. Τὸ νερὸ ἀρχίζει νὰ βράζει ἐπάνω ὅς τὴ φωτιά. Ρίχνουν μέσα ὄρισμένα χόρτα, τὰ διαβάζουν λέγοντας λόγια ποὺ τὰ κρατοῦν μυστικά καὶ ἀφοῦ βράσουν λίγο, κατεβάζουν τὸ τσουκάλι ἀπὸ τὴ φωτιά γιὰ νὰ κρυώσῃ τὸ νερὸ λίγο. Ξεγυμνώνουν τὸ παιδί καὶ τὸ καθίζουν ἐπάνω ὅς τὸ τσουκάλι, ὥστε μὲ τὸν ἀτμὸ ποὺ βγαίνει ἀπὸ τὸ τσου-

1) Περιγράφουμε τὶς ἀσθένειες καὶ τὴν θεραπεία τους, ὅπως ἀκούσαμε ἀπὸ διαφόρους Σκοπιανούς.

κάλι νὰ ἰδρώσῃ. Αὐτὸ ἐπαναλαμβάνεται δυὸ τρεῖς φορές καὶ τὸ παιδί γίνεται καλὰ (γιανίσκει).

2. **Δυσεντερία** (λυσαντερία). Γιὰ τὴ δυσεντερία ἔχουν ἓνα εἰδικὸ χόρτο, τὸ σπαθοχόρταρο, μὲ κίτρινα λουλουδάκια ποὺ φυτρώνει συνήθως ἔς τὰ βουνά. Τὸ βράζουν, πίνουν τὸ ζωμὸ καὶ ἡ ἀρρώστεια θεραπεύεται (γιανίσκει).

Ἄλλος τρόπος θεραπείας εἶναι ὁ ἑξῆς : Καῖνε φελλὸ ἔς τὴ φωτιά ὡς ὅτου γίνῃ κάρβουνο. Τὸ τρίβουν στὸ γουδί καὶ τὸ βράζουν ὕστερα μὲ καφέ. Πίνει ὁ ἀρρωστος καὶ γίνεται καλὰ.

3. **Ἐλονοσία** (θέρμες). Γιὰ τὴν ἐλονοσία χρησιμοποιοῦν εἰδικὸ χόρτο τὸν πελῖνο, ἓνα χόρτο πολὺ πικρὸ, τὸ ὁποῖον βράζουν, δίδουν ἔς τὸν ἀρρωστο νὰ πίνῃ κάθε πρωὶ καὶ γίνεται καλὰ.

4. **Ἰκτερος** (κιτρινάδ'). Γιὰ νὰ θεραπεύσουν τὸν ἰκτερο κόβουν τρεῖς ξυραφιῆς ἀνάμεσα στὰ φρύδια, ὥστε νὰ τρέξῃ αἷμα. Ἄλλος τρόπος θεραπείας εἶναι ὁ ἑξῆς : Πιάνουν τὴ γλώσσα μὲ ἓνα καλάμι, τὴν σηκώνουν ἐπάνω, τὴν τεντώνουν καὶ κόβουν δυὸ μικρὲς φλέβες ποὺ εἶναι κάτω ἀπὸ τὴ γλώσσα ἔς τὴ ρίζα. Τρέχει ἀρκετὸ αἷμα καὶ ὁ ἀρρωστος γίνεται καλὰ (γιανίσκει).

5. **Σκυλοδάγκωμα**. Ἄμα δαγκώσῃ κανέναν σκύλος, δένουν ἐπάνω ἔς τὴν πληγὴ ἓνα φασόλι σχισμένον ἔς τὸ μέσον ἢ βάζουν ἓνα νόμισμα ἀσημένιο καὶ ἡ πληγὴ θεραπεύεται.

6. **Ἰσχυαλγία** (μέση). Ἄμα πονῆ ἡ μέση (κόβ' ἢ μέση) φωνάζουν μιὰ γυναῖκα ποὺ ἔχει γεννήσει δίδυμα. Ξαπλώνεται ὁ ἀρρωστος ἐπάνω στὸ κατώφλι τῆς πόρτας καὶ ἡ γυναῖκα πατάει ἐπάνω στὸ μέρος ποὺ πονεῖ. Ὁ ἀρρωστος πονεῖ πολὺ καὶ φωνάζει (οὐρλιάζ' πὲ τὸ βόνο). Ἡ γυναῖκα τὸν ρωτᾷ : «Τί ἔχ' ἔς καὶ πονεῖς ;» «Ἐκοψα καὶ πονῶ» ἀπαντᾷ «Κ' ἐγὼ ἔκανα δίδυμα, λέγει ἡ γυναῖκα, καὶ ὑγείανα καὶ σὺ ἔκοψες καὶ ἀ γιάνης». Τρεῖς φορές τὸν ἐρωτᾷ καὶ κατεβαίνει. Ἔτσι ὁ ἀρρωστος γίνεται καλὰ. Ἄλλος τρόπος θεραπείας εἶναι ὁ ἑξῆς : Στρώνουν μιὰ κουβέρτα στὸ πάτωμα καὶ ξαπλώνουν ἐπάνω τὸν ἀρρωστο εἰς ὑπτίαν θέσιν (ἀνάσκελα) χωρὶς μαξιλάρι. Ἐνας γερός ἀνθρωπος κάθεται ἐπάνω στὰ πόδια του καὶ τὸν κρατεῖ σφιχτά. Ἐνας ἄλλος στέκεται πρὸς τὸ μέρος τῆς κεφαλῆς καὶ πιάνει τὸν ἀρρωστο ἀπὸ τὸ πηγούνι περνώντας τὰ χεῖρα κάτω ἀπὸ τὶς μασχάλες. Τραβάει τὸν ἀρρωστο ἀπότομα πρὸς τὰ πάνω (τὸν ταρτίζει), ἕως ὅτου τρίξῃ ἡ μέση του.

7. **Δοθιῆνες** (βοῦζνο, καλόγερος). Γιὰ νὰ θεραπεύσουν τοὺς δοθιῆνες βάζουν ζεστὸ νερὸ μέσα σὲ μπουκάλι. Ἀδειάζουν κατόπιν τὸ νερὸ καὶ τὸ ζεστὸ στόμιον τοῦ μπουκαλιοῦ τὸ προσαρμίζουν ἐπάνω ἔς τὸ δοθιῆνα, τὸ κρατοῦν λίγη ὥρα καὶ ἔπειτα ἀπὸ λίγες ὥρες ἀρχίζει νὰ ξεαλείφεται.

8. **Κνύπημα**. Ὄταν κτυπήσῃ κανεὶς καὶ μαυρίσῃ τὸ μέρος ἐκεῖνο βάζουν ἐπάνω ψωμὶ ζεστὸ βρεγμένον μὲ ξύδι καὶ τὸ δένουν.

9. **Οἰδημα** (πρήξιμο). Ὄταν πρησθῇ ἓνα μέρος τοῦ σώματος, κόβουν μικρὰ μικρὰ κομμάτια τῆ σκορδορομαθιά (τὰ ξεραμένα φύλλα τοῦ σκόρδου ποὺ ἔχουν

δέσει τις πλεξοῦδες), τὰ βράζουν μὲ πίτυρο ἀπὸ σίκαλη, κάνουν κατάπλασμα καὶ τὸ βάζουν ἐπάνω στὸ πρήξιμο. Ἔτσι μαλακώνει (σαφρακιάζει) τὸ πρήξιμο.

10. **Λύσσα.** Ἄμα δαγκάση λυσσασμένος σκύλος ἓνα ἄλλο ζῶο καὶ λυσσάξη μαζεύουν ὅλα τὰ ζῶα τῆς ἀγέλης, τὰ περνοῦν ἀπὸ ἓνα ποτάμι καὶ τὰ πηγαίνουν σ' ἓνα μέρος ἀνοιχτό. Ἐκεῖ ἓνας, πὺν θεωρεῖται εἰδικὸς γιὰ τὴ δουλειὰ αὐτή, μπαίνει στὴ μέση τῶν ζώων δλόγυμος. Παίρνει δυὸ ξυλαράκια ἀπὸ φουντουκιά, τὰ τρίβει τὸ ἓνα μὲ τὸ ἄλλο καὶ βγάζουν φωτιά (διαβολοφωτιά). Ἀπὸ αὐτὸ τὸ σπινθῆρα ἀνάβουν μεγαλύτερη φωτιά καὶ περνοῦν ἀπὸ πάνω ὅλα τὰ ζῶα. Ἐπειτα καῖνε ἐπάνω ἔς τὴ φωτιά τὸ λυσσασμένο σκύλο καθὼς καὶ τὸ ζῶο πὺν ἐδάγκασε.

11. **Λοῦργιὰ** (διαπύησις τοῦ ὄνυχος). Θεραπεύεται μὲ κατάπλασμα πὺν γίνεται ἀπὸ λάδι, σαπούνη καὶ ζάχαρη μέσα σὲ φλοιὸ (τσέφλιο) κρομμυδιοῦ. Ἀφοῦ ψηθοῦν λίγο στὴ φωτιά, δένονται ἐπάνω στὸ μέρος πὺν πονεῖ.

12. **Ὀγκος τῆς μασχάλης** (κιοπέκ μεμεσί). Γιὰ νὰ θεραπευθῆ πρέπει νὰ τὸ βυζάξη μαῦρο σκυλί.

13. **Βασκανία** (μάτ'). Ὄταν ἓνα παιδὶ ἔχη πονοκέφαλο καὶ ὑποθέτουν ὅτι εἶναι ματιασμένο (ματιαγμένο) καλοῦν μιὰ γυναῖκα εἰδικὴ «νὰ τὸ δγῆ ἔς τὸ λάδ'». Παίρνει δυὸ κύπελα καὶ ἔς τὸ ἓνα ρίχνει λάδι καὶ ἔς τὸ ἄλλο νερό. Κάνει τὸ σταυρὸ της καὶ βουτάει τὸ δάχτυλό της μέσα ἔς τὸ λάδι. Βγάνει κατόπιν τὸ δάχτυλο ἀπὸ τὸ λάδι καὶ ἀφίνει νὰ στάξουν τρεῖς σταλαγματιὲς ἀπὸ τὸ δάχτυλο στὸ κύπελο πὺν ἔχει τὸ νερό. Ἄν οἱ σταλαγματιὲς σκορπισθοῦν (σκομιστοῦνα) μέσα στὸ νερό, τὸ παιδὶ εἶναι ματιασμένο καὶ πρέπει νὰ πγῆ τρεῖς γουλιὲς ἀπὸ τὸ λαδωμένο νερό, γιὰ νὰ θεραπευθῆ. Ἐκτὸς τούτου ἢ γυναῖκα βρέχει τρεῖς φορὲς τὸ χέρι της ἔς τὸ λαδωμένο νερό καὶ ἀλείφει τὰ μαλλιά τοῦ ἀρρώστου τρεῖς φορὲς, λέγοντας: «Ὁξω τὸ κακὸ ἔς τ' ἄγρια βουνὰ καὶ ἔς τ' ἄκαρπα τὰ δέδρα».

Ἄν οἱ σταλαγματιὲς τοῦ λαδιοῦ στέκωνται ἔς τὴν ἐπιφάνεια τοῦ νεροῦ χωρὶς νὰ σκορπισθοῦν, τὸ ἀρρωστο παιδὶ δὲν εἶναι ματιασμένο.

14. **Συννηθισμένος τρόπος θεραπείας** εἶναι τὸ σταύρωμα πὺν γίνεται γιὰ διαφόρους πόνους σὲ διάφορα μέρη τοῦ σώματος. Ὑπάρχουν ὠρισμένες γυναῖκες πὺν σταυρώνουν τὸ μέρος πὺν πονεῖ μὲ τὸ χέρι τους καὶ λένε συνήθως τὰ λόγια: «Ἐς τ' ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ πλέματος ἀγίου, ἀμήν».

«Ἐς τ' ἄγρια πουλιά τὸ κακὸ καὶ ἔς τ' ἄγρια βουνὰ καὶ ἔς τ' ἄκαρπα τὰ δέδρα».

ΛΑΪΚΕΣ ΠΙΣΤΕΙΣ, ΠΡΟΛΗΨΕΙΣ ΚΑΙ ΔΕΙΣΙΔΑΙΜΟΝΙΕΣ

(Μᾶς ἀνεκοινώθησαν ἀπὸ διαφόρους Σκοπιανοὺς σὲ σχετικὲς συζητήσεις πὺν ἀνοίγαμε)

1— Ὄταν γεννηθῆ τὸ παιδὶ κατεβαίνουν οἱ Μοῖρες (γυναῖκες ἔμορφες πὺν δὲ φαίνδαι, ἓναι σὰ γαπνὸς) καὶ μοιραίνουν τὸ παιδί. Τότε κρίνεται τοῦ παιδιοῦ ἢ τύχη.

2— Ὅταν ἔς τὸ σπίτι εἶναι λεχὼ ἀσαράντιστη, δὲν ἐπιτρέπεται νὰ μπῆ στὸ σπίτι μετὰ τὸ ἡλιοβασίλεμα. Ἐν ὑπάρχει ἀνάγκη καὶ λείψη κανένας σπιτικός καὶ ἔλθῃ ἀργότερα (ἔξωρας), τοποθετοῦν ἔς τὴν πόρτα τοῦ σπιτιοῦ ἓνα κεραμίδι πού ἔχει μέσα φωτιά καὶ καίει λιβάνι (θυμνιάμα). Ὁ ἐρχόμενος ἀπ' ἔξω ἔξωρας εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ πηδήσῃ ἀπὸ πάνω ἀπὸ τὴ φωτιά καὶ νὰ περάσῃ. Ἐτσι ἔμειναν αἱ φράσεις «θὰ πηδήξω τὴ γριαραμίδα» «δὲν ἔχω καιρὸ νὰ πηδῶ κιαραμίδες», πού λέγονται ἀπὸ ἐκείνους πού ἀργοῦν καὶ ἔχουν λεχὼ ἔς τὸ σπίτι. Τὸ ἔθιμο αὐτὸ ἐπικρατεῖ καὶ σήμερον κατὰ κανόνα. Ἀνάβουν τὴ φωτιά καὶ καῖνε λιβάνι γιὰ νὰ μὴ μπαίνουν μέσα ἔς τὸ σπίτι τὰ δαιμόνια καὶ ἀνησυχοῦν τὴ λεχὼ καὶ τὸ νεογέννητο.

3— Ὅς τις σαράντα ἡμέρες ἢ λεχὼ πηγαίνει ἔς τὴν ἐκκλησία, διαβάζει ὁ παπᾶς τὴν σχετικὴ εὐχὴ καὶ παίρνει ἀγιασμὸ μὲ τὸν ὅποιον ραντίζει τὰ μέρη τοῦ σπιτιοῦ πού ἐγύρισε, ὅταν ἦταν ἀσαράντιστη.

4— Ἀπὸ λεχῶνες ἀσαράντιστες δὲν ἐπιτρέπεται ν' ἀλληλοκοιταχθοῦν κατὰ πρόσωπο. Ὅταν τύχη νὰ βρεθοῦν ἀπέναντι κρύβει ἢ μιὰ ἀπὸ τὴν ἄλλη τὸ πρόσωπο.

5— Ὅταν ἓνα παιδὶ κινδυνεύῃ νὰ πεθάνῃ ἀβάφτιστο, πρέπει ὅποιος βρεθῇ τὴν ὥρα ἐκείνη ἐκεῖ νὰ τὸ πάρῃ, νὰ τὸ πάγῃ κάτω ἀπὸ τὸ εἰκονοστάσι καὶ νὰ εἰπῇ « ἔς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, βαπτίζεται ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ» καὶ νὰ τοῦ δώσῃ ἓνα ὄνομα γιὰ νὰ μὴ πεθάνῃ ἀβάφτιστο (δράκος).

6— Ὅταν κανεὶς σηκωθῇ τὸ πρωὶ νὰ πάγῃ ἔς τὴ δουλειά του καὶ τοῦ περικόψῃ τὸ δρόμο μιὰ γυναῖκα, δηλ. περάσῃ ἀπὸ ἔμπρός του καθέτως, θεωρεῖται πολὺ κακὸς αἰωνός. Πρέπει νὰ σταματήσῃ, νὰ μὴ πάγῃ ἔς τὴ δουλειά του, γιὰτὶ μπορεῖ νὰ πάθῃ κακό. Συνήθως βρίζουν πολὺ ἄγρια τὴ γυναῖκα πού περικόβει τὸ δρόμο.

7— Ἄμα ξεκινήσῃ κανεὶς γιὰ τὴ δουλειά του καὶ περάσῃ φίδι ἔμπρός του, θεωρεῖται καὶ αὐτὸς ἓνας οἰωνός. Ἐν τὸ φίδι περάσῃ ἀπὸ τὰ δεξιὰ πρὸς τὰ ἀριστερά, θεωρεῖται καλὸς οἰωνός, ἂν ἀντίθετα θεωρεῖται κακὸς οἰωνός.

8— Ἐν κανεὶς, πηγαίνοντας γιὰ τὴ δουλειά του συναντήσῃ λαγὸ, θεωρεῖται πάντοτε κακὸς οἰωνός.

9— Μετὰ τὸ ἡλιοβασίλεμα δὲν ἐπιτρέπεται νὰ πετοῦν ἔξω ἀπὸ τὸ σπίτι στάχτη καὶ σκουπίδια, γιὰτὶ πετοῦν ἔτσι τὴν εὐτυχία τοῦ σπιτιοῦ,

10— Τὴ νύχτα δὲν ἐπιτρέπεται οἱ γυναῖκες νὰ κοιτάζωνται ἔς τὸν καθρέφτη, γιὰτὶ χηρεύουν.

11— Δὲν ἐπιτρέπεται νὰ κοιμοῦνται κοντὰ σὲ νεραδιὰ (μέρος ὑγρὸ πού βαστάει ὑγρασία καὶ τὸ καλοκαίρι), γιὰτὶ ἐκεῖ τὴ νύχτα χορεύουν οἱ νεράδοσες (νεράϊδες).

12— Ἄμα λαλῇ ἢ χουχλουβάγια ἀνεβασμένη ψηλά, εἶναι σημάδι ὅτι θὰ ἔχουμε ξερασία, ἄμα λαλῇ κάπου χαμηλὰ καθισμένη προμηνύεται βροχή.

13— Ὄταν ἡ ὄρνιθα γυρίσῃ ἀντίκρου ἔς τὴν πόρτα καὶ κουκουρίσῃ σὰν πετεινὸς εἶναι κακὸ σημάδι θανάτου.

14— Ἄμα μπουμπουνίζῃ συχνὰ τὸ μεγάλο τὸ μῆνα (Γενάρη) εἶναι σημεῖο ὅτι θὰ πεθάνουν οἱ μεγάλοι, ἄμα μπουμπουνίζῃ τὸ Φλεβάρη θὰ πεθάνουν οἱ μικροί.

15— Ὄταν χορεύουν οἱ νεράιδες (νεράδοσες) καὶ τύχη νὰ κοιμᾶται κανεὶς ἐκεῖ κοντά, ἂν ξυπνήσῃ, τὸν παίρνουν ἔς τὸ χορό. Δὲν πρέπει καθόλου νὰ μιλήσῃ ἔς τὸ χορό, γιατί θὰ τοῦ πάρουν τὴ φωνή. Ἄν μιλήσῃ θὰ ἀπομείνῃ βουβός. Τότε πρέπει νὰ προσπαθήσῃ νὰ πάρῃ κάτι ἀπὸ μιὰ νεράιδα, χτένα, πέπλο κ. λ. π. Ὄταν λαλήσῃ (κουκουρίσῃ) ὁ πετεινὸς οἱ νεράιδες (σκορπίζονται). Ἐκείνη ὅμως ποὺ θὰ τῆς πάρῃ τὸ πρᾶγμα θὰ μείνῃ καὶ θὰ ἀναγκασθῇ νὰ ξαναδώσῃ τὴ φωνή γιὰ νὰ πάρῃ πάλι τὴ χτένα τῆς, τὸ πέπλο ἢ ὅ,τι ἄλλο τῆς λείπει.

Σ. Δ. Βλέπε Λαογραφία τ. Β' σ. 405—431 Στίλπ. Π. Κυριακίδου: Δεισιδαιμονίαι καὶ δεισιδαίμονες συνήθειαι.

Μάγια (μαδεῖες)

Τὴ νύχτα τῆς πρωτομαγιάς ὑπάρχουν ὠρισμένες γυναῖκες ποὺ τρέχουν κρυφὰ μετημφισμένες ἐδῶ κι' ἐκεῖ στὰ σπίτια μὲ ἓνα σφουγγιόξυλο (ξύλο μὲ πανὶ στὸ ἄκρο ποὺ τὸ χρησιμοποιοῦν γιὰ νὰ καθαρίζουν τὸ φοῦρνο). Στέκονται ἔξω ἔς τὴν πόρτα τοῦ κάθε σπιτιοῦ καὶ κάνουν μάγια, λέγοντας διαφορὰς μαγικὰς λέξεις ποὺ τὶς κρατοῦν μυστικὰς, γιὰ νὰ κλέψουν τὴν εὐτυχία ἀπὸ τὰ εὐτυχισμένα σπίτια. Γιὰ ν' ἀποφύγουν τὸ κακὸ αὐτὸ οἱ ἄνθρωποι ποὺ φοβοῦνται τὰ μάγια, τὰ πρωτὴ τῆς πρωτομαγιάς κρεμοῦν ἔς τὴν πόρτα τοῦ σπιτιοῦ τους ἓνα στεφάνι ἀπὸ σκόρδα καὶ καρυδόφυλλα, γιὰ νὰ μὴ μποροῦν νὰ κλέψουν τὴν εὐτυχία τους οἱ μάγισσες ποὺ γυρίζουν τὴ νύχτα.

ΕΥΧΕΣ, ΚΑΤΑΡΕΣ

—Καλὰ ὕστερνά (καλὰ γεράματα). —Καλὸ βερκέτ' (καλὴ ἔσοδεία). —Θεγὸς καὶ Πανεῖτσα νὰ βοηθᾶ —Καλὸ τυχερὸ νὰ ἔχ'. —Θεγὸς χωρὸς τὰ πεθαμνκά σ'. —Καλὴ πατριδα. —Πολλὰ τὰ ἔτ'. —Ὄρα γαλή. —Χῶμα νὰ πιάνς καὶ μάλαμα νὰ γίνται.

—Νὰ πᾶγ' καὶ νὰ μὴ γυρίσ'. — Ἀστραπὴ νὰ δῶ γάψ'. —Νὰ βγάλ' τὸ καλαγάθ'. —Κουροκέλλα νὰ γέν' (κουβάρι νὰ γέν'). — Ἡ στιά νὰ δῶ γάψ'. — Ὁ Θεγὸς τὸ βελά τ' νὰ τὸν δώσ'. — Ἀπὸ τὸ Θεγὸ νὰ τῶβρ' χειρότερα. — Ὄδας μαλλιὰς ἢ χούφτα μ' τότε νὰ δγῆς προκοπή.

ΑΣΤΕΙΑ ΚΑΙ ΠΕΙΡΑΓΜΑΤΑ

Τοὺς Σκοπιανοὺς διακρίνει ζωηρότης ἔξαιρετικὴ καὶ δεικτικὸ πνεῦμα. Πειράζονται πολὺ μετὰξὺ τους. Γιὰ νὰ μάθῃ ὅμως κανεὶς ὅλα τὰ πειράγματα ποὺ κάνουν, πρέπει νὰ ζήσῃ χρόνον παλὺ μαζί τους, γιατί ὅταν τοὺς ζητᾶ νὰ

τὰ ἀνακοινώσουν, εἴτε δὲν τὰ ἔχουν πρόχειρα καὶ δὲν μποροῦν νὰ τὰ εἰποῦν, εἴτε ἀποφεύγουν, γιατί σὲ πολλοὺς περνάει ἡ ἰδέα ὅτι μὲ τέτοιες ἀνακοινώσεις εἶναι δυνατὸν νὰ δυσφημίσουν τὸ χωριό τους. Δημοσιεύουμε ὅσα ἀπὸ τὰ πειράγματά τους μπορέσαμε ν' ἀκούσωμε :

1) *Τσουσμένοι γοὶ ἄρμοι*. Ὅταν θέλουν νὰ πειράξουν κανένα πού φορεῖ μαῦρο κοστούμι. Ἡ φράση προῆλθεν ἀπὸ τὸ μαύρισμα τῶν ἄρμων τοῦ ἀμαξιοῦ ἀπὸ τὸ κάψιμο πού τοὺς ἔκαναν ὅταν τοὺς ἔφκιαναν.

2) *Καλὸ σιρίκι νὰ τρυγοῦμ' καρύδια*. Ὅταν θέλουν νὰ πειράξουν καμμιά ὑψηλὴ γυναῖκα πού περνᾷ (σιρίκι [τὸ]=μεγάλο ξύλο χρησιμοποιούμενο γιὰ τὸ ράβδισμα τῶν καρυδιῶν, ἄλλοῦ τέμπλα).

3) *Καλὸς γῦλδρος γιὰ τ' ἄλών'*. Ὅταν θέλουν νὰ πειράξουν ἓνα πού εἶναι κοντός.

4) *Καλὸ βοντούτσ'*. Ὅταν θέλουν νὰ πειράξουν ἓνα πού εἶναι χαμηλὸς (βοντούτσ' [τὸ]=κύπελο).

5) *Καλὴ σανδαργιά*. Ὅταν θέλουν νὰ πειράξουν ἓνα πού εἶναι κουτσός.

6) *Σκαμνίτικα λαγούτα*. Ὅταν θέλουν νὰ πειράξουν ἓνα πού εἶναι κουφὸς (σκαμνίτικος=καμωμένος ἀπὸ σκαμνιά, εἶδος μωρέας).

7) *Πῆρε τὴν ἀνδεργιά 'ς τὸ χέρ' καὶ τὴ σαρδέλλα 'ς τὸ στόμα*. Ὅταν θέλουν νὰ πειράξουν ἓνα πού κρατεῖ κομπολόι καὶ καπνίζει τσιγάρο.

8) *Νὰ τὸ κάνουμ' μουλαζά*. Ἄμα θέλουν νὰ πειράξουν μερικοὺς πού συζητοῦν ἰδιαιτέρως (μουλαζάς=συνεδριάσεις).

9) *Καλὴ πουπλένη ἔχει αὐτός*. Ὅταν θέλουν νὰ πειράξουν ἀσπρογένη.

10) *Καλὴ βρεχτούρα ἔχει αὐτός*. » » » » μαυρογένη.

11) *Καλὰ τσεγκέλια*. » » » » ἓναν πού ἔχει τσιγκελωτὸ μύστακα.

12) *Καλὸ μισοφέγαρο μᾶς κούρδισε*. Ὅταν θέλουν νὰ πειράξουν ἓνα φαλακρό.

13) *Συννέφιασε*. Ὅταν θέλουν νὰ πειράξουν ἓνα σκυθρωπό.

14) *Ἦχ καὶ καλὴ σκεπαρνιά ἔχει*. Ὅταν θέλουν νὰ πειράξουν ἓνα μὲ μακρὸ πηγούνι. Συνήθως ἡ φράση αὐτὴ συμπληρώνεται ἀπὸ δεύτερο : καλὸ νερὸ τὴ δώκανα κοφτερὴ θὰ γέν' ἡ σκεπαρνιά.

15) *Γέλασε ὁ Μάρτις*. Ὅταν πειράξουν σκυθρωπὸ πού ἐγέλασε.

16) *Κατσούφιασε ὁ Ἀπρίλις*. Ὅταν πειράξουν ἓνα πού σκυθρωπάζει.

17) *Καλὰ γιόμισε τὶς μινδέρες*. » » καμμιά χονδρὴ γυναῖκα. Λέγεται καὶ μὲ ἄλλο τρόπο : 18) *Πὲ τὸ σάλμα γιόμισε τὶς μινδέρες*.

19) *Ἦχ καὶ καλὰ φορτώθηκε τὶς μακαράδες*. Ὅταν εἶναι καμμιά ἔγκυος (μακαράδες=κουβαρίστρες).

20) *Τὸ ἔκαμε σὰ σιδριβάνι*. Ὅταν πάσχη κανένας ἀπὸ ἀφροδίσια.

21) *Στὸ Μπιζάνι λαβώθηκε*. » » » » »

22) *Τῆκανε χοτζιόπλο*. » » » » »

23) *Ἔρχεται καὶ καλὰ φορτώθηκε τὰ βουλιούργια.* Ὅταν περνᾷ καμμιὰ χονδρὴ γυναῖκα.

24) *Σαγλάτισε τὰ βουλιούργια.* Ὅταν γεννήσῃ καμμιὰ γυναῖκα καὶ δὲν παρουσιάζεται πλέον χονδρὴ (βουλιούργια [τὰ]=τὰ γιαλικά πού πουλοῦν μὲ κοφίνια στοὺς δρόμους).

25) *Κι' αὐτὸς ὁ καημένος κομμάτ' λαφροπέντσος.* Γιὰ τοὺς κουφαλωζόνες, τοὺς ἐλαφρούς.

26) *Δειψὰ τᾶχει.* Γιὰ τοὺς κουφαλωζόνες, τοὺς ἐλαφρούς.

27) *Ἔχει γαρύφαλλα στὸ κεφάλ'.* Ὅταν θέλουν νὰ πειράξουν κανένα πού τὸν ἀπατᾷ ἢ σύζυγός του.

28) *Καλὰ τὸ τρίχιασανα τὸ κεφάλ' σου.* Ὅταν κανεὶς ἔχη δεμένο τὸ κεφάλι.

29) *Ἔρχεται ὁ χότζας πὲ τὸ ἄσπρο τὸ σαρίκ'.* Ὅταν ἔρχεται κανένας κεφαλοδεμένος.

30) *Τὸν ἔβαλανὰ τὸ χαμούτ'.* Ὅταν κανεὶς βάλῃ γιακά.

31) » » » *καπίστρ'.* » » » γραββάτα.

32) *Τὴ μεγάλη ἀδεριὰ φορτώθηκε.* Ὅταν θέλουν νὰ πειράξουν ἓνα πού ἔχει μεγάλο κομπολόι.

33) *Κοιτᾷ σὰ δὸ γαδούρ' πού γλέπ' τὴν ἀσκιὰ τ'.* Ὅταν θέλουν νὰ πειράξουν ἀφηρημένο.

34) *Γλέπ' σὰ δὸ σκύλο πού γλέπ' κατ' τὴ βόρτα.* Ὅταν θέλουν νὰ πειράξουν ἓνα πού ἔχει τὸ καπέλο χαμηλά.

35) *Πολὺ τὸ σάρτ'σες τὸ λουλόναδο.* Ὅταν θέλουν νὰ πειράξουν ἓνα πού ἔβαλε πλατεῖα καὶ μεγάλα ζουνάρια.

36) *Καλὰ σήκωσε τὴ λατέρνα τ' αὐτός.* Ὅταν θέλουν νὰ πειράξουν ἓνα καμπούρη.

37) *Ἔβγαλε τὸ πουνκάμσο τ' καὶ τὸ ψειρίζ'.* Ὅταν θέλουν νὰ πειράξουν ἓνα πού διαβάζει ἐφημερίδα.

38) — *Τρεῖς πεινοὶ καὶ δυὸ πουλάδες πού ἔν' ;*

— *Μέσ' τῆς Μιχαλιέσσας ναὶ δά.* Συνθηματικὴ ἐρώτηση πού γίνεται γιὰ νὰ μάθουν σὲ ποῖο σπίτι εἶναι τρεῖς ἄνδρες καὶ δυὸ γυναῖκες.

39) — *Ἀνθοῦνα γοὶ ἀκρانيές ;*

— *Δὲν ἀνθοῦνα* (ἢ ἀνθοῦνα). Συνθηματικὴ ἐρώτηση, πού γίνεται, ὅταν δὲν μιλοῦν ξένη γλῶσσα καὶ θέλουν νὰ μάθουν, ἂν ὁ τρίτος τῆς παρέας καταλαβαίνει ἢ ὄχι

40) *Βούβα τὰ σταφύλια.* Συνθηματικὴ ἔκφραση πού λέγει ὁ ἓνας ᾗς τὸν ἄλλο, ὅταν μιλοῦν ξένη γλῶσσα καὶ ὑπάρχει καὶ τρίτος πού τοὺς ἐννοεῖ καὶ πρέπει νὰ σιωπήσουν.

41) *Ἀλέξικα μιλεῖ,* Λέγει ἀνοησίες.

42) *Κεπέγνια κατεβάζ'.* Δὲν κάνει καμμιὰ δουλειά.

43) — Πέ ποῦ γεῖσαι ; — Πέ τὸ Σκοπό. — Πέ τὸ Σκοπό κι' ἐγώ.
— Βγάλ' τὴ βελίδα σου νὰ δγιῶ. Ἐρωτήσεις ποὺ γίνονται ἀπὸ ἓνα Σκοπιανὸ ποὺ θέλει νὰ μάθῃ ἂν ἐκεῖνος ποὺ συνήντησε εἶναι Σκοπιανὸς καὶ αὐτός. *βελίδα* (ἢ) ὀνομάζεται ὁ σουγιᾶς. Ζητεῖ λοιπὸν ὁ Σκοπιανὸς ἀπὸ τὸν ἄλλο νὰ τοῦ δείξῃ τοῦ σουγιᾶ του ὡς σημεῖον ἀναγνωρίσεως, γιατί ἐπάνω ἔς τὸ σουγιᾶ θὰ ἔχουν μείνει ψυχία ἀπὸ τὸ σικάλινο ψωμί ποὺ ἔτρωγαν οἱ Σκοπιανοὶ περισσότερο ἔς τὸν παλιὸ Σκοπό.

ΣΚΟΠΙΑΝΑ ΠΑΡΑΜΥΘΙΑ

1. Ἡ φτωχοκόρ' ποὺ ἔγινε βασίλισσα

(Τὸ παραμῦθι αὐτὸ καὶ τὰ τρία ἐπόμενα ἐγράφησαν κατὰ τὴν ἀφήγησιν τοῦ Ἀναστ. Λαγεζῆ ἐτῶν 54 μὲ μικρὰς γραμματικὰς γνώσεις).

Ἐνα γαιρὸ κι' ἓνα ζαμάν' γήδανα ἓνας βασιλὲς καὶ πρόσταξε νὰ μὴ νάφνα τὰ καθήλια τὴ νύχτα ἔς τὰ σπίτια. Αὐτὸς πὲ τὸ βεζύρ' δου μαζὶ ἔδραχε τὸ βράδ' κρυφὰ τεπηλ'. Ἐἓνα σπίτι γεῖχε τργιὰ ὄρφανὰ κορίτσια. Ἐπειδὴ γήδανα πολὺ φτωχὰ δὲ βορούσανα νὰ μὴ δουλεύνα καὶ τὴ νύχτα. Γεῖχανα ναμμένο τὸ καθήλ'. Ὅσο καὶ νὰ στούπωνανὰ τὰ παραθύρια, πάλε ἔβγαინε πὲ τὴ δούπα φέξ'. Ὁ βασιλὲς πὲ τὸ βεζύρ' δου γῆρτε ρὰς καὶ πέρασε πὲ κεῖν' τὸ δρόμο. Γεῖδε τὴ φέξ' καὶ γεῖπε ἔς τὸ βεζύρ' δου:—Γιὰ στέκα νὰ δγιοῦμ' τί γίνται δῶ πέρα. Παγαίν' πὲ μινιάνα χαρασμάδα καὶ γλέπ' μέσα. Γεῖδε τὰ τργιὰ κορίτσια καὶ λέει τῆ βεζύρ' δου: — Ἀς φηκριστοῦμ' τί λένε πρῶτα καὶ γύστερα θὰ δγιοῦμ' τί θὰ κάνουμ'. Τὰ κορίτσια πὲ μέσα χωράτευανὰ ἓνα πὲ τὸ ἄλλο. Γήλεγε τὸ μεγάλο:—Νὰ γεῖχα κισμέτ νὰ γήπαιρνα ἄνδρα τὴ βασιλὲ τὸ βεζύρ', πὲ μένα καλύτερη δὲ θὰ γεῖχε. Γῆ μικρότερη γήλεγε:—Ἐγὼ νὰ γεῖχα τὴ βασιλὲ τὸ βασῶ, ἔν' κόμ' καλὸς πὲ τὸ βεζύρ'. Γῆ ὀλόμικρη κάνδανα καὶ δὲ χωράτευε. Τὴν ρωτᾶ γῆ μεγάλ':—Γιατί δὲ χωρατεύς καὶ σύ μωρή;—Θὰ σᾶς πῶ καὶ γώ, λέει: Κεῖνο ποὺ θέλω γὼ ἔναι μεγαλύτερο καὶ κόμ' καλὸ πὲ κεῖνο ποὺ θέλτε σεις. Ἐγὼ θέλω τὸ γίδιο τὸ βασιλὲ νὰ δὴ γάνω τργιὰ παιδιὰ. Τὸ γήλιο, τὸ φεγάρ' καὶ τὸν οὐρανὸ πὲ τ' ἄστρα. Ἀμα τ' ἄκσε ὁ βασιλὲς πὲ τὴ χαραμάδα ποὺ φηκρογιούδανα γεῖπε ἔς τὸ βεζύρ' δου:—Ἀκσεσ τί χωρατεύνα μέσα;—Ναι τᾶκσα, λέει ὁ βεζύρς. —Τί λὲς γι' αὐτὰ ποὺ λένα ρωτᾶ ὁ βασιλὲς. —Γώ, βασιλέ μ' πολύχρονη, σὰ θέλς τὴ βαίρνω τὴ δευτέρηνα. Ὁ βασιλὲς λέει. —Κι' ἐγὼ παίρνω τὴ δρίτνα.

Τὸ πουρνὸ μόν' ξημέρωσε ὁ θεγὸς τὴ μέρα διάταξ' ὁ βασιλὲς καὶ τὸν γήφερανα τὰ κορίτσια ἔς τὸ παλάτ'. Τσοῦπρο τὰ πῆγε τὰ καημένα μὴ δὰ κρεμάσνα. Πιάν' ὁ βασιλὲς δίν' τὸ ἓνα ἔς τὸ βεζύρ' τὸ ἄλλο στὸ βασῶ καὶ λέει ἔς τὸ ὀλόμικρο: —Κεῖνο ποὺ γήλεγεσ ἐπὲς ἀλήθεια ἔν; — Ἀλήθεια ἔν' πολυχρονεμένη μ'.—Σὰ σὲ πάρω γυναῖκα μ' θὰ κάνς αὐτὰ τὰ παιδιὰ ποὺ γήλεγεσ;—Θὰ τὰ κάνω. — Ἀμα βγῆς ψεύτρια θὰ σὲ παραχώσω ζωντανὴ κεῖ ποὺ τρέχ' ὁ νεροχύτς.

Ἐκανα να τὸ δουγούν βασιλικό. Γῆρτε καιρὸς νὰ γεννήσῃ γῆ βασίλισσα. Γῆ μάννα τῆ βασιλῆ δὲ δὴ χώνευε τῆ νύβῃ δης, γιατί δὲ γήδανα πὲ βασιλικὸ αἷμα κι' ἔβαλε τῆ μανίτσα κρυφὰ σὰ γόνῃ παιδι ἢ βασίλισσα καὶ μοιάζῃ τὸ γήλιο νὰ δὲ χάσῃ καὶ νὰ βάλῃ ἕς τῆ γούνια τ' ἓνα κουταβόπλο. Ἐτσ' ἔγ'νε. Γέννεσε γῆ βασίλισσα τὸ γήλιο. Φεγοβολοῦσε γῆ κούνια τ'. Πιάνῃ ἢ μανίτσα καὶ τὸ κλέφτ' τὸ παιδι καὶ βάνῃ ἕς τῆ γούνια του μέσα ἓνα κουταβόπλο. Βάνῃ τὸ παιδι μέσῃ σ' ἓνα σεδουκόπλο καὶ τὸ ρίχνῃ ἕς τὸ βοταμό.

Πῆγε ὁ βασιλῆς τὸ βράδῃ νὰ δγῆ τὸ παιδί τ' κι' ὄδε γλέπῃ τί νὰ δγῆ! Ἄντις τὸ γήλιο γλέπῃ μέσῃ τῆ γούνια ἓνα κουταβόπλο. Χωλόσκασε πολὺ ὁ βασιλῆς καὶ λέει:—Αὐτὸ ἔνῃ τὸ παιδι ὁ γήλιος ποὺ θᾶφκιανες;

Αὐτῆ ἔκλαιγε καὶ τὸν γήλεγε ποῦκανε τὸ γήλιο καὶ δὲν ξαίρῃ ποὺ ἔναι. Ὁ βασιλῆς τῆ λυπήθηκε καὶ τῆ σχώρεσε. — Ἄδε νὰ δγιοῦμῃ τὸ δεύτερο τί θὰ νῆναι, λέει.

Τὸ παιδι μέσα ἕς τὸ σεδουκόπλο τὸ κουβανιοῦσῃ ὁ ποταμός. Ἐνας τσοβάνς πῆγε πουρνό-πουρνὸ νὰ πάρῃ νερὸ πὲ τὸ βοταμὸ καὶ γλέπῃ τὸ σεδούκῃ νὰ ἔρκεται. Φωνάζῃ τῆ γυναίκα δου. — Ἐλα, γυναίκα, νὰ δγῆς τί φέρνῃ ὁ ποταμός νὰ πιάσουμῃ. Πῆρανα τὸ σεδούκῃ καὶ γηῦρανα μέσα τὸ ζαριφκο παιδι ὀλοζούδανο. Τὸ πῆρανα καὶ τὸ τράνεψανά.

Γῆρτῃ ὁ καιρὸς νὰ γενήσῃ πάλῃ ἢ βασίλισσα. Ἄμα γένσε τὸ δεύτερο παιδι τὸ φεγάρῃ, τῶκλεψε πάλῃ ἢ μανίτσα καὶ τῶρριξε ἕς τὸ βοταμὸ πὲ ἓνα σεδουκόπλο καὶ στῆ γούνια δου ἔβαλε ἓνα κατούδῃ. Σὰ δὲ γεῖδε τὸ κατούδῃ ὁ βασιλῆς χολόσκασε. Μάδσε πὲ τῆ βασίλισσα, ἔκλαιψε γῆ βασίλισσα, τῆ σχώρεσε πάλῃ.—Ἄδε νὰ δγιοῦμῃ τὸ τρίτο παιδι τί θὰ νῆνῃ, λέει.

Τὸ παιδι πὲ τὸ σεδουκόπλο ἕς τὸ βοταμὸ τὸ γεῖδε καὶ τὸ γλύτωσῃ πάλῃ ὁ τσοβάνς, τράνευε κι' αὐτὸ μέσῃ τῆ μάδρα τῆ τσοβάνῃ μαζί πὲ τὸ γήλιο τ' ἀδρέφῃ του. Γῆρτε καιρὸς νὰ γεννήσῃ πάλῃ ἢ βασίλισσα. Ἐκανε κορίτσῃ τὸν οὔρανὸ πὲ τᾶστρα. Φεγοβολοῦσῃ ὁ νοδᾶς πὲ τῆ ζαριφιὰ τῆ παιδιοῦ. Τὸ πῆρε κι' αὐτὸ ἢ μανίτσα καὶ τῶρριξε ἕς τὸ βοταμό. Πῆρε κι' αὐτὸ ὁ τσοβάνς.

Στῆ γούνια ἢ μανίτσα ἔβαλῃ ἓνα φιδόπλο. Πῆγε ὁ βασιλῆς γεῖδε τὸ φιδόπλο καὶ κακιώθηκε. Φωνάζῃ τὸ βεζύρῃ καὶ τὸν λέει: Παραχώστε τνα ζουδανὴ κεῖ ἕς τὸ νεροχύτῃ ποὺ δρεχνα τὰ βρωμονέρια. Ὅδε τῆ παράχωσανα τὴν ἔγανανὰ μέσῃ τὸ χῶμα ἓνα νοδᾶ καὶ γῆ ἀδερχή τς ποὺ γεῖχε τὸ βεζύρῃ γεῖπε κρυφὰ καὶ ἄφσνα μνιὰ τρύπα κρυφῆ καὶ ἄμα σουρούπωνε τῆ βῆγαινε ψωμί.

Τὰ παιδιὰ τράνευανα κοδὰ ἕς τὸ τσοβάνῃ γαπμένα ποὺ δὲ βορεῖ νὰ γένῃ πάρα πάνῃ. Ἐς τὸ σπαθὶ καὶ ἕς τὸ δουφῆκῃ γυμνάζουδανα. Ἐγινανὰ οἱ καλύττεροι ἄβτζῆδες.

Μνιὰ μέρα ὁ βασιλῆς γύριξε ἕς τὸ ἄβῃ μέσῃ τὸ βουνὸ μαζί πὲ τὶς ἀθροῦπῃ δου. Γηῦρε τὰ παλλικάρια πὲ κάτῃ τὸ δέδρο ποὺ κοιμούδανα πὲ τ' ἄρματᾶ τς καὶ λέει τὸ βεζύρῃ δου:—Νὰ τὰ γεῖχα γὼ παιδιὰ αὐτὰ, ποὺ δὲ χάγκα παιδιὰ! Ὁ βεζύρς δὸν λέγει:—Πολυχρονεμένε μῃ, θαμάζουμῃ πῶς βορεῖ νὰ γένῃ

γυναίκα νὰ γεννήσ᾽ σκύλο, κάτα καὶ φίδ᾽.

Διάβκανα πὲ κεῖ χωρὶς νὰ ξυπνήσῃ τὰ παιδιὰ.

Ὁ βασιλῆς τὸ χτύπησε πὲ τότε γοῦλο ᾽ς τὸ νούνισμα. Μιὰ μέρα πῆγαν τὰ παιδιὰ ᾽ς τὸ ἄβ᾽ καὶ πέμνε τὸ κορίτσ᾽ μονάχο ᾽ς τὸ σπὶτ᾽ καὶ πάει μιὰ μάισσα καὶ τὸ λέει:—Καλὴ καὶ προπὴ γεῖσαι, ἓνα προῖμα σὲ λείπ᾽. — Τί μὲ λείπ᾽ τὴν λέει τὸ κορίτσ᾽;—Ἐπρεπε νὰν ἔχεις τὸ πουλὶ πού χωρατεύ᾽ νὰ μάθῃς καὶ ποιὰ γεῖσ᾽ ἄπὲ κείνο. Τὸ κορίτσ᾽ τῶβαλε ᾽ς τὸ μεράκ᾽ κι ἄρχίν᾽σε ᾽ς τὰ κλάματα. Ἐρχοῦνται τ᾽ ἀδέρφια του, τὸ βρίσκῃ νὰ κλαίει. — Τ᾽ ἔχ᾽ καὶ κλαῖς, ἀδερφή μας: Κουρβάν᾽ θὰ γένουμ᾽ νὰ τῶβρουμ᾽ ὅ,τι θέλῃς. Ἐκατσε τὸ κορίτσ᾽ καὶ τίς γεῖπε πὼς ἦρε ἢ βάβω καὶ τῆς γεῖπε γιὰ τὸ πουλὶ πού χωρατεύ᾽. Λέει τότες ὁ μεγάλος ἀδερφός: — Ἐγὼ θὰ πᾶν᾽ νὰ σὲ τὸ φέρω. Νεβαίν᾽ τὸ ἄτ᾽ δου καὶ διαβαίν᾽. Δρόμο κόβ᾽, δρόμο παίρν᾽. Πὲ δὴ βολὸν τὸ δρόμο πού πῆγε ἀδᾶμών᾽ ἓνα βουνὸ καὶ βίτισε καὶ ὁ δρόμος. Στάθ᾽κε μέσ᾽ τῆ μέσ᾽ τῆ δρόμου καὶ θαμάζται τὶ νὰ κᾶν᾽. Τότες γλέπ᾽ μιὰ κολύβα. Κατεβαίν᾽ πὲ τ᾽ ἄλογο καὶ χτυπᾶ τὴ θύρα τῆς κολύβας. Ἀκούει πὲ μέσα μιὰ φωνὴ νὰ τὸν λέει: — Νοτῆς᾽ κι ἔλα μέσα. Μπαίν᾽ μέσα στὴ κολύβα καὶ γλέπ᾽ ἓνα βαποῦ μὲ μεγάλα γένεια καὶ μικρὸς ἴσαμ᾽ μισὸ βόι. Θάμαξε πού τὸ γεῖδε τόσο μικρὸ ἄθροπο.—Καλῶς ὠρίστε παλλκάρ᾽ μου καὶ βασιλόπλο.—Δὲ γεῖμ᾽ ἴγὼ βασιλόπλο, ὁ βαβᾶς μου γήφανε τσοβάνς.—Λάθος εἶς ὁ βαβᾶς σου ἔν᾽ βασιλῆς καὶ ζεῖ καὶ βασιλεύ᾽.—Ἐσὺ πού τὸ ξαίρ᾽ς;—Ἐγὼ γοῦλα τὰ ξαίρω. Ξαίρω καὶ γιατί γῆρτες. Γῆρτες γιὰ νὰ πάρ᾽ς τὸ πουλί. Τὸ παλλκάρ᾽ κακιώθηκε καὶ δὲ δὸν χωράτειπε τὸ βαποῦ ὅπως ἔπρεπε. Ὁ παποῦς τὸ γεῖπε: — Νά, τὸ πουλί πᾶ ᾽ς τὸ βουνὸ ἔν᾽. Ἄμα γεῖσε παλλκάρ᾽ πῆγαινε καὶ πάρτο. Κεῖνο τὸ βουνὸ γήφανα μαγεμένο κι ὅποιος πάγαινε γίνδαν μάρμαρο καὶ πεγύριζε τὰ ξοπίσ᾽. Κίνσε καὶ τὸ παλλκάρ᾽ ν᾽ ἀνέβ᾽. Γλέπ᾽ ζερβὰ δεξιὰ μάρμαρα κι ἄθροπ᾽. Κούει μουσικὴ πὲ πίσω τ᾽. Γύρσε νὰ δγεί καὶ γίνκε κι ἄυτὸς μάρμαρο.

Ξεκινάει καὶ τ᾽ ἄλλο τ᾽ ἀδρέφ᾽, πάγει κι ἄυτὸ ᾽ς τὸ βαποῦ, δὲ φέρθηκε κι ἄυτὸ καλά, μαρμάρωσε. Φύλαξε, φύλαξε τὸ κορίτσ᾽ καιρὸ πολὺ τ᾽ ἀδρέφια νὰ γυρίσῃ, ἀλλὰ τοῦ κάκου. Πιάν᾽, παίρν᾽ τ᾽ ἀδερφοῦ τ᾽ τῆ φορεσιά, τὴ βάν᾽ νεβαίν᾽ κι ἓνα ἄτ᾽ ξεκινάει νὰ πάγει νὰ-ν-εὔρει τ᾽ ἀδρέφια τ᾽. Φτάν᾽ ᾽ς τὸ βαποῦ, τὸν βρίσκει ᾽ς τὴ θύρα τῆς κολύβας νὰ ψειρίζεται. — Καλημέρα παποῦ, πού μαζεύς μαριγατάρια. Πρώτη φορὰ γλέπω τέτοιο ζαρίφκο παπποῦ. Ὁ παποῦς τὸν ἄρεσαν τὰ λόγια τῆ κοριτσιοῦ καὶ τὸ λέγει: — Τὶ καλὰ πού πρέπς μὲ τ᾽ ἀδρίκια τὰ ροῦχα. Κάτσε νὰ σὲ πῶ. Ξαίρω πού γεῖσαι κορίτσ᾽ καὶ ξαίρω γιατί γῆρτες. Ἐπειδὴ γεῖπες τίς ψεῖρες μου μαργαριτάρια κατάλαβα πῶχ᾽ς καλὴ καρδιὰ καὶ θὰ σὲ βοηθήσω νὰ βοῆς τ᾽ ἀδρέφια σ᾽. Πάρ᾽ ἄυτὸ τὸ βαβᾶκ᾽ καὶ στούπωσ᾽ τὰ φτιάσ᾽ κι ἂν τύχ᾽ καὶ κούσ᾽ς τίποτες πὲ πίσ᾽ νὰ μὴ γυρίσ᾽ς καὶ δγῆς, γιατί θὰ γένεις μάρμαρο. Θὰ πᾶς στὴ γορφὴ πὲ τὸ βουνό, θὰ-ν-εὔρεις ἓνα μάρμαρο, ἔχει πᾶν᾽ ἓνα καφᾶσ᾽ θὰ τὸ πάρῃς καὶ θὰ γυρίσ᾽ς πίσ᾽.

Ξεκίνσε τὸ κορίτσ᾽, πῆρε τὸ πουλὶ καὶ γύρσε. Ἐσὺ τὸ δρόμο πού περνού-

σανα, σκόνδατα τὰ μάραμα καὶ γίνδαν ἄθρωπ'. Σκώθηκαν καὶ τ' ἀδρέφια τς καὶ ἅμα πήγανα ἔς τὴ κολύβα γοῦλα μαζί, βγῆκε ὁ παποῦς καὶ τὶς λέγει: —Τώρα τὸ πουλὶ θὰ σᾶς τὰ πεῖ γοῦλα πὺ ξέρει καὶ χωρατεύ'. Ποιοὶ γεῖστε σεῖς καὶ ποιὸς ἔν' ὁ βαβᾶς σας.

Τὰ παιδιὰ σὰ δᾶκσανα τσιβδίτσανα πὲ τὴ χαρά τς. Σὰ δῶμαθ' ὁ βασιλὲς πὲ τὸ γόσμο πὺ γύρσανα, ὅτι ἔχει παιδιὰ καὶ δὲ δὴ ἤξαιρε ξεκίνσε πὲ τὸ παλάτ' πὲ γοῦλ' τὶς παπάδες δου καὶ πῆγε καὶ πῆρε τὰ παιδιὰ τ'. Ἐγινε μεγάλο τζουβούσ' ἔς τὸ παλάτ. Διάταξε ὁ βασιλὲς τότες καὶ βγάζνα τὴ μάννα πὲ μέσα τὴ γῆ πὺ τὴ δάιζε γῆ ἀδερφή τς κι' ἔβαλανα μέσα τὴ μάννα τοῦ βασιλέ καὶ τὴ μανίτσα.

Γήμνα καὶ γὼ κεῖ κι' ἔφαγα μνιὰ σούγλα φακῆ.

Ἰσιαμ' πὺ περνᾶ γῆ σούγλα ἔς τὴ φακῆ,

Τόσο νὰ πιστέιτε πὺ γήμνα κι' ἔγὼ κεῖ.

Τεπιτῆλ' (λ. τουρκ.)=ἀγνώριστος μετημφιεσμένος. — **ρὰς** (λ. τουρκ.)=σύμπτωση. — **φηκερίζουμαι**=ἀκροῶμαι. — **ισοῦπρο**=τρόμος. — **μαννίτσα** (ἡ) =ἡ μαμμή.

2. Ἡ κόρ' τῆ πρκατευτῆ

Ἐνα γαιρὸ κι' ἕνα ζαμάν' γήδανα ἕνα βασιλόπαιδο. Γάπσε μιανοῦ πρκατευτῆ τῆ θεγατέρα. Ὁ πρκατευτῆς γήδανα προκομμένος ἄθρωπος. Γεῖχε τσιφλίκια, κοπάδια, ἀγέλες καὶ πολλὰ ἄλλα ὑπάρχοντα. Γῆ φαμέλια τῆ βασιλόπαιδ' δὲ δέχκε αὐτὸ τὸ πρᾶμα, νὰ γαπιοῦναι τὸ κορίτσ' πὲ τὸ παλλκάρ'. Γεῖδε ὅμως ὁ παποῦς ὁ βασιλὲς τὸ σεβδὰ τῆ παιδιοῦ καὶ σκώθηκε καὶ πῆγε ἔς τὴ βολιτεία πὺ κάθδανα ὁ πρκατευτῆς. Γεῖδε τὸ κορίτσ' καὶ τὸ ἄρεσε. Ἐγινανὰ γοῖ ἀρρεβῶνες καὶ τὸ πήρσανα ἔς τὸ παλάτ' τὸ κορίτσ'. Πέρασε καιρός, πέθανε ὁ βασιλὲς, πέθανε γῆ βασίλισσα, ἔγινε τὸ βασιλόπαιδο βασιλὲς καὶ τὸ κορίτσ' βασίλισσα καὶ γήδανα πολὺ γαπημένο ἀδρόγυνο. Τῆ γεῖχε καὶ πὺ τὴ γεῖχε ὁ βασιλὲς τῆ βασίλισσα, μὴ σταῆ' καὶ μὴ βρέξ'.

Ὁ βασιλὲς γεῖχε ἕνα γιαβέρ. Αὐτὸς ὁ γιαβέρς γαποῦσε τὴ βασίλισσα κρυφά. Μνιὰ μέρα γῆστε ἕνα χαρτὶ καὶ γῆλεγε ὅτι θὰ κάν' ὁ βασιλὲς πέλεμο. Μάζωξ' ὁ βασιλὲς γοῦλο τ' ἀσκέρ' δου κι' ἐτοιμάσκε νὰ πάγ' ἔς τὸ βέλεμο. Φωνάζ' τὸ γιαβέρ' δου καὶ τὸν λέει: — Δὲ χωλοσκάνω γιὰ βέλεμο, ὅσο χωλοσκάνω σὲ ποιόνα νὰ προσηλώσω τὴ βασίλισσα. Φοβοῦμ' νὰ δὴ φίσω μονάχηνα.

—Βασιλέ μ' πολύχρονη, ἅμα μ' ἔχεις μπιστοσύνη φίσ'με ἔς τὸ παλάτ' νὰ τὴν φυλάγω γώ. Ὁ βασιλὲς καταχάρ'κε πὺ γηῦρε ἄθρωπο βιστό. Ποῦ νὰ ξαίρ' ὁ καμηένος σὲ τί φίδ' τρικέφαλο ἄφ'νε τὴ γυναῖκα τ'.

Διάβκε ὁ βασιλὲς καὶ τὸν παρέγγειλε νὰ τὴν καλοκοιτάξ καὶ νὰ τὴν βγάξ' περίπατο. Μνιὰ μέρα δὲ βάσταξ' ὁ γιαβέρς, πῆγε ἔς τὸ νοδὰ τῆς βασίλισσας κι' ἀρκίνσε νὰ δὴ χωρατεύ' καὶ νὰ δῆς λέγει τὸ δέρ' δου, καὶ τὴν ἀγάπ' δου. Γῆ βασίλισσα δὲν ἔστρεγε, τὴ γεῖπε αὐτός: — Ἄμα δὲ στρέγς θὲ νάχουμε ζόρ'. Γεῖδε

γῆ βασίλισσα πού δὲ βορεῖ πὲ τὸ καλό, καὶ τὸν λέγ' νὰ φυλάξ' κάβοσες μέρες, γιὰ νὰ περνᾷ καιρὸς.

Κάθε μέρα δὲ δὴν ἄφνε ἠσυχίγια τῇ βασίλισσα κι' αὐτὴ γοῦλο τὸν γῆ-λεγε:—Φύλαξε καθόσο, φύλαξε καθόσο, γιὰ νὰ νάρτ' ὁ ἄδρας δης. Μνιὰ μέρα γεῖδε ὁ γιαβέρος πού δὲν βορεῖ νὰ κάν' πὲ τὸ καλὸ τίποτες, νούνισε νὰ τὴν πάγ' δεγί 'ς τὸ βερίπατο, νὰ τὴν πάγ' μέσ' τὸ βουνὸ καὶ νὰ τὴν ἀτιμήσ'. Πήγανα 'ς τὸ βουνὸ πορπατῶνδας πορπατῶνδας, κι' ἅμα πήγανα μέσα 'ς τὸ ἄγριο βουνὸ φοβήθηκε γῆ βασίλισσα καὶ τὸν λέγει:—Ἄδε νὰ παγαίνουμ'.—
—Τώρα πού γῆρταμ' δῶ πὲ τὸ ζόρ' πὲ τὸ κολάι θὰ γέν' κείνο πού λέγω γώ. Τί νὰ κάν' γῆ βασίλισσα τώρα! Νούνισε νὰ κάν' καμνιὰ πονηργιὰ νὰ γλυτώσ' καὶ τὸν λέγει:—Φύλαξέ μ' δωνὰ λίγο, γιὰτι θὰ πάγω 'ς τὴν ἀνάγκη μ'. Αὐτὸς λέγει: Θὰ μὲ γελάσ'ς καὶ θὰ φύγ'ς.—Ἄμα φοβάσαι μὴ φύγω λέγ' ἡ βασίλισσα, δῆσ' με πὲ τὸ χέρ' καὶ βάστα τὸ σκοινί.

Βγάξ' πὲ τὴ τσέπ' του ἓνα σπάγγο τῇ δὴν' πὲ τὸ χέρ', ἔκατσε σ' ἓνα δέδρο, τὴ βελεῖ καὶ τὴν λέγει:—Πάν' τώρα. Πῆγε αὐτὴ μέσα 'ς τὸ βουνό, δὴν' τὸ σπάγγο 'ς ἓνα δάλ' πὲ τὴ δρούμα, βάν' καὶ τὸ καπέλο της πὲ πᾶν' καὶ δίν' κοσὴ μέσ' τὸ βουνὸ καὶ φεύγ'. Ὁ γιαβέρος φυλάγ' πολὺ πολὺ νὰ νάρτ'. Δὲ γύρσε γῆ βασίλισσα. Παγαίν' καὶ γλέπ' τί νὰ δγῆ! Γῆ βασίλισσα λείπ'. Τὴ γύρει-τὴ γύρει μεσ' τὸ βουνὸ δὲ δὴ γηῦρε, γύρσε καὶ διάβκε.

Γῆ βασίλισσα πῆρε δρόμο μέσ' τὸ βουνὸ μέρες πολλές. Γηῦρε ἓνα τσοβάν' πού φύλαγε πρόβατα. Τὸν λέγει:—Θὰ σὲ δώκω αὐτὸ τὸ δαχτυλίδ' κι' αὐτὰ τὰ σκλαρίκια καὶ δῶσ' με τὰ ροῦχα σ'. Βγάξ' ὁ τσοβάν'ς τὰ ροῦχα τ' καὶ τῆς τὰ δίν'. Τάβαλε γῆ βασίλισσα κι' ἔγινε τεπτήλ'. Τὸν γύρει καὶ ψωμὶ τὸ τσοβάν' καὶ τυρὶ κι' ἓνα δουρῶ καὶ τάβαλε μέσα γιὰ τὸ δρόμο. Γεῖχε ὁ τσοβάν'ς 'ς τὴ τσατάλα κρεμασμέν' μνιὰ κοιλιὰ πὲ πρόβατο. Τὴ βαίρνει γῆ βασίλισσα παγαίν' 'ς τὸ βοταμό, τὴ βλύν', τὴ γόφτ' 'ς τὴ μέσ' καὶ τὴ βερνᾷ 'ς τὸ κεφάλ' δης. Ἐγινε σὰ γασιδιάος. Πῆρε δρόμο πῆγε 'ς τῇ babā τς τὸ σπὶτ'. Λέει τὸ babā τς:—Ἀφεντικό, δὲ μέ παίρνς τσοβάν' 'ς τὰ πρόβατά σ: Γεῖμαι ἓνα φτωχὸ παιδί.—Ἄμα ἔν' ἔτσι, πήγαινε μὲ τὶς τσοβάνηδες, φύλαγε τὰ πρόβατα, λέγει ὁ πρραματευτής. Ἐκανε ἓνα χρόνο τσοβάν'ς. Τὴ φώναζνε κασιδιάρ, γοῦλο κασιδιάρ'. Γύρσε ὁ βασιλὲς πὲ τὸ βόλεμο, πῆγε 'ς τὸ παλάτ' δὲ γηῦρε τὴ γυναῖκα τ'. Ρωτᾷ τὸ γιαβέρος:—Τ' ἔγινε ἡ γυναῖκα μ; Κι' αὐτὸς τὸν γεῖπε:—Ἐφγε γῆ γυναῖκα σ' πὲ κάποιονα. Κακιώθηκε ὁ βασιλὲς καὶ γεῖπε νὰ πάγ' 'ς τὸ βεθερό τ' νὰ τὰ πῆ γοῦλα, Παίρνει το γιαβέρος καὶ στρατὸ καὶ ξεκινᾷ καὶ πάγ'. Τὸν ἔβαλανὰ τραπέξ' μαζί πὲ τὶς ἀξιωματικοί τ'. Ὁ βασιλὲς δὲ χοράτευε. Ὁ κασιδιάρ'ς ἅμα ἔμαθε πού γῆρε ὁ βασιλὲς, λέγει 'ς τοὺς τσοβάνηδες νὰ πάγ' 'ς τὴ βολιτεία γιὰ κάποια δουλειά.

Πῆγε 'ς τ' ἀφεδικοῦ τ' τὸ σπὶτ' καὶ τὸν ἔβαλανὰ μέσ' τὸ μαγερεῖδ' νὰ φάγ'. Γοῖ δοῦλοι πού γῆδανα 'ς τὸ μαγερεῖδ' τὸν λένα νὰ πῆ ἓνα παραμύθ'. Μαζώχτικανα γοῖ δοῦλοι καὶ γοῖ δοῦλες κι' ἀρκίνσε νὰ τὶς λέγ': «Ἐνα γαιρὸ

κι' ἓνα ζαμάν' γήδανα ἓνα βασιλόπαιδο καὶ γάψε μνιανοῦ πρᾶματευτῆ τῆ θεγατέρα». Κι' ἄρχειρε νὰ φηγιέναι τὰ δικὰ τς τὰ πάθια. Γοῖ δοῦλοι καὶ γοῖ δοῦλες ἀνοιξανὰ τς στόμ' δους' καὶ φηρογούδανα. Ἔστειλε ὁ πρᾶματευτῆς τῆ δούλα πὲ πᾶν' νὰ φέρ' μεξέδες. Γῆ δούλα ἄμ' ἄκσε τὸ παραμύθ', στόχσε γιατί γῆρε καὶ κάθσε καὶ φηρογιούδανα. Ὁ πρᾶματευτῆς ἔστειλε ἓνα δοῦλο νὰ τῆνε φωνάξ'. Πῆγε κι' αὐτὸς κόλλσε κι' αὐτὸς κεῖ. Ὁ πρᾶματευτῆς κακιώθηκε. Σηκώθηκε νὰ πάγ' μονάχος νὰ δγῆ τί γίνδαι γοῖ δοῦλοι καὶ δὲν ἔροκνδαι. Πάγει κι' αὐτὸς κούει τὸ παραμύθ' μνήσκει κι' αὐτός. Ὁ βασιλῆς πέμνε μονάχος πὲ τς ἀξιωματικοί του. Ὑποψιάσθε γιατί τὸν φίκανα, σηκώθηκε νὰ πάγ' νὰ δγῆ. Κατιβαίν' τῆ σκάλα. κούει χωρατὰ καὶ πηγαίν' καὶ τς βρίσκει. Φηρογιέται τὸ παραμύθ', ἀνοίγει τὸ γόσμο καὶ θέλει νὰ πάη κοδὰ νὰ δγῆ ποιὸς τὸ λέγ'. Γλέπ' ἓνα τσαρπαλὰ καὶ κασιδιάρ'. Τὸν ρωτᾷ : — Ποιὸς γεῖσαι σὺ πὸν ξαίρς τέτοια ζαρίφκα παραμύθια ; — Γεῖμαι ἓνας τσοβάν'ς. — Ξαναπέ το νὰ δὲ κούσω καὶ γὼ πὲ τὴν ἀράδα, — Θὰ σᾶς τὸ ξαναπῶ νὰ δὲ κοῦστε γοῦλ' σας πάλ'. Πήγανα πᾶν' κι' ἔκατσανά. Κάται κι' ὁ κασιδιάρ'ς πὲ πίσω τῆ θύρα, κλειδών' τῆ θύρα, βάν' τὸ κλειδί 'ς τῆ τσέπ' δου νὰ μὴ ξίβ' κανείνας πὲ τὸ νοδὰ κι' ἀρκινίξ' νὰ λέγ' τὸ γίδιο τὸ παραμύθ'. Ὁ βασιλῆς ὅσο τὸ ἄκγε κρύος ἴδρος τὸ βερνοῦσε. Ὁ γιαβῆρς σκώθηκε καὶ γῆθελε νὰ ξίβ' ὄξω. Ὁ κασιδιάρς λέγει: Ἄμα διαβῆ δὲ θὰ πῶ παραμύθ'. Τὸν ἔγανε καὶ ξαναέκατσε πὰ 'ς τὸ σέτ'. Ἄμα βίτσε τὸ παραμύθ' γοῦλοι κοιτάζδνα ἓνας πὲ τὸν ἄλλονα. Γυρίζ' καὶ λέγει ὁ βασιλῆς. — Ποιὸς γεῖσαι σὺ πὸν τὰ ξαίρς γοῦλα αὐτὰ ; Ὁ κασιδιάρς σκόνδαι, ξεσκεῖ τῆ γοιλιά πὲ τὸ κεφάλ' δου καὶ λέγ': — Ἐγὼ δὲ γεῖμαι κασιδιάρς, γεῖμαι γῆ γυναῖκα σ' γῆ βασίλισσα. Τὰ τραβῆξα γοῦλα γιὰ νὰ βαστάξω τῆ διμῆ μ'. Ἀρκίνσε ὁ βαβᾶς της νὰ κλαίγ' κι' ὁ βασιλῆς νὰ τῆ γαλιάζ' καὶ νὰ κλαίγ'. Αὐτῆ τς λέγει: — Αὐτὸς ὁ ἄθρωπος μ' ἔκανε νὰ τραβῆξω αὐτὰ τὰ πάθια, καὶ δείχνει τὸ γιαβέρο'. Ὁ βασιλῆς διάταξε τὸν ἔδεσανὰ σὲ δυὸ τρελλὰ ἄλογα καὶ τὸν ἔσκισανὰ 'ς τῆ μέση.

Γήμνα καὶ γὼ κεῖ κι' ἔφαγα μιὰ σούγλα φακῆ.

σεβδὰς (δ) = ἔρωτικὸς καημὸς. — *γιαβῆρς* (δ) = ὁ ὑλασπιστής, ὁ σωματοφύλακας. — *φυλάγω* = περιμένω. — *νουνίζω* = βάνω 'ς τὸ νοῦ μου, σκέπτομαι. — *δεγί* = (λ. τουρκ.) = δῆθεν. — *κολάϊ* (τὸ) = ἡ εὐκολία, ἀντίθ. ζόρι (τό). — *πελῶ* = ἀπολύω, ἀφίνω ἐλεύθερο. — *δάλι* (τὸ) = ὁ κλώνος. — *δρύμα* (ῆ) = ὁ θάμνος. — *τεπτῆλ'* (λ. τουρκ.) = ἄγνωστος, μετημφιεσμένος. — *τσατάλα* (ῆ) = διχάλα, φούρκα. — *τσαρπαλὰς* (δ) = κουρελιάρης. — *ζαρίφκος-η-ο* = ὄραϊος, ὄμορφος. — *σέτ* (τὸ) = ὁ καναπές. — *βυίζω* = τελειώνω. *κοσῆ* = τρεχάλα.

3. Τσορμπατζῆς ὁ ψυχόπονος

Μνιὰ φορὰ κι' ἓνα γκαιρό, κάποιος τσορμπατζῆς πολὺ πλούσιος γήδανα. Ὁ θεγὸς τὸν χάω'σε ἓνα παιδί καὶ ὅδε τράνεψε τὸ παιδί ἀρκίνσε νὰ δὲ σπουδάξ'. Ἐπειδῆς ἡ καρδιά του γήδανα ψυχόπονη ὅποιος καὶ ἂν πῆ-

γαινε νὰ δὸν γυρέψ᾽ κὰτ᾽, ἔδινε. Ὅσο νὰ βγῆ πὲ τὸ σκολειὸ τὸ παιδὶ βίτσανα οἱ παράδες τῆ babā.

Μιὰ μέρα γλέπ᾽ μνιὰ γυναῖκα νὰ πάγ᾽ ᾽ς τῆ παποῦ τῆ τσορβατζῆ τὸ σπὶτ᾽ νὰ χτυπή τῆ θύρα. Ὁ τσορμπατζῆς δὲ βοροῦσε πειὰ νὰ κατέβ᾽ τῆ σκάλα καὶ φώναξε:—Ἐλα πάν᾽ ποιὸς γεῖσαι; Γήδανα μιὰ φτωχιά γυναῖκα. Τὸν λέει τώρα γῆ γυναῖκα τὸ δέρετ᾽ δης:—Πέθαν᾽ ὁ ἄδρας μου καὶ δὲν ἔχω παράδες νὰ τὸν σκώσω. Πῆγα ᾽ς τὶς καινούργιοι τὶς τσορβατζῆδες καὶ κανείνας δὲ μὲ δῶκε τίποτα. Γῆρητα σὲ σένα πάλ᾽ τὸ βαλιὸ τὸ τσορβατζῆ νὰ παρακαλέσω νὰ μὲ κάνς σὺ τῆ δουλειά μ᾽. — Τὶ θὰ σὲ κάνω, μῶρ᾽ γυναῖκα, δὲν ἔχω παράδες τώρα. Ἀλλὰ τὸ λείπανο περιμέν᾽. Ἐχω μιὰ ψάθα κὰτ᾽, ποὺ τὴν πῆρα ᾽ς τὰ νεῖατα μ᾽ γιὰ πενήδα λίρες. Πάρ᾽ τῆνα καὶ πάν᾽ τῆνα ᾽ς τὸ παζάρ᾽ ὅσα σὲ δώσνα πούλσε τνα καὶ πάν᾽ νὰ σκώσς τὸ λείπανο καὶ κεῖνα ποὺ θὰ ἄρτίσνα, νὰ μὲ τὰ φέρες πίσ᾽. Πῆρε τῆ ψάθα γῆ γυναῖκα, τὴν πῆγε ᾽ς τὸ παζάρ᾽, τῆ βούλσε γιὰ δέκα λίρες. Τῆ μνιὰ τῆ λίρα τὴν κράτσε κείν᾽ καὶ τὶς ἐννιὰ τὶς πῆγε στὸν τσορβατζῆ καὶ τὶς ἔβαλε πὲ κὰτ᾽ πὲ τὸ μινδέρ. Τὸ βράδ᾽ γῆρητε κι᾽ ὁ γυιὸς τ᾽ πὲ τὸ σκολειὸ τ᾽ μὲ τὸ δίπλωμα. Τὸν καλωσῶρσε ὁ babās καὶ τὸ παιδὶ οἶχτηκε ᾽ς τὴν ἀγαλιά τῆ babā. Σὰν τὸν γεῖδε ᾽ς αὐτὰ τὰ χάλια ἔκλαπανα πὲ δάκρυα πικρά. Λέει ὕστερα ὁ παπποῦς :

—Δὲ σὲ φῆκα τίποτε, παιδί μ᾽. Ἐχω ννιὰ λίρες δῶ πὲ κὰτω᾽ τὸ μινδέρ᾽ καὶ τὸ σπὶτ᾽. Τὸ παιδὶ γεῖπε τὸ babā τ᾽:—Δὲ θέλω τίποτα᾽ μόν᾽ τὰ γράμματα ποὺ ἔμαθα μὲ φτάν᾽ να.

Σκώθηκε τὸ παιδὶ καὶ πιάστηκε ᾽ς ἓνα τσορβατζῆ γραμματέας κι᾽ ἔπαιρνε δίκιο καλό, καὶ ζοῦσε καὶ τὸ babā τ᾽. Μιὰ μέρα χειμὸς καιρός, ἐκεῖ ποὺ ἔγραφε τὸ παιδί, πῆρε μιὰ ἔφημερίδα καὶ διάβαζε. Γεῖδε ποὺ ἔγραφε ὁ βασιλές : «Ὅποιος βορέσ᾽ καὶ κάν᾽ τὸ κορίτσ᾽ μου νὰ χωρατέψ᾽ τρεῖς βραδυὲς θὰ τὸν γάνω γαβρό». Νὰ κι᾽ ἓνα πουλὶ γῆρητε ᾽ς τὸ τζάμ᾽ καὶ χτυποῦσε πὲ τῆ λουλούκα του τὸ τζάμ᾽ τίκ-τίκ τίκ. Λέει τὸ παιδί :—Πάγαινε, πουλί, πὲ δῶ, μένα μὲ φτάν᾽ τὸ δέρετ᾽ ποὺ ἔχω γιὰ τῆ βασιλὲ τῆ θυγατέρα. Τὸ πουλὶ πάλ᾽ χτυποῦσε. Τότες γεῖπε τὸ παιδί : — Ἄς τ᾽ νοίξω νὰ δοῦμ᾽ τὶ ἔν᾽ τὸ ζόρ᾽ του. Κρύωσε φαίνται τὸ καημένο. Ἄνοιξε τὸ τζάμ᾽ καὶ σέβκε τὸ πουλὶ μέσα, ἔκατσε πὰ ᾽ς τὸ τραπέζ᾽ καὶ τὸν γεῖπε, καλημέρα. Σὰν ἄκσε τὸ πουλὶ ποὺ χωράτεψε φοβήθηκε. Τὸν λέει τὸ πουλί:—Μὴ φοβᾶσαι᾽ γῆρητα νὰ σὲ βοηθήσω. — Καὶ τὶ θὰ μὲ βοηθήσης σὺ πουλί:—Νὰ αὐτὸ ποὺ βιάβασες μέσ᾽ τὴν ἔφημερίδα θὰ σὲ βοηθήσω. Κοίταζε—κοίταζε τὸ πουλὶ καὶ κεῖνο πάλ᾽ τὸν λέει. — Μὴ μὲ κοιτάζ-ς, θὰ σὲ βοηθήσω. Γιὰ νὰ γεῖσαι σίγουρος νοίξε τὸ συρτάρ᾽ τῆ τραπέζιοῦ, βάλε μ᾽ μέσα κι᾽ ἄν δὲ σὲ βοηθήσω νὰ μὲ σκοτώσ-ς. Πάγαινε ᾽ς τὸ βασιλέ καὶ πὲ τὸ βασιλὲ ποὺ θὰ τὴν κάνς νὰ χωρατέψ᾽ τρεῖς βραδυὲς τῆ θυγατέρα τ᾽. Πῆγε τὸ παιδί καὶ γεῖπε τὸ βασιλέ:—Ἐγὼ θὰ κάνω τῆ θυγατέρα σ᾽ νὰ χωρατέψ᾽ γῆ θὰ μὲ κόψ-ς τὸ κεφάλ᾽. Γύρσε ᾽ς τὸ σπὶτ᾽ καὶ τὸν λέει τὸ πουλί: — Θὰ πᾶμ᾽ μέσα ᾽ς τὸ νοδᾶ. Ἐκεῖ ἔχ᾽ ἓνα τραπέζ᾽ καὶ πὰ ᾽ς τὸ τραπέζ᾽ ἓνα σαδάν. Θὰ σ᾽κώσ-ς

τὸ σαδάν' καὶ θὰ μὲ βάλ'ς πὲ κάτ'. Ὁδε ἀρκινήσ' νὰ μὴ χωρατεύ' θὰ γυρέψ-ς χωρατὰ πὲ τὸ σαδάν' καὶ ἐγὼ θὰ σᾶς πῶ.

Πήγανα, σήκωσε τὸ σαδάν' τὸ παιδί κι' ἔβαλε τὸ πουλί πὲ κάτ' χωρὶς νὰ τὸ καταλάβνα. Ὡς ἡ ὥρα δέκα τὸ βράδ' χωράτευε τὸ κορίτσ' πὲ τὸ παλλικάρ'. Γύστερα πῆρε τὴ δαντέλλα καὶ δὲ χωράτευε πιά. Παρακάλεσε τὸ παιδί νὰ ξαναχωρατέψ' καὶ δὲ χωράτευε. Τότε τὸ παλλικάρ' γεῖπε στὸ σαδάν'. — Σὺ βάρεμ' πὲς μας κᾶτι τις, ὡς τὸ πουρνό, πῶς θὰ περάσ' ἡ ὥρα. Καὶ πλογαῖται τὸ πουλί κάτ' πὲ τὸ σαδάν'. — Θὰ σᾶς πῶ ἓνα παραμῦθ' μὰ θὰ κρίντε ἴσια. Τότες ἡ βασιλοπούλα γύρσε καὶ γεῖδε τὸ σαδάν'. Ἀρκίνσε τὸ σαδάν', νὰ τῆς λέει ἓνα παραμῦθ'. «Ἐνα γκαιρό, ὁ βασιλὲς γεῖχε τρίγια κορίτσια. Τὰ πάδρεψε γοῦλα, καὶ γεῖχε τρεῖς γαβροί. Ὁ ἓνας ἄγγε σαράδα ὄρες μακρὰ κι' ὁ ἄλλος μιὰ πηδηχτὴ πήγαινε σαράδα ὄρες μακρὰ καὶ γύρζε. Πόνεσανά τὴ βασιλὲ τὰ μάτια καὶ ἤθελε ἀθάνατο νερό, νὰ τὰ νύψ' νὰ γιάνουνα. Τὸ ἀθάνατο νερὸ τὸ φύλαγε ἓνας δράκος. Γεῖπε ὁ βασιλὲς τις γαβροί: — Ὅποιος βορέσ' καὶ μὲ φέρ' τ' ἀθάνατο νερό, θὰ τὸν δώσω τὸ μῆλο αὐτό. Γεῖχε ἀξία πολλὴ τὸ μῆλο, οἱ γαβροὶ γοῦλ' τὸ γῆθελανα καὶ σκοπέψανα νὰ πᾶνα νὰ βροῦνα τὸ νερό. Ρωτῶδας ρωτῶδας κόδεψανα ὡς σαράδα ὄρες 'ς τὸ νερό. Λέει ὁ ἓνας πού ἔγλεπε πολὺ: — Σταθῆτε νὰ δγιοῦμ' κοιμᾶται νε ὁ δράκος; Τὸν γεῖδε πού κοιμούδανα. — Φηκρίστῆτε νὰ δγιοῦμ' ροχαλίζ' νε ὁ δράκος γεῖπε τὸν ἄλλο. Φηκρίστκε κείνος ἄκσε πού ροχόλζε καὶ λέει τὸν ἄλλο. — Κόσευε νὰ πᾶ νὰ δὸ πάρ'ς. Τινάχκε αὐτός πὲ κεῖ μιὰ πηδηχτὴ, τὸ πῆρε τὸ νερὸ καὶ γύρσε τὰ ἔξοπίσω. Τὸ πήγανα τὸ βασιλὲ τὸ νερό. — Τὸ μῆλο ποιόνα θὰ τὸ δώσ' ὁ βασιλὲς; — Θὰ μὲ πῆτε σεῖς οἱ δυὸ σας λέει τὸ πουλί πὲ μέσα τὸ σαδάν'. Πλογαῖτε το παιδί καὶ λέει: — Σὲ κείνονα πού φηκρίστκε χρειάζεται νὰ τὸ δώσνα τὸ μῆλο. — Ὁχ', λέει τὸ σαδάν' σὲ κείνονα πού γεῖδε πού κοιμούδανα χρειάζεται νὰ δώσ'να τὸ μῆλο. Δὲ βάσταξε γῆ βασιλοπούλα πιά καὶ λέγ'. — Σὰ δὲ γήδανα κείνος πού τινάχκε καὶ πῆρε τὸ νερό, οἱ ἄλλ' τὶ βοροῦσνα νὰ κάν'να; Σὲ κείνονα ταιριάζ' τὸ μῆλο. — Σὰ δαιριάζ' τὸ μῆλο σὲ κείνονα καὶ σὺ ταιριάζ'ς σὲ μᾶς, φώναξάνα κεῖν' πού φύλαγανα πῶξω πὲ τὴ βόρτα, τὴ βασιλὲ γοῖ ἀνθρῶπ'.

Τὸ ἄλλο τὸ βράδ' λέει τὸ πουλί: — Θὰ πᾶμ' πόψα θὰ μὲ βάλ'ς μέσα στὸ δουλάπ'. Ἄμα ἀρκινήσ' καὶ δὲ χωρατεύ' θὰ γυρέψ-ς λόγο πὲ τὸ δουλάπ'.

Πήγανα τ' ἄλλο τὸ βράδ', τὸ ἔβαλε μέσ' τὸ δουλάπ'. Χωράτεψανα ὡς γῆ ὥρα μία τὰ μεσάνυχτα, ἀρκίνσε ἡ βασιλοπούλα πάλ' νὰ μὴ χωρατεύ'. Τὸ παιδί γύρσε λόγο πὲ τὸ δουλάπ'. — Θὰ σᾶς πῶ λέει τὸ δουλάπ'.

— «Ἐνας βαβᾶς γεῖχε τρίγια παιδιὰ. Ὁ ἓνας φραγοράφτς, ὁ ἄλλος μαργὸς κι' ὁ ἄλλος τὸ Θεγὸ παρακαλοῦσε νὰ τὸν ἔδιν' ὅ,τι ἤθελε. Πέθανε ὁ βαβᾶς καὶ γεῖπε τὰ παιδιὰ: — «Κάθε βράδ' νὰρκόστε νὰ διαβάζτε τὸ ψαλτήρ' πὰ 'ς τὸ μνήμα σαράδα ἡμέρες πὲ τὰ νοβέτια. Τὴ βρώτη τὴ βραδυὰ πῆγε ὁ μεγάλος, ὁ μαραγκός. Σὰ διάβασε τὸ ψαλτήρ' καὶ γύστερα πῆγε 'ς τὴ γου-

χτή καὶ μάζωξε χιόν' κι' ἔκανε ἕναν ἄνθρωπο πὲ τὸ χιόν'. Πῆγε τὸ ἄλλο τὸ βράδ' ὁ φραγοράφης. Σὰ διάβασε τὸ ψαλτήρ' καὶ γύστερα κίνσε νὰ πάγ' στὴ γουχτή καὶ κείνος γιὰτὶ κρύωσε. Σὰ κόδεψε φοβήθηκε πὲ τὸν ἄνθρωπο πὲ τὸ χιόν' ποὺ ἔκανε ὁ ἀδερφός του. Ἔκανε καρδιά καὶ πῆγε κι' ὅδε γεῖδε τὸν ἄνθρωπο γεῖπε :—«Μπρέ, τὸ γερατῆ τὸν ἀδερφό μ' ! Τί ἂ τὸν κἀνω ἐγώ». Μάζεψε φύλλα πὲ τὸ δέδρο κι' ἔγραψε μιὰ φορεσιὰ ροῦχα. Τ' ἄλλο τὸ βράδ' πῆγε κι' ὁ ἄλλος ἀδερφός ὁ θεγοφοβούμενος. Σὰν βίτισε τὸ ψαλτήρ' πῆγε 'ς τὴ γουχτή καὶ κείνος. Γεῖδε τὸν ἄνθρωπο καὶ γεῖπε : «Ὁ μαραγὸς τὸν ἔκανε, ὁ φραγοράφης τὸν ἔδωσε τὰ ροῦχα». Ἀρκίνσε νὰ παρακαλῆ τὸ Θεγὸ νὰ τὸν δώσ' ψυχὴ. Τὸ πουργὸ τὸν γεῖπε καλημέρα καὶ κείνος τὸν ἐμίλησε. Τὸν πῆρε πὲ τὸ χέρ' καὶ τὸν πῆγε σπὶτ'. Ἀρκίνσανὰ νὰ μαλώνουνα τ' ἀδέρφια. Ὁ ἕνας ἤλεγε ἕν' δικός μου, ὁ ἄλλος δικός μου...

—Σὲ ποιόνα ταιριάζ' αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος;—Θὰ μὲ πῆτε σεῖς λέει τὸ πουλί πὲ κἀτ' τὸ δουλάπ'. Λέει τὸ παιδί:—Ταιριάζ' σὲ κείνονα ποὺ τὸν ἔκανε πὲ τὸ χιόν'. Τὸ δουλάπ' λέγ':—Ὁχ' σὲ κείνονα ποὺ τὸν ἔκανε ροῦχα καὶ δὲ δὸν ἔλυωσε τὸ χιόν'. Δὲ βάσταξε τὸ κορίτσ'.—Ὁχ' σὲ κείνονα ποὺ παρεκάλεσε καὶ τὸν ἔδωσε ψυχὴ ὁ Θεγός, λέει. —Ἄμα ταιριάζ' σὲ κείνονα ὁ ἄνθρωπος ταιριάζ' καὶ σὲ μᾶς. Χτύψανα πάλ' τὰ χέρια πόξω τῆ βασιλὲ γοῖ ἀθρῶπ'.

Τὸ ἄλλο τὸ βράδ' λέει τὸ πουλί 'ς τὸ παιδί:—Θὰ μὲ ἔχ'ς μέσ' τῆ τσέπη σου, ἄμα ἀρκινήσ' νὰ μὴ χωρατεύ' θὰ μὲ πελύσ-ς κι' ὅπου πάω καὶ κάτσω πὲ κεῖ θὰ γυρέψ 'ς λόγο.

Πῆγανα ὡς γῆ ὥρα τέσσερς τὸ πουργὸ. Χωράτεψε τὸ κορίτσ'. Γύστερα πῆρε τὴ ταντέλλα καὶ δὲ χωράτεψε. Γύρεψε ἄδεια τὸ παιδί νὰ πάει νὰ κατουρήσ'. Αὐτὴ κούνησε τὸ κεφάλ' μὲ νόημα. Αὐτὸς ἀφορμηστέν' ποὺ θὰ κατουρήσ', βγήκε πόξω πὲ τὸ νοδὰ καὶ βαίνοντας 'ς τὸ νοδὰ πέλκε τὸ πουλί. Τὸ πουλί πῆγε κι' ἔκατσε πὰ 'ς τὸ νῶμο τῆ κοριτσιουῦ. Γόττε λέει τὸ παιδί:—Σὰ δὲ μὲ χωρατεύς ἐσύ, ἢ βλούζα σ' νὰ μὲ χωρατέψ'. Ἀρκίνσε ἢ βλούζα νὰ χωρατεύ' βγάξ' τὸ κορίτσ' τῆ βλούζα. Καθίζ' τὸ πουλί πὰ 'ς τὸ πουκάμισό τς. Γυρεύ' πὲ τὸ πουκάμισο λόγο τὸ παιδί βγάξ' καὶ τὸ πουκάμισο γῆ βασιλοπούλα. Ἐμεινε τὰ κορμί τς ὄξω. Ἀναγκάστηκε νὰ χωρατέψ' καὶ γεῖπε:—Σὺ γεῖσαι δικός μου. Γοῖ ἀθρῶπ' τῆ βασιλὲ χτύψανα πάλ' τὰ χέρια κι' ὁ βασιλὲς τὸν πῆρε καὶ τὸν ἔκανε γαβρό. Τὸν γεῖπε τὸ πουλί γύστερα:—Ξαίρς ποιὸς γεῖμαι γώ; Γεῖμαι ἢ ψυχὴ κείνου τῆ ἄθρῶπου, ποὺ δῶκε ὁ βαβᾶς τὴ λίρα καὶ σήκωσανὰ τὸ λείψανο.

Ἦμνα κι' ἐγὼ κεῖ κι' ἔφαγα μιὰ σούγλα φακῆ.

Ἀρτίζω=περισσεύω.—*sadani* (τὸ)=κηροπήγιον.—*bárem*=τοῦλάχιστον.—*πειτανοβέτια*=μὲ τὴ σειρὰ, ἐναλλάξ—*κουχτή*=μέρος ὑπῆνεμον.—*ἀφορμεσιέν*=ἔξ ἀφορμῆς (ἐπίρρ.).

4. Ὁ Γκιουζέλ Γιαννάκος

Κόκκινη κλωστή δημέν'
 ἔς τὴν ἀνέμη δυλιγμέν'

δῶσ' ἵνα κλώτσα νὰ γυρίσ'
 παραμύθ' ν' ἀρκινήσ'.

Ἔνα γραιὸ κι' ἕνα ζαμάν' ἕνας σπουδασμένος ἄθρωπος γήδανα κοδὰ ἔς τὸ βασιλὲ γραμματικὸς καὶ γῆ γυναῖκα δνάκιζα γήδανα κι' αὐτὴ γραμματισμέν'. Ἐκαμανὰ ἕνα παιδί. Τὸ βράδ' ποὺ γενήθηκε τὸ παιδί πέθανε ὁ βαβᾶς. Σὰ βέθανε ὁ βαβᾶς καὶ γύστερα, ὁ βασιλὲς τὴ γυναῖκα τ' τὴ βῆρε πλύστρα. Δὲ γῆξαιρε ὅμως ὅτι γῆ γυναῖκα γεῖχε παιδί. Τὸ κήδευε κρυφά. Ὅσο ποὺ ἔγινε δέκα ὄχτῶ χρονῶ δὲν τῶβγαλε πὲ τὸ σπίτ'. Ὅσα γράμματα γῆξαιρε αὐτὴ, ἔμαθε καὶ τὸ παιδί. Γήδανα τόσο ἔμορφο καὶ τόσο ἔξυπνο ποὺ δὲ βρέδανα ἄλλο. Τὸ γῆλεγανά του-Γκιουζέλ-Γιαννάκο.

Ἄμα ἔγινε τὸ παιδί δέκα ὄχτῶ χρονῶ παρεκάλεσ' τὴ μάννα τ' νὰ τὸν φρίσ' κι' αὐτόνα νὰ ἀρέξ' μέσ' τὴ βολιτεία σεφβέσκα. Γῆ μάννα τ' τὸν ἔκανε μιὰ φορεσιά καλὰ ρούχα, τὸν γιόμισε καὶ τὶς τσέπες παράδες καὶ τὸν γεῖπε : — Πῆγαινε νὰ γυρίσ'ς, ἀλλὰ πρόσεχε καλὰ νὰ μὴ σὲ πειράξ' κανεὶς καὶ νὰ μὴ βειράξ'ς κανεῖνα. Τὸ παιδί ὅδας βγήκε νὰ ἀρέξ' ἔτυχε νὰ περάσ' πέξω τὸ παλάτ' τῆς βασιλοπούλας. Σὰ δὸν γεῖδε γῆ βασιλοπούλα τρελλάθηκε πὲ τὴν ἀγάπ' της. Φώναξε τὴ μάννα της τὴ βασιλίτσα : — Λήγορα, λήγορα, μάννα, ἔλα νὰ δγῆς. Καὶ ἡ μάννα ἐπειδὴ τὴ γεῖχε χαϊδεμένηνα τὴ γόρη τς κόσσεψε λήγορα ἔς τὸ παραθύρ' γιὰ νὰ μὴ δὴν χαλάσ' τὸ χατήρ' καὶ τὴν ρωτᾶ : — Τί θέλς, κορίτσ' μου ; — Νὰ τί θέλω, μάννα, κι' ἔδειξε πὲ τὸ δαχτύλ' τὸ Γκιουζέλ Γιαννάκο. — Θέλω νὰ πῆς ἔς τὸ βαβᾶ νὰ τὸ πάρουμ' αὐτὸ τὸ παιδί νὰ τὸ σπουδάξουμ'. — Γύστερα τί θὰ γέν', κορίτσι μ' ; — Αὐτὸ δὲ δὲ κατάλαβες, μάννα, τί θὰ γέν' ; — Καλὰ, μὰ δὲ θὰ δὲ στρέξ' ὁ βαβᾶς σου, παιδί μ'. — Αὐτὸ τὸ θέλω, αὐτὸ τὸ θέλω, αὐτὸ τὸ θέλω. Σὺ βορεῖς, μάννα, νὰ τὸν γανδιώτσεις νὰ τὸ πάρουμ' αὐτὸ τὸ παιδί.

Πῆγε γῆ καημένη γῆ μάννα τὸ γεῖπε τῆ βαβᾶ. Ὁ βαβᾶς γιὰ νὰ μὴ χαλάσ' τὸ χατήρ' τῆ κοριτσιοῦ ἔστειλε καὶ φώναξε τὸ παιδί. Δὲ γῆξαιραν ὅμως ποὺ γήδανα τῆς πλύστρας δου τὸ παιδί. Ὅδας πῆγε κείνος ποὺ πῆγε νὰ δὲ φωνάξ' καὶ γεῖδε τὸ σπίτ', κατάλαβε ποὺ γήδανα τῆς πλύστρας τὸ σπίτ' καὶ δὲ βοροῦσε νὰ σέβ' μέσ' τὸ σπίτ'. Φοβούδανα. Πῆγε τὰ ξωπίσ' καὶ λέει τὸ βασιλὲ ὅτι ἔν' τῆς πλύστρας τὸ σπίτ'. — Φοβοῦμ' νὰ βῆκω μέσα. Λέει ὁ βασιλὲς : — Τί γυρεῖει ἔς αὐτὸ τὸ σπίτ' κείνο ; Ἔστειλε κι' ἕνα τζαδαομὰ μαζὶ μὲ τὸν ἄλλονα καὶ διάταξε νὰ τὸ πάρουνα ἰζέλπ. Πῆγαινε λοιπόν, χτύπσανα τὴ βόρτα, ξέβκε γῆ πλύστρα καὶ τὶς ρώτσε : — Τί θέλτε ; — Θέλουμ' ἕνα παιδί ποὺ ἔχ'ς μέσα. — Καὶ τί τὸ θέλτε αὐτὸ τὸ παιδί ; — Τὸ θέλ' ὁ βασιλὲς. — Γὼ θὰ τὸ φέρω, πηγαίντε. Διάβκανα. Ἡ πλύστρα πῆρε τὸ παιδί καὶ πάνα ἔς τὸ βασιλέ. — Καλημέρα, πολύχρονη βασιλέ, τί τὸ θέλτε τὸ παιδίμ' ; Ὁ βασιλὲς ἔπιασε τὰ γένεια τ' καὶ θάμαξε — Ποῦ τὸ γηῦρες σὺ τὸ παιδί ; — Δικό μ' γεῖ-

ναι, πολὺχρονε. — Τί τὸ λένα, ποὺ γεῖν' δικό σ' ; — Γκιουζέλ Γιαννάκο.

— Ἔλα, κόρη μ' ἔδῳ, φωνάζ' τὸ κορίτσι δου ὁ βασιλῆς. — Αὐτὸ ἔν' τὸ παιδί ποὺ μὲ γεῖλες ; — Ναί, πατέρα, αὐτό, αὐτό. — Αὐτὸ τὸ παιδί δὲ μὲ τὸ φίν'ς ἔμένα, λέει ὁ βασιλῆς τῆ βλύστρα, νὰ τὸ σπουδάξω ; — Σὰ δὲ θέλτε πάρτε το. Δὲ βορῶ νὰ πῶ τίποτα γὼ ἀντίκου 'ς τὸ βασιλέ.

Τὸ ἔμαθε γράμματα πολλὰ ὁ βασιλῆς. Σὰν ἔμαθε τὰ γράμματα καὶ γύστερα, γύρσε καὶ πῆγε πάλι, 'ς τὴ μάννα του. Πῆγανα πὲ τὴ μάννα τ' μαζὶ 'ς τὸ βασιλὲ νὰ τὸν φιλήσ' τὸ χέρι τ' ποὺ τὸν σπούδαξε. Ὁ βασιλῆς τὸν ἔγρανε ἓνα τραπέζ' καὶ ἔκαναν ἓνα μεγάλο τζουμβούσ'. Τότε γῆ βασιλοπούλα γεῖπε τὴ μάννα τς. — Γὼ τὸν θέλω νὰ τὸν πάρω αὐτόνα ἄδρα. — Δὲ γίνεται, παιδί μ', δὲν ἔχ' βασιλικὸ αἷμα αὐτός. Δὲ θὰ στρέξ' ὁ βαβᾶς σου.

Τὸ κορίτ' ἔπεσε βαίλισμένο. Τότε πάει γῆ βασίλισσα καὶ τὸν λέει τὸ βασιλέ: — Ἔλα νὰ δῆς τί γίνεται δῶ πέρα. Σὰ γεῖδε ὁ βασιλῆς αὐτὴ τὴ κατάστασ', κάλεσε τὶς γιατροὶ ὄλουνοὺς νὰ τὸ δγιῶνε τὸ κορίτ'. Οἱ γιατροὶ τὸ βρήκανα ποὺ γήδανα πὲ τὸ μεράκ'. Ὁ βασιλῆς ρώτσε τὴ βασίλισσα: — Τί καταλαβαίνεις, τί μεράκ' ἔχει τὸ κορίτ' μας ; Ρώτσε το κρυφὰ νὰ σὲ τὸ πῆ. — Καλὰ τὸν γεῖπε γῆ βασίλισσα καὶ διάβκε. Τὸ βράδ' κείνο τὸ ρώτσε τὸ κορίτ' καὶ λέει τὸ βασιλὲ ὅτι ἀγαποῦσε τὸ Γκιουζέλ Γιαννάκο. Ἀδύνατος τρόπος νὰ τὸν ξεχωριστῆ, τὸν γήθελε. Τότε ὁ βασιλῆς γεῖπε: — Θὰ τὸν πάρω, ἀλλὰ θὰ νὰ κάται 'ς τῆς πλύστρας. Ρώτσε σὰν δὲ στρέγ'. Τὴν ρώτηξα λέει γῆ βασίλισσα, καὶ μὲ γεῖπε ποὺ τὸ θέλ' καὶ τὸ στρέγ'κι' ἄς ἔν' καὶ 'ς τῆς πλύστρας τὸ σπὶτ'. Τότε ὁ βασιλῆς φώναξε τὴ βλύστρα καὶ τὴ γεῖπε: — Θὰ συμβεθεριάσουμ' τὸ κορίτ' μου θὰ τὸ δώκω 'ς τὸν υἱιό σ', ἀλλὰ θὰ τὸ ἔχς 'ς τὸ σπὶτ' σου. Τὶς πάδρεψαν. Πῆρε τὴ γυναῖκα 'ς τὸ σπὶτ' δου ὁ Γκιουζέλ Γιαννάκος.

Τὶς παράδες ποὺ γεῖχε γῆ μάννα γάλια γάλια τὶς ἔφαγαν, γιατί γῆ βασιλοπούλα ἔπρεπε νὰ τρώγ' βασιλικά. Ἔτσ' ἀρκίνσε ὁ Γκιουζέλ Γιαννάκος νὰ πηγαίν' 'ς τὸ μεροκάματο. Ὅ,τι γηῦρισκε δούλευε ὁ καημένος.

Πὲ τὴ Μπόλ' γιὰ τὴν Ἀδριανοῦ γεῖχε μιὰ φάβρικα μόν' ποὺ ἔφκινανὰ σαπούνια καὶ τὰ κουβανιούσνα γιὰ ὅλ' τὸ μεμελεκέτ'. Στὸ δρόμο ἓνα πηγάδ' γεῖχε νερό. Ἐπρεπε νὰ κατεβάσνα ἓναν ἄθρωπο μέσα γιὰ νὰ πελύσ' τὸ πηγάδ' νερὸ νὰ πγιοῦνα. Κι' ἔτσ' σὲ κάθε σεφὲρ χάνονταν ἓνας ἄθρωπος.

Μνιὰ μέρα γύρευαν ἓναν ἄνθρωπο πὲ τὸ μεροκάματο. Ὁ Γκιουζέλ Γιαννάκος ἀποφάσισε νὰ πάγ'. Πῆγε, ρώτσε τὴν μάννα τ': — Μάννα γηῦρα μεροκάματο, θὰ πάγω ξενητειά. — Ὅπου θέλς πάν, λέει γῆ μάννα, μονάχα τὸ ψωμί σ' νὰ μὴ τὸ ἀπατήσ-ς, δίκαια νὰ κρίνς καὶ τὴν ἐκκλησιά σ' νὰ μὴ δὴν στοχαῶς. Κάν' τὸ σταυρό σ' καὶ πῆγαινε.

Τραγουδώντας ὁ Γιαννάκος λέει τὸν τσαούσ' τῆ μουλαργιοῦ: — Θὰ νᾶρω, τσαούσ', μὴ γυρεύς ἄλλονα. Ἄϊδε θὰ διαβαίνουμ' αὔριγιο.

Κίνησαν ἄλοιπὸν καὶ πάνα. Ἐφτασαν ἄς τὸ πηγάδ', γοὶ παλιοὶ γοὶ μεργιακτῆδες τὸ γήξαιρανα ποὺ χάνοδουνα ὅποιος ἔβαινε μέσ' τὸ πηγάδ' καὶ

γῆθειανα νὰ τραβήξῃνα κόβο. Αὐτὸς δὲ βόμενε καὶ γεῖπε: — Γὼ θὰ κατέβω φυλάξτε. Δῆστεμ' καὶ κατεβάστεμ'. Τὸν ἔδησανα καὶ τὸν κατήβασανα μέσα. Τὸ πηγὰδ' γήθῃνα σκοτεινὸ πολὺ καὶ δὲ γοίταζε ποὺ κατέβηκε. Σὰ βάτσῃνα τὰ ποδάρια τ' χαμλὰ πὰ ἔς τὴ βλάκα, γρὰν ἀνοιξανὰ δυὸ θύρες κανατλίδικες. Γλέπ' ἓνα βαλλικαρῶ καραγκιόζ' ποὺ βαστῶ δυὸ κορίτσια ἓνα πὲ δῶ κι' ἓνα πὲ κεῖ, ἓνα καραγκιόζκο κι' ἓνα σουρό. Ρωτῶ ὁ παλλικαρῶς τὸ Γκιουζέλ Γιαννάκο: — Ποιὸ μὲ πρέπ' πὲ ταῦτά; Ὁ Γκιουζέλ Γιαννάκος τὸν γεῖπε: — Ὅποιο σᾶς ἀρέζ' κείνο σᾶς πρέπ'. — Μπράβο, τὸν γεῖπε τὸ Γκιουζέλ Γιαννάκο. Βγάζ' ὁ παλλικαρῶς πὲ τὴ τσέπ' του καὶ τὸν δίν' τρίγια μῆλα τὸ Γκιουζέλ Γιαννάκο. — Βάλτα ἔς τὴ τσέπ' σου καὶ σὲ φτάνουνα αὐτὰ γεῖπε καὶ χάθηκε. Πέμῃνα τὰ κορίτσια. Ὁ Γκιουζέλ Γιαννάκος ἔδησε τὰ κορίτσια ἓνα ἓνα κι' ἔπαιξε τὸ σκοινὶ νὰ τὸ τραβήξῃνα γοῖ ἀρκανδάζδες.

Ὅσας γεῖδῃνα ποὺ ἔβγαينه τὸ κορίτσ', τρελλάθηκαν πὲ τὴν ἔμορφιά. Τὶς λέει τὸ κορίτσ': — Πελύστε τὸ σκοινὶ νὰ βγάλτε καὶ τᾶλλο. Ἐβγαλανὰ καὶ τᾶλλο τὸ κορίτσ'. — Πελύστε τὸ σκοινί, λέει, νὰ βγάλτε καὶ τὸν ἄθροπο ποὺ πέλκετε μέσα. Ὅσο νὰ κατίβ' τὸ σκοινί, τὸ νερὸ ἀρκίνσε νὰ νεβαίν' ἀψηλά. Φώναζε ὁ Γκιουζέλ Γιαννάκος: — Λήγορα γιατί θὰ μὲ πινίξ τὸ νερὸ. Τὸν ἔβγαλανὰ κι' αὐτόνα καὶ βγήκε τὸ νερὸ μαζί πὲ τὸ Γκιουζέλ Γιαννάκο. Πὲ τότε καὶ γύστερα γεῖχε νδούζκα νερό.

Πήρανα τὰ κορίτσια καὶ τὰ μιλάργια καὶ πάνα ἔς τὴ φάβρῃκα μόν' χαρά. Σὰ τὶς γεῖδε τ' ἀφεδικὸ ποὺ πήγανα πάλ' σαράδα ἀθροῶπ' καὶ δυὸ κορίτσια τὰ ὀλοξαρίφκα τῆς δουνιάς, πέταξε πὲ τὴ χαρά τ': — Τί ἔγινε βρε τσαούσ'; ρωτᾶ. — Ἀφσ'τα ἀφεδικό, γεῖμεστε μόν' χαρά: αὐτὸς ὁ ἄθροπος μᾶς ἔβγαλε τὸ νερό. Σὰ δὸν γεῖδε τ' ἀφεντικό τ' τὴν ἔμορφιά τ' καὶ τὸν ἔκανε κι' αὐτὴ τὴ γαλωσίν', τὸν ἔδωκε ἓνα βακτσίσ' καὶ τὸν γεῖπε νὰ τὸν στείλ' ἔς τὰ παιδιὰ τ'. Ὁ Γκιουζέλ Γιαννάκος πὲ τὸ βακτσίσ' τ' ἀφεδικοῦ μαζί ἔβαλε κι' ἓνα μῆλο πὲ κείνο ποὺ τὸ δῶκε ὁ δράκος καὶ τὸ ἔστειλε ἔς τὴ γυναίκα τ'. Γῆ γυναίκα τ' ὅμως τὰ γνώριζε τὰ μῆλα ποὺ γεῖχανα ἀξία μεγάλῃνα, καὶ πούλησε τὸ μῆλο γιὰ πολλὰ μελεγούνια.

Ἐκανε ἓνα παλάτ' καλύτερο πὲ τὸ βαβᾶ δῆς καὶ πὲ τὴ Μπόλη ὡς τὴν Ἐδρινὲ ὅσα χωριά γεῖχε ἔκανε πὲ ἓνα χάν' καὶ πὲ ἓνα φοῦρο κι' ἔβαλε ταβέλλα «Γκιουζέλ Γιαννάκος». Καὶ σὲ κάθε χωριὸ ἔβαλε πὲ μνιὰ ἑομονὴ ἀγελάδια καὶ πρόβατα.

Μνιὰ μέρα πῆγε ἡ τσορβαζέσσα ἔς τὴ φάβρῃκα. Σὰ γεῖδε τὸ Κιουζέλ Γιαννάκο, τὴν ἔμορφιά τ' καὶ τὰ τραγούδια τ', τὸν λιβίστηκε καὶ λέει τὸν ἄδρα δῆς, τὸ ἀφεδικό: — Νὰ μὲ στείλς αὐτὸ τὸ δρελλόνα αὔριγιό ἔς τὸ σπít'. Τὸν θέλω νὰ μὲ κόψ' ξύλα γιὰ τὸ καζάν'. Τὸ ἀφεδικὸ τὸν λέει. — Γιαννάκο, σήμερα θὰ πᾶς νὰ κόψς ξύλα γιὰ τὸ καζάν'. Πῆρε τὸ δρόμο ὁ Γκιουζέλ Γιαννάκος καὶ πεῖγε ἔς τὸ σπít'. Λέει στὴ τσορβαζέσσα. — Ποῦ γεῖνε γῆ τσεκούρα νὰ κόψω ξύλα; Ἐκεῖν' τὸν λέει: — Ἐλα πᾶν' πρῶτα καὶ γύστερα. Πῆγε ἀπᾶν', τὸν γεῖχε

ψητὰ περιστέρια καὶ κρασί καλὸ καὶ τὸν γεῖπε νὰ φάγ᾽ καὶ γύστερα νὰ δουλέψ᾽. Πεινοῦσε κι᾽ ἔκατσε κι᾽ ἔφαγε ὁ κακομοῖρος. Ἄμα ἔφαγε καὶ γύστερα τὸν λέει ἡ τσορβαζέσσα: — Ἐλα πὲ δῶθε νὰ σὲ πῶ κόμα ἓνα λόγο. Πῆγε κεῖν᾽ ἔς τὸν ἄλλο τὸ νοδὰ καὶ τοιμάστηκε! — Ἐλα Γιαννάκο, καὶ γύστερα πάν᾽ νὰ κόψῃς ξύλα. Ὁ Γιαννάκος γεῖπε: — Γῆ μάννα μ᾽ μὲ γεῖπε τὸ ψωμί μ᾽ νὰ μὴ δὸ πατῶ. — Θὰ τὸ πῶ τ᾽ ἀφεδῖκό καὶ θὰ πάθῃς κακό. — Ὅσα κακὰ κι᾽ ἂν πάθῃω, γὼ τῆς μάννας μου τὸ λόγο τὸ γρατῶ. Ἐμνε γῆ καημένη ἔς τὰ κοῦα τῆ λουτροῦ.

Κακιώθηκε πολὺ καὶ γῆθελε νὰ τὸν χάσ᾽ τὸ Γιαννάκο. Πῆρε τὴ τσεκούρα ὁ Γιαννάκος καὶ πῆγε καὶ κόψτ᾽ τὰ ξύλα τ᾽. Γῆρε κι᾽ ὁ τσορμπατζῆς ἔς τὸ σπῖτ. Ἐκατσε κεῖν᾽ καὶ τὸν γεῖπε ὅτι ὁ Γιαννάκος τὴ δακίλτσε. — Δὲ βειράζ᾽ γυναικα ἀῖριγιο ἐκεῖνος θὰ γέν᾽ σαπούν᾽, λέει ὁ τσορβατζῆς.

Πῆγε ἔς τὴ φάβρικα καὶ λέει τὸ γουμαντάρ᾽ τῆς φάβρικας: — Αῦριγιο τὸ πουρνὸ ὁποῖος πρωτονάρτ᾽ θ᾽ ἀνοίξῃς τὴ θύρα, μὲ τὰ πελέκια κόψιμο καὶ ἔς τὴ φάβρικα. — Καλὰ ἀφεδῖκό; Διάβκε ὁ τσορβατζῆς καὶ πῆγε παλ᾽ ἔς τὸ σπῖτ. Ὁ Γιαννάκος δὲν ξαίρ᾽ τίποτα. Τραγουδεῖ καὶ κόψτ᾽ τὰ ξύλα. Τὸν φωνάζ᾽ ὁ τσορβατζῆς καὶ τὸν λέει: — Αῦριγιο τὸ πουρνὸ γῆ ὥρα τρεῖς νὰ σκωθῆς νὰ πᾶς ἔς τὴ φάβρικα νὰ ξυπνήσῃς τὸ γουμαδάρ᾽. Σκώθηκε ὁ Γιαννάκος γῆ ὥρα τρεῖς, ὅσο νὰ πλυθῆ, ὅσο νὰ βάλ᾽ τὰ ρούχα τ᾽ γῆ ὥρα τέσσερες. Βγῆκε πὲ τὸ σπῖτ᾽ καὶ πάει γιὰ τὴ φάβρικα. Νὰ καὶ γῆ καθάνα νδὰν-νδὰν χτυπᾶ. Τότε νοῦνισε ὁ Γιαννάκος τῆς μάννας δου τὸ λόγο νὰ μὴ στοχᾶ τὴν Ἐκκλησιὰ καὶ λέει: — Ἐν πολὺ πρωί, ἄς πάγω νὰ νάψω ἓνα κερί. Πῆγε, ἔναψε κερί καὶ διαβάζουδανα ὁ ἐξέψαλμος. — Ἄς τελειώσ᾽ ὁ ἐξέψαλμος καὶ γύστερα θὰ πάγω, λέει. Ἡ τσορβαζέσσα πισμάνειψε πού τὸν γεῖπε τὸν ἄδρα δης ἔτσ᾽, λυπήθηκε τὸ Γκιουζέλ Γιαννάκο καὶ σκώθηκε νὰ πάγ᾽ ἔς τὴ φάβρικα νὰ πῆ νὰ μὴν τὸν σκοτώσῃ. Ὁ τσορμπατζῆς κοιμούδανα καὶ δὲν τὴν ἔννοιωσε πότε διάβκε. Κεῖν᾽ μιὰ κοσῆ, πῆγε ἔς τὴ φάβρικα καὶ χτυπᾶ τὴ θύρα. Ὁ κουμαδάρ᾽ ἄκσε τὸ βρόδο, ἐτοίμασάνα τὰ πελέκια, ἔνοιξάνα τὴ θύρα, τὴν ἔκοψάνα, τὴν ἔροξάνα ἔς τὴ φάβρικα χωρὶς νὰ τὴ δγιούνα ποιὸς γῆδανα. Νὰ κι᾽ ὁ Γκιουζέλ Γιαννάκος κατὰ πόυ᾽ πάει καὶ τραγουδεῖ. Πῆγε ἔπιασε τὴ δουλειὰ τ᾽ καὶ δουλεύ᾽ σερδέστκα. Ὅδε ξύπνησε ὁ τσορβατζῆς καὶ γεῖδε πού δὲν ἔναι γῆ γυναικα του κοδά τ᾽ φώναξε. — Ποῦ γεῖσαι; Δῶ κεῖ ἔς τὴ χρεῖγια, ἔς τὴ γειτονιά, πουθενὰ ἡ τσορμπαζέσσα. Γῆρε γῆ ὥρα καὶ πῆγε ἔς τὴ φάβρικα. Γεῖδε τὸ Γιουζέλ Γιαννάκο νὰ δουλεύ᾽ κεῖ, κατάλαβε πού ἔγινε λάθος. Φωνάζ᾽ τὸ γουμαδάρ᾽: — Ποῦ ἔν κεῖνο πού σὲ γεῖπα, τὸ ἔκανες; — Νὰ τὰ τσουβάλια τσορβατζῆ, τὸ ἔκανα κεῖνο πού μὲ γεῖπες. Τότε πῆγε ἔς τὸ σπῖτ᾽ ξαναγεῖδε γιὰ τὴ γυναῖκα τ᾽. Δὲ γῆδανα ἐκεῖ καὶ τὸ κατάλαβε. Πῆγε ἔς τὴ φάβρικα, φωνάζ᾽ τὸ Γκιουζέλ Γιαννάκο καὶ τὸν ρωτᾶ: — Θὰ μὲ πῆς τὴν ἀλήθεια τὸν λέει. — Μάλιστα, ἀφεδῖκό, αὐτὸ μὲ γεῖπε καὶ γῆ μάννα μου νὰ λέγω τὴν ἀλήθεια. — Ἐχτὲς πού πῆγες ἔς τὸ σπῖτ᾽, τί σὲ γεῖπε ἡ τσορβαζέσσα καὶ τί ἔκανες; Τὸν φηγήθηκε μὲ κοδολογία ὅσα ἔγινανα.

Ὁ τσορβατζής εὐχαριστημένος πὲ τὸ Γιαννάκο πὸν γήδανα σωστὸς τὸν πλιέρωσε τὸ δίκιο του, τὸν χάρσε κι' ἓνα βακτσίς' μεγαλύτερο πὲ τὸ δίκιο τ' καὶ τὸν γεῖπε:—"Αἶδε, παιδίμ', πάγαινε ἕς τὴ γυναῖκα σ'. Μόν' χαρὰ ὁ Γιαννάκος πῆρε τὰ ροῦχα τ' κι' ἔπιασε τὸ δρόμο.—"Αἶδε πολλὰ τὰ ἔτ' πιά, τσορδατζή, διαβαίνω. Ὅσ τὸ δρόμο πὸν πάγαινε ἔγλεπε ἓνα χάν' «Γκιουζέλ Γιαννάκο», ἓνα φοῦρο «Γκιουζέλ Γιαννάκο». Πρόβατα πιανοῦ ἔν; «Γκιουζέλ Γιαννάκο». Ἀγελάδια πιανοῦ ἔν; «Γκιουζέλ Γιαννάκο». Τρελλάθηκε πὲ τὸ γαημὸ τ'. Θαροῦσε πὸς ἔχ' κι' ἄλλονα Γκιουζέλ Γιαννάκο.

Ἐφτασε ἕς τὴ βόλ'. Πῆγε πόξω τὸ σπít' δους καὶ γλέπ' ἓνα παλάτ' κι' ἔγραφε «Γκιουζέλ Γιαννάκο». Δὲ γνώρσε τὸ σπít' δον καὶ πάει πάρα πάνω· πάλ' γυρίζ πίσω τὸ μέρος ἔν' ἀλλὰ τὸ σπít' δὲν ἔν. Γῆ γυναῖκα τὸν ἔγλεπε πὲ τὸ παραθύρ'. Δὲ βάσταξε κατέβκε καὶ τὸν λέει. — «Ἐλα δῶ, ἔλα δῶ». Σὰ δὴ γνώρσε γκαλιάστκανα φιλήθκανα. — Τί ἔν γυναῖκα αὐτὸ; πισμάνειψ' ὁ babās καὶ σὲ ἔκανε τέτοιο σπít'; — "Ὀχ". Γιαννάκο, ὁ babās μου θὰ πισμανέψ'. Αὐτὸ τὸ ἔκανε ὁ Γκιουζέλ Γιαννάκος. — Ποιὸς Γκιουζέλ Γιαννάκος; Ἐχ' κι' ἄλλονα Γκιουζέλ Γιαννάκο;— Μονάχος γεῖσε ὁ Γκιουζέλ Γιαννάκος. Σὺ τὰ ἔκανες αὐτά. Τὰ ἔκανε τὸ μῆλο, πὸν μὲ ἔστειλες, τὸ ποῦλσα δέκα μελεγούνια. — Τί λὲς βρὲ γυναῖκα, γὼ ἔχω ἄλλα δυό.— Νὰ τώρα θὰ μᾶς γαπᾶ κι' ὁ babās μου, μὴ φοβάσαι, Γιαννάκο.

Πῆγε γῆ βασιλοπούλα ἕς τὴ μάννα της καὶ τὰ γεῖπε γοῦλα. Ἐδειξε καὶ τὰ δυὸ τὰ μῆλα καὶ τὰ γεῖπανα τὸ βασιλέ, τὰ εἶδε κι' ἔκεῖνος, τὶς πῆρε ἕς τὸ παλάτ'. Κάθσε ἕς τὸ θρόνο τὸ Γκιουζέλ Γιαννάκο καὶ τὸν ἔγανε βασιλέ. Γῆμνα καὶ γὼ κεῖ καὶ μὲ γεῖχε γαβάζ'.

ὀνάκιζα (λ. τ.)=τὸ ἴδιο.—**κηδεύω**=φροντίζω, περιποιοῦμαι.—**σερβέ-σκα**=ἐλεύθερα.—**τζέλιπ** (λ. τ.)=διὰ τῆς βίας.—**μεμλεμεκέντ'** (τὸ)=περιφέρεια.—**μεργιακισῆς**=ἡμερομίσθιος.—**κόβο**=κλῆρο μὲ τοὺς κόβους τοῦ μαντηλιοῦ.—**κανατλίδικες** (θύρες)=διπλὲς θύρες μὲ κανάτια.—**ἀρκανδάς** (ὁ)=σύντροφος, συνάδελφος.—**ντούζκα**=ἀρκετά.—**ξαμονή**=κολάδι ζῶα, στάνη.—**κουμανδάρος**=ὁ διευθυντής.—**ἐξέψαλμος** (ὁ)=ὁ ἐξάψαλμος.—**πισμανεύω**=μετανοῶ.—**γαβάζς**=ἀκόλουθος.—**καδιριτίζω**=πεῖθω, καταφέρνω.—**βαῖλδισμένος**=κουρασμένος, λιπόθυμος, μαραμένος.—**σουρός - ἦ - ὀ**=ξανθός. **μόν' χαρὰ**=γεμᾶτος χαρά, ὅλο χαρά.

5. Ἡ ἀλεποῦ κι' ὁ λύκος

(Τὸ παραμῦθι αὐτὸ καὶ τὰ ἐπόμενα γράφηκαν κατὰ τὴν ἀφήγησιν τοῦ Ἀριστ. Τζελέπη 45 ἐτῶν μὲ μικρὲς γραμματικὲς γνώσεις).

Ἐνα γαιρὸ κι' ἓνα ζαμάν' γήδανα μνιὰ ἀλεποῦ κι' ἓνας λύκος καὶ γήδανα ἀδρόγυνο. Ὁ λύκος κουβανιοῦσε ἕς τὴ φωλιά τς πὲ κανένα ἀρνόπλο, πὲ κανένα κατσκόπλο, πὲ κανένα πουλαρόπλο καὶ τῶρωγανὰ καὶ καλοπερνούσανα. Γῆ ἀλεποῦ πάλ' κουβανιοῦσε πὲ καμνιὰ φορὰ πὲ κανένα πετναρό-

πλο, πὲ κανένο πουλαδόπλο. Μνιὰ βολὰ γῆ ἄλεποῦ κεῖ ποὺ ἔτρεχε γηῦρε ἓνα κιοῦπ' μέλ'. Τί θὰ κάν' τώρα γιὰ νὰ τὸ φάγ' μονάχ' δης; Κι' ἔτσ' τὸ λογάριασε, κι' ἔτσ' τὸ λογάριασε, τσὰκ ἔς τὰ γύσταρα γηῦρε τὸ τζαρέ: Μνιὰ μέρα λέει στὸ λύκο: — Κυρίτσ' Νικόλα, μὲ φωνάζ' γῆ συντέκνισσα μ' νὰ πᾶ νὰ βαφτίσω. — Ἐ, πάν' τὴν λέει ὁ Κυρίτσ'-Νικόλας.

Πάει γῆ ἄλεποῦ ἔς τὸ κιοῦπ', ἔφαγε. ἔφαγε, μέλ'. Ἀρχίνισε τὸ μέλ' νὰ κατεβαίν' μέσ' τὸ κιοῦπ'. Πάει ἔς τὴ φωλιά, βρίσκει τὸ λύκο νὰ κοιμάται. Ἄμα ἔνωσε ὁ λύκος ποὺ γῆρε γῆ γυναϊκά τ', γῆ κυρὰ Μαργιόρα, σηκώνεται πὲ τὶς τσίβλες ἔς μάτια καὶ τὴν λέγ': — Καλῶς τὴν Κυρὰ Μαργιόρα: βάρφτες τὸ παιδί; — Ναί, τὸ βάρφτα. — Καὶ τί ὄνομα τῶβαλες; — Τῶβαλα Ἀρχινιτίτς. Πέρασε καιρός. Πεθύμσε γῆ ἄλεποῦ νὰ φάγ' μέλ'. Λέγ' ἔς τὸ λύκο: — «Κυρίτσ'-Νικόλα, πᾶ νὰ βαφτίσω. Πάει πάλ' ἔς τὸ κιοῦπ' τρώει-τρώει μέλ', τῶκανε ὡς τὴ μέσ'. Πάει ἔς τὴν φωλιά, τὴν ρωτᾷ ὁ λύκος: — Τί τῶβαλες τὸ παιδί; — Μεσγίτσ' τῶβαλα. Πέρασανα καθόσες μέρες κόμα. Πεθύμσε ξανὰ νὰ φάγ' μέλ'. — Κυρίτσ'-Νικόλα, ἡ κονβάρα μ' μὲ φωνάζ' νὰ πᾶ νὰ βαφτίσω. — Ἄδε πάν'. Ταμάμ' διάβκε γῆ ἄλεποῦ, κάται ὁ λύκος καὶ λογαριόζ' τὶς μέρες. Αὐτὸ τὸ προῦμα κάθε βδομάδα δὲ γίνδαι. Δὲ γεννοῦνα κάθε βδομάδα γοῖ γυναϊκες. Δῶ πέρα κᾶτ' τρέχ'. Ἄς πέσω κατὰ πόδ' δης νὰ δγιούμε τί φκιάν'. Πάει κρυφὰ καὶ γλέπ'. Τί νὰ δγιῆ! βαίν' γῆ ἄλεποῦ μέσ' σὲ μιὰ δρύμα καὶ βγάζ' τὸ κιοῦπ'. Γι' αὐτὸ δὰ γοῦλο βαφτίσια ἔεις κυρὰ-Μαργιόρα, λέει πὲ τὸ νοῦ του. Στέκα νὰ δγιῆς τί θὰ σὲ κάνω. Πάει ἔς τὴ φωλιά τ' καὶ τὴ φυλάει. Μόν' γῆρε τὴν ρώτσε: — Τί ὄνομα τῶβαλες τὸ παιδί; — Τούβα. Κακιώνεται ὁ λύκος καὶ τὴ φίν' καὶ διαβαίν'. Γῆ ἄλεποῦ πὲ τὸ δέρετ' δης καὶ πὲ τὴ βεῖνα τὴ βολλῆ γεῖπε νὰ πάγ' νὰ παῖξ' κάνα παιχνίδ'. Πηγαίν' μέσ' ἔς ἓνα μονοπάτ', πὲ κεῖ ποὺ περνούσανα Σαμακοβλῆδες κι' ἔφερνανὰ τσίροι. Μόν' γεῖδε πῶροκνδαι τὰ μουλάρια φκιάν' τὴ ψόφια. Περνοῦνα γοῖ Σαμακοβλῆδες. Λέει κεῖνος πῶσερνε τὰ μουλάρια: — «ἄρε παιδιὰ μνιὰ ψόφια ἄλεποῦ. Νὰ τὴ γδάρουμ' νὰ πάρουμ' τὸ τομάρ' τς». Μόν' τ' ἄκσε γῆ ἄλεποῦ πᾶ τὴν γδάρνε νετριχιάστκε πὲ τὸ φόβο τς. Τὴν πιάν' πὲ τὴ νουρὰ ὁ Σαμακοβλῆς, τὴ ρίχνει πᾶ ἔς τὶς κοφίνες. Ταμάμ' σκοτίδισσε, ζουδανεύ' γῆ ἄλεποῦ, γλέπ' τὶς ἀθροῶπ' ποὺ περπατοῦνα ἄροστᾶ, ἀρχινίζ' νὰ ρίχνη τὶς τσίρ' κάτω πὲ τὶς κοφίνες. Ἐρριξε τὸ ἓνα τὸ μουλάρ' γοῦλες κᾶτ'. Πηδᾷ ἔς τᾶλλο. Ἐτσ', π' ἓνα, π' ἓνα, τὰ ξεφόρτωσε γοῦλα τὰ μουλάρια. Γιώς γῆδανα βουρλιές γοῖ τσίρ', τὶς κουβάνσε καὶ τὶς κρέμασε ἔς τὸ ταβάν' τς. Μνιὰ μέρα πὲ τὴ χαρά τς ποὺ γεῖχε πολὺ φαί, δὲ βάσταξε, πηγαίν' καὶ λέγ' ἔς τὸ λύκο: — Κυρίτς Νικόλα, νὰ νάρτς νὰ μὲ γειτονέψς νὰ μονοιάσουμ'. — Θὰ νᾶρωτ, κυρὰ-Μαργιώ. Πάει νὰ τὴν γειτονέψ' καὶ τὸν λέγ' γῆ ἄλεποῦ: — Κυρίτσ'-Νικόλα, μὴ σκῶς τὸ κεφάλ' σου καὶ δγιῆς πάν', γιὰτὶ ἔχ' βελόνια, θὰ πέσανα μέσ' τὰ μάτια σ'. Δὲν ἄκσε ὁ λύκος. Σκῶν' τὸ κεφάλ' καὶ γλέπ' πάν'. Τί νὰ δγιῆ! γιομᾶτο τὸ ταβάν' τσίρ'. — «ἄρε ἔς τὸ βερεκέτ'!» φωνάζ'. — Ποῦ τὰ γηῦρες τόσα ψάρια; Καὶ ἡ ἄλεποῦ τὸν λέει:

—Βρέξε κῶλο, φάγε ψάρ'. —Πῶς νὰ τὸν βρέξω, πού δὲ ξαίρω τὴ τέχνη;—Γὼ θὰ σὲ μάθω. Παίρν' ἓνα βαρέλ' τὸ δὴν' ἔς τὸ λαιμὸ τῆ λύκου κι' ἓνα πιθάρ' ἔς τὴ νουράτ' καὶ τὸν λέει:—Σέβα ἔς τὴ θάλασσα, θὰ γιομίσινα τσίρ' καὶ θὰ ξέβς γύστερα. Σεβαίν' ὁ λύκος. Ἀρκινίσινα νὰ γιομίσινα τὸ βαρέλ' καὶ τὸ πιθάρ', ὡς τε πού γιόμισινα καὶ βάτισε ὁ λύκος καὶ πινίγκε.—Κυρὰ-Μαργιόρα, πνί γουμ', φώναζε.—Ἔχοχο νὰ σὲ γέν', τὸν λέγει ἡ ἄλεπού.

Γήμνα καὶ γὼ κεῖ, κι' ἔφαγα μιὰ σούγλα φακῆ.

τζαρὲς (δ)=ὁ τρόπος. — ἀρχινιτίτ' = ἔς τὴν ἀρχή. — μεσιτίτ' = ἔς τὴ μέση. — ἀρύμα (ἦ)=ὁ θάμνος. — Σαμοκοβλήδες=κάτοικοι Σαμοκοβίου Θράκης (Σιδηροχωρίου). — ταμάμ' = μόλις, ἐν τάξει. — δῆνω = δένω. — σέβα=ἔμπα (ἐνεσιτ. σεβαίνω). — βατίζω=βουλιάζω. — γιῶς=καθὼς. — ὄχοχο νὰ σὲ γέν' =καλὰ νὰ σὲ γίνῃ.

6. Ὁ παπᾶς καὶ ἡ παπαδιά

Ἐνα γαιρὸ κι' ἓνα ζαμάν' γεῖχε ἓνα βαπᾶ καὶ μιὰ παπαδιά. Γάλψε γῆ παπαδιά ἓναν ἄλλονα. Πήγαινε γῆ παπαδιά κάθε Κυριακὴ ἔς τὴν Ἐκκλησιὰ καὶ στέκδανα καρσι' ἔς τὴ βανεῖτσα κι' ἔφκιανε τὸ σταυρὸ τς, παρακαλοῦσε κι' ἔλεγε. — «Τύφλα, κούφα τὸ βαπᾶ, τύφλα κούφα τὸ βαπᾶ». Γήθελε νὰ τυφλαθῆ καὶ νὰ κουφαθῆ ὁ παπᾶς γιὰ νὰ βάζ' τὸν ἀγαπτικό τς ἔς τὸ σπίτ'. Ὁ παπᾶς πὲ τίς πολλὲς φορὲς πού τὴ γοίταζε νὰ φκιάν' μετάνοιες συπελέντσε. Πηγαίν' καὶ κρυβιέται πὲ πίσ' πὲ τὴν εἰκόνα καὶ φηκρίεται τί γῆλεγε γῆ παπαδιά. Ἄμα τὸ ἄκσε πῶλεγε νὰ τυφλαθῆ καὶ νὰ κουφαθῆ, ἔπιασε τὰ γένεια τ' καὶ γεῖπε μονάχος δου--«ὄρὲ τὴ γανκίτσα τί θέλ'! Στέκα νὰ δγῆς τὰ τὴ γάνω». Πιάν' τὴν ἄλλ' τὴ μέρα καὶ τυφλαίνται ἔς τὰ ψέματα καὶ παγαίν' ἔς τὸ σπίτ' κι' ἀρκινίζ' νὰ φωνάζ' :—«Παπαδιά, τυφλάθκα καὶ κουφάθκα». —«ὄρὲ τὸ γαημένο τὸ βαπᾶ, τί ἔπαθε», λέει ἡ παπαδιά.

Μόν' χαρὰ κοσεύει καὶ πάει ἔς τὸν ἀγαπτικό τς καὶ τὸν λέει : — Ὁ παπᾶς τυφλάθκε καὶ κουφάθκε. Ἔλα ἔς τὸ σπίτ' νὰ σ' ἔχω δούζκα κοδά μ'. Παίρν' κι' ὁ ἀγαπτικός πάει ἔς τὸ σπίτ'. Τὴν ἄλλη τὴ μέρα ἔβαλε γῆ παπαδιά πλύσ'. Ἐναψε τὸ καζάν' κι' ἀρκίνισε νὰ βράζ'. Γεῖχε καὶ τὸν ἀγαπτικό τς κοδά νὰ τὴν βοθᾶ. Τὸν παπᾶ τὸν δῶκε μιὰ φκέδρα νὰ φυλάῃ τ' ἀρνίθια. Ἄμα περνοῦσε γῆ παπαδιά φορτωμέν' ρουῦχα καὶ πήγαινε νὰ πλύν', ὁ παπᾶς τὴν ἔστραφτε μιανὰ πὲ τὴ φκέδρα πὰ ἔς τὰ ποδάρια κι' ἔλεγε : «ξοῦ-ξοῦ-ξοῦ...» — Ὁλελε, παπᾶ μ', φώναζε γῆ παπαδιά. — Σχωρεμένα, παπαδιά, θάρεψα ποῦν' ὄρνιθες ἤλεγε ὁ παπᾶς. Πάει γύστερα γῆ παπαδιά μέσ' τὸ νοδᾶ νὰ τοιμάσ' τὸ σοφρὰ νὰ φάνα. Ἐρχεται ἡ γειτόνισσα νὰ γειτονέψ' τὴ παπαδιά. Γλέπ' ὁ ἀγαπητικός τὴ γξέν' τὴ γυναίκα καὶ γιὰ νὰ μὴ δὸν γνωρίσ' κρυβιέται μέσ' τὸ γάδο. Ὁ παπᾶς ἄμα τὸν γεῖδε πιάν' τὸ καζάν' πὲ τὸ βραστερὸ τὸ νερὸ καὶ τὸν πεφρικιάζ'. Πετσιγρωσ' ὁ ἀγαπτικός μέσ' τὸ γάδο. Ἄμα βράδυνασε, πάει καὶ ἡ παπαδιά καὶ γυρεῦ' τὸν ἀγαπτικό τς.

Τὸν γηῦρε πετσιγρωμένο μέσ' τὸ γάδο. Φωνάζ' τὸ βαπᾶ καὶ τὸν λέει:—Παπᾶ, ψόφσε ἢ κατοίκα μας, ἔλα πὰ νὰ δὴ ρίξουμ' ἔς τὴ θάλασσα.—Ἐρχουμαι, παπαδιά, λέει ὁ παπᾶς. Βάν' ἢ παπαδιά μέσ' ἔς τὸ τσουβάλ' τὸν ἀγαπτικό, τὸν φορτών' ἔς τὴ ράχ' τῆ παπᾶ καὶ πάνα. Ἄμα πήγανα ἔς τὸ μισὸ δρόμο λέει ὁ παπᾶς:—Πεσιτάθκα, παπαδιά, πάρ' τὸ τσουβάλ' καὶ σὺ λίγο. Παίρον' καὶ γῆ παπαδιά τὸ τσουβάλ' καὶ τὸ φορτώνται. — Ἄϊντε, παπαδιά, τὴν λέει ὁ παπᾶς, νὰ τραγουδήσμε. — Τραγούδσε σὺ ἠροστά, τὸν λέει. Ἄρχινίζ' ὁ παπᾶς νὰ τραγουδῆ: «Τρεῖς πᾶμ' ἕνας θὰ γυρίσουμ', τρεῖς πᾶμ' ἕνας θὰ γυρίσουμ'». Τὸν λέει γῆ παπαδιά:—Λάθος τὸ λές, παπᾶ, λάθος. —Τραγούδσε το σὺ πὺ τὸ ξαίρς καλύτερα, λέει ὁ παπᾶς:—Τρεῖς πᾶμ' δυὸ θὰ γυρίσουμ', τρεῖς πᾶμ' δυὸ θὰ γυρίσουμ', τραγούδσε γῆ παπαδιά. Ἄμα πήγανα ἔς τὸ γρέμνο τῆς θάλασσας, ταμάμ' πολέμσε νὰ ρίξ' ἢ παπαδιά τὸ τσουβάλ' ἔς τὴ θάλασσα, τὴ γουδᾶ ὁ παπᾶς καὶ πέφτ' μέσα μαζὶ πὲ τὸ βεθαμένο. Φωνάζ' πὲ πίσ' ὁ παπᾶς:—Καλὰ σὲ γήλεγα γώ, τρεῖς πᾶμ' ἕνας θὰ γυρίσουμ'.

δούζκα = πάντοτε. — *πεφριμάζω* = ζεματῶ. — *πετσιγρώνω* = ζαρώνω. — *γουδῶ* = σπρώχνω. — *σουπελέντισε* (σουπελεντίζω) = ὑποψιάστηκε. — *τά* = τί θά. — *πεσιτάθκα* (πεσιταίνουμε) = κουράστηκα.

7. Τὸ πιστὸ τσιράκ'

Ἐνα γαιρὸ κι' ἕνα ζαμάν' γήδανα ἕνας πρραματευτής, καὶ γεῖχε ἕνα τσιράκ'. Γεῖχε καὶ μνιὰ μοναχοκόρ'. Τὸ τσιράκ' γήδανα πολὺ ἔξυπνο καὶ τὸ γαπούσανα πολὺ. Τὸ τσιράκ' γάλψε τ' ἀφειδικοῦ τ' τὴ θεγατέρα. Μιὰ μέρα κεῖ πὺ δούλευανὰ ἔς τὸ πρραματευτάδκο τῶστειλανὰ νὰ παραγγείλ' καβέδες ἔς τὸ βλαινὸ τὸ γαβειζῆ. Ὁ καβειζῆς δὲ γήδανα ἔς τὸ μαγαζί. Κάδανα μέσα ἕνας ἀγᾶς πὲ τὸ σαρίκ'. — Καλὴ μέρα, ἀγᾶ; — Καλὴ μέρα τὸ παιδί.

Ἦ' αὐτό, πὲ κεῖνο ἀνοιξανὰ χωρατὰ πὲ τὸν ἀγᾶ, γιατί ἀγοῦσε ὁ καβειζῆς καὶ πιάσκανά φίλοι. Ἄμα γῆρε ὁ καβειζῆς λέει τὸ τσιράκ' τῆ πρραματευτῆ ἔς τὸ γαβειζῆ:—Κάν' μας δυὸ καβέδες νὰ πιούμ' πὲ τὸν ἀγᾶ. Ὁ ἀγᾶς δὲ δὸ δέχκε. — Γιατὶ νὰ μὲ κερᾶς ἔς καβέ, ἄλλ' φορὰ πὺ μὲ γεῖδες καὶ μὲ κερνᾶς καβέ; γεῖπε. — Σὲ γεῖδα τώρα, τὸν λέει τὸ τσιράκ' κι' ἔγιναμ' τώρα φίλοι. — Ἄς πιούμ' κι' ἕνα δικό σ' καβέ, λέει, γιατί ἕνας καβές ἀξίζ' ἕκατὸ λίρες γιὰ μᾶς. Ἦπτε τὸ γαβὲ ὁ ἀγᾶς, οκώθηκε καὶ διάβκε.

Μνιὰ μέρα τὸ κορίτ' τῆ πρραματευτῆ λέει ἔς τὴ μάννα τ':—Ἐγώ, μάννα, τὸ τσιράκ' μας τὸ γαπῶ καὶ θέλω νὰ μὲ τὸ πάρετε γιὰ ἄδρα. — Πῶς ἠορεῖ νὰ γέν', αὐτό, κορίτσι μ', μνιὰ ἀροχοκόρ' νὰ παρ' ἕνα φτωχοπαίδ'; Λέει ἢ μάννα. Τὸ βράδ' ὅδε γῆρε ὁ ἄδρας δὴς ἕκατσε καὶ τῆς τὰ γεῖπε.

Ὁ πρραματευτῆς γυρίζ' καὶ τὴν λέει:—Γώ, γυναίκα τὸ παιδί τὸ γάψα. Ἐχ' πολὺ καιρὸ πὺ θέλω νὰ σὲ τὸ πῶ καὶ σκιαζουμ'. Πιάν' τὴ νύχτα ὁ πρραματευτῆς καὶ βάν' μέσ' σὲ μνιὰ κεσιγὰ διακόσιες λίρες. Γιὰ νὰ δεινεδίσ'

τὸ παιδί ἂν ἔν' τίμιο, πααίν' νύχτα ἔς τὸ νοδὰ τῆ παιδιοῦ καὶ τὸ λέει:—Θὰ πᾶς ἔς τὴ Μπόλη, ἔς τὸ μεγάλο μαγαζὶ πὺ ψουνίζουμ' νὰ δώσ ς αὐτὸ τὸ γράμμα κι' αὐτὴ τῆ γεσγιά καὶ νὰ πάρος τὸ προᾶγμα καὶ νὰ δὸ φέρος. Ἄμα κάνας αὐτὰ πὺ σὲ λέγω θὰ πάρος ἕνα βαξίς' πὺ δὲ δὸχ' ἔς οὔτε ἔς τὸ νοῦ σ'.

Τὸ παιδί κατάλαβε πὺ θέλνα νὰ δὸ δοκιμάσνα. Παίρνει τῆ γεσγιά καὶ τὸ γράμμα καὶ διαβαίν'. Ἐς τὸ δρόμο πὺ πῆγαινε γήδανε νὰ περάσ' ἕνα βουνό. Ἄμα πῆγε ἔς τὸ βουνό τὸ πιάσνα οἱ κλέφδες. Οἱ κλέφδες ὅποιονα ἐπιανανὰ τὸν ἔσφαζανά. Ἐπιασανὰ τὸ παιδί καὶ τὸ πάνα μέσ' ἔς ἕνα μαγαρὰ νὰ τὸ σφάξνα. Τότες τὸ παιδί ἀρκίνσε νὰ τσιρίζ' καὶ νὰ λέει:—Οἱ παράδες δὲν ἔν' δικοίμ' ἔν' τῆ πασᾶ καὶ τὶς πάγω βαξίς' ἔς τὸ σουλτάνο. Οἱ κλέφδες ἄμα ἄκσανα τὸ ὄνομα τῆ σουλτάνου φωνάζνα τὸ γαπετάνιο τς καὶ τὸ λένα. —Σταθῆτε νὰ διοιῦμ' τί γίνεται δῶ, λέει ὁ καπετάνιος. Πάει κοδά, γλέπ' τὸ παιδί, τὸ παίρν' πὲ τὸ χέρ' καὶ τὸ παγαίν' κόμα μέσα καὶ καθίζνα καὶ τὸ ρωτᾶ: —Μὲ γνωρίζς ἔμένα; Τὸ παιδί σάστσε. —Λὲ σὲ γνωρίζω τὸν λέει. Τότες ὁ καπετάνιος φωνάζ' τὶς ἀθροπ' δου καὶ λέει:— Δῶστε τῆ παιδιοῦ τὶς παράδες. Δῶστε το κι' ἕκατὸ λίρες βαξίς' γιὰ τὸ γαβὲ πὺ μὲ κέρασε μνιὰ φορὰ ἔς τὸ γασαβά. Καπετάνιος γήδανα ὁ ἀγᾶς πὺ κέρασε τὸ γαβὲ τὸ παιδί. Τὸ παιδί ἄμ' ἄκσε τὰ λόγια τὸ νούνισε. Τὸ δίν' κι' ἕνα ἀθροπο μαζί ὁ ἀγᾶς νὰ πάνα ἔς τὴ Μπόλη. Τὸ παιδί ψούνισε τὶς τρακόσιες λίρες. Ἄμα γύρσε, κατάλαβε τ' ἀφεδικό τ' πὺς γήδανα πιστὸ καὶ τὸ ἔκανε γαβρὸ ἔς τὴ θεγατέρ' τ'.

Ἐξησανα καλὰ καὶ μεῖς καλύτερα.

γεσγιά (ἦ) = ἡ χρηματοσακκοῦλα.—**δενιεδίξω**=δοκιμάζω.—**μαγαρᾶς** (ὀ)=τὸ σπήλαιον.—**νουνίζω**=θυμοῦμαι.

8. Ὁ βασιλὲς κι' ὁ Ἀραβος

(Ἀφήγηση Νικολ. Δάψου ἐτῶν 63, ἀγρόματου)

Ἐνα γαιρὸ κι' ἕνα ζαμάν' γήδανα ἕνας βασιλὲς. Μιὰ μέρα πῆγε στὸ κυνήγ'. Κοδά ς' ἕνα βοταμὸ κἀνδαν ἕνας γέρος. Ἐγραφε πὰ σὲ κάτ' χαρτόπλα καὶ τᾶρριχνε ἔς τὸ βοταμὸ Ὁ βασιλὲς γεῖδε τὸ γέρο καὶ τὸν ρώτσε:

— Τί γράφς' γέρο, πὰ ἔς τὸ χαρτὶ καὶ τὸ ρίχνεις ἔς τὸ βοταμὸ;

— Γράφω τῆ κόσμου τὶς τύχες καὶ τὶς ρίχνω μέσα. Θὰ πάν' γῆ κάθε μιὰ κεῖ πὺν ταιριγιάζ'.

— Γράψε. γέρο, ἔχω κι' ἐγὼ ἕνα κορίτσ' καὶ νὰ μὲ πῆς τὸ τυχερό τ'.

Ἐγραψε ὁ γέρος τὸ χαρτόπλο, τᾶρριξε ἔς τὸ βοταμὸ καὶ γεῖπε τὸ βασιλέ: «Τὸ τυχερὸ τῆ κοριτσιοῦ σ', βασιλέ μ', γεῖναι καλό. Βασιλοκὸρ' γεῖναι, βασιλίσσα θὰ ἔν', ἄδρα Ἀραβο θὰ πάρ'».

Γέλασ' ὁ βασιλὲς καὶ διάβκε. Πάῖσε ς' τῆ βολιτεία, τὸ γεῖπε καὶ ἔς τῆ βασιλίσσα. Καρσι' ἔς τὸ παλάτ' τῆ βασιλὲ γήδανα ἕνας βακάλς γεῖχε ἕνα τσιράκ'. Μαῦρος Ἀραβος γήδανα τὸ τσιράκ'. Τὸ κορίτσ' τῆ βασιλὲ ἐρωτεύτηκε ἔς τὸν

Ἄραβο. Ὁ βασιλεὺς ὄδες ἔμαθε τὸ σεβδὰ τῆ κοριτσιοῦ τ' ἐξόρισε πὲ τῆ βολι-
τεία τὸ τσιράκ'. Πῆρε τὸ δρόμο ὁ Ἄραβος καὶ διάβκε. Κεῖ πὸν περπατοῦσε
γηῦρε ἓνα γέρο. — Καλὴ μέρα, γέρο. — Καλῶς τὸ παλλκάρ'. — Ἐδῶ κοδά,
γέρο, δὲν ἔν' καμινὰ βρούσ' νὰ πγιοῦμ' νερό ;— Ἐν' παιδί μ', τὸν λέγ' ὁ γέ-
ρος, ἀλλὰ θὰ δῆσ-ς τὸ χέρ' σου πὲ τὸ μαδῆλ' καλὰ καὶ θὰ πέσ-ς νὰ πλυθῆς
μέσα 'ς τὴ βρούσ' ὄχ' νὰ πγῆς. Γύστερα θὰ πᾶς πάρα βοροστέ, θὰ βοῆς ἄλληνα
βρούσ'. Πὲ κείνηνα νὰ πγῆς.

Διάβκε ὁ Ἄραβος, βοῆκε τὴ βορώτη τὴ βρούσ' καὶ πλύθηκε· ἔγινε χρουσό
παιδί· ξεμαύρισε. Μόν' στὸ δῆμα ἔμνησκε μαῦρο. Ἐφτασε 'ς τὴ δεύτερη τὴ
βρούσ' καὶ γήπιε νερό. Ἄμα γήπιε νερό, γεῖδε τὰ μοῦτρα τ' πὸν γῆδαν'
ἄσπρα. Γύρσε πάλε 'ς τὸ γέρο. — Ποῦ πᾶς, παιδίμ' ; τὸν ρωτᾶ ὁ γέρος.
— Πάγω νὰ βοῶ δουλειά.— Γύρσε πίσ' καὶ πήγαινε κεῖ πὸν γῆσνα καὶ κάθσε
ὄξω πὲ τὸ μαγαζὶ καὶ θὰν εὔρης δουλειά

Τὸ παιδί ἄκσε τὸ γέρο, γύρσε πάλε καὶ κάθσε πῶξω πὲ τὸ μαγαζὶ. Τὸ
ρώτηξενα τ' ἀφεδικά :— Πὲ ποῦ ἔρχεσαι καὶ τί θέλς ἐδῶ ;— Θέλω δουλειά,
λέει. — Δὲν ἔρχεσαι σὲ μᾶς ἓνα τσιράκ' ;— Ἐρχομ' τις λέει τὸ παιδί.

Τὸ πήρανα τὸ παιδί τσιράκ'. Δὲν τὸ γνώρσανα πὸν γῆδανα τὸ πρῶτο
τὸ τσιράκ'. Ἀρχίνησε τὸ παιδί νὰ δουλεύ'. Τὸ ἀφεδικὸ τὸ γήλεγε :— Πάρε
τις σισέδες καὶ πάν' πὲ κάτου καὶ φέρε ρακί. Τὸ παιδί πήγαινε κόμα καλὰ
πὲ κείονα πὸν ξαίρ'. Τ' ἀφεδικὰ τὸ ἄρσαν. Γεῖχανα τὸ παιδί χρόνια πολλά.
Ἡ βασιλοπούλα ἐρωτεύτηκε πάλε τὸ τσιράκ' καὶ γεῖπε 'ς τὸ βατέρα τς :— Γαπῶ
τὸ τσιράκ' αὐτηνοῦ τῆ βακάλ'. Ὁ πατέρας τς τὴν γεῖπε :— Θὰ σὲ πάρουμ'
ἓνα βασιλόπαιδο, ὄχ' τὸ τσιράκ'. — Τίποτα, λέει, αὐτόνα θὰ πάρω. Γεῖπανα
ὁ πατέρας κ' ἡ μάννα :— Ἀφοῦ τὸν θέλ' ἄς τὸν βάρ'. Ἔτσι ἔγινε.

Μιά μέρα ὁ βασιλεὺς τις πῆρε νὰ γυρίονα μέσα 'ς τις βαξέδες, νὰ δγιοῦνα
τῆ βασιλέ τὰ καλά. Γεῖπε ὁ βασιλεὺς :— Δγῆς ὁ γέρος πὸν γήλεγε πὸν θὰ ἔβαινε
τὸ κορίτσι μ' ἄδρα Ἄραβο καὶ πῆρε αὐτόνα τὸ χρουσόνα ! Λέει ὁ γαμπρὸς
τῆ βασιλέ. — Μάλιστα, βασιλέμ', Ἄραβο πῆρε. Ἐλυσε τὸ μαδῆλ' πὲ τὸ χέρ'
τὸ δημένο κι' ἔδειξε τὸ λουρὶ τὸ μαῦρο. Γεῖπε τότες ὁ βασιλεὺς :— Καὶ τῶ ὄδι
Ἄραβο πῆρε. Τὸ γραμμένο ἄγραφο δὲ γίνδαι.

καρσι=ἀντίκρου.—δῆμα (τὸ)=τὸ δέσιμο.—σισέ (ἡ)=ἡ φιάλη.

9. Ὁ φιλόξενος

(Ἀφήγησι Γεωργ. Πόντινιου ἐτῶν 60 ἀγράμματος)

Γῆδανα ἓνα ἄδρόγυνο. Ὁ ἄδρας γῆδαν λιγάκ' ἀχμάκς. Γῆ γυναῖκα πο-
νηρή. Γῆδανα φτωχό, δὲν γεῖχανα νὰ φάνα. Ὁ ἄδρας ὄδες ἔγλεπε κανεῖνα
ξένονα ἔβαινε μουσαφίρ' 'ς τὸ σπίτι του, ἀλλὰ δὲ γεῖχε τί νὰ δόνε φιλέψ'
'ς τὸ σπίτι πὸν τὸν πήγαινε. Γῆ γυναῖκα δροπιάζδανα πὸν δὲ γεῖχε νὰ τὸν
δώσ' νὰ φάγ'. Ὅδε διάβαινε ὁ μουσαφίρς πὲ τὸ σπίτι γήλεγε τὸν ἄδρα τς :

—Τὶ φέρον'ς τὸν ἕνα καὶ τὸν ἄλλονα, ἔμεῖς δὲν ἔχομε' τί νὰ γένουμ'. Ἐν' ἀροπῆ πού δὲν ἔχομε' νὰ δώσουμ' νὰ φάνα. Γιὰ νὰ κάν' τὸν ἄδρα τς νὰ βαργεστήσ' π' αὐτὸ τὸ ταβιγιέτ' γηῦρε τὸ τζαρέ. Δανείσκει πὲ τὴ μάννα τς πὲ τὴ γειτόνσά τς παράδες, ἀλεύρ' καὶ ἄλλα καὶ χαζιολάτσε ἕνα φαγὶ νὰ φάνα. Λέει τὸν ἄδρα τς: — Ἄμα εὔρης κανένα τώρα φέρε νὰ τὸν φιλέψουμ'. Εἶβκε καὶ κεῖνος ὄξω καὶ γηῦρε ἕνα πὲ ξένο χωριό. Τὸν πῆρε τὸν πῆγε 'ς τὸ σπὶτ'. Γῆ γυναῖκα τὸν γεῖπε τὸν ἄδρα τς:—Νὰ τώρα, ἄδρα, δγέ, πὼς ἔχομε' φαγὶ, νὰ καὶ ἕνα γρόσ' νὰ πάρος μιὰ ὀκᾶ κρασί. Σηκώνεται ὁ ἄδρας καὶ πάν' νὰ πάρ' κρασί.

Γῆ γυναῖκα κατέβασε τὸ σισὲ πὲ τὸ λάδ' καὶ ἔλειψτε ἕνα ξύλινο γουδό-χερο πὲ λάδ'. Ὁ ξένος τὸν φάνκε θαυμαχτικὰ τὸ πρᾶμα καὶ ρωτᾶ τὴ γυναῖκα κείνηνα.—Γιὰ ποιὸ λόγο τὸ ξύλο τὸ λείψτε λάδ';— Ἐμεῖς ἔχομε' ἐν' ἀδέτ' δῶ πέρα καὶ τὸ μουσαφίρ' τὸν φιλεύουμ', τὸν κερνοῦμ' καὶ τὸ χώνουμ' καὶ 'ς τὴ βουρίδα τ' αὐτό.

Τὸ γεῖδε χοδρὸ ὁ ξένος, ποκρῦφεψε τὴ γυναῖκα κι' ὄδας πῆγε 'ς τὸν ἄλλονα νοδᾶ, σκώθ'κε καὶ διάβκε. Μόν' διάβκε κεῖνος, ὁ ἄδρας δὲς γῆρε πὲ τὸ κρασί 'ς τὸ χέρ'.—Ποῦν, γυναῖκα ὁ μουσαφίρς;— Ὁ μουσαφίρς διάβκε καὶ πῆρε τὴ μηλίνα καὶ τὸ φαγὶ. Κάκωσε ὁ ἄδρας καὶ λέει:— Φέρ' τὸ ψωμί νὰ κόψω μιὰ γούγια νὰ πάν' νὰ τὸν φτάσω νὰ βουτήσω κι' ἐγώ. Τὸν γεῖδε εἰς τὸ δρόμο καὶ φώναξε. Μὰ ὁ ξένος θάρειπε πὸν γεῖχε τὸ γουδόχερο 'ς τὸ χέρ' καὶ κόσενε πὸν πολύ. Αὐτὸς φώναξε:— Στέκα νὰ βουτήσω καὶ γὼ τὴ βούκα μ' μιὰ φορᾶ. Λέει ἐκεῖνος:— Σὰ μὲ φτάσς βούτσετο καὶ δυό. Κι' ἔφενε πὸν πολύ.

ἀχμάκς=ἀθῶος, μαλακός, ἀφελής.—**ταβιγιέτ** (τὸ)=συνήθεια.—**τζαρές**=ὁ τρόπος.—**χαζιολάτσε**=ἐτοίμασε.—**σισὲς**=ἡ φιάλη.—**ἀδέτ** (τὸ)=ἡ συνήθεια.—**ποκρῦφεψε**=παρεφύλαξε κρυφά.—**γούγια** (ἡ)=ἡ γωνία τοῦ ψωμιοῦ.—**πουρίδα** (ἡ)=ὁ προκτός.

10. Ὁ Εὐρετάκς

(Τὸ ὑπηγόρευσε ὁ Βασίλειος Σ. Ταπεινός, ἐτῶν 70, ἀγράμματος).

Ἐνα γαιρὸ κι' ἕνα ζαμάν' γεῖχε ἕνα βραματευτῆ κι' ἔδρεχε 'ς τὰ χωριά καὶ πουλιοῦσε βασμάδες. Σ' ἕνα χωριὸν γεῖχε κονάκ' 'ς ἕνα φτωχὸ σπὶτ' πὸν κόνενε. Ἐπειδὴ ὁ φτωχὸς γεῖχε ἕνα νοδᾶ καὶ γεῖχε καὶ παιδιὰ δὲ χωργιούδανα. Γῆ γυναῖκα τῆ φτωχοῦ γήδανα γαστρομέν'. Κεῖνο τὸ βράδ' πὸν πῆγε ὁ βραματευτῆς γῆρε γῆ ὄρα νὰ γεννήσ' τῆ φτωχοῦ γῆ γυναῖκα. Τὸν γεῖπαν τὸ βραματευτῆ νὰ ξίβ' πὲ τὸ νοδᾶ ὄξω νὰ γεννήσ' γῆ γυναῖκα.

Ὅταν γεννήθηκε τὸ παιδὶ πῆγαν γοῖ Τύχες καὶ ρωτήθηκαν μεταξύ τς τὰ τὸ γράφνα. Ὁ βραματευτῆς ἄκσε καὶ γεῖπε νὰ τὸ γράφνα καλὰ νὰ ζήσ'. Γοῖ Τύχες ἄκσανα τὸ βραματευτῆ πὸν γεῖπε νὰ τὸ γράφνα καλὰ νὰ ζήσ' καὶ

γείπανα :—Νὰ φάγ' τὸ βιὸ τῆ πραγματευτῆ. Ὁ πραγματευτῆς ἄμ' ἄκσε αὐτὸ τὸ λόγο δὲ δὸ δέχκε. Γήθελε τὸ παιδί νὰ τὸ γοράσ' καὶ νὰ τὸ χάσ' νὰ μὴ φάγ' τὸ βιὸ τ'. Παρακάλεσε τὸ φτωχόνα καὶ τὴ γυναῖκα τῆ φτωχοῦ νὰ τὶς δώσ' παράδες ὅσες θέλνα νὰ ζήσνα τᾶλλ' τὰ παιδιὰ πῶχνα καὶ τὸ παιδί αὐτὸ νὰ τὸ πάρ'. Τοὺς καναδίρτσε, τοὺς δῶκε παράδες καὶ πῆρε τὸ παιδί. Νέβκε πὰ 'ς τ' ἄλογο, πῆρε καὶ τὸ παιδί καὶ διάβκε.

Ἐν τὸ δρόμο πὸν πήγαινε γηῦρε ἓνα μεγάλο τσουρούμ' κι' ἔρριξε τὸ παιδί μέσα νὰ τὸ φάνα τ' ἀγορμικά. Ἐνας τσοβάνς σὲ κείνο τὸ μέρος ἔβροσκε τὰ πρόβατά τ'. Ἐμαθε μνιὰ κατσίκα καὶ πήγαινε μέσα 'ς τὸ τσουρούμ' καὶ βύζαινε τὸ παιδί. Ὁ τσοβάνς γεῖχε σταλιὸ κοδά.

Γῆ κατσίκα γήδανα μνιανῆς γοιάς. Πήγαινε τὸ βράδ' 'ς τὸ σπít' καὶ δὲ γηῦρισκε γάλα γῆ βάβω καὶ νείδιζε τὸ τσοβάν : — «Ποιὸς ἀομέγ' τῆ γκατσίκα μ'» ; γήλεγε γῆ βάβω.

Ὁ τσοβάνς φύλαξε τῆ γκατσίκα νὰ δγῆ τί γίνται. Ταμάμ' γῆρτε γῆ ὦρα του, γῆ κατσίκα πῆγε κουδήθηκε μέσα 'ς τὸ τσουρούμ'. Κόσεψαν ὁ τσοβάνς καὶ γῆ βάβω καὶ σέπκανα νὰ δγιοῦν τί γίνται. Ὁδες πήγανα γείδανα τὸ παιδί πὸν τὸ βύζαινε γῆ κατσίκα. Γῆ βάβω γεῖπε :—Χαζίρκα τὸ γηῦρα τώρα τὸ παιδί, θὰ τὸ πάρω νὰ βυζάν' 'ς τῆ γκατσίκα νὰ τὸ τρανέψω.

Τὸ τρανέψε τὸ παιδί γῆ βάβω κι' ἔγινε παλλκάρ'. Ὁ πραγματευτῆς πῆγε 'ς τὸ χωριὸ πὸν γήδανα γῆ βάβω, πῆγε 'ς τὸ σπít' τῆς βάβως καὶ ἀκούει πὸν φωνάζ' τὸ παλλκάρ' δης : «Εὐρετάκ'». Ὑποψιάστηκε ὁ πραγματευτῆς καὶ ρώτσε γιὰτί νὰ τὸ λέγη Εὐρετάκ'. Ἡ βάβω τὸν γεῖπε πῶς τὸ γηῦρε καὶ τὸ τρανέψε. Πειράχκε ὁ πραγματευτῆς καὶ θέλ' τὸ παιδί νὰ τὸ χάσ' πάλ'. Λέει τῆ βάβω : — Νὰ μὲ τὸ δώσ'ς τὸ παιδί σ' νὰ τὸ δώσω ἓνα γράμμα, νὰ τὸ δώσω καὶ παράδες νὰ πάη 'ς τὸ σπít' μου. Γῆ βάβω δὲ δὸ δέγδανα νὰ ξεμακραίν' τὸ παιδί 'πὲ κοδά δης. Τῆ καθήρτσε ὁ πραγματευτῆς καὶ δῶκε γράμμα τὸν Εὐρετάκ' νὰ τὸ πάν' 'ς τὸ σπít' δου. Τὸ γράμμα ἔγραφε : «Αὐτὸ τὸ παλλκάρ' πὸν σᾶς στέλνω νὰ τὸ χάστε».

Ἐμα ἔβαινε στὸ χωριὸ τὸ παιδί, ἡ θεγατέρα τῆ πραγματευτῆ γήδανα 'ς τὸ παραθύρ'. Ἐπειδὴ γύρευε τὸ σπít' τῆ πραγματευτῆ, κατίβκε γῆ θεγατέρα καὶ πῆρε τὸ γράμμα. — Ἐλα 'πὸ μέσα καὶ κάτσε, λέγει. Πήγανα, ἀνοιξανα τὸ γράμμα γῆ θεγατέρα καὶ γῆ μάννα καὶ τὸ διάβασανα. Ἐγραφε νὰ χάσνα τὸ παιδί' ἐκεῖνες λυπήθηκαν. Λέει γῆ θεγατέρα : — Δὲν ἔν' κοῖμα νὰ χάσουμ' τέτοιο παλλκάρ' ; Νὰ τὸ πάρουμ' γαβρό. Γύστερα ὅσο νὰ νᾶρτ' ὁ babās τὸ στεφάνωσανὰ κι' ὅλα.

Μὲ πολὺν γαιρὸ γύρσε πὲ τὸ ταξειδ' δου ὁ πραγματευτῆς. Ἄμα κόδαψε 'ς τὸ σπít' δου, ἄκσε νὰ τραγουδῆ ἓνας καὶ μοιάζ' ἡ φωνὴ τῆ Εὐρετάκ'. Λέγει 'πὲ τῆ ἰδέα του :—Μοιάζ' ἡ φωνὴ τῆ Εὐρετάκ', μὰ κείνος ἔν' χαμένος ὡς τώρα. Ὁδε πῆγε μέσα 'ς τὸ σπít' δου καὶ γεῖδε τὸν Εὐρετάκ' ζουδανό, λέγ' τῆ γυναῖκα τ' :

- 3 —Καὶ σὺ μικρὴ καὶ γὼ μικρὸς Θεγὸς νὰ μᾶς ταιριγιάσει,
νὰ κάνουμε κι' ἓνα μικρὸ ἐμᾶς τὰ δυὸ νὰ μνοιάσει.
- 4 —Ἄρχισε, γλῶσσα μ' ἄρχισε δυὸ λόγια νὰ μιλήσεις,
τὴ βικραμένη μου καρδιά ὀλίγο νὰ δροσίσεις.
- 5 —Καρδιά μ' ἀπαρηγόρητη, παρηγοριά ἀτὴ σου,
ἄλλες πολλὲς τὸ πάθανε δὲν εἶσαι μοναχὴ σου.
- 6 —Ὁ ἔρωτας τὸν ἄθρωπο πῶς τὸ γατασκευάζει,
καρδιά σὰ δὸ τριαντάφυλλο τὴ γάνει καὶ χτικιάζει.
- 7 —Μὲ ἔκανες καὶ ἔγινα στρώνω καὶ δὲ γοιμουμαι
καὶ τὸ σταυρὸ χριστιανὸς νὰ κάνω δὲ θυμουμαι.
- 8 —Θέλω ν' ἀνέβω ἀψηλὰ τούρκικα νὰ φωνάξω:
τὴ βίστη μ' καὶ σταυρὸ μ' γιὰ σένα θὰ τὰ χάσω.
- 9 —Νὰ μὴ χαρεῖς τὰ μάτια σου, νὰ μὴ χαρεῖς τὸ φῶς σου,
νὰ λαχταρήσεις γιὰ νερὸ κ' ἢ θρύση νᾶναι ἠρός σου.
- 10 —Περιστερᾶκι τ' οὐρανοῦ κατέβη κάμε κρίση,
γὴ ἀγάπη μου πέδε χρονῶ θέλ' νὰ μὲ πεχωρίσει.
- 11 —Τ' ὥρα γαλὴ ἔναι πικρὸ, σ' ἀφίνω γειὰ φαρμάκι,
τὸ καλωσιορίστισμα ἔναι χαρὰ κι' ἀγάπη.
- 12 —Καὶ δῶ ξένος καὶ κεῖ ξένος κι' ὅπου νὰ πάγω ξένος,
καὶ πεῦ νὰ πάγω νὰ σταθῶ παράωρα ὁ καημένος.
- 13 —Μήπως ἐγὼ γεννήθηκα ὅς τὰ φίδια καὶ φοβᾶσαι
καὶ δὲ μοῦ παίρνεις μνιὰ βραδυὰ στὴ γλίνη τοῦ κοιμάσαι;
- 14 —Βρέξε Θεγέ μου, μνιὰ βροχὴ καὶ χεῖμασε καρύδια,
νὰ ἔρτει τὸ πουλάκι μου ἀπὸ τὰ κεραμῖδια.
- 16 —Θέλω νὰ γεῖμαι ἔμορφο, νὰ γεῖμαι παλλικάρι,
νὰ τραγουδῶ καὶ ἔμορφα δὲ θέλω ἄλλη χάρη.
- 17 —Ψωμί νὰ γεῖχα νᾶτρωγα καὶ ροῦχα νὰ φοροῦσα,
καὶ τὴ δουλειὰ δὲν ἤθελα, μόνο νὰ τραγουδοῦσα.
- 18 —Θέλω νὰ γεῖμαι ἔμορφη κι' ἀρχόντισα μεγάλη,
νὰ τραγουδῶ καὶ ἔμορφα, δὲ θέλω ἄλλη χάρη.
- 19 —Τὸ ψωμί τὸ σιμιτένιο πὲ τὸ μέλι ζυμωμένο,
πὲ τὸ μέλι ζυμωμένο, πὲ τὸ ζάχαρι πλασμένο,
- 20 —Μήπως ἐγὼ δὲν ἤμνα νιός, δὲν ἤμνα παλλικάρι,
μήπως καὶ γὼ δὲν ἔδρεξα νύχτα μὲ τὸ φεγγάρι.
- 21 —Ἄγγελοι σὲ βαφτίσανε, ἢ Παναγιὰ νουνά σου,
γιὰ τοῦτο σὲ φωνάζουνε Μαρῖα τῶνομά σου.
- 22 —Κοιμήθηκα καὶ ξύπνησα καὶ κούβησα ὅς τὸ δοῖχο,
καὶ ξέχασα τὰ λόγια μου ποῦχα νὰ σὲ συνδύχω.
- 23 —Ὅποιος μ' ἀκούσ' ποῦ τραγουδῶ θαρεῖ τραγούδια λέγω,
γὼ λέγω τὰ παράπονα μ' καὶ κάθουμαι καὶ κλαίγω.

- 24 —Καὶ πῶς βορῶ νὰ θεωρῶ ποῦσαι μέσα κλεισμένη,
τὴ Γουριακὴ βγαίνεις, κυρά μ', πέρδικα πλουτισμένη.
- 25 —Καὶ πέρδικα εἶμ' ἐγώ ;
—Πέρδικα δὲ γεῖσαι σύ, γεῖν' τὰ καμώματά σου,
μὲ ἔφαγαν, μὲ κόρωσαν αὐτὰ τὰ ψέματά σου.
- 26 —Καὶ ψεύτρια εἶμ' ἐγώ ;
—Σὺ ψεύτρια δὲ γεῖσαι, ἐγὼ τὸ ψέμα λέγω,
ἐγὼ γιὰ τὸ κορμάκι σου μέρα καὶ νύχτα κλαίγω.
- 27 —Καὶ τί κλαῖς ;
—Κλαίγω γιὰ τὸ κορμάκι σου ποῦναι φιλὸ σὰ σύρμα
καὶ γὼ θὰ πὰ νὰ σκοτωθῶ καὶ σὺ θὰ χεῖς τὸ κρίμα.
- 28 —Φοβοῦμαι
—Ἐσὺ φοβᾶσαι, μάτια μου, καὶ γὼ λιποθυμάω,
κι' ἄ δὲ σὲ πάρω, μάτια μου, θὰ πέσω ν' ἀποθάνω.
- 29 — Πῶς θὰ μὲ πάρῃ ;
—Σὲ παίρνω ἀπ' τὸ σπιτάκι σου ποῦ καθερίζεις ρίζι,
ἀγάπα τον αὐτὸ τὸ νιὸ ἀποῦ σὲ τριγουρίζει.
- 30 —Καὶ παιδὲς μὲ τριγουρίζει ;
—Σὲ τριγουρίζουνα πολλοί, μὴν ἀγαπᾶς κανένα,
καὶ σὰ γαπήσεις ἄλλονα δὲ θᾶναι σὰν ἐμένα.
- 31 —Καὶ τί γεῖσαι σύ ;
—Γεῖμαι φτηνός, γεῖμαι λιγνός, γεῖμ' ὄρφανοθρεμμένος,
βάνω τὸ φέσι μου στραβὰ σὰ βολυχαῖδεμένος.
- 32 —Καὶ ποιὸς σὲ χἀίδεψε ;
—Μὲ χἀίδεψε γῆ μάννα μου, ὅταν ἤμνα μικράκι,
μὲ βάνε 'ς τίς ἀγάλες τῆς καὶ μ' ἔδινε βυζάκι.
- 33 —Γιατατί σὸ δίνε τὸ βυζάκι ;
—Μὲ τῶδινε, πουλάκι μου, διὰ νὰ μὴ νυστάζω,
κι' ἐνύσταξα καὶ πλάγιασα ἀπὰ 'ς τὰ γόνατά σου,
δὲ μ' ἄφισες νὰ κοιμηθῶ μὲ τὰ καμώματά σου.
- 34 —Ἐχει σταφύλι ροζακί, κρουστάλλινο κεράσι,
τὰ δρόγονο ποῦ στήνεται ν' ἀσπρίσει νὰ γεράσει.
- 35 —Νᾶχα τὸν οὐρανὸ χαρτί, τὴ θάλασσα μελάνι,
τὰ δέρτια τῆς καρδούλας μου νὰ γράψω δὲ μὲ φτάνει
- 36 —Αὐτὸ τὸ σπίτι τ' ἀψηλὸ τὸ κοκκινεθαμμένο,
νὰ μ' ἀξιώσει ὁ Θεγὸς νὰ χαίνω καὶ νὰ βγαίνω.
- 37 —Ὁ ξένος μέσ' τῆ ξενιτειᾶ σὰ δὲ πουλὶ γυρίζει,
σὰ ρωσικὸς βασιλικὸς ἀνθεῖ καὶ δὲ μυρίζει.
- 38 —Σὺ γεῖσαι τὸ σταφύλι καὶ γὼ τὸ τσάβουρο,
νὰ σὲ φιλῶ 'ς τὰ χεῖλη καὶ σὺ 'ς τὸ μάγουλο.

- 39 — Ἐλα νὰ σὲ φιλήσω καὶ λήγορα νὰ πᾶς,
νὰ μὴ σὲ δγισοῦν ὁ κόσμος καὶ ποῦν πῶς μ' ἀγαπᾶς.
- 40 — Ἐλα νὰ σὲ φιλήσω, μελαχροινούλα μου,
νὰ σθύσω τὸ γιαγκίνι πῶχει ἢ καρδούλα μου.
- 41 — Πέρασα καλησπέρια μάννα καὶ θυγατέρα,
γὴ μάννα γῆδαν πέρδικα γὴ κόρη περιστέρα,
- 42 — Βασιλικὸν ἐφύτευσα ἐπάνω ᾿ς τὸν ἀσδέστη,
γιὰ νὰ περνοῦν οἱ ἔμορφες νὰ λέν Χριστὸς ἀνέστη.
- 43 — Χριστὸς ἀνέστη, μάτια μου, κι' ἔλα νὰ φιληθοῦμε,
κι' ἄν δὲ σ' ἀρέσει τὸ φιλί, ἔλα νὰ κοιμηθοῦμε.
- 44 — Ὁ αὐτὸ τὸ σπίτι τ' ἀψηλὸ πῶχει ᾿ς τὴ μέση βούλλα,
ἄλλοι φιλοῦνε τὴ γυρά καὶ γὼ φιλῶ τὴ δούλα.
- 45 — Νὰ μὴ βερηφανεύεσαι ποὺ ξαίρ'ς πολλὰ τραγούδια,
᾿ς τὸ Κασαβᾶ¹⁾ σὲ κοίταζα ποὺ φύλαγες γαδούρια.
- 46 — Ὁ οὐρανὸς συνέφιασε πάλι θέλει νὰ βρέξει
καὶ μένα γὴ ἀγάπη μου πάλε θέλει νὰ παίξει.
- 47 — Πολλὲς φορὲς μεσάνυχτα ξυπνῶ μὲ τὸν ἀγέρα,
γλέπω τὸ στήθος ἀνοιχτὸ θαρῶ πῶς εἶναι μέρα.
- 48 — Ἄς γῆξιρα νὰ τραγουδῶ, νὰ παίζω καὶ τὴ λύρα,
νὰ κατεβάζω ἔμορφες ἀπὸ τὰ παναθύρια.
- 49 — Ἀγάπα με νὰ σ' ἀγαπῶ καὶ θέλε με νὰ θέλω,
γιατὶ θὰ νᾶρτ' ἕνας καιρὸς νὰ θέλεις νὰ μὴ θέλω.
- 50 — Ἀγάπα με, πουλάκι μου, ὡς μ' ἀγαποῦσες πρῶτα,
τὴ κόσμου λόγια μὴν ἀκοῦς μόν' τὴ γαρδιά σου ρῶτα.
- 51 — Τί ἔμορφα χορεύει τὸ πρῶτο τὸ πουλί,
μὰ φαίνεται νὰ ἔναι γὴ μάννα του καλή.
- 52 — Ὁ γήλιος βασιλεύει ᾿ς τὰ παραθύρια σου,
καὶ σὺ, διαβολοκόρη, βάφεις τὰ φρύδια σου.
- 53 — Ὁ γήλιος βασιλεύει ᾿ς τὴ δαβακέρα σου,
καὶ γὼ, δαῖ, θὰ πάρω τὴ θεγατέρα σου.
- 54 — Ὁ γήλιος βασιλεύει ᾿ς τὰ δέδρα χάνεται,
κορίτσια, παλλικάρια, νὰ μὴ βεθάνετε.
- 55 — Ὁ γήλιος βασιλεύει ἀπάνω ᾿ς τὸ βουνό,
ἐφέτο τὸ χειμῶνα θὰ ἀρρεδωνιαστῶ.
- 56 — Σὺ γεῖσαι τὸ γιουζέλ πουλί καὶ γὼ μαι τ' ἀγδονάκι,
ἔλα νὰ κελαδήσουμε ᾿ς αὐτὸ τὸ μεγδανάκι.
- 57 — Τραγούδησε, πουλάκι μου, ν' ἀκούσω τὴ λαλιά σου,
νὰ πεταχτῶ σὰ βέρδικα νᾶρτῶ ᾿ς τὴν ἀγαλιά σου.

1) Κασαμπᾶς=Οἱ Σαρ. Ἐκκλησίες.

- 58 —Τὸ κορίτσι θέλει χάρδια καὶ μαργαριτάρια,
καὶ ἄσπρα νὰ ξοδιάσει καὶ νὰ μὴ δὲ λογαριάσει.
- 59 —Τῆς παρρεμένης τὸ φιλί, τῆς λεύτερης τὸ κάλλη,
τῆς χήρας γῆ περπατησιὰ μαραίν᾽ τὸ παλλικάρι.
- 60 —Ὅσα ἄστρα ἔν᾽ στὸν οὐρανὸ στῆ γῆ σπαθιά στρωμένα,
ἔλα πατῶ τα κι᾽ ἔρχουμαι, κόρη μου, γιὰ σένα.
- 61 —Δὲ θέλω ν᾽ ἀγαπῶ, θέλω νὰ μ᾽ ἀγαποῦνα,
νὰ γεῖμαι, καὶ ἐλεύτερος νὰ μὲ παρακαλοῦνα.
- 62 —Ὅδας πάγει τὸ πουλί γοῦλα ἔναι σκοτεινά,
σὰ ῥκινήσει νᾶρκεται πρασινίζνα τὰ θουνά.
- 63 —Ἐ βρὲ κακῆλι βρωμερό, μὲ βρωμερὸ φυτῆλι,
ποῦ δὲ σὲ βεγιαδίζουνα (1) τῆ μαχαλά οἱ σκύλοι.
- 64 —Μὴ στέκεσαι μέσ᾽ τὸ σοκάκ᾽ σὰ βετεινὸς βρεμένος,
πὲ μακριὰ σὲ γνώρισα ποῦ γεῖσαι κατουρμένος.
- 65 —Μὴ στέκεσαι μέσ᾽ τὸ σοκάκ᾽ σὰ γόττα λευρωμένη.
πὲ μακριὰ σὲ γνώρισα ποῦ εἶσαι κατουρμένη.
- 66 —Γοῦλο τὸ γόσμο γύρισα νὰ βρῶ γλυκὸ σταφύλι,
δὲ γηύρα πιδ καλύτερο πὲ τὰ δικά σου χεῖλη.
- 67 —Γοῦλο τὸ γόσμο γύρισα ἀνατολῆ καὶ Δύση,
σὰ δὲ δικό σου τὸ κορμί δὲ γηύρα κυπαρίσσι.
- 68 —Τ᾽ εἶσαι σὺ καὶ τ᾽ εἶμαι γὼ μὰ δὲ βορῶ νὰ ζήσω,
τ᾽ ἀγγελικό σου τὸ κορμί δὲ βόρα θεωρήσω.
- 69 —Ἄσπρο παχύ μου πρόσωπο, ἀφρότατό μου ἀηδόνι,
ἔδας γυρίσω καὶ σὲ δγιῶ τὸ αἷμα μου παγώνει.
- 70 —Ἄϊδε πάλε ξημέρωσε κρούζουν τὰ πετεινούδια,
γοῦλοι γαποῦν τὰ τσάβουρα κι᾽ ἐγὼ τὰ κοριτσούδια.
- 71 —Γαρυφαλλάκι μου πεβί(2) καὶ γιουγιουλι(3) χασχάσι,
κεῖνος ποῦ μᾶς ξεχώρισε ποῦ νὰ δὸν δγιῶ νὰ σκάσει.
- 72 —Διαβαίνω, φίλοι, κλάψετε καὶ σεῖς ἐχθροὶ χαρήτε,
καὶ σεῖς γειτονοπούλες μου ᾽ς τὰ μαύρα φορεθῆτε.
- 73 —Λαβουρτζῆς παίζει τῆ λύρα, λαβουρτζέσσα δου χορεύει,
καὶ τὰ μικρὰ τὰ λαβουρτζόπουλα παίζνα τὰ τουβελιόπουλα.
- 74 —Ἐγὼ σὲ ἀστρονόμιζα (4) μέσα ᾽ς τίς ᾽φτὰ τίς νοῦς σου,
νὰ δγιῶ ποιάνα γαπᾶς, ποιάνα ἔχεις ᾽ς τὸ νοῦ σου.
- 75 —Ἀγάπη γεῖχα κι᾽ ἔχασα πὲ τὴν ἀναμελιά μου,
τῆ γλέπω ᾽ς ἄλλα χέρια καὶ καίγει᾽ ἡ καρδιά μου.
- 76 —Ὡς δρέχει τὸ κρῦο τὸ νερὸ ᾽ς ἓνα στενὸ ἀυλάκι
ἔτσι νὰ δρέχ᾽ τὸ αἷμα δου κεῖνος ποῦ χωρίζ᾽ ἀγάπη.

1) βεγιαδίζω=φοβίζω. 2) Πεβί=χρῶμα ρόζ (λ. τουρ.). 3) γιουγιουλι = κίτρινο (λιτούρη). 4) ἀστρονομίζω=βυθοσκοπῶ, ἐξετάζω.

- 77 — Ἐτσ᾽ ἔναι, μάτις μ᾽ ἔτσ᾽ ἔναι, τὸ λέγει κι᾽ ὁ τόνος,
 κείνος ποὺ μᾶς πεχώρισε νὰ μὴ δὸν εὔρει ὁ χρόνος.
- 78 — Τέσσερα μάτια γλέπουσαι καὶ δυὸ καρδιές πετοῦνα,
 τὸ Θεγὸ παρακαλοῦν πότε ν᾽ ἀδαμωθοῦνα.
- 79 — Ἀπομονή, παιδάκι μου, κόμ᾽ κανεῖνα χρόνο,
 γύστερα πὲ λίγο θὰ γενῶ κορμιουῦ σου κληρονόμο.
- 80 — Γῆ θάλασσα ἔν᾽ φαρδιά πλατειά, μέσα δεδρι δὲν ἔχει,
 καὶ σένα τὸ μοναχογιὸ ἔνα κορίτσι πρέπει.
- 81 — Τὸ χελιδόνι τούρκικα τὸ λένε κίρλαμίτσι,
 καὶ σένα τὸ ταλαίπωρο σὲ πρέπει ἔνα κορίτσι.
- 82 — Τίριπλίκι καὶ θελόνη, ἡ νενέ⁽¹⁾ μου μὲ μαλῶνει,
 τιριπλίκι καὶ μετάξι, θὰ σὲ πάρω μὲ τῆ δάξη.
- 83 — Ὡρες στὴ βόρτα στέκεσαι ὦρες στὸ παραθύρι
 κι᾽ ὦρες ᾽ς τῆ μέση τῆ σπιτιοῦ σὰ Φράγκικο ποτῆρι.
- 84 — Γῆ δασκάσσα ναι ζάχαρη, γῆ δασκάσσα ναι μέλι,
 γῆ δασκάσσα ναι κρύο νερό, τὸ πῖνα γοὶ ἀγέλοι.
- 85 — Νὰ σὲ γαπῶ θαρέθηκα νὰ σ᾽ ἀρνηθῶ λυποῦμαι,
 νὰ σ᾽ ἀπολαύσω δὲ βορῶ γι᾽ αὐτὸ παραπονοιῶμαι.
- 86 — Γῆ μάννα ποὺ σὲ γέννησε γεῖχε περίσσια χάρη,
 τὸ γήλιο δὲ στοχάστηκε, ἐγέννησε φεγάρι.
- 87 — Λάβει ὁ γήλιος λάβει, λάβει κι᾽ ὁ αὐγερινός,
 λάβει καὶ τὸ πρόσωπο τὸ καθημερινῶς.
- 88 — Σαράδα δράμνια μάλαμα, νὰ ρίξω ᾽ς τὸ πουγάδ᾽,
 νὰ καθαριάσει τὸ νερὸ νὰ δγιῶ ποιὸς θὰ σὲ πάρ᾽.
- 89 — Ἡρὲ κακὲ καλόγερε, τί γυρεύεις ᾽ς τὸ νοδᾶ μου;
 — Τσάνκο γύρευα, κυρά μου, νὰ σκαλίσω τὸ λουλά μου.
- 90 — Θέλω νὰ γαπήσω ᾽ς τὸν ἀπάνω μαχαλά,
 ποὺ φοροῦνε τὰ ρολόγια καὶ τὰ φέσια δους στραβά.
- 91 — Πόξω τῆ βόρτα σου περνῶ καὶ λέγω γειά σου γειά σου,
 καὶ σὺ γυρίζεις καὶ μὲ λὲς μαχαίρι στὴ γαρδιά σου,
- 92 — Ὡς μὲ ἔδωσες τῆ μαχαιριά, δῶσε με καὶ τὸ βοτάνι,
 δῶσε με καὶ τὸ χειλάκι σου νὰ δὲ φιλῶ νὰ γιάνει.
- 93 — Πόξω τῆ βόρτα σου περνῶ, σύρνομαι σὰ δὲ φίδι,
 νὰ μὴ μὲ νοιώσει γῆ ἀγάπη μου καὶ σηκωθῆ καὶ φύγει.
- 94 — Τῆ μάννα σου τῆ μάγισσα ρακὶ νὰ δῆ βοτίσω,
 νὰ πίνει ν᾽ ἀποκοιμηθῆ νὰ ρτῶ νὰ σὲ φιλήσω.
- 95 — Τὰ χεῖλη σου κιζιλ βογιά⁽²⁾, τὸ μάγουλό σου μῆλο,
 τὸ στήθος σου παράδεισος καὶ τὸ κορμάκι σ᾽ κρῖνο.

1) νενέ (ἡ) = ἡ γιαγιά, ἡ μάμη. 2) κιζιλ βογιά = κόκκινη μπογιά.

- 96 — Νὰ δάγκανα κιζιλ βογιά, νὰ ἔτρωγα τὸ μῆλο,
νὰ πέσω στὸ βαράδεισα νὰ μσοκιστῶ τὸ γρίνο.
- 67 — Ἔβγα στὸ παραθύρι καὶ πάρε τὸ γυαλί,
καὶ βάλε κοκκινάδι νὰ φαίνεσαι καλή.
- 98 — Ἔβγα στὸ παραθύρι νὰ δγῆς τί γίνεται,
τὸ αἶμα τῆς καρδιάς μου γιὰ σένα χύνεται.
- 99 — Ἔβγα ὅς τὸ παραθύρι κρυφὰ πτῆ μάννα σου,
καὶ κάνε πῶς ποτίζεις τῆ ματζουράννα σου.
- 100 — Κεῖνες ποὺ δὲν ἔχουνα θυζιά καὶ θάζουνα μαδηλία,
περνοῦνα καὶ σαμοῦρ βογιὰ (1) καὶ θάφουνα τὰ χεῖλια.
- 101 — Ὅλα τοῦ κόσμου τὰ καλὰ ἂν τάχω τί τὰ θέλω,
ἄς ἔχνα ὁ κόσμος τὰ καλὰ καὶ γὼ κεῖνο ποὺ θέλω.
- 102 — Βασιλικὸς πλατύφυλλος ἀμὲ σαράδα φύλλα
σαράδα σὲ γαπούσανα καὶ πάλ' ἐγὼ σὲ πῆρα.
- 103 — Σὲ φίλησα, σὲ τσίβησα, σὲ πῆρα τὸν ἀνθό σου,
καὶ πῆγα τὸ παινεύτηκα τὸν ἀρραβωνιαστικό σου.
- 104 — Τί φυτεύεις, τί ποτίζεις,
— Ρόδα κι' ἀνθη καὶ βασιλικὸ
κι' ἂν περάσουνα τ' ἀηδόνια
καὶ μὲ φάνα τὸ γαρπὸ,
ἔχω κι' ἄλλουνα φυτό,
γιὰ τὸ νέο ποὺ γαπῶ.
- 105 — Καραγιόζικό μ' ἀρνάκι,
μὲ πότισες φαρμάκι.
- 106 — Τὰ μαῦρα μάτια ἔναι παντγιού,
τὰ γαλανὰ σὲ τόπου,
μαραίνουν τὶς ἀθρώπους.

ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

Τὰ τραγούδια ἐχωρίσαμε σὲ δυὸ κατηγορίες μόνο, τραγούδια τοῦ τραπεζιοῦ ἢ τῆς παρέας, ὅπως συνήθως τὰ λένε, καὶ τραγούδια τοῦ χοροῦ. Λεπτομερέστερη κατάταξη ἀνάλογα μὲ τὸ εἶδος δὲν ἐκάναμε, γιατί μιὰ τέτοια κατάταξη θὰ ταίριαζε περισσότερο σὲ μιὰ συλλογὴ πλουσιώτερη. Ὡς τὸ τέλος τῆς συλλογῆς, παρατίθενται τὰ λίγα νανουρίσματα.

Α'. Τοῦ τραπεζιοῦ ἢ τῆς παρέας

1. Ὁ ἀντρειωμένος Θανάσης

(Ἀπαγγελίξ Ν. Δάψου)

Νὰ σὰς τραγουδήσω θέλω, θαμσστή παλλικαριά,
τὸν ἀδρειωμέν' Θανάσ' πῶς ἐβγήκε ὅς τὸ ἔσασ :

1) σαμοῦρ (τὸ) = τὸ γούνομα.

Λέγοντας καὶ τραγουδώντας βγήκε πάνου ἔς τὸ βασᾶ,
 μὲ ἐξήδα δυὸ δικάδες ἀλυσσίδ' ἔς τὴν ἀγαλιά.

Ἰ Προσκυνάει ἔς τὸ γραπετάνιο, τὸ βασᾶ παρακαλεῖ :

— Ἄχ, πασᾶ μου καὶ θεζύρη, μὴ βιστεύεις τὸ Γωστῆ,
 γεῖναι ψεύτης, κατεργάρης, προσκυνάει τὸ φλουρί,
 ἔκαψε τὸ γόσμο ὅλο σὰ δὴ ἄγιου τὸ κερί.

Τότες ὁ πασᾶς φωνάζει πὸ μεγάλη ταραχή :

10— Μάζωξε τὴ συντροφιά σου ὁ πασᾶς γιὰ νὰ τοὺς δεγῆ.

— Ἄχ πασᾶ μου καὶ θεζύρη, τὴν ἔχω στείλει ἔς τὸ Μωριᾶ,
 γιὰ νὰ πᾶν νὰ προσκυνήσουν στὸ Γεώργιο βασιλιά.

Σὲ τριάδα ἔξη ὥρες ἑφτασάνα τὰ παιδιὰ
 μὲ τὰ ὄπλα τους ἔς τίς πλάτες καὶ μὲ τὰ γυμνά σπαθιά.

15 Προσκυνοῦν τὸ γραπετάνιο τὸ βασᾶ παρακαλοῦν :

— Ἄχ πασᾶ μου καὶ θεζύρη, δῶσε μας ἐλευτεριά.

Τότες ὁ πασᾶς φωνάζει μὲ μεγάλη ταραχή :

— Φέριτε με τὸ καλαμάρι, τὸ κοδύλι καὶ χαρτί,
 νὰ σᾶς δώσω ἓνα γράμμα, νὰ σᾶς δώσω ὑπογραφή,

20 ἀπ' τίς δεκατρεῖς κανέννας πῶς δὲν ἔν' γιὰ νὰ χαθῆ.

— Ἄν ἀκούσ-ς ἐσύ, πασᾶ μου, κοῦκο μέσα ἔς τὸ κλουβί,
 τότες νὰ πιστέψ-ς, πασᾶ μου, πῶχει κλέφτες ἔς τὸ κλαδί.

2. Τοῦ Ἄρμεν' ὁ γιὸς

(Ἐπαγγελία Ἐνατ. Δαχιτζῆ).

Ἦ Ἄρμεν' ὁ γιὸς παινεύτηκε ἀντίκρυ ἔς τὸν ἀφῆδη·
 παινεύτηκε τὴ θάλασσα πεζὸς θὰ δὴ βεράσει.

— Ἐσὺ πεζὸς θὰ δὴ βεράσ-ς κι' ἐγὼ γαβρὸ σὲ κάνω,
 οὐδὲ ἔς τὴ θυγατέρα μου οὐδὲ ἔς τὴν ἀδερφή μου

5 μόνου ἔς τὴν ἀνεψούλα μου πού ἔταν κακογραμμένη·
 ἔς τὰ σκοτεινὰ γεννήθηκε ἔναψαν τὰ παλάτια.

Ἦ Ἄρμεν' ὁ γιὸς σὰ δ' ἄκουσε, καθίζει ξυπολυέται,
 κάθσε ξεπολυούδανα, ξεπολυμὸ δὲ γεῖχε,

κάνει τὰ χέρια του κουπιὰ καὶ τὸ κορμί του θάρκα,

10 ἀρκίνησε καὶ ἔπλεε τρεῖς μέρες καὶ τρεῖς νύχτες.

— Θάλασσα, πικροθάλασσα καὶ πικροκουματοῦσα,
 τόσες φορές σὲ πέρασα μὲ γέλια καὶ τραγούδια,
 καὶ τώρα γιὰ ἄνα στοίχημα βάλθηκες νὰ μὲ φάγεις.

3. Ὁ Κωσταδίνοσ

(Τοῦ ἰδίου Δαχιτζῆ)

Ἐπὸ μικρὸς ἔς τὰ γράμματα, μεγάλος ἔς τὸ σκολεῖο.

τ' ἀπέλυκε ὁ δάσκαλος νὰ πᾶ νὰ γιοματίσῃ.

- Στὸ δρόμο ὅπου πήγαινε Θεγὸ παρακαλιούσε,
 νὰ εὔρει τὴ μητέρα του μαζί μὲ τὸ βατέρα τ'.
- 5 Καὶ βρῆκε τὴ μητέρα του μὲ ξένο παλλικάρι.
 —Τί ἐν' αὐτὰ μητέρα μου, τί ἐν' αὐτὰ ποὺ κάνεις :
 Στέκα νὰ ρτῆ ὁ πατέρας μου καὶ γὼ θὰ μαρτυρήσω.
 —Τί γεῖδες, ἔρε σκυλόπαιδο, καὶ τί θὰ μαρτυρήσ-ς ;
 —Ὅ,τ' εἶδαν τὰ ματάκια μου, κείνο θὰ μαρτυρήσω.
- 10 Ἄπ' τὰ μαλλιά τὸ ἄρπαξε ἔς τὸ μαγεργιὸ τὸ πάει,
 τρεῖς μαχαιριγῆς τὸ χτύπησε ἀνδάμα ἔς τὴ γκαρδιά του,
 ἀπ' τὸ ποδάρ' τὸ ἔπιασε ἔς τὸ μάγερα τὸ ρίχνει.
 —Νὰ μάγερα, μαγέρεψε καὶ στ' ἄλλας μὴν δὸ γλέπεις.
 Ὁ λόγος δῆς δὲ βλέρωσε καὶ ἡ συνδυχιά τς κρατοῦσε,
- 15 —Ποῦναι γυναίκαμ' τὸ παιδί, ποῦναι κι' ὁ Κωσταδῖνος ;
 Ἐχω τρεῖς μέρες νὰ τὸ δγιῶ καὶ τρεῖς νὰ τὸ διαθάσω,
 καὶ ἄλλες τρεῖς ἄ δὲ τὸ δγιῶ τὸ νοῦ μου θὰ τὸν χάσω.
 —Τὸ ἔλουσα, τὸ χτένισα καὶ ἔς τὸ σκολεῖδ τὸ ἔστειλα.
 Χτυπᾶ τὸ ἄλογο βιτσιὰ καὶ ἔς τὸ σκολεῖδ πηγαίνει.
- 20 —Ποῦναι, δάσκαλέμ', τὸ παιδί ποῦ ἐν' ὁ Κωσταδῖνος,
 ἔχω τρεῖς μέρες νὰ τὸ δγιῶ καὶ τρεῖς νὰ τὸ διαθάσω,
 καὶ ἄλλες τρεῖς ἄ δὲ τὸ δγιῶ τὸ νοῦ μου θὰ τὸν χάσω.
 —Τὸ μεσημέρ' τὰ σκόλασα νὰ πὰ νὰ γιοματίσῃνα,
 καὶ ἔς τὸ σκολεῖδ δὲ γύρισε ὀπίσω γιὰ νὰ ἔρτει.
- 25 Χτυπᾶ τὸ ἄλογο βιτσιὰ ἔς τὸ σπῖτι του παγαίνει.
 —Ποῦναι, γυναίκα μ', τὸ παιδί, δὲν ἔναι ἔς τὸ σκολεῖο.
 —Κάτσε νὰ φᾶς, κάτσε νὰ πγῆς καὶ τὸ παιδί θὰ νᾶρτει,
 καὶ στὸ τραπέζι κάθησε καὶ τὸ φαγί του γῆρτε,
 καὶ τὸ φαγί πλογήθηκε πὸ μέσα πὲ τὸ πιάτο :
- 30 «Ἄν γεῖσαι σκύλος φάγε με, λύκος κατέλυσέ με,
 κι' ἂν γεῖσαι ὁ πατέρας μου σκύψε καὶ φίλησέ με».
 Σὰν δᾶκουσε ὁ πατέρας δου σηκώθηκε ἔς τὸ πόδι,
 πὲ τὰ μαλλιά τὴν ἄρπαξε τρεῖς μαχαιριγῆς τὴν δίνει,
 καὶ ἔς τὸ τσουβάλ τὴν ἔβαλε ἔς τὸ μύλο τὴ βαγαίνει.
- 35 —Νὰ μυλωνᾶ καὶ ἄλεσε ἀλεύρι μὴ δὸ κάνεις,
 κάνε φκιασίδι τῆς πορνιάς (1), τὸ αἷμα κοκκινάδι,
 γιὰ νὰ δὸ θάγῃνα γοῖ ἔμορφες νὰ θγαίνῃνα ἔς τὸ συργιάνι.

1) πορνιά (ή) = ἡ πόρνη.

4. Ὁ π ρ α μ α τ ε υ τ ῆ ς⁽¹⁾

(Τοῦ ἰδίου Δαχτιζῆ)

- Ἐνας καλὸς πρᾶματευτῆς καὶ μοσχοβεζεργένης,
σαράντα μοῦλες φόρτωσε ὄλο φλουρί καὶ γρόσι,
καὶ ἄλλες σαράδα τέσσερις ὄλο μαργαριτάρι.
Βάνει τῆ φέσαν ἰου στραβά καὶ τὴν περσιὰ ἰου πλάτ,
5 τραγοῦδιε καὶ κατέβαινε σ' ἓνα ψηλὸ βαλκάνι.
— Ἐ βρὲ βουνό, καλὸ βουνὸ καὶ πυκνοφουδιωμένο,
δὲν ἔχεις κλέφτες γιὰ νὰ βγοῦν οὔτε καὶ κεσιτζήδες.
Ὁ λόγος του δὲ πλέριωσε, ἢ συνδυχιά τ' κρατοῦσε,
τρεῖς μολυδιὲς τοῦ ἤρτανε ἀντάμα ἔς τὴν καρδιά του.
10— Πὲ ποῦσαι, βρὲ πρᾶματευτῆ, καὶ μόσχοβεζεργένη.
— Ἡ μάγνα μ' εἶταν Βενετιά, ὁ κύρης μ' ἀπ' τὴ Μπόλγη
τρία ἀδερφάκια ἔμασταν τρία καλογραμμένα,
ὁ ἓνας εἶταν πρωτοκλέφτης, ὁ ἄλλος βογιοντζάκης,
καὶ γώ εἶμ' ὁ ὀλόμικρος ὁ μοσχοβεζεργένης.
15 Δέ μὲ τὸ λὲς βρὲ ἀδερφέ, πὼς εἶσαι ἀδερφός μου.
Τὰ μάσκαλα τὸν ἄρπαξε καὶ ἔς τὸ γιατρὸ τὸν πάγει,
νὰ ἱατηρέ μ' καὶ ἱάτρεψε τὸν χατζαροχτυπένον.
— Πολλοὺς γιαράδες γιάτρεψα πολλοὺς μαχαιρωμένους,
μὰ σὺν αὐτῇ τῇ μολυδιὰ τὰ μάτια μου δὲν εἶδαν.

μοσχοβεζεργένης = ὁ ἔμπορος μόσκου (ἔμπορος). — περσιὰ = μακρὰ
μαλλιά σὲ πλεξοῦδες. — βαλκάνι = βουνό. — κεσιτζής = (τουρκ. κεσίορουμ =
κόδω) = φονιάς. — βογιαντζάκης = μπουγιατζής, βαφεύς. — γιαράς = πληγή.

5. Κωστῆς ὁ βόϊβονδας

(Τὸ τραγοῦδι αὐτὸ καὶ τὰ τρία ἐπόμενα ἀπήγγειλε ὁ Ἄριστ. Ἰζελέπης).

- Πότες, μωρέ, πότες νὰ ἔρτει ἡ ἀνοιξη
τῆ Μάη τὸ καλοκαίρι, Κωστῆ μου, Κωστῆ μου βόϊβονδα
νὰ βγάλω τά, νὰ βγάλω τὰ ποδήματα,
νὰ ποδεθῶ τσαρούχια, Κωστῆ μου, Κωστῆ μου βόϊβονδα.
5 Νὰ πάρω δί-, νὰ πάρω δίπλα τὰ βουνά
καὶ δίπλα τὰ βαλκάνια, Κωστῆ μου, Κωστῆ μου βόϊβονδα.
— Νὰ -ν- εὔρω Τοῦ, νὰ -ν- εὔρω Τοῦρκο ζωνάνο
ἔς τὴ σούγλα νὰ τὸν ψήσω, Κωστῆ μου, Κωστῆ μου βόϊβοντα,
νὰ νάψω τό, νὰ νάψω τὸ τσιθούκι μου
10 καὶ νὰ τὸν τραγουδήσω, Κωστῆ μου, Κωστῆ μου βόϊβονδα :

1) Τὸ τραγοῦδι αὐτὸ συνήθως τραγουδιέται ἔς τὸ δρόμο.

Μένα με ξαί-, μένα με ξαίρει ὁ βασιλῆς
 με ξαίρει κι' ὁ θεζύρης, Κωστή μου, Κωστή μου δόϊθονδα
 με ξαίρει κι' ὁ με ξαίρει, κι' ὁ βελούκ πασᾶς
 πού γεῖμαι πρωτοκλέφτης, Κωστή μου, Κωστή μου δόϊθονδα.

βελούκ πασᾶς (ὁ)=τουρκ. στρατ. ἀξίωμα, πού ἀντιστοιχεῖ με τὸ δικό
 μας ταγματάρχη.

6. Τῆς ξενιτειᾶς

Μαύρη νὰ γένει ἡ ξενιτειὰ πού ξενιτεύδαι τὰ μικρά,
 πού ξενιτεύνδαι τὰ μικρά, τὰ μικροπαδρεμένα.

Ξενίτεψαμ' καὶ τὸ Βαίτσο' τὸ μικροπαδρεμένο,
 πάγει νὰ γένει δεμερτζῆς, νὰ γένει μωλωνάδης.

5 Δώδεκα χρόνια δούλεψε τῇ λυγερῇ δου νούνισε,
 τῇ λυγερῇ δου νούνισε καὶ θέλει νὰ πηγαίνει.

Καὶ τὸ Βαίτσο' ἀρρώστησε στῇ καρδιῶν τῇ βλώρη,
 δὲν ἔχει μάννα νὰ τὸ δγῆ, ἀδρέφια νὰ δὲ γλάψουν,
 μόν' ἔχει τρεῖς γερόντισσες καὶ τρεῖς γεροντοπούλες.

10 Γῆ μινιὰ τὸ βάγει κρύο νερό, γῆ ἄλλη ἀφράτο μῆλο
 καὶ ἡ τρίτη ἡ καλύτερη βασιλικὸ μωσκᾶτο.

—Σήκω, ξένε μ' νὰ πγῆς νερό, νὰ φᾶς ἀφράτο μῆλο,
 νὰ μωσκιστῆς βασιλικό, νὰ σὲ περάσει ὁ πόνος.

—Ἐγὼ σᾶς λέγω δὲ βορωῶ καὶ σεῖς με λέτε σήκω,

15 γιὰ φέρτε μου τῇ χάρτα μου, νὰ γράψω νὰ διαβάσω.
 Σὰ βᾶτε 'ς τῇ βατρίδα μου μὴ βῆτε πῶς ἀρρώστησα,
 μόν' πῆτε πῶς παδρέφτηκα καὶ πῆρα μινιὰ γυναίκα,
 πῆρα τῇ βέτρα πεθερὰ τῇ θάλασσα γυναίκα.⁽¹⁾

7. Ἡ Εὐγενούλα

Γῆ Εὐγενούλα γῆ μικρὴ γῆ μικροπαδρεμένη,
 ἀπὸ μικρὴ παδρέφτηκε μικρὸ Κωσταδῆ πῆρε.

Κι' ὁ Κωσταδῆνος διάβαινε, τῇ μάννα τ' παραγγέλει :

—Μάννα μ' τὴν Εὐγενούλα μου καλὰ νὰ δῆ βροσέχεις,

5 πρῶτὴ νὰ τρώγει ζάχαρη, τὸ μεσημέρι μόσκο
 κι' ὅδε παίρνει νὰ βραδιάζει, νὰ στρώνεις νὰ κοιμᾶται.

Γῆ Εὐγενούλα ρώστησε κοδεύει νὰ πεθάνει,
 χίλιοι γιατροὶ βαινόβγαιναν καὶ χίλιες δυὸ γιατρέσες,
 καὶ ἡ Εὐγενούλα πέθανε καὶ φιαῖνα τὸ κιβούρι.

10 Χίλιοι μωστόροι δούλευαν καὶ χίλιοι δυὸ καλφάδες,
 κι' ὁ Κωσταδῆνος ἔρκεται μ' ἐξῆδο δυὸ ἀτλῆδες.

1) Τραγουδιέται συνήθως ἀπὸ τὰ κορίτσια σὲ τόνο πολὺ θλιβερό.

- Καλή μέρα σ'α, χίλιοι μάστοροι καὶ χίλιοι δυὸ κληφάδες,
 ποιανοῦ ὄν τὸ σπῖτ' ποῦ φκιάντε καὶ τὸ γι'απὶ ποῦ στήντε.
 Μὴν ἔναι τῆς μαννούλας μου, κάντε το μαλαματένιο,
 15 μὴν ἔν' τῆς ἀδερφούλας μου κάντε το ἀσημένιο,
 μὴν ἔν' τῆς Εὐγενούλας μου κάντε το γιὰ δυὸ νομάτοι,
 νὰ βεῖ ἡ κόρη ἀνήχαρη στὸ πλάϊ ὁ Κωσταδῖνος.

8. Ἡ Παναγιώτα

- Τ' ἔχεις, μῶρ' Παναγιώτα, καὶ κάθεσαι καὶ κλαῖς,
 καὶ μένα τὸ β'αβ' σου, γιατί δὲ μὲ τὸ λές ;
 —Τί νὰ σὲ πῶ, β'αβ' μου, τί νὰ σὲ φηγηθῶ,
 δὲ ξαίρεις πὲ ἀγάπη καὶ πὲ καρδιάς καημό.
 ὦ Πὲ τὰ μαλλιά τῆ βιάνει τῆ β'αεῖ ὄς τὸ γηλιακό,
 τρεῖς μαχαιριές τῆ δίνει ὄς τὸν ἄσπρο της λαϊμό.
 —Ἐλᾶτε, κοριτσάκια, νὰ τὴν ἀλλάξετε
 καὶ οἱ παραδερφάδες γιὰ νὰ τὴν κλάψετε.
 Ὅδας τῆ γατεβάζανε ἀπὸ τῆ σκάλα της,
 10 μεγάλοι μικροὶ τῆ γ'λαῖνε τὴν ἔμορφάδα της.
 Ὅδας τὴν ἔπερνοῦσαν πόξω πὲ τὸ γαβέ,
 ὁ σκύλος ὁ β'αβ' της ἤπινε ν'ἀργιλέ.

9. Ὁ Γερμανὸς

(Τὸ τραγούδι αὐτὸ καὶ τὰ ἐπόμενα τρία ἀπήγγειλε ὁ Γ. Γκαθανός)

- Ἀρκίνησε ὁ Γερμανὸς καὶ κυνηγᾷ τὸν Τοῦρκο,
 μὲ τὰ θαγγέλια τῆς Βλαχίας μὲ τὸ σταυρὸ τῆς Πόλης,
 ἔβροξ θάνουνα τὸ σταυρὸ καὶ πίσω τὸ θαγγέλιο,
 καὶ μέσ' τῆ μέση ὁ Γερμανὸς τ' ἄξιο παλλικάρι.
 ὦ Πέφτνα τὰ τόπια σὰ βροχή, μολύβια σὰ χαλάζι,
 πέφτνα τὰ τουρκοκέφαλα σὰ φύλλα πὲ τὰ δέδρα,
 δούρουν-δούρουν φώναξε νὰ μετρηθῆ τ' ἀσκέρι.
 Μετρήσανα τουρκόπουλα ἔννια χιλιάδες λείπουν,
 μετρήσαν τὰ Ρωμιόπουλα ἕνας διαβάτης λείπει,
 10 νάτος κ' ἐκεῖνος ἔρκεται μὲ τὸ σπαθὶ ὄς τὸ χέρι.
 —Ποῦ γήσνα, βρέ διαβολογιέ, ὅδαν μετροῦν τ' ἀσκέρι,
 νὰ μετρηθῆς καὶ σὺ μαζί, μαζί μὲ τὸ ἀσκέρι.
 δούρουν (λ. τουρκ.)=στάσου.

10. Ἡ ἔμορφη

Ἀνάμεσα ὄς τῆ θάλασσα πύργος θεμελιωμένος,
 κάندان καὶ ἡ κόρη μόναχη, φλουράκια ρομαθιάζει.
 Ρομάθιασε καὶ ἔκανε, ἔννια βουρλιές τις κάνει,

- Σήκω, ξένε μ', νὰ πηγείς νερό, νὰ φᾶς ἀφράτο μῆλο,
 πὲ τὸ νερό νὰ δροσιστείς, νὰ μοσκιστείς βασιλικό.
 —Ἐγὼ σᾶς λέγω δὲ βορῶ καὶ σεῖς μὲ λέτε σήκω,
 γὰ πιάστε με νὰ σηκωθῶ, κουδῆστε με νὰ κάτσω,
 10 καὶ φέρτε με τὴ χάρτα μου τὴ βολυαγαπημένη,
 νὰ δγιῶ θάλασσα καὶ στεριά καὶ κόσμο νὰ χορτάσω.
 γεμιτζῆς (δ) = ναυτικός.

13. Ὁ ξένος

(Ἀπαγγελία Ἀντώνη Δούμα)

- Ἀνάμεσα σὲ δυὸ θουνὰ δυὸ ἀδέρφια σκοτωμένα
 κι' ἀγάμεσα ἔς τὰ μνήματα κλῆμα ἴναι φυτεμένο
 κάμνει σταφύλι ράζακο καὶ τὸ κρασί του μόσκος,
 τὸ πίννα γοὶ ἄδρροι καὶ μεθοῦν γυναῖκες καὶ ροδίτζνα,
 5 ἄς γήπινε καὶ γῆ μάννα μ', μάννα μ' νὰ μὴ μὲ κάνει,
 ποῦ μ' ἔκανε καὶ τί ἔκανε κι' ἕνα καλὸ δὲ γεῖδα,
 ξένες πλύννα τὰ ροῦχα μου, ξένες τὰ σαπουνίζνα,
 ἀντὶς νερὸ ροδόσταμο, ἀντὶς σαπούνη μόσκο,
 τὰ πλύννα μινιά, τὰ πλύννα δυό, ἔς τὶς τρεῖς μου τὰ τινάζνα.
 10 —Πάρε, ξένε μ', τὰ ροῦχα σου καὶ πάνε ἔς τὴ δουλειά σου.

14. Τὸ τραγοῦδι τῆς καταστροφῆς

(Ἀπαγγελία Μα. Σκαρλετόπουλου)

- Ἀκοῦστε, φίλοι καρδιακοί, τί ἔγινε ἔς τὴ Θράκη,
 νὰ κλαίγει ἡ μάννα τὸ παιδί καὶ τὸ παιδί τὴ μάννα :
 Γοὶ Τοῦρκι καὶ γοὶ Βούλγαροι κατάστρεψνα τὴ Θράκη,
 κόφτουν καὶ διώχνα χριστιανοὶ δίχως καμινιά αἰτία.
 5 Ἄχ παιδιὰ μου ὄρφανά μου, σκορπισμένα δῶ κι' ἐκεῖ,
 μέσ' τὴν Ἀραπιά διωχμένα καὶ ἔς τὴν Ἀνατολή.
 Κλαῖνε οἱ μάννες τὰ παιδιὰ καὶ τὰ παιδιὰ τὶς μάννες.
 Σηκώσανα γούλα τὰ χωριά τῆς Βύζας ἐπαρχίας,
 σηκώσανα τὸ Σεπαστό μαζί μὲ τὶς Σοφίδες,
 10 σηκώσανα καὶ τὴ Δρουλιὰ μὲ τὶς Σαμοκοβλήδες.
 Ἄχ παιδιὰ μου ὄρφανά μου, σκορπισμένα δῶ κι' ἐκεῖ,
 μέσ' τὴν Ἀραπιά διωχμένα καὶ ἔς τὴν Ἀνατολή.
 Ἄφισνα τὸ Μπουνάρ-Ἰσάρ, ἀφίσινα καὶ τὴ Γέννα,
 ἔς τὴ Μπέτρα καὶ μέσ' τὸ Σκοπὸ δὲν ἀφίσινα κανένα,
 15 νὰ κλαίγει ἡ μάννα τὸ παιδί καὶ τὸ παιδί τὴ μάννα.

Σημ. Τὸ τραγοῦδι αὐτὸ εἶχε γίνει κατὰ τὸν πρῶτο διωγμὸ τοῦ 1914.

15. Ο καημὸς τῆς Θράκης

(Ἀπαγγελία Θ. Μπακιρτζῆ)

- Θράκη μ' γλυκειὰ πατρίδα, γιατί φορεῖς τὰ μαῦρα ;
 —Γιατὶ μ' ἀφίστε ἔς τὴ Δουρκιά, καὶ στὴ σκλαβιά, στὴ λαύρα,
 καὶ πὼς ἀκούγω τὸ Γκιαοῦρ τὴ βρωμερὴ τὴ λέξη.
 Γῆ Βύζα καὶ τὸ Σκεπαστό, Σκοπὸς καὶ οἱ Σοφίδες,
 5 τὸνα διαδάτη ἐρωτοῦν: τὰ τέκνα μας μὴ γεῖδες,
 καὶ γοὶ Σαράδα Ἐκκλησιῆς τὰ τέκνα τους φωνάζει,
 καὶ γιὰ τὴ νεολαία δῆς κλαίει κι' ἀναστενάζει.
 Διαδάτη, κι' ἂν -ε- πᾶς, τὰ τέκνα μου μὴ γίδεις,
 πρόσφερε τα λίγο ψωμί καὶ ὄπλα εἰς τοὺς νόμους,
 10 αὐτὰ ξαίρουνα καλὰ τῆς Θράκης δῶ τοὺς δρόμους.
 Σημ. Τραγουδιέται μὲ ρυθμὸ πολὺ θλιβερό.

16. Ἡ ξανθιά

(Ἀπαγγελία Κωνστ. Παπασταύρου)

- Ἐαθιά πὲ τὰ ξαθὰ μαλλιά καὶ πὲ τὰ μαῦρα σ' μάτια,
 γιὰ ρίξε μ' τὰ μαλλάκια σ' πὲ πάν' τὸ παραθύρ',
 γιὰ κἀντα σκάλα ν' ἀνεβῶ νάρτω νὰ σὲ φιλήσω,
 ἔς τὰ χεῖλη καὶ ἔς τὸ μάγουλο καὶ ἔς τὸ δαχτυνοφρύδι.
 5—Ἐένε μ', κι' ἂν θέλεις φίλημα κι' ἂν θέλεις μαῦρα μάτια,
 θάλ' ἀράδα τὰ φλουριά καὶ τὰ μαριγαριτάρια,
 θάλ' τα κι' ἔλα μνιά βραδυὰ ἕνα Σαβδάτο βράδυ,
 πὸν' γῆ νενέ μ' ἔς τὴν ἐκκλησιά, πατέρας μου ἔς τὰ ξένα.
 Σιγά-σιγά νὰ ἔρκεσαι νὰ μὴ βαρυσπατήσεις,
 10 τρία κρεβδάτια ἔχουμε τὰ τρία ἀράδα-ἀράδα,
 ἔς τὸνα κοιμᾶται γῆ νενέ καὶ ἔς τ' ἄλλο γῆ ἀδερφή μ',
 ἔς τὸ τρίτο τὸ καλύτερο κοιμᾶμαι μοναχὴ μ'.
 Κι' ὁ νέος βαρυσπάτησε κι' ἔτριξε τὸ κρεβδάτ',
 γῆ μάννα της τὴν ἐρωτᾷ, γῆ μάννα της τὴν λέγει:
 15—Τ' ἔχεις, κόρη μ' καὶ δοῖς βαρειὰ κι' ἀναστενάξεις;
 —Μαννάμ' φύλλος μὲ τσίβησε πὰ ἔς τὸ δεξί μ' τὸ στήθος.
 —Δὲ μνοιάζει ψυλλοτσιβημα, μόν' μνοιάζ' παλλκροφιλημα,
 γιὰ δὲς τηνα τὴν ἄνομη, τὴ σκύλα τὴν Ἑβραίσσα,
 ποὺ τὴ θαρῶ νὰ ἔν' κορίτσ' καὶ κείνη ἔναι χήρα.

17. Τὸ τραγούδι τοῦ Γιάννη

(Τραγουδιέται σὲ ἄργον ρυθμὸ εἰς τὰ διάφορα γλέντια)

Μαῦρα μου χιλιδόνια καὶ ἄσπρα μου πουλιά
 μὴν πᾶτε, μὴν γυρίστε πὲ μεσ' τὴν ἀραπιά

- νὰ γράψω ἔς τὰ φτερά σας πὰ ἔς τὰ φτερούγια σας,
 δυὸ λόγια, δυὸ μαδάτα τρία μηνύματα.
- 5 νὰ πᾶτε τῆ γαλή μου τὰ χαιρετήματα.
 Δεδρι ἔχω ἔς τὰ βρόστιο δεδρι καὶ ἔς τὴν αὐλή,
 νὰ πῆτε τῆ γαλή μου τὰ χαιρετήματα:
 ἂν θέλει ἄς χηρέψει, ἂν θέλ᾽ ἄς παντρευτεῖ,
- 10 ἐγὼ ἐδῶ ποὺ γῆρτα ἐδῶ παρέρυτηκα,
 ἐπῆρα μιὰ γυναῖκα τῆς μάγισσας παιδί,
 τὸν οὐρανὸ μαγεύει καὶ τᾶστρα δὲ βελεῖ
 τῆ θάλασσα μαγεύει καὶ πειὰ δὲ γυματεῖ,
 καὶ τὸ βουνὸ μαγεύει καὶ χόρτα δὲ βελεῖ,
- 15 καὶ μάγεψε καὶ μένα καὶ δὲ βορῶ νᾶρτῶ.
 Ὅδες κάνω νὰ ν-ἔρτω ἀστράφτει καὶ βροδᾶ,
 καὶ ἔδαν γυρίσω πίσω λάθει καὶ γελᾶ.
 Καὶ κείνη σὰν τ᾽ ἀκούγει τσαρούχια φόρεσε,
 ρωτώδας πορπατώδας τὰ γεμιτζόπουλλα
- 20 τᾶξια παλλικάρια καὶ τὰ καλὰ παιδιὰ:
 —Μὴ γεῖδ᾽τε τῆ Γιάνν᾽ τὸ σπίτι τῆ Γιάνν᾽ τὸ θυρί,
 Βρίσκει τῆ Γιάνν᾽ τῆ βόρτα καὶ τῆ γουκούριξε.
 Βγαίν᾽ γῆ Ἄρμενοπούλλα καὶ τὴν ἀνοιξε.
 —Ποῦν᾽, μωρ᾽ Ἄρμενοπούλλα, ποῦ γεῖν᾽ ὁ ἄδρας σου.
- 25 κι᾽ ἄμα-ν-ἔρτει ὁ καλὸς σου νὰ μὲ τὸν χαιρετᾶς,
 τὸ περιδὸλ᾽ ποῦ φῆκε κείνο γκρέμισε,
 τὰ δυὸ περιστερούδια τ᾽ κείνα ξεπέταξ᾽να,
 καὶ γῆ γλυκομηλιά δου κείνη μαράθηκε.
- Γιάννη, γῆρτε μιὰ γυναῖκα μιὰ κοδοχάμαδη
 30 μιὰ κοδογοματούλλα μὲ τὰ ξανθὰ μαλλιά.
 τὸ περιδὸλ᾽ ποῦ φῆκε ἐκεῖνο γκρέμισε,
 τὰ δυὸ περιστερούδια σου κείνα ξεπέταξ᾽να,
 καὶ γῆ γλυκομιλιάν σου κείνη μαράθηκε.
- Τώρα ποῦ μὲ τῶειπες αὐρί᾽ σὲ φίνω γειά,
 35 τὸ περιδὸλ᾽ ποῦ φῆκα, γεῖναι τὸ σπίτι μου,
 τὰ δυὸ περιστερούδια γεῖν᾽ τὰ παιδάκια μου,
 καὶ γῆ γλυκομηλιά μ᾽ γεῖν᾽ γῆ γυναῖκα μου.

Σημ. Μοῦ τὸ ὑπαγόρευσε ὁ Σκοπιανὸς Γεώργιος Γκαθανός, ἐτῶν 63, ἀγράμματος.

βρόστιο (τὸ) = τὸ ἔμπροσθεν τοῦ σπιτιοῦ. — πελῶ (ἀπελύω) = ἀφίνω, ἐξαίρω. — γεμιτζόπουλλο = ναυτόπουλο. — κουκουρίζω = κρούω τὴν θύρα μὲ ρόπτρον. — κοδοχάμαδη = κοντή, χαμηλή.

18 Ἡ διαθήκη τοῦ Γιάνναρου

- Ἀπέθανε ὁ Γιάνναρος κι' ἀφῆκε διαθήκη,
 νὰ μὴν τὸν θάψουν σ' ἐκκλησιά, μηδὲ σὲ μοναστήρι,
 μόν' νὰ τὸν θάψουν σ' ἐρημιὰ μέσα σὲ σταυροδρόμι,
 ν' ἀφήσουν καὶ τὸν ψῶλο του τρεῖς πιθαμές ἀπέξω,
 5 γιὰ νὰ περάσῃ ὁ δήμαρχος νὰ δέσει τ' ἀλογό του.
 Κι' ὁ δήμαρχος δὲν πέρασε, περάσαν τρεῖς κόπέλλες,
 ἢ μιὰ τὸν εἶδε τρόμαξε, ἢ ἄλλη ἐφοδῆθη,
 κ' ἢ τρίτη ἢ μικρότερη ἐκάθησεν ἐπάνω
 καὶ δρόσισε τὰ μέσα της κ' εὐφράνθη ἢ ψυχὴ της.
 10 «Θεὸς σχωρέσ' σε, Γιάνναρε, καὶ τὴν ψωλὴ π' ἀφῆκες».

B'. Τοῦ χοροῦ

1. Ἡ Βουργάρα

(Τὸ τραγοῦδι αὐτὸ καὶ τὰ 7 ἐπόμενα ἀπήγγειλεν ὁ Ἀρ. Τζελέπης)

- Ἀπὸ μικρὸς ὀρφάνεψα πὲ μάννα καὶ πατέρα
 τ' ἀδέρφια μου μ' ἐστοίχισαν ἔς τὴ χήρα τὴ Βουργάρα,
 δώδεκα χρόνια δούλεψα ἔς τὰ μάτια δὲ δὴ γεῖδα
 ἔς τὰ μάτια καὶ ἔς τὸ μάγουλο καὶ ἔς τὸ δαχτυναφρόδι.
 5 Μνιὰ μέρα, μνιὰ καλήμερα, ἕνα Σαββατοβράδυ,
 κείνη ἔβγαينه πὲ τὸ λουτρό καὶ γὼ πὲ τὸ βαρβέρη,
 τότες τὴ γεῖδα μάτια μου, τότες τὴ γεῖδα φῶς μου.
 —Δῶσε, κυρά μ' τὸ δίκιο μου, δῶσε τὴ δούλεψή μου
 τ' ἀδέρφια μου μὲ μήνυσαν νὰ πὰ νὰ μὲ παδρέψουν.
 10—Δούλε μου, ἂν θέλς παδρειά, ἐγὼ θὰ σὲ παδρέψω,
 δώδεκα δούλες ἔχω γὼ ἔποιανε θέλεις πάρε.
 Ἄν θέλς τὴ ροῦσα ἔπαρε, ἂν θέλς τὴ μαυρομμάτα.
 —Οὐδὲ ἔς τὴ ροῦσα στοίχισα, οὐδὲ ἔς τὴ μυρσιμάτα,
 μόν' στοίχισα ἔς τὴ λόγου σου, ἔς τὴ χήρα τὴ Βουργάρα.
 15—Βουργάρα θέλει χεῖδεμα, θέλει καὶ ἐγλετζέδες.
 θέλει καὶ ἄδρα ὁμορφο νὰ κάνουνα τζιλβέδες.

Σημ. Τὸ τραγοῦδι (παραλλαγή) εἶναι δημοσιευμένο μελοποιημένο ἀπὸ τὸν κ. Μόσχο Παπαχριστοδούλου ἔς τὰ Θρακικὰ Α' σ. 201.

2. Ὁ χωρισμὸς

- Σαββατόβραδο μὲ διώχνα σὶ γονεῖς μου
 Ρωμνιοπούλα μου, Γιαρενοπούλα μου(1),
 5 παίρνω τὸ δρομὶ, τὴ δρόμ' τὸ μονοπάτ',

1) Ἡ ἐπιφθὸς αὐτὴ ἐπαναλαμβάνεται ἔπειτα ἀπὸ κάθε στίχο.

- βρίσκω ἵνα δεδρί τῆ κάβου κυπαρίσσι.
 — Πές με ἡρὲ δεδρί, τὸ ποῦ θὰ μείνω πόψα ;
 — Νὰ ὁ κορμός μου καὶ δέσε τ' ἄλογό σου,
 νὰ κι' ὁ κλῶνος μου καὶ κρέμα τ' ἄρματά σου,
 10 νὰ κι' ὁ ἥσκιος μου καὶ πλάγιε γῆ ἀφεδιά σου,
 σήκω τὸ πρωὶ τὸ νοίχι νὰ πλιερώσεις.
 — Δὲ γεῖδαμε δεδρί! καὶ νοίχι νὰ γυρεύει,
 μεῖς στὴ χώρα μας τὰ δέδρα πελεκιοῦδαι,
 γίνονδαι σκαμνιά καὶ κάνδαι γοῖ ἀφεδάδες.

3. Τὸ καράβι

<p>— Καράβι καραβάκι,
 ποὺ πᾶς γιαλὸ γιαλὸ,
 στάσου γιὰ νὰ σοῦ κρίνω,
 δυὸ λόγια νὰ σὲ πῶ.
 5 Μὴν εἶσαι γιὰ τὴ Μπόλη,
 μὴν πᾶς γιὰ τὸ νησί,
 ποῦχει ἔμορφα κορίτσια
 καὶ τὸ γλυκὸ κρασί;
 10 Στὸ δρόμο ποὺ πηγαίνω
 βρίσκω κοδὴ μηλιά,
 τὰ μῆλα φορτωμένη
 κι' ἀπάνω μιὰ ξανθιά.</p> | <p>15 — Ξανθιά, κατέδα κάτω
 γιὰ θ' ἀνεβῶ καὶ γώ,
 νὰ σὲ κορφολογήσω
 μὲ τὸ βασιλικό.
 20 Πλώνω νὰ πάρω μῆλο,
 πιάνω τὸ χέρι δῆς,
 Θεγέ μ' καὶ Πανεῖτζα,
 νὰ γίνω ταῖρι δῆς,
 25 Πλώνω νὰ πάρω μῆλο,
 πιάνω τὰ ἄθια δῆς,
 Θεγέ μ' καὶ Πανεῖτζα,
 νὰ γίνω ἄδρας δῆς.</p> |
|--|---|

4. Ὁ ράφτης

<p>Ράφτης γῆ- ράφτης γήμνα κ' ἔρ-
 (ραφτα,
 ράφτης γήμνα κι' ἔρραφτα
 ροῦχα Γιανιτσάρικα,
 ροῦχα Γιανιτσάρικα
 5 καὶ φαρδιά σπιτιάνικα.
 Γούλη μέ- γούλη μέρα ἔρραφτα,
 γούλη μέρα ἔρραφτα
 καὶ τὸ βράδυ ἔσκαφτα.
 Ὅσο χῶ- ὅσο χῶμα ἔσκαφτα,
 10 ὅσο χῶμα ἔσκαφτα
 στὴ μηλιά τὸ πάγαϊνα.</p> | <p>— Νὰ μηλιά, νὰ μηλιά μ' τὸ χῶμα
 (μου,
 νὰ μηλιά μ' τὸ χῶμα μου
 δὸς μου τὸν ἀνθὸ σου.
 15 Νὰ τὸ στο- νὰ τὸ στολιστῶ καὶ γώ,
 νὰ τὸν στολιστῶ καὶ γώ,
 νὰ μαραίνω μιὰν καὶ δυό,
 νὰ μαραίνω μιὰν καὶ δυό
 καὶ τῆς χήρας τὸν ὑγιό.
 20 Ψές τὸν γεῖ- ψές τὸν γεῖδα στὸ
 (νερό,
 ψές τὸν γεῖδα στὸ νερό,
 μὲ τὸ μακρήλι στὸ λαμό.</p> |
|--|---|

5. Ὁ Μανώλης

- Μπρέ Μανόλη, Μανολάκι, ἦρὲ καλὸ παιδί,
 τί καλὴ γυναίκα πῶχεις καὶ γλυκὸ κρασί.
 —Ποῦ τὴ γεῖδες καὶ τὴν ξαίρεις, ἦρὲ Γενίτσαρε;
 —Μέσ' τὸ Γιούλ-βαξὲ τὴ γεῖδα ποῦ σεργιάνιζε.
 5 —Πέτο, πέτο τί φοροῦσε νὰ σὲ πιστευτῶ.
 —Γιουγιουλί σαλδάρ' φοροῦσε κι' ἄσπρο διλαγιέ,
 βιλετζίκια στὰ ποδάρια καὶ στὰ χέρια της.
 Ὁ Μανώλης μεθυσμένος πὰ τὴν ἔσφαξε,
 τὸ πρωὶ πρωὶ σηκώθη καὶ τὴν ἔκλαιγε.
 10 —Σήκω, πάπια μ', σήκω χήνα μ', σήκω πέρδικά μ',
 γιὰ νὰ βάλεις τὰ χρυσὰ σου, νὰ πᾶς στὴν ἐκκλησιά,
 νὰ σὲ δγιούν σὶ παδρεμένες, νὰ μακραινόνται,
 νὰ σὲ δγιούν τὰ παλλικάρια, νὰ περαίνονται,
 νὰ σὲ δγιῶ καὶ γὼ κατημένος, νὰ σὲ χαίρουμαι.

Γιούλ-βαξὲ (δ) = ροδόνας. — *γιουγιουλί* = τριανταφυλλί. — *σαλ'-*
βάρ' (τὸ) = φαρδιά γυναικεία βράκκα. — *διλαγὲς* (δ) = μεταξωτὸς
 πέπλος ποδῆρης. — *βιλατζίκια* (τὰ) = βραχιόλια.

6. Μνιὰ μικρούλα παδρεμένη

Μνιὰ μικρού- μωρ' μνιὰ μικρού-	15	κι' ἄ δὴ δγεῖς καὶ κοκκινίσει,
μνιὰ μικρούλα παδρεμένη		ἄλλον ἄδρα θὰ γαπήσει,
μνιὰ μικρούλα παδρεμένη		κι' ἄ δὴ δγεῖς μωρ' κι' ἄ δὴ δγεῖς,
μ' ἔχει τὴ γαρδιά καμένη.		κι' ἄ δὴ δγεῖς καὶ πάρει πέτρα,
5 Καὶ μ' ὀρμή- καὶ μ' ὀρμή-		κι' ἄ δὴ δγεῖς καὶ πάρει πέτρα,
καὶ μ' ὀρμήνεψε μνιὰ θειά της	20	φεύγα πεδακόσι μέτρα.
καὶ μ' ὀρμήνεψε μνιὰ θειά της,		Κι' ἄ δὴ δγεῖς μωρ' κι' ἄ δὴ δγεῖς,
μνιὰ πρωτοξάδερφισά της:		κι' ἄ δὴ δγεῖς καὶ πάρει κι' ἄλλη,
—Στὸ χορὸ μωρ' στὸ χορὸ		κι' ἄ δὴ δγεῖς καὶ πάρει κι' ἄλλη,
10 στὸ χορὸ ὄδας χορεύει,		θὰ στή φέρει στὸ κεφάλι.
στὸ χορὸ ὄδας χορεύει	25	—Δὲ βόρσα, μωρ' δὲ βόρσα
σύρε πιάσ' τὴν πὲ τὸ χέρι.		δὲ βόρσα νὰ δὴ γελάσω,
Κι' ἄν τὴ δγεῖς μωρ' κι' ἄν τὴ δγεῖς		δὲ βόρσα νὰ δὴ γελάσω,
κι' ἄν τὴ δγεῖς καὶ κοκκινίσει,		τὸ χεράκι της νὰ πιάσω.

7. Ἡ βαβόγρια

Μιὰ βάβω-βαβόγρια	5	Δίν' τὸ δέτζερ, προποδιά,
λαχανομαγέρευε		πάν' πὲ πίσω τὰ δαυλιά.
λάχανο καὶ λοβοτὴ		Φάτε, κοῦλκοι λάχανο,
καὶ τσουκνίδα τρυφερή.		πγῆτε κάτες τὸ ζουμί.

- δίχως θυμιάμα καὶ κερί, 20 Λαύρα καὶ φωτιά ἔρμη ξενιτειά.
 δίχως παπαῖ καὶ ψάλτη. Γῆ ξενιτειά μὲ χαίρεται,
 15 Λαύρα καὶ φωτιά ἔρμη ξενιτειά. ἢ γῆ μὲ καμαρώνει,
 Γῆ ξενιτειά, καὶ γῆ ὀρφανιά κι' ἢ μάμμα ποῦ μὲ γέννησε,
 στὰ ζύγια ζυγιασμένη κλαίει καὶ δὲ μερώνει.
 γῆ ξενιτειά πάρα βαρεῖ, Λαύρα καὶ φωτιά ἔρμη ξενιτειά.
 γιὰτ' ἔναι ὀνειδισμένη.

^{Ἐδρινὲ} (ῆ)=ἡ Ἀδριανούπολις. — ^{Ἰλδιολιμ} (τὸ)=ὄν. συνοικίας τῆς Ἀδριανουπόλεως. — ^{Τσουρέκιογλου} (τὸ)=ὄν. χωριοῦ τῆς Ἀδριανουπόλεως.

10. Τ' Ἀλεξαδρὶ

- Μνια πασκαλιά, μνια πασκαλιά Στὸ δρόμο ν-ἄ, στὸ δρόμο -ἄ-
 μνια πασκαλιά καὶ μνια λαβρῆ στὸ δρόμο ν-ἄ ποῦ πήγαινε,
 μνια πίσσημη ἡμέρα, πουλάκι μ' ποδιοῦ του νύ- ποδιοῦ του νύ-
 (ἄμάν 25 ποδιοῦ του νύχι πόνεσε.
 μνια πίσσημη ἡμέρα τ' Ἀλεξαδρὶ. Τὴν ἄμνια του τὴν ἄμνια του,
 5 Μαννούλα γυιό, μαννούλα γυιό, τὴν ἄμνια του τὴν ἔλεγε:
 μαννούλα γυιόκα στόλιζε Ἄμνια μου νύ- ἄμνια μου νύ-
 Σαββάτο γούλη μέρα, πουλάκι μ' ἄμνια μου νύχι πόνεσε.
 (ἄμάν 30 — Νά νάψω λύ- νά νάψω λύ-
 τῆ Κυριακῆ, τῆ Κυριακῆ. νά νάψω λύχνο καὶ κερί,
 τῆ Κυριακῆ πολλὰ πρωὶ νά δγιῶ ποιοῦ νύ-, νά δγιῶ ποιοῦ νύ-
 10 νά πάει νά'μεταλάβει τ' Ἀλεξαδρὶ. νά δγιῶ ποιοῦ νύχι σὲ πονεῖ.
 Καὶ σὰ δὸν εἶ- καὶ σὰ δὸν εἶ- — Δεξί μου νύ-, δεξί μου νύ-
 καὶ σὰ δὸν εἶδε ἢ ἐκκλησιά, 35 δεξί μου νύχι μὲ πονεῖ.
 ρίχνει τὰ κεραμίδια, πουλάκι μ' — Νά σὲ πῶ, νά σὲ πῶ.
 (ἄμάν νά σὲ πῶ ἵνα γιαιτρικό:
 καὶ τ' ἄγιο πνέ- καὶ τ' ἄγιο πνέ- Νά φᾶς τὸ γό- τὰ φᾶς τὸ γό-
 15 καὶ τ' ἄγιο πνέμ' ἀντήχησε Νά φᾶς τὸ γόρακα ψητό,
 πὲ μέσ' ἀπ' τ' ἄγιο βῆμα, που- 40 νά γιάνει τὸ νυχάκι σου
 λάκι μ' ἄμάν. καὶ τὸ παρανυχάκι σου.
 Μέσ' τ' ἀρχιδιά- μέσ' τ' ἀρχιδιά- Νά σὲ χαί- νά σὲ χαί-
 μέσ' τ' ἀρχιδιάκου τὴν αὐλή, νά σὲ χαί- καὶ νά σὲ κλά-
 γάμος ἔγι- γάμος ἔγι- νά σὲ κλά- καὶ νά σὲ χαί-
 20 γάμος ἐγινούσανε, 45 νά σὲ χαίρουσαι σὶ γονεῖς σου,
 νά πάει νά συργιανίσ' τ' Ἀλεξαδρὶ. νά σὲ κλάψουν οἱ ὀχτροί μου.

Σημ. Τραγουδιέται καὶ χορεύεται μὲ πολὺ γοργὸ καὶ ζωηρὸ τόνο.

11. Κόρη Καλαματιανή

(Τὸ τραγούδι αὐτὸ καὶ τὰ δύο ἐπόμενα ἀπήγγειλε ὁ Μανώλης
Σκαρλατόπουλος ἐτῶν 33)

Σαράδα χρόνια φυλακῆ,	καὶ μένα δὲ θυμᾶσαι.
κόρη Καλαματιανή,	15 — Παίρνω τὴ γουδερούλα μου
στὰ σίδερα θαλμένη,	καημὸ πῶχει ἢ καρδούλα μου,
πῶς τὰ ἴσπερα καημένη.	καὶ στρώνω καὶ κοιμοῦμαι
Δὲ γῆρτα νὰ μὲ δγεῖ κανεῖς,	κι' ἔλο σένα συλλογιοῦμαι.
5 ἀξάδερφος καὶ συγγενής,	— Ξένε μ', τὸ μαδηλάκι σου
ἀπὸ τοὺς ἐδικούς μου	20 στείλ' το νὰ δὸ πλύνω
συγγενεῖς κι' ἀξάδερφούς μου.	στείλ' το νὰ δὸ πλύνω,
Μόν' μνιὰ κόρη ποὺ γαπῶ	πὲ τὰ δάκρυα ποὺ χύνω,
κόρη Καλαματιανή,	ὅπου σὲ τὸ κεδούσανα
10 ψιλὴ γραφὴ μου γράφει	καὶ σὲ τὸ τραγουδοῦσανα,
καὶ μυστικὰ μου παραγγέλνει.	25 τρίγια ἀπάρθυνα κερᾶσια
— Ξένε μ', στὰ ξένα πῶς περνᾶς,	σὰ δῆ Μάη τὰ κερᾶσια
πῶς στρώνεις καὶ κοιμᾶσαι,	

12. Ἡ παραμάννα

- Τὸ ἀπορῶ πῶς ἔμπλεξα καὶ παραμάννα ἦκα,
σὲ τέτοιο ἀφεδικὸ τρελλὸ καὶ τὸ βελᾶ μ' εὐρήκα,
ἐμένα νὰ μὲ κυνηγάει, τὴ δούλα νὰ πειράζ'
τὴ δόλια τὴ νοικοκυρὰ ἔλο νὰ τὴ γρινιάζ.
- 5 ὦχ θὰ τὸ παρατῶ αὐτὸ τ' ἀφεδικό,
Εἰς τὴν κουζίνα ἔρκεται λόγια γλυκὰ μου λέγει.
— Ἄχ παραμάννα μου τρελλή θὲ νὰ σὲ κάνω ταίρι.
ὦχ θὰ τὸ παρατῶ αὐτὸ τ' ἀφεδικό.
Στὸ σαλόνι ἀνέβηκα καὶ βγήκα στὴ κλαράτσα,
- 10 ἔρκεται καὶ τ' ἀφεδικὸ μὲ πιάν' ἀπὸ τὰ βράτσα.
— Ἄχ παραμάννα μου τρελλή, σ' ὀρκίζω στὰ παιδιὰ μ'
νάρτεῖς ἐσὺ μόν' μνιὰ βραδυὰ ἀπάν' στὴ γάμαρά μου ;

13. Στὸ βύργο τῆς Καστρούλας

- Ἀκούσατε τὸ τί ἔγινε στὸ βύργο τῆς Καστρούλας;
Μαλώσανε, σκοτώσανε ἕναν ἐπιλοχία.
Ψιλὴ φωνίτσα ἔβγαλε, ψιλὴ φωνίτσα βγάζει;
— Ἐλάτε, ἀδέρφια, πάρτε με καὶ πᾶν τε μ' στὴ στρατῶνα,
- 5 ἀνοίξτε τίς παλάσκες μου καὶ πάρτε δυὸ χιλιάδες,
τίς χίλιες γιὰ τὴ μάννα μου, τίς ἑκατὸ ἢ ἀδερφή μου,

τίς ἄλλες, ἤρῃ ἀμάν, τὴν ἀγαπητικὴ μου.
Μὴ βῆτε πῶς ἀπέθανα καὶ γεῖμ' ἀποθαμένος,
μόν' πῆτε πῶς παδρεύτηκα καὶ γεῖμαι παδρεμένος.

- 10 Πῆρα τὴ βέτρα πεθερά, τὴ μαύρη γῆ γυναῖκα,
πῆρα τὰ λυσομάμουδα ἀδέρφια κι' ἀξαδέρφια.

λυσομάμουδα (τὰ)=τὰ σκυλήκια.

14. Κάτου στὴν Ἁγιά Βαρβάρα

(Ἦτο τραγούδι αὐτὸ καὶ τὰ δύο ἐπόμενα ἀπήγγειλε ἡ Χρυσὴ Χηνοπούλου)

Κάτου ᾿ς τὴν ἁγιά Βαρβάρα,
γεῖχα μνιὰ χρυσοῦ κουβάρα,
ἔμαθα τὸ μονοπάτι,
πήγαίνα πρῶτ' καὶ βράδ'υ,
5 μ' ἔπιασε τὸ κόλι
δὲ μὲ δῶκε καὶ πολλὲς | πεδικόσιες καὶ καλές,
μ' ἔκανε τὰ δύο μου πόδια,
χτυπητὰ σὰ δὲ χταπόδια,
10 ἔκανε καὶ τὰ πλευρά μ',
μαλακὰ σὰ δὲ γοιλιά μ'. |
|---|---|

κόλι' (τὸ)=ὁ νυχτοφύλακας (λ. τουρκ.).

15. Κοκώνα Βενετῆ

- Κοκώνα μ' Βενετῆ, Ροδοστιανὴ κοπέλλα,
μάζω τὰ περιστέρια σου περνοῦνα στὴν αὐλή μου,
τὸ χῶμα μου πατοῦνα καὶ πίννα τὸ νερὸ μου,
τὸ χῶμα γῶ τὸ χρειάζουμαι καὶ τὸ νερὸ τὸ θέλω,
5 νὰ κάνω κοῦπες καὶ καυκιά κι' ἀργυροὺς μαστραπάδες,
γιὰ νὰ κερνώ τίς ἔμορφες, ξανθὲς καὶ μαυρομμάτες.

16. Ἡ ἄπονη

Μπῆκα σὲ περιβόλι,
νὰ δγιῶ καὶ νὰ χαρῶ.
Βρίσκω μνιὰ πορτίτσα,
πορτούλα ἀνοιχτή,
5 κόρη κἀνάταν μέσα,
ἔμορφη καὶ ἐκλεχτή.
Ἦτο φεσάκι μου ἐδγάζω
καὶ τὴ διπλοχαιρετῶ.
Ἔρε -ν' εἶν' ὄρισμόν της,
10 δυὸ λόγια νὰ δὴ πῶ | κι' ἐκείνη μὲ φοροῖ
καὶ τὴ ἄορτα της σφαλεῖ,
γῆ δουλεύτρα της μὲ λέγει:
Δὲ γεῖσ' ἄξιος γιὰ τ' αὐτή.
15 Σὰ δὲκουσα ὁ καημένος,
δέρνουμ' καὶ σκοτώνουμ'
Πάγω στὸ γιατρό μ',
γιατρὸ τὸ Βαϊδανάκη.
Γιάτρεφέ μ' γιατρέ μ',
20 ὡς τὸ Σάββατο δραδύ. |
|--|--|

17 Ἡ σύλληψη τοῦ Πεγιάδη

(Τὸ τραγούδι αὐτὸ ἀναφέρεται σὲ ἱστορικὸ γεγονὸς τῆ σύλληψη τοῦ Γενιώτη γιατροῦ Πεγιάδη. Τὸ ἀπήγγειλε μαζὺ μὲ τὸ ἐπόμενο ὁ Σκοπιανὸς Γ. Γκαβανὸς ἐτῶν 64)

- Στὰ χίλια ὀχτακόσια καὶ στὰ ὀδομήδα δυό,
πατήσανα τῆ Γένα τ' αὐγενικὸ χωριὸ
καὶ πῆραν δὲ Πεγιάδη τῆς Γένας τὸ γιατρό.
—Τάξε, Ἐλέγκω μ', τάξε σενδούκια τὰ φλουριά,
5 —Τάζω, Πεγιάδη μ', σενδούκια τὰ φλουριά,
δὲν ἔναι νὰ γλυτώσεις π' αὐτῆ τῆ τσερκεζιά.
—Κρίμα, Ἐλέγκω μ', κρίμα σ' ἀφίνω δυὸ παιδιά,
κρίμα, Ἐλέγκω μ' κρίμα π' ἀ σύρνεις τῆ χηρειά,
τὰ μαῦρα σου τὰ μάτια καὶ τὰ ναζλίδικα
10 τ' ἀγελοκαμωμένα τὰ τζιβελίδικα.

Γένα (ἦ)=χωριὸν Θρακικὸν πλησίον τοῦ Π. Σκοποῦ.—**ναζλίδικα**
(τὰ)=ναζιάρικα.—**τζιβελίδικα** (τὰ)=ἔρωτιάρικα.

18. Ὁ Γεροκλέφτης

- Ἄϊδε γέρο βάρβα, νὰ πᾶμε στῆ γλεψιά.
—Δὲ βορῶ, παιδάκια μ' καὶ γέρασα δὰ πιά,
πάρτε τὸν ὑγιό μου, τὸ γιό μ' τὸ Γωσταδιῆ,
κεῖνος ξαίρει τίς βρύσες τὰ κρῦα τὰ νερά,
5 ξαίρει καὶ τίς μάδρες ποὺ ἤπαιρναμ' τ' ἀρνιά,
ξαίρει καὶ τίς ἀγάδες ποὺ ἤπαιρναμ' φλουριά.
—Ἄϊδε, γέρο βάρβα, νὰ πᾶμε στῆ γλεψιά.
—Φέρτε μ' τὰ τσαρούχια νὰ δὰ σφιχτοποδεθῶ,
νὰ πάρω τὸ δουφέκι μ' γιὰ μνιαῖς νὰ σηκωθῶ,
10 νὰ πᾶ νὰ φωναχτοῦμε καὶ νὰ συναχτοῦμε,
στῆ ριζιμιά τῆ βέτρα καὶ στῆ μεγάλ' ὄξυά.

19. Τὸ πουλάκι

(Τὸ τραγούδι αὐτὸ καὶ τὸ ἐπόμενο ἀπηγγέλθη ἀπὸ τὸν Ἄντ. Πραπάλη)

Φέτο τὸ καλοκαιράκι	γῆρτε τὸ πουλί κοδά μου,
κυνηγοῦσα ἴνα πουλάκι,	ἔσκυψα νὰ τὸ φιλήσω,
κυνηγοῦσα λαχταροῦσα,	θέλ' φλουριὶ νὰ τὸ χαρίσω,
νὰ τὸ πιάσω δὲ βοροῦσα.	γὼ γεῖμ' ὄρφανὸ παιδάκι
5 Ἐρριξα τὰ ξώδεργά μου,	10 ποῦ νὰ τῶδρω τὸ φλουράκι ;

20. Πῶς πιάνεται ἡ ἀγάπη

Θέλω νὰ πάω στὴ Φραγκιά, στὰ Μάρμαρα, στὰ Μάρμαρα
 νὰ φέρω νὰ Φραγκάκι στὰ Μάρμαρα τῆς Πόλης,
 νὰ κάθουμι νὰ τὰ ρωτῶ, στὰ Μάρμαρα, στὰ Μάρμαρα,
 πῶς πιάνεται γῆ ἀγάπη στὰ Μάρμαρα τῆς Πόλης.

- 5 Ἀπὸ τὸ μάτι πιάνεται στὰ Μάρμαρα, στὰ Μάρμαρα,
 στὰ χεῖλη κατεβαίνει στὰ Μάρμαρα τῆς Πόλης
 κι' ἀπὸ τὰ χεῖλη στὴ γκαρδιά στὰ Μάρμαρα, στὰ Μάρμαρα,
 ριζώνει καὶ δὲ βγαίνει στὰ Μάρμαρα τῆς Πόλης,
 Ἐρρίζωσε καὶ φύτρωσε, στὰ Μάρμαρα, στὰ Μάρμαρα,
 10 κι' ἔκαμ' ἓνα λουλούδι στὰ Μάρμαρα τῆς Πόλης,
 ὅποιος τὸ κόψει κόφτεται, στὰ Μάρμαρα, στὰ Μάρμαρα,
 κι' ὅποιος τὸ φάγει πεθαίν', στὰ Μάρμαρα τῆς Πόλης
 κι' ὅποιος τὰ καλομοσιστεῖ, στὰ Μάρμαρα, στὰ Μάρμαρα,
 ἀγάπη δὲ χορταίνει στὰ Μάρμαρα τῆς Πόλης.

21. Κορίτσι δώδεκα χρονῶ

(ἀπαγγελία Ἀγάπιου Κουρουβατζάκη).

Ἀπὸ ξένο μέρος κι' ἀπὸ μακρινό,
 γῆρτε ἵνα κορίτσι δώδεκα χρονῶ.
 Μὲ τίς μαργιολιές μου τὸ ἐπλάνεσα
 καὶ στὰ γόνατά μου, φῶς μου, τὸ κάθησα.

- 5 Πιάνω ξεκουβώνω τὰ χρυσᾶ κουβιά,
 γλέπω τίς ἐλίτσες πῶχει στὰ δυζιά.
 —Δὲ μὲ τίς χαρίζεις, δὲ μὲ τίς πουλᾶς,
 μόνο μὲ τίς δείχνεις καὶ μὲ τυραννᾶς.
 —Δὲ σὲ τίς χαρίζω, δὲ σὲ τίς πουλῶ,
 10 μόνο σὲ τίς δείχνω καὶ σὲ τυραννῶ.

22. Νανουρίσματα

(ἀπήγγειλε ἡ Χρυσὴ Χηνοπούλου)

- 1 —Κοιμήσου καὶ παράγγειλα στὴ Μπόλη τᾶρματά σου,
 στὴ Βενετιά τὰ ρουῖχα σου καὶ τὰ διαμανδινά σου.
 Κοιμήσου, κοῦκλα μου χρυσῆ, καὶ γὼ σὲ νανουρίζω
 καὶ τὴ γουνίτσα σου κουνιῶ καὶ σὲ ἀποκοιμίζω
 νάνι τὸ μικρό μου νάνι κι' ἔπου τὸ πονεῖ νὰ γιάνει.
 2 —Νάνι πού τὸ κουνιούσανα γοῖ δώδεκ' ἀποστόλοι
 καὶ σεῖς σαράδα μάρτυρες νὰ δὴ φυκάετε ὅλοι.
 ἔλα, ὕπνε, στὰ μάτια του καὶ οὐ Χριστέ, κοδά του,

καὶ σὺ κυρά μου Παναγιά, καλοξημέρωσέ το.

3—Γυιέ μου, γυιέ μου κανακάρη,
μνιά γαδούρα θὰ σὲ πάρει.

4—Ἐλα, ὕπνε μου, πάρε το καὶ πᾶν' το στίς βαξέδες,
στίς βαξέδες νὰ τὸ δώσῃς λουκούμια μενεξέδες.
Κοιμᾶται τὸ πουλάκι μου καὶ πῶς θὰ τὸ ξυπνήσω,
μοσκοκάρυδα θὰ ρίξω νὰ τὸ πετροβολήσω.

ΒΑΦΤΙΣΤΙΚΑ ΑΡΡΕΝΩΝ

Ἄποστόλς, Ἄποστολιός, Ἄποστολάκ'ς. Γιώργης, Γιῶργος, Γιωργάκ'ς. Γιάννης, Γιαννάκ'ς, Γιαννακάκ'ς, Γιαννάκος. Χρῖστος, Χριστάκ'ς. Πολυχρόνης. Θόδωρος, Θοδωρῆς, Θοδωράκ'ς. Βασίλ'ς, Βασιλάκ'ς. Δημήτρης, Δημητράκ'ς, Δημητρός. Κωστής, Κωσταδῖνος, Κωστάκ'ς, Κωτακίος, Κωτσῆς. Πανιός, Παναγιώτς, Παναγιωτάκ'ς, Παντῆς. Μιχαῆλος, Μιχάλς, Μιχαλάκ'ς, Μιχαλιός. Νῆκος, Νικολάκ'ς, Νικόλας, Νικολῆς. Ἄγγελος, Εὐάγγελος, Ἄγγελάκ'ς, Ἄγγελῆς, Βαγέλς. Ἀλεξάνδρῆς, Ἀλεξάνδρος, Ἀλέξ'ς, Λέκας. Χριστόφορος. Σταυρῆς, Σταῦρος, Σταυράκ'ς. Καρυοφύλλς. Πέτρος, Πετράκ'ς, Πετρῆς. Μανόλς, Μανολάκ'ς, Μανολιός. Ἀναστάσ'ς, Ἀνεστός, Ἀνέστ'ς. Θανάσ'ς, Θανασάκ'ς, Θανασιός, Σάκης. Τηλέμαχος. Ἀδριᾶς, Ἀδριῶκος, Ἀδριᾶς. Στεφάν'ς, Στεφανάκ'ς, Στέφανος. Στέφος. Στεργιανός, Στέργιος. Στυλιανός. Ἀδών'ς, Ἀδωνάκ'ς. Σῆμος, Σιμνιών'ς. Γιωσήφ, Γιωσήφ'ς. Λάζαρος. Κυριάκος, Κυριάκ'ς. Μόσχος. Θωμᾶς. Κοσμᾶς. Παντελῆς, Παντελάκ'ς. Μαγριώτ'ς, Μαγριωτῆς. Μιλτιάδ'ς. Στρατῆς. Πασκάλ'ς, Πασκαλάκ'ς. Σταθός, Σταθῆς, Σταθιάκ'ς, Εὐστάθιος. Παρασκευᾶς. Ἡλίας. Νικήτας. Παῦλος, Πανλῆς, Πανλάκ'ς. Ἀρχονδῆς. Σωτήρ'ς, Σωτηράκ'ς. Φίλιππος, Φίλιππας, Φιλιππῆς. Περικλῆς. Πουλμένος, Πουλμενῆς. Ἀγάπιος. Ράλλης. Δοξῆς, Δοξάκ'ς, Εὐδόξιος. Φώτης, Φωτάκ'ς. Δημοστέν'ς. Τιμολέων. Λεωνίδας. Σάββας, Σαββῆς. Θεοκλῆς. Ὀδυσσέας. Σγουρῆς. Ἰωακείμ. Βέργος, Βεργῆς. Σκαρλάτος. Σκαρλατῆς. Φλώρος, Φλουρῆς. Θεολόγος, Θεολόγης. Ἀριστείδς. Μαυρουδῆς. Χαράλαβος, Λαβῆς, Λάβος. Γρηγόριος, Ληγόριος, Ληγορῆς. Θεόδός. Ἀριστοτέλς. Λευτέρος, Λευτεράκ'ς. Χρῦσανθος. Μπαχαρῆς. Βιτάνος. Εὐθύμς, Θύμνιος. Πελοπίδας. Σωκράτς. Κίμων. Σταμάτς. Βγενῆς. Μαλαμῆς. Πολύδωρος. Γαβριήλ, Γαβριήλς. Γεράσιμος. Ζαφείριος, Ζαφειράκ'ς. Θεόφιλος, Θεοφλῆς. Θεοχάρς. Ζαχαρίας, Ζαχαρῆς.

Σημ. Τ' ἀνδρονυμικά σχηματίζονται ἀπὸ τὸ θέμα τοῦ ἀρσενικοῦ μὲ τὴν προσθήκη τῆς καταλήξεως -ινα: Ἄποστολαίνα, Γιῶργαίνα. Γιάνναίνα, Χρῖσταίνα κ.ο.κ.

ΒΑΦΤΙΣΤΙΚΑ ΘΗΛΕΩΝ

Κατίν', Κατερίν', Κατινιώ, Κατινίτσα. Κοκόν', Κοκονίτσα. Ἐλενιώ, Ἐλέγκω, Ἐλεγκάκ' (τὸ), Ἐλέν'. Μαργώ, Μαριάνθη. Παναγιωτή. Καλλιῶ.

Σουλτανιώ. Μορφενιώ, Μορφή, Μορφοῦλλα. Βασίλσα, Βασιλειώ (ή), Βασιλεία, Βασιλοποῦλλα. Χρυσάνθη, Χρυσανθιώ. Πραξή (Εὐπραξία). Δουκέν, Δουκενίτσα. Γιαννοῦλα, Ἀννιώ. Πηνελόπ, Πηνειωτή. Ἀναστασία. Ζωίτσα, Ζωή, Ζωγιώ, Θεδώρα, Θεδωρνιώ, Θεδωρίτσα. Ζουβουλιώ. Κερανιώ. Σταυριανή, Σταυροῦλλα. Στεργιανή. Νικολέτα. Βαγελία, Βαγελιώ. Βαγελίτσα. Κωσταδινιώ, Κωσταδίνα. Μελανιώ. Παρασκευοῦλλα. Θωμαή. Φωτοῦλλα, Φωτίτσα, Φωτεινή, Φωτεινιώ, Φωνειώ. Εὐδοξία, Δοξία, Δοξοῦλλα, Δοξιώ. Παρθένα, Θεοδοσία, Θεοδοσιώ. Θεανώ, Φανιώ. Ζαφειρή, Ζαφειροῦλα. Κυριακίτσα, Κυρανιώ. Σταματία, Σταματινιώ. Λαβρονίκ. Ἀδωνία. Ἀρτεμισία, Ἀρτεμισοῦλλα. Ἀθηνᾶ, Ἀθηνιώ, Ἀθηνοῦλα. Ἀφροδίτη. Χρυσίτσα, Χρυσώ, Χρυσοῦλλα. Χρηστίνα, Χρηστινιώ. Θανασία, Θανασοῦλλα. Ματηνιώ. Κερατσώ. Πουλίνα. Τολίνα. Χριστοδουλίνα. Μαλάμα, Μαλαματή. Ἀσημενιώ. Ξαθώ, Ξώ. Σταθώ.

ΕΠΩΝΥΜΙΑ ΣΚΟΠΙΑΝΩΝ

Ἐλεκόπλος, Ἀλιπαρμάς, Ἀραμαδάνς, Ἀληπλιώτς, Ἀστρινίδης, Ἀλεξαρρόπλος, Ἀποστολόπλος, Ἀγαπιόγλου, Ἀναδολῆς, Πέυκογλου, Ἀλμπάνογλου, Μπουναρτζῆς, Μπακιρτζῆς, Μπαχτσαβάν'ς, Μπαβαλέτσκος, Μπάγρος, Βιτάνος, Βουλτσόγλου, Βάλανος, Μπαλιούλς, Μπιλδιρῆς, Μπογιάρς, Μπούβουνος, Χαργιοβολῆς, Λιάπς, Γαβανός, Γάγαλος, Γόλες, Γουζέλς, Γραβούνς, Καγάτς, Γένος, Γιοργίνας, Γαρίπς, Γιουγῆς, Γοθράνος, Γανῆτς, Γιαραμάς, Γιώργογλου, Δούνας, Δίνογλου, Δάδος, Δάπτσος, Δόδογλους, Δεμερτζῆς, Δίνκας, Δαγτζῆς, Δόντσος, Δάκιλης, Δουκουλιάνκος, Ἀφκαριανός, Ἐμιολῆς, Ζαγούρς, Θεοχάρς, Ἴσπίρς, Καραβαγίρς, Καλαθᾶς, Κλεκάρς, Κιουπτσῆς, Κινήρς, Καρκαβάτς, Κλωνάρς, Κωτσάνς, Κάκανος, Κουτούπς, Καρακώστας, Κουρουβατσάκς, Κατσαβούνς, Καργιοφύλλς, Κοκορόκας, Κολύβαλης, Καράδαγλης, Κοκκινιούλς, Λουλούδς, Λίβος, Λουπάτατῆς, Μερτζιμέκς, Μαβρίγος, Μπέτς, Μελισσηνᾶς, Λάζος, Μπίβς, Μπόζος, Τσῆρος, Μόμτσος, Μισουργιόγλου, Ματζίρς, Μπούλιερος, Ματζάρς. Νάνιογλους, Μέγλας, Μόρφ'ς. Μακρῆς, Κοῦδρος, Μπεχτσῆς, Μουδῆς, Μανιτσῆς, Νουμερτζῆς, Ξαθούλς, Πανιός, Πλάτσακος, Πισπιδίκς, Πάτινιος, Πέγιογλου, Παπασταυρῆς, Πολυχρόνς, Πασάκαλος, Ράχκος, Σκοβερίκας, Στόικογλους, Σιτζάκς, Στρογγύλς, Σκουλής, Τσιγιέρας, Τζελέπς, Φτέλκας, Τσέντσερες, Φόρος, Φανιός, Χαμάλς, Χαραῖλος, Χάψαλς, Χαλβατζῆς, Χήναρης, Ψαθᾶς, Κορκοδιάκς.

ΠΑΡΩΝΥΜΙΑ ΣΚΟΠΙΑΝΩΝ (παραγκώμια)

Οἱ Σκοπιανοὶ φημισμένοι γιὰ τ' ἀστεῖα καὶ τὰ πειράγματα ποὺ κάνουν μεταξύ τους, ἔχουν καὶ πολλὰ παρωνύμια, ποὺ τὰ λέν παραγκώμνια.

Δυσκολεύονται ὁμῶς πολὺ νὰ τ' ἀνακοινώσουν σὲ ξένο. Φοβοῦνται πολὺ

τις παρεξηγήσεις, ὅπως ὅλοι ἄλλως τε οἱ χωρικοί. Κατεγράψαμε μόνον ὀλίγα ἀπὸ τὰ παρωνύμιά τους, πὺν κατωρθώσαμε ν' ἀκούσουμε.

Τσίτσινος, Ἀρχουδος, Ψάλτς, Φλώρος, Πρεπάλς, Προάτς, Παρδολῖγος, Βιλκοργιάκς, Βόλες, Τασιώ, Γαδουροβουγᾶς, Κάμηλος, Κουρέλς, Μπελᾶς, Κοῦδρος.

ΤΟΠΩΝΥΜΙΑ Π. ΣΚΟΠΟΥ

Στὸ Κεραμίτχανε, στὰ Μπαβάνια, στὸ Σουληνάο, στὶς Δαμασκηνιές, στῆ Κωτσῆ ἢ Τούβα, στῆ Μπετρούτουβα, στῆ Μαλλιαρότουβα, στῆ Μπερπερότουβα, στὰ Πυκνάδια, στὸ Κατσιβελόνικο βουναρί, στῆ Μιζίτσα (ἐκεῖ ἦταν πηγάδι), στὸ Πρόνιο Δερμενί, στῆ Σκαλίγω, στῆς Κώσταινας τὸ πηγάδ', στὸ Μπεχτσὶ τσαρδά, στὸ Καλάμ, στῆ Καζατζῆ (καζατζῆς=καζανᾶς), στὸ Λαγοπήδημα, στὸ Τατάργιολο (δρόμος πρὸς τὸ Ταταροχώρι), στὰ Κεπέργια, στὸ Κακανμυγαλιές, στῆ Μανέσα (πηγάδι), στὰ Τσακίλια, (ἀσπρόπετρες), στῆ Μουτάφ' καρυδιές, στὸ Καργαλό, στὶς Ξυδὲς Πέτρες (ξυστὲς Πέτρες), στῆ Μαύρη λίμνη, στῆ Μεσανύχτ' τὸ γιοφύρ', στῆ Κοῦκο βουναρί, στ' Ἅγιο Λιά τ' ἁγίασμα, στῆ Βασιλικῶ τῆ βρύσ', στῆ Κώστογλου τὸ πουγάδ', στῆ Κουρουδερελῆ τὸ πουγάδ', στῆ Βασίλ' τὸ πουγάδ', στῆ Σωφρόνιου τὸ πουγάδ', στὸ Χασανιδ (πηγάδ'), στὴν Ἁγία Παρασκευή, στὸ Γιωργηδᾶς (πηγάδ'), στῆ Γιαννάκου τὸ πουγάδ', στὸ Τσοῦρτσουρο (τρέχει νερὸ ἀπὸ μέσα τὴν πέτρα), στὸν Ἅϊ Νικόλα, στὸν Ἅϊ Θανάσ', στῆ Δίνογλου τὸ πουγάδ', στῆ Παύλου τὸ πουγάδ', στῆ Δίνογλου τσεσμέ, στῆ Μπακιριτζῆ τὸ πουγάδ', στῆ Δημητράκ' τὸ πουγάδ', στῆ Μάλαμα τὸ πουγάδ', στῆ Θανασάκ' τὸ πουγάδ', στῆ Λιαλιούρ τὸ πουγάδ', στὶς Ἀνεμόμυλοι, στῆ Χότζα τὸ τζεσμέ, στῆ Μπαρῆ τὸ πουγάδ', στὸ Χαβουῖξ (στέφρα), στῆ Λαρνάκ' τὸ πουγάδ', στῆς Τρεμούλας τὸ πουγάδ', στὸ Μπαράκ τεπέ (τούβα), στῆ Μπαλαβάν' τὸ πουγάδ', στῆ Χατζῆ τῆ Γκιόλα, στὸ Παμουκλι (βαμβακότοπος), στὰ Πηγαδίτσια, στὸ Πρωτογόνατο, στὴν Ἀλογοπατιά, στὸ Χασιριτζῆ, στὸ Γκερχανᾶ, στὶς Τούβες, στὸ Μπεταλούδ', στῆ Ξεροδοῦλια (ρεματιὰ ξερή), στῆ Γαβούλα, στὸ Μεγάλ' τὸ βοταμό, στὴν Ἐφέδιτσα, στὸ Κοσκογιάνκαγια, στὸ Καραβάσμεζαρι (δεσποτικὸ μνήμα), στὸ Σούγιουτζουκ, στὸ Καδίνδουμα (γυναικεῖος θάμνος), στῆ Σανόπετρα, στῆ Γούρνα, στὸ Ἁγίασμα, στὸ Δουβαρβαγᾶ (ἀμπέλι μὲ τοίχους), στὸ Μπαλῆ βουνάο, στὸ Σαῖδγιολο, στὴν Ἁγιούδα, στὸ Καρτάλ τεπέ, στὸ Δερμεν γιολοῦ (στοῦ μύλου τὸ δρόμο), στὰ Καργάτσια (καργάτς=πτελέα), στῆ Δρεμούλα, στὸ Καλαμόπλο, στὸν Ἅϊ-Θόδωρο, στὸν Ἅγιο Λιά, στὸ Μαγλαβίτ', στὸ Σκιστοπούγαδο, στὸ Καλογερκό, στὸ Κοκκινιόγια, στὸ Λεκατσᾶς μεσί (τοῦ Ἀλέκου ἢ βρύση), στὴν Ἀμδερῆ, στὸ Κοκκινιόχωμα, στὸ Γιανλίζκαγια (μοναχόπετρα), στὸ Καρτάλ-καγια (ἀετόπετρα), στὸ Μπαβακίρο, στὸ Βλάχικο τσεσμεσί, στὸ Γαλδιρμαῖ, στὴν Ἁγία Τριάδα, στὸ Κρασάδο, στῆ Ἀρχουλᾶ, στὸ Μπούκοβο (ὄξειᾶ Βουλγαρο.), στὴν Ἁγί - Σωτήρω, στὸ

Κάστρο, στὸ Κακοπούλι, στὸν Ἴμλαχανὲ κουρουσού, στὸ Παπάσβαϊο, στῆ Γιώργαρου τὴ βρούσ', στῆ Βρωμόβουση, στὴν Ἀκρανιά, στὰ Παιδόπλα, στὸ Κοτζιὰ κουρὶ (μεγάλο δάσος), στὰ Τρανὰ ἀλάνια (μεγάλη ἔκτασις ἐπίπεδος), στῆ Θεγοῦ τὸ πανεγύρ', στὸ Τζερεμετό, στὸ Βατσουνιό, στὸ Λυκορουάκι, στῆς Ἀλεποῦς τὸ ρουάκ', στὰ Καριάκια, στὸ Βαθύρουακο, στῆ Στέργιου τὴ δούβα, στῆ Ἀκρῆ τὴ γαρυδιά, στῆ Φανερωμέν', στῆ Σαλιᾶ τὸ πουγάδ', στὸ Μπουρνάζ τοῦ πουγάδ', στὶς Καλογερότρυπες (σώζονται κρύπται ἢ ἢ μιὰ λένε πὼς ἦταν στὴ Γένα), στὴν Τσερβουλού, στὸ Ἀρμουροουάκι, στὶς Καρυδιές, στῆ Σκαλύβω, στὶς Μουτζούρηδες, στῆς Ἀραβατζέσσας τὰ γκιόλια, στὸ Παῦλο γκιολοῦ, στὸ Μακρὸ τσαῖρ', στῆ Καραμεμέτ τσεσμεσί, στῆ Πούπλου τὸ τσαῖρ (στοῦ Πούπλου τὸ λιβάδι), στῆ Νυφόπετρα (Πέτρα ποὺ φαινόταν σὰ νύφη), στῆ Γκουζέλ' τὰ κλήματα, στῆ Στάθιο βουναρί, στὸ Κουτλοπούγαδο, (Κουτουῖκος = μικρούτσικος), στῆ Μπηγάδα, στὶς Σμίξες (ἔνωσις δύο ποταμῶν), στῆ Στανιμεράκ' τὸ μῦλο, στῆ Σκουλῆ τὸ νδολάπ' (ντολάπ' = νεροτριβή), στὶς Λαγοῦφες, στῆ Κομνηνοῦ τὸ μύλο, στῆ Πασάκουλου τὸ μύλο, στὸ Γουρουν'κο, στῆ Σκαμνιαῖς τὸ μύλο, στῆ Μικρὴ Καβάλα, στῆ Μεγάλη Καβάλα, στῆ Χαλότουβα, στῆ Σιβρίκαγια (σουλερὴ πέτρα), στῆ Κωσταδόπλου τὸ Γκερέν' (Γκερέν' = λειβάδι), στῆ Πεπεχαράλαβου τὸ γισλά (κισλάς = μανδρί), στῆ Μπερτζιμέκ' τὸ γισλά, στῆ Πικρομυγαλιά, στῆ Γιανίτσαρ τὸ πουγάδ', στῆ Φροκάλ' τὶς πλάκες, στῆ Καλὲ τὰ σουμάδια (ἐκεῖ ἦσαν ἔχνη πετάλων ἀλόγου), στὸ Τσιόκο, στῆ Φαλάγγ' τὸ πουγάδ', στὸ Φειδοπούγαδο, στὶς Φειδόπετρες, στὸ Τόβρο, στῆ Γρατσούνα.

ΑΙΝΙΓΜΑΤΑ

Ἄγαθος. 1) Ἄγαθος παράγαθος, παραγαθένια τὰ μαλλιά τ', κόκκινα τὰ προβατὰ τ'. (τριαντάφυλλο)

2) Ἄγαθιά παραγαθιά πηδᾶ τὸ φράχτ' καὶ γεννᾶ. (κολοκυθιά)

ἀγοράζω. Γιατατὶ σὲ γόρασα καὶ δῶκα τὸ βαρά μ';

Νὰ σὲ θάν' ἀνάσκελα, νὰ κάνω τὴ Σουλειά μ'. (σκάφη)

ἀδέρφια. Τέσσερ' ἀδέρφια σὲ μιὰ φορεσιά: (καρύδι)

ἄλογο. Ἐχω ἓνα ζευγάρ' ἀλόγατα, ἄμα τὰ δῆσω πορπατοῦνα, ἄμα τὰ λύσω στέκουσαι. (παπούτσια)

βάρη. Βάρη ἀμέτρητα θαστᾶ στὴ ράχ' τὴ βλατειά τ', μὰ νὰ σκίωσ' δὲ βορεῖ μῆτε δελόν' ἀλαφρό, μῆτ' ἓνα κόκκο ἄμμο (θάλασσα)

βασιλεύς. Βασιλὲς δὲ γεῖμαι, κορώνω φορῶ, ρολοῖ δὲν ἔχω, τίς ὥρες με τρῶ. (πετεινὸς)

βεργί. 1) Ἄνω κάτω τὸ βεργί, ἔχει τρύπα τὸ μαλλί.

2) Τὸ μικρὸ τὸ βεργί ἄνω κάτω ἢ τρύπα τ' ἔχει μαλλί. (μούσμουλα)

βουνά. Τὰ βουνὰ χιόνισανα, γοῖ μύλ' στάθηκαν καὶ τὰ δυὸ ἔγιναν τρία. (ὁ ἄνθρωπος)

γάργανος. Τρέμ' τρέμ' ὁ γάργανος καὶ πέφτ' ὁ γαγανόσπορος. (μύλος)

γυμνός. Γυμνός γεῖμαι τοὺς γυμνοὺς ἐνδύω, ἔπου θρίσκω τρύπες ἀνοιχτές τις φράζω καὶ τις κλείω. (βελόνα)

δαχτυλίδι. Δαχτυλίδι πυργωτό, πυργωτὸ καμρωτό, δρέχεται, χειμάζεται καὶ στὸ δόπο τ' στέκεται. (καπνοδόχος)

ζῶον. Φοβερὸν ζῶον ἐγεννήθη πρώτη Μαρτίου, αἱ ἄρχοντες ἐτρέμαζανα, αἱ βασίλισσι ἐθάμασανα καὶ σ' ἐλαφένιο χωρίο ἤρτε καὶ ἀπέθανε. (ὁ ψύλλος ποὺ τὸν σκάζουν ἀνάμεσα στὰ νύχια)

κάγκελα. Γύρω γύρω κάγκελα καὶ μέσα παίζ' ὁ φράγος. (γλώσσα)

καλόγερος. 1) Ἀψηλὸς καλόγερος πλάτσα τὸ κεφάλ' αὐτοῦ. (πτύον).

2) Χίλιοι μύριοι καλογέρ' σ' ἓνα ράσο ἀυλιμέν'. (ἀραποσίτι)

3) Χίλιοι μύριοι καλογέρ' σ' ἓνα σκολεῖο διαβάζνα. (κυψέλη)

καρακάξα. Καρακάξα μακρονούρα λήγορα μαγερευτούρα. (τηγάνι)

κατσιβέλοι. Πὲ πίσ' τὴν ἄφτριά μας κατσιδέλ' μουρμουρίζνα. (βροχή)

κλωκα. Ψόφια κλωκα ζουδανὰ πουλιὰ πλκκόν'. (πάπλωμα)

κοιλιά. 1) Γῆ κοιλιά μ' στὴ γοιλιά σ', τὸ τσουβί μ' στὴ φωλιά σ'. (ὁ μύλος ποὺ τρίβουν τὸ πληγούρι)

2) Ἄνω κάτω πισπιτι καὶ ἡ κοιλιά του φουσκωτή. (ἀδράχτι)

κόκκαλα. Κόκκαλα δὲν ἔχ' καὶ κόκκαλα τσακεῖ. (γλώσσα)

κυρία. 1) Πὲ πάν' πὲ τὴ Ρουσία

κατεβαίνει μνιὰ κυρία

πέδε δοῦλ' τὴ βαστοῦνα

καὶ στὴ γῆ τήνε βροδοῦνα

(μύξα)

2) Σὲ πῆρα, κυράμ'

καὶ δῶκα τὸ βαρᾶ μ',

νά σὲ θάλω τ' ἀνάσκελα,

νά κάνω τὴ δουλειά μ'.

(σκάφη)

μαλλιαρό. Ἀνοίγ' τὸ μαλλιαρὸ καὶ βαίν' τὸ τσιτωμένο. (κάλτσα)

μαλλιὰ. Ἀμαλλος μαλλιὰ δὲν ἔχ' κῶλο ἔχ' νουρά δὲν ἔχ'. (βάτραχος)

μάννα. Τῆς μάννης σ' φαίνονται καὶ τῆ βαβᾶ σ' κρέμται. (ὁ κουβᾶς καὶ τὸ πηγάδι)

ξαπλώνω. Ξαπλών' ὁ ξαπλοβοῦτς καὶ καθίζ' ὁ μαυρογένς. (ὁ τσέτζερης καὶ ἡ πυροστιά)

ὄρνιθα. Ὄρνιθα πατσιόκωλη, πατσιογυριστόκωλη, γεννᾶ ἀβγά πατσιόκωλα, πατσιογυριστόκωλα. (σάλιαγκος)

παιδιά. Ἐχω τρία παιδιά, ἓνα κάται δὲ σαλεύ', ἓνα τρώγ' δὲ χορταίν', ἓνα πάγει δὲ γυρίζ'. (στάχτη, φωτιά, καπνός)

παιδόπλο. 1) Ἐχω να παιδόπλο πὲ τὸ κόκκινιο τὸ φεσόπλο. (σπερματσέτο)

2) Ἐχω να παιδόπλο, ἅμα τὸ σκῶνω κλαίγ', ἅμα τὸ φίνω κάτ' μερών'. (κουιδούνη)

παποῦς. Ὁ παποῦς μου ὁ Θόδωρος σαράδα ζουνάρια ζωσμένος. (βαγένι)

πατέρας. Ἐνας πατέρας κεφαλής, δώδεκα γιοῦς ποδάρια καὶ κάθε γιὸς

στή ράχη του ἔχει τριάδα κόρες, βράδυ πεθαίν' ἢ μνιά, ταχεῖα γεννιέται ἢ ἄλλ'.
(τὸ ἔτος)

πέρδικα. Λάκκο λάκκο περπατῶ, βρίσκω μία πέρδικα, τὰ φτερά τς ἔφαγα,
τὸ κορμί τς ἔρριξα. (σταφύλι)

πέταλο. Πέταλο τριπέταλο τρυπᾶ τῆ γῆ καὶ θγαίν'. (μανιτάρι)

πιάτο. Πὲ πάν' πιάτο, καὶ πὲ κάτ' πιάτο καὶ μέσ' τῆ μέσ' βρίζόλα. (Χε-
λώνα)

πινακωτή. 1) Πὲ πάν' πινακωτή, πὲ κάτ' πινακωτή καὶ μέσ' τῆ μέσ' φω-
μόπλο.

2) Ἔχω μνιά πινακωτή, τρίγω τῆ βινακωτή καὶ ρίχνω τὰ φωμνιά. (Ξυ-
λοκέρατο)

περπατῶ. 1) Ὅσο ἔναι νεῖδ δὲ βορπατεῖ, ἅμα τι γεράσ' περπατεῖ. (τὸ
χόροτο ἀνεμοδιώχτης, ποὺ σκορπίζεται μὲ τὸν ἄνεμο, ἅμα ξεραθῆ).

2) Πορπατεῖ πορπατεῖ πίσω δὲ γυρίζ'. (ποτάμι)

πρᾶγμα. Ἐνα πρᾶμαπραματάκι, μνιά πιθαμῆ καὶ κομματάκι,
μέσ' τὸ ράσο δυλιμένο, καὶ τὸ κεφάλ' δου τρυπημένο.

(καλαμπόκι)

ράμματα. Δυὸ κουδάρια ράμματα τῆ βόλη τριγυρίζνα. (τὰ ματοτσινοῦρα)

σκεπός. 1) Ἀπάν' στὸ σκεπὸ μας μνιά κούπα γιαούρτ'. (σελήνη)

2) Ἀπάν' στὸ σκεπὸ μας μνιά ψάθα καρύδια. (ὁ οὐρανὸς μὲ τ' ἄστρα)

σκύβω. Σκύβω γονατίζω βρός σου, τὸ μακρὸ μου στὸ σκιστό σ'. (κλειδαριὰ)

στεγνός. Στεγνὸ τὸ δάνω, θρεμένο τὸ θγάζω. (κουβᾶς)

τζατζάλω.— Ποῦ πᾶς, μωρὴ τζατζάλω ; — Σὲ σένα ἔρκουμ', Χανοῦτο.
(ὁ φοῦρνος καὶ τὸ πανὶ ποὺ καθαρίζουν τὸ φοῦρνο)

τρίχα. Τρίχα πὲ τρίχα γρίζται καὶ ἢ τρύπα δροσίζται. (μάτι)

τσαλκιτζῆς. Τσαλκιτζῆς παίζει τῆ λύρα, τσαλκιτζέσσα τὰ λαγούτα,
τὰ μικρὰ τὰ τσαλκιτζόπλα παίζνα τὰ τουβελεικόπλα.

(ροδάνη ποὺ μαζεῦουν τὰ μασούρια)

τσάλα-μάλα. Τσάλα μάλα τήνε θάζω, κορδωμένη τήνε θγάζω. (Ἡ ζύμη
καὶ ἡ πῆττα)

τίρι-τίρι. Τίρι τίρι κρέμεται στὸ τίρι τυραγγιέται,

στὰ πράσνα δυλίζται, στὰ κόκκινα κρεμνιέται. (κεράσι)

τυρί. Ἐνα πρᾶμα σὰ δυρὶ καὶ τυρὶ δὲν ἔναι. Τοῦρκοι Ρωμιοὶ τὸ πιάννα
στὸ σοφρὰ δὲ δὸ δάννα. (σιποῦνι)

χείλη. Τὸ χεῖλη μου στὸ χεῖλη σου καὶ τὸ δαχτύλι μ' στῆ βουρίδα σ'.
(τὸ δοχεῖο ἀπ' τὸ ὁποῖο πίνει ὁ ἄνθρωπος)

ΠΑΡΟΙΜΙΕΣ ΚΑΙ ΠΑΡΟΙΜΙΩΔΕΙΣ ΦΡΑΣΕΙΣ

ἀβγά. Ἦ ἀδγὰ δὲ τ' ἀλωνίζνα. — Τὰ χρήματα δὲν τὰ πετοῦν, πρέπει νὰ κάνει κανεὶς οἰκονομίες.

ἀκίλι. Ἐνα ἀκίλ' τὸ χειμῶνα καὶ τὸ καλοκαίρ'. — Ἐνα μυαλό, μιὰ σκέψη ἔχει πάντοτε.

ἀπίδι. Ἦ ἀπίδ' κάτ' πὲ τὴν ἀπιδιὰ πέφτ'. — Κατὰ τοὺς προγόνους καὶ οἱ ἀπόγονοι.

ἀπλυτα. Φάνκανα τ' ἀπλυτά σ'. — Ἀπεκαλύφθησαν τὰ ἐλαττώματά σου, τὰ σφάλματα.

βαρύ. Πατεῖ τὸ βαρύ, σηκώνται τὸ ἀλαφρό. — Ὄταν παρουσιάζεται δυσκολία, τότε ἀρχίζει κανεὶς νὰ κινεῖται.

βεκλίτικος. Πὲ τὸ βεκλίτικο τὸ τσεσμέ νὰ περάσῃ, νερὸ νὰ μὴ βγεῖς. — Νὰ μὴν ἀνακατεῦσαι σὲ ξένα πράγματα, ἰδίως ἀνωτέρων σου.

βοῖβοδίνα. Ἄς μὲ λένε βοῖβοδίνα κι' ἄς ψοφῶ ἀπὸ τὴ βεῖνα. — Ἡ παροιμία λέγεται γιὰ τοὺς ἐπιδεικτικούς, πού ἐνῶ εἶναι φτωχοὶ ἐπιζητοῦν νὰ ἐπιδεικνύωνται.

βρεμένος. Ὁ βρεμένος πὲ τὴ βροχὴ δὲ φοβάται. — Ὄταν πάθει κανεὶς κάτι, δὲν φοβάται πλέον ἀπὸ τὸ ἴδιο πάθημα.

γαδούρι. 1) Γηῦρες γαδούρ' βεδαθά τὸ γλέπς καὶ στὰ δόδια — Ἡ παροιμία λέγεται γιὰ κείνους πού δὲν ἀρκοῦνται σ' ἓνα δῶρο πού τοὺς κάνουν, ἀλλὰ προβάλλουν καὶ ἀξιώσεις. Πρβλ. τὸ ἀλλαχοῦ λεγόμενο: Κάτινους χαρίζανε ἓνα γάϊδαρο καὶ τὸν κοίταζε στὰ δόντια.

2) Χτυπᾶ τὸ σαμάρ' νὰ νοιώσ' τὸ γαδούρ'. — Ἡ παροιμία λέγεται ὅταν κανεὶς πλαγίως θίγει ὄρισμένα ζητήματα.

γαμβρός. Περνᾶ καὶ τὸ γαβρὸ καὶ τὴ νύφ'. — Εἶναι πολὺ ὁμορφος (λέγεται εἰρωνικά).

γαρούφαλλα. Ἐχ' γαρούφαλλα στὸ κεφάλ'. — Λέγεται γιὰ κείνες πού τοὺς ἀπατοῦν οἱ σύζυγοι.

γέρος. — Φάγε γέρο, μαλακό. — Νδὲπ ζουμάρ' ἐν' παιδί μ'. — Λέγεται ὅταν κανεὶς κάνει μιὰ εὐεργεσία ἀναξία λόγου.

γινατλίδικος. Γινατλίδικο κεφάλ' ἔχ'ς. — Λέγεται γιὰ τοὺς πεισματάρηδες καὶ ἰσχυρογνώμονες.

γουδί. Ἦ γουδί τὸ γουδοχέρ' του. — Λέγεται γιὰ τοὺς ἰσχυρογνώμονες.

γουρούνια. Γουρούνια κατεδάζ' πὲ τὸ Ἀζεργιανὸ (βουνὸ τοῦ Π. Σκοποῦ). Ὄταν κανεὶς ροχαλίζει. Συνών. βράζνα τὰ φασόλια,

δρόμος. Ἄλλο δρόμο πάγω γώ, κι' ἄλλα ἢ κοβίλα μ' (τὸ ραβδί). — Λέγεται ὅταν ὑπάρχει ἀντίθεση μεταξὺ δύο πού ἔπρεπε νὰ συμφωνοῦν.

δώδεκα. Δῶκε τὸ ἡκπᾶ τὰ δώδεκα. — Πλησιάζει ν' ἀποθάνει.

Ἑβραῖος. Ἐτυχε νὰ βγεῖ ὁ Ἑβραῖος στὸ παζάρ, καὶ βρέθηκε Σάββατο. —

Λέγεται γιὰ κείνους ποὺ πρώτη καὶ μόνη φορὰ ἐπιχειροῦν κάτι καὶ ἀποτυγχάνουν.

ἡμέρα. Καινούργια μέρα καινούργιο κισμέτ(Γ. π.).—Λέγεται ὅταν σὲ μιὰ κατάσταση γίνεται ἀλλαγὴ, ἀπὸ τὴν ὁποίαν περιμένεται καὶ νέα ἐξέλιξη.

Θεός. Τὸ Θεγὸ πὲ τὸ μυαλὸ τὸ γηύρανα.—Σημαντικὰ πράγματα ἀνεκάλυψαν μὲ τὴ σκέψη.

Θεός. Λέγε τὴν ἀλήθεια, νᾶχ'ς πὲ τὸ Θεγὸ βοήθεια.

θέρος. Θέρος, τρύγος, πέλεμος.—Λέγεται γιὰ νὰ δηλώσει ὅτι στὶς τρεῖς αὐτὲς περιπτώσεις ὁ ἄνθρωπος βρίσκεται στὴν ἴδια περίπου ἀνησυχία.

ιδρώνει. Δὲ γιδρών' τὸ φτί τ'. — Δὲν τὸν μέλλει γιὰ τέτοια πράγματα, δὲν σκοτίζεται.

ἴσια. Στραβὰ νὰ καθώμαστε καὶ ἴσια νὰ χορατεύομε'. — Νὰ λέμε δίκαια καὶ σωστὰ πράγματα.

καΐσια. Ἔρχονται στενὰ τὰ καΐσια (λουριά).—Δύσκολες περιστάσεις.

καλάθι. Ὁ καθέννας κοιτάζ' νὰ πλέξ' τὸ καλάθ' δου.—Ὁ καθέννας κοιτάζει τὴ δική του δουλειά.

καλάθι. Ὅπ' ἀκοῦς πολλὰ βάτσουνα πάρ' μικρὸ καλάθ'.—Ὅπου ἀκοῦς πολλὰ λόγια νὰ μὴ περιμένεις πολλὰ πράγματα.

καλό. Κάν' τὸ καλὸ καὶ ρίξ' το στὸ γιאלό — Κάνε τὸ καλὸ χωρὶς ὑστεροβουλία, χωρὶς νὰ περιμένεις ἀνταπόδοση.

κάρτσα. Τῆ διαβόλου κάρτσα ἐν' αὐτός — Εἶναι πολὺ ἐπιτήδειος, κατεργάρος.

κάτα. Γῆ κάτα ὅδε δὲ φτάν' τὸ τζιέρ' τὸ λέει ποὺ θρωμᾶ.—Προβ. τό : ὅσα δὲ φτάνει ἢ ἄλεποὺ τὰ λέγει κρεμαστάρια.

κάτα. Ἦθελε καὶ ἡ κάτα ρεπάν'.—Λέγεται γιὰ κείνους ποὺ ζητοῦν πράγματα τῶν ὁποίων δὲν εἶναι ἄξιοι.

κατσιβελος. Τὸ γκτσιβελὸ πάγαινανα νὰ τὸ γάννα βασιλὲ καὶ κείνος ἔγλεπε τὰ ξύλα καὶ γήλεγε : ἄ μὰ ξύλα γιὰ καρβούνια!—Δύσκολα κανεῖς λησμοναίει τὸ παλιό του ἐπάγγελμα, ὅσο καὶ ἂν ἀλλάξουν οἱ συνθήκες.

κεφάλι. Τὸ κάτ' τὸ κεφάλ' τσάκσε τὸ πάν'.—Λέγεται γιὰ κείνους ποὺ πλήττονται ἀπὸ σεξουαλικὲς καταχρήσεις.

κεχαγιᾶς. Κεχχιὰ δὲ σ' ἔχανα.—Δὲν σοῦ δίνουμε λογαριασμό.

κοιτάζεται. Βουνὸ πὲ βουνὸ δὲ γοιτάζεται, ἄθρωπος πὲ ἄθρωπο κοιτάζεται.—Προβ. τὰ βουνὰ δὲν ἀνταμώνουν' καί : βουνὸ πὲ βουνὸ δὲ σμίγ'.

κόλλυβα. Πὲ ξένα κόλλυβα μνημόσυνο φκιάν'. — Μὲ ξένα χρήματα κάνει τὸ γεναιόδωρο.

κολτούκ'. Δυὸ καρπούζια σ' ἓνα κολτούκ' δὲ θαστιοῦσαι (τουρκ. ἡ π.).—Πολλὰ πράγματα στὸ ἴδιο μέρος, μὲ τὰ ἴδια μέσα δὲ γίνονται.

κόρακας. Κόρακας τῆ κοράκου τὰ μάτια δὲ δὲ βγάξ' — Ὅμοιος τὸν ὅμοιο δὲν τὸν βλέπει.

κουκιά. Πὲ τὰ κουκιά ὡς τὰ κεράσια.— Λέγεται γιὰ νὰ δηλώσει μικρὴ χρονικὴ διάρκεια.

κουκούτσ. Κουκούτσ' δὲ βαραλλάζ'.— Εἶναι ἐντελῶς ὅμοιος.

κουκουζέλλα. Τὸ Μπεηλίκουρου ἔχ' κουκουζέλλες.— Δὲν εἶναι καλὴ ἔσοδειά. (*βεηλικ*=βεηλίκι. *κουροῦ*=ξηρός. *κουκουζέλλα* (ἦ)=τὸ κικίδι τῆς δρυός).

κούφιος. Κούφιος πλάτανος βρόδος μεγάλος.— Ὅταν κανεῖς εἶναι κενὸς (κοῦφος) κάνει μεγάλο θόρυβο. Συνών. τὰ κούφια τὰ βαρέλια κάννα βρόδο.

κουφός. 1) Κουφοῦ καθάνα κι' ἄν χτυπᾶς καὶ μεθυσμένο σὰ γερνάς, τρελλόννα σὰ θυμιάζεις καὶ σὺ χαμένα τάχεις. 2) Στῆ κουφοῦ τῆ βόρτα ὅσο θέλς βρόδα.— Γιὰ τοὺς ἀδιάφορους καὶ πεισματάρηδες.

κοδά. Πὲ κοδὰ πέρσσε.— Ἡ φράση λέγεται εἰρωνικὰ γιὰ κείνους ποὺ μικρὴ ἰδέα ἔχουν γιὰ ἓνα πράγμα, εἶναι ἐπιπόλαια μορφωμένοι.

λάβα. Μνιὰ λάβα κι' ἔναν φέγ' καὶ δέκα φέγ'. — Ἄμα ὑπάρχει κάτι καλὸ ὅσο μικρὸ καὶ ἄν εἶναι, ἔχει τὴν ἐπίδρασή του.

λάπατα. Κατουρεῖ πὰ στὰ λάπατα καὶ θαρρεῖ πὸν' δαβούλια.— Λέγεται γιὰ τοὺς κουφαλαζόνες.

λειψός. Λειψὰ Σαβδάτα ἔχει.— Εἶναι ὀλίγο ἐλαφρὸς στὸ μυαλό. Συνών. Χρωστὰ τῆ Μιχάλ'.

λόγια. Πιάστκαμ' στὰ λόγια.— Ἀρχίσαμε τὴ συζήτηση.

λουλάς. Τὸν ἔκαναμ' λουλά.— Κουρασθήκαμε πολὺ.

λύκος. 1) Ὁ λύκος τὸ δουμάν' ἀγαπᾶ.— Σ ἓναν ποὺ προτίθεται νὰ κάνει κακό, ἀρέσει ἢ ταραχῆ.

2) Ρώτσανα τὸ λύκο, γιὰτ' ἔν' ὁ λαιμός σ' χοδρός ; — Γιὰτὶ φκιάνω τὴ δουλειά μ' μοναχός.— Ὅταν κανεῖς ἐργάζεται μόνος, κατανοεῖ καλύτερα τὴ δουλειά του, καταγίνεται καὶ ὠφελεῖται περισσότερο.

μαλλιά. Τὰ μαλλιά μ' σκώθηκανα ὀλόρτα.— Ἡ φράση λέγεται, ὅταν κανεῖς δοκιμάζει φρίκη.

μανολιός. Ἐλαξ' ὁ Μανολιός κι' ἔβαλε τὸ βρακί τ' ἄλλοιῶς.— Ἐγινε ἀλλαγὴ ἐντελῶς φαινομενικῆ.

Μαργιορίτσα. Γοῦλα τᾶχ' ἢ Μαργιορίτσα, μόν' ὁ φερετζῆς τῆς λείπει. Λέγεται γιὰ κείνους ποὺ φροντίζουν γιὰ δευτερεύοντα πολυτελῆ πράγματα, ἐνῶ τοὺς λείπουν τὰ στοιχειώδη.

μαθός. Ὁ παθός ἔναι μαθός. Συνών. τὸ πάθημα ἔναι μάθημα.

μάτι. 1) Μάτ' δὲ βορῶ νὰ κλείσω.— Ἡ φράσις λέγεται ὅταν κανεῖς δὲν μπορεῖ νὰ κοιμηθῆ ἀπὸ τὴν στενοχώρια του.

2) Δὲν ἔχεις μάτια νὰ φᾶς ἀβγά. Συνών. Δὲν ἔχ'ς κῶλο νὰ κλέψς ἀγούρια.— Δὲν εἶσαι ἱκανὸς γι' αὐτὴ τὴ δουλειά.

3) Καλύτερα νὰ βγεῖ τὸ μάτ' σου, παρὰ τ' ὄνομά σ'.

4) Θὰ λείψω τὰ μάτια μ' σκόρδο.—Θὰ χύσω ψεύτικα δάκρυα, δὲν πρόκειται νὰ λυπηθῶ.

μεθυσμένος. Ὁ τρελ' ; πὲ τὸ μεθυσμένο φοβήθηκε. — Ὁ μεθυσμένος εἶναι πιὸ ἐπικίνδυνος ἀπὸ τὸν τρελλό.

μέλισσα. Γῆ μέλισσα πὲ τὸ μέλ' δὲ φεύγ' πὲ τὸ γαπνὸ φεύγ'. — Τὸ καλὸ δὲ μπορεῖ νὰ διώξει (ν' ἀπομακρύνει) κανένα.

μούλα. Γῆ γαλῆ τῆ μούλα κρεμοῦνα τὰ κουδούνια. — Γιὰ τὸν καλὸ γίνεται συζήτησις, τὶς ἔμορφες κατηγοροῦν.

μπαϊράμ.—Ὁδε κάρνα οἱ Τοῦρκοι βαργιάμ' τὸ βεβῆ δὲ δὲ ρωτοῦνα. — Οἱ μεγάλοι δὲ λογαριάζουν τοὺς μικροὺς (βεβῆ ἀγᾶς ὄν. ἄσχημου μουχτάρη τοῦ Π. Σκοποῦ).

μπακάλ'ς. Πάτσ' ὁ βακάλς πὲ δυὸ ποδάρια μέσ' τὸ φατ'.—Εἶναι μὲ λάδι καλὰ ἀρτυμένο τὸ φαγητό.

μπάλωμα. Πά στὸ βάλωμα βάλωμα ἔν' τὸ βρακί τ'.—Εἶναι πολὺ μπάλωμένο.

μυαλά. Τὰ μυαλά σ' καὶ μυιὰ λίρα. — Δὲν ἀξίζεις τίποτα, λὲς ἀνοησίες.

μυῖγα. 1) Ὅποιος ἔχ' τῆ μυῖγα σκιάζεται. Συνών. Ὅποιος ἔχει μυῖγες μυγιάζεται. 2) Σὰ δῆ μυῖγα μέσ' τὸ καθήλ',—Ἐπεσε στὰ τυφλὰ θῦμα.

μύξα. Ἄ σὲ κάψω, Γιάνν', κι' ἄ σὲ λείψω μύξα νὰ γιάνν'. — Λέγεται γιὰ κείνους ποὺ κάνουν ἕνα κακὸ καὶ προσπαθοῦν κατόπι μὲ ψεύτικα μέσα νὰ τὸ θεραπεύσουν.

μύτη. Γῆ μύτ' δου νὰ πέσ' δὲ σκύδ' νὰ δῆ βάρ'.—Ψωροπερήφανος.

νερό. Πὲ τὸ κουβανητὸ τὸ νερὸ δὲ γυρίζ' μύλος.—Μὲ φτωχὰ μέσα δὲ μπορεῖ νὰ γίνει κᾶτι πλῆρες καὶ καλό.

νιουνιό. Τόσο τὸ γόφτ' τὸ νιουνιό τ', τόσο φκιάν'. — Ἐνεργεῖ ἀνάλογα μὲ τῆ διανοητικὴ του ἀντοχή.

νοῦς. Πὲ τὸ νοῦ καὶ πὲ τῆ γνώσ' γηύρανα τὸ Θεγὸ καθόσ'.—Μὲ τῆ σκέψη μερικοὶ ἐπιτυγχάνουν σημαντικὰ πράγματα στὴ ζωή.

νιέρι'. Γουῦλ' πὲ τὸ δέριτ' δους κι' ὁ μυλωνᾶς πὲ τὸ νερό τ'. — Ὅλοι ἔχουν τὸν καημό τους.

νύχι. Δὲν ἔχ' νύχια νὰ ξυστεῖ.—Δὲν ἔχει τὰ μέσα νὰ κινηθῆ.

ξερός. Κοδὰ στὸ ξερὸ καίγεται καὶ τὸ χλωρό.—Κοντὰ στοὺς κακοὺς πᾶνε καὶ οἱ καλοί.

ξουρισμένος. Τὸ γηῦρες ρούσκο, τὸ θέλς καὶ ξουρισμένο.—Λέγεται γιὰ κείνους ποὺ ἔχουν πολλὰς ἀξιώσεις.

ὄρνιθα. Γῆ ὄρνιθα πίν' νερὸ γλέπ' καὶ τὸ Θεγὸ. — Πρέπει κανεὶς νὰ μὴ λησμονεῖ τοὺς εὐεργέτες του.

παίζουμε. Γηύραμ' καὶ παίζουμ'. —Γιὰ ὅσους δὲν εὐχαριστοῦνται.

παντελεήμονας. Κουτσοὶ στραβοὶ στὸ Μπαλελεήμονα.—Ὅλοι ζητοῦν νὰ ἐπιτύχουν τὰ ἴδια πράγματα.

παπαῖς. Κάνε με παπαῖ καὶ ρίζι με καὶ στὴ γουπργιά.— Δῶσε μου τὸ ἄξιωμα καὶ ἄς κακοπαθήσω.

πάπια. Ἐλλαξε γῆ πάπια ἔβαλε τὰ σάπια.— Συν. Ἐλλαξε ὁ Μανωλιὸς ἔβαλε τὸ βρακί τ' ἄλλοιῶς.

πάσμα. Ἐχασε τὰ πάσματά τ'.— Ἀναστατώθηκε, ἔξαλίσθη.

πασιός. Ὅ,τι πάρ' ἢ νύφ' στὸ βαστό.— Ὅ,τι γίνει, ὅταν εἶναι ἢ κατάλληλη στιγμή, ὅταν βρίσκεται μιὰ ὑπόθεση στὸ ἐπίκαιρο σημεῖο.

πέτρα. Ὅποια πέτρα σκώσεις, πὲ κάτ' τὸν βρίσκεις.— Ἀναμιγνύεται παντοῦ, χωρὶς νὰ εἶναι ἀρμόδιος.

πομπή. Φάνκε ἢ βοή τ'.— Ἀπεκαλύφθησαν τὰ σφάλματά του, τὰ ἐλαττώματά του.

ποντικός. Ποτικός στὴ δρύπα δὲ χωροῦσε, σουσάκα ἔσερνε μαζί τ'.— Λέγεται, ὅταν κανεὶς δὲν ἀρκεῖται στὸ ὅτι ἐπέτυχε κάτι γιὰ τὸν ἑαυτό του, ἀλλὰ ζητεῖ καὶ γι' ἄλλους (σουσάκα (ἦ)=κολοκύθια).

ποταμός. 1) Ὅ λεγνὸς ὁ ποταμὸς φκιάν' γιουρουλτί.— Ἀπὸ τὰ μικρὰ πράγματα γίνονται τὰ μεγάλα.

2) Πὲ τὸ σιγανὸ ποτάμ' νὰ φοβᾶσαι.— Νὰ φοβᾶσαι καὶ τὸν ἦσυχο.

3) Κόμα τὸ ποταμὸ δὲ γεῖδε τὰ βατζιάκια τ' νεκορόν'.— Λέγεται ἐκεῖτους ποὺ σπεύδουν νὰ κάνουν κάτι, προτοῦ νὰ φθάσει ἡ ὠρισμένη ὥρα.

ράμματα. Παλιὰ βελώνς τὰ ράμματα χάνς.— Τὸ παλιὸ μένει πάντα παλιό.

ρεπάνι. Στὰ ποδάρια τ' ρεπάνια θὰ φυτρώνα.— Λέγεται γιὰ τοὺς ἀκαθάτους.

ροῦχα. Ὅποιος φυλᾷ τὰ ροῦχα τ' ἔχ' τὰ μισά.— Ἐκεῖνος ποὺ προσέχει καὶ φροντίζει νὰ συντηρήσει τὰ ὑπάρχοντα, ἔχει πάντοτε νὰ κερδίσει κάτι.

σειγίζομαι. Γουλ' σειγίζνδκι καὶ ὁ Γιάνης ξουρίζται.— Λέγεται ὅταν σὲ μνιὰ γενικὴ ἐτοιμασία κάποιος ἀσχολεῖται περὶ μηδαμινὰ πράγματα, βραδυπορεῖ.

σκοινί. Σὲ δὲ σκοινί μέσ' τὸ τουρβά.— Λέγεται εἰρωνικὰ γιὰ κείνους ποὺ κάνουν τὸν δίκαιο.

σκύλος. 1) Σκύλος ποὺ δὲ δαγάν' ἄς πᾶ νὰ βαδίξ'.— Ἀμα κάτι δὲν εἶναι ἐπικίνδυνο δὲν εἶναι ἄξιο προσοχῆς.

2) Πρόσταξα καὶ τὸ σκύλο καὶ κείνος τὴ νουρά τ'.— Λέγεται ὅταν κανεὶς προσπαθεῖ ν' ἀναθέσει εἰς ἄλλον ἐντολὴν ποὺ ἀνέθεσαν σ' αὐτόν.

3) Ἄθρωπο πὲ σὶ καὶ σκύλο πὲ τὴ μάδρα.— Πρέπει νὰ προσέχουμε τὴν καταγωγὴν.

σπέρνω. Κεῖ ποὺ δὲ σὲ σπέρνωνα νὰ μὴ φυτρώνα.— Νὰ μὴ ἀναμιγνύεσαι ἐκεῖ ποὺ δὲν εἶσαι ἀρμόδιος.

σπίτι 1) Ὅποιος δὲν ἀρέξ' τὸ σπὶτ' του, πέφτ' καὶ τὸ βλακῶν'.— Ὅποιος δὲν εὐχαριστεῖται στὰ δικά του, σ' ὅ,τι ἔχει, πηγαίνει ἄσχημα.

2) Γήδανα νὰ κάψνα δυὸ σπὶτια κι' ἕκαψνα ἕνα.— Λέγεται γιὰ τὸ ἀν-

δρόγυνο γιὰ τὸ ὁποῖο ὑπάρχει ἡ γνώμη ὅτι δὲ μπορεῖ νὰ ἐξελιχθεῖ καλὰ στὸν οἰκογενειακό του βίο.

3) Σπίτ' μου σπιτίτσο' μου τραχανιάς μυρίζ'. — Ἄρκοῦμαι στὸ σπιτάκι μου κι' ἄς εἶναι φτωχό.

στεφανώνομαι. Δὲ δὲ στεφανώθηκα. — Δὲν τὸ πῆρα γιὰ πάντα δικό μου.

Τοῦρκος. Τὸ Δοῦρκο φίλευε καὶ τὸ γῶλο σ' φύλαγε.

τρελλός. 1) Μαζευτήτε τρελλοὶ νὰ φᾶμ' τῆ γνωστικοῦ τὸ βιό. — Λέγεται ὅταν μερικοὶ θέλουν νὰ ἐκμεταλλευθοῦν τὰ ἀγαθὰ ἑνὸς τρίτου.

2) Οἱ τρελλοὶ δὲ φοροῦνα κουδούνια. — Οἱ τρελλοὶ καὶ ἔν γένει οἱ ἔλαττωματικοὶ δὲν διαλαλοῦν τὰ ἔλαττώματά τους, ἀλλὰ χρειάζεται κάποια παρατηρητικότητα νὰ τοὺς διακρίνει κανεῖς.

3) Ἐβανανα τὸ δρελλὸ νὰ θγάλ' τὸ φίδ' πὲ τῆ δρύπα.

τρέχει. Σὰ δὲ σὲ δρέχ' μὴ δρέχ'ς. — Ὅταν δὲν σὲ πηγαίνει καλὰ ἡ τύχη εἶναι περιττὸ νὰ προσπαθεῖς.

τρεχός. Γηῦρτ' ὁ τρεχός κατήφορο καὶ κυλά. — Λέγεται ὅταν γίνεται μὲ εὐκολία κάτι ποὺ εἶναι εὐκόλο νὰ γίνει.

τρίχισε. Τρίχισο' ὁ Ἀγιολιάς. — Λέγεται ὅταν πέσει κάτι (πέτρα, κεραμίδι κλπ.) καὶ χτυπήσει κάποιον στὸ κεφάλι.

τριάμισιάρι. Ἐβγαλαμ' τὸ τριαμισιάρ'. — Ἐβγάλαμε τὰ ἔξοδά μας.

τριφύλλι. Ζῆσε, Βάθιε μ', νὰ φᾶς τριφύλλ' καὶ τὸν Αὐγουστο σταφύλ'.

— Λέγεται ὅταν δίδεται κάποια μακρὰ προθεσμία, ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ περιμένει κανεῖς. (Βάθιος, συνηθ. προσωνυμία τῶν ἵππων).

τσατσόπηττα. Σκοπιανὴ τσατσόπηττα, ρόγα τσουβιανή. — Ἐκλεκτὰ πράγματα.

ῥυφος. Γιὰ τὸ ῥυφος, γιὰ τὸ δάθος. — Ἡ πρόοδος μεγάλη ἢ καταστροφή.

φακῆ. Ἡ φακῆ τρώγ' τὸ λάδ'. — Ἡ φράσις λέγεται εἰρωνικά, ὅταν κανεῖς διαπραγματεύεται ν' ἀγοράσει κάτι καὶ τοῦ ζητοῦν μεγάλη τιμή.

φοῦρνος. Πόσοι φοῦρνοι θὰ δειάσ' κόμια! — Πόσον καιρὸ θὰ ζήσει ἀκόμα!

χάντρο. Τρυπᾶ τὸ χάντρο. — Ἐχει μεγάλη ἰσχύ.

χελώνα. Γῆ ἀχελώνα τὰ χελονόπλα τς ἀρέζ'. — Στὴν κάθε μάννα ἀρέσουν τὰ δικά της παιδιά, στὸν καθένα ἀρέσουν τὰ δικά του πράγματα.

χήνα. Ἐλλαξε ἡ χήνα, ἔβαλε πάλ' κεῖνα. — Συνῶν. Ἐλλαξε ἡ πάπια, ἔβαλε τὰ σάπια.

χορεύω. 1) Χόρευε, κυρὰ καὶ σγειοῦ, κι' ἔχε κι' ἔννοια τῆ σπιτιοῦ.

2) Χόρευε. γαβρέ, τὰ παπούτσια ἔν δικά μ'. — Λέγεται εἰρωνικά γιὰ κείνους ποὺ ἀσυλλόγιστα διασκεδάζουν.

χορός. Γαποῦσε ἡ Μάρω τὸ χορό, πῆρε κι' ἄδρα γαῖδατζῆ. — Ἡῦρε τὸν ὁμοῖό του.

χοριᾶτος. Ὁ χοριᾶτος τὸ νηστικὸ δὲ θέλ' νὰ δὸν ξαίρ'. — Ὅταν κανεῖς

δὲν ἔχει αἰσθανθεῖ τὴν ἔλλειψη ἐνὸς πράγματος, δὲν μπορεῖ νὰ νοιώσει ἄλλον ποὺ ἔχει τὴν ἔλλειψη αὐτή.

χρονίζω. Ζεῖς χρονίς'ς νὰ τὸ θυμᾶσαι.—Νὰ τὸ θυμᾶσαι γιὰ πάντα.

χώρια. Μαζὶ καθόμαστ' χώρια καταλαβαίνουμ'.

χωριό. Χωριὸ ποὺ φαίνεται κολαοῦζο δὲ θέλ'.—Ἐνα πράγμα ποὺ φαίνεται δὲν χρειάζεται νὰ τὸ διαλαλήσουν.

ψάρι. Τὸ ψάρ' πὲ τὸ κεφάλ' βρωμᾶ.

ψεῖρα. 1) Πρέπει νὰ τῶχει ἢ κούτρα τ' νὰ κατεθάζ' ψεῖρες.—Πρέπει νὰ εἶναι φκιασμένος ἀπὸ τὴ φύση κανεὶς γιὰ νὰ σκέπτεται καλά, νὰ ἐνεργεῖ κλπ.

2) Χόρτασε γῆ ψεῖρα καὶ δγῆκε στὸ γιακά.—Λέγεται γιὰ τοὺς φτωχοὺς καὶ ἀδύνατους ποὺ ὅταν ἀποχτήσουν κάποια δύναμη θέλουν νὰ ἐπιβάλλωνται.

ψύλλος. Μπήκανα γοὶ ψύλλ' στὰ φτιά τ'.—Λέγεται ὅταν κανεὶς καταλαμβάνεται ἀπὸ σκέψεις, φροντίδες, ὑποψίες.

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΣΤΟ ΓΛΩΣΣΙΚΟ ΙΔΙΩΜΑ ΤΟΥ ΣΚΟΠΟΥ

Τὸ γλωσσικὸ ἰδιῶμα τοῦ Σκοποῦ ἀνήκει στὰ λεγόμενα ἡμιβόρεια γλωσσικὰ ἰδιῶματα. Τὰ κυριώτερα ἰδιάζοντα χαρακτηριστικὰ εἶναι τὰ ἑξῆς :

Α'. Φθογγολογία

I. Τὰ μέσα γράμματα μπ-μβ, γκ-γγ, ντ νδ προφέρονται ὅπως οἱ Λατινικοὶ φθόγγοι b, g, d, χωρὶς δηλ. ν' ἀκούεται ἔρρινο : ἀβέλ', γαβρός, ἄγγελος, ἀγαλιάζω, ἀγάθ', δαγάνω, καθήλ', χοδρός, δόδια. Ὁμοίως προφέρονται καὶ τὰ ψιλὰ κ, π, τ, ὅταν εἶναι στὴν ἀρχὴ λέξεως καὶ ἢ προηγουμένη λέξη τελειώνει σὲ ν: τὸ γῆπο, τὸ γαλόνα, μῆ bās, τὸ νόνο, τὴ δύχ', τὸ δοῖχο, δὲ δρώγω. Ἡ προφορὰ αὐτὴ ἔχει ἐπεκταθεῖ καὶ σὲ λέξεις ποὺ ἔχουν μόνο τ ἢ δ καὶ δὲν ἔχει γίνῃ ἐνωσὴ μὲ προηγούμενο ν: δρέχω. ἔδρεξα, κάδρο, =κάδρο, καλύβα=κολύβα. Ἡ ἐπέκτασις ὀφείλεται περισσότερο σὲ ξενικὴ ἐπίδρασις.

Ἐπάρχουν ὅμως καὶ περιπτώσεις ποὺ ἀκούεται τὸ ἔρρινο στὴν προφορὰ: γιογιλάνδα, ἀβάνδα, ἔρκουνδα, ἄρχονδας, ἔχονδας. Τὸ φαινόμενο τοῦτο παρατηρεῖται σὲ λέξεις ξενικῆς προελεύσεως ἢ ὀφείλεται στὴν ἐπίδρασις τῆς λογίας γλώσσας.

II. Τὰ συμφωνικὰ συμπλέγματα κτ, φθ, χθ, πτ, προφέρονται συνήθως χτ, φτ : χτέν', φτιάνω, χτές, κόφτω, νάφτω.

III. Παρατηρεῖται ἐνίοτε τροπὴ τοῦ θ σὲ φ : φηκάρ' =θηκάρ', στάφν' =στάθμη.

IV. Τὰ συμπλέγματα μπ, νθ, παρουσιάζονται ὡς φ, θ, (ἢ ἀπλοποίηση ἔγινε μετὰ τὴν ἀφομοίωσις τοῦ ἔρρινου πρὸς τὸ δασύ:) νύφ' ἐκ τοῦ νύμφη-νύμφη, ἀφαλὸς καὶ νεφαλὸς ἐκ τοῦ ὀμφαλὸς-ὀφφαλὸς-ἀφφαλὸς, ἀθ' ἐκ τοῦ ἀνθος-ἄθθος, ἀθρωπος, ἐκ τοῦ ἀνθρωπος-ἄθθρωπος.

V. Τὰ δασέα χ, θ, ἔπειτα ἀπὸ ρ τρέπονται ἐνίοτε σὲ κ, τ : ἀρκινῶ, ἔρ-

κουμ³, ἀρκιοῦμ³=ἀρχοῦμαι, γῆρε=ἤρθε, ὄρτια (ἐκ τοῦ ὄρθια)=ἡ ὄψη τοῦ ὑφάσματος.

Β'. Τονισμός

I. Σὲ ὠρισμένα πρόσωπα τῶν ρημάτων λόγῳ τῆς προσκολλήσεως στὸ τέλος τοῦ προσφωματικοῦ α (ἴδ. παρακάτω) ἢ τοῦ τονισμοῦ τῆς συλλαβικῆς ἀξίσεως, ἀκούεται κύριος καὶ δευτερεύων τόνος: χόρεφανά, γήρκουνδανά, ἔκοφτανά, ἔνοιξάμ³, ἔφαγάμ³.

II. Σύνηθες στὴ Σκοπιανὴ διάλεκτο εἶναι τὸ φαινόμενο πὸ παρατηρεῖται κάπως γενικώτερα στὴν ἑλλην. γλῶσσα τῆς μετακινήσεως τοῦ τόνου ἀπὸ τὴν προπαραλήγουσα στὴν παραλήγουσα στὴν ὄνομ. πληθ. ὄλων τῶν δευτεροκλήτων ἀρσενικῶν: ἀθρῶπ³, διαβόλ³, καταλόγ³, δασκάλ³.

Γ'. Συγκοπή

Συγκοπὴ φωνηέντων στὸ μέσον τῆς λέξεως εἶναι συνήθης στὸ Σκοπιανὸ ἰδίωμα. Συγκόπτονται τὰ ἐξῆς φωνήεντα ὅταν δὲν τονίζωνται: 1) Τὸ ι: σιάρ³=σιτάρι, φυσκόσταρο=φυσικοσίταρο (ἀροβόσιτος), πουκάμισο=πουκάμισο, δεματκὸ=δεματικό, ἀσπρόλθος=ἀσπρόλιθος, βίτσα=βίτισα (ἐτελείωσα), νόμισα=ἐνόμισα, ποτκὸς=ποντικός, θυμητκὸ=θυμητικό.

2) Τὸ υ: ζγὸς=ζυγός, σταφλοτουρσί, βρόμτα=βρόμυτα.

3) Τὸ η: ἀράπς—ἀράπης, ψάλτς=ψάλτης, ἀφεγίτς=φεγγίτης, γαλαζιομμάτς=γαλαζομμάτης, χαμάλς=χαμάλης, χάθηκα=χάθηκα, φάνκε=φάνηκε, διάβκε=διάβηκε, χτύπσε=χτύπησε, τρύπσα=τρύπησα, μεσμέρ³=μεσημέρι.

4) Τὸ ε: φαίνσαι=φαίνεσαι, βάντε=βάνετε, πειράζτε=πειράζετε.

5) Ἡ δίφθογγος ει: γράφς=γράφεις, παίρως=παίρνεις, ξαίρως=ξαίρεις, θέλς=θέλεις, πετνὸς=πετεινός, καποτνὸς=καποτεινός (παλαιός).

6) Ἡ δίφθογγος ου: Κουμλιά=κουμουλιά (σωρός), βούζνο=βούζουνο, ἄκσα=ἄκουσα.

Δ' Ἀποκοπή

Ἀποκόπτονται συνήθως ἀπὸ τὸ τέλος τῶν λέξεων τὰ ἐξῆς φωνήεντα, ὅταν δὲν τονίζονται 1) τὸ ι στὸ τέλος τῶν δευτεροκλήτων οὐδετέρων: ποτήρ³, χωράφ³, ἀργιάν³, λαλούδ³, σιάρ³, τομάρ³, ἀρνίθ³, σπίτ³, τραπέζ³.

2) Τὸ η στὸ τέλος τῶν θηλ. ὀνομάτων καὶ μετοχ., στὸ γ' ἐν. προσ. τῆς ὑποτ. τῶν βαρυτόνων ρ.: βρώμ³, κόρ³, βρασμέν³, κουρασμέν³, τρώγ³ (η), γράφ³ (η), λέγ³ (η), νάφτ³ (η), κόψτ³ (η).

3) Τὸ ε στὸ α' πληθ. πρόσ. τῆς ἐνεργ. φωνῆς τῶν ρημάτων: διαβαίνουμ³, κάμνουμ³, παίρνουμ³, διάβκαμ³, γείχαμ³, ἔτρωγαμ³.

4) Ἡ δίφθογγος αι στὸ α' πρόσ. τῆς ὀριστ. τῆς μέσης φωνῆς τῶν ρ.: ἔρχουμ³, μοσκίζουμ³, σκιάζουμ³, φοβοῦμ³, ἀρκιοῦμ³.

5) Ἡ δίφθογγος ει στὸ γ' ἔν. πρόσ. τῆς ὄρ. τῆς ἐνεργ. φωνῆς τῶν βαρυτόνων ρ. : γράφ³ (ει) χορεύ³ (ει), κόφτ³ (ει), τρώγ³ (ει), νάφτ³ (ει).

6) Ἡ δίφθογγος ου στὶς κλητ. ἀντων. μου, σου, του. (Τὸ σπίτιμ³, ὁ πατέρας μ³, ἡ μάννα σ³, τὸ φαεῖ τ³).

7) Τὸ οι στὴν ὄνομ. πληθ. τῶν δευτεροκλίτων : γοί ἀθροῶπ³, γοί ἄδρο³, γοί συδροφ³, γοί νόμ³.

Ε'. Ἐκθλιψη

Ἐκθλιψη παθαίνουν τὰ ἐξῆς φωνήεντα : 1) τὸ α καὶ ο τῶν οὔδετ. ἄρθρων : τ³ ἀγαθά, τ³ ἄγιο, τ³ ὄνομα. 2) ὁ σύνδεσμος καί : κι³ ἐγώ, κι³ ἐμένα, κι³ ἄλλο. 3) τὸ α στὸ τέλος τῶν οὔδ. καλ³ (ἄλογα). 4) τὸ ε στὸ γ' ἔν. πρόσ. τῶν ἱστορ. χρόνων τῶν ρ. : διάβκ³, γαποῦσ³, ἔφαγ³ κ. ο. κ.

ΣΤ'. Κράση

Κράση γίνεται 1) στὸν ἔν. καὶ πληθ. τοῦ οὔδ. ἄρθρου: τἄλλο, τἄλλα.

2) Στὸ σύνδεσμο νά: νᾶσ³, νᾶρτς (νὰ ἔρθης).

3) Στὸ ἀναφορ. ἐπίορ. πού: πούν³, πόροκεται, πόπαθ³, πόλεγ³.

4) Στὴν ἔρωτ. ἀντων. τί με τὸ θα: τὰ (τί θὰ) κάνς; τὰ δώσ-ς;

Ζ'. Συνίζηση

Συνίζηση γίνεται. 1) Στὰ λήγοντα σὲ εια, ειοσ, ια, υα: μνιά=μία, παχειά, μακρογιά, τέγνια, μαλλιιά, ταχειά, χωρογιανκιά, νεροφαγιά, ξιστριμνιά.

2) Στὸ β'. ἔν, πρόσ. τῶν ρ. πού ἔχουν χαρακτηῖρα γ μετὰ τὴν ἀποβολὴ τοῦ γ: τρώς=τρώγεις, πᾶς=πάγεις, λῆς=λέγεις.

Η'. Ἀφαίρεση

Ἀφαιροῦνται συνήθως τὰ ἐξῆς μὴ τονιζόμενα ἀρχικὰ φωνήεντα:

1) Τὸ α: ἔγοράζω, ἔγαπῶ ἔλείφω, ἔνάφτω, ἔπόψα ἔνεκατοτούρα, ἔφτί.

2) Τὸ ε: ἔκει, ἔδῶ, ἔξώρας, ἔνωρίς, ἔξοπίσ³, κείνος, ἔξώροραχα, ἔφταχάριστος, ἔλαφροπέτνος.

3) Τὸ ο: ἔπίσ³, ἔλόυρα, ἔμόνω.

4) Τὸ υ: ἔψηλά, ἔνι, ἔφάδ³.

5) Τὸ ω: ἔσάν, σά.

6) Ἡ δίφθογγος ει στὴν πρόθεση εἰς.

Θ'. Ἀποβολὴ συλλαβῶν

Ἀπὸ τὸ μέσον λέξεων ἀποβάλλεται ἐνίοτε λόγῳ τῆς ταχείας προφορᾶς δλόκληρη συλλαβή: Χστὸς=Χριστός, κσὸς=χρυσός, κσούτσκος=χρυσούτσικος, βαφτσκὸς=βαφτιστικός, ἔλα=ἔθελα (ὅταν εἶναι συνδεδεμένο μὲ ρῆμα ὡς: ἔλα γεῖμ³, ἔλα νάρτ³), ἀπλογήθκε=ἀπολογήθηκε.

I. Ἀνάπτυξη φωνηέντων

1) Ἀναπτύσσεται ἐνίοτε λόγῳ τῆς συνεκφορᾶς στήν ἀρχὴ τῶν λέξεων τὸ φωνῆεν α: ἀστήθ=στῆθος, ἀχείλ=χεῖλος, ἀφεγίτς=φεγγίτης.

2) Στὸ τέλος τοῦ ἄρσ. καὶ πληθ. τῶν δευτεροκλίτων ἐπιθέτων στήν αἰτ. ὡς καὶ σὲ μερικὰ πρόσ. τῶν ρηματικῶν Ὑπῶν (ἴδ. παρακάτω τὰ περὶ ρ.) προσκολλᾶται τὸ προσφυματικὸ α: Τὸ στραβόνα, τῆ στραβήνα, (στραβὸν-ήν) τὸ γαλόνα, τῆ γαλήνα (καλὸν-ήν), τὸ μικρόνα, τῆ μικρήνα (μικρὸν-ήν), ἐκείνονα, ἄλλονα. γήροκουνα = ἠροκόμουν, φάννα=νὰ φᾶνε, διάβκα-να=διάβηκαν, φαίνουνα=ἐφαίνοντο, γήμνα=ἤμουν, περνούσνα=ἐπερνούσαν, χορεύνα=χορεύουν.

IA'. Ἐμφάνιση νέων συμφώνων

Ἐμφανίζονται τὰ ἐξῆς νέα σύμφωνα· 1) Τὸ γ στήν ἀρχὴ τῶν λέξεων ποὺ ἀρχίζουσι ἀπὸ η, υ, ι, ει, ου, σχεδὸν πάντοτε πρὸ τῶν ἄρθρων η, οι, στὸ μέσον ὀρισμένων λέξεων ἀπὸ ἀμελεῖ ἄρθρωση καὶ σὲ κάθε συλλαβὴ σχεδόν, ὅταν προηγουῖνται τὰ γράμματα β, δ, π, ρ, τ: γήλιος, γήμερος, γήμνα, γύλ', γύψος, γίδρος, γεῖπ', γεῖχ' γούλ', (γῆ χώρα, μάννα κλπ.) γοῖ (ἄθροῦπ' δασκάλ' κλπ.)Θεγός, ἀγέρας, ἔφταιγ', τρίγια, χροῖγια, βγιο, δγιαβάζω, παιδγιά, δγυό, πγοιάς, ἄφτρογια, χέρογια, χωρογιο, ἀλετρογιά, φωτγιά, στγιά. (Κατὰ τὴν γραφὴν τοῦ λαογραφικοῦ ὑλικοῦ, τὸ ἀναπτυσσόμενο αὐτὸ γ παραλείπεται συνήθως καὶ δηλώνεται μὲ τὸ σημεῖον τῆς στίξεως υ.)

2) Τὸ ν στήν ἀρχὴ λέξεων τοῦτο προῆλθε ἀπὸ τὴ συνεκφορὰ μὲ τὸ προηγούμενο ἄρθρο ποὺ λήγει σὲ ν: νηλιοβασίλεμα, νηλιόβγαλμα, νουρά, νεφαλός, νῶμος, ἢ ἀπὸ παρετυμολογία πρὸς ἄλλη λέξη ὅπως νερεύουμ=ἔχω ἐρυγὴ (πιθανῶς κατὰ παρετυμολογία πρὸς τὸ νερό).

IB'. Τὸ ἄρθρον

Τὰ ἄρθρα στὴ Σκοπιανῆ διάλεκτο εἶναι τρία ὁ, ἦ, τὸ καὶ κλίνονται ὡς ἐξῆς:

Ἐνικὸς ἀριθμὸς			Πληθυντικὸς ἀριθμὸς			
	ἄρσ.	θηλ.	οὐδ.	ἄρσ.	θηλ.	οὐδ.
ὄν.	ὁ	γῆ	τὸ	γοῖ	γοῖ	τὰ
γεν.	τῆ	τῆς	τῆ	πὲ τίς	πὲ τίς	πὲ τὰ
δοτ.	σιτὸν	σιτῆ	σιτὸ	σιτῖς	σιτῖς	σιτὰ
αἰτ.	τὸν	τῆ	τὸ	τίς	τίς	τά.

IG'. Οὐσιαστικά

Τὰ οὐσιαστικά ἔχουν δύο κλίσεις πρώτη καὶ δευτέρα. Τὰ τριτόκλιτα κλίνονται κατὰ τὴν α'. κλίση, πλὴν τῶν οὐδετέρων εἰς μὰ ποὺ ἔχουν δύο μόνον τύπους, ἓνα γιὰ τὸν ἐνικὸ καὶ ἓνα γιὰ τὸν πληθυντικὸ ἀριθμὸ.

Α'. κλίση**Ἐνικός ἀριθμὸς**

ὄν.	ὁ	μακαρῶς	ὁ	ψάλτς	ὁ	γείτονας	ἡ	ἄφτραγια
γεν.	τῆ	μακαρῶ	τῆ	ψάλτ'	τῆ	γείτονα	τῆς	ἄφτραγιας
δοτ.	στο	μακαρῶ	στον	ψάλτ'	στο	γείτονα	στην	ἄφτραγια
αἰτ.	τὸ	μακαρῶ	τὸν	ψάλτ'	τὸ	γείτονα	τὴν	ἄφτραγια
κλ.		μακαρῶ	ψάλτ' ἢ	βορὲ ψάλτ'	γείτονα			ἄφτραγια

Πληθυντικός ἀριθμὸς

ὄν.	γοί	μακαράδες	γοί	ψαλτάδες	γοί	γειτόν'	γοί	ἄφτραγιες
γεν.	πέ	τις μακαράδες	πέ	τις ψαλτάδες	πέ	τις γειτόν'	πέ	τις ἄφτραγιες
δοτ.	στις	μακαράδες	στις	ψαλτάδες	στις	γειτόν'	στις	ἄφτραγιες
αἰτ.	τις	μακαράδες	τις	ψαλτάδες	τις	γειτόν'	τις	ἄφτραγιες
κλ.		μακαράδες	ψαλτάδες	ἢ	βορὲ ψαλτ	γειτόν'		ἄφτραγιες

Β'. κλίση**Ἐνικός ἀριθμὸς**

ὄν.	ὁ	ἄθρωπος	ὁ	λόγος	ὁ	χορὸς	τὸ	μῆλο
γεν.	τῆ	ἄθροποῦ	τῆ	λόγου	τῆ	χοροῦ	τῆ	μήλου
δοτ.	στον	ἄθροπο	στο	λόγο	στο	χορὸ	στο	μῆλο
αἰτ.	τὸν	ἄθροπο	τὸ	λόγο	τὸ	χορὸ	τὸ	μῆλο
κλ.		ἄθροπε ἢ	βορὲ ἄθροπε	λόγε	χορὲ			μῆλο

Πληθυντικός ἀριθμὸς

ὄν.	γοί	ἄθροπ'	γοί	λόγ'	γοί	χοροὶ	τὰ	μῆλα
γεν.	πέ	τις ἄθροπ'	πέ	τις λόγ'	πέ	τις χοροὶ	πέ	τὰ μῆλα
δοτ.	στις	ἄθροπ'	στις	λόγ'	στις	χοροὶ	στά	μῆλα
αἰτ.	τις	ἄθροπ'	τις	λόγ'	τις	χοροὶ	τὰ	μῆλα
κλ.		ἄθροπ' ἢ	βορὲ ἄθροπ'	λόγ'	χοροὶ			μῆλο

Ἐνικός ἀριθμὸς**Πληθυντικός ἀριθμὸς**

ὄν.	τὸ	παιδὶ	τὰ	παιδιά	
γεν.	τῆ	παιδγιοῦ	πέ	τὰ παιδγιά ἢ	τῶν παιδγίων
δοτ.	στο	παιδὶ	στά	παιδγιά	
αἰτ.	τὸ	παιδὶ	τὰ	παιδγιά	
κλ.		παιδὶ ἢ	βορὲ παιδὶ	παιδγιά.	

Ἡ γενικὴ πληθυντικοῦ τῶν δευτεροκλίτων, καθὼς καὶ τῶν πρωτοκλίτων συνήθως σχηματίζεται περιφραστικῶς μὲ τὴν πρόθεση πέ. Ὁ μονολεκτικὸς σχηματισμὸς εἶναι σπανιώτερος (τῶ παιδγιά=τῶν παιδιῶν, τῶ μεργιά=τῶν ἡμερῶν κ.λ.π.).

ΙΔ'. Ἐπίθετα

I Χαρακτηριστικὴ κατάληξη τῶν ἐπιθέτων ποὺ δηλοῦν τὰ ἐκ τῆς ὕλης προερχόμενα εἶναι: ἔνιος, ἰσγίος, ἴκος: ξυλένιος, ξυλίσγιος, ξυλίtkος.

II Ἀπὸ τὰ ἐπίθετα ὅσα λήγουν σὲ ας, λης κλίνονται κατὰ τὰ πρωτόκλιτα οὐσιαστικά, ὅσα λήγουν σὲ ος, υς κλίνονται κατὰ δευτερόκλιτα. Χαρακτηριστικὸ ἰδιαίτερο στὴν κλίση τῶν ἐπιθέτων εἶναι τὸ προσφυματικὸ α ποὺ προσκολλᾶται συνήθως εἰς τὴν αἰτ. τοῦ ἔν. τοῦ ἀρσενικοῦ καὶ θηλυκοῦ: τὸ γαλόνα, τὴ γαλήνα, τὸ μεγάλονα, τὸ βλατύνα, τὴ μακρήνα.

III Ὁ συγκριτικὸς βαθμὸς τῶν ἐπιθέτων σχηματίζεται μὲ τὴν κατάληξη ὄτερος—ύτερος, ὃ δὲ ὑπερθετικὸς περιφραστικῶς μὲ τὸ ἐπίρρημα κόμ': καλὸς, καλύτερος—κόμ' καλὸς, μικρὸς, μικρότερος, κόμ' μικρὸς ἄσπρος ἄσπρότερος. κόμ' ἄσπρος, χοδρός, χοδρότερος, κόμ' χοδρός, παχύς, παχύτερος, κόμ' παχύς.

ΣΗΜ. Ὁ ὑπερθετικὸς βαθμὸς ἐκφέρεται καὶ μὲ τὸ θετικὸ προτασσομένου τοῦ ὄλο-: ὀλόπολυ, ὀλόμεγάλο, ὀλόλιγο, ὀλόμικρο κ.ο. κ.

Ἐποκοριστικά

Συνήθεις καταλήξεις τῶν ὑποκοριστικῶν εἶναι πλο, ἀκ': ἀρνόπλο, παιδόπλο, χαρτόπλο, σπιτόπλο, δεδρόπλο, παιδάκ', χαρτάκ'.

Μεγεθυντικά

Συνήθεις καταλήξεις τῶν μεγεθυντικῶν εἶναι ας, ακλας, ούκλα: κοιλαράς, φωνακλᾶς, χερούκλα.

ΙΕ' Ἀντωνυμίες

1) Προσωπικές: ἐγώ, ἔγώ, σύ, αὐτός, αὐτή, (αὐτό, αὐτόνα, αὐτήνα).

2) Κτητικές: δικός μ', δική μ', δικό μ', δικός σ', δική σ', δικό σ', δικός τ', δική τ', δικό τ', οἱ γενικές τῆς προσ. μου, σου, του καὶ οἱ αἰτ. μας, σας, τους.

3) Δεικτικές: τοῦτος-η-ο, κείνος-η-ο, τέτοιος-α-ο,

4) Ἀόριστες: ἄλλος,-η ο, καθενείνας, καθεμνιά, καθένα, κάποιος-α-ο. καθός-ες-α, ὄποιος-ια-ιο, κανείνας, καμνιά, κανένα.

5) Ἀναφορικές: ὅποιος-α-ο, ὅσος-ὅσ'-ὅσο, πού.

6) Ἐρωτηματικές: ποιοὺς-ὰ ὃ, (γεν. ποιοιανοῦ-ῆς-οῦ), τοῦλγος-τούλγια-τοῦλγο, πόσος-η-ο.

ΙΣΤ'. Ρήματα

I. Τὰ ρήματα εἶναι βαρύτενα καὶ περισπώμενα. Τὰ περισπώμενα εἶναι δύο κατηγορίες: ἐκεῖνα ποὺ συναιροῦνται σὲ ᾤς, ᾤ (χτυπᾶς, ᾤ) καὶ ἐκεῖνα ποὺ συναιροῦνται εἰς εἶς, εἶ (περπατεῖς, εἶ).

II. Οἱ χρόνοι εἶναι ἑπτὰ : ἐνεστώς, παρατατικός, μέλλον στιγμιαῖος, μέλλον διαρκής, ἀόριστος, παρακείμενος, ὑπερσυντέλικος.

III. Ἐγκλίσεις εἶναι τέσσαρες : ὀριστική, ὑποτακτική, προστακτική, (μὲ τὸ να + ὑποτ., ἢ μὲ τὸ ἦλα [ἦθελα] καὶ ὀριστική ἢ ὑποτακτική). Ἀπαντᾷ ἐνίστε καὶ ἡ μετχ. ἐνεργ. ἐνεστ. ποὺ λήγει εἰς νδασ (ἔχονδασ, γράφονδασ) καὶ τοῦ παθητ. παρακειμένου. (-μένος -σμένος, η, ο).

IV. Συλλαβική αὔξηση παρατηρεῖται σὲ μερικὰ ρήματα ποὺ ἀρχίζουν ἀπὸ σύμφωνο, ἢ χρονική εἶναι πολὺ σπανία.

V. Χαρακτηριστικὸ ἀξιόλογο στὴν κλίση τῶν ρημάτων εἶναι τὸ πρόσφυμα α ποὺ προσκολλᾶται σὲ πολλὰ πρόσωπα τοῦ ρήματος (ἴδ. παρακάτω κλίση ρήματος).

Κλίση βαρυτόνου ρήματος ἐνεργητικοῦ

Ἐριστική

Ἐνεστ. Χορεύω, χορεύς, χορεύ^ς, χορεύουμ^ς, χορεύτε, χορεύνα.

Παρατ. Χόρευα, χόρευες, χόρευε, χόρευαμ^ς, χόρευετε, χόρευανα.

Μέλλ. διαρκ. Θὰ χορεύω, θὰ χορεύς, θὰ χορεύ^ς, θὰ χορεύουμ^ς, θὰ χορεύτε, θὰ χορεύνα.

Μέλλ. στιγμ. Θὰ χορέψω, θὰ χορέψς, θὰ χορέψ^ς, θὰ χορέψουμ^ς, θὰ χορέψτε, θὰ χορέψνα.

Ἀόρ. Χόρεψα, χόρεψες, χόρεψε, χόρεψαμ^ς, χόρεψετε, χόρεψανα.

Παρακ. Ἔχω χορέψ^ς κ. λ. π.

Ἐπερσ. Γεῖχα χορέψ^ς κ. λ. π.

Ἐποτακτική

Ἐνεστ. Νὰ χορεύω, νὰ χορεύς, νὰ χορεύ^ς, νὰ χορεύουμ^ς, νὰ χορεύτε, νὰ χορεύνα.

Ἀόρ. Νὰ χορέψω, νὰ χορέψς, νὰ χορέψ^ς, νὰ χορέψουμ^ς, νὰ χορέψτε, νὰ χορέψνα.

Παρακ. Νὰ ἔχω χορέψ^ς κ. λ. π.

Προστακτική

Ἐνεστ. χόρευ^ς, νὰ (ἄς) χορεύ^ς, χορεύτε, νὰ (ἄς) χορεύνα.

Ἀόρ. χόρεψ^ς, νὰ (ἄς) χορέψ^ς, χορέψτε, νὰ (ἄς) χορέψνα.

Παρακ. Νᾶχς χορέψ^ς κ. λ. π.

Μετοχή

Ἐνεστ. χορεύονδασ.

Κλίση παθητικοῦ βχυτόνου ρήματος**Ὀριστική**

Ἐνεστ. Ἔρχομ', ἔρχεσαι, ἔρχεται, ἔρχόμεστε, ἔρχόστε, ἔρχουνται.

Παρατ. Γήρχουμνα, γήρχουσνα, γήρχουδανα, γηρχόμαστανα, γήρχο-
στανα, γήρχουνδανα.

Μέλλ. διαρκ. Θὰ νέρχομ', θὰ νέρχεσαι κλπ. (ὅπως ὁ ἐνεστώς).

Μέλλ. στιγ. Θὰ νᾶρω, θὰ νᾶρτε, θὰ νᾶρτ', θὰ νᾶρτουμ', θὰ νᾶρτε, θὰ
νᾶρτνα.

Ἄορ. Γῆρτα, γῆρτες, γῆρτε, γῆρταμ', γῆρτετε, γῆρτανα.

Παρακ. Γεῖμαι φερόμενος κλπ.

Ἐπερσ. Γῆμνα φερόμενος κλπ.

Ἐποτακτική

Ἐνεστ. Νὰ ἔρχομ', νὰ ἔρχεσαι κλπ. (ὅπως ἡ ὀριστική).

Ἄορ. Νᾶρω, νᾶρτε, νᾶρτ', νᾶρτουμ', νᾶρτε, νᾶρτνα.

Παρακ. Νὰ γεῖμ' φερόμενος κλπ.

Προστακτική

Ἐνεστ. Νὰ ἔρχεσαι, νὰ (ἄς) ἔρχεται, νὰ ἔρχόστε, νὰ (ἄς) ἔρχουνται.

Ἄορ. νᾶρτε, νᾶρτ', νᾶρτε, νᾶρτνα.

Μετοχή

Παρακ. Φερόμενος-η-ο. Φερόμενοι-ες-α.

Κλίση περισπωμένου ρήματος ἐνεργ. φωνῆς (ῶ-ᾶς)**Ὀριστική**

Ἐνεστ. Περνῶ, περνᾶς, περνᾶ, περνᾶμ', περνᾶτε, περνοῦνα.

Παρατ. Περνοῦσα, περνοῦσες, περνοῦσε, περνούσαμ', περνούσετε, περ-
νούσανα.

Μέλλ. διαρκ. Θὰ περνῶ, θὰ περνᾶς κλπ. (ὅπως ὁ ἐνεστώς).

Μέλλ. στιγμ. Θὰ περάσω, θὰ περάσας, θὰ περάσ', θὰ περάσουμ', θὰ πε-
ράστε, θὰ περάσανα.

Ἄορ. Πέρασα, πέρασες, πέρασε, πέρασαμ', πέρασετε, πέρασανά.

Παρακ. Ἐχω περάσ', ἔχεις περάσ' κλπ.

Ἐπερσ. Γεῖχα περάσ', γεῖχες περάσ' κλπ.

Ἐποτακτική

Ἐνεστ. Νὰ περνῶ, νὰ περνᾶς κ.λ.π. (ὅπως ἡ ὀριστική).

Ἄορ. Νὰ περάσω, νὰ περάσας κ.λ.π. (ὅπως ἡ ὀριστ. μέλλ. στιγμ.).

Παρακ. Νᾶχω περάσ', νᾶχεις περάσ' κ.λ.π.

Προστακτικὴ

Ἐνεστ. Πέρνα, νὰ (ἄς) περνᾶ, περνᾶτε, νὰ (ἄς) περνοῦνα.

Ἀόρ. Πέρασ', νὰ (ἄς) περάσ', περάστ', νὰ (ἄς) περάσνα.

Μετοχὴ

Ἐνεστ. Περνώνας.

Κλίση περισπωμένου ρήματος παθητ. φωνῆς (ῶ-ᾶς)**Ὀριστικὴ**

Ἐνεστ. γαλιέμ', γαλιέσαι, γαλιέτ', γαλιώμεστε, γαλιοῦστ' γαλιῶνδαι ἢ γαλιῶνδαι.

Παρτ. γαλιώμνα, γαλιώσνα, γαλιώδανα, γαλιώμασтана, γαλιώσтана, γαλιώνδανα.

Μέλλ. διαρ. θὰ γαλιέμ', θὰ γαλιέσαι κτλ. (ὅπως ὁ ἐνεστώς).

Μέλλ. στιγμ. θὰ γαπθῶ, θὰ γαπθῆς, θὰ γαπθῆ, θὰ γαπθοῦμ' θὰ γαπθῆτ', θὰ γαπθοῦνα.

Ἀόρ. γαλήθκα, γαλήθκες, γαλήθκε, γαλήθκαμ', γαλήθκετε γαλήθκανα

Παρκ. γεῖμ' γαπμημένος, γεῖσαι γαπμημένος κ. λ. π.

Ἐπερσ. γήμνα γαπμημένος, γήσνα γαπμημένος κ.λ.π.

Ἐποστακτικὴ

Ἐνεστ. νὰ γαλιέμ' νὰ γαλιέσαι κ.λ.π. (ὅπως ἡ ὀριστικὴ).

Ἀόρ. νὰ γαπθῶ, νὰ γαπθῆς, νὰ γαπθῆ, νὰ γαπθοῦμ' νὰ γαπθῆτε, νὰ γαπθοῦνα.

Προστακτικὴ

Ἐνεστ. νὰ γαλιέσαι, νὰ (ἄς) γαλιέτ' νὰ γαλιῶστε, νὰ (ἄς) γαλιῶνδαι.

Ἀόρ. νὰ γαπθῆς, νὰ (ἄς) γαπθῆ, νὰ γαπθῆτε, νὰ (ἄς) γαπθοῦνα,

Μετοχὴ

Παρκ. γαπμημένος-η ο.

Κλίση περισπωμένου ρήματος ἐνεργ. φωνῆς (ῶ εἶς)**Ὀριστικὴ**

Ἐνεστ. πορπατῶ -πορπατεῖς -πορπατεῖ, πορπατοῦμ', πορπατεῖτε πορπατοῦνα.

Παρτ. πορπατοῦσα, πορπατοῦσες, πορπατοῦσε, πορπατούσαμ', πορπατούσατε, πορπατούσανα.

Μέλλ. διαρκ. θὰ πορπατῶ, θὰ πορπατῆς κ.λ.π. (ὅπως ὁ ἐνεστώς).

Μέλλ. στιγμ. θὰ πορπατήσω, θὰ πορπατήσῃς, θὰ πορπατήσῃ, θὰ πορπατήσουμ', θὰ πορπατήσετε, θὰ πορπατήσῃνα.

Ἀόρ. πορπάτησα, πορπάτησες, πορπάτησε, πορπάτησαμ' πορπάτησετε, πορπάτησῃνα.

Παρκ. ἔχω πορπατήσ', ἔχεις πορπατήσ' κ.λ.π.

Ἐπερσ. γεῖχα πορπατήσ', γεῖχεσ πορπατήσ' κ.λ.π.

Ἐποτακτικὴ

Ἐνεστ. νὰ πορπατῶ, νὰ πορπατῆς κ.λ.π. (ὅπως ἡ ὀριστικὴ).

Ἀόρ. νὰ πορπατήσω, νὰ πορπατήσῃς κ.λ.π. (ὅπως ὁ ὀριστ. μέλλ. στιγμ.)

Παρκ. νὰ ἔχω πορπατήσ' κ.λ.π.

Προστακτικὴ

Ἐνεστ. πορπάτ' νὰ (ἄς) πορπατῆ, πορπατεῖτε, νὰ (ἄς) πορπατοῦνα.

Ἀόρ. πορπάτσα νὰ (ἄς) πορπατήσ', πορπατήστ' νὰ (ἄς) πορπατήσῃνα.

Μετοχὴ

Ἐνεστ. πορπατώνδασ.

Κλίση περισπωμένου ῥήματος παθητ. φωνῆς (ῶ-εῖς)

Ἐριστικὴ

Ἐνεστ. ἀρκειοῦμ', ἀρκειέσαι, ἀρκειέται, ἀρκειόμεστε, ἀρκειόστε, ἀρκειοῦδαι.

Παρτ. ἀρκειούμνα, ἀρκειούσνα, ἀρκειούδανα, ἀρκειούμαστανά, ἀρκειόστανὸ ἀρκειούνδανα.

Μέλλ. διαρκ. θ' ἀρκειοῦμ', θὰ ἀρκειέσαι κ.λ.π. (ὅπως ὁ ἔνεστώς).

Μέλλ. στιγμ. θ' ἀρκιστῶ -ῆς -ῆ, θ' ἀρκιστοῦμ', θ' ἀρκιστῆτε, θ' ἀρκιστοῦνα.

Ἀόρ. ἀρκίστκα, ἀρκίστκες, ἀρκίστκε, ἀρκίστηκαμ', ἀρκίστκετε, ἀρκίστκῃνα.

Παρκ. γεῖμαι ἀρκισμένος κ.λ.π.

Ἐπερσ. γήμνα ἀρκισμένος κ.λ.π.

Ἐποτακτικὴ

Ἐνεστ. Ν' ἀρκειοῦμ', ν' ἀρκειέσαι, ν' ἀρκειέται, ν' ἀρκειόμεστε, ν' ἀρκειόστε, ν' ἀρκειοῦδαι.

Ἀόρ. Ν' ἀρκιστῶ-ῆς ῆ, ν' ἀρκιστοῦμ', ν' ἀρκιστῆτε, ν' ἀρκιστοῦνα.

Παρακ. Νὰ γεῖμ' ἀρκισμένος κ.λ.π.

Προστακτικὴ

Ἐνεστ. Ν' ἀρκειέσαι, ν' (ἄς) ἀρκειέται, ν' ἀρκειόστε, ν' (ἄς) ἀρκειοῦνδαι.

Ἀόρ. Ν' ἀρκιστῆς, ν' (ἄς) ἀρκιστῆ, ν' ἀρκιστῆτ', ν' (ἄς) ἀρκιστοῦνα.

Μετοχή

Παρακ. Ἀρχισμένος.

Τὸ βοηθητικὸ ρῆμα εἶμαι**Ὀριστική**

Ἐνεστ. Γεῖμ', γεῖσαι, γεῖναι ἢ εἶναι, γείμεστε, γείστε, γεῖναι.
Παρατ. Γήμνα, γήσνα, γήδανα, γήμαστана, γήστана, γήδана.
Μέλλ. Θὰ γεῖμ'. θὰ γεῖσαι κ.λ.π. (ὅπως ὁ ἐνεστώς).

Ὑποτακτική

Ἐνεστ. Νὰ γεῖμ', νὰ γεῖσαι κλπ. (ὅπως ἡ ὀριστική).

Προστακτική

Ἐνεστ. Νὰ γεῖσαι, νὰ (ἄς) εἶναι ἢ γεῖναι, νὰ γείστε, νὰ (ἄς) γεῖναι.

Τὸ ρῆμα ἔχω**Ὀριστική**

Ἐνεστ. Ἐχω, ἔ(χ)εις, ἔχ', ἔχομε', ἔχτε, ἔχνα.
Παρατ. Γεῖχα, γεῖχε, γεῖχε, γείχαμ', γείχετε, γείχана.
Μέλλ. Θὰ ἔχω, θὰ ἔ(χ)εις κλπ.

Ὑποτακτική

Ἐνεστ. Νὰ ἔχω, νὰ ἔ(χ)ης κ.λ.π. (ὅπως ἡ ὀριστική).

Προστακτική

Ἐνεστ. Νὰ ἔ(χ)ης, νὰ (ἄς) ἔχ', νὰ ἔχτε, νὰ (ἄς) ἔχνα.

Μετοχή

Ἐνεστ. Ἐχοντας.

ΓΛΩΣΣΑΡΙΟ ΣΚΟΠΟΥ

A

Ἀβάλα(ή)—ή μπάλα, τὸ μεγάλο δέμα.—Κουδάν'σκι' μνιά ἀβάλα ἄχυρο.
ἀβέλ'(τὸ)—τὸ ἀμπέλι.—Τ' ἀμπέλ' θέλ' κλάδεμα, ξεπουσπούτισμα (καθά-
ρισμα), λίσκεμα, λάκκισμα, τσάπισμα.

ἀγελάρος(ὸ)—ὁ βουκόλος, ὁ κοινὸς βοσκός, ποὺ βόσκει τὴν ἀγέλη τοῦ χω-
ριοῦ.—Δὲν ἔδωκατ' στὸν ἀγελάρ' τὸ δίκιο τ'.

ἀγανὸς(ὸ)—ἄκανθος. Εἶδη ἀκάνθου εἶναι τὰ ἐξῆς: γαδουραγανοί, τσακί-
ρια (κοντὰ ἀγκάθια), ἀλανιδιές, ἀσπράγκαθα, βουδράκια.

ἀγὸς(ὸ)—τὸ μυλάδλακο.—Χάλασ' τῆ μύλου ὁ ἀγός.—Ἐφκιαναμ' τῆ μύ-
λου τὸν ἀγό.

ἀδιαφόρετος -η -ο—ἄχρηστος, ἀνωφελής.—Αὐτὰ ἔν' ἀδιαφόρετα.

ἀδρένιο(τὸ)—ή δρυς, ἡ βελανιδιά... ἐπίθ. ἀδρένιος=δρύϊνος.—Πὲ ἀδρέ-
νιο ξύλο ἔν' ἡ θύρα τῆ σπιτιοῦ.—Στὸ Σικοπὸ γείχαμ' πολλὰ ἀδρένια.

ἄθ'(τὸ)—τὸ ἄνθος.—Τὰ ἄθια τῆ δέδρου.—Θὰ πᾶμ' νὰ μαζώξουμ' ἄθια.

ἀκίλ'(τὸ)—τὸ μυαλό, ἡ γνώση.—Νὰ δὲ βαστᾶς στ' ἀκίλ'.—Δυλίζται τ' ἀ-
κίλ'.—Γέρασα πειά, δυλίζται τ' ἀκίλι μ'.

ἀκράνα(τὰ)—τὰ κράνα, ὁ καρπὸς τοῦ δένδρου κρानιά.

ἀλεξάτα(τὰ)—εἶδος σταφυλιῶν μὲ μεγάλες κόκκινες ρόγες.

ἀλέτρ'(τὸ)—τὸ ξύλινο ἄροτρο. Μέρη τοῦ ἄρότρου εἶναι τὸ ποδάρ' τὸ 'νί,
τὸ σταθάρ', ὁ ζγός, οἱ ζευλες.

ἀλετρεῦω—ἀνοίγω αὐλάκι μὲ τὸ ἀλέτρι.

ἀλετριγιὰ(ή)—τὸ αὐλάκι ποὺ διανοίγεται μὲ τὸ ἀλέτρι.—Θ' ἀλετρώσουμ'
ἀλετριγιὰ πὲ τ' ἀλέτρ'.

ἀμελέδες(οἱ)—οἱ δογηθοὶ τῶν κτιστῶν (ὁ ἐνικὸς ἀμελές, σπανιώτερος).—
Γείχαμ' πολλοὶ ἀμελέδες στὴ Μπόλ', ποὺ δούλευαμ'.

ἀπιστιὰ(ή)—ὁ ἱμάς ποὺ περνάει κάτω ἀπὸ τὴν οὐρὰ τῶν ὑποζυγίων γιὰ νὰ
συγκρατῆται τὸ σάγμα.

ἀργάζουμ'—κατεργάζουμαι.—Ἄργάζουμ' τὸ τομάρ'.

ἀργαλειό(τὸ)—τὸ ἀντὶ τοῦ ἀργαλειοῦ (λάκκου), ὁ ξύλινος κύλινδρος στὸν
ὁποῖο περιτυλίσσεται τὸ νῆμα γιὰ νὰ γίνεῖ ἡ ὕφανσις.—Ἄ λάκκος ἔχει δυὸ
ἀργαλειά.

ἀργιάν'(τὸ)—ἀποβουτυρωμένο γάλα, ἀραιωμένο μὲ πολὺ νερὸ καὶ ὑπόξινο
στὴ γεύση.

ἀρκειοῦμ'—χορεύω(ὀρχοῦμαι).—Ἄρκειοῦμ' στὸ γαβρὸ ἀδίικρυ.—Ἄρκίστικα
πολλὴ ὥρα.

ἀρρωστικὸ(τὸ)—τὸ προσωριζόμενον γιὰ θεραπεία τοῦ ἀρρώστου φάρμακο ἢ
παχητό.—Νὰ δὲ γάνουμ' κᾶν' ἀρρωστικὸ, κᾶνα κοτόπλο τὸν ἀρρωστο.

ἀρτίζω—περισσεύω.—Τὸ φατὶ ἀρτίζ',—Τὸ νερὸ ἄρτσε.

ἀσκιὰ(ή) = ἡ σκιά. — Γῆ ἀσκιὰ τῆ δέδρου. — Σὰ δὲ γαδούρῃ ποῦ γλέπῃ τὴν ἀσκιὰ τῃ. — Ἡ ἀσκιὰ τῃ μόνῃ πέμνε.

ἀσπρόλιθος(ό) = λευκόλιθος, ἀφρόπετρα.

ἀφενίτις(ό) = ὁ φεγγίτης. — Ἦφεξῃ ὁ ἀφενίτις τῆ σπιτιοῦ.

ἀφήκριστος = ἀνοπάκοος. — Ἀφήκριστο παιδί ἔναι αὐτό.

ἀφνίζω = βγάζω ἀτμό. — Τὸ ζεστό νερό ἀφνίζῃ. — Ἀφνίζω ψωμί = μὲ τὸν ἀτμό κάνω τὸ ψωμί νὰ μαλακώσῃ.

ἀφνός(ό) = ἀτμός. — Τὸ καζάνῃ βγάζῃ ἀφνός. — Ζεσιάθηκα πὲ τὸν ἀφνός.

ἀφορμεστὲν = ἐξ ἀφορμῆς. — Ἀφορμεστὲν νὰ κατρηθεῖ ξέθηκε. (Τὸ ἐπίρρ. ἐκ τῆς λέξεως ἀφορμῆ με τὴν κατάληξη τῆς γενικῆς τῶν τουρκικῶν ὀνομάτων),

ἄφτρια(ή) = ἡ καπνοδόχος. — Καπνίζῃ ἡ ἄφτρια. — Ξεραχνίζουμῃ τὴν ἄφτρια. Μέρη τῆς ἄφτριας εἶναι ἡ μαγούλα (ἡ προεξοχή ἐπάνω ἀπὸ τὴ φωτιά) καὶ τὸ ράφῃ (προεξοχή στὸ πρόσθιο μέρος τῆς ἄφτριας).

ἄχεροφάς(ό) = μεγάλο δίκρανο μὲ τὸ ὅποιο μετακομίζουσι τὸ ἄχυρο. — Πὲ τὸν ἄχεροφά ρίχνουμῃ τῃ ἄχερο πὰ στὴ βλοκαργιά.

ἄχαμνά(τά) = οἱ ὄρχεις. — Τὸν δῶκε μινὰ στῃ ἄχαμνά.

B

Μπαβάκῃ(τό) = τὸ θαμδάκι. Ἐπίθ. *βχβχκένιος, βχβχκερός, βχβχκίτικος, βχβχκίσιγιος*. — Πὲ τὸ *βχβάκῃ* καὶ τὸ *μχλλί φκιάνουμῃ* κλωστής.

βαγιῶ(τῶ) = ἡ Κυριακὴ τῶν Βαΐων.

Βαΐ δάϊ τῶ Βαγιῶ καὶ τὴν ἄλλη Κυριακὴ,
τρῶνα φάρῃ καὶ κολιό τρῶνα κόκκινο ἀδγό.

βαδακαργιά(ή) = μεγάλη ποσότης μαζεμένη, σωρός. — Γηῦρα μινὰ *βαδακαργιά* καρύδια.

βαδγιά(ή) = πῆλινο ἀγγεῖο ἀνοιχτόστομο. — Στὴ *βαδγιά* θάζουμῃ στάρῃ καὶ κάνουμῃ νισοστή.

βαρειό(τό) = ἡ βαρεία, τὸ ἀτσάλινο ἐργαλεῖο μὲ τὸ ὅποιο σπάζουσι τὶς πέτρες. — Πὲ τὸ *βαρειό* ἀ σπάστε τὴ βέτρα.

βασιας(ό) = γαμβρός ἐπῃ ἀδελφῆ. — Γῆροτῃ ὁ *βασιας* μῃ.

βατιζω = βυθίζομαι, βουλιάζω. — Κεῖ ποῦ πορπατοῦσα *βάτσα* ὡς τὸ γόνατο.

βατοῆς(ό) = ὁ μεγαλύτερος ἀδελφός.

βεδέλῃ(τό) = τὸ χρηματικὸ ποσὸ ποῦ πληρώνει κανεὶς γιὰ νῃ ἀπαλλαγεῖ ἀπὸ τὴ στρατ. θητεία. — Ἔκανες *ἀσκερλίκῃ*; — Ὅχῃ, *πλιέρωσα βεδέλῃ*.

βεργι(τό) = ἡ βέργα, τὸ σιδερένιο στεφάνι ξυλίνου βαρελιοῦ

βηλλί(τό) = τὸ πέος τῶν ἀρρένων ζώων.

βήλα(ή) = τὸ μεγάλο πέος.

βήλιθρος(ό) = ἡ ὀπὴ τοῦ θηλυκοῦ ποῦ εἰσέρχεται τὸ πέος τῶν ζώων.

βιγλίζω = εἶμαι μύωψ, παρατηρῶ ὅταν μύωψ μὲ ἡμικλειστα τὰ μάτια. — Αὐτὸ τὸ παιδί *βιγλίζῃ*.

βιὸ(τὸ) καὶ *βιὸς* (ὁ)=ἡ περιουσία.—Πὲ τῆ *hxbā* τ' τὸ βιὸ τρώγ'.

βίτσα(ἡ)=ἡ βέργα, λεπτή ράβδος.—Κόψαμ' πολλές βίτσες πὲ τ' ἀβέλ' (*ἀβελόδιτσες*).

βλίκ'(τὸ)=δέλφαξ (χοιρίδιον).

βλοκὸς(ὁ)=τοιχὸς ἀπὸ πλεκτὸ ξύλο ἀσθεσιωμένος.—Ἔκαναμ' ἓνα βλοκὸ.

βλοῦγος(ὁ)=τὸ σιδερένιο ἄροτρο. Μέρη τοῦ βλοῦγου εἶναι τὸ βλουγοπόδαρο, τὸ νί, τὸ σταδάρ', ὁ ζγὸς, οἱ ζεῖλες (ιδ. ἀλέτρι).

βόσκα(τὰ)=τὰ ἰσχύα.—Μὲ πονοῦνα τὰ βόσκα μ'.

βότριδα(ἡ)=ὁ σκόρος συνών. μόρτσα.—Ἰὰ τρύπσε γῆ βότριδα τὰ ροῦχα.

βοῦζνο(τὸ)=τὸ σπυρί.—Ἔχει ἓνα βοῦζνο πὰ στὸ λαιμό.

βουλδουριζοῦν'(τὸ)=τὸ πτηνὸ (ὄρτικι).

βριγιάννα(ἡ)=εἶδος ποταμίσιου ψαριοῦ.

βροστὲ=προτήτερα.—Ἔφαγα βροστὲ πὲ σένα.—Γῆρταμ' βροστὲ πὲ τίς ἄλλοῦς. *βροστὲ κόμα*=ἀκκμή προτήτερα—βροστὲ κόμα πῆγα στὸ γῆπο.

βῶκος(ὁ)=τὸ βόδι.—Νὰ ζέψουμ' τὸ χαλιόβωκο πὲ τὸ γαδούρ' μαζί.

Γ

Γαλόπειτρα(ἡ)=ὁ ἀφρόλιθος.

γαργαλόνια(τὰ)=οἱ δάτραχοι.—Ἰὰ γαργαλόνια τραγουδοῦνα.

γαργάρα(ἡ)=μικρὸ φουερὸ τοῦ σιδηρουργοῦ, ποὺ τὸ ἐργάζεται με τὸ χέρι.—Γυρίζω τῆ γαργάρα καὶ φουσῶ γιὰ νὰ ζεστάνω τὸ σίδηρο.

γασγούτς(ὁ)=ὁ χυδαῖος. Αὐτὸς ἔν' γασγούτς ἄνθρωπος—γασγούταρε!

γέκα(ἡ)=ἡ ἀγκλίτσα.—Ἰὴν χτύπσε ὁ τσοβάνς πὲ τῆ γέκα τ'.

γιανίσκω=θεραπεύομαι, γίνομαι καλά.—Ἔδε γήπινε ὁ ἄθρωπος π' αὐτὸ τὸ ζουμὶ γιάνισκε.—Κάνουμ' τὸν ἄρρωστο ἄρρωστικὸ καὶ γιανίσκει.

γεμενί(τὸ)=τὸ πέδιλον.—Ἔδαλε τὰ γεμενιά τ'.

γέννημα(τὰ)=τὰ σιτηρά.—Ἔγινε τὸ γέννημα γιὰ θέρο.

γεννήματα=γενικῶς ὀνομάζονται τὰ δημητριακά.—Γεννήματα ἔχουμ' τῆ σίκακ', τὸ κριθάρ', τὸ στάρ', τὸ φουσκόσταρο, τῆ θρώμ', τὸ βουρτσάκ' (βόβη).

γενούμενο=ῶριμο.—Ἡ μουδροῦνα (εἶδος ἀχλαδιοῦ) ἔν' γενούμεν' συνών. φτασμένο.

γίζ'(τὸ) πλ. *γίσιγια* (τὰ)=τὰ ἴχνη. — Πῆρα τὰ γίσιγια σ' καὶ σ' ἠῦρα. — Φαίνδαί τὰ γίσιγια τῆ λαγοῦ.—Ἰὰ γίσιγια σ' θὰ πάρω γὼ καὶ θὰ σὲ γηῦρω.

γῆλιος(ὁ)=ὁ ἥλιος.—Βάνει τὸ γῆλιο πρόσωπο καὶ τὸ φεγγάρι στηῆθος.

γιαγίν'(τὸ)=ἡ καρδάρα.

γιαγιρίζω=δέρνω τὸ γάλα μέσα στὴν καρδάρα.

γιαγικόξυλο(τὸ)=τὸ ξύλο με τὸ ὁποῖο δέρνουν τὸ γάλα.

γιαράς(ὁ)=ἡ πληγή.—Πολλοὺς γιαράδες γιάτρεψα πολλοὺς μαχαιρομένοὺς (δημοτ. τραγ.)

γιαρμᾶς(ὀ)=ἀλεύρι μὲ νερὸ ἀνκατεμένο ποῦ χρησιμοποιεῖται ὡς τροφή γιὰ τὰ ζῶα.

γιατατι=γιατί.—Γιατατι τὸ λῆς αὐτό.—Γιατατι τὸ γόρασα.

γιοφκάς(ὀ)=οἱ χηλοπήττες.—Κάνουμ' τὸ γιοφκά πέ τὸ ζουμάρ' πέ τὸ γάλα καὶ τ' ἀβγά.

γιοργιλιάνος(ὀ)=ὁ λάρυγγας.—Τὸν ἐπιασε πέ τὸ γιοργιλιάνο.

γιορλάδα(ή)=ἡ γραβάττα.—Ἐβαλε τὴ γιορλάδα του.

γιουζλεμές(ὀ)=εἶδος τηγανίτας—Δὲ βορῶ νά -ν-εύρω μινιά πούμα νά ψήσω γιουσεμέδες.

γλωσσή(ή)=ἡ γλῶσσα, ἡ ὁμιλία.—Σὰ δὴ δική μας τὴ γλωσσὴ γηρεύς;

γουγουχτούρα(ή)=ἡ περιστέρα, ἡ δεκοχτούρα. Στὸ φώναγμα τῆς ἔλε-
γαν ρυθμικά: γουγουχτοῦ καὶ μισό, πάει καδίνα στὸ λουτρό, δὲ μ' ἀφίν' νά
κοιμηθῶ.

γουλιάρς·α·ρκο=λαίμαργος.—Μπρὲ τὸ γουλιάρ' πόσο τρώγ'.

γουργιαζώ=σὺρλιαζώ.—Ἄμα γουργιαζ' ὁ σκύλος, κακὸ θά μᾶς γέν'.

γραπουνίζω=ροκανίζω ξηρὰ τροφή.—Ἵ ποτκὸς γραπουνίζ'.

γραισούνα(ή)=ἀνοιχτόστομο ἀγγεῖο ξύλινο ποῦ ἀφίνουν ἐπάνω στὸ πη-
γάδι δεμένο, γιὰ νά πίνουν οἱ διαθάτες νερό.

γύλδιρος(ὀ)=κύλινδρος μὲ τὸν ὁποῖο στρώνουν τὸ ἄλωνι γιὰ ν' ἄλωνίσουν.
—Πάτσε τὸ χῶμα πέ τὸ γύλδιρο.

γύλη(ή)=ἡ ἰλὺς ποῦ ἀπομένει στὸ λέβητα μετὰ τὸ δράσιμο τῶν σταφυ-
λιῶν.—Γὴ γύλ' πέ τὰ τσιούπρα. (Βλ. Ἄρχειον Θράκης τ. Δ' σ. 96).

γύψωμο(τὸ)=τὸ ἀντίδροσ συνών. λειτουργία (ή) καὶ λειτουργιά.—Θά πά-
ρουμ' λειτουργιά (γύψωμο) πέ τὸ χέρ' τῆ παπᾶ.

γυψώνουμ'=ὕπερηφανεύομαι.—Πολὺ γυψώνεσαι, λήγορα ταπεινώνεσαι.

Δ

δάγμα(τὸ)=δάγκωμα.—Ἐὸ δάγμα τὴ σκύλου μ' ἔμεινε.

δανάδ'(τὸ)=ὁ μικρὸς ταῦρος—Γόρασ' ἕνα δανάδ'.

δεματκὸ(τὸ)=τὸ δέμα ποῦ δένομε τὸ δεμάτι.—Δήνουμ' τὸ στάρ' πέ τὸ δε-
ματκὸ.

δήνω=δένω.—Δήνω τὸ γαδούρ' στὴ βαλιουργιά.—Δῆσ' τὸ γαδούρ'. —
Ἐδησα τὸ γαδούρ'.

διαβαίνω=πηγαίνω, ταξειδεύω, φεύγω, σχολῶ ἀπὸ τὴν ἐργασία, πηγαίνω
στὴν ἐργασία.—Διαδιν' ὁ Φλεδάς.—Διάδαιναμ' στὴ ξενιτειὰ τὰ καποτὰ τὰ
χρόνια.—Διάδκε πέ τὸ χωράφ'.—Διάδκε πέ τὸ σπίτ'.

διάζω=διάζω, ἀναγκάζω.—Τὸν διάσε ἡ γυναῖκα τ'.

διαχνίζω=διηθῶ.—Διαχνίζω τὸ γάλα.

διαχνιστήρ(τὸ)=τὸ σῆστρον, ἡ κρησάρα, τὸ διῦλιστήριον.

δίκιο(τὸ)=ἡ ἀμοιβὴ ποῦ πληρώνεται γιὰ ὀρισμένη ὑπηρεσία.—Ἵ δάσκα-

λος πήρε τὸ δίκιο τ'.—Ὁ παπᾶς πήρε τὸ δίκιο τ'.—Ὁ γιατρός πήρε τὸ δίκιο τ'.

διχανίζω—παρατηρῶ ἀφηρημένος.—Δγές τονα πῶς διχανίζ'.

δόνς(ό)—τὸ πτηνὸν ὃ γκιόνης, κλαψοπούλι.

δουκάνη(ή)—ἡ ροκάνα τοῦ ἀλωνίσματος—Οἱ τσακμακόπετρες τῆς δουκάν'.

δουκέλλι(τὸ)—ἡ δικέλλα, δίχηλος ἀξίνη. Μέρη τῆς δουκέλλης εἶναι τὸ μανίκ, τὸ κοδάν', ἡ σμίλα.

δουκουριζοῦν'(τὸ)—σωρὸς ἀπὸ δέκα ἐπτά συνήθως δεμάτια σιτηρῶν.—
"Ἐκαναμ' πολλὰ δουκουριζοῦνια σήμερα. Καὶ παιγνίδι, ὅπως τὸ σκάκι, μὲ φασόλια, πάνω σὲ τετράγωνα τὸ ἓνα μέσα στὸ ἄλλο.

δουκράνι(τὸ)—τὸ δίκρανο.—Πῆρε τὸ δουκράν' καὶ δουκρανίζ'.

δουκρανίζω—λιχνῶ μὲ τὸ δίκρανο.

δουλιέρς'(τὸ)—ἐργατικός.—Γεῖσαι δουλιέρς, νὰ γέν'καὶ τὸ παιδί σ' ἔτο'.

δράπανος(ό)—σιδερένιος κοχλίας μὲ τὸν ὅποιο τρυποῦν τὰ σίδερα οἱ σιδηρουργοί.

δρεμόνι(τὸ)—μεγάλον κόσκινο μὲ τὸ ὅποιο καθαρίζουν τὰ σιτηρά.

δρεμονίζω—καθαρίζω τὸ σιτάρι μὲ τὸ δρεμόνι.—Δρεμονίζω πὲ τὸ δρυμόν'.

δρέχω—τρέχω.—'Γότες δρέχνα οἱ καλογέρ' στὰ χωριά.—"Ἐδρεξάμ' παντιοῦ.—Σὰ δὲ σὲ δρέχ' μὴ δρέχ'ς.

δροῖμα(ή)—ὁ θάμνος—Μέσ' τῆ δρόμου τις δρίμες.

δρουβάς(ό)—στρογγυλὴ πέτρα μὲ τὴν ὅποια τρίβουν τὸ ἄλας.—Πὲ τὸ δρουβά τρίβουμ' τὸ ἄλας.

δροῦλλος(ό)—στρογγυλὴ πέτρα.—"Ἐρριξ' ἓνα δροῦλλο καὶ τὸν ἔστραψε μέσ' τῆ γορφή.

δυλίζω—τυλλίσσω.—Δυλίζω τὸ ζουνάρ' δυλίζουμ'—τυλίσσομαι, ζαλίζουμαι.—Δυλίζεται τ' ἀκίλι μ'.

δωγμὸς(ό)—ὁ διωγμὸς.—Στὸ δωγμὸ ἔφυγαμ' πὲ τῆ Θράκη.

Ε

"Ἐκα—στάσου (ἀπὸ τὴν προστ. στέκα τοῦ ρ. στέκω).—"Ἐκα τοίτσα νὰ σὲ πῶ (στάσου λίγο νὰ σοῦ εἶπῶ).

ἐφαλὸς(ό) καὶ νεφαλὸς (ό)—ὁ ὄμφαλός.—Φοβοῦμ' μὴν ἔπεσ' ὁ ἐφαλός τ',

Ζ

ζεμνιά(ή)—ἡ δοκὸς ποὺ συνδέει τὸ ζυγὸ τοῦ ζώου καὶ τῆ δουκάνη τοῦ ἀλωνίσματος.

ζηνοκέδς(ό)—ὁ οἰστρος, ἡ ἀλογόμυγα.—Τὸν τσίησε ζηνοκέδς.

ζίγρεα(ή)—νωπὸ ἔδαφος.—Στὶς ζίγρες φυτρῶννα πολλὰ χαρτάρια.—Στὶς ζίγρες λένα πῶν' νεράδσες.

ζιγρίξ'—βγαίνει νερὸ καὶ κάνει τὸ ἔδαφος νατερό.—Δῶ ζιγρίξ'.

ζνίχ'(τὸ)=ὁ τράχηλος τῶν βοδιῶν.—Πρῆσθε τὸ ζνίχ' τῆ βοδιοῦ μας, ἀ τὸ κάψουμ' πὲ τὸ τοῦβλο.

ζούλα(ή)=πολὺ ὄριμο.—Τὸ κεράσ' ἔναι ζούλα, τὸ σῦκο ἔναι ζούλα.

ζουλόφονος-η-ο=ζηλόφθονος.—Αὐτὸς ἔν' ζουλόφονος.

ζουλιάζω=ὄριμάζω πολὺ.—Ζούλιασε τὸ σῦκο.

Θ

Θαλασσοπούλ'(τὸ)=ὄνομασία πτηνοῦ μαύρου μικροῦ. (Στὴν Πελοπόννησο κορέλλα).

θέατρο(τὸ)=τὸ θέατρο, γελοῖος ἄνθρωπος.—Θαρεῖς καὶ γήδανα κανεῖνα θέατρο.—Μὴ γίνεσαι θέατρο.—Θέατρο ἀ γίνουμ'.

θεμονιά(ή)=θημονιά, σωρὸς θερισμένων δημητριακῶν, ποὺ δὲν ἔχουν ἀκόμη ἀλωνισθεῖ.

θλύκωση(ή)=τὸ θηλύκωμα, ἡ κλείδωση.—Ἡ θλύκωση τῆ μάκου (τοῦ ἀστράγαλου).

θλυκῶνουμ'=θηλυκῶναμαι ἀντίθ. ξεθλυκῶνουμ'.—Ξεθλυκώθηκα χωρὶς νὰ τὸ δγιῶ.

θρεμίδ'(τὸ)=τὸ θρύψαλο.—Τῆς πέτρας τὰ θρεμίδια.

θυμητικό(τὸ)=ἡ μνήμη.—Γοῖ πρωτινὲς γυναῖκες ἔχνα πολὺ θυμητικό.—Ἐχασα τὸ θυμητικό μ', δὲ νουνίζω.

I

Ἰβρισίμ'(τὸ)=κλωστή μεταξωτή.

ιβρισμένιος ια-ο=μεταξωτός.—Ἰβρισμένιο πανί.

ιζαργιές(δ)=ἡ δικαστικὴ κλήση.—Γῆρτ' ὁ ἰζαργιές.

ικράμ'(τὸ)=τὸ κέρασμα.—Θὰ κάνουμ' ἰκράμ'.—Μᾶς ἔκαναν ἰκράμνια.

K

Καβάλ'(τὸ)=τὸ χῶμα ποὺ ἐξάγεται ἀπὸ σκαπτόμενο χανδάκι καὶ ρίχνεται ἀπ' ἐδῶ καὶ ἀπ' ἐκεῖ καὶ σχηματίζει ὄχθες.—Ἐκαναμ' καβάλ' πὲ τὸ χαδάκ'.

καγλι(ή)=δίτροχο ἀμάξι.—Κάται πάν' σιτὴ καγλή.

καθανείνας=καθένας.—Καθνεῖνας ἄθρωπος.

καϊνάκ'(τὸ)=τὸ κεφαλάρι.—Τὸ νερὸ δγαίν' καϊνάκ'.

καϊνής(δ)=ὁ γυναικάδελφος.—Γῆρτ' ὁ καϊνής μ'.

καλαβόν'(τὸ)=ὁ ἀραβόσιτος. Συνών. παπαδιά (ή), μαμούλ' (τό), φουσκόσταρο (τό), φλάσκα (ή).

καλυβγιανή=ἐπίθ. τῆς Παναγίας.—Πανεῖτζα ἢ Καλυθγιανή (ἐορτάζει τὴν 23 Αὐγούστου).

καμάς(δ)=σφήνα, παρτίδα παιχνιδιοῦ.—Φέρ' τὸ γραμᾶ πὲ κεῖ.—Σ' ἐνίκασα ἔνα γραμᾶ.

κάμνω=κάνω, ὀργώνω.—Θὰ πᾶμ² στὸ χωράφ² νὰ κάμνουμ².

καμτσουρίζω=μισοκλείνω τὸ μάτι, κάνω μάτι.—Τὸ καμτσούρσε τὸ κορίτσ².

καμμῶ=καμμύω, κλείνω τὸ μάτι.—Κόμα δὲ κάμμοσα μὲ σήκωσανα.—(κάμμε, κάμμε, κάμμε... φωνάζουν τὰ παιδιὰ, ὅταν πηγαίνουν νὰ κρυφθοῦν στὸ παιχνίδι κρυφτούλι).

καναράς(ός)=μεγάλῃ ριζιμιὰ πέτρα.—Χτύπησε τὸ γαναρά πὲ τὸ βρειό.—Κεῖ ὄξω στὸ γαναρά.

κανάτια(τὰ)=τὰ ξύλινα παραθυρόφυλλα.

κανείνας=κανένας.—Κανείνας δὲ ἠήγαίν² ὄξω πὲ τὸ χωριό.

κανέλλα(ή)=ἡ στρόφιγγα τοῦ θαρραλιού.—Γυρίζω τὴ γανέλλα τῆς τίνας.(Τίνα=πολὺ μεγάλο ἀσάλευτο βρέλι ποῦ ἔρριχναν τὰ τσοῦπρα).—Ἔβαλα τὴ γανέλλα στὸ θαρέλ².

καπλατίζω=γεμίζω, χορταίνω.—Καπλάτσε τορταλί².—Καπλάτσε γὴ καρδιά μ².

καποτνός(κάποτε)· ἡ ὁ=παλαιός, ἀρχαῖος.—Καποτνὰ πράματα ἐν² αὐτά.—Καποτνή γλωσσή.

καπιζω=ἀρπάζω.—Κάπτσε μιὰ πέτρα καὶ γιουρούστσε.

καρβαζάν²(τό)=τὸ στέλεχος τοῦ θάμνου.

καραγιανί²(τό)=ἀρρώστια τῶν βοδιῶν ἐκ τῆς ὁποίας μαυρίζει ἡ σάρκα σ² ὠρισμένο μέρος καὶ ἡ μυρίλα αὐτῆ σιγὰ σιγὰ μεταδίδεται σ² ὅλο τὸ σῶμα. Συνήθως ἀνίατος.

καρασιβρέκ²(τό)=μαῦρο φαγώσιμο σταφύλι.

καρούλ²(τό) πληθ. καρούλια (τὰ)=μικροὶ τροχίσκοι ποῦ συγκρατοῦν τὸ ξυλόχτενο στὸν ἀργαλειό.

καρφώνω=θάζω ἓνα καρφί, μὲ τὰ λόγια θάζω ἓναν ἄλλο στὴ θέση του, καθηλώνω.—Χωρατεύ² καὶ τίς καρφών².

κασμέρεμα(τό)=ἡ εἰρωνεία, ἡ κοροϊδεῖα.—Ἄφες τὰ κασμερέματα.

κασμερεύω=εἰρωνεύομαι, κοροϊδεύω.—Γιατατὶ μὲ κασμερεύς;

καταξύλιασμα(τό)=τοιχὸς χτισμένος μὲ τοῦβλα καὶ ξύλα.—Σπίτ² μὲ καταξύλιασμα.

κατάρρεια(τὰ)=τὰ ἄκρα τῶν κεραμιδιῶν τῆς στέγης ἀπὸ ὅπου τρέχει τὸ νερὸ τῆς βροχῆς. Συνών. οἱ κεραμόδοδες. Στίς Σαρ. Ἐκκλ. κατέρρατα.

κατήχανο(τό) πληθ. κατήχανα (τὰ)=οἱ δοκοὶ ἐπάνω στίς ὁποῖες τοποθετοῦν τὰ θαρέλια.

κάτια(τὰ)=τὰ φύλλα, τὰ στρώματα.—Ἡ κουδέρτα ἔχει τέσσερα κάτια.

κατλαβάν(τό)=τὸ κυδίστημα, κατρακύλισμα.—Κατρακυλώντας ἔκανε τέσσερα κατλαβάνια.

κατόργο(τό)=ἡ καταβολάδα τοῦ ἀμπελιοῦ πληθ. κατόργα (τό)—Νὰ φκιάσουμ² ἓνα κατόργο.

- καίσαριά(ή)**—ὄνομασία τοῦ κέδρου.
- κατωζύγ'**(τὸ)—τὸ ξύλο ποῦ περνοῦν κάτω ἀπὸ τὸ λαιμὸ τῶν ζευγμένων ζώων γιὰ νὰ συγκρατιέται ὁ ζυγός.—Πέρασα τὸ κατωζύγ' στὸ ζγό.
- κενδι**(τὸ)—τὸ δειληνό.—Ἔφαγαμ' τὸ κενδι κι' ἀρκίνσασμ' τῆ δουλειά.
- κελεμπέν'**(τὸ)—ἀρρώστια τῶν προσβάτων, ἄλλοῦ κλαπάτσα.
- κερκινέζ'**(τὸ)—τὸ γεράκι.
- κερτίκ'**(τὸ)—ἡ ἐγκοπὴ τῆς τσέτλας (ἰδ. τσέτλα)
- κεφαλή(ή)**—σιτὴ φράση κάτ' κεφαλὴν, τὸ κάτω μέρος τοῦ χωραφιοῦ, (ἀλλαχοῦ κώλαρη), πάν' κεφαλή—τὸ πάνω μέρος τοῦ χωραφιοῦ (ἀλλαχοῦ κέφαλη).
- κηδεύω**—φροντίζω περιποιοῦμαι.—Κηδεψα τόσα παιδιά! — Κηδεύω τὸ παιδί.—Σὲ χαϊδεύω σὲ κηδεύω, τί ἄλλο θέλς.
- κιβρίτια(τά)**—τὰ σπέρτα.—Πὲ τὰ κιβρίτια νάφτουμ' τῆ σιτιά.
- κιζιλτζές(ὁ)**—εἶδος σίτου.
- κινκᾶτος -η -ο**—κόκκινος.—Τὰ χαλιάμ' τᾶβαψα κινκᾶτα.—Κινκᾶτες μελ-τζάνες
- κιουλβαστή(ή)**—πριζόλες καπνιστές.—Θὰ φᾶμ' κιουλβαστή.
- γρικιλίδ'**(τὸ)—ἔτσι ὀνομάζονται τὰ μαλλιά ὅταν εἶναι στριφογυρισμένα, σγουρά.—Ἐκανε τὰ μαλλιά τ' γρικιλίδ'.
- κλούστκος**—κλούθιος.—Ἐνα κλούστικο ἀβγό.
- κλώκα(ή)**—ἡ κλώσσα.—Κάθσες κλώκα;—Δὲ δᾶβγαλε ἡ κλώκα τὰ πουλιά.
- κοιτάζουμ'**—δὲλέπομαι, συναντῶμαι.—Ἄ δὲ γοιταχτοῦμ' χαιρετήματα.—Βουνὸ πὲ βουνὸ δὲ γοιτάζται
- κοκολέκα(ή)**—ἡ ράβδος τοῦ βουκόλου μὲ παχὺ τὸ ἔν ἄκρον.
- κοικώνα(ή)**—θωπευτικὴ προσηγορία γυναίκας, ἡ ζωγραφιά.—Καὶ ὄνομα βαφτιστικὸ.—Κοκκών' (ἡ κυρὰ Κοκκών').
- κολλητικὸς -ιά -ὸ**—μεταδοτικὸς.—Κολλητικιά ἀρρώστια.
- κολτούκ'**(τὸ)—ἡ μασχάλη.
- κολύβα(ή)**—ἡ καλύδη.—Σκεπάζω τῆ κολύβα πὲ τὰ σάλματα.—Οδες γήρ-ταμ', κολύβες γήφανα δῶ.
- κόμ(α)**—ἀκόμη.—Κόμ' καλύτερος πὲ γουλνούς. Μὲ τὸ ἐπίρρ. κόμ(α) σχηματίζεται καὶ ὁ ὑπερθετικὸς τῶν ἐπιθέτων καὶ ἐπιρρημάτων: Κόμ' χειρότερος, κόμ' μεγαλύτερος, κόμ' μικρότερος, κόμ' καλύτερος, κόμ' χειρότερα, κόμ' προχτές, κόμ' μεθαύριγιο, κόμ' προπερσί κ. ο. κ.
- κόρδες(οί)**—τὰ τέλια τοῦ βιολιοῦ καὶ τῶν ἄλλων ἐντατῶν ὀργάνων. Κόρδα (ή)—ἡ ἔλαστικότης.—Τὸ ψωμί ἔχ' κόρδα ἢ τὸ ψωμί κορδίζ'.
- κόρζα(ή)**—ἀρρώστια τῶν ὀρνίθων ποῦ προέρχεται ἀπὸ τὴν ἀκαθαρσία συνήθως.
- κότημα(τὸ)** ἄλλως κονδήμ'(τὸ) καὶ κουτσουβάκ'(τὸ)—συνήθως ἀπαντᾶ στὸ πληθ. κοτήματα(τά)—δίστιχα εὐθυμα, συνήθως ποῦ λέγονται στὰ διάφορα γλέντια.—Τραγοῦδια καὶ κοτήματα σὰ θέλ'ς γιὰ νὰ μάθ'ς, πάρ' χαρτί καὶ πέννα

καὶ κάτσε νὰ τὰ γράψῃς.—Ἄδε νὰ ποῦμ' κουτσοουβάκια νὰ γελάσοῦμ'.

κουγι(τὸ)=λάκκος, γούβα.—Ἐνοιξα ἕνα κουγι νὰ ρίξω κερέτῳ (ἀσθέστι).

κουδραῖτο(τὸ)=συμβόλαιον, ἢ συμφωνία.—Ἐκανανα κουδραῖτο.

κουδούρα(ἡ)=ὑπόδημα ἀνοιχτό.—Ἐπὶ παπποῦ οἱ κουδούρες.

κουδουρᾶς(ὁ)=ὁ κατασκευάζων κουδούρες, τσαγκάρης, ἄλλως κουδούρατζης, γεμιτζῆς.

κουδράδια(τὰ) καὶ *κουδραδόπλα*(τὰ)=ξύλα κομμένα κοντά, κοντά.

κουδρος=κοντός.—Ἐὐνα τὸ χέρῳ ἐν' κουδρος.—Κουδρα νὰ τὰ κόβῃς σύ.

κουκουρίζω=χιτυῶ τὸ ρόπτρον τῆς θύρας.—Κουκουρίζε τὴ θύρα.

κουκούρισμα(τὸ)=τὸ χτύπημα τοῦ ρόπτρου.—Κούγω κουκούρισμα ἐπὶ θύρα.

κουκουριστήρ'(τὸ) συνών. *κουκούρ*'(τὸ)=τὸ ρόπτρον τῆς θύρας.—Μὴ χτυπᾶς τὸ κουκούρ'.

κουλκούτα(ἡ)=μικρὴ στάμνα.—Μνιαῖα κουλκούτα νερό.

κουμλιά(ἡ)=σωρός.—Μνιαῖα κουμλιά στάρ'.

κουπάνα(ἡ)=ξυλίνη λεκάνη πελεκητή.—Πλύνω μέσ' τὴ γουπάνα.

κούρα(ἡ)=θεραπεία, τὰ ἱατρὰ.—Ἐκανα κούρα.—Ὁ γιατρὸς πῆρε τὴ γούρα τ'.

κουρβουλώνουμ'=μένω ἀκίνητος.—Ἐπὶ ἕνα δῶ καὶ κουρβουλώθηκε.

κουρδοκέλλα(ἡ)=κουδάρη, ἀκίνητος.—Κουρδοκέλλα νὰ γέν'.

κουριάζω=κόβω τὸ ξύλον ἐν μικρὰ μέρη.—Κούργιασα τὰ ξύλα.

κουρι(τὸ)=τὸ δάσος.—Κέδουμ' ἐπὶ τὸ κουρι ξύλα.

κουρτσουλιώτς'(ὁ)=ὁ κυρδαλλὸς ὑποκρ. κουρτσουλιωτόπλο.

κουσκουσ'(τὸ)=εἶδος τραχανᾶ ἐν σχῆμα σκάγιου ποῦ γίνεται με' ἀλεύρι, γάλα καὶ ἀβγά.

κουτούλκος—η-ο=κλαδεμένος.—Πέμνε κουτούλκο τὸ δέντρο.

κούτσα(ἡ)=ἡ διχάλα, διχαλωτὸ ξύλον.—Κρεμούσανα μνιαῖα κούτσα.

κουτσοβολιάζω=ἀρχίζω νὰ σκάπτω τὸ ἀμπέλι ἀπὸ τὸ ἀκράτο κλήμα, (κουρβούλι, κουτσοβόλι), ρίχνοντας τὰ χῶματα πρὸς τὸ ἐσωτερικὸ τοῦ ἀμπελιοῦ γιὰ νὰ σχηματίσω ἔβολο (σωρευμένο χῶμα).

κουσωτου(τὸ)=εἶδος κεχριοῦ (λ. Τ.).

κούχταλο (τὸ)=ἐρείπιον, πολὺ γερασμένος ἄνθρωπος.—Ἐγινε κούχταλο (ἢ χούφταλο).

κοφτερῆ(ἡ)=ἡ κόψη τοῦ μαχαιριοῦ.—Κιορλέδσε γὴ κοφτερῆ τῆ μαχαιριοῦ (=δὲν κόβει).

κρίνα(ἡ)=τὸ χάρτινον κουτί.—Λῶσε μ' μνιαῖα κρίνα τοιγάρα.—Βάν' τὰ μακρήλια μέσ' τὴ γρίνα.—Ἄλλως κρινι(τὸ) κριῖας(τὸ)=κρέας.—Ψούנסα κριῖας.

κρόκος(ὁ)=τὸ γνωστὸ γιὰ τὴν κόκκινη βαφή, ποῦ βγάζουν ἀπὸ αὐτό, ὁ κρόκος τοῦ ἀβγοῦ.—Ἀρέζω τίς κρόκ'.

κρυβιοῦμαι=κρύβομαι.—Κρυβιέται μέσ' τῆ λούρη.—Κρυβήθηκε στῆ γί-
σβα (κατώγι)

κσός-κσῆ-κσὸ=χρυσός-ἡ-ὸ ὑποκορ. κορύτσικος=χρυσούτσι-κος, καλού-
τσικος.—Κσῆ δουλειά ἔκανε.—Κσός ἄθρωπος ἔναι.

κωλάνι(τὸ)=ζώνη πλατειά τῶν γυναικῶν ποῦ πορποῦται μπροστά μέ δυὸ
πλατειές πόρπες, ὃ ἐμάς ποῦ περνάει κάτω ἀπὸ τὴν κοιλιά τῶν ὑποζυγίων γιά
νά συγκρατῆ τὸ σάγμα.

Λ

λαθωμένος-η-ο=τρελλός, ἀλλόφρων.— Σά λαθωμένος φαίντα. — "Εἴφυ-
γαμ' νηστικοί πὲ τῆ γρατσιροφή καὶ λαθωμέν'. μάς κυνηγούσανα.

λακκίζω=ξελακκῶνω.—Λάκκισα τ' ἀβέλ' σήμερα.

λάκκος(ὸ)=ὃ ἀργαλειός, ὃ λάκκος (γούβα).—Στὸ λάκκο φαίνουνα πανί.

λαλήματα(τὰ)=τὰ ὄργανα.—Παίζ'να τὰ λαλήματα.

λαμνι(τὸ) σωρὸς ἀλωνισμένου σιταριοῦ.

λαπτίνι(τὸ)=μάλλινη κάλτσα κατασκευασμένη μέ σαγιάκι.

λεγνός-ἡ-ὸ=ρηχός, ἀβαθής. — Λεγνὸ γιόλ' (ρηχὴ λίμνη), λεγνὴ τρύπα.

λινοβόθειο(τὸ)=ἡ ἀλληλοβοήθεια ποῦ γίνεται στὸ σκάψιμο τῶν ἀμπε-
λιῶν, ἰδίως μεταξὺ τῶν θηλέων.—Μεθαύριγο στὰ ληνοβόθεια θὰ σὲ δγιοῦμ'.

λιαλιουρίζει=λαμπυρίζει, σελαγίζει.—Λιαλιουρίζ' τὸ νερό, λιαλιουρίζ' τὸ
σίδερο.

λιαλιούρισμα(τὸ)=σελάγισμα.

λιαλιῶ=κτυπῶ, φωνάζω τὰ ζῶα.—Λιάλα τὰ βόδια ἡρὲ—Λιαλιῶ τίς βῶκ'.

λίγδα(ἡ)=τὸ λίπος πληθ. λίγδες (σί)=μικρὰ μικρὰ σύννεφα. σωρευμένα
στὸν οὐρανό.—"Εδγαλαμ' τῆ λίγδα πὲ τὸ γουρούν'. — 'Ο οὐρανὸς ἔν' γιομαῖτος
λίγδες.

λιθοπαῖς(ὸ)=πρήξιμο τῆς φτέρνας τοῦ ποδιοῦ συνών. ταβάν'(τὸ).

λίσκεμα(τὸ)=τὸ σκάλισμα μέ τὸ δικέλλι, ἄλλως λίσκος.—Τ' ἀβέλ' θέλ'
λίσκεμα.—Πῆγα στὸ λίσκο. λισκεύω=σκαλίζω.

λίτζγια(τὰ)=τὰ ἱαματικά λουτρά.

λοβοιτή(ἡ) ὄνομ. λαχανικοῦ· ἄλλοῦ λεποντιά.—Λάχανο καὶ λοβοιτῆ καὶ
τσουκνίδα τρυφερὴ (δημοτ. τραγούδι).

λογιάζω=δλέπω.—Δὲ λογιάζς.

λοδρι(τὸ)=μικρὸ κομμάτι στοργγυλό. — Τ'ὸ ἄλας δὲν ἔναι φιλό, ἔχ' καὶ
λοδριὰ μέσα.—Θέλω ἓνα λοδρι τυρί.

λοδρίζει=μέ τὴν ἀφή φαίνεται πὼς εἶναι χονδρό. — Λοδρίζ' μέσ' τὸ
χέρι μ'.

λόκ'(τὸ)=μίγμα ἀπο βαμβάκι, λάδι καὶ τριμμένο ἀσβέστη πρὸς συγκόλ-
ληση σπασμένων ἀγγείων· ἄλλως λουκισόν' (τὸ).

λουλόκαδος(ὸ)=ἓνας λέβης ἐκ τῶν χρησιμοποιοῦμένων κατὰ τὴν ἀπό-

σταξη τῶν στεμφύλων πρὸς ἐξαγωγήν τοῦ ρακιοῦ, ποῦ περιέχει ψυχρὸ νερὸ καὶ διὰ μέσου τοῦ ὁποίου περνᾷ ὁ λουλαῶς.

λουλούκα(ή)—τὸ ράμφος.—Γῆ λουλούκα τῆς ὄρνιθας.

λούνα(ή)—ἡ καλαμιὰ τῶν σιτηρῶν.—Γῆ λούνα ἔν' μελίχλωρη.

λόυρα-λόυρα—γύρω-γύρω.-Λόυρα -λίύρα στὸ σπίτ' κρεμούσνα σταφύλια.

λούφ'(τὸ)—τὸ παιχνίδι τὸ λεγόμενον ἄλλοῦ ντάλια. Οἱ παίχτες ἔχουν δυὸ μικρὲς βέργες. Ζυγίζουν τὴ μιὰ πάνω ἀπὸ μικρὴ τρύπα εἰς ὕψος 0,50 περίπου καὶ τὴν ἀφίνουν νὰ πέσει. Κατόπιν τὴν χτυποῦν μὲ τὴν ἄλλη στὸ ἕνα ἄκρον, ὥστε νὰ ἀναπηδήσει καὶ μὲ τὸ ἀναπήδημα αὐτό, τὴ χτυποῦν γιὰ δευτέρη φορὰ ὥστε νὰ φύγει μακριά. Νικητῆς ἐκεῖνος ποῦ θὰ μπορέσει νὰ πετάξει μὲ αὐτὸ τὸν τρόπο σὲ μεγαλύτερη ἀπόσταση τὴν δάλια. Ὁ κάθε παίχτης χτυπᾷ τρεῖς φορές. Στὶς Σχρ. Ἑκκλησίες: *τσελίκ'*.

M

Μασγιά(ή)—ἡ πυράγρα.—Πάρ' τὴ μασγιά καὶ τράβα τὸ καρβούν'.

μαγαράς(ὀ)—τὸ σπήλαιον.—Κλείστηκανα μέσ' τὸ μαγαρά.

μάγανο(τὸ)—ἐργαλεῖο πλεκτικῆς. Ἀποτελεῖται ἀπὸ τέσσερα ἐλάσματα ξύλινα σὲ σχῆμα ὀρθογωνίου. Ἀπάνω τεντώνεται τὸ πανί ποῦ θέλουν νὰ κεντήσουν. Συνών. *κιεργέφ'* (τό).

Κάνω χάζι ποῦ σὲ γλέπω στὸ κιεργέφι νὰ κεδᾶς,

ποῦ κουμποῦν τὰ δυὸ βυζούδια σ' καὶ τὰ γλέπεις καὶ γελᾶς.

μάδαλος(ὀ)—ὁ μάνδαλος, ξύλινος χονδρὸς σύρτης, ποῦ χρησιμεύει γιὰ τὸ κλείσιμο τῆς πόρτας.—Ὁ μάδαλος τῆς θύρας.

μαδήλα(ή)—ἡ δερματίνη προεξοχή κάτωθεν τοῦ λαιμοῦ τῶν βοδιῶν.—Τῆ βοδιοῦ ἡ μαδήλα. Συνών. *φουγούνα* (κυρίως ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων).

μαδίζω—μαλώνω.—Γοὶ γειτόνσές μας μάδσανα.

μαθὸς-ἡ-ὀ—ἐκεῖνος ποῦ μαθαίνει, ποῦ συνηθίζει καὶ παθ. ἐκεῖνος ποῦ μαθαίνεται, συνηθίζεται.—Ὁ παθὸς ἔναι μαθὸς.—Γῆ δουλειὰ ἔναι μαθῆ.

μάϊνα(ή)—παιχνίδι ποῦ παίζουν τὰ παιδιὰ χωρισμένα σὲ δυὸ ομάδες. Στὸ μέσο τῶν δυὸ ομάδων βάζουν μιὰ πέτρα. Βγαίνει κάθε παίκτης ἀπὸ τὴν ομάδα του καὶ προσπαθεῖ νὰ πατήσει τὴν πέτρα, προτοῦ τὸν χτυπήσει ἕνας ἀπὸ τὴν ἄλλη ομάδα. Ὅταν βγαίνει φωνάζει: «πατῶ, καλέ, καὶ βγαίνω». Ἄμα ὁ παίκτης τῆς ἀπέναντι ομάδος τὸν χτυπήσει, φωνάζει: «μάϊνα» καὶ ὁ χτυπηθεὶς γίνεται αἰχμάλωτος. Ἔτσι συνεχίζεται τὸ παιχνίδι καὶ νικητριά ὁμάδα εἶναι ἐκείνη ποῦ ἔχει τοὺς πιὸ πολλοὺς αἰχμαλώτους.

μάκος (ὀ)—ὁ ἀστράγαλος.—Χτυπᾷ στὸ μάκο.—Ἡ θλόκωση τῆ μάκου.

μαλκοπόδος(ὀ)—προσωνομία τοῦ πετεινοῦ ποῦ ἔχει πολλὰ φουντωτὰ πτίλα στὰ πόδια. Ἄλλως *μαλλοπόδοκος*.

μανίκι(τὸ)—τὸ μανίκι τοῦ σακκακιοῦ, ὁ στελεθὸς τῶν σκαπτικῶν ἐργαλείων γενικώτερα κάθε λαθῆ.

μαδιά(ή)==ή μαντεία. μαγεία, προφητεία. — Τόκαγε καλή μανδιά και πιάστηκε.

μαξούλ'(τὸ)==ή ἔσοδεία. — Ἐκαναμ μαξούλ' καλό.

μαραγιαζω=μυραίνομαι. — Τὸ κυδών' μαραγιαζ' (καὶ μέσ. μαραγιαζται.

μαρκιέται=μυρικήζει. — Ἐὸ δὸδ' μαρκιέται. — Ὅσα πράματα μρκιούνδαι τρώγνδαι, ἔσα δὲ μρκισύνδαι δὲ δρώγνδαι.

μέδιο(τὸ)=ὁ γάιδωρος. — Ἐχει ζεμένα δυὸ μέδια στὴ γαγλή.

μέλαδρος(ὁ) και μέλαδρο (τὸ)=εἶδος δρυός.

μελγάρ'(τὸ)=ή θρεγματική χώρα τῆς κεφαλῆς. — Τὸν δῶκε μνιά στο μελγάρ.

μελίχλωρος=πρασινωπός. — Τὸ χωράφ' γήδανα μελίχλωρο. — Τὸ σιάρ' ἔναι μελίχλωρο κόμα.

μέτρο(τὸ)=μέτρο τῶν ὑγρῶν, χωρητικότητος δικτῶ δικάδων.

μήνας(ὁ)=ὁ μήνας. Ὄνόματα μηνῶν: ὁ Μεγάλος ὁ μήνας (Γενάρης), Φλεβάρης, Μάρτης, Ἀπρίλης, Μάης, Θεριστής, Ἀλωνιάτης, Ἀγουστος, Σταυρός, Ἀϊ-Δημήτρης, Ἀγιαδριᾶς, Χριστουγεννιάτης.

μισοσιόλες(οἱ)=τὰ καττύματα. Συνών. μισοπάτια.

μιτάρ'(τὸ)=τὸ ἐξάρτημα τοῦ ἀργαλειοῦ, διὰ τοῦ ὁποῖου μετκκινούνται τὰ νήματα.

μοῖρα(ή)=μικρὸν μέρος, τεμάχιον. — Ἐκαμανα τὸ κριάς μοῖρες, μοῖρες.

μοιράς(ὁ)=ή περιφέρεια. — Ἀμα περάσ τὸ βοταμὸ ἔν' ὁ μοιράς τῆ Σκοποῦ. — Ὁ Σκοπὸς γεῖχε δυὸ ὦρες μοιρά.

μοιριδοχάρτ'(τὸ)=τὸ χαρτί πού διαβάζει ὁ παπὰς γιὰ τίς ψυχές. — Τῆ παπᾶ τὸ μοιριδοχάρτ'. Συνών. Ψυχοχάρτ' (τὸ).

μόλα(ή)=τὸ σχόλασμα. — Θὰ κάνουμ' μόλα.

μόνω=δρκήζομαι. — Θὰ σὲ βάλω νὰ μῶς. — Πῆγε στὴν ἐκκλησιὰ και τὸν ἔδωλανα κι' ἔμωσε.

μοσκίζω=μυρίζω, μεσ. μοσκίζομαι=μυρίζομαι. — Μοσκίζ' τὸ λουλούδ'. Δὲ μοσκίσκα τὸ δαχτύλι μ' νὰ ξαίρω πού με θέλς. — Μοσκίζουμ' τὸ τριαδάφλλο. — Μόσκιζανα τὰ δουνὰ τῆς Θράκης. — Δὲ γεῖσαι λουλούδ' νὰ σὲ μοσκιστουμ'.

μούκια(ή)=μάλλινος στρογγυλὸς σκοῦφος. — Δῶσε μ' τὴ μούκιαμ'.

μουκίζω=μουτζώνω — Μούκσε τόννα.

μούρμουρας(ὁ)=συζήτηση συνεχῆς και ἀκατάστατος, μουρμούρισμα. — Ἄς τονα τὸ μούρμουρα.

μουρτσούνα(ή)=τὸ μπροστινὸ μέρος τῆς κεφαλῆς τῶν τετραπόδων, ἰδίως τῶν βοδιῶν και ἱππῶν. — Ἐὴ μουρτσούνα τῆ βοδιοῦ. — Ἐὴ μουρτσούνα τ' ἀλογοῦ.

μουσουνίζω=ἀναπνέω δυνατὰ με τὴ μύτη. — Ἐὴ μουσουνίζ' οὐς. μουσουνισμα (τό).

μουσιὰ(ή)=ξενιτεία, ταξείδι πρὸς ἀπόκτηση χρημάτων. — Πάγ' στὴ μουσιὰ ὁ ἀδερφός μ'.

μουτζιά(ή)=ή μουτζούρα. — Μουτζιά ἔχ'ς στὴ μύτ', κατσιδέλα σὲ φίλῃσε. Συνών. μουτζούρα.

μουδροῦνα(ή)=εἶδος μεγάλου ἀχλαδιοῦ. — Ψὲς ἔφαγαμ' μουδροῦνες. — Γοί μουδροῦνες ἔν' μεγάλα ἀπίδια.

μουχάν'(τὸ)=τὸ φυσούνι τοῦ σιδηρουργαῦ.

μυζήθριγια(ή)=ή μυζίθρα.

μυιγιάρ'(τὸ) πληθ. μυιγιάργια (τὰ)=μικρὲς μυῖγες.

N

Νάφτω=ἀνάφτω. — Ἐναψα τὴ στιά. — Γ' Ἀῖ-Γιαννιοῦ ἔναψαμ' στιές. **νδύνουμ'**=ἐνδύομαι. — Ὅδε πῆγα στὸ σπίτ' νδύνδανα. — Φύλαγε νὰ νδουθῶ νᾶρτω.

νεβρά=ἀναβρύει—νεβρά τὸ νερό.

νεραδιά(ή)=ή νεράτδα. — Γοί νεράδοσσεσ χόρευανα λόῦρα στὴ νεραδιά.

νηλιόβγαλμα(τὸ)=ή ἀνατολή. — Πῆγε κατὰ τὸ νηλιόβγαλμα. — Γῆ Πεντάπολη πέφτ' στὸ νηλιόβγαλμα. — Ὁ Σκοπὸς πέφτ' τρεῖς ὥρες νηλιόβγαλμα πὲ τις Σαράδα Ἐκκλησιές.

νηλιοβασίλεμα(τὸ)=τὸ ἡλιοβασίλεμα. — Θὰ νᾶρτ' τὸ νηλιοβασίλεμα.

νίτογια=τὸ πλέξιμο τῶν χεριῶν γιὰ νὰ σηκώσουν ἀνθρωπο ἄρρωστο ἢ πληγωμένο. — Τσάκσε τὸ ποδάρ' του καὶ τὸν σήκωσανα νίτογια.

νοιώση(ή)=ή εἰδοποίηση. — Θὰ σὲ δώσ' νοιώσ' ὁ σκύλος.

νουνίζω=ἐνθυμοῦμαι. — Ὅδε νουνίσω θὰ σὲ πῶ. — Γ' ἀστόχσα, δὲ νουνίζω τώρα.

νούνισμα(τὸ)=ή σκέψη, ἢ ἀνάμνηση. — Ἐκατσε στὸ νούνισμα (μπῆκε στὴ σκέψη).

Ξ

Ξεθαρεῦομ'=δίδω ἐμπιστοσύνη, ἡσυχάζω. — Ξεθάρρεψε γιὰτὶ βίτσε τὴ δουλειά τ'. — Γῆθελα λίγο νὰ ξεθαρρευτοῦμ'.

ξεθερίζω=τελειώνω τὸ θερισμό. — Τώρα ξεθέρσατε, ξαλωνίσατε, λουκούμνια νὰ κάντε.

ξεπεβγάξω=ξεπληρώνω, δίδω τὰ χρέη μου. — Ἐλα νὰ σὲ ξεπεβγάλω. — Τὸν ἔχω ξεπεβγαλμένο.

ξεραχνίζω=καθαρίζω τις ἀράχνες. — Ξεραχνίζουμ' τὴν ἄφτρια.

ξεστριμνιά(ή)=ή ἀνάποδη ὄψη τοῦ ρούχου. Ἀντίθ. ὀρτιά (ή).

ξοπίσω(τὰ)=πάλιν, πίσω. — Γῆρτε τὰ ξοπίσω.

ξυδὸς=μυτερός, σουγλερός. — Ξυδὸς πέτρες.

ξυλοφᾶς(ὸ)=ή λίμα. — Πὲ τὸ ξυλοφᾶ ἔξιναμ' τὰ ξύλα.

ξύστρος(ὸ)=ή ξύστρα τῆς σκάφης. — Φέρ' δὲ ξύστρα.

ξώρας=ἀργά.—Γύριζανα ξώρας στὸ χωριό.
ξώρουχα(τὰ)=τὰ ἐξωτερικὰ ἐνδύματα.

Ο

Ὀβατή(ῆ)=πέρασμα, ὁ πόρος.—Τὸ χωράφ' ἔχει μνιὰ ὀβατή.

ὀλόπολυ=πάρρα πολύ.

ὀμάδα(ῆ)=ἡ ἀμάδα πληθ. ἀμάδες (οἱ)=ἀμάδες (παιχνίδι).—Παίζουμ' ὀμάδες, γοὶ γαδέδες ἐν' κλειστοὶ σήμερα.

ὀρδίνι(τὸ)=τὸ μέρος, ἡ σειρὰ πού παίρνει ἐμπρὸς του ὁ κάθε θεριστῆς νὰ θερίσει. Ἀλλοῦ ἔργος ἢ ὀργός.—Πόσα ὀρδίνια ἔκανες ;.—Σὲ πόσ' ὥρα ἔβγαλες τὸ ὀρδίν' ;

ὀρδινιάζω=ἀρχίζω νὰ κάνω τὸ ὀρδίνι μου.

ὀρθούνι(τὸ)=ὁ ρῶθων, ἄλλως ρουθούνι (τὸ).—Σπάνω τ' ὀρθούν'.

ὀρκώνουμ' =ὀρκίζομαι.—'Ορκώνουμ' στ' ὄνομα τῆ Θεοῦ.

ὀρταλίκ'(τὸ)=περιφέρεια ἀγροτική, συντροφιά.

ὀρειὰ(ῆ)=ἡ ὄφισ τοῦ ρούχου, τοῦ ὑφάσματος· ἀντίθ. ξιστριμιὰ (ῆ).

ὀρυάκ'(τὸ)=τὸ ρυάκι.—Τ' ὀρυάκ' κατεδάξ'.

ὀστριά(ῆ)=τὸ δένδρον γάβρος.

ὀύκε=ὄχι, δέν.—Οὔκε χαβκρίζ'.

ὄχτος(ὸ) πληθ. ὄχτοι (οἱ)=ἡ ὄχθη.—'Ο ὄχτος τῆ ποταμοῦ.

Π

Παιδιακὸ(τὸ)=σπασμὸ πού καταλαμβάνουν τὸν ἄρρωστο.—Τὸν ἔπιασε τὸ παιδιακὸ τ'.

παλαμαριά(ῆ)=θεριστικὸ ἐργαλεῖο ξύλινο τὸ ὁποῖο βάζουν στὸ χέρι, ὅταν θερίζουν γιὰ νὰ προφυλάσσεται ἀπὸ τοὺς νυγμοὺς τῆς καλαμιᾶς τῶν σιτηρῶν.

παμίτικα=ὄνομαστία μαύρων σταφυλιῶν φηγωσίμων.

παπαζκαραλίκ'(τὸ)=εἶδος κρυσσοστάφυλου.—Πὲ τὸ παπάζκαραλίκ' γίνεθαι ὁ πελίνος ὁ καλύτερος.

παράγωμα(τὸ)=τὸ ἐπώνυμο, τὸ παρώνυμο.—Πῶς ἐν' τὸ παράγωμά τ' ; πληθ. παραγώμνια.

παραγών'(τὸ)=ἡ γωνιὰ στὸ χειμωνιάτικο, ὅπου ἀνάθουν τῆ φωτιά.

παραχώνω=σκεπάζω μὲ χῶμα, θάφτω τὸ νεκρό.—Παράχωσαμ' τὸ βεθαμμένο.

παρόλα(ῆ)=ἡ χειραψία.—'Ἐκαναμ' παρόλα.

πάσμα(τὸ)=περιτύλιγμα, κάτι τι περιτυλιγμένο.—'Ἐνα πάσμα σπάγο, ἔνα πάσμα βχβίκ'.—'Ἐχασε τὰ πάσματά τ'.

πατακώνω=θυθίζομαι.—Πατάκωσε μέσ' τῆ λάσπη.

πατέκα(ῆ)=τὸ μονοπάτι, τὸ πεζοδρόμιο.—'Ἐχει ἴσια πατέκα.—Πὲ τῆ βχτέκα, γιὰ (ῆ) πὲ τὸ δρόμο πὰς στ' Ἀφκαριοῦ;

πατητριες(σί)=τέσσαρα πλατειά σανίδια, ἐπάνω στὰ ὁποῖα ἐναλλάξ πατεῖ ἡ ὑφάντρια γιὰ ν' ἀναβαίνουν καὶ κατεβαίνουν τὰ μιτάρια.

πατούν'(τὸ)=τὸ πέλμα.—Ἐπλεξε τὴ φτέρνα, ἐπλεξε καὶ τὸ πατούν' τῆ τσοραπιού.

πάτσακρος(ὅ)=τὸ μέρος τοῦ κορμοῦ τοῦ δένδρου, ποῦ ἀπομένει μετὰ τὴν δενδροκομία, κωλορίζι.—Πά νὰ ξεριζώσομε' πάτσακροι.

πάφτα(ή)=σιδηροῦν ὄργανον τῶν σιδηρουργῶν μὲ τὸ ὁποῖο κατασκευάζουν κοχλίες.

παχνί(τὸ)=ἡ φάτνη τῶν ζώων.—Δῆσ' τὰ πράματα στὸ παχνί.

πέ=ἀπό.—Πέ κάτ' μεργιά, πέ δῶ, πέ κεῖ. Ἡ χρῆση τῆς προθέσεως πέ εἶναι πολὺ μεγάλη. Συνηθέστατα τὴ μεταχειρίζονται ἀντὶ τῆς προθέσεως μέ.

πεθαμενιά=πένθιμος.—Χτύπσε γὴ καθάνα πεθαμενιά.

πετμέζ'(τὸ) καὶ πεκμέζ'(τὸ)=σιρόπι ἀπὸ μούστο.

πελεκανιάρης(ὅ)=ὁ ξυλοκόπος.—Γοὶ πελεκανιάρδες ζοῦν' στὸ βουνό.

πέλεμος(ὅ)=ὁ πόλεμος.—Θέρος, τρύγος, πέλεμος, πελεμῶ=πολεμῶ.

πελίδα(ή)=μαχειρίδιο, σουγιάς.—Δῶσ' με τὴ βελίδα σ'.—Πὲ ποῦ γείσαι; —Πὲ τὸ Σκοπό.—Βγάλ' τὴ βελίδα σ' νὰ τὴ δγιῶ.

πελίνο(τὸ)=ὁ πηλῖνος (ὅ)=χόρτο πικρὸ μὲ μικροὺς, μικροὺς κόκκους ποῦ τὸ ρίχνουν στὸ μούστο, τὸ ἀνακατεύουν πολὺ γιὰ νὰ πάρει ὁ μούστος τὴ πικράδα του.

πελιῶ(ἀπολύω)=ἀφήνω.—Πέλκα τὰ πρόβατα.—Ἄ δὲ βελούσαμ' τὴ Θράκη θὰ ζούσαμε καλά.

περβάξ'(τὸ)=ἡ κορνίζα τοῦ καθρέφτη, τῆς φωτογραφίας κ.ο.κ.

περγέλ'(τὸ)=ὁ διαβήτης.—Δώσε μ' τὸ περγέλ'.

περγελίζω=μετρῶ μὲ τὸ διαβήτη.—Περγελίζω τὸ ξύλο.

περτσιὰ(ή)=ἡ χαίτη τοῦ ἵππου.

πεσκελιὰ(ή)=ἀπόσταση ἴση πρὸς τὸ ἀνοιγμα τῶν ποδιῶν, πολὺ μικρὴ ἀπόσταση.—Μνιὰ πεσκελιὰ χωράφ'.

πεσκιρ'(τὸ)=ἡ πετσέτα.

πεσταινοῦμ'=ἀποσταίνω, κουράζομαι. Ἀντίθ. ξεπεσταίνομ'.—Πεστάθηκα καὶ γίδρωσα.

πηλιάζω=σουσσωρεύω.—Πηλιάζω ξύλα στὸ κατώγι γιὰ τὸ χειμῶ.

πήλα(ή)=ὁ σωρός.—Μιὰ πήλα ροῦχα.

πίκος(ὅ) μικρὸς λίθος ἐπάνω στὸν ὁποῖο στήγουν τὰ μεταλλικὰ νομίσματα, γιὰ νὰ τὰ ρίξουν μὲ τὶς ὁμάδες στὸ παιχνίδι «ὁμάδες».

πλανίτσα(ί)=ἄγρια φράουλα.

πλάνω=πλάθω.—Πλάνω τὸ ψωμί πὰ στὴ βλασταριά.

πλασταριά(ή)=ξύλινο ἐπίπεδο ἐπάνω στὸ ὁποῖο κλάθαν τὸ ψωμί.

πλάτανο(τὸ)=οἶδημα ὄχι πυῶδες προερχόμενο ἀπὸ το τοίμπιμα ἐντόμων.—Μ' ἔδρεξε μνιὰ σκάβια καὶ γιόμσε τὸ κορμί μ' πλάτανα.

πλερωτίκια(τά)=τὸ γέμισμα τοῦ φεγγαριοῦ.—Τώρα ἐν' τὰ πλερωτίκια τῆ φεγγαριοῦ.

πλοκαριά(ή)=ἀμάξι μὲ ὑψηλὰ πλευρὰ (κινάτια) πρὸς μεταφορὰν τῶν ἀχύρων.

πόδ'(τὸ) στὴ φράση κατὰ πόδ'=κοντά.—Ἔρκεται κατὰ πόδ' μας.

ποδιαβάζω=κατευοδώνω, ξεπροβοδίζω.—Τὸ ποδιάβασα τὸ παιδί μ' χτές.

πορνιά(ή)=ἡ πόρνη.

ποτικόλαδο(τὸ)=φάρμακο παρασκευαζόμενον ὡς ἐξῆς : παίρνουν 5-6 νεογέννητα ποντικάρια καὶ τὰ κλείνουν μέσα σὲ ἓνα μπουκάλι μὲ λάδι· τὰ κρεμοῦν κατόπι στὸν ἥλιο καὶ λιάζονται πολὺ. Ὅταν πονέσει τὸ ἀφτί χύνουν μέσα τρεῖς ἕως τέσσερις στάλες καὶ θεραπεύεται.

πουλόπλα(τά)=τὰ ἐξανθήματα ποῦ παρουσιάζονται στὸ σῶμα ἀπὸ ἐξανθηματικὴ νόσο, συνεκδ. ἡ ἰλαρά, ἡ εὐλογία, ἐξανθηματικὴ νόσος.—Αὐτὸ τὸ παιδί ἔδγαλε πουλόπλα.

πούμα(ή)=πλάκα ἀπὸ πλίνθους ἐπάνω στὴν ὁποία ψήνουν ψωμί.—Στὴ βούμα ψήνουν τσατσόπηττες.

πουπούτις(ὲ)=ὲ ἔποψ, τσαλαπετεινός· ὑποκορ. πουπουλόπλο.

πουρίδα(ή)=ὲ πρωκτός.—Πὲ τὴ πουρίδα τ' γάϊδα παίζ'.

πουτισί(τὸ)=τὸ γεννητικὸ μόριο τῆς γυναικός.

πριγιακόνι(τὸ)=ἀκόννη γιὰ τὸ πριόνι.

πριγιόνι(τὸ)=τὸ πριόνι. Ὑποκορ. πριγιονάκι (τό).

πρόγοδος(ὲ)=ὲ σύρων τὸ χορὸ, ὲ πρῶτος τοῦ χοροῦ.—Πῆρα τὸ βρόγοδο (σέρνω τὸ χορὸ).—Αὐτὸς πάει πρόγοδος.

πρόσφωλις'(ὲ)=τὸ ἀβγὸ ποῦ βάζουν στὴ φωλιά γιὰ νὰ γεννήσει ἡ κόττα (στὴν Πελοπόν. προσφώλι) ἄλλως φωλίτης(ὲ)—Βάλτε ἓνα βρόσφωλ' νὰ γεννήσ' ἢ ὄρνιθα.—Ἔβαλες φωλίτ' τὴν ὄρνιθα ;

P

Ραγλι(τὸ)=γυναικειὸ παλτό

ραχασμάδα(ή)=ἡ χαραμάδα.— Πὲ τὴ ραχασμάδα μὲ γεῖδε.—Ἔνοιξαμ' ραχασμάδα στὴ θύρα.

ραχνιά(ή)=ἡ αἰθάλη.—Κόλλσε ἡ ραχνιά τῆς ἄφτριας.

ρετσπέρκος η·ο=γεωργικός.—ἽΟ Ἅγιος Μόδεστος ἐν' ρετσπέρκος ἅγιος καὶ τὸν γιόρταζαμ' στίς δεκοχτὼ τῆ Χριστουγεννιάτ'.

ριζόπλα(τά)=τὰ μικρὰ ριζίδια τῶν φυτῶν μὲ τὰ ὁποῖα γίνεται ἡ ἀπορρόφηση τροφῶν ἀπὸ τὸ ἔδαφος.

ροδάν'(τὸ)=ἐργαλεῖον ὑφαντικόν, γύρω στὸ ὁποῖο εἶναι περιτυλιγμένο τὸ νῆμα καὶ ἀπὸ ἐκεῖ μαζεύεται στὰ μασούρια.

ροκώννουμ'=χώνομαι μὲ ὄρμη μέσα σὲ ἓνα χῶρο ἀνοιχτό, ἀνακατεύομαι σὲ μιὰ διαμάχη.—Ροκώνται στὴ σπηλιά.—Ροκώθηκε στὴ φιλονικία.

ρούπα(ή)—τὸ ρόπαλο.—Νὰ πηγαίνῃς πὲ δῶ. Σὰ βάρω μινιά ρούπα θὰ σὲ κάνω τὸ δερβιγιέ σ'.

Σ

Σάλ'(τὸ)—ἡ ξύλινη καταπακτὴ μὲ τὴν ὁποία περνοῦν τὸ ποτάμι.

σάλμα(τὸ)—ὁ σανός, χοντροκομμένο ἄχυρο.—Αὐτὸ δὲν ἔναι ἄχυρο, ἔναι σάλμα.

σαλὸς-ἡ-ὁ—μωρός.—Σὰ σαλὸ παιδι κάν'ς.

σαλταμάρα(ή)—μάλλινος ἐπενδύτης' (ιδ. φορεσιά).—Θὰ θάλω τὴ σαλταμάρα.

σαμούρ'(τὸ)—τὸ δέρμα τῆς ἰκτιδος.—Πὲ τὸ σαμούρ'φκιάνουμ' γουνώματα.

σάπ'(τὸ)—ἀσθένεια τῶν ζώων ἀπὸ τὴν ὁποίαν δὲ μποροῦν νὰ φᾶνε καὶ κουτσαίνουν. Παρουσιάζεται συνήθως σὲ ἐποχὴ ξηρασίας.—Σύρνεται σάπ' ὁ πάρχει ἐπιδημία τοῦ σάπ'.

σαφρακιάζω—μυλακίωνω, ζαρώνω.—Σαφρακιάζνα τὰ χέρια πὲ τὸ πολὺ πλύσιμο.

σβιτζηρίζει—λέγεται γιὰ τὸν τέτιγα.—'Ο σβίτζηρος σβιτζηρίζ'.

σεβαίνω—μπαίνω.—Σέβκα στὸ βοταμό.

σειγίζουμ'—σπεύδω νὰ προετοιμασθῶ.—Σειγίζουμ' νὰ βιτίσω λήγορα.

σειγισμὸς(ὁ)—γρήγορη προετοιμασία, φασαρία.—Τὶ σειγισμὸ ἔχτε δῶ πέρα, ποιὸς σὰς κουβλαδίζ'.

σέλλα(ή)—τὸ φάρδος τῆς ἀνδρικής θράκας (τσακσίρ') ἀνάμεσα στὰ σκέλη, ἡ σέλλα τοῦ ἀλόγου.

σερβέτα(ή)—τὸ σάλι ποὺ ἐτύλισαν ἐπάνω στὸ φέσι.

σεφέρ'(τὸ)—ἡ φορὰ.—Κάθε σεφέρ' δουτούσανα τὰ σουτζούκια στὸ βελτέ.

σεχιάβεζι(τὸ)—τὸ εἶδος ὑφάσματος μὲ τὸ ὁποῖο καλύπτουν τοὺς καναπέδες.

σημαντικὸς ιὰ-ὲ—ἐξευγενισμένος, ἀξιόλογος.—'Ο Ἀναστάς ἔν' πὲ τίς σημαντικοὶ τίς ἀθρῶπ' στὸ χωριό.—Μινιά σημαντικιά γυναῖκα.

σινι(τὸ)—τὸ τραπέζι.—Πάντε παιδιὰ, θάλτε τὸ σινι νὰ φᾶμ'.

σκάβγια(ή)—ἡ κάμδη.—Πὰ στὰ ξύλα ἔναι πολλὲς σκάβγιες.

σκαμνίτσια (τὰ)—παιχνίδι κατὰ τὸ ὁποῖο πολλὰ παιδιὰ σκύβουν, στηρίζουν τὰ χέρια στὸ ἔδαφος σὲ σχῆμα γεφύρας. Τὸ πρῶτο παιδι ἀρχίζει νὰ πηδᾷ πάνω ἀπὸ τὰ ἄλλα ποὺ μένουν σκυμμένα καὶ ἀφοῦ πηδήσει ὅλα, παίρνει θέση τελευταῖο. Κατέπι πηδᾷ τὸ δεύτερο, τρίτο κ.ο.κ.

σκαφοδούλ'(τὸ)—βάσις τραπεζοειδῆς ἐπάνω στὴν ὁποία τοποθετοῦν τὴ σκάφη γιὰ νὰ εἶναι ὑψηλά.—Βάλ' τὴ σκάφ' πὰ στὸ σκαφοδούλ'.

σκεπὸς(ὁ)—ἡ στέγη.—'Ο σκεπὸς τῆς ἐκκλησιάς.—'Ἐπесе κάτ' πὲ πᾶν' τὸ σκεπό.

σκομίζουμ'—διαλύομαι, διασκορπίζομαι.—'Ο κόσμος σκομίστηκε.

σκομιστά=σκόρπια, χωριστά.—Σκομιστά ἔρχονται.

σκουλωτό(τὸ)=εἶδος ὑφάσματος ὑφασμένο κατὰ τρόπον, ὥστε οἱ κλωστῆς νὰ προεξέχουν καὶ νὰ διπλοῦνται εἰς εἶδος θηλιᾶς.

σκυλογυάλ'(τὸ)=ἡ τζελατίνα.—Γηῦρε σκυλογυάλ' μέσ' τῆς πέτρης.

σουμάδ'(τὸ)=τὸ σημάδι, πληθ. σημάδια (τά)=δ' ἀρραδῶν.—Πόψα θὰ ν' ἔχουμ' σουμάδια.—Δώκαμ' σουμάδια.

σουρβάτκα(ἡ)=τὸ τυρόγαλο.—Συνών. τζίρα (ἡ).

σουρδαλιὰ(ἡ)=δὸν. δένδρου καρποφόρου, ποῦ παράγει μικροὺς καρποὺς (σοῦρδαλα) στὸ μέγεθος μούσμουλου περίπου.

σουρελιό(τὸ)=στενὸ χαντάκι ποῦ περνάει νερό.—Τὸ νερὸ ἔκανε μονάχο σουρελιό.

σουρὸς-ἡ δ'=ξανθός.—Τὸ παιδί ἐν' σουρό.—Τὰ μαλλιά τ' ἐν' σουρά

σταβάρ'(τὸ)=δ' ρυμὸς τοῦ ἀρότρου.—Βάλ' τὸ σταβάρ' πὲ κει.

σταλιό(τὸ)=τὸ μέρος ὅπου μένουν (σταλίζουν) τὰ πρόβατα.—Γήφερανὰ τὸ πρόβατο στὸ σταλιό.

σταφλοτουρσί(τὸ)=σταφύλια συντηρημένα μέσα σὲ μοῦστο. Μέσα ρίχνουν καὶ συνάπι τυλιγμένο σὲ μικρὰ σακκίδια, γιὰ νὰ δίδει γεύση καὶ νὰ συντελεῖ στὴ διατήρηση τοῦ σταφυλιοῦ.

σταφνίζω=χτυπῶ ἔξαφνα.—Τὸν στάφνισανὰ.

σιουβέκ'(τὸ)=τὸ πέτρινο γουδί ποῦ μέσα τρίβουν πλωγούρι, καφέ κ.λ.π.

σιουράκ'(τὸ)=στρόφιγξ τοῦ βαγενιοῦ ἄλλως κανέλλα (ἡ).

στοχῶ=ληρμονῶ.—Στόησα τὸνομά σ'.—Γέρασα, τὰ στόησα γούλα.— Δὲ δὲ στοχῶ ὅσα μὲ γεῖπες.

συνδαυλίζω=καθαρίζω τὸ φούρνο μὲ βρεγμένο πανί.

συνδαυλιστρο(τὸ)=τὸ βρεγμένο πανί μὲ τὸ ὁποῖο καθαρίζουν τὸ φούρνο.

συμμοίρσα(ἡ)=προσωνομία τῆς ἀποθανούσης συζύγου ἐνὸς ἀνθρώπου ἐκ μέρους τῆς νέας συζύγου ποῦ ἐνουμφεύθη.—Ἡ μακαρίτσα ἡ συμμοίρσα μ'.

συνδυχαίνω=λέγω, συζητῶ.—Τί συνδυχαίνεις τώρα; Τὸ λόγο δὲν ἀπόσωσε κ' ἡ συνδυχιά κρατιέται (τραγ. δημ.).

σύρνομαι=σύρνομαι, μεταδίδομαι (ἐπὶ ἀσθενειῶν).—Σύρνομαι πὰ στὴ γῆ.—Σύρνειτ' ἀρρώστια στὸ χωριό.

σύρτζ(δ)=ξύλινο πτύο μὲ τὸ ὁποῖο γυρίζουν τὸ σιτάρι.

συρτίζω=σπρώχνω τὸ σιτάρι μὲ τὸ σύρτη.—Πάρ' τὸ σύρτ' καὶ σύρτσε τὸ γέννημα.

σφάλαγας(δ)=δ' τυφλοπόντικας.

σφαλαγιὰ(ἡ)=ἡ τρίπα τοῦ τυφλοποντικοῦ.

σφαλαγιές(οἱ)=τὰ συρίγγια τοῦ φυματικοῦ.—Ἔχ' σφαλαγγιές ὁ ἄθρωπος.

σφάτιος(δ)=δ' συμπέθερος.—Ἔρχουσαι γοί σφάτιοι.

σφιχτρος(δ)=ξύλινη σφήνα, ἐμπηγνυομένη σὲ ὁπλὴ στὸ ἄκρο τοῦ ἀντιοῦ (ἀργαλειοῦ) γιὰ νὰ τὸ συγκρατῆ.

σώπα(ή)=ή ράβδος.—Πάρε τή σώπα και χτύπα.—Λέγεται ἔτσι, ἐπειδὴ συνήθως μὲ τή ράβδο ἐπιβάλλουν τή σιωπή.

T

Ταβάχανες(ό)=τὸ θυροδεφεῖο.

ταβλᾶς(ό)=ὁ δίσκος.—Βάλ' τὸ ποτήρ' πὰ στὸ ταβλᾶ.

ταγιαζω=γίνομαι ταγκός.—*Ταγιαζ'* τὸ βούτυρο.—*Ταγιαζ'* τὸ λάδ'.

ταγιαρκος=ταγκός.—*Ταγιαρκες* σαρδέλλες.—*Ταγιαρκο* βούτυρο.

ταγίζω=τρέφω, δίνω τροφή δωροδοκῶ.—Θὰ πὰ νὰ ταγίσω τις ἔρνιας.—Ἔν' ταγισμένος αὐτὸς (ἐδωροδοκῆθη).

ταγίν'(τὸ)=τὸ φαγεῖ, ἢ μερίδα.—Πῆρε ὁ καθανείνας τὸ ταγίν' του.—Τὸ δῶκε τὸ ταγίν' του.

τάζω=ὑπόσχομαι.—*Τάζω* κερὶ στὸν ἅγιο.—*Τάζω* στὸ παιδὶ παράδες.

τάμα(τὸ)=ἡ ὑπόσχεση.—Ἔχω τάμα στή βανεΐγια.

τάκος(ό)=κομμάτι, εὐρωστος γυναίκα.—Ἔκοψε τὸ δέδρο και τῶκανε τάκους.—Τί τάκος ἔν' αὐτή!

ταλέρ'(τὸ)=πιατέλλα γιὰ τσιγάρα.

ταμάχ'(τὸ)=ἡ ἀπληστία.—Τὸν ἔφαγε τὸ πολὺ τὸ ταμάχ'.

ταμαχιάρας(ό)=ὁ ἀπληστος, ὁ πλεονέκτης (λ. τ.).

τάπα(ή)=τὸ σκέπασμα τοῦ θαρελιοῦ.—Πετάχκε ἡ τάπα τῆς τίνας.

ταπιὸ=και ὄμως, μόλις.—*Ταπιὸ* κἀνάνα κει πέρα.

ταρακλίδκο(τὸ)=εἶδος ὑφάσματος ποὺ τὸ στρώνουν σὰ σέτια καναπέδες.

ταφειὸ(τὸ)=τὸ νεκροταφεῖο.—Πήγαίναμ' τὸ θεθαμένο στὸ ταφειὸ.

τελιάζω=θάνω τὰ τέλια (σύρματα ἐπίχρυσα). *Τελιάζουμ' τὴ νύφ'*.—*Νύφ'* πὲ τὰ τέλια, γαβρὸς πὲ τὰ κουρέλια.

τερλίγια(τά)=εἶδος παντόφλας.

τζαβαλαδίζω=ἀγωνιῶ, προσπαθῶ νὰ λυτρωθῶ.—*Τζαβαλάτσε*, μὰ δὲ ἠόρσε ὁ καημένος.

τζαμάλα(τὸ)=καρναβάλι πληθ. *τζαμάλες*.

τζάμαλος(ό)=ὁ καρνάβαλος.—Γίνουμαι *τζάμαλος*, ὁ ἓνας καρνάβαλος ὀνομάζεται και *τζαμάλα(ή)* Κάθε *τζαμάλα* ἔχει και ἓνα ὄνομα.—*Βασιλές*, *σφουγιάρας*, *διάβολος*, *δαβουλτζῆς* κλπ. και παίζει και ἀνάλογο μέρος.

τζάν τζίν=οστὴ φράση:—Πῆγα στὸ σπίτι' τζάν τζίν κανείνας δὲ γήδανα.

τίτι=ἔτσι φωνάζουν τὸ σκυλὶ γιὰ νὰ φύγει (τσιῖσι σίς Σ. Ἐκκλησίες).

τίτσιο(τὸ)=τὸ αἰδοῖον τῆς γυναικός, συνών. *μαραφέτ'*, *ζάκατο*, *πουτσι*.

τιφτίκ'(τὸ)=ὑφασμα ξεσχοισμένο.—Ἔγινε *τιφτίκ'*.

τοζλούκ'(τὸ)=γκέττα χωρὶς πατοῦνες.

τόκα(ή)=χονδρὸ ποτήρι γιὰ νερό, τὸ χτύπημα τῶν ποτηριῶν δταν πίνουν.—Πάρ' τὸ ποτήρ' σου νὰ κάνουμ' τόκα.—Δόσε μ' τὴ δόκα.

τοκάς(ό)=ἡ πόρπη.—Δὲν ἔχ' τοκά ἢ ζών' μου.

τόπακας(ό)=φύλακας ἄγρυπνος ἑνὸς μέρους, ἐκεῖνος ποὺ μένει διαρκῶς

στο ἴδιο μέρος, στοιχειό.—Ἐγίνες τόπακας ἐδῶ.—Κουρβουλῶθκες σὰ δόπακας.
τούβα(ή)—ὁ λόφος, μικρὸ ὕψωμα.—Νέθηκε πὰ στή τούβα.—Κατρακύ-
 ληξε πὲ τή τούβα.

τουβάν(τὸ)—ἔτσι ὀνομάζεται κάθε μιὰ ἀπὸ τὶς ἀνάποδες πλευρὲς τοῦ
 βαγεριοῦ.

τουβανίζω—δέρνω μὲ τὸ γρόνθο.—Θὰ σὲ τουβανίσω ἄσκημα.

τούλγος—τί εἶδους.—Τούλγος ἄθροπος ἔν' αὐτός! = Πληθ. τούλγα.—
 Τούλγα πράματα ἔν' αὐτά;

τουρσούν(τὸ)—ἡ διόπτρα, τηλεσκόπιο.—Γοῖ Γερμανοὶ γείχανα τουρσού-
 νια καὶ γήγλεπανα.

τουρσουνίζω—παρατηρῶ μὲ τὸ τηλεσκόπιο.

τουρλώνουμ—τεντώνομαι ἐπιδεικτικά, κορδώνομαι.

τούρτα(ή)—τὸ φακίολι.—Τούρτα πὲ τὶς πούλιες (πούλιες=χρυσὲς καρφί-
 τσες ποῦ ἔθαζεν ἐπάνω στὸ μαντήλι).—Ἐθαλε τή δούρτα τς.

τουφάν(τὸ)—χιονοθύελλα.—Δὲν ἔν' χιόν' αὐτό, ἔν' τουφάν'.

τράβαλα(τὰ)—τὰ δάσκα.—Ἄλλα τράβαλα ἔχουμ' τώρα.

τραβίζω—τραβῶ, προχωρῶ.—Τώρα βίτισαμ' ἀλλὰ ποῦ τραβίζουμ'?

τραχανὸς ἄλλως τραχανάς. Τὸ γνωστὸ ζυμχρικό.

τραχανιά(ή)—ἡ μυρουδιὰ τοῦ τραχανᾶ.—Τραχανιάς μυρίζ'.—Σπίτι μου
 σπιτίτσι μου τροχανιάς μυρίζ' (παροιμία).

τράχωμα(τὸ)—ἡ προΐκα.—Κάθε χρόνο χαλοῦνα χαρές, γιὰ δὲ βορεὶ ὁ
 βαβᾶς νὰ πλερώσ' τὸ τράχωμα.

τρεχούλα(ή)—ὁ μεγάλος τροχός.—Τῆ μύλου ἡ τρεχούλα.

τρεχούλια(τὰ)—οἱ τροχοὶ τοῦ ἀραιμπᾶ.—Τῆ ἀμαξιοῦ τὰ τρεχούλια,

τρηδόνα(ή)—σκουλήκι ποῦ παρρυσιάζεται στὸν πρωκτὸ τῶν ζώων, διαρ-
 κῆς κίνησις ἀπὸ ἀνησυχία.—Ἐβγαλε τρηδόνες.—Τρηδόνες ἔχ' αὐτός.—Τρη-
 δόνισσες πιά καὶ δὲ σὲ κάταν.

τρίζω—τρίζω, φλυαρῶ.—Τί τρίζ-ς κεὶ πέρα σὰ βισνὸς τρεχός.

τρίτσα-κάτσα. Στὴ φράση: Τρίτσα κάτσα δὲν ἔχ'—δὲ χωρεὶ ἀναβολή. Στὶς
 Σαρ. Ἐκκλ.: **τρίτσε-κάτσε**.

τσαβελίζω—κορσιδεύω βγάζοντας τὴ γλώσσα.—Κεῖνος τὸ χούγιαζε καὶ
 κεῖνο τὸν τσαβέλιζε.

τσάβελο(τὸ)—τὸ κουρέλι.—Αὐτὸ δὲν ἔν' ροῦχο, μόν' τσάβελο ἔναι.

τσαθεύουμ—στολίζομαι.—Γούλ' μέρα στὸ γαθρέφτ' κάτται καὶ τσαθεύται.

τσαγαρώνω—ἀναρριχῶμαι.—Τσαγαρώνω πὰ 'ς τὸ βαῖρ'.

τσακάτ(τὸ)—τὸ μέτωπο.—Τῆ Γιάνν' τὸ τσακάτ'.—Τῆ βοδιοῦ τὸ τσακάτ'.
 —Τὸν χτύπησε πὰ στὸ τσακάτ'.

τσάπισμα(τὸ)—τὸ σκάλισμα μὲ τὴν τσάπα.

τσαπτσάκια(τὰ)—δύο μικρὰ ξυλάκια ποῦ χρησιμεύουν γιὰ νὰ ρυθμίζουν
 τὴν πτώση τοῦ σίτου ἐπάνω στὴ μυλόπετρα ἀπὸ τὴ σκάφη. Χτυχοῦν ρυθμικά,

ἔταν ἐργάζεται ὁ μύλος (ἢ λ. ὠνοματοποιημένη).

τσαπτσάπκας(ό) θηλ. τσαπτσάκκα=φλύαρος.

τσαπιτσαπκίζω=λέγω πολλά, φλυαρώ.—Τί τσαπιτσαπκίζεις ἔτσι?

τσαρπαλιῶ=ξεσχίζω μέ τὰ νύχια.—Τὸν τσαρπάλασε τὰ μούτρα.

τσατήρ—**πατήρ**=ὀπωσθήποτε.—Τσατήρ—πατήρ δὲν ἔχ'ς γλυτωμό.

τσάτσα(ή)=προσωνομία τῆς μεγαλύτερης ἀδελφῆς.—Γῆρτε ἢ τσάτσα πὲ τ' ἀβέλ'.

τσατσόπηττα(ή)=πρόχειρα ψημένη πῆττα (πῆττα τῆς τσάτσας).—Σκοπιανὴ τσατσόπηττα ρῶγα τσουμπιανή. (ἐκλεκτὰ πράγματα).

τσαχείλς(ό) θηλ. τσαχείλα=ἐκεῖνος τοῦ ὁποῖου προεξέχει τὸ κάτω χεῖλος ἄσχημος (θρисиá).

τσευγάρ'(τὸ)=βοηθητικὸ ζευγὸς βοδιῶν ποὺ τὰ ζεύγουν στὸ ἀμάξι μαζί μὲ ἄλλο ζευγὸς, γιὰ νὰ ὀργώσουν πολὺ σκληρὸ ἔδαφος. — Δὲ βορεῖ νὰ θγάλ' τὸ βατ' τ' ἀμάξ' κι' ἔβαλανα τσευγάρ'.

τσέιλα(ή)=ξύλο μικρὸ σχισμένο καθέτως σὲ δυὸ μέρη. "Ὅταν δυὸ ἄνθρωποι εἶχαν συναλλαγὴ ἔνωναν τὰ δυὸ ξυλάκια, ὅπως ἦσαν προτοῦ σχισθοῦν καὶ ἔκαναν μιὰ ἐγκοπή (κερτίκι) καὶ στὰ δυὸ καὶ ἔπαιρνε ὁ καθένας ἓνα ξυλάκι. "Ὅταν γιὰ δευτέρη φορὰ ἔκαναν συναλλαγὴ ἔκαναν δευτέρη ἐγκοπή κ. ο. κ. "Ἔτσι μὲ τίς ἐγκοπὲς ἤξαιραν πόσες φορὲς ἐδανείσθη ὁ ἓνας ἀπὸ τὸν ἄλλο ἢ πόσα χρήματα ἐδανείσθη καὶ ἔτι ἄλλο. Ἀπάτη δὲ χωροῦσε, διότι ἔπρεπε νὰ ταιριάξουν οἱ ἐγκοπὲς.

τσιάζω=φωνάζω. Κυριολεκτεῖται ἐπὶ τῶν πτηνῶν.—Τὸ πουλόπλο χάν' τὴ μάσσα τ' καὶ τσιάζ'.

τσιμπλήδα(ή)=σπιθήρας, ἔξυπνος ἄνθρωπος.—Αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος τσιμπλήδα ἔν'.

τσιίλα(ή)=ἢ διάρροια.—Τὸν ἔπιασε μιὰ τσιίλα!

τσιίλ'(τὸ)=πέρδικα τοῦ κάμπου.—Σκότωσα πέδε τσιίλια.

τσιλιγρός ἢ ὁ=ἰδύνατος, ἰσχνός.—Αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος ἔναι τσιλιγρός.

τσιουπρα(τὰ)=τὰ στέμφυλα.—Βράζουμε τὰ τσιουπρα καὶ φκιάνουμ' ρακί.

τσιριμάς(ό)=ὁ χαρτακετός.—Πελοῦνα τὸ τσιριμά τὰ παιδιά.

τσιίτσα=ὀλίγο.—Τσιίτσα προζύμ' δῶσε μ'.

τσιτσι(τὸ)=ἔτσι ὀνομάζουν τὸ κρέας τὰ μικρὰ παιδιά. — Θέλω τισί. — Δῶσε μ' τισί.—Νὰ βέδε δόμ' τισί=γιὰ κείνους ποὺ ψωνίζουν χωρὶς νὰ ρωτοῦν τιμή.

τσιτσινιά(ή)=ἢ κόπρος τῆς ὄρνιθος, κουτσιλιά. Τὸ ρ. τσιτσινίω.

τσιτσιδος ἢ ο=γυμνός.—Πόμνε τσιτσιδος.

τσόλ'(ή)=τρίχινη κουδέρτα, πληθ. τσόλια (τὰ)=στρώματα, οἱ ἀποσκευές. πῆρε τὰ τσόλια τ' καὶ διάθηκε.

τσουβλί(τὸ)=τὸ μέρος ποὺ περνοῦν τὴ φούντα τοῦ φεσιού, τὸ τσαμπὶ τοῦ σταφυλισοῦ.

- τσουβιανή(ή)**=εἶδος σταφυλιοῦ κόκκινου μὲ λεπτές ρόγες.
τζουβούσ'(τὸ)=τὸ γλέντι, τὸ συμπόσιο.—Γείχμ' ἓνα τσουβούσ' πρόψα.
τσούζω=πίνω πολὺ, τὸ τρίτο πρ. τσούζει=πονεῖ δυνατά.—Οὐφ' τσούζ'.
 —"Ἐθαλε σπέρτο πὰ στὴ βληγῆ κι' ἔτσουζε.—Κᾶπου κᾶπου τὰ τσούζουμ'.
τσουλτούρ'(τὸ)=πληθ. τσουλτούρικα (τά)=αἱ ράβδοι πάγου ποὺ κρέμουνται ἀπὸ τὰ κεραμίδια κατὰ τὴ χειμερινή περίοδο, τὰ πλατειά ἔντερα τοῦ χοίρου.—Τὰ τσουλτούρικα κρέμουσανα πὲ τὰ κεραμίδια.—Τὰ τσουλτούρικα τὰ πεφρικιάζνα, τ' ἀλατοπιπερίζνα, τὰ κάννα μπουρλιά καὶ τὰ κρεμοῦνα πὲ τὴν ἄφτρια.
τσουνι(τὸ)=ἡ οὐρά τοῦ ἀχλαδιοῦ.
τσούρταλο(τὸ)=ξεσχισμένο πανί, κουρέλι.
τσουρτσουρίζ'=λέγεται γιὰ τὸ νερὸ ποὺ τρέχει ἀπὸ στρόφιγγα ἢ ἀνάμεσα σὲ πέτρες ἀπὸ κᾶποιο ὕψος μὲ τὸ χαρακτηριστικὸ του κρότο.
τσουτσούδα(ή)=ἡ πλεξούδα τῆς γυναίκας.—Γοί τσουτσούδες τὴ κοριτσιοῦ. "Ἄλλως τσουτσούδια (τά).
τωρνὰς ἢ τωρνά=λίγο προτήτερα, τώρα δά.

Υ

- Ῥπάρχοντα(τά)**=τὰ πλούτη, ἡ περιουσία. — 'Τί νὰ σὲ κοροϊδέψω, νὰ σὲ πάρω τὰ ὑπάρχοντά σ';
Ῥψωμο=ἀντίδωρο.

Φ

- Φαγανός-ἢ ὀ**=ἐκείνος ποὺ τρώγει πολὺ.—'Ο βῶκος ἔναι φαγανός.
φαγίζω=δίδω τροφή στὰ μικρά.—Φαγίζω τὸ πουλί.—φαγίζω τὸ παιδί.
φαγουριὸ(τὸ)=τὸ μάλωμα, ἢ φιλονικία.—Πιάστκανα πὲ τὸ φαγουριὸ.—Δὲν ἔν' καλὸ αὐτὸ τὸ φαγουριὸ.
φάδ(τὸ)=τὸ ὑφάδι, χονδρὸ νῆμα, κρόκη.
φαδίξω=δάνω τὸ φάδι στὸν ἀργαλειό, ὑφαίνω,—"Ἐθαλε τὸ λάκκο νὰ φαδίσ'.
φαίνω=ὑφαίνω, ξεφαίνω=τελειώνω τὴν ὑφανση. — Φαίν' καὶ ξεφαίν'.
φανὸ(τὸ)=τὸ φανερό.—'Τὸν ἔδγαλε στὸ φανό. Συνών.—'Τὸν ἔδγαλε στὸ μεγαδάν'.
φεγομαχεῖ=φέγγει πολὺ.—Φεγομαχεῖ τὸ φεγάρ —φεγομαχεῖ ὁ γήλιος ἢ λάβη, τὸ πρόσωπο κ.ο.κ.
φελλι(τὸ)=ἡ φέτα.—'Ἐνα φελλι ψωμί.
φέλλ'(τὸ)=τὸ ἐμβόλιο.
φελιουργιὰ(ή)=τὸ φλαμοῦρι.—'Τ' ἄθια τῆς φελιουργιᾶς.—Θὰ πὰ νὰ μαζέψουμ' φελιουργίτεια ἄθια.
φηκριέμαι=ἀκρωῶμαι, ὑπακούω.—Μὲ φηκριέται τὸ παιδί μ'.
φίλιος(ὀ)=ὁ ἐλέφας.
φίλδισι(τὸ)=τὸ ἔλεφαντόδοντο.

φιλιδισένιος -ια -ιο—ὁ παρασκευασμένος ἀπὸ φίλιδισι.—Φιλιδισένιον χτέν.
φίνω—ἀφίνω.—Δὲ φίν' τίποτε.

φιδιρ'(τὸ)—ὄνομ. πολὺ μικροῦ πτηνοῦ.

φιδιράκ'(τὸ)—σβούρα.—Σὰ φιδιράκ' γυρίζ'.

φιδέρι(τὸ)—τὸ βούκεντρο.—Θὰ πάρω τὸ φιδέρι νὰ λαλήξω τὰ βόδια.

φκνάρ'(τὸ)—τὸ πτύον.—Πὲ τὸ φκνάρ' πετοῦμ' τὸ χῶμα.

φλάσκα(ή)—ὁ ἀραβόσιτος.

φλογίζω—καίω, ἔχω πυρετό.—Φλογίζ' τὸ τσακάτ' δου.

φλόσος(ὁ)—ὁ κόμδος, φλόσος τοῦ μανδηλιοῦ ποῦ φαρσοῦν οἱ γυναῖκες στὸ κεφάλι.

φλούδα(ή)—ὁ φλοιός.—Ἡ φλούδα τῆ δέδρου.—Θὰ θγάλω καθόσες φλοῦδες ἀδρένιο.

φορεσιά(ή)—ή ἐνδυμασία. Ἡ ἀνδρ. ἐνδυμασία ἀπετελεῖτο πλήρης ἀπὸ τὸ φέσι, τῆ σκλητάμάρκα (μάλλινη ἐπενδύτης) ἢ τσακτοίρ' (θράκα ἀνδρική μάλλινη), τὰ τσουράπια καὶ τὰ γεμενιά ἢ τίς κουδοῦρες (ὑποδήματα)

φοριό(τὸ)—τὸ φορτίον.

φουκάρ'(τὸ)—ή θήκη τοῦ μαχαριοῦ.—Βάλ' τὸ μαχαίρ' στὸ φουκάρ'.

φουκί(τὸ)—ὁ πνεύμων.—Τὸ βοῦνονα τὰ φουκιά τ'.

φουρνέφτ'(τὸ)—ξύλο μὲ τὸ ὁποῖο ρίχνουν τὸ ψωμί στὸ φουρνο ἄλλως φουρνέφς (ὁ).—Θὰ θγάλω τὸ ψωμί πὲ τὸ φουρνέφτ'.

φούσκα(ή)—ή φυσάλις τοῦ νεροῦ ποῦ θράζει, τοῦ σαπουνιοῦ κ.λ.π.

φουσκί(τὸ)—τὸ λίπος.—Τῆ ἀλογοῦ τῆ γουπριγιά φουσκί τῆ λέμ'.

φροκάλ'(τὸ)—ή σκούπα.—Πὲ τὸ φροκάλ' φροκαλίζουμ'.

φροκαλιῶ καὶ **φροκαλίζω**—σκουπίζω, σαρώνω—Φροκαλίζω τὸ χαγιάτ.

φτάνω—ἔρχομαι, φθάνω σὲ ὠριμὴ ἡλικία, ὠριμάζω.—Ἐφτασε τὸ παιδί τ' βορεῖ νὰ δουλέψ'.—Τ'ἀπίδια ἐν' φτασμένα.

φταχάριστος -η -ο—πανευτυχής.—Φταχάριστος ἄθρωπος.

φτεναίνω—γίνομαι φτενός, λεπτός.

φτενός ἢ -ὁ—λεπτός.—Φτενὸ ξύλο.—Δγὲ τί φτενός ἔναι. Συνών. λειανός -ἢ -ὁ.

φτέρσιμο(τὸ)—ὁ πταρμός.—Ἄλλο τὸ φτέρσιμο, ἄλλο τὸ δῆξιμο.

φτι(τὸ)—τὸ ἀφτί πληθ. φτιά (τά).—Τῆ βοδιοῦ τὰ φτιά πονοῦνα.—Τὸ βοῦσε τὸ φτί.

φτινόπαρος(ὁ)—τὸ φθινόπωρο.

φτύσμα(τὸ)—ὁ σίελος. Συνών. σάλιο καὶ ἐπιθ.σαλιάρς—σαλιάρκος—Δρέχνα τὰ σάλιατ'.—Νεροπέλυκ' ὁ στόμας του (πέφτουν τὰ σάλια του).

φυσκόσταρο(τὸ)—ὁ ἀραβόσιτος.

φύτια(τά)—φυτίλια, λόγια συκοφαντικά.—Τὸν ἔβαλε φύτια.

φυτνές(ὁ)—ὁ συκοφάντης ἄλλως φυτνατζής.

φώκια(ή)—τὸ ἀνεμοπύρωμα.—Ἐκεῖνος πῶχ' τῆ φώκια καπνίζεται φωκοπέτο^ς καὶ γιανίσκει.

φωτὰ(τά)—ἡ ἑορτὴ τῶν Φώτων τῶν Θεοφανείων.—Τὰ Φωτὰ ρίχνουν τὸ σταυρὸ στὸ βοταμό.

X

χάδρο(τὸ)—ἡ χάνδρα. ἡ ἴρις τοῦ ματιοῦ.—Τῆ ματιοῦ τὸ χάδρο.

χαλαβρώνω—κάνω ἕναν νὰ πονέσει πολὺ.—Τὸ χτύπες τὸ παιδί.—Χτύπσε καὶ χαλαβρώθηκε.

χαλίνωσ'(ή)—ἡ θηλιὰ ποὺ περνοῦν στὴ θελόνα τῆς κάλτσας.—Μὴ ἀραβᾶς τῆ γλωστὴ θὰ χάσω τίς χαλίνωσες.

χαλκὰς(ὸ)—ὁ κρέκος. Συνών. κρέκελλο (τό).—Τ' αὐγὰ τὰ περνοῦνα πὲ τὸ χαλκὰ (ἅμα περνοῦσαν ἀπὸ τὸ χαλκὰ ἐσήμεινε ὅτι εἶναι μικρὸ τὸ ἀβγό).

χανούτικος-η-ο—κούφιος, ἀνοιχτός.—Χανούτικο σπίτ'.

χαρὰ(ή) στὴ φράση: μόν' χαρά.—Γιομάτος (η ο) χαρά.—Σήμερα γεῖμαι μόν' χαρά.

χαραή(ή)—τὰ χαράματα.—Θὰ νῆρτω τῆ χαραή.

χατζῆς(ὸ) (θγλ. χατζέσσα—ἐκεῖνος ποὺ πῆγε στοὺς ἁγίους τόπους. Ἡ ὑποδοχὴ τοῦ χατζῆ ὅταν ἐπέστρεφε γινόταν πανηγυρικὴ. Τὸν ὑπεδέχοντο πολλὸς κόσμος καὶ οἱ παπάδες μὲ ἄμφια καὶ ἐξαπτέρυγα ἔξω ἀπὸ τὸ χωριό. Ἡ γυναῖκα τοῦ χατζῆ, χατζήδενα.

χειμάζ'—χιονίζει.—Χεῖμασ' ὄξω.

χειμὸς(ὸ)—ὁ χειμῶνας.—Ἔρκεται ὁ χειμὸς. Ἄλλως χειμῶνας.—Τρεῖς μῆνες ἀνοιξη καὶ τρεῖς τὸ καλοκαίρ', τρεῖς μῆνες τὸ φθινόπωρο καὶ τρεῖς βάρυς χειμῶνας.

χειροβολιάστρα(ή)—ἡ γυναῖκα ποὺ ρίχνει τίς ψῆφες στὸ παιχνίδι «ψηφες» (ἰδ. λ.). Βλ. καὶ Θρακικὲς Ἡθογραφεῖς τ. Γ' διήγημα οἱ ψηφες Πολ. Παπαχριστοδούλου.

χειρόφτ'(τὸ)—τὸ γάντι.—Δῶσε μ' τὸ χειρόφτ' μου.

χλαπατσουρῶ—γελῶ δυνατὰ.—Τί χλαπατσουρίζς ἔβρε ; — Στάθηκε καὶ χλαπατσούρζε.

χολέβα(ή)—κάλτσα ὑψηλὴ ὡς τὸ γόνατο μὲ σαγιάκι, τουζλούκια.

χουλούζς(ὸ)—ἐκεῖνος ποὺ ἀποφεύγει τὴ δουλειά, δκνηρός.—Αὐτὸς ἔν' χουλούζς. Συνών. χουλούζκος.

κουχλουβάγια(ή)—ἡ κουκουβάγια.

χρειαστικά(τά)—τὰ ἐργαλεῖα.—Μάζωξε τὰ χρειαστικά.

χρειγιὰ(ή)—τὸ ἐργαλεῖο.—Πάρ' τίς χρειγιές κι' ἔλα.

χρεῖγια(ή)—τὸ ἀποχωρητήριο.—Πήγαινα στὴ χρεῖγια.

χρηματῶ—εἶμαι ἱκανός, φέρω κάτι εἰς πέρας. — Χρηματῶ παντιοῦ. —

Χίτς δὲ χρηματῶ.

χρίζω = ἀσβεστώνω, σουβαδίζω. Συνών. χριγιῶ. — Χρίζω τὸ δουβάρ^ο. — Χριγιῶ τὸ δουβάρ^ο πὲ τ^ο ἀσδέστ^ο.

Χριστός(ός) = ὁ Χριστός. — Ἡ γιορτὴ τοῦ Χριστοῦ.

χτυκιό(τό) = ἡ φυματίωση. — Τὸν ἔπιασε χτυκιό.

χωραφομοίρ^ο(τὸ) = τὸ ποσὸν τῶν δημητριακῶν ποῦ παίρνει ὁ ἰδιοκτήτης ἀγροῦ, ποῦ δίδει σὲ ἄλλο τὸν ἀγρὸ του πρὸς καλλιέργεια. Συνών. βίθ^ο (τό). — Πῆρε τὸ χωράφ^ο μὲ χωραφομοίρ^ο.

Ψ

ψάλνω = ψάλλω, θρίζω, ἐπιπλήττω. — Ψάλνει καλά. — Θὰ τοῦ τὰ ψάλω.

ψαστίκ^ο(τὸ) = καὶ ψαστικί = τὸ ποντικοφάρμακο, τὸ δηλητήριο. — Ψαστικί γιὰ τὶς ποτκοί. — Δῶσε μ^ο μάννα ψωμί. — Ψαστίκ^ο θὰ σὲ δώσω. — Ψαστίκ^ο νὰ γέν^ο.

ψηφα(ή) = τὸ ψηφιδωτό, ὁμορφὴ γυναίκα. — Αὐτὴ ἔν^ο ζαρείφκικα σὰ βζήφα.

ψηφες(ει) = παιχίδι ποῦ παίζουσι οἱ γυναῖκες μέσα στὴ σκάφη. Μία ἀπὸ τὶς παίχτριες, ἢ χειροβολιάστρα, τὶς ἀνακατεύει μέσα στὴ σκάφη, ἕως ὅτου κάθονται ὅλες μὲ τὴν ἀνάποδη ὄψη καὶ μιὰ μὲ τὴν ἐπίχρυση. Κατόπιν ἀρχίζει νὰ παίξει, ρίχνει τὶς ψηφες μέσα στὴ σκάφη καὶ κερδίζει ὅσες κάθονται μὲ τὴν ἐπίχρυση πλευρά. Κατόπιν παίξει ἡ δεύτερη γυναίκα, ἢ τρίτη κ.ο.κ. ἕως ὅτου καθήσουν ὅλες οἱ ψηφες μὲ τὴν ἐπίχρυση πλευρά.

ψηφιὰ(τά) = τὰ γράμματα τοῦ ἀλφαβήτου. — Μὲ πόσα ψηφιὰ γράφεται ἡ λέξη; — Μήτε τὰ ψηφιὰ δὲ ξαίρ^ο.

ψηφωτό(τό) = εἶδος ὑφάσματος μὲ τετράγωνα κεντήματα. "Ἄλλα εἶδη ὑφάσματος: σαδρατσιλίδκο, σεχτάβεζ^ο ἢ διαβολόπανο, μαρμαροδίμητο.

ψιχιὰ(ή) = τὸ ἐσωτερικό, ἢ ψίχα τοῦ ψωμοῦ, καρυδιοῦ, βριβακιοῦ κλπ.

ψυχή(ή) = ἡ ψυχὴ, τὸ ἄτομο. — Κόλασε τὴ ψυχὴ δης. — Χωριὸ πὲ πεδ-ακόσιες ψυχές.

ψιχίδια(τά) = οἱ ψίχες. — Τὴ ψωμοῦ τὰ ψιχίδια.

Ω

ὦλελε = ἔκφραση πόνου. — "ὦλελε μάννα!

ὦς = μέχρι. — ὦς τώρα, ὦς τὰ γύστερα, ὦς τὰ χιτές, ὦς μεθαύριγο, ὦς τὴν ἄλληναι.

Σ. τ. Δ. Περὶ προσώπου δυναμένου νὰ γνωρίζῃ ἐγκυρότερον τὰ πράγματα τοῦ Παλαιοῦ καὶ Νέου Σκοποῦ ἐδόθησαν εἰς ἡμᾶς ὑπὸ τύπον συμπληρώσεως αἱ κάτωθι πληροφορίες.

Σελ. 145. 1) Ἐκτὸς τῶν χωρίων *Κάστρου* καὶ *Λαονάκι*, ἐκ τῆς συνοικίσεως τῶν ὁποίων ἀπετελέσθη ὁ παλαιὸς Σκοπός, φαίνεται ὅτι καὶ τρίτος συνοικισμὸς ὑπῆρξε πρὸς τὸ δυτικὸν μέρος τοῦ Σκοποῦ, εἰς ὠριαίαν ἀπόστασιν, ἐπὶ τῆς παλαιᾶς ὁδοῦ πρὸς τὰς Σαράντα Ἐκκλησίας, πλησίον τῆς «Γούρνας» καὶ νοτίως τῆς θέσεως «Τσαγίρια», ὅπου ἀνεκαλύφθη ναὸς καὶ ἐρείπια σπιτιῶν.

2.—Δί λέξεις *ἔφκειανανα*, *ἔπαιρνανα*, *κάπιζανα*, καὶ τὰ παρόμοια, πρέπει νὰ γραφοῦν ἄνευ τοῦ δευτέρου βοθηθικοῦ τόνου ἐπὶ τῆς ληγουίσης, διότι οὕτω μὲ τὸν δεύτερον τόνον παραμορφοῦνται κάπως ἢ γνησίᾳ προφορᾷ τοῦ ἰδιώματος τονίζοντος ἐντόνως τὴν προπαρὰλήγουσαν, μετὰ τοιαύτης ἐντάσεως, ὥστε νὰ δύνανται νὰ ἐξαρηθῶσι ἐξ αὐτῆς καὶ τρεῖς καὶ τέσσαρες συλλαβαί.

Τσιπλάκ'κος. Ἡ ὀρθὴ ἐκφορὰ τῆς λέξεως εἶναι «*τσιπλάκ'κος*» (ἐκ τῆς τουρκ. λέξεως *τσιπλάκ*) καὶ ὄχι *τσιπλάτκος*, καὶ σημαίνει γυμνός· καθ' ἐπίτασιν δὲ καὶ «*τσιορ-τσιπλάκ'κος*» ἦτοι ἐντελῶς γυμνός, ὀλόγυμνος. Ἐπίσης εἰς τὴν γλῶσσαν τοῦ Σκοποῦ δὲν λέγεται Ἁγία Σωτήρα, Ἁγία Κυριακὴ, ἀλλὰ «*Αγι-Σωτήρα*» «*Αγι-Κυριακὴ*». Τὸ μαζώχτικα γνησιώτερον πρέπει νὰ προφερθῇ «*μαζώχκανα*» ἀντὶ *μαζώχτικα*.

Σελ. 146.—Τὸ ἐπώνυμον Ἄστρινίδης ἢ Ἀστρεινίδης δὲν προῆλθεν ἐκ τοῦ Καστρινὸς-Καστρινίδης, ἀλλ' ἐκ τοῦ Ἀστρινὸς Ἀστρινίδης, καθ' ὅσον ὑπάρχει κύριον ὄνομα Ἀστρινῆς, ἐξ οὗ καὶ τὸ Ἀστρινίδης.

2.—Ὁ *Καλὸς* ἦτοι τὸ Κάστρου, ἦτο φρούριον βυζαντινὸν ἐψωμένον ἐπὶ πελωρίου βράχου σχηματίζοντος ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὄροπέδιον, φαίνεται δὲ ὅτι ἀπετέλει συνέχειαν σειρᾶς παρομοίων φρουρίων πρὸς τὸ ἀνατολικὸν μέρος τῆς περιοχῆς, ὡς π.χ. τὸ βορείως τοῦ χωρίου «*Γέννα*» κείμενον φρούριον τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου (Μαναστήρ ντερέ) κ. ἄ.

3.—Ὡς πρὸς τὴν παλαιότητα τοῦ Σκοποῦ δὲν ὑπάρχουν ἐξηκριβωμέναι πληροφορίες, καθ' ὅσον αἱ ἐν τῷ παλαιῷ νεκροταφείῳ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου (Ἐκκλησίας πυρποληθείσης ὑπὸ τῶν Γκιρτζαλήδων) διασωθεῖσαι χρονολογίαι δὲν ὑπερέβαιναν τὸ ἔτος 1730, ἴσως τὸ 1700· ἡ δὲ μαρμαρίνη πλάξ τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Δημητρίου (ὑπεράνω τῆς εἰσόδου τοῦ νάρθηκος) χρονολογίας 1832, ὁμίλει περὶ ἀνακαινίσεως παλαιότερου ναοῦ, ἀγνώστου ἐποχῆς ἀνεγέρσεως. Ἴσως ὁ πρωταρχικὸς συνοικισμὸς, ὁ χρησιμεύσας ὡς πυρὴν τῆς ἀναπτύξεως τοῦ κατόπιν Σκοποῦ, νὰ ἦτο παλαιὸς ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν βυ-

ζαντινῶν χρόνων, εἰάν δεχθῶμεν ὡς βέβαιον ὅτι κάπου ἐκεῖ ὑπῆρχεν ἡ πόλις **Σκόποι** περὶ τῆς ὁποίας Στέφανος ὁ Βυζάντιος (V αἰὼν μ. Χ.) ἐν τῷ γεωγραφικῷ αὐτοῦ λεξικῷ λέγει: «**Σκόποι**, πόλις Θράκης... τὸ ἐθνικόν, **Σκοπηνοί**».

Ἄλλ' οὕτε εἶναι ἀκριβές· ὅτι κατὰ τὴν πρώτην περίοδον τοῦ Σκοποῦ «οἱ μισὲς οἰκογένειες καὶ παραπάνω ἦσαν τουρκικές». Ἐν πρώτοις δὲν ἦσαν τότε χίλιες οἱ οἰκογένειες, διότι εἶναι ἐξηκριβωμένον ὅτι μέχρι τοῦ 1860 ὁ Σκοπὸς δὲν εἶχε περισσοτέρας τῶν 500 οἰκογενειῶν, ἐξ αὐτῶν δὲ οὐχὶ περισσοτέραι τῶν 150 ἦσαν τουρκικαί, ἐλαττωθεῖσαι ἀποτόμως εὐθὺς μετὰ τὸν Ρωσοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1878, ἔκτοτε δὲ συνεχῶς ἐλαττούμεναι ἔμειναν μόλις περὶ τὰς 30, κυρίως ἐν τῇ συνοικίᾳ Σακιζλή (ὄπου καὶ τὸ τζαμί), μετὰ δὲ τοὺς βουλκανικοὺς πολέμους μόνον 8 ἢ 10 οἰκογένειαι εἰς τὴν ἄκραν τῆς συνοικίας **Παλαιίνι**.

4.— Κατὰ τὴν μεγάλην Ἐπανάστασιν τοῦ Εἰκοσιένα ἀπηγγονίσθησαν δύο κυρίως: ὁ **Παπαντρεόγλου** (πάππος τοῦ πρὸ 20τίας περίπου

ἀποθανόντος ἀρχιμανδριτοῦ Παπαῖωακεῖμ Παπανδρεάδου) καὶ ὁ **Σίμοτσορματιζής**, πρόπαππος τοῦ μετὰ ἕνα ἀκριβῶς αἰῶνα τὴν ἰδίαν τύχην εὐρόντος δισεγγόνου του **Σίμου Σιμοπούλου**, διευθυντοῦ τῶν ἑλληνικῶν Σχολῶν Σκοποῦ, κρεουργηθέντος μαζὶ μετ' ἄλλους πέντε ὑπὸ τῶν Τούρκων τῷ 1915.

Σελ. 147.— Ὁ Καπετὰν Ἀναστάσης, ὁ περίφημος αὐτὸς ἀντάρτης καὶ

Οἱ γονεῖς τῶν ἀδελφῶν Κωνσταντοπούλου, Ἐλένη καὶ Κωσταντῆς (ἐκ φωτογραφίας τοῦ ἔτους 1866 ἢ 1867, σωζομένης παρὰ τῷ κ. Ν. Κωνσταντοπούλῳ, τέως βουλευτοῦ Σερρών καὶ πρόφην Σαράντα Ἐκκλησιῶν). Φοροῦν ἀμφότεροι τὴν ἐν χρήσει κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν ἐορτάσιμον στολὴν τῆς ἀρχοντικῆς τάξεως τῶν Ἑλλήνων τῆς Θράκης.

Ὁ παλαιὸς Σκοπός, ὅπως εὐρέθη κατὰ τὴν ἐπάνοδον τῶν κατοίκων του ἐκ τῆς τετραετοῦς ἐξορίας μετὰ τὴν ἀνακωχὴν τοῦ μεγάλου πολέμου (1914—1918). Εἰς τὴν φωτογραφίαν διακρίνονται τὰ κενὰ τὰ προσελθόντα ἐκ τῶν κατεδαφίσεων πού ἐγιναν κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς σκληρᾶς τετραετίας, καθὼς καὶ ἡ ἐξέχουσα νεόκτιστος Ἐκκλησία, ἡ ὁποία καὶ δὲν ἐπέπρωτο νὰ ἐγκαινιασθῇ.

ληστής, τοῦ ὁποίου ἡ τόλμη ἐξέπληξεν ὀλόκληρον τὴν Τουρκίαν, ἀναγκασθεῖσαν νὰ πληρώσῃ γενναῖα λύτρα διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν ἐπισήμων Εὐρωπαϊκῶν ποῦ ἠχμαλωτίσθησαν ἐπὶ τοῦ συρμοῦ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Ἐδ) πόλεως Κων)πόλεως, περὶ τὸ 1891, σταματηθέντος τοῦ τραίνου πλησίον τοῦ Τσερκέζ-Κιοῖ (πέραν τῆς Τυρολόης), κατήγετο μᾶλλον ἐκ Θράκης ἐκ τῆς περιοχῆς τῆς Τσατάλτζας, ἀπέθανε δὲ ἐν Βουλγαρίᾳ, ἀφοῦ ἐπέζησεν, ὡς λέγεται, καὶ εἶδε τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Θράκης, χωρὶς νὰ ἴδῃ καὶ τὴν ἐκ νέου ἐρημωσίαν τῆς.

2.—Πρόεδρος τοῦ Ἐκτελεστικοῦ τῶν ὀργανωθέντων ἑλληνικῶν ἀνταρτικῶν σωμάτων ἐν τῇ περιοχῇ Σαρ. Ἐκκλησιῶν καὶ ἐν γένει γενικός ὀργανωτῆς ἀπὸ τοῦ 1907, ὑπῆρξεν ὁ *Στυλιανὸς Γονατᾶς*, λαχαγὸς τότε ὄν, μὲ ἔδραν τὴν Ἀδριανούπολιν (ὑπὸ τὴν πλαστὴν ιδιότητα τοῦ Γενικοῦ Ἐπιθεωρητοῦ τῶν ἑλληνικῶν Προξενείων Θράκης), ἀρχηγὸς δὲ τοῦ ἀνταρτικοῦ σώματος τῆς περιοχῆς Σκοποῦ, Σαμακοβίου καὶ Βιζύης, ὁ *Γεώργιος Κονδύλης* (κατ' ἐπίφρασιν διδάσκαλος τῶν χωρίων *Πινακᾶ* καὶ *Σοργᾶς*), ἔχων ὑπὸ τὰς διαταγὰς του ὡς ὑπαρχηγὸν τὸν *Γεώργιον Μανωλόπουλον*, ἐκ μητρὸς Σκοπιανόν. Τοπικοὶ δὲ ἠγέται τῆς διευθύνσεως τοῦ ἀγῶνος ἦσαν εἰς μὲν τὴν περιοχὴν Βιζύης ὁ ἱατρὸς *Κ. Κύρκος*, εἰς δὲ τὴν τοῦ Σκοποῦ ὁ ἱατρὸς *Δημ. Τζοῦρος*, πρόεδρος τῆς Ἐφορείας τῶν Σχολῶν Σκοποῦ, ὁ *Ἀριστόδημος Κωνσταντόπουλος*, πρόεδρος τοῦ Ἀναγνωστηρίου «*Ὀρφεὺς*» καὶ ὁ *Σίμος Σιμόπουλος*, διευθυντῆς τῶν Σχολῶν Σκοποῦ.

3.—Ἡ βιβλιοθήκη τῆς Ἑλληνικῆς Σχολῆς Παλαιοῦ Σκοποῦ χρονολογεῖται ἀπὸ τοῦ 1862, ὅτε τὴν διεύθυνσιν τῆς σχολῆς ἀνέλαβεν ὁ νεαρὸς τότε καὶ πολὺς κατόπιν *Μιχαὴλ Κωνσταντινίδης* (Καθηγητῆς τῶν ἑλλην. γραμμάτων εἰς τὸ βασιλικὸν Κολλέγιον τοῦ Λονδίνου καὶ εἶτα συντάκτης τοῦ φερωνύμου μεγάλου ἑλλην. λεξικοῦ). Τὰ πολλοῦ λόγου ἄξια βιβλία τῆς βιβλιοθήκης ταύτης ἐχρησίμευσαν κατόπιν ὡς πυρὴν διὰ τὴν βιβλιοθήκην τοῦ Ἀναγνωστηρίου «*Ὀρφεὺς*», πλουτισθεῖσαν καὶ διὰ πλήρους σειρᾶς τῶν ἐκδόσεων τῆς βιβλιοθήκης *Μαρασλῆ* καὶ πολλῶν ἄλλων, ὥστε τῷ 1912 νὰ ἀπαριθμῆ αὐτὴ περὶ τοὺς 1000 τόμους.

4.—Ἡ *Ἑλληνικὴ Σχολή* (ἐκτὸς τοῦ Ἀλληλοδιδασκτικοῦ) ἰδρύθη τῷ 1810, ἐκ τῶν πρώτων δὲ διδασκάλων καὶ διευθυντῶν αὐτῆς μνημονεύονται ὁ Συμεὼν Ἰμβριος καὶ Γεώργιος Μπαλάνος ἐξ Ἀθηνῶν ὁ δὲ ἀνυψώσας αὐτὴν εἰς περιωπὴν ἦτο ὁ Μιχαὴλ Κωνσταντινίδης, ἐκ Πανόρμου τῆς Κυζίκου τῆς Μ. Ἀσίας. Ἀπὸ τοῦ 1892 ἡ Ἑλλην. Σχολὴ συνεχωνεύθη μετὰ τοῦ Ἀλληλοδιδασκτικοῦ εἰς *Ἐπτατάξιον Ἀστικὴν* (καὶ μετὰ τῆς προκαταρκτικῆς ὀκτώ), τὴν ὁποίαν διεύθυναν ἐκ περιτροπῆς ὁ Ἀλέξανδρος Ἀλεξιάδης (Χατζαλέξογλου), ὁ Ἀριστόδ. Κωνσταντόπουλος, ὁ Θωμᾶς Τουλουτιάδης, ὁ Ν. Κωνσταντόπουλος, καὶ ὁ Σίμος Σιμόπουλος, ὅλοι ἐκ Σκοποῦ, μέχρι τοῦ ἐκτοπισμοῦ τοῦ 1915. Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ 1920 τὴν Σχολὴν προαχθεῖ-

σαν εις Ἡμιγυμνάσιον διηύθυνε εὐδοκίμως ὁ Χρῆστος Δ. Καρατζᾶς. Τῷ 1915 τὰ σχολεῖα Σκοποῦ, ἀρρένων ὁμοῦ καὶ θηλέων, ἠρίθμουν περὶ τοὺς 1000 μαθητὰς (850 τῷ 1910) ἤτοι 600 ἄρρενα καὶ περὶ τὰ 400 θήλεα μετὰ 8 διδασκάλων καὶ 6 διδασκαλισσῶν.

Σελ. 148. Ἀστόχως ἐγράφη ἐπὶ τῆς ἀναμνηστικῆς στήλης τοῦ ἡρώου τοῦ Νέου Σκοποῦ ὅτι ὁ Ἀριστόδημος Κωνσταντόπουλος καὶ ὁ Σίμος Σιμόπουλος ἦσαν δημοδιδάσκαλοι· τὸ ἀκριβὲς θὰ ἦτο «ἑλληνοδιδάσκαλοι ἢ Σχολάρχαι» ἐφ' ὅσον διηύθυναν ὀκταταξίους Ἀστικὰς Σχολὰς, ἢ καὶ ἀπλῶς Διδάσκαλοι. Δημοδιδάσκαλος κυρίως ὑπῆρξεν ὁ Πελοπίδας Βαβατζανίδης, ὁ δὲ Παπακυριακὸς Κωνσταντόπουλος ἦτο Ἰερομόναχος. Ὁ ἐκτοπισμὸς τοῦ Σκοποῦ καὶ ἡ σφαγὴ τῶν ἑξ μαρτύρων του ἐγίνε στὰς 10—12 Σεπτεμβρίου 1915.

Σελ. 149. Ἐκ τῶν 600 οἰκογενειῶν ποὺ ὑπελείφθησαν εἰς τὸν Παλαιὸν Σκοπὸν μετὰ τὴν ἐπανάδον ἐκ τοῦ ἐκτοπισμοῦ τοῦ 1915 ἤτοι 3000 ψυχῶν (τὸ ἥμισυ τοῦ πρὸ τοῦ 1915 Παλαιοῦ Σκοποῦ τῶν 1200 οἰκογενειῶν ἢ 6000) ψυχῶν), αἱ 400 οἰκογένειαι ἐγκατεστάθησαν ἀπὸ τοῦ 1922—3 εἰς τὸν Νέον Σκοπὸν, ἠϋξήθησαν δὲ ἔκτοτε καταπληκτικῶς (φυσιολογικῶς καὶ διὰ προσελεύσεως καὶ ἄλλων Σκοπιανῶν), ὥστε τῷ 1915 νὰ καταγραφοῦν ὑπὸ τῆς γεωργικῆς ὑπηρεσίας Σερρῶν 720 γεωργικοὶ κληροὶ Νέου Σκοποῦ ἤτοι ἰσάριθμοι σχεδὸν οἰκογένειαι, δίδουσαι περίπου σύνολον 3000 ψυχῶν. Αἱ ὑπόλοιποι 200 οἰκογένειαι (ἐκ τῶν 600 τῆς ἐπανάδου) ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀστικάί, διεσκορπίσθησαν εἰς τὰς πόλεις τῆς Μακεδονίας καὶ Δυτικῆς Θράκης

Ἡ Σχολὴ τοῦ Ν. Σκοποῦ.

κυρίως Θεσσαλονίκην, Σέρρας, Δράμαν, Ξάνθην, Διδυμότειχον καὶ Κομοτινήν, ἐν σημαντικὸν δὲ μέρος ἐξ αὐτῶν ἀνάμικτον ἐξ ἀστικῶν καὶ ἀγροτικῶν, ἐγκατεστάθη εὐδοκίμως εἰς Προσωπιάνην τῆς Ἐπαρχίας Δράμας.

Σελ. 150. Τὰ τοῦ σχολικοῦ κτιρίου τοῦ Νέου Σκοποῦ ἔχουν οὕτω :

Οἱ κυρίως δημοσουργοὶ τοῦ λαμπροῦ τούτου διωροφίου σχολείου (πραγματικῆς σκοπιᾶς μέσα εἰς τὸν κάμπον τῶν Σερρῶν) εἶναι οἱ δύο ἐν Ἀμερικῇ σύλλογοι τῶν παιδιῶν τοῦ Παλαιοῦ Σκοποῦ, ὁ «Ὁρφεύς», τῆς Νέας Ὑόρκης καὶ ὁ «Σκοπός»,

τοῦ Σικάγου, οἱ ὅποιοι τῷ 1926 ἀπέστειλαν εἰς τὴν νέαν των (ἄγνωστον δι' αὐτοὺς) πατρίδα 5000 δολλάρια (περὶ τὰς πεντακοσίας χιλιάδας σημερινῶν δραμῶν) πρὸς τὸν ἀποκλειστικὸν σκοπὸν τῆς ἰδρύσεως Σχολείου ἀνταξίου τῶν σχολικῶν παραδόσεων τῆς παλαιᾶς πατρίδος των. Εἰς ταῦτα προσετέθησαν ἔκ διαλειμμάτων ὑπὸ τοῦ κράτους (Ἐπιχειρηματικῶν Υπουργείων Παιδείας καὶ Ἐποικισμοῦ) περὶ τὰς 180 χιλιάδας δραμῶν, ἡ δὲ προσωπικὴ κατὰ καιροὺς ἐργασία τῶν κατοίκων καὶ αἱ παροχαὶ τῆς Κοινότητος ὑπερέβησαν τὰς 200 χιλιάδας. Ὡστε ὑπολογιζομένων καὶ τῶν κατόπιν δαπανηθέντων πρὸς συμπλήρωσιν, ὡς καὶ τῶν κατὰ καιροὺς δωρεῶν, ἰδίως δὲ τῶν ἐν Ἀμερικῇ Σκοπιανῶν (συλλογὴ ὀργάνων φυσιολογίας, κινηματογραφικὴ μηχανή, γεωγραφικοὶ χάρται κλπ.), τὸ Σχολεῖον τοῦ Νέου Σκοποῦ, ἀληθινὸν μέγαρον καὶ περιφανὲς δεῖγμα προσφυγικῆς δημιουργίας, ἐκπροσωπεῖ ποσὸν ἑνὸς καὶ πλέον ἑκατομμυρίου δραμῶν.

ΕΘΙΜΟ ΑΡΡΑΒΩΝΩΝ ΕΠΑΡΧΙΑΣ ΔΙΔΥΜΟΤΕΙΧΟΥ

Κατὰ τὰς μεγάλας ἐορτὰς γίνεται δημόσιος χορὸς εἰς τὴν κεντρικὴν πλατείαν (μεσοχώρι) τοῦ χωρίου. Κατὰ τὴν διάλυσιν ὁ χορὸς γίνεται σφοδρότερος καὶ αἱ κινήσεις τοιαῦται, ὥστε ἡ σειρὰ τῶν νεανίδων ἔρχεται ἀντιπρόσωπος πρὸς τὴν σειρὰν τῶν νέων. Ὁ νέος τότε φανερὰ χωρὶς συστολήν, πατεῖ τοὺς πόδας τῆς νέας γελῶν. Σημειωτέον δὲ ὅτι οἱ νέοι παρατίθενται καθ' ἡν θέσιν καὶ αἱ ἐκλεκταὶ τῆς καρδίας των, ὥστε ἕκαστος νὰ ἔχη ἀντιμέτωπον τὴν ὑπ' αὐτοῦ προτιμωμένην. Ἡ νέα, ἐὰν ἀνταποκρίνεται εἰς τὴν ἀγάπην του, ὀφείλει ἐπανερχομένη κατὰ τὸν ἀμέσως κύκλον νὰ πράξῃ τὸ ἴδιον. Τοῦτο σημαίνει συγκατάθεσιν καὶ ὁ νέος ἀμέσως μετὰ τὸ τέλος τοῦ χοροῦ, γινόμενον πρὸ τῆς δύσεως, ἀγγέλλει τοῦτο εἰς τοὺς συγγενεῖς του, οἵτινες ἔχοντες προηγουμένως ἰδέαν τοῦ πράγματος μὲ ἀγωνίαν τὸ ἀποτέλεσμα περιμένουν, διότι εἰς τοῦτο συνοψίζονται καὶ ἡ πολιτικὴ καὶ τὰ σχέδιά των. Πάραυτα εἰδοποιοῦνται οἱ συγγενεῖς τῆς κόρης, οἵτινες καταφθάνουν μὲ τὴν κόρην πρὸς τοὺς τοῦ γαμβροῦ. Ἄγονται εἰς τὸ μέσον καὶ τῶν δύο τῶν συγγενῶν καὶ ὁ νέος καὶ ἡ νέα. Ἐν πρώτοις ἐρωτᾶται ἡ νύμφη οὕτω: — «Ἀρέσα πουτσαρέσα»; — «Ἀρέσα»! ἀπαντᾷ. Ἐἶτα ἐρωτᾶται ὁ νέος. — «Ἀρέσα μουναρέσα»; — «Ἀρέσα»!

Οὕτω ἀφοῦ ἐπισημοποιηθῆ πανδήμως ἡ συγκατάθεσις ῥίπτεται εἰς τὸ μέσον τῆς πλατείας «ἄρμα»¹⁾. Αὐτὸ δὲ εἶναι ὁ ἐπίσημος ἀρραβῶν. Ἀκολουθοῦν ἔπειτα τὰ πεπαρωνημένα καὶ αἱ εὐωχίαι.

Κ. ΚΟΥΡΤΙΔΗΣ

1) ἄρματα=ὄπλα· ἔδω τουφεκιά.

ΠΕΡΙΗΓΗΣΕΙΣ

I

Ἐκ τῆς τοῦ Ἑγγλοῦ ἐπισκόπου τοῦ Meath, Rober Pococke, «Περιγραφῆς τῆς Ἀνατολῆς», ἐκτυπωθείσης ἐν Λονδίῳ τὸ 1740, ἐκ τῶν σελίδων 138—144.

Περὶ τὰ 18 μίλια ἀπὸ τῆς εἰσόδου τοῦ Βοσπόρου κεῖται ἡ Φιλέα ἢ Φρυγία ἐπὶ τῆς Palus Phileatica. Ὁ τόπος ἀπέχει περίπου τὴν αὐτὴν ἀπόστασιν καὶ ἀπὸ τὸ Βελιγράδι.

Ἡ καλουμένη λίμνη εἶναι εἶδος κόλπου εἰσερχομένου εἰς τὴν ξηρὰν καὶ ὑπάρχουν ρυάκια χυνόμενα εἰς αὐτήν. Καθόσον ἠδυνήθην νὰ πληροφορηθῶ ὑπάρχει συσσωρευμένη ἄμμος εἰς τὸ στόμιον αὐτῆς, ἡ ὁποία καλύπτεται τὸν χειμῶνα καὶ ὁσάκις πνέει σφοδρὸς ἄνεμος ἀπὸ βορρᾶ. Τώρα ὑπάρχει μικρὸς λιμὴν ἔξω αὐτοῦ. Ἡ πόλις ἔκειτο ἐπὶ μικρᾶς χερσονήσου εἰς τὸ ἀνατολικὸν τέρμα τοῦ κόλπου, ἐπὶ ὑψηλοῦ ἐδάφους εἰς τὰ βορειοδυτικά, ἔχοντος κατωφείαν πρὸς νότον. Ἀπὸ ἀνατολῶν ὑπερησπίζετο ὑπὸ τείχους, μέγα μέρος τοῦ ὁποίου σώζεται εἰσέτι καὶ καλεῖται ἀπὸ τοὺς Τούρκους Dourkous καὶ ἡ πόλις καὶ ὁ λιμὴν. Ἄν ὑπῆρχε καλὴ εἴσοδος διὰ πλοῖα, ἡ πόλις αὐτή, ἡ ὁποία ἔχει περιφέρειαν ὀλιγώτερον τοῦ μιλίου, θὰ ἦτο κατάλληλος δι' ἐμπόριον.

Μὲ ἐπληροφόρησαν περὶ λιμένος ἀπέχοντος ἀπ' ἐδῶ 20 μίλια, καλουμένου Aiade (Νιάδα;), ὁ ὁποῖος καλῶς σιγνάζεται. Καὶ ὅτι ὑπάρχουν παλαιὰ εἰρεῖπια ἐκεῖ τοῦ ἀρχαίου τείχους τοῦ κτισθέντος ὑπὸ τοῦ Αὐτοκράτορος Ἀναστασίου κατὰ μῆκος τῆς χερσονήσου μέχρι τῆς Σηλυβρίας. Τὸ μέρος αὐτὸ ἀπέχει 36 μίλια τῆς Σηλυβρίας καὶ τὴν αὐτὴν ἀπόστασιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ὅλον τὸ ἔδαφος πρὸς τὰ ἐδῶ εἶναι πλούσιον καὶ ἀφθονεῖ δασῶν.

Καὶ τὸ Βελιγράδι κεῖται ἐντὸς δάσους. Οἱ Ἑγγλοὶ, Σουηδοὶ καὶ Ὀλλανδοὶ πρεσβευταὶ ἐδῶ παραθερίζουν, ὅπου ἔχουν δροσεροὺς περιπάτους εἰς τὰ δάση πλησίον δύο μεγάλων δεξαμενῶν ὕδατος, αἱ ὁποῖαι προμηθεύουν τὰ ὕδραγωγεῖα.

Κατόπιν ἐκθέτει τὰς ἐντυπώσεις του ἐκ τῆς ἐπισκέψεώς του εἰς Σηλυβρίαν καὶ Γσορλοῦν. Τὴν 10 ἐφθάσαμεν εἰς Borgas (δηλαδὴ εἰς Λουλὲ Βουργάτ). Ἐκεῖθεν τὴν ἐσπέραν ἐπροχωρήσαμεν 8 μίλια εἰς Baba (Βαβᾶ-Ἑσκή), ὅπου ὑπάρχει ὄραία μεγάλη τουρκικὴ γέφυρα ἐπὶ ποταμοῦ, λαμπρὸν τζαμίον καὶ ἀκεραία ἀρχαία ἐκκλησία, ἐκτισμένη ἀπὸ πλίνθους· ἡ πόλις αὐτὴ ἴσως εἶναι τὸ Burtudizum.

Ἐπροχωρήσαμεν ὀκτὼ μίλια καὶ κατεκλίθημεν εἰς τὸ ὕπαιθρον. Τὴν 11ην τοῦ μηνὸς μετὰ 4 μίλια ἐφθάσαμεν εἰς Χάψαν (Hapsa), ἡ ὁποία ἀπέχει 8 μίλια τῆς Ἀδριανουπόλεως καὶ φαίνεται ὅτι εἶναι ἡ ἀρχαία Ostudizum.

Ἡ ἀρχαία Ἀδριανούπολις φαίνεται ὅτι ἔκειτο εἰς τὴν πεδιάδα, ὅπου σώζεται μέγα μέρος τῶν τειχῶν, τὰ ὁποῖα εἶναι τοῦ μεσαιῶνος καὶ ἔχουσι πολλὰς ἐπιγραφὰς μὲ τὰ ὀνόματα τῶν Ἑλλήνων Ἀυτοκρατόρων, οἱ ὁποῖοι τὰ εἶχον ἐπισκευάσει.

Ὁ ποταμὸς Μαρίτσα (Meritcheh) ῥεεῖ νοτίως τῆς πόλεως καὶ ἐνοῦται μὲ δύο ἄλλους ποταμοὺς ὀλίγον παρέκει, εἰς τῶν ὁποίων ὁ Ἄρδας (Ardah) εἶναι πλωτὸς ἀπὸ Φιλιππουπόλεως μὲ στέπια (floats). Ὁ ἄλλος καλεῖται Τούνζας (Tounsal). Ἡ Μαρίτσα (Meritcheh) μετὰ τὴν ἔνωσίν της μετὰ τῶν δύο ἄλλων εἶναι ὠραῖος ποταμὸς καὶ πλωτὸς μέχρι τοῦ Ἄϊνου. Ἐπειδὴ ὅμως ὑπάρχουν ἀβαθῆ τινα μέρη τοῦ ποταμοῦ, δὲν τὸν χρησιμοποιοῦν τὸ θέρος. Ἡ Ἀδριανούπολις κεῖται εἰς θελκτικὴν θέσιν. Τὰ καταστήματα εἶναι καλῶς ἐκτισμένα καὶ ἐφωδιασμένα καὶ χάνια (Kanes) εὗρισκονται ἐντὸς τῶν τειχῶν τῆς πόλεως. Οἱ πλείστοι τῶν κατοίκων ὅμως κατοικοῦν εἰς ὕψωμα ἄνω τῆς πόλεως, εἰς θέσιν καταλληλοτέραν, ὅπου οἱ περισσότεροὶ ἔχουν τὸν κῆπὸν των καὶ ἀπολαύουσι ὠραίας θέας. Ἐχουσι δύο ἢ τρεῖς τεμένη ἔξω τῆς πόλεως. Ἐν τῇ πόλει ὑπάρχουν δύο τεμένη τὰ ὁποῖα προηγουμένως ἦσαν ἐκκλησιαί καὶ εἰς τὸν νάρθηκα ἑνὸς ἐξ αὐτῶν δύο μεγάλοι ὑποπράσινοι ἀρχαῖοι κίονες. Ἡ Ἀδριανούπολις εἶναι μία τῶν τεσσάρων πόλεων εἰς τὰς ὁποίας οἱ Σουλτάνοι (grand signors) εἶχον τὴν ἔδραν των. Ὁ βοσταντζήμπασης (Bostangee bashaw) διαμένει εἰς ἓν διαμέρισμα τοῦ σεραγίου (seraglio)· εἰς αὐτὸν ὑπάγεται τὸ πλεῖστον τῆς χώρας μέχρι Φιλιππουπόλεως καὶ πολὺ μέρος πέρα ἀπὸ αὐτῆς καὶ τῆς ὁποίας εἶναι διοικητὴς καὶ εἶναι ἀνεξάρτητος τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει βοσταντζήμπασης. Ἐπὶ τοῦ λόφου δυτικῶς τοῦ σεραγίου ὑπάρχει θερινὴ κατοικία τοῦ σουλτάνου, ὅπουθεν ἀπολαμβάνει τὴν ὠραίαν θέαν τῆς πόλεως καὶ ὅλης τῆς περιχώρου. Ἡ πόλις διοικεῖται ἀπὸ τὸν γιανιτσαράγαν (janitzerağa). Εἶναι ἐμπορικωτάτη, προμηθεύουσα ὅλην τὴν ἐνδοχώραν μὲ ἐμπορεύματα, μεταφερόμενα διὰ ξηρᾶς ἀπὸ Κωνσταντινουπόλιν καὶ ἀπὸ Σμύρνην καὶ ἄλλα μέρη διὰ θαλάσσης καὶ ἐκεῖθεν μέσῳ τοῦ ποταμοῦ. Ἐχουν ἀφθονίαν καὶ ποικιλίαν προμηθειῶν, Παράγουν ὁμοίως μέταξαν, τὴν ὁποίαν κατεργάζονται ἐπιτοπίως. Τὸ κρασί τοῦ τόπου, τὸ ὁποῖον εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον κόκκινον, εἶναι πολὺ δυνατὸν καὶ εὐχυμον. Ἐχουν μεγάλην ποικιλίαν ὀπωρικῶν, οἱ δὲ Ἕλληνες ἔχουν ἐδῶ τὸν Ἀρχιεπίσκοπόν των.

Ὑπάρχει χωρίον καλούμενον Demerlata, λεύγην πρὸς τὰ νοτιοδυτικά, ὅπου Κάρολος ΙΒ' τῆς Σουηδίας παρέμεινε ἐπὶ ἔτη, ἕως οὗ μετεφέρθη εἰς Διδυμότειχον (Demotica), ὅπως ὑποτίθεται κατ' εἰσήγησιν τῶν ἐχθρῶν του, οἱ ὁποῖοι ἐνόμιζον, λέγεται, ὅτι παρέμεινε πολὺ πλησίον τῆς μεγάλης ὁδοῦ.

Οἱ Γάλλοι ἔχουσι δύο ἢ τρεῖς ἐμπορικὸς οἴκους καὶ πρόξενον. Οἱ Ἄγγλοι ὁμοίως ἔχουν ἄτομόν τι μὲ προξενικὰ δικαιώματα, ἂν καὶ ἔχουν πολὺ ὀλίγον ἐμπόριον. Προηγουμένως ὅμως κατὰ τὸν πόλεμον μὲ τὸν αὐτοκράτορα

εἶχον τοὺς πράκτοράς των ἐδῶ καὶ ἐπώλουν μεγάλην ποσότητα ὑφασμάτων, λευκοσιδήρου καὶ μολύβδου. Ὄταν ἤμουν ἐν Ἀδριανουπόλει εἶδον τὴν ἀφιξίν τοῦ πρεσβευτοῦ τοῦ αὐτοκράτορος μετὰ τὴν συνομολόγησιν τῆς εἰρήνης.

Ἀνεχωρήσαμεν ἔξ Ἀδριανουπόλεως τὴν 17ην κατευθυνόμενοι πρὸς νότον καὶ διήλθομεν διὰ τοῦ χωρίου Ἀχήρκειοι (Ahercui), ὅπου ὑπάρχει μεγάλο χάνι (Kane) διὰ τὰς καμήλους τοῦ σουλτάνου, αἱ ὁποῖαι ἐδῶ πολλαπλασιάζονται.

Διὰ τῶν λόφων ἐφθάσαμεν εἰς Διδυμότειχον ἐπὶ τοῦ μικροῦ ποταμοῦ Kezeldere su, ὅστις χύνεται εἰς τὸν Ἐβρον περὶ τὸ μίλιον βορειοδυτικῶς. Σώζονται λείψανα τῶν τειχῶν τοῦ φρουρίου καὶ ἀρκετὰ τεχνητὰ σπήλαια. Οἱ Χριστιανοὶ διαμένουν ἀνατολικῶς τῆς πόλεως καὶ ἔχουν δύο ἐκκλησίας. Κάρολος ὁ IB' διέμεινεν εἰς τὴν πόλιν αὐτὴν ἐπὶ τι διάστημα. Μὲ ἐπληροφόρησαν, ὅτι συνήθως ἔπλενε κάθε μεταμεσημβριαν καὶ ὅτι μερικοὶ τῶν ἀκολούθων του, οἱ ὁποῖοι εἶχον ἐρωτοτρόπους κλίσεις, ἦσαν ἠναγκασμένοι νὰ εἶναι πολὺ προσεκτικοὶ εἰς τὰς παρεκτροπὰς των, διότι ὁ βασιλεὺς πάντοτε διεκρίνετο ἐπὶ ἀμέμπτῳ ἠθικότητι. Ἄτομα σπουδαιότατα ἤρχοντο εἰς συνάντησίν του.

Τὴν 18ην ἐπροχωρήσαμεν μίλιον βορειοδυτικῶς τοῦ Ἐβρου, ὅστις ἐδῶ εἶναι πολὺ ὄρητικὸς, καὶ τὸν διεσχίσαμεν ἐπὶ μίλια εἰς στέπια (flat bottomed) κατευθυνόμενοι βορειοανατολικῶς ὠραίων τοποθεσιῶν εἰς Οὐζούν-Κουπρί, ὀνομασθὲν οὕτω ἀπὸ γέφυραν κτισθεῖσαν εἰς τὴν πεδιάδα ἐπὶ τοῦ μικροῦ ποταμοῦ Ἐμμενὲ δυτικῶς τῆς πόλεως, καὶ ὁ ὁποῖος ὑπερεκχειλίζει τὴν πεδιάδα τὸν χειμῶνα, καὶ ἦτις σχεδὸν μήκους 1)2 μιλίου ἔχει 170 ἀψίδας, εἶναι ἐκτισμένη ἐκ λαξευμένου λίθου καὶ εἶναι ἔργον σπουδαιότατον. Ἐπὶ τοῦ παρόντος εἶναι μικρὰ πόλις ἔχουσα ὀλίγους Χριστιανούς καὶ **στερεῖται ἐκκλησίας.**

Δέκα ἔξ μίλια περαιτέρω ἐφθάσαμεν εἰς Χαριούπολιν (Teribol). Ἐκοιμήθημεν ἐδῶ. Καὶ τὴν 19ην εἰς ὀκτῶ ὥρας ἐφθάσαμεν εἰς Ραιδεστόν.

Ὅλη ἡ χώρα διὰ τῆς ὁποίας διήλθον ἐκ Θράκης ἀπὸ Κ)πόλεως εἶναι πλουσιώτατον ἔδαφος, παράγει ἀφθονον βοσκὴν εἰς ἀκαλλιεργήτους περιοχὰς καὶ μεγάλην ποσότητα καλῆς ποιότητος σίτου καὶ ὁμοίως ὀλίγο λινάρι.

Ὁ τόπος εἶναι ἀνώμαλος καὶ ἔχει ὀλίγα δάση.

Ἡ Ραιδεστός κεῖται ἐπὶ πολὺ εὐθείας κόλπου καὶ εἰς τὴν ἀνωφέρειαν λόφου, ἔχουσα μῆκος μιλίου περίπου. Κατοικεῖται κυρίως ἀπὸ Τούρκους, καίτοι ὑπάρχουν ἀρκετὰ Ἑλληνικαὶ καὶ Ἀρμενικαὶ οἰκογένειαι εἰς τὴν πόλιν. Οἱ Ἀρμένιοι ἔχουν μίαν ἐκκλησίαν καὶ οἱ Ἕλληνες πέντε. Καὶ ὁ Ἀρχιεπίσκοπος τῆς Ἡρακλείας ἔχει κατοικίαν ἐδῶ.

Κατασκευάζουν ἐξαιρέτως καλὸ κρασί καὶ εἶναι τόπος μεγάλης ἐξαγωγῆς σίτου διὰ Κωνσταντινούπολιν.

Ὁ ἀποθανὼν πρίγκηψ Ragotski διέμενεν εἰς τὴν πόλιν αὐτὴν, εἰς ἀνά-

κτορον, ὅπου μερικοὶ τῶν ἀκολούθων του διαμένουν ἐπὶ τοῦ παρόντος καὶ λαμβάνουν τὸ ἐπίδομά των ἀπὸ τὴν Πύλην.

Ὅταν ἔφθασα ἐδῶ ἐπλήρωσα τὸν γενίτσαρόν μου. Τὴν ἐπομένην ὁμως ἐπέστρεψε καὶ εἶπε ὅτι δὲν ἔμεινεν εὐχαριστημένος, ὅτι ἐνόμιζε ὅτι θὰ παρέμενε περισσότερο μαζί μου καὶ ἂν δὲν τὸν δώσω περισσότερο θὰ ἀναγκάσῃ τὸν πρόξενον ἐν Ἀδριανουπόλει νὰ τὸν πληρώσῃ καὶ τέλος μὲ ἐφοβήρισε μὲ τὸν μεχκεμὲ (mequime), ἐπειδὴ ὁμως δὲν κατώρθωσε νὰ μὲ ἐκφοβίσῃ δὲν τὸν ἐπανεῖδον.

Τὴν 20ὴν ἐξεπλεύσαμεν διὰ Καλλίπολιν ὅπου ἐφθάσαμεν τὴν 21ην. Κεῖται εἰς τὴν βόρειον εἴσοδον τοῦ Ἑλλησπόντου ἐπὶ ὑψώματος καὶ εἰς τὴν νότιον πλευρὰν του, οὕτως ὥστε δὲν εἶναι ὁρατὴ εἰς τὸν ἐρχόμενον ἀπὸ βορρᾶ. Ἡ πόλις καίτοι ἔχει περιφέρειαν 3 μιλίων εἶναι τόπος πτωχὸς καὶ ἥκιστα ἐμπορικός. Τὸ ἄνω μέρος τῆς πόλεως, ὅπου μένουσιν οἱ κάτοικοι, εἶναι εὐάρεστον καὶ αἱ κατοικίαι ἔχουσιν κήπους. Τὰ καταστήματα εὐρίσκονται εἰς τὸ κάτω μέρος. Μικρὸν ρυάκιον ρεεὶ δυτικῶς τῆς πόλεως καὶ νοτίως μικρὸς ἔγκλειστος λιμὴν καὶ λαμπρὰ δεξαμενὴ ἐντὸς τῶν τειχῶν, ἡ ὁποία σήμερον παραμένει ἐν ἀχρηστίᾳ. Τὸ ἀρχαῖον ἐρειπωμένον φρούριον εἶναι ἄνω πρὸς βορρᾶν. Ἀνατολικῶς τοῦ λιμένος εὐρίσκονται περὶ τὰς 20 ἐρειπωμένα οἰκοδομαί, αἱ ὁποῖαι ἐκτίσθησαν πιθανὸν εἰς τὴν ἐποχὴν τῶν Ἑλλήνων Αὐτοκρατόρων. Πλησίον μικροῦ κόλπου βορείως τῆς πόλεως ἐπὶ τῆς Προποντίδος εὐρίσκεται λαμπρὰ πυριτιδαποθήκη.

Ἐδῶ ὑπάρχουσιν περὶ τὰς 300 Ἑλληνικαὶ οἰκογένειαι, ἔχουσιν δύο ἐκ κλησίας εἰς μίαν τῶν ὁποίων ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἡρακλείας ἔχει κατοικίαν καὶ εἰς τὴν ὁποίαν ὁ ὑπ' αὐτὸν Ἐπίσκοπος διαμένει.

Ὑπάρχουσιν καὶ ὀλίγαι Ἑβραϊκαὶ οἰκογένειαι.

Ἐπειδὴ δὲ οἱ μεταξὺ Σμύρνης καὶ Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἄλλων λιμένων ταξειδεύοντες πολλάκις παραμένουν ἐδῶ, ἡ πανώλης πολλάκις μετεδόθη εἰς τὴν πόλιν αὐτὴν.

II

Ἐπιστολὴ τῆς Lady Montagu εἰς Ἀγγλον Πρωθυερέα (1).

Κωνσταντινούπολις 29 Μαΐου (π. ἡ.) 1717

Ἐν Ciorley (Γσόρλου) κατελύσαμεν εἰς κονάκι ἢ μικρὸν παλάτι κτισθὲν διὰ τὴν χρῆσιν τοῦ Grand Signior ὅταν ταξειδεύῃ. Εἶχα τὴν περιέργειαν νὰ ἴδω ὅλα τὰ διαμερίσματα τῶν κυριῶν τῆς αὐτῆς του. Ἦσαν εἰς τὸ μέσον πυκνοῦ ἄλσους δένδρων, διατηρουμένων θαλαρῶν ἀπὸ βρύσεις.

Πολὺ ἐξεπλάγην νὰ ἴδω τοὺς τοίχους σχεδὸν καθ' ὁλοκληρίαν κεκα-

1) Ἡ Lady Montagu εἰσήγαγε τὸν ἐμβολιασμὸν κατὰ τῆς εὐλογίας εἰς τὴν Ἀγγλίαν, μαθεύσασα αὐτὸν ἀπὸ τὸς Ἑλληνίδας Ἀδριανουπόλεως.

λυμμένους με βραχέα δίστιχα Τουρκικά, γραμμένα με μολύβι. Παρεκάλεσα τὸν διερμηνέα μου νὰ μὲ τὰ ἐξηγήσῃ, καὶ ἐξ αὐτῶν εὔρον πολλὰ ἀρετὰ καλῶς συντεθειμένα, ἂν καὶ πιστεύω ἔχασαν τὴν χάριν των εἰς τὴν μετάφρασιν. Ἐν αὐτῶν ἔχει οὕτω ἓν μεταφράσει :

Ἐρχόμεθα εἰς τὸν κόσμον αὐτόν, μένομεν καὶ ἀναχωροῦμεν,

Ἐκεῖνος ὁμως ὅπου ἔχει βρεῖ θέσιν στὴν καρδιά μου, οὐδέποτε φεύγει.

Εἰς τὸν Μικρὸν Τσεκμετζὲν διενυκτερεύσαμεν εἰς εὐχάριστον κατασκήνωσιν, πρότερον τεκὲν δερβισῶν, ἔχοντα πρὸ αὐτοῦ εὐρείαν αὐλὴν, πέριξ τῆς ὁποίας μαρμάρινα κελλία, καὶ καλὴν ἐν τῷ κέντρῳ βρύσιν. Ἡ θεὰ ἐκ τῆς θέσεως ταύτης καὶ οἱ πέριξ κῆποι εἶναι οἱ πλέον θελκτικοὶ ἐξ ὧων συνήνητησα καὶ ἀποδεικνύει ὅτι οἱ μοναχοί, οἰουδήποτε θρησκευματος, γνωρίζουν νὰ ἐκλέγουν τὰ ἀναχωρητήριά των. Τώρα ἀνήκει εἰς ἓνα χότζαν, ὁ ὁποῖος διδάσκει παιδιὰ.

Ἐζήτησα νὰ μὲ δείξῃ τὴν κατοικίαν του καὶ ἐξεπλάγην ὅταν μὲ ἔδειξε ὑψηλὴν κυπάρισσον εἰς τὸν κῆπον, ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῆς ὁποίας ἦτο μέρος διὰ τὸ κρεββάτι του, καὶ ὀλίγον κατωτέρω ἄλλο διὰ τὴν σύζυγόν του καὶ τὰ δύο του τέκνα. Ἐκεῖ ἐκοιμῶντο κάθε βράδυ.

Τόσον πολὺ περίεργος μὲ ἐφάνη ἢ ἐκλογή του, ὥστε ἀπεφάσισα νὰ ἐξετάσω τὴν φωλεάν του ἐκ τοῦ πλησίον. Ἀφοῦ ἀνῆλθον 50 βαθμίδας, ἔπρεπε νὰ ἀνέλθω ἄλλας 50 καὶ κατόπιν νὰ ἀνέλθω ἄλλας 50 καὶ κατόπιν ν' ἀναρριχηθῶ ἀπὸ κλάδου εἰς κλάδον μὲ κάποιον κίνδυνον στὸν λαιμόν μου. Ἐπομένως ἀπεφάσισα, ὅτι τὸ φρονιμώτερον ἦτο νὰ κατέλθω.

ΑΝΤ. ΑΝ. ΣΤΑΜΟΥΛΗΣ

Σ Η Μ Ε Ι Ω Μ Α Τ Α

1.—'Ο δις προκηρυχθείς λαογραφικός καὶ γλωσσικός διαγωνισμὸς τοῦ «'Αρχείου Θράκης» παρ' ὅλας τὰς προσπάθειάς μας νὰ ἐξάψωμεν τὸν ζήλον τῶν Θρακῶν δασκάλων, ἱερέων, ἰατρῶν, δασκαλιστῶν, δικηγόρων κ.λ.π., δι' εἰδικῶν ὁδηγιῶν ἐκτυπωμένων εἰς φυλλάδια, οὐδὲν ἀπέφερεν ἀποτέλεσμα. Ἄπαντες παρέμειναν ἀνάληγτοι. Τὰ προκηρυχθέντα ὄθεν βραβεῖα καὶ πλέον ἔτι, ἐδαπανήσαμεν ἀποστείλαντες πρὸς τοῦτο συλλογεῖς ἐμπείρους εἰς χωρία καὶ συνοικισμοὺς Θρακῶν, Μακεδονίας, καὶ Δυτικῆς Θράκης ὅπου συνεχίζεται ἡ ζωὴ τῆς σπαραγμένης Θράκης. Ἐκ τῶν τοιούτων συλλογῶν εἶναι καὶ ἡ δημοσιευθεῖσα ὕλη περὶ *ἀναστεναρίων* καὶ τὰ *Λαογραφικὰ Σκοποῦ Θράκης*, τῶν κ. Δ. Πετροπούλου καὶ Β. Δεληγιάννη.

Εἰς τὸν προσεχῆ Στ' τόμ., θὰ δημοσιευθοῦν τὰ λαογραφικὰ Κωστή Ἄν. Θράκης, ὅπου ἐτελοῦντο *τὰναστενάρια*.

2.—Τοὺς τρεῖς τελευταίους τόμους τοῦ Ἄρχείου συνεπληρώσαμεν μὲ ἓνα παράρτημα ἀπὸ διηγήματα τοῦ κ. Πολ. Παπαχριστοδοῦλου διὰ τῶν ὁποίων ζωγραφίζεται ἡ Θράκη παραστατικώτατα, καὶ τὰ ὁποῖα ἐκτὸς τῆς λογοτεχνικῆς τῶν σημασίας, ἀποτελοῦν λαογραφικὴν καὶ γλωσσικὴν σπουδαίαν πηγὴν διὰ τὰ δύο Ἄρχεῖα τῆς Ἀκαδημίας, τὸ *Λαογραφικὸν* καὶ *Λεξικογραφικὸν*.

Εἰς τὸ μέλλον αἱ τοιαῦται ἐργασίαι θὰ δημοσιεύωνται εἰς τόμους ξεχωριστοὺς, ὅπως καὶ ἡ προηγουμένη κολοσσιαία ἠθιογραφικὴ ἐργασία τοῦ διευθυντοῦ τοῦ περιοδικοῦ καὶ μοναδικοῦ λογοτέχνου τῆς Θράκης, διὰ νὰ καθίσταται εὐχερεστέρα ἡ διάδοσις τοῦ σπουδαίου τούτου ἔργου τῆς ἠθιογραφίσεως τῆς δυσμοίρου Θράκης.

Ο ΣΤΑΥΡΑΚΟΓΛΟΥΣ (ᾄσμα)

(Ἰδὲ σ. 106 τοῦ παρόντος τόμου)

3.—'Ο Γεώργιος Σταυράκης ἢ Σταυράκογλου, ἀκμάσας περὶ τὰ μέσα τοῦ 18ου αἰῶνος, κατέλαβε, ἔνεκα τῆς καταγωγῆς του, τοῦ πλοῦτου καὶ τῆς εὐνοίας, ἧς ἀπελάμβανε παρὰ τῷ Σουλτάνῳ, ἐξέχουσαν θέσιν ἐν Κων)πόλει. Οὗτος ἔχων τὸ ἀξίωμα τοῦ Σπαθάρη, γενόμενος δὲ τὸ 1763 καὶ καπουκεχαγιᾶς τῶν ἡγεμόνων τῆς Βλαχίας Κωνστ. Ρακοβίτσα καὶ τοῦ διαδόχου αὐτοῦ Στεφ. Ρακοβίτσα, προέβη, παρὰ τὰς μεγαλοδωρίας καὶ ἀγαθοεργοὺς πράξεις του καὶ εἰς ἐξορίας καὶ εἰς καταθλιπτικὰς φορολογίας καὶ διώξεις ἐξ αἰτίας τῶν δασμῶν τούτων ἐν Βλαχίᾳ. Τὰ σκληρὰ αὐτὰ μέτρα ἐξήγειραν τῶν κατοίκων τὰς διαμαρτυρίας, αἵτινες γενόμεναι γνωσταὶ εἰς τὸν Σουλτάνον, συνετέλεσαν εἰς τὸ νὰ περιπέσῃ ὁ Σταυράκογλου εἰς δυσμένειαν παρ' αὐτῷ καὶ τέλος νὰ θανατωθῇ τῇ 12 Αὐγούστου 1765 (1).

Εἰκόνα τῆς παντοδυναμίας, τοῦ πλοῦτου, τῆς φήμης καὶ τοῦ θανάτου αὐτοῦ παρέχει εἰς ἡμᾶς ποίημα ἐκ 326 στίχων ὑπὸ τὸν τίτλον «*Ἱστορία τοῦ Σταυράκογλου*» τὸ ὁποῖον ἐκδοθὲν τὸ πρῶτον ἐν Ἐνετίᾳ τῷ 1767, ἔσχεν ἐπανειλημμένας ἐκδόσεις (2)

1) Πλείονας πληροφορίας περὶ τῆς ζωῆς καὶ τῆς δράσεως τοῦ Σταυράκογλου ἰδ. Em. Legrand, Recueil de poèmes historiques en Grec Vulgaire, Paris 1877 p. 191-199 ἔνθα εἰρίσκονται συγκεντρωμέναι αἱ μαρτυρίαι τῶν *Καισ. Δαπόντε, Στεργίου Μαυραίου, Α. Κομνηνοῦ Ὑψηλάντου* κλπ. Ἰδ. προσέτι καὶ *Γ. Ζαβίρα* «*Νεῖα Ἑλλάς*» σ. 200, *Χουρμουζάκη* (ἔκδ. Jorga) 14, II, 1181, *Δ. Φωτεινοῦ*, «*Ἱστορία τῆς Δακίας* 2, 330-333, *Κ. Σάθα* Νεοελλ. Φιλολ. σ. 565 καὶ *Ματθαίου*, μητρ. Μυρέων, «*Ἱστορία τῆς Βλαχίας*» (Legrand Bibliothéque Grécque Vulg. II, 303).

2) Ἰδ. Legrand, Recueil ἔνθ. ἄνωτ. σ. 198-199.

μέχρι τοῦ 1870, ὅτε ἐτυπώθη ὑπὸ E. Legrand ἐν τῇ Collection pour servir à l'étude de la langue Néo-hellénique No 2, ἐπανεξεδόθη δὲ κατόπιν ὑπὸ τοῦ Ἰδίου τῷ 1877 μετὰ εἰσαγωγικῶν σημειώσεων περὶ τῆς ζωῆς αὐτοῦ καὶ τοῦ ἐπιταφίου εἰς αὐτὸν ὑπὸ τοῦ Ἰωάσαφ Κορηλίου, ἐν τῇ Recueil de Poèmes Historiques en Grec Vulgaire, Paris, p. 191-235.

Ἐκ τοῦ ποιήματος τούτου σώζονται παρὰ τοῖς κατοίκοις Ἑλβασανίου Μετρῶν Ἄνατ. Θράκης 14 στίχοι (ἰδ. σ. 106 τοῦ παρόντος τόμου), οἱ ὅποιοι ληφθέντες ἐκ διαφόρων μερῶν αὐτοῦ δὲν ἔχουν λογικὴν ἐνότητα περιεχομένου.

Διὰ τοῦτο παρέχοντες κατωτέρω συντομωτάτην περίληψιν τοῦ ὡς ἄνω στιχοῦρηματος παραθέτομεν ἐκάστοτε ἐντὸς παρενθέσεως ἐν τῇ οἰκείᾳ θέσει τοὺς στίχους τοῦ ἀποσπασματικοῦ ἐξ Ἑλβασανίου ἔσματος ὁ «Σταυράκογλους».

στ. 1—10 Ἐξυμνοῦνται ἡ κοινωνικὴ θέσις, ἡ ἰσχὺς καὶ οἱ θησαυροὶ τοῦ Σταυράκογλου.

στ. 11—14 «καὶ τὸ τουβλὲτ τὸν τίμησε κασάμπασης ἐγίνη
καὶ τοῦτο τὸ ἀξίωμα στοὺς Τούρκους μόνο δίνει.

Καὶ τὸν ταμπάκον ἔκαμεν ἄλλος νὰ μὴ πουλήσῃ
ξεύρεις γιατί τὸ ἔκαμε; διὰ νὰ καζαντήσῃ.

(στ. 3—4 Καὶ τὸν ταμπάκον ἔκαμεν ἄλλος νὰ μὴ πουλήσῃ

γιὰ νὰ κερδήσῃ χρήματα, τὸν κόσμο νὰ κερδήσῃ).

στ. 15—18 Ἄν εὐρεθῇ κανεῖς κρυφὰ ταμπάκον νὰ πουλήσῃ

κρυφίως ἀπὸ λόγου του νὰ ἤθελε τολμήσῃ

μεγάλως νὰ παιδεύεται ἀπὸ τὴν βασιλείαν

τὸ σπίτι, τὸ πρᾶμά του νὰ ᾖ στὴν αὐθεντείαν.

στ. 19—28 Διωρίσθη ἀκολούθως ὁ Σταυράκ. καπουκεχαγιας εἰς τὴν Βλαχίαν, ἐκτὸς δὲ τῶν δύο οἰκιῶν, τὰς ὁποίας εἶχεν ἐν Κων)πόλει, ἔκτισε καὶ τρίτην πολυτελεστάτην εἰς τὴν συνοικίαν Μέγα Ρεῦμα.

στ. 29—36 «Νὰ ἔμβαινες μέσα ἐκεῖ στέκουσον, ἀποροῦσες
σταῖς ζωγραφιαῖς καὶ εὐμορφιαῖς νὰ ἦσουν προσκυνοῦσες.

Εἰς τοῦ Σπαθάρη τὸν ὀνδᾶν εἶχαν ζωγραφισμένα

Βλαχίαν τε καὶ Μπογδανιὰν ὅλα πρὸς ἓνα, ἓνα.

Στῆς Σπαθαρέσσας τὸν ὀνδᾶν εἶχαν ζωγραφισμένα.

(στ. 5—7. Εἰς τοῦ Σπαθάρη τὸν ὀνδᾶ ἦταν ζωγραφισμένα

Βασίλεια καὶ μπογδανιά, ὅλα τοὺς ἓνα ἓνα.

Στῆς Σπαθαρέσσας τὸν ὀνδᾶ ἦταν ζωγραφισμένα).

Τὴν Πόλιν καὶ τὴν Μοσκοβιὰν βασίλεια τρομασμένα.

Στὸ δεξιὸν τὸ πλάγι της εἶχαν ζωγραφισμένες

τριανταφυλλιᾶς, γαρουφαλιᾶς μὲ ἄνθη φορτωμένας.

(στ. 8. Τριανταφυλλιᾶς, γαρουφαλιᾶς μὲ ἄνθη φορτωμένα).

στ. 37—86 Ἐξακολουθεῖ ἡ περιγραφή τῆς πλουσίας καὶ πολυτελεστάτης διακοσμίσεως τῆς οἰκίας, τοῦ ἐν αὐτῇ στολισμοῦ, τῶν ἐπίπλων καὶ τῶν σκευῶν.

Ὁ Σταυράκογλους λαβὼν ἐξουσίαν παρὰ τοῦ Σουλτάνου ἐπεχείρησε πολλὰς ἐξορίας, περιῆλθε δὲ καὶ εἰς ἔριδα πρὸς τὸν Πατριάρχην Σαμουήλ καὶ

στ. 87—90 «εἰς τὸν βεζίρ κεχαγιασῆ ἐβγῆκαν εἰς τὴν κρίσι

τὸν Πατριάρχην Σαμουήλ νὰ τὸν κακοποιήσῃ.

Ἐστῶσον ἡ κατάραις του τοῦ Παναγιωτάτου

ἤφεσαν τὸν Σταυράκογλου στῆς θαλάσσης τὸν πάτον.

(στ. 13—14. Καὶ ἡ κατάραις ἡ φοβερὴ τοῦ Παναγιωτάτου

βύθισε τὸν Σταυράκογλου στῆς θάλασσης τὸν πάτον).

- στ. 91—112 Εἰς τὸν Ταρταχάνην¹⁾ διερχόμενον ἐκ Βλαχίας παρεπνεθήσαν· οἱ κά-
τοικοι ἐναντίον τῶν βιαιῶν μέτρων τοῦ καπουκεχαγιᾶ Γεωργ. Σταυρά-
κογλου καὶ τοῦ ἡγεμόνος Στέφ. Ρακοβίτσα. Οὗτος δὲ ἐλθὼν εἰς Κων)-
πολιν καταγγέλλει τὰ παράπονα ταῦτα εἰς τὸ Σουλτάνον.
- στ. 113—116 «...λέγει [ὁ Ταρταχάνης] στὸν βασιλέα
ἐκεῖνον τὸν Σταυράκ' Ὀγλοῦ νὰ τὸν χαλάσῃς πλέα.
ἄφηκες ἕναν γκιάουραν τοὺς Τούρκους νὰ ὀρίξῃ
μὲ τὰ πολλὰ πουγγία του νὰ τοὺς ἐφοβερίξῃ !
(στ. 1—2 "Αφῆσες ἕνα γκιάουρα τοὺς Τούρκους νὰ ὀρίξει
μὲ τὰ πολλὰ πουγγία του, νὰ τοὺς φοβερίξει,
- στ. 117—140 Ὁ Σουλτάνος πείθεται εἰς τὰς συμβουλὰς τοῦ Ταρταχάνη καὶ διατάσ-
σει τὸν μπουσταντζίμπασην νὰ θανατώσῃ τὸν Σταυράκογλου.
- στ. 141—144 «Ὁ Αὐγουστος εἰς ταῖς δώδεκα νὰ μὴν εἶχε τὸ σώσει
Παρασκευὴ ξημέρωμα μὴν εἶχε ξημερώσει
(στ. 9. Παρασκευὴ ξημέρωμα μὴν εἶχε ξημερώσει)
Στέλνει ὁ Μπουσταντζίμπουσης γετί τζιφτέ καΐκι
πῶς τὸν μηνᾶ ὁ βασιλεὺς διὰ νὰ τὸν συντύχῃ».
- στ. 145—148 Ὁ Σταυράκογλου ἐτοιμάζεται καὶ προσέρχεται ἀλλὰ
στ. 149—151 «Καθὼς ἦλθε καὶ ἔφθασε, κάλλια μὴν εἶχε φθάσει !
τὸν σήκωσαν τὸν ἔδαλαν μέσα εἰς τὸ καφάσι
(στ. 10 ἔφεραν τὸν Σταυράκογλου μέσα εἰς τὸ κατέσι)
Ὁ μπουσταντζίμπουσης εὐθύς πάγει τὸν χαιρετάει.
Σιφᾶ γκελτῆν, Σταυράκ' Ὀγλοῦ, πῶς εἶσαι στήν ὑγείᾳ σου ;
καὶ πῶς εἶναι τὸ κέφι σου τώρα τῆς ἀθηντιᾶς σου ;
(στ. 11—12 Σιφᾶ γκελτῆν, Σταυράκογλου, πῶς εἶσαι στήν ὑγείᾳ σου ;
Πῶς εἶσαι εἰς τὸ κέφι σου, τώρα ἢ ἀφεντιᾶ σου :)
Ἐμβῆκες εἰς τὰ δίκτυα τώρα τὰ ἔδικά μου
ὁποῦ δὲν ἐμπεγέντιζες ν' ἀκούσῃς τ' ὄνομά μου».
- στ. 155 ἔξ. Ἄμέσως φυλακίζεται, ἢ σύζυγός του ἐκδιώκεται ἐκ τῆς οἰκίας της, ἢ
ὁποία καὶ ἀπογυμνώνεται, ἢ δὲ περιουσία του ὅλη δημεύεται. Μετ' ὀ-
λίγον ἀπαγχονίζεται ἐν τῇ φυλακῇ, εἶτα δὲ ἤχθη διὰ νυκτὸς καὶ ἐκρε-
μάσθη εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ εἰς Μέγα Ρεῖμα. Ἐκεῖθεν τέλος μετὰ τριῆ-
μερον ἐρρίφθη εἰς τὴν θάλασσαν, ἢ δὲ κατοικία του ἐκρημνίσθη ἐκ θε-
μελίων.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Κ. ΣΠΥΡΙΔΑΚΗΣ

1) Ὁ Χάν τῆς Κριμαίας ἰδ. Legrand, Recueil σ. 207 ὑποσ. 5. Πρβ. καὶ Σπυρ.
Παπαδοπούλου. Ἱστορία τοῦ παρόντος πολέμου ἀναμεσατῶ Ρουσίας καὶ Ὀθωμανικῆς Πόρ-
τας, Ἐνετίησιν 1770—3, τ. Β'. σ. 302.

† ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

Μητροπολίτης Ἀθηνῶν

Κατὰ τὸν λήγοντα μῆνα Ὀκτώβριον ἀπεδήμησεν πρὸς κύριον ὁ μητροπολίτης Ἀθηνῶν Χρυσόστομος Παπαδόπουλος. Καταγόμενος ἐκ Μαδύτου Θράκης ἐγεννήθη τὸ 1868. Ἐσπούδασεν εἰς τὴν Μεγάλην τοῦ Γένους Σχολὴν, τὴν Ἱερατικὴν Σχολὴν τοῦ Σταυροῦ καὶ τὴν Εὐαγγελικὴν Σχολὴν Σμύρνης. Εἶτα ἐσπούδασεν θεολογίαν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν καὶ τὰς θεολογικὰς Ἀκαδημίας τοῦ Κιέβου καὶ τῆς Πετροπόλεως. Μετὰ τὸ πέρασ τῶν σπουδῶν του κατὰ τὸ 1895 μετέβη εἰς Ἱεροσόλυμα διορισθεὶς καθηγητῆς καὶ διευθυντῆς τῆς ἐκεῖ περιωνύμου θεολογικῆς σχολῆς τοῦ Σταυροῦ, ὅπου παρέμεινε μέχρι τοῦ 1909, ὅτε μετέβη εἰς Ἀλεξάνδρειαν ἀναλαβὼν τὴν διοίκησιν τῶν ἐκκλησιῶν τῆς ἑλληνικῆς κοινότητος. Τὸ 1911 ἦλθεν εἰς Ἀθήνας καὶ ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν τῆς Ριζαρείου Σχολῆς, τὴν ὁποίαν καὶ ἐκράτησε μέχρι τοῦ 1923. Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο ἐξελέγη καθηγητῆς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Ἀθηνῶν τῆς γεν. ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας, τὸν δὲ Μάρτιον τοῦ 1923 ἐψηφίσθη ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν. Τὸ 1926 ἐξελέγη μέλος τῆς ἰδρυθείσης τότε Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν.

Ὁ ἀοίδιμος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν ἀνήκει εἰς τὴν χορείαν ἐκείνων, ποὺ ἐπέκλωσεν ἢ μοῖρα τὴν ἀποστολὴν σημαντικωτάτης ἡγεσίας εἰς τὴν σταδιοδρομίαν τῆς Πατρίδος. Τὴν λαχοῦσαν εἰς αὐτὸν λειτουργίαν, ὁ ἐκλιπὼν ἱεράρχης ἐπετέλεσεν μὲ ἐπιστημονικὴν ἐμβροίθειαν, ἐκκλησιαστικὴν πίστιν καὶ ἔθνικὴν ἀφοσίωσιν, κοσμήσας τὸν θρόνον τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἀποβάς ἀξιολογώτατος συνεχιστῆς μεγάλων προκατόχων, ἀναδείξας τὸ ὄνομά του σεβαστὸν πολὺ πέραν τῶν ὁρίων τῆς Ἑλλάδος. Ἡ Θράκη αἰσθάνεται βαθεῖαν ὀδύνην διὰ τὴν ἀπώλειαν ταύτην τοῦ ἐκ Μαδύτου τέκνου τῆς καὶ διὰ τοῦ «Ἀρχείου Θράκης» ἐπιτελεῖ τὸ πτωχὸν τοῦτο μνημόσυνον πρὸς τὸν ἐκλιπόντα ἱεράρχην.

ΑΡΙΣΤΕΙΔΗΣ ΚΑΖΗΣ

Κατὰ τὸ διαρρεῦσαν ἔτος 1938 ἡ Ἀν. Θράκη ἔχασε μακρὰν τῆς πατρίδος του εἰς Κομοτινὴν τῆς Δυτ. Θράκης, ἓνα ἀξιόλογον καὶ ἀξιωματικόν παιριώτην τὸν **Ἀριστείδην Κάζην** φαρμακοποιόν.

Ὁ Ἀριστ. Κάζης ὑπῆρξε ἓνας ἐκλεκτὸς παιριώτης καὶ γόνος πατριαρχικῆς οἰκογενείας, ποὺ προσέφερε καὶ τὸ αἷμά της κατὰ τὴν Ἑλλην. Ἐπανά-

στασιν. Ὡς τοιοῦτος ἔζησε καὶ ἔδρασε πιστῶς ὑπηρετήσας τὰ ἰδανικὰ τῆς πατρίδος. Ἡ προσήλωσίς του εἰς τὴν μητέρα Ἑλλάδα ὑπῆρξε φανατικὴ καὶ χάριν αὐτῆς ἐφυλακίσθη καὶ προεκινδύνευσε, ἀλλ' οὐδέποτε ἔπαυσε προσφέρων τὰς ὑπηρεσίας του, ἱκανοποιῶν οὕτω τὸ ἠφραΐσκειον, πὺν ἠσθάνετο μέσα του νὰ κοχλάζη.

Μετέσχε εἰς ὅλους τοὺς ἐθνικοὺς ἀγῶνας, δοῶν καὶ κινούμενος ὑπὲρ τῆς ἀποκαταστάσεως τοῦ δούλου ἑλληνισμοῦ καὶ τῆς ἐλευθερώσεως τῆς Θράκης. Δι' ὃ καὶ ἀπέθανε πληγωμένος διὰ τὴν ἀπώλειαν τῆς Ἀν. Θράκης καὶ Μ. Ἀσίας, ἀλλ' εὐδαίμων, ὅτι ἄφησε ἀνθοῦσαν οἰκογένειαν καὶ ἀναγεννωμένην πατρίδα.

Ἡ Θράκη συγκαταλέγουσα τὸν αἰμίμηστον ἄνδρα μὲ τοὺς ἐκλεκτοὺς της διὰ τοῦ «*Ἀρχείου*» ἀποτίει φόρον τιμῆς πρὸς τὴν μνήμην του.

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟΝ

- Αβι (τό) 33
 Ἀβράδαλα (τά) 24, 29
 Ἀβραδαληνός 7
 Ἀγαθούπολις 90
 ἀγγαρεία 58
 Ἀγγελίδης Γεώργιος 12
 Ἁγία Ἄννα 89
 Ἁγία Μαρίνα 52, 53
 Ἁγία Παρασκευή 9, 36, 55
 ἁγίασμα (τό) 129
 Ἁγιος Ἀντώνιος 89
 Ἁγιος Βλάσιος 88
 Ἁγιος Γρηγόριος 47
 Ἁγιος Θεόδωρος 52
 Ἁγιος Ἰωάννης 88
 Ἁγιος Νικόλαος 87 κ. ἐξ.
 Ἁγιος Σωφρόνιος 48
 Ἁγιος Τάφος 9, 10
 Ἁγελαριά 57
 ἄδρομοίρ' 159
 Ἀθανάσιος (Ἱεροσολύμων) 10
 Ἀθανάσιος (Νικομηδείας) 66
 Αἴμονας 88
 Αἶ Τράπεζα 56
 ἀκρανιά 108
 Ἀκτιζέκλησε 7
 ἄλάνι 141
 Ἀλβασάν 105
 Ἀλεξίου Ἥλιτος 28
 Ἄμδη 138
 ἄμπατζήδες (ἐσνάφιον) 38, 42, 70, 78, 82
 Ἀμπατζῆς Μήλιος 13
 Ἀμπατζῆς Πέτρος 13
 Ἀμπελιάνον 50, 51
 Ἀμπελίνον 19, 23
 Ἀμπρασλάρ 30
 Ἀναστάσης (καπετάν) 147
 Ἀναστασίου Σεβαστή 19
 ἀναστενάρια 90 κ. ἐξ. 129 κ. ἐξ.
 Ἀνδρέου Μιχ. 16
 Ἀνθιμος (Ἐλασσῶνος) 69
 Ἀνθιμος (Ἱεροσολύμων) 62, 66
 Ἀνθιμος (Προύσης) 66
 ἀντιαναστενάρις 91
 Ἀντωνιάδης Σωτ. 14
 Ἀντωνιάδου Ραλλοῦ 14
 Ἀντωνίου 43
 Ἀποστόλου Θεόδωρος 13
 Ἀργυρίου Σταῦρος 23
 Ἀργυρίου Χρυσῆ 11
 Ἀρίκογλου Ἀναστ. 15
 Ἀρίκογλου Νικ. 15
 ἀρκανδάς 184
 ἀρκιοῦμαι 154
 Ἀρναούτογλους Κωνσταντῖνος 3, 20, 71, 76, 78
 Ἀρναούτογλους Χρῖστος 20
 Ἀρσένιος 53
 ἀρτίζω 179
 Ἀρχιγένης 6
 Ἀσάν Ἰωάννης 87
 ἄσταρτζήδες 38, 59, 82
 ἀτζέμης 59
 Βαλσοματζῆς Γεώργιος 45
 βαρέμ 179
 Βαρθολομαῖος (Γρεβενῶν) 66
 βαρούσι 58
 βασμάς 192
 Βατοπεδινός Ἀνανίας 18
 Βάτσκοβον 80
 Βατοβαλῆς 33
 Βατοσκοβηνός 33
 Βατοκόβου (μονή) 10
 βελικτσηδες 54
 Βέλιος Γιαννάκις 4, 71, 76
 Βέλιος Γκάντσος 21
 Βελίκω 23
 Βιδυνό 57
 Βιζύη 90
 Βικάδι 141
 βιλαιτζίκι 210
 βιτίζω 176
 βλόκι 130
 Βογιατζάκις 201
 Βοδενά 11, 20, 32, 36, 55, 56, 57
 Βοδηνιώτης Ἀνθ. 11
 Βοδηνιώτου Ἀναστ. Ἀργυρ. 11
 Βούλκος 5, 6, 27, 28
 Βούλτζος 19, 27
 Γαβριήλ (Ἀγαθουπόλεως) 66
 Γαβριήλ (Ἀδριανουπόλεως) 37
 γεμιτζῆς 205
 Γένα 162
 Γενί-μαχαλά 31
 Γεράσιμος (Θεσσαλονίκης) 66
 Γεράσιμος (Χαλκηδόνος) 69
 Γεράχιος 53
 Γεωργίου 13, 23, 23, 34
 γιαλατζῆς 135
 Γιακείμογλου 17
 Γιαλιτζῆς Δημήτριος 3, 14, 71, 76, 78
 Γιαλιτζῆς Νικόλαος, 3, 14, 71, 76, 78
 Γιαγκου Κωνστ. 20
 γιαβέρ'ς 176
 γιαράς 201

- Γιοβάννης Ν. 34
 Γίρτζη Δοϊτίου 23
 Γκᾶνος 23
 Γκιμισ-γκερδάνης Ἀθ. 16, 71
 Γοβιδάρογλους Ἀθ. 71
 Γκούμος Ἀθ. 13
 Γρέτικου Στογ 21
 Γρηγοράσκος 42
 Γρηγόριος (Ἀθηνῶν) 66
 Γρηγόριος (Δέρκων) 66
 Γρηγόριος (Κων)πόλεως) 50, 51, 61, 66, 81
 Γρηγόριος (Μεσημβρίας) 88
 Γρηγόριος Σιναΐτης 87
 Γρηγορίου Ἰωάνν. 53
 γροῦπος 48
 goudō 187
 γουναράδες 38, 59, 82
 Γούναρης 3, 4, 10, 14, 20, 44, 71, 76
 δάλι 176
 Δαμασκηνός 15, 51
 Δανιήλ (Νικαίας) 66
 Δάρβαρις Δημήτριος 37
 Δερμέν-δερε 48
 Δημήτριος δικαιοφύλαξ 53
 Δημήτριος ρήτωρ 55, 58
 Δημητρίου 18, 17
 Διαμαντῆς (διδάσκαλος) 6, 7
 διασακτῆς 74
 διλαγές 210
 Διονύσιος (Ἐφέσου) 66
 donedizō 188
 δόνζκα 187
 Δόξας 51
 δραβετζίκα 108
 Δραγάνου 22
 δρύμα 176
 Δουλέρης Μ. 26
 δουλγκέρηδες 82
 Δουλκέρογλου 15
 Δόντσογλου 3
 Δωρόθεος (Φιλαδελφείας) 66
 εἰσάφια 49, 53, 58, 78, κ. ἄλλ.
 εἰσναφλῆδες 69
 Εὐγένιος (Ἀγχιάλου) 72
 Εὐγένιος (Φιλιππουπόλεως) 72
 Ἐτροπολοῦ Δημ. 18
 Ἐτροπολοῦ Χρῆστος 18
 Ζαπέκος Ἄδαμος 6
 ζαρίφικος 176
 Ζεκός Κωνστ. 19
 Ζενέτογλου Γεώργιος 18
 Ζήκογλου Δημ. 28
 Ζλάτω 30
 Θεοδόσιος (Τυρνόβου) 87, 89
 Θεοδώροβις (Βούλκος) 13, 16 κ. ἄλλ.
 Θεοδώρου Μήτρα 28
 θερμοσπουδιά 131
 Ἰατροῦ Γεώργιος 3
 Ἰγνάτι 45
 Ἰερεμίας (Κων)πόλεως) 88
 Ἰερεμίας (Χαλκηδόνας) 66
 ἰμαρέτι 53
 Ἰωαννίκιος (Ἀγκύρας) 66
 Ἰωαννίκιος (Ἐλασσῶνας) 66
 Ἰωαννίκιος (Νικαίας) 69
 Ἰωαννίκιος (Φιλιππουπόλεως) 18, 47, 69, 70, 72, 74
 Ἰωάσαφ (Φιλιππουπόλεως) 72
 Ἰωσήφ (Μεσημβρίας) 88
 Καζάσηδες 82
 καζαντζήδες 82
 καζαντζήδικος 55
 καϊνίκι 13, 13
 κιλαντζήδες 38
 καλαφάτι 40
 Κιλκούτη 15
 Καλλίνικος (Λεύκης) 11
 Καλλίνικος (Πόσνας) 66
 Καφερλῆς 60
 Καλόφερον 7, 29, 47, 60
 κάλφας 58
 Καμαράσης Μιχ Παν. 40
 κανατλίδικοι 184
 Κανταριτζῆς Ἰωάννης 4, 19, 71, 76
 Κανταριτζῆς Γεώργιος 19
 Κανταριτζῆς Βασίλειος 44
 κάπηλος 59
 Καραγάτζ 29
 Καραβατζόγλου 12
 Καρατζᾶς Γιόγκος 26
 Καρατζᾶς Δήμος 20, 26
 καρμπογιατζήδες 60
 Καρα Ὀρμάν 19
 Καρλοβηνός 60
 Κάρλοβον 60
 Κάρπογλου Κ. 22
 Καρύδας Ἀθ. 16
 καρύδογλου Χ' Κωνσταντίνου 15
 Καρύδογλου Γ. 15
 Καρυῶτες 104
 κασαμπᾶς 151
 Κασάπης Δημ. 18
 Κασάπου Νίγκα 28
 Κασίμης 12
 Κασίμογλου Θεμ. 15
 καυτατζήδες 36, 38, 43, 82
 Κεντιντένογλου Χ' Εὐσταθ. 16, 18
 Κεντιντένογλου Χ' Εὐσταθ. 16
 κερχανᾶς 59
 κεσγιά 188
 κεσιτζῆς 201
 Κεσιτζῆς Κ. 15
 κηδεύω 181
 Κιλίφαρον 87
 κιοπένκι 163
 κιοκιοῦρ 161
 κιορτζαλήδες 56
 Κοϊμτζῆς Κ. 53
 Κοϊμτζόγλου 20, 54

Κοβάτζογλου 17
 κοδοχάμαδη 207
 κόλ' (τό) 211
 κολαούζος 58
 Κομιζόπουλος 54
 Κόγιος 28
 Κομνηνός 51
 κονδήμνια (τά) 192
 Κοπριβιτίτσα 16
 κότημα 192
 κουγιουμτζής 82, 143
 Κουγιουμτζής Δημ. 15
 κουδισομαι 192
 Κουκλένη (μονή) 26, 29, 32
 Κουκουμάνος Χ' Πρίμος 41
 κουλαουζλούκια (τά) 59
 κουλίκι 123
 κουλκος 211
 κουρβες 164
 κουριά (τά) 129
 Κούρτοβιτζ Βούλκος 34
 Κούρτοβιτζ Στογ. 6, 7
 κουτσουβάκι 192
 κουχτή 174
 Κρούσιος 53
 Κρύτσιμα 35
 Κυριάκογλου Κ. 76
 Κυριακός 29
 Κύριλλος (Κων]πόλεως) 66, 74
 Κύριλλος (Φιλιππουπόλεως) 2, 10,
 14, 15, 17, 35, 37, 40, 41, 50, 52,
 55, 58, 72.
 Κύρου Δημ. 14, 71
 Κύρου Μιχ. 23, 71
 Κύρου Σμ. 14
 Κύρου Σουτ. 23
 Κωνσταντίνος (διδάσκαλος) 16
 Κωνσταντίνος (Κων]πόλεως) 88
 Κωνσταντίνου Π. 18
 Κωνσταντζόγλου 'Αθ. 15
 Κωστή 90, 129
 Λάμπογλου Φώτιος 22
 Λάμπρος (διδάσκαλος) 7
 Λάμπογλου Χ' Θεοδ. 22
 Λάμπρου 'Αννα 241
 λεγούδι 144
 Λέκογλου Εύγενη 10
 Λέκογλου Χριστόδουλος 10
 λοβοτή 211
 Λουργιά 166
 λυσομάμουδο 214
 λυχνώ 134
 μαγαράς 188
 μαγουλίκα 131
 Μάδυτος 112
 Μακάριος (Κυζίκου) 66
 Μακάριος (Τυρνόβου) 69
 Μάλτζιου Γιοβ. 20
 Μανδράτζογλου 11, 12
 Μανουήλ (Φιλιππουπόλεως) 66

Μανόλι 12
 μαξούλι 102
 Μαράσι 29, 54
 μαρσλῆδες 54
 Μαρσλῆς 'Ιωάννης Χ' Σκάρολος 54,
 79, 85
 Μαρσλῆς Γρηγόριος 54, 78, 85
 Μαργαρίτης 51
 Μάρκοβον 21
 ματζάρας 28
 ματζούρη 131
 Μάτης Συμ. 28
 Μελέτιος ('Ηρακλείας) 66, 69
 Μελέτιος (Νύσσης) 69
 μεμλεκέτι 184
 Μένου Γιοβάνης 19
 μεργιακτῆς 184
 μηλιότζη 25
 Μήντζου Βασιλική 25
 Μήτσορα Δημητρίκα 16
 μιλέτ-βεκιλ 13, 14, 27, 41
 Μίλκογλου 26
 Μιχαλάκης (δοτιάριος) 51, 53, 55, 58
 Μιχαλατζόγλου 10
 μοιράσι 159
 μοσκοβιτσεργιένης 201
 Μόσω 16
 μουμτζής 25, 82
 Μουμτζής 27
 Μουρατλή 25
 μουρτσούκλι 135
 Μουσελίμ 30
 μουστολαβῆς 161
 Μουταφτζής 24
 μπακάληδες 38, 59, 82
 Μπάρομπογλου Στόιτζος 17
 Μπαλουκλή 9, 10
 μπασματζῆδες 59
 Μπάτσκοβον 15, 50
 μπαχτσεβάνης 82
 μπεγλιχτζής 69
 Μπεκιάρης 13
 μπερεκέτι 102
 μπερεκετλίδικος 102
 Μπίρδας Δ. 32
 μπογιατζῆδες 36, 59, 60
 Μπογιατζής 18, 19
 Μποζατζόγλου 12
 Μπουλκουρόγλου 12
 μπουμπούνα 93, 158
 Μπουράδιον 12
 Μπρουντίβο 90
 Μωραβένογλου 27
 ναζίρης 58
 Νακαχτζόγλου Χριστόδουλος 3, 9, 76
 Ναφιζ εφένδης 9
 Νεδέλτσος 23, 29
 νείδι 135
 Νεϊκος 35
 Νέμισογλου Δημήτριος 23

- Νέμτσουλου Ἰωάννης 23
 Νεόφυτος 35, 53
 Νεόφυτος (Μαρωνείας) 66
 Νεόφυτος (Φιλιππουπόλεως) 6
 νεστενάρια 90
 νεστενάρις 90
 Νήγκα 28
 Νικίδης Γιάγκος 81
 Νικίδης Δημητράκις Ἰωάννου 80
 Νικηφόρος (Ἰμβρου) 66
 Νικηφόρος (Φιλιππουπόλεως) 4, 5, 6, 7, 9, 10, 11, 12, 13, 20, 21, 22, 25, 26, 27, 29, 30, 31, 33, 34, 42, 43, 47, 48, 54
 Νικηφόρος (ρεφενδάριος) 53
 Νικόγλου Λάμπρος 37
 Νικόδημος (Φιλιππουπόλεως) 20, 21
 Νικόλαος (σκευοφύλαξ) 51
 Νικολάου Ραλοῦ 11
 Νικολάου Φανή 29
 Νικόλιτς Σμαράδα 14
 Νιμόγκας Θεοδώρης 23
 Νίτσα 30
 Νιχώρ 104
 Νοβόσελον 29
 νουνίζω 176, 188
 Ντέϊκοβιτς 25
 Ντεμριτζόγλου 10
 Ντήντζος 37
 ντούζκα 184
 Ντῶντζος Ἀργύρης 43
 Νυχτιάνος 44
 Ξαμονή 184
 Οἰκονόμου Κωνσταντίνος 3, 4, 11, 19
 ὀνάκιζα 184
 ὀρνέκ 163
 ὀρταλίκι 159
 Ὄρτάκογλου (Ἀγγελῆς) 26
 Ὄρτάκογλου (Γεώργιος) 24
 Ὄρτάκογλου Κωνσταντίνος) 24
 ὀστιάριος 51
 Οὐζούν-καρά 44
 Οὐζούν Στεφανάκης 52
 Οὐσιακλῆς Ἰωάννης 7
 Παγτιλιάρι 30
 Παναγιώτου Γρ. 13
 Πάντζης Παν. 28
 Παῖσιος (Βάρνης) 66
 Παῖσιος (Σηλυβρίας) 70, 72, 74
 Παῖσιος (Συύρνης) 40
 Παῖσιος (Σταγῶν) 73
 Παῖσιος (Φιλιππουπόλεως) 4, 11, 19, 47, 51, 70, 72, 75, 76, 78, 79, 80, 82
 Παπαγεωργίου 3, 4
 Παπά Γιακουμῆς 25
 Παπαγιαννάκογλου 16
 Παπαδάκις Ἰωάννης 25, 45, 46
 Παπαδημητρίου Χ' Κωνσταντίνος 3, 71, 76
 Παπαδημητρίου Χ' Μιχαήλ 23
 Παπα Ζαπριανός 27
 Παπάζογλου Ἀντώνιος 24
 Παπα Ἥλια Ζωή 10
 Παπα Καλλίνικος 51
 Παπακωνσταντίνου 5, 25, 44
 Παπακωνσταντίνου Ἀναστασία 25
 Παπαμιχαήλ 4
 Παπανικόγλου 81
 Παπα-Σωτηρίου 9
 Παπα Σαοῦλ Πέτρος 71
 Παπασταύρου 3
 Παπαστεφάνου Δημήτριος 5
 Παπαστοιγιάννης 21
 Παπυ-Χριστόδουλος Ἰωάννης 33
 Παπα-Χρυσάφης 33
 παπουτσιῆδες 59, 82
 Παρθένιος (Κωνσταντινουπόλεως) 88
 Παρθένιος (Προϊλάβου) 66
 Παρθένιος (Φερσάλων) 66
 Παρπάρης Ἰωάννης 25
 Παρπάρης Κυριακός 25
 Πάτογλαρ 25
 Πέγιος 24
 Πέγκος 23
 πελίνο 161
 Πέτκου 14, 18, 28, 31
 Περιστερά 29, 30
 Περοσιτίσα 52
 περτσά 107, 201
 πεσταίνουμαι 187
 πὲ τὰ νοβέτια 179
 Περιτσογιάννης (μονή) 80
 πετσιγρώνω 187
 πεφρικιάζω 187
 πισμανεύω 184
 Πολίτογλου Ἀθανάσιος 3, 71, 76, 78
 Πολίτογλου Ἀναστάσιος 16
 Πολίτογλου Γεώργιος 16, 35, 71, 76
 Πολίτογλου Ἐλένη 16
 Πολυζώης Ἀργ. 23
 Πολύκωπος (Πατρῶν) 66
 Πολυχρονίδης Ἀθ. 147
 Πουλάκου Ράντα 22
 πουρίδα 190
 Πρωτίγκος Γεώργιος 41
 Πρίμος 28 51
 Πρίντζης Γ. 16
 Ράνου Πέτρος 71
 Ράντογλου Χ' Γεώργιος 14
 Ράντογλου Μαρίκα 14
 ραπιτάδες 59, 82
 ράσ' 174
 Ράτκος Τζώνης 24
 ρετσπέρς 156
 ρεφενδάριος 49
 Ρήτωρ 51
 ρουφέτια 10, 35, 69, 71
 σαδάνι 179
 Σακελλαρίου Λεωνίδα 7

- σακουλλάριος 76
Σαμακόβιον 16
Σαμακοβλής 16
Σαμαρτζόγλου 13
Σαμουήλ (Φιλιππουπόλεως) 28, 41, 42, 84
Σαμουρδάρης 13
Σαρακίνα 147
Σεβαστοῦ Σμαράγδα 26
Σεραφεῖμ (Λεύκης) 12
Σεραφεῖμ (Νυσσάβας) 66
Σεραφεῖμ (Ξάνθης) 66
σερβέσκα
σέρτ' 176
σισέ 189
Σιτζάνης 23
σιφούνι 102
Σκατόλακκος 57
Σκοπός (Παλαιός) 145 κ. ἐξ.
Σκουταρέτου 32
σκυλουδηυτέρα 92
Σλαβούας Ἰωάννης Θεοδос. 3, 23, 71, 76, 80
Σλαβίδης Δημ. 6, 7
Σόμνογλου Πρῆμος 28
Σόμνογλου Κυριακός 28
σουπελεντίζω 187
σουρβάκα 156
σουρβακίδ' 156
σουρός 184
Σοφιάλης Ἀναστάσιος 25
Σοφιάλης Γεώργιος 25
Σπάσος 29
Στάθη Κώστα 15
Σταμάτης Ἀναστάσιος 15
Στάντζιος Μιχαήλ 38
Σταύρου Φωτεινή 18
Σταυράκογλους 106, 276
Σταῦρος Γ. 43
Στενιμαχίτης 25, 51
Στενίμαχος 50, 51, 55
Στέριος 51
Στογιάννος 4, 17, 24 25
Στόγιος Γιοβάννης 24
Στόγιος Στόϊκος 25
Στόϊκα 37
Στροσμήρος 87
συμβασιὰ 131
Σφέτκου Τρύφων 20
Σωτηράκης 16
Σωτηρίου 29
Τακιατζήδες 38, 59
Τακιατζής Στόγιος 15
ταρτίζω 204
τασία 131
ταχιατζήδες 82
Ταχτζή: Γιοβάννης 27
Ταχτζής Κόλιος 27
τεπτήλ' 174
Τζάνογλου Ἀποστολάκης 38
τζαρές 186
τζερεμές 52
Τζερχές-Καρλόβου 24
τζιακίρι 25
Τζιβελάκη Ἀγκόπη 20
Τζιπούρη Ἑλένη 13
Τζιταδίνος Νάρκισσος 40
Τζιτζιος Ἰωάννης 6
Τζιφούτογλου 14
Τζολάκης Ἰωάννης 21
Τζόνου Χ' Παῦλος 3, 71, 76, 78
τζορπατζής 4, 5, 16, 50, 69, 82
τζοχατζής 26
Τόλιος 51
Τόντζογλου Γρηγόριος 76
Τόντζος 43
Τοπάζογλου Ἀγγελῆς 26
Τοπάζογλου Σταῦρος 26
τράχωμα 151
Τριανταφύλλου Ἰωάννης 26
Τρουπτζής Χ' Κωνσταντῖνος 14
Τρίφογλου Ἀργύριος 17
τσακάτ' 204
τσαλαπίτσα 31
τσαλγκί 161
Τσαλίκωφ Βούλκος 55
Τσαλίκωφ Στογιάν 55
τσαρπαλάς 176
τσατάλα 176
τσελεμπήδες 69
τσέργα 103
τσόλι 107
Τσουκαλάς Γεώργιος 5
τσούπρο 174
τσοουρούμι 192
Τσωμάκωφ 16
Φιλάρετος (Ἰωάννης) 66
Φίλιππος (διδάσκαλος) 7
Φίλιμπε-ναζίρης 60
Φιλιππούπολις 1 κ.ἐξ.
Φιλόθεος (Καισαρείας) 66, 69
φωκάδες 141
Φώτσου Μελάχρω 18
χαζνέδες 58
χαίρλιδικός 112
χαλκάς 144
χαμζελάρι 29
χάρες 141
Χαριζάνου Ζωίτσα 21
Χάσκιοί 26, 37
Χατζάρι 29, 36, 39.
Χατζή Ἀγγελῆς Γεώργιος 2
Χατζή Ἀναστάσης 35
Χατζή Ἀθανασίου Μιχαήλ 25
Χατζή Γεωργίου 23
Χατζή Γιαννάκις Γεώργιος 18
Χατζή Γιαννάκογλους 71
Χατζή Γιοβανῆς Ἰωάννης 20
Χατζή Γιοβανῆς Κωνστ. 20
Χατζηδημητρίου Ἀθ. 13

Κατσηδημητρίου Γεώργιος 27	Κατσηνίκογλου Σμαράγδα 16*
Κατσηδημητρίου Χ' Παναγιώτης 48	Κατση-Παναγιώτης Δημ. 30
Κατση Λραγκάνου Μελάχρω 11	Κατση-Πασσαλής 52
Κατση Ζάχογλου 'Αθανάσιος 14	Κατση-Παύλου 23
Κατση 'Ηλία Κοσμά 10	Κατση-Πέτκου 'Ιωάννης 27
Κατση 'Ηλία Μελάχρω 11	Κατση-Σκάρλος 71, 78
Κατση Θεοδώρης Νιμόγκας 23	Κατση-Στάθουγλου Γιαγκος 23
Κατση 'Ιορδάνου 4	Κατση-Στάθουγλου Δημήτριος 23
Κατση 'Ιωάννου 23	Κατση Στάθουγλου Θεοφάνης 23
Κατση-Κελαϊδηνός Κύριλλος 55	Κατση-Στοιγιάννου 10, 71
Κατση-Κοσμάς 24	Κατση-Στιότσιος 35, 71
Κατση Κουμτζόγλου 10	Κατσηδημητρίου Κ. 16
Κατση-Κυριάκος Μαυροειδής 15, 16	Κατση-Χρυσάφογλου 15
Κατση Κυριάκος Μελκόν 37, 41, 71, 72, 78	Χριστοδούλου 'Αλ. 39
Κατση Κωνσταντίνος Τρουπτιζής 35	Χρίστου Σπάσος 25
Κατση-Μανώλης (διερμηνεύς) 7	Χρίστου Στοϊκά 25
Κατση-Μάνιου Βασιλείος 22	Χρυσάνθος (Βερροΐας) 66
Κατση Μήτζου Εύγενή 17	Χρυσάνθος (Σωζοπόλεως) 66
Κατση Μίλκογλου Δημ. 26	Χρυσή 30
Κατση-Μίλκογλου Κυριάκος 27	Χρυσοβέργη 'Αννα 38
Κατση-Μίλκογλου Μιχαήλ 27	Χρυσοβέργης Μανουήλ
Κατση Νεδέλτσου Κυριακή 21	χωραφομοίρι 159
Κατσηνίκογλου Νικόλαος 'Ιωάννου 1 10, 35, 53, 55	ψωμάδες 82
	Ψωμάς Συνέσιος 15
	Ψωμάς Κατση Τριαντάφυλλος 15

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

α) Κατὰ συγγραφείς

— «Ο» —

- Μυρτ.* 'Αποστολίδου, 'Η ιερὰ τῆς Φιλιππουπόλεως Μητροπόλις καὶ οἱ κώδικες αὐ-
τῆς 1—86.
- Ν.* Δεληγιάννη, Τὰ ἀναστενάρια στὸ χωριὸ Κωστῆ τῆς περιφερείας Ἀγαθουπόλεως
'Αν. Θράκης 129—136.
- Κουρτίδου Κωστ.*, Τὰ Ἀναστενάρια καὶ ἡ Σκυλουδηυτέρα ἢ Διονυσιακαὶ παραδό-
σεις εἰς τὴν Θράκην 90—95.
'Ἐθιμο ἀρραβόνων ἐπαρχίας Διδυμοτείχου 270.
- Μιχ. Κωνσταντινίδου*, 'Η ιερὰ μονὴ τοῦ ἁγίου Νικολάου τοῦ Αἵμονα (Νέμονος ἢ
Αἴμονος) παρὰ τὴν Μεσημβρίαν 87—89.
- Οἰκονομίδου 'Αποστ.*, Λαογραφικὰ Μαδύτου 112—128.
- Παπαχριστοδοῦλου Πολύδ.*, Οἱ ὀνομασίες στὶς Σαράντα Ἐκκλησιές 142—144.
- Πετροπούλου Δ.*, Τὰ ἀναστενάρια 136—142.
Λαογραφικὰ Σκοποῦ Ἀνατολικῆς Θράκης 145—269.
- Σταμούλη 'Αντ.*, Περιηγήσεις 271—275.
- Σπυριδάκι Γεωρ.*, Ὁ Σταυράκογλος (ἄσμα) σ. 276—278.
- Σταμούλη—Σαράντη 'Ελπ.*, Εὐχές 97—104.
- Χουρμουζιάδη Καλλ.*, Ἐπαρχία Μετρῶν καὶ Ἀθύρων 105—111

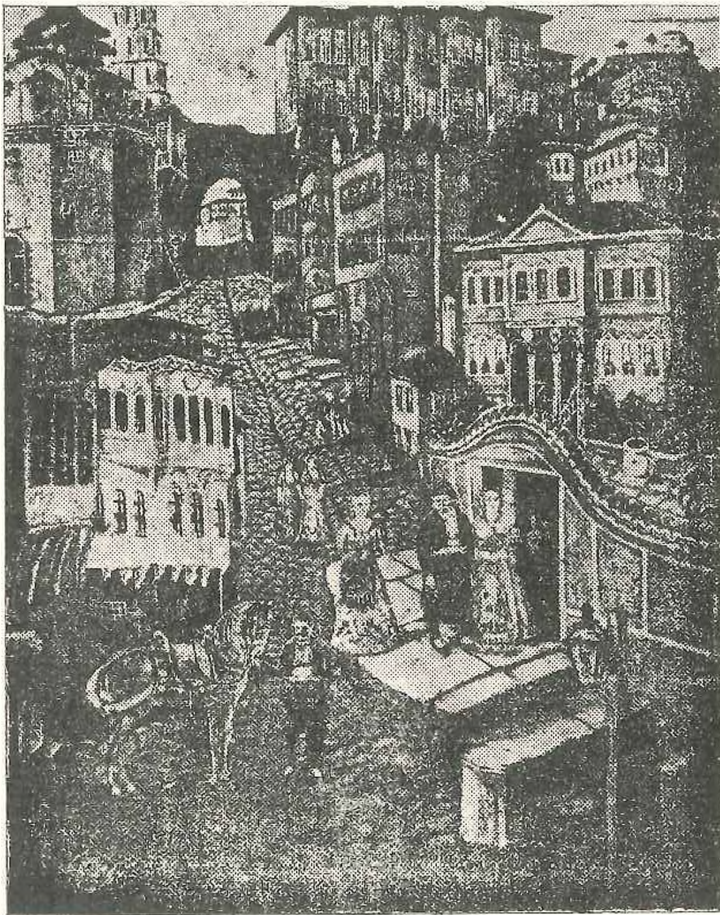
β) Καθ' ὕλην

- 'Αγροτικά ἔθιμα: 159.
- Αἰνίγματα: 220—222.
- 'Αναστενάρια: 90—92 (Κουρτίδης Κ). 129—133 (Δεληγιάννης Β. Ν.). 136—142
(Πετρόπουλος Δ. Α).

- Ἐποικιακά ἔθιμα ; 157—158 (Πετρόπουλος Δ. Α.).
- Ἀσθένειαι καὶ θεραπεία : 164—166.
- Ἄσματα (Μετρῶν καὶ Ἀθύρων) 105—109 (Χουμουζιάδης), (Μαδύτου) 112—128. (Οἰκονομίδης Α.) (Κωστή). 133—136 (Δεληγιάννης)—(Σκοποῦ). 198—217 (Πετρόπουλος Δ. Α.).
- Ἀστεῖα καὶ πειράγματα : 168—171.
- Βαπτιστικά Σκοποῦ 217—218.
- Γάμου ἔθιμα ; 150—155.
- Γλωσσάριο Σκοποῦ : 240—251.
- Γραμματικαὶ παρατηρήσεις εἰς τὸ γλωσσικὸ ἰδίωμα τοῦ Π. Σκοποῦ : 229—239 (Πετρόπουλος Δ. Α.).
- Διδυμοτεῖχον ἔθιμον : 270 (Κουρτίδης Κ.).
- Διονυσιακὰ παραδόσεις : βλ. παραδόσεις.
- Ἐθιμα Σκοποῦ Ἄνατ. Θράκης : 150—170 (Πετρόπουλος Δ. Α.).
- Ἐπώνυμα Σκοπιανῶν : 218.
- Ἐθές : 97—104, 168.
- Θανάτου ἔθιμα : 155—166.
- Καβέδες καὶ Ἀργαστήρια (Μετρῶν καὶ Ἀθύρων) : 109—111 (Χουμουζιάδης).
- Κατάρεις : 168.
- Κλήδονας : 158 (Πετρόπουλος Δ. Α.).
- Κληρονομικὰ ἔθιμα : 159.
- Κοτήματα Σκοποῦ : 192—198.
- Κώδικες Μητροπόλεως Φιλιππουπόλεως : 1—49 (Ἀποστολίδης Μ.).
- Λαογραφικὰ Μαδύτου : 11—128 (Οἰκονομίδης). Σκοποῦ Ἄνατ. Θράκης 145—269 (Πετρόπουλος Δ. Α.).
- Μαδύτου Λαογραφικά : 112—128 (Οἰκονομίδης Δ. Α.).
- Μεσημβρίας μοναί : (Αἴμονος κλπ.) 87—69 (Κωνσταντινίδης Μιχ.).
- Μετρῶν καὶ Ἀθύρων Λαογραφικά : 105—111 (Χουμουζιάδης Καλλ.).
- Μύθοι : 163—164.
- Νοσοκομεῖα Φιλιππουπόλεως : 1—9 (Ἀποστολίδης Μ.).
- Ὀνομασίαι στὶς Σαράντα Ἐκκλησίαις : 142—144 (Παπαχριστοδούλου Πολ.).
- Παραδόσεις Διονυσιακὰ ἐν Θράκη : 90—95 (Κουρτίδης Κ.). Μετρῶν καὶ Ἀθύρων 105 (Χουμουζιάδης). Σκοποῦ Ἄνατ. Θράκης 145—150. 162—163 (Πετρόπουλος Δ. Α.).
- Παραμύθια Σκοποῦ : 171—192 (Πετρόπουλος Δ. Α.).
- Παροιμίαι : 223—299.
- Παράωνυμα Σκοπιανῶν : 218.
- Περιηγήσεις ἐν Θράκη : 271—275 (Σταμούλης Ἄντ.).
- Προλήψεις : 166—168.
- Πρωτοχρονιάτικα ἔθιμα : 156—157.
- Σκυλοδυτέρα 92—95 (Κουρτίδης Κ.).
- Σκοποῦ Ἄνατ. Θράκης Λαογραφικά : 145—269 (Πετρόπουλος Δ. Α.).
- Σχολεῖα Φιλιππουπόλεως 1—9, 75—77 (Ἀποστολίδης Μ.).
- Τόμος Πατριαρχικά 61—66 (Ἀποστολίδης Μ.).
- Τοπωνύμια Π. Σκοποῦ : 219—220 (Πετρόπουλος Δ. Α.).

ΠΟΛΥΔ. ΠΑΠΑΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ

ΤΑ ΠΕΡΑΣΜΕΝΑ ΣΤΗ ΘΡΑΚΗ

ΑΘΗΝΑ

1938 - 39

ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ

ΘΡΑΚΙΚΕΣ ΗΘΟΓΡΑΦΙΕΣ :

Μέρη τέσσαρα. (Α', Β', Γ', Δ') (Έκδοση Σιδέρη)

ΤΟΥΡΚΕΜΕΝΗ : (Έκδοση «Κοραή»)

ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΙΑΤΙΚΑ ΚΑΙ ΠΡΩΤΟΧΡΟΝΙΑΤΙΚΑ ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ
(Έκδοση Δημητράκου)

ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ ΣΤΗ ΘΡΑΚΗ Έκδοση (έκατό αντίτυπα) ΑΡΧΕΙΟΥ
ΘΡΑΚΗΣ

ΠΑΣΚΑΛΙΑ ΣΤΗ ΘΡΑΚΗ Έκδοση (έκατό αντίτυπα) ΑΡΧΕΙΟΥ
ΘΡΑΚΗΣ

“ΠΙΣΤΟ ΚΟΜΜΑΤΙ ΖΩΗΣ, ΧΩΡΙΣ ΚΑΝΕΝΑ ΣΤΟΛΙΣΜΑ ΠΑΡΑΜΥΘΙΟΥ,
ΧΩΡΙΣ ΚΑΝΕΝΑ ΜΥΣΤΗΡΙΟ ΠΟΙΗΤΙΚΟ Ή ΘΑΜΑ ΘΡΥΛΛΟΥ,,

Κ. ΠΑΛΛΑΣ

ΑΝΤΙ ΠΡΟΛΟΓΟΥ

Λαϊκή Τέχνη—'Ηθολογία—'Ελληνική Τέχνη

Δέν είναι πρώτη φορά πού προλογίζω διηγήματα τοῦ Πολύδωρου Παπαχριστοδούλου. Καί τώρα μετὰ τόσα χρόνια, πού μοῦ δίνεται ἡ εὐκαιρία νά δευτερολογήσω, τὸ κάνω μὲ τὴν ἴδια εὐχαρίστηση πού δοκίμασα καί τότε.

Τὰ διηγήματα τοῦ Π. Π. δέν γέρασαν, δέν πάλιωσαν, εἶναι καί θὰ εἶναι πάντα ὅμοια μὲ τὸν ἑαυτό τους. Ἐκεῖνο πού τὰ χαρακτηρίζει εἶναι ὅτι δέν προβάλλουν καμμιά ἀξίωση, καί εἶναι αὐτὸ τόσο ξεκουραστικό. Ὁ Π. Π. μᾶς προσφέρει τὰ διηγήματά του σὰν *πράγματα*, σὰν ἀντικείμενα, καί ὅπως δέν ὑπάρχει λόγος νά κρίνουμε ἢ ν' ἀρνηθοῦμε τὴν ὑπαρξὴ τῶν ἀντικειμένων πού βλέπουμε, παρόμοια δεχόμεστε καί τὴν *πραγματικότητα* πού μᾶς χαρίζει χωρὶς νά τὴ συζητοῦμε. Ἐνα διήγημα τοῦ Π. Π. εἶναι μιὰ ἀλληλουχία φυσικῶν ἀντικειμένων μὲ τὴν ἴδια ἔντονη ζωτικότητα πού παρατηροῦμε σὲ ἄλλα ἐπίπεδα, σὲ ἄλλη τάξη πραγμάτων, ὅταν θαυμάζουμε λ. χ. τὸ ἐσωτερικὸ ἑνὸς λαϊκοῦ σπιτιοῦ, τὴν τοποθέτηση τῶν εἰκόνων πάνω ἀπὸ τὸ κομὸ, τὸ ἀράδιασμα τετιζερῆδων στὸ ράφι τῆς κουζίνας, τὴ θέση τοῦ καναπέ κατὰ μεσίς τοῦ τοίχου, τὴν πολυθρόνα κοντὰ στὸ τζάκι, τὴ γλάστρα στὴν ταράτσα, τὸ κιούπι στὴν αὐλὴ καί τὴν κανάτα στὸ παράθυρο. Τέτοια πράγματα εἶναι φυσικά καί ἀναντίρρητα. Ἡ καθημερινὴ ζωὴ, ἡ ἀνθρωπινὴ ἔξις, τὸ ἀτομικὸ ἔμφυτο γοῦστο, τὰ κατὰ τόπους ἔθιμα, κάποιος βαθύτερα ὑποσυνειδήτος λόγος, ἡ ἀναπότρεπτη ἀνάγκη καί ἡ τυχαιότης ἀκόμη, τέλος ἕνας πατροπαράδοτος πολιτισμὸς τὰ ὀρίζουν κατὰ τρόπο ἀνέκκλητο. Μὲ τὰ ταπεινὰ αὐτὰ στοιχεῖα τόπου, χρόνου, θέσεως, ἀναλογίας, πληρώνεται μὲ τὸ πιὸ φυσικὸ μέσον, ὁ νόμος μιᾶς ὀρισμένης ἁρμονίας. Ἡ ἔλιξις καί ἀπώθησις τῶν στοιχείων, ὁ πρέπων χαρακτηρισμὸς ἐκάστου, ἡ οἰκονομία πού διέπει τὰ πάντα, ἡ ἐκδηλῆ κατευθυντήριος γραμμὴ, ἡ ἐνιαία ἐντύ-

πωση πού δημιουργεῖται ἀπὸ τὸ σύνολον, ἡ φωτοσκίαση τέλος τῶν μερῶν ἀποτελοῦν τὴν συνισταμένη μιᾶς ζωντανῆς ἀρμονίας, πού εἶναι τὸ μυστήριον καὶ ἡ ποίηση τῆς ζωῆς. Αὐτὴ ἡ πολυσύνθετη καὶ πολύπλοκη αἴσθησις ἐπηρεάζει τὸ δημιουργὸν—συγγραφέα ἢ τεχνίτη — ὅσο περισσότερο εἶναι συνυφασμένη ἡ ζωὴ του μὲ τὰ πράγματα τοῦτα ἀπὸ τὴν πιὸ εὐαίσθητη παιδικὴ ἡλικία. Νομίζεις πὼς τὸ χῶμα, ὁ ἀέρας, ἡ μυρουδιά τῆς βροχῆς, ἡ διαρρύθμιση τοῦ σπιτιοῦ, ἡ κυριακάτικη λιακάδα, οἱ σκοτεινὲς μέρες τοῦ σχολείου, ἡ ἐντύπωση ἀπὸ τοὺς «μεγάλους», ὁ πόθος τοῦ παιχνιδιοῦ, οἱ πικρές τιμωρίες τῶν παιδιάτικων χρόνων, ἀπαρτίζουν τὶς ἀπαραίτητες προϋποθέσεις, πού συνειδητὰ ἢ ὄχι ἐπιβάλλουν στὸν ὄριμον καλλιτέχνη ὠρισμένες τάσεις, ὠρισμένες συνήθειες, ὠρισμένη τέλος τεχνοτροπία — ἐκεῖνο πού ὀνομάζω ὠρισμένες ἀναλογίες — πού τοῦ εἶναι προσωπικὲς, καὶ πού ἀπαρτίζουν τὸ ξεχωριστὸ «ῥυθμὸς» του καὶ τὸ διακριτικὸ του σημεῖον. Τὸ σημεῖον αὐτὸ εἶναι ἐκεῖνο πού μιᾶς κάνει ν' ἀναγνωρίζουμε, πρὶν ἀκόμη δοῦμε τὴν ὑπογραφήν, ἕνα ἔργον ζωγραφικῆς, ἕνα διήγημα, ἕνα μουσικὸν μοτίβον, ἔστω καὶ ἂν πρόκειται γιὰ τεμαχισμένα, παλαιωμένα καὶ, ἀπὸ τὴν πάροδο τοῦ χρόνου, σχεδὸν ἀγνώριστα ἔργα. Καὶ ἂν εὐρύνουμε ἀκόμη τὴν ἔννοια αὐτὴ βλέπουμε τὸ πνεῦμα μιᾶς ὀλόκληρης ἐποχῆς καὶ ὄχι πλέον ἑνὸς ἀτόμου, νὰ καθρεφτίζεται στὰ ἔργα τέχνης πού μιᾶς ἀφίσει. Ἔτσι λέμε: Αὐτὸ ἀνήκει στὸν δέκατον ὄγδοον αἰῶνα, αὐτὸ στὴν κλασσικὴν ἐποχὴν, αὐτὸ στὴν ῥωμαντικὴν, καὶ εἶναι ἀδύνατον ν' ἀνήκει σ' ἄλλη.

Εἶναι σὰν ἡ ἴδια ἡ αἴσθησις νὰ ὑφάθηκε μέσ' τὶς κλωσίδες τοῦ κεντήματος, σὰν δύναμη, τὶς οἶδε ποιᾶς μυστηριώδους ἀλχημείας, νὰ πότισε ἡ ἴδια ἡ ζωὴ τὸ χῶμα ἀπ' ὅπου βλάστησε καὶ ἀνθῆσε τὸ ρόδι τῆς ποιήσεως, σὰν ἕνα μέρος τῆς ψυχῆς νὰ κρύφτηκε μέσα στὶς πτυχὲς τοῦ ἀγάλματος καὶ νὰ τοῦ δίνει τὶς πολυτίμες καμπύλες, πού ἀποτελοῦν τὸ εἰδικὸ βᾶρος του. Ἔτσι ξεχωρίζουν τὰ πραγματικὰ ἔργα ἀπὸ τὰ ψεύτικα.

Ἡ δόνησις, ὁ παλμὸς, ὁ ἀνεπηρέαστος ἐσωτερικὸς ρυθμὸς, τὰ φέρουν κατ' εὐθειαν εἰς αἴσιον τέλος. Τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι ἡ ποιότης τοῦ ἔργου, τὸ μόνον στοιχεῖον πού δὲ μπορεῖ νὰ γελάσει ἐκείνους πού τὸ ἀναγνωρίζουν. Ἐκεῖνοι βλέπουν τὴν ποιότητα

ἔστω καὶ ἂν εἶναι θαμένη κάτω ἀπὸ σκύβαλα παροδικῶν ἐλαττωμάτων καὶ ἀναγνωρίζουν τὴν *αὐθεντικότητα* ὅπου κι' ἂν βρῆσκειται. Καὶ ὅπως εἶπα προηγουμένως, ὑπάρχει ἡ ἴδια αὐθεντικότης σ' ἓνα δημοτικὸ τραγοῦδι, στὴν ἀρχιτεκτονικὴ μιᾶς ξύλινης μπαράγκας, στὴ μελωδία μιᾶς κραυγῆς, στὸ ρυθμὸ μιᾶς φυσικῆς κινήσεως ὅπως καὶ στὴ διακόσμηση τοῦ Παρθενῶνος, στοὺς ἤχους μιᾶς σονάτας ἢ στοὺς σοφοὺς βηματισμοὺς ἐνὸς μπαλέτου. Ζήτημα ὕψους καὶ διαβαθμίσεως, ἀλλ' ὄχι ποιότητος. Ἐντιθέτως, σὲ πλεῖστα ἔργα — καὶ ξαίρω ποιά ἔχω στὸ νοῦ μου — παρ' ὅλη τὴ φαινομενικὴ τους ἀριότητα, παρ' ὅλη τὴν ὑψηλὴ θέσιν ποὺ διεκδικοῦν στὸν πίνακα τῶν ἀξιῶν, φαίνεται καθαρὰ ἡ ἔλλειψη τοῦ πρωτίστου αὐτοῦ ὄρου πάσης τέχνης. Σ' αὐτοῦ τοῦ εἴδους τὰ ἔργα ἄλλο δὲν ὑπάρχει ἀπὸ τὶς ἀπεριόριστες ἀξιώσεις τους, ποὺ θὰ μείνουν γιὰ πάντα ἀνεκπλήρωτες.

Καὶ ἡ αὐθεντικότης αὐτὴ πῶς ἀποκτᾶται; — Δὲν ἀποκτᾶται. Προϋπάρχει. Κάποτε ἀργεῖ νὰ ἐκδηλωθῆ καὶ νὰ ξεχωρίσει τὸν δρόμο της. Κάποτε πάλι τὸν βρῆσκει μὲ τὸ πρῶτο. "Ἄλλοτε ἐξελίσσεται ὡς τὴν ἰδιοφυΐα. "Ἄλλοτε περιορίζεται στὴν εἰδικότητά της. Εἶναι πάντοτε ἰσχυρὰ καθωρισμένη ἀπὸ τὴν ἰδιοσυγκρασίαν καὶ τὴ φύσιν τοῦ καλλιτέχνου. Ἐκδηλώνεται πότε βαθμηδὸν καὶ ὑπομονητικὰ, βῆμα πρὸς βῆμα, πότε ὀρμητικὰ καὶ πληθωρικὰ, ὅπως εἶναι ἡ περίπτωσις τοῦ Π. Παπαχριστοδούλου. Τότε δὲν φοβᾶται τὶς ἐπαναλήψεις οὔτε τὰ λάθη στὶς λεπτομέρειες. Ἡ ὀρμὴ της σκοντάφτει ἴσως στὰ ἐμπόδια, ἀλλὰ ξεχειλᾷ καὶ βρῆσκει ἄλλοῦ ἀναπληρώσεις. Ἡ ἀλήθεια τοῦ συναισθήματος, ὅταν μάλιστα ἀναπηδᾷ μὲ τόση θέρμη, δὲν ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ συμβουλὰς καὶ κανόνες. Βρῆσκει μέσα της τὴ δικαίωσιν τῶν πράξεών της, καί, ἐπειδὴ οἱ πράξεις αὐτὲς εἶναι δίκαιες καὶ νόμιμες, γίνονται ἐκ τῶν ὑστέρων καὶ «κανονικὲς». Μὲ τὸν ἴδιον τρόπο λέμε λ. χ. ὅτι ἡ λαϊκὴ τέχνη ξαναβρῆσκει τοὺς χαμένους νόμους τῆς ἀρχαιότητος. Τοὺς ξαναβρῆσκει δηλαδὴ διὰ τοῦ αἰσθήματος καὶ τοῦ ἐνστικτοῦ, ὅπως τοὺς εἶχεν ἀνακαλύψει καὶ κείνη. Τοὺς ξαναβρῆσκει καὶ διὰ τῆς ταπεινῆς ὑπακοῆς σὲ τεχνικὰς ἀπλῆς, ἀλλὰ καὶ ὀρθῆς ποὺ ἔχει διαφυλάξει. Εἶναι οὐσιῶδες ὁ τεχνίτης νὰ βρῆσκειται σὲ φυσικὴ καὶ στενὴ ἐπαφὴ μὲ τὰ ὑλικά

του μέσα, καὶ νὰ ἔχει μὲ τὰ πράγματα σχέσεις πρωτόγονες. Ἡ τεχνολογία του γίνεται διαφυγῆς καὶ χωρὶς ὑστεροβουλία. Βαδίζει κατ' εὐθείαν πρὸς τὸν σκοπὸ του καὶ ἀγνοεῖ τοὺς ἐλιγμούς. Κρατεῖ στὴν ἐκτέλεση μιὰ πειθαρχία ἀξιοθαύμαστη. Καὶ συνήθως χαλάει ὅ,τι ἔκανε, ἂν προσπαθῆσει νὰ ὑποτάξει τὴν ἐργασία του σὲ τεχνικὲς ξένες πρὸς τὴν ἰδιοσυγκρασία του καὶ τὶς γνώσεις του.

Τοῦτα ὅλα εἶναι γνωρίσματα τῆς ἀληθινῆς λαϊκῆς τέχνης καὶ συγχρόνως τοῦ Π. Π., ὁ ὁποῖος χωρὶς νὰ κάνει λαϊκὴ τέχνη καὶ χωρὶς νὰ τὸ ἐπιζητεῖ—ἴσως μάλιστα χωρὶς νὰ τὸ ξαίρει—ἀντλεῖ ἀπὸ τὴν ἀστείρευτη τούτη πηγὴ κάθε γνήσιας τέχνης τὶς κύριες ἀρετὲς του: Τὴν κατ' εὐθείαν ἐντύπωση καὶ ἀπόδοση, τὴ δύναμη καὶ τὴ δροσιά. Καὶ εἶναι ἀκριβῶς ὅ,τι πρέπει ν' ἀγνοεῖ ὁ καλλιτέχνης, τὴν ἀρχὴ τῆς ἐμπνεύσεώς του, γιατί τότε μόνο γίνεται γόνιμη. Μήπως δὲν γνωρίζουμε ζωγράφους ποὺ προσπαθοῦν ἐν γνώσει τους νὰ μιμηθοῦν τὶς πρωτόγονες τέχνες, καὶ ποιητὰς ποὺ θέλουν νὰ μοιάζουν τὰ ποιήματά τους μὲ τὰ δημοτικὰ τραγούδια, καὶ ὑπερρεαλιστὰς ἀκόμη ποὺ κατὰ παραγγελίαν κάνουν ὑπερρεαλισμόν;

Ἡ *ἠθογραφία* ἔχει κατ' ἀνάγκην σχέση μὲ τὴ λαϊκὴ τέχνη, ποὺ κι' αὐτὴ πηγάζει ἀπὸ τὴ λαϊκὴ συνείδηση. Καί, νομίζω, δὲν μπορεῖ νὰ γίνῃ γνησιώτερη ἠθογραφία ἀπὸ κείνη ποὺ γεννιέται αὐθόρμητα στὸ νοῦ ἐνὸς προικισμένου ἀτόμου ἀπὸ τὶς ἄπειρες προσωπικὲς του ἀναμνήσεις. Γιατὶ τότε, τὸ ἀπλὸ καὶ ξερὸ γεγονός παίρνει συγκίνηση καὶ ζωὴ ἀπὸ τὴ ἴδια συγκίνηση καὶ τὴ ζωὴ ἐκείνου ποὺ τὸ ἀφηγεῖται καὶ ποὺ τὸ ἔζησε. Χρειάζεται λοιπὸν πρῶτα πρῶτα αἴσθημα καὶ ἀγάπη ἢ ἠθογραφία, γιὰ νὰ φθάσει στὴν τέλεια αὐτὴ μορφή ὅπου τὴν ἔφερε ἓνας Παπαδιαμάντης καὶ τώρα ἓνας Παπαχριστοδούλου στὰ διηγήματά του.

Χωρὶς τὰ διηγήματα αὐτά, τὰ ἔθιμα τοῦ τόπου του, τὰ λόγια καὶ τὰ φερσίματα τῶν συμπατριωτῶν του, θὰ ἔμεναν γιὰ πάντα θαμμένα ὄχι τόσο κάτω ἀπὸ τὴ δυστυχία καὶ τὰ ἐρείπια τῆς Θράκης, ὅσο κάτω ἀπὸ τὴ λησμονιὰ καὶ τὴν ἀδιαφορία τῶν ἰδίων τῶν ἑαυτῶν μας.

Καὶ ὅμως μᾶς εἴταν ἀπαραίτητα νὰ τὰ ξαίρουμε, γιατί αὐτὰ ἀπαρτίζουν ἓνα ἀπειροστὸ μέρος τῆς *Ἑλληνικῆς Παραδόσεως*,

ποῦ ἀπ' αὐτὴν καὶ μόνον θὰ διαμορφωθῆ ἴσως κάποτε ἡ νέα «ἐλληνική» τέχνη, ὁ νέος «ἐλληνικὸς» πολιτισμὸς, ποῦ ἄλλοι τὸν περιμένουν ἀπὸ μιᾶ ἄψυχη καὶ ἀντιπνευματικῆ μίμηση, ὅπως ὁ ἀκαδημαϊσμός, ποῦ ἐνσαρκώνει ἀκριβῶς τὴν κατ' ἐξοχὴν ἀντιελληνικὴ ἀντίληψη τῆς ζωῆς καὶ ἐπομένως τῆς τέχνης.

Μὲ τίς ἠθογραφίαις του, καθὼς καὶ μὲ τὴν πολύτιμη ἐργασία του στὸ «Ἄρχεῖο τοῦ Θρακικοῦ λαογραφικοῦ καὶ γλωσσικοῦ θησαυροῦ» ὁ Π. Παπαχριστοδούλου προσφέρει λοιπὸν μιᾶ πραγματικὴ ἐθνικὴ ὑπηρεσία. Τὸ ἔργο του ἀπευθύνεται εἰς τὸ μέλλον ὅσο καὶ εἰς τὸ παρόν.

Ν. ΧΑΤΖΗ-ΚΥΡΙΑΚΟΣ ΓΚΙΚΑΣ

ΔΥΟ ΛΟΓΙΑ

Ἡ θλιβερὴ ἀγαπημένη μας πατρίδα ἡ Θράκη δὲν ὑπάρχει γιὰ μᾶς. Ἐνα κομμάτι της μόνο κρατοῦμε ἀπὸ τὶς σπαραγμένες σάρκες της. Ἐκκληρισμένοι ἀπὸ τὴ γῆ τῶν πατέρων μας, μακρὰ πολὺ μακρὰ, ποὺ τὴν ἀπόσταση μακραίνει ἀκόμα πιὸ πολὺ ἢ βία, νοσταλγοῦμε ἑμεῖς οἱ Θρακιῶτες ὅλοι ὁ καθένας τὸν λατρεμένο τόπο του : τὸ χωριό του τὸ γραφικό, τὸ σπίτι του μὲ τὴν ξεχωριστὴ ἀρχιτεκτονικὴ του, τὴ γῆ του τὴν «ἐριβόλακα», τὸ σχολειό του, τὸ περήφανο χτίριο, τὴν ἐκκλησιὰ μὲ τᾶψηλὸ καμπαναριό, τὴν πλατεῖα τοῦ χωριοῦ, τὸ ποτάμι τὸ ἀκούραστο, τὸ βουνὸ τᾶπάτητο, τὸ δάσος τὸ πρόσχαρο.... Τί θλιβερὴ λαχτάρα, τί πληγὴ ἀγιάτρευτη !

Οἱ γριές, οἱ γέροι πεθαίνουν μὲ τὸν καῦμό, πὼς δὲ θὰ ξαναντικρύσουν, νὰ καμαρώσουν τὴν ὠραία καὶ πλούσια γῆ τους, οἱ μεστωμένοι πρόσφυγοι ζοῦν ἀκόμα μὲ τὸνειρο τῆς ἐπιστροφῆς, καὶ τὰ παιδιὰ ποὺ τὴν γνώρισαν νήπια καὶ μωρά, ἀκοῦν ἀπὸ τῆς γιαγιάς τὸ στόμα ἢ τῆς μάννας τὸ πικραμέν' ἀχειλί νὰ τὴ ζωγραφίζει πλούσια καὶ νοσταλγικιά, ποὺ τὴν στολίζουν οἱ ἀπέραντοι κάμποι, τὴν αὐλακώνουν τὰ ἱστορικά της ποτάμια, μὲ τὸ δυνατὸ τους ρέμα, καὶ τὴν ζώνουν βουνὰ ἀπάτητα καὶ μυθευμένα, πᾶκόμα τὰ περιτρέχουν Διόνυσοι καὶ Σάτυροι καὶ Βάκχοι—οἱ ἀναστενάρηδες.

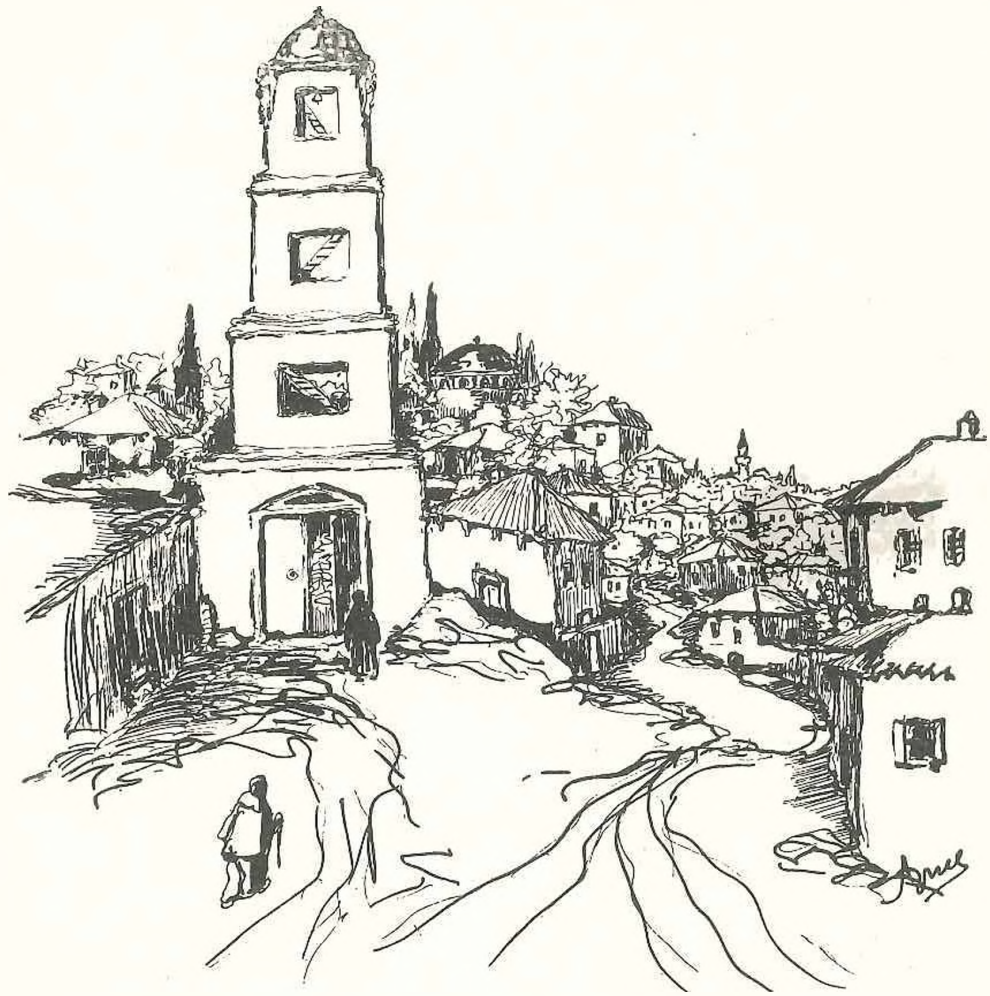
Ἡ νοσταλγία γιὰ τοὺς μεγάλους γίνεται πληγὴ καὶ πάθος καὶ τὸ πάθος φουντώνει καὶ μεγαλώνει, ὅταν στὴ θύμησιν ὀρθώνονται οἱ παιδικὲς ἀνάμνησες κατεβατὸ—κατεβατὸ καὶ ξεπηδοῦν στὴ μνήμη τὰ ἐπεισόδια τῆς ζωῆς τῶν παιδικῶν χρόνων.

Ἔτσι καὶ γὰρ πονεμένος νοσταλγὸς τῆς Θράκης, ὅπου γεννήθηκα καὶ τράνεψα κῆγίνα ἀγοράκι, ὡς ποὺ ξηνητεύτηκα γιὰ νὰ μὴ τὴν ξαναδῶ καὶ μὲ τὸ θᾶμα ἀκόμα τοῦ λυτρωμοῦ της — ποὺ εἶταν ὄνειρο κῆσβυσε καὶ πάει τόσο γρήγορο—, ὑποφέρω στὴ θύμησίν της. Φουντώνει μέσα στὴν ψυχὴ μου ἡ λαχτάρα γιὰ τὸ χαμό της. Ἀνάβει μέσα μου ὁ πόνος τοῦ γυρισμοῦ καὶ τότε πάει ὁ νοῦς μου στὰ παιδικὰ μου χρόνια μὲ τὰ ἐπεισόδιά τους, τὶς χαρὲς

τους, τις ἐλπίδες, τις ἀφροντισιές τους καὶ ξεσκάνει ἢ λαχτᾶρα. Ἔτσι ἔγραψα καὶ γράφω τὰ διηγήματά μου : *Τὰ περασμένα στὴ Θράκη*, ποὺ εἶναι σελιδοῦλες ἀπὸ τὴν παιδική μου ζωὴ, τὴ ζωὴ ὅλων τῶν παιδιῶν, ποὺ ὅμοια αἰσθάνονται, ζοῦν καὶ κινοῦνται στὰ παιδικά τους χρόνια.

Ἡ Θράκη μέσα σαυτὰ ζωγραφίζεται ἀληθινὴ καὶ πρόσχαρη, δίχως στολίδια ψεύτικα καὶ φαντασίες. Περνᾷ ἀπαλὴ καὶ ὠραία, γοητευτικὰ καὶ ἀλησμόνητη. Καὶ ὅπως μὲ συγκινοῦν τὰ ἐπεισόδια τῆς ζωῆς μου, τόσο ποὺ δάκρυα πηγάζουν στὰ μάτια, ἔτσι — δὲν εἶναι βολετὸ ἀλλιώτικα — θὰ συγκινήσουν κείνους ποὺ θάνοιξουν τις σελίδες τοῦ τόμου αὐτοῦ καὶ θὰ διαβάσουν ὅποιοδῆποτε ἀπὸ τὰ διηγήματα : «*Πῶς πρωτοπῆγα στὸ δάσκαλο*», «*Πῶς πρωταπόχτησα ρολόγι*», «*Πῶς δὲν ἔγινα δεσπότης*» κλπ.

Τὸ ἔργο μου — ἡ μανία αὐτὴ γιὰ τὴ Θράκη πάντα — δὲ θὰ χαθῆ εὐκόλα. Πολὺν καιρὸ νοσταλγικὸ θὰ διαβάζεται. Κι ὅσο περνᾷ ὁ χρόνος τόσο θὰ γίνεται ποθητότερο. Μέσα στὰ βιβλία μου αὐτά, ποὺ λέγονται : *Θρακικὲς Ἠθιογραφίες, Χριστούγεννα ἢ Πασχαλιὰ στὴ Θράκη, Τὰ περασμένα στὴ Θράκη*, θὰ καθρεφτίζεται ἡ ζηλευτὴ αὐτὴ χώρα, ποὺ τὴν φθόνησε ἡ μοῖρα καὶ καταλύθηκε μαζί της ἕνας κόσμος μὲ τὴ γλῶσσα του, μὲ τὴ λαογραφία του, μὲ τοὺς ἀνθρώπους του καὶ τις χίλιες ἐκδηλώσεις τῆς ζωῆς του, ἕνας πολιτισμὸς, ὅπως καὶ μέσα στὸ *Ἀρχεῖο τοῦ Θρακικοῦ λαογραφικοῦ καὶ γλωσσικοῦ θησαυροῦ* θὰ βρῆσκειται ἡ ψυχὴ τῆς ἀναλυμένη διάπλατα μέσα στὰ τραγούδια τῆς, τις συνήθειές τῆς, τὰ παραμῦθια τῆς καὶ κάθε λογῆς λαογραφικὰ κείμενά τῆς, ποὺ ποτὲ δὲν κουράστηκα νὰ τὰ μαζεύω καὶ νὰ τὰ ἐκδίδω ἀδιάκοπα σὲ τόμους ζητιανεύοντας τὸν ὀβολὸ τῶν ὀλίγων.

Οἱ Ἄγισανταμόρτυρες

ΟΤΑΝ ΠΡΩΤΑΠΗΓΑ ΣΤΟ ΔΑΣΚΑΛΟ

‘Ο Παπούς ό Παντελέων εΐταν ό πρώτος μου δάσκαλος. “Ένας ψηλός και λιγνός άνθρωπος, πού με την ηλικία του, τ’άσπρα του γένια, την καμπούρα του, πού σηκώθηκε στη ράχη του από τὰ βάσανα και τή δασκαλική, έδειχνε παραπάνω απ’ό,τι εΐταν στα χρόνια.

Τό σόγι του όλο δασκάλοι. ‘Ο μοναχογιός του δάσκαλος μοναδικός, πού σπούδασε και στην ‘Αθήνα. Οι κόρες του δασκάλες με τη σειρά. Ποιός ξαίρει, μπορεί ακόμα και τώρα να διδάσκουνε κάπου τὰ γράμματα, πού ξαίρουνε.

Μιά απ’ αυτές, ή καλή Μάρθα, μαυροφόρα, όπως τήνε θυμάμαι, εΐταν ή πρώτη πού δίδαξε τὰ νήπια στο νηπιαγωγείο μας—μιά σάλα μεγάλη, πού στο βάθος εΐχε ένα άμφιθέατρο με ξυλένια σκαλοπάτια—όπου τὰ μέτρητα νήπια μαζεύονταν να μάθουν «τὰ πράσινα φύλλα, τὰ κόκκινα μήλα». ‘Η καλωσύνη της μεγάλης. ‘Αγαπούσε τὰ παιδιὰ και ή τιμωρία, πού πρόχειρα μας έβαζε, εΐταν να μας αλλάζει θέση στην κάθε άταξία. “Έτσι και μένα, όταν κάποτε τιμωρήθηκα, με πήρε από τó χεράκι και μ’ άπίθωσε ανάμεσα σε δυό κορίτσια. Ναι, ανάμεσα σε δυό κορίτσια ! Τήν τιμωρία μου αυτή δέ μόρεσα να τή χωνέψω κι’ έκλαιγα όλο τó διάστημα, πού με κρατούσε στη θέση αυτή. Τόσο πολύ ντροπιάστηκα, να με καθίσει ανάμεσα σε δυό... κορίτσια μεγάλα !

‘Απ’ αυτή τή δασκαλική φαμίλια πέρασαν γενιές όλες, να μάθουν γράμματα. ‘Ο Παντελέων — ό Παπούς ό Παντελέων — με τή φαμελιά του—όλο αυτό τó δασκαλικό σόγι—καθότανε στο σχολειό μέσα. Τό σχολειό εΐταν ένα άπέραντο σαλόνι μακρύ ως εκατό πόδια, χωρισμένο σε τρία μέρη με ψηλές τάβλες ως τó ταβάνι κι’ ένωμένο πάλι τó καθένα με μιά πόρτα μεγάλη. Σ’ αυτό τó μεγάλο σχολειό μπροστά ύψωνότανε ένα σπίτι ώραϊο, πού εΐταν και ή είσοδο του σχολειού, με μιά μεγαλόπρεπη σκάλα. Δωμάτια από δώ, δωμάτια από κεϊ.

Κεϊ μέσα έμενε, από τὰ χρόνια, πού ήρθε από τή Μυτιλήνη, από τó Πλομάρι, ό δάσκαλος, ό Παπούς ό Παντελέων.

*
* *

Δέν τόν θυμοῦμαι πολύ καλά, θυμοῦμαι τόν ήσκιο του.
“Όταν εΐπαν στο σπίτι πια να με πάν από τó νηπιαγωγείο στο

μεγάλο αυτό σχολειό, πού πήγαιναν και τ'άλλα μου αδέρφια, δοκίμασα μιὰ περηφάνεια, μιὰ ξεχωριστή χαρά.

—Θά πάγω κι' ἐγὼ στοῦ μεγάλο σχολειό! ἔλεγα περήφανα.

Καί γιά νά πρωτοπάγω, ἔπρεπε νά γνωριστῶ μέ τή φαμίλια τοῦ παποῦ Παντελέοντα, πού εἶχε γνωριμίες καί φιλίες, μέ τόν πατέρα μου—παπᾶ τῆς ἐνορίας—καί τή μητέρα μου τήν παπαδιά, καί πηγαινοερχότανε καί ἡ δ α σ κ ᾶ λ ι σ σ α — ἔτσι λέγαν τίς κυρίες τῶν δασκάλων τότε—στοῦ σπίτι μας καί κάθε τόσο τοὺς πήγαιναν τ' αδέρφια μου καί τὰ δῶρα: σταφύλια, φρούτα, λειτουργιές — γιατί ὁ πατέρας μου σάν παπᾶς μάζευε πρόσφορα — μουστολαμπάδες, πελτέδες, πετμέζια, κομπόστες, χουσάφια, ὅπως τίς ἔλεγαν, ρετσέλια, καρύδια καί μύγδαλα καί τόσ'άλλα πράματα, ἀπὸ τίς σοδιές μας.

Τί ἐποχὴ μακάρια, πού κάθε σπίτι γιόμιζε μέ τοῦ Θεοῦ τὰ καλὰ τὰ κελάρια του!

Καί λοιπὸν τοίμασε ἡ μητέρα μου «πελτέ», τὴ μουσταλευριά, ἀπὸ τὸ μούστο, πού μοσχομύριζε, κι' ἔψησε — ἐποχὴ τρύγου μαθές—πελτέ. Ἐκοψε τὸ μούστο μέ θειάφι καί πέτρα—ἀσβεστόπετρα, καί τὸν ἔκανε ξανθὸ σάν κεκριμπάρι. Τὸν ἔβρασε πολὺ πολὺ, καί ἀνακατεύοντας μέσα «νισεστέ», πού μόνη τῆς τὸν τοίμασε τὸν Αὐγουστο μήνα μέ τὸν καυτερό ἥλιο, μουσκεύοντας ὀλόκληρα δεκάμερα μέσα σὲ ἀγγεῖο μεγάλο—σὲ μιὰ ταγάρα—στάρι καί τρίβοντάς το νά βγάλει τὴν ψυχιά του καί κατόπι, λιάζοντάς τον, πού νά γίνει σάν κόλλα γιὰ κολλάρισμα.

Σάν ἔβρασε ὁ πελτές κι' ἔγινε ἄσπρος, τὸν κένωσε σὲ πιατέλες. Τὴν πιὸ μεγάλη πιατέλα τὴ στόλισε μέ μύγδαλα καθαρισμένα, ἄσπρα ἄσπρα, μέ καρύδι σπασμένο στοῦ χαβάνι καί κανέλα.

Αὐτὸ εἶταν τὸ μοναδικὸ καί ξακουστὸ γλύκισμα τοῦ τρύγου, πού οἱ καλὲς νοικοκυρὲς τὸ συνήθιζαν ὅλο τὸ χειμῶνα, φυλάγοντας πάντα μέσα σ' ἓνα πιθάρι μούστο θειαφισμένο.

Καί σάν στολίστηκε ἡ πιατέλα μέ τὰ μύγδαλα μ' ἓνα λουλούδι—ἓνα ἄγνωστο εἶδος λουλουδιοῦ—τ'άλλο πρῶτὴ ἡ μητέρα μου, παίρνοντας καί τὴ ρόκα τῆς—γιατί τότε καί στοῦ γειτόνιο πηγαίνοντας δούλευαν οἱ νοικοκυρὲς καί δὲν χασομεροῦσαν,—καί δίνοντας τὴν πιατέλα στὴν παρακώρη μας, μέσα σ' ἓνα πεσκίρι — μιὰν ἄσπρη ψηφωτὴ πετσέτα φαμένη μαστορικὰ ἀπὸ τὸ χέρι τῆς, — ξεκίνησε μαζί μου γιὰ τὸ σχολειό.

Κατεβήκαμε τὸν κατήφορο τοῦ δρόμου καί φτάσαμε στὴν πλατεῖα, πού ὑψωνόντανε τὰ καφενεῖα. Κατηφορήσαμε ἀκόμα παρακάτω καί προσπερνώντας τὸ μεγάλο φοῦρνο, ξανοίξαμε τίς μεγάλες πόρτες τοῦ σχολείου, ὅπου τὰ παιδιὰ ἀμέτρητα βουΐζανε παίζοντας

μέσα στη σύδεντρη αύλη. Μιά αύλη γιομάτη δέντρα, γιομάτη λουλούδια και σέλιβα, που τάχαν φυτεμένα γύρω στα καρίκια και τα παρτέρια. Μιά αύλη ήσκιερή και δροσερή.

“Όλο κείνο το πλήθος των παιδιών μας αντίκρουσε με περιέργεια και χαρά. Έβλεπαν μιιά μητέρα να πρωτοφέρνει το αγοράκι της στο σχολειό. Κι’ άνοιξαν δρόμο να περάσωμε. Άπο ντροπή, που τόσα παιδιά με πλημμύρισαν με τις ματιές τους, ζαλίστηκα. Κατέβασα τὰ μάτια μου και κρεμάστηκα στο χέρι της μητέρας μου, που μ’έφερνε σαν παράλυτο. Δεν είδα τίποτε, μόνο, σήκωσα το κεφάλι μου, όταν ανέβαινα τὰ σκαλιά και άκουσα τή «δασκάλισσα» —τή γυναίκα του παπού Παντελέοντα, να φωνάζει στην μητέρα μου χαρούμενα: — Καλώς τη την κόνα παπαδιά, πώς είταν δά αυτό, πώς είταν δά αυτό! “Ίδρωσα μονομιās άπο ντροπή. Η καρδιά μου χτυπούσε δυνατά. Πώς θά παρουσιαζόμουνα μπροστά στο δάσκαλο ;

Μπαίνοντας πια στο δωμάτιο :—Σās φέρνω κι’ αυτόννα, είπε ή μητέρα μου κι’ άπίθωσε στο τραπέζι την πιατέλα, παίρνοντάς την από τὰ χέρια της παρακόρης της, και τή ρόκα της με την τουλούπα τυλιγμένη μέσα σ’ ένα άσπρο τουλπάνι.

—Νά, σās τον έφερα να γραφτεί με τὰ μεγάλα παιδιά.

“Όλοι τότε με χάϊδεψαν, καμάρωσαν τὰ ξανθὰ σὰ στάχια κατσαρά μαλλιά μου, με παίνεσαν πώς είμαι πια μεγάλο παιδι και πώς θά μάθω γράμματα, να γίνω δεσπότης στη Πόλη! Έγώ πάντα έβλεπα κάτω, κι από ντροπή δε μπόρεσα ναπολάψω ούτε τὰ χάϊδια, ούτε και τούς έπαινους.

“Έτσι σε κάμπόσο, σὰ χτύπησε το μεγάλο κουδούνι, με πήρε ο παπούς ο Παντελέων από το χέρι και χαϊδεύοντας το κεφάλι μου μ’ έσυρε προς τή σκάλα.— «Πάμε τώρα να δεις τὰ παιδιά, που θά διαβάσουν».

Έγώ τότε κοντοστάθηκα, έβγαλα μιιά τσιριά και λύθηκα σ’ ένα κλάμα. Θα έχανα τή λευτεριά μου, μακριά από τή μητέρα μου.

- Θέλω και τή μητέρα μ’ ξανατσιρίξα κι άρχισα να κλαίω δυνατά

—Να πάρουμ’ και τή μητέρα σ’, σα θέλ’ς.”Ελα, κόνα παπαδιά, είπε πρόθυμα ο δάσκαλος.

Κι έτσι μάλαξε τή διάθεσή μου και κατεβήκαμε τή σκάλα. Σταθήκαμε μπροστά στις δυο μεγάλες θύρες. Σηκώνοντας τὰ μάτια μου αντίκρουσα ένα πελώριο δωμάτιο, που το χώριζαν τάβλες μεγάλες. Δεξιά θρανία πολλά και παιδιά σαν την άμμο της θάλασσας, άριστερά άλλα θρανία πολλά γιομάτα από άμέτρητα παιδιά, που όλα έρριξαν επάνω μου τὰ μάτια τους. Τι ευτυχία, να με κρατᾶ ο δάσκα-

λος από το χέρι! Τι τιμή, τί λαχτάρα του κάθε παιδιοῦ, πού ἔτρεμε σάν ψάρι καί δείλιαζε σάν περιστέρι στ' ἀντίκρυσμά του, καί τὸ μόνο χάδι τοῦ δάσκαλου εἶταν οἱ ξυλιές καί ὁ φάλαγγας.

"Όλα τὰ παιδιὰ—ὡς ἕκατό κι ἀπάνω—μονομιᾶς σηκώθηκαν μόλις ὁ δάσκαλος, πάντα βαστώντας με ἀπὸ τὸ χέρι, πάτησε στὸ σκαλοπάτι τῆς μεγάλης αἴθουσας.

Τί δυστυχία, τί κακό, νὰ μέ κυττοῦνε τόσα παιδιὰ!!

"Ἐτσι μ' ὠδήγησε ὁ καλὸς ὁ παπούς ὁ Παντελέων στὸ πρῶτο θρανίο καί με παρακάθησε πλάγι σ' ἓνα ἄλλο παιδάκι.

—'Ἐδῶ ἔλα νὰ καθίσεις με τὰ παιδιὰ.

Κι ὄρχισε με τῆ προσευχή. "Όλα τὰ παιδιὰ εἶπαν τὴν προσευχὴ με τῆ φωνὴ συρτῆ σὰ μοιρολόγι.

Σὲ λιγάκι—τὸ θυμᾶμαι καλὰ—ἔβγαλε ἀπὸ ἓνα κουτί κάτι κομμάτια μουκαβάδες, πού ἀπάνω τους ζωγραφιζότανε κι ἀπὸ ἓνα γράμμα. "Ἐβαζε στὴ σειρὰ γράμματα καί τὰ παιδιὰ ὅλα μαζί ἔλεγαν: ζζζζ... γγγγ... ἄσασα...

Κάποτε ἡ μητέρα μου, θαρρώντας πιά πὼς ἐγὼ εἶμωνα καλὰ θρονιασμένος στὸ θρανίο κ εὐχαριστημένος, ἔκανε πὼς σηκώνεται νὰ φύγει. Συμμάζεψε τὴ ρόκα τῆς καί τ' ἀδράχτι καί χύνοντας πάνω μου τὴν πιὸ στοργικὴ ματιά, μ' ἔλουσε ξεχωριστὰ καί με τῆ γλύκα τοῦ χαμόγελου τῆς.

—Γῶ, παιδί μ' θὰ παγαίνω πιά, σὺ θὰ μείν'ς νὰ μάθ'ς γράμματα.

"Ἐνα δυνατὸ τσίριγμα κι ἀπελπιστικὸ γέμισε τὴ μεγάλη παράδοση. "Ἐτρεξα ἀπὸ τὸ θρανίο κι ἄρπαξα τὴ μητέρα μου ἀπὸ τὸ φουστάνι τῆς με τίς δυὸ μου φοῦχτες καί κόλλησα στὰ μηριά τῆς.

—Θὰ φύγουμε' μαζί.ι.ι.ι.ι..... ἔλεγα κλαίγοντας.

—"Ἐ ὄχ' ὄχ', θὰ καθήσω καί γῶ. Καί ξανακάθησε στὸ κάθισμα τῆς μ' ἓνα χαμόγελο γλυκό.

"Όλη ἡ τάξη ἀλάλαξε με τίς φωνές μου. "Αλλά παιδιὰ γέλασαν κι ἄλλα σάστισαν κι ἄλλα βρῆκαν καιρὸ νὰ κάνουν ἄνω κάτω.

—Μὰ δῶ εἶναι ὠραῖα. Δῶ θὰ μάθ'ς γράμματα, ἀγὼρ' μου, εἶπε ὁ παπούς ὁ Παντελέων καί με ξαναχάϊδεψε ὁ ἀξέχαστος δάσκαλος.

Εἰρήνεψα καί σκούπισα τώρα τὰ δάκρυά μου, πού τόσο ἄφθονα κατάβρεξαν τὰ μάγουλα μου καί τὰ νιωθα νὰ μοῦ τὰ καῖνε,

"Ἐτσι ἡ μητέρα μου κάθησε ὡς τὸ διάλειμμα καί μᾶς ξαναπῆρε πάνω ἡ κόνα δασκάλισσα γιὰ νὰ μοῦ δώκει θάρρος καί νὰ με σαγηνέψει με τὰ χάδια τῆς. Αὐτὴ μ' ἔπεισε νὰ φύγει πιά ἡ μητέρα μου καί νὰ ξανακατεβῶ μέσα στὴν τάξη.

* *

"Όμως τὸ μοῦτρο τοῦ παποῦ τοῦ Παντελέοντα δὲ μποροῦσα νὰ

το ύποφέρω. “Όταν έβηχε βαθιά και πήγαινε στο παράθυρο, πλάγι στον πίνακα με τὰ γράμματα, νὰ σταθει κι από κει νὰ φτύσει έξω, αυτό με τρόμαζε. Καί έβηχε όλη την ώρα και φτουσε άπανωτά. Κι έγω τον τρόμαζα, τον φοβόμουνα.

Και όμως κάθε ημέρα, βαστώντας τ’ αδέρφια μου από το χέρι ποτε τουτον, ποτε κεινον, κατέβαινα στο σχολειό. Μέσα στη μεγάλη αυτή παράδοση, που στους τέσσερες τοίχους κρεμόντανε χάρτες από την ιερά Ιστορία, κι ειταν γραμμένα με γράμματα μεγάλα σοφά λόγια, και στις γωνιές στεκόντανε στα τρίποδα τους οι μαυροπίνακες, ανάμεσα στα πολλά παιδιά, που άλλα με χάιδευαν και μ’ αγαπούσαν κι άλλα με πείραζαν, πήγαινα να μάθω την άλφαβήτα.

Τον παπου τον Παντελέοντα δε μπορούσα να τον βλέπω στα μάτια, ούτε το χάδι του, ούτε η καλοσύνη του με ήμερεψαν μπροστά του. Τον φοβόμουνα και τον τρόμαζα, όταν έφτυνε από το παράθυρο, ύστερ’ από ένα βήχα, που σάλευε τὰ σωθικά του.

Και μιὰ μέρα, που κατηφόριζα μόνος να μπω στην πόρτα του σχολειου, άλλαξα γνώμη και γυρίζοντας το δρόμο, τράβηξα—όχτώ χρονώ παιδι—κατά τον αλόγουρο της εκκλησιās, όπου στην πίσω μεριά καθότανε η συνομιλικη μου “Όλγα της Ματενιώς—ένα κορίτσι με μακριά μαλλιά και πλεξοϋδες σαν καραβόσκοινα—για να παίξω.

Και σὰ χόρτασα από παιγνίδια—κρύβοντας την πλάκα μου και το κοντύλι σ’ ένα πεζούλι του παράθυρου—το μεσημέρι γύρισα στο σπίτι. Αυτό ο πατέρας μου δε μου το σχώρεσε ποτέ. Και τάλλο πρωι πιάνοντας το χέρι μου μ’ έσυρε αυτός στο δάσκαλο.

—Θα το ξανακάν’ς άλλη φορά; με ρώτησε. Και γώ μιλιά!

Με ξαναπαράδωκε στο φίλο του τον παπου Παντελέοντα και έβαλε τ’ αδέρφια μου να με προσέχουν.

“Όμως έγω στο διάλειμμα, την ώρα, που τὰ παιδιά έπαιζαν με φωνές και τρεχάματα και κανεις δεν πρόσεχε, βγήκα από την πόρτα του σχολειου και τράβηξα κατά το ρέμα, που κει κοντά έτρεχε με τις πρώτες βροχές νερό καθαριο, κι αρχισα να φτιάνω καράβια χαρτένια. “Εβγαλα και τις κάλτσες μου και βούτηξα στο νερό, άπολαβαίνοντας τη φθινοπωρινή καλοκαιριά.

“Ετσι πέρασα τις ώρες κι έπαιξα με τὰ παιδιά. “Όταν κάποιο χέρι μ’ άρπαξε από τὰφτι και με πέταξε έξω από το ποτάμι και μ’ έσυρε στου σχολειου την αϋλή μέσα. Ειταν ο μεγαλύτερος μου αδερφός, που μ’ έχασε ξαφνικά μέσ’ από το σχολειό.

Το μεσημέρι, σὰ γύρισα με τάλλα μου αδέρφια στο σπίτι και ο πατέρας μου έμαθε τάντραγαθήματά μου, δεν ειπε τίποτε άλλο, μόνο πιάνοντάς με μ’ έγδυσε και μ’ άφηκε μόνο με το κοντό πουκάμισο

μου, κι' άνοιγοντας τήν ξώθυρά μας με πέταξε δλόγυμνον ὄξω!

—Νά λοιπόν, εἶπε, δέ θέλ'ς σχολειό, κάν'ς τή κεφαλιού σ', δέ σέ θέλω παιδί μ'.

Δέν πρόφτασα νά καλοσκεφτώ πῶς βρέθηκα ἔτσι γυμνός καί τσίτσιδος, καί εἶδα κλαιόμενος πολλά μάτια νά με βλέπουν καί νά γελοῦν καί νά χαχανίζουν ἀτέλειωτα. Κι' ὅσο ἄκουα τά χάχανα, ἄλλο τόσο ὕψωνα τσιριχτή τή φωνή μου καί χτυποῦσα τά πόδια μου στίς πλάκες τοῦ πεζοδρόμιου.

Σιγά τά παιδιὰ τῆς γειτονιάς μαζεύτηκαν γύρω μου. Ἡ μητέρα μου ἀπό τὸ παραθύρι σκύβοντας μέ ξεσκισμένη τήν καρδιά μέ παρηγοροῦσε μέ τὸ γλυκό της βλέμμα.

Κι ὁ πατέρας μου—τόν θυμᾶμαι ξανθόν ξανθόν κι ἀψηλόν μέσα στ' άντερί του τὸ παπαδίτικο—ἀπό τήν μισοανοιγμένη τήν πόρτα μ' ἔβλεπε κι αὐτός μέ σπαραγμένη τή ψυχή "Ἡθελε νά μέ τιμωρήσει μονομιᾶς καί γιά πάντα.

—Πάρτο τὸ παιδί, παπά, εἶπε κ ἡ κόνα Δουκαῖνη ἡ γειτόνισσα, σά χόρτασε νά χαχανίζει ἀπό τὸ παραθύρι της τάψηλό. Πάρτο μέσα καί δέ θά τὸ ξανακάν'. Σχώρεσ' το.

—Ἐλα, παπά, εἶπε κι ἡ γιάτραινᾶ ἡ Μαυροδέσσα, ἔλα σχώρεσέ το τὸ παιδί κι ἀπό αὔριο θά πάγ' στοῦ σχολειό μαζί πέ τὸ Γιωνά τὸν ἔγγονό μ'.

—Ἐλα παπά, εἶπε κι ἡ μητέρα μου, ἔλα, καί χωρίς νά προσμένει κατεβαίνοντας τά δυὸ σκαλιὰ τῆς ξώπορτας, μέ πήρε καί μ' ἔκρυψε τσίτσιδον μέσα στήν ποδιά της.

Τρεῖς μέρες κρυμμένος καθόμουνᾶ ἀπό ντροπή στοῦ σπίτι. Οὔτε νά παίξω βγῆκα, οὔτε νά καθήσω μαζί μέ τοὺς ἄλλους. Μόνο τήν τέταρτη μέρα, πιάνοντας τή μητέρα μου ἀπό τὸ χέρι, τήν ἔσυρα στοῦ σχολειό. Τώρα οὔτε πελτέ ἔφερε μαζί της, οὔτε τή ρόκα, οὔτε τὰ δράχτι της. Μὲ παράδωκε σιὰ χέρια, τοῦ παποῦ Παντελέοντα. Τοῦ φίλησα τὸ χέρι, μέ χάϊδεψε καί πήγα στή θέση μου ν' ἀρχίσω τὰ γράμματα. Ἡ μητέρα μου ἔφυγε γρήγορα γρήγορα.

Τώρα ἡ παράδοση ἀντηχοῦσε κι ἀντιλαλοῦσε μονότονα ἀπό τίς ἑκατὸ βοές, ποὺ βγαίναν ἀπό ἑκατὸ στόματα, σάν ἀπό ἑκατὸ χιλιάδες τζιτζίκια.... ζ, ζ, ζ, γ, γ, γ, δ, δ, δ, α, α, α.

Μαθαίναμε τήν ἀλφαβῆτα.

ΠΩΣ ΤΟ ΠΡΩΤΟΣΚΑΣΑ ΑΠΟ ΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Ἦμουν πέντε χρονῶν—καί πάνε ἀπὸ τότε ἐξήντα πέντε χρόνια — ὅταν πρωτοπῆγα στὸ δάσκαλο. Πῆγα στὸ δάσκαλο τῶν Ἁγισαράντα μάρτυρων. Κεῖ μέσα στὸ μεγάλο αὐλόγυρο τῆς ἐκκλησιᾶς ὑψωνόταν τὸ χτίριο μὲ «τ' ἀρχοντικό», μὲ τὸ δωμάτιο τοῦ καντηλανάφτη καὶ τὸ σχολεῖο ἀπὸ πάνω.

Μπαίνοντας στὸν αὐλόγυρο τῆς ἐκκλησιᾶς κάτω ἀπὸ τὸ μεγάλο καμπαναριὸ μὲ τοὺς ἀγγέλους — ψηλὸ ἴσαμε ἓνα τζαμί—προχωροῦσες λίγο, καὶ στ' ἀριστερὰ εἶχες τὸ μεγάλο αὐτὸ χτίριο τοῦ σχολείου κι' ἀρχοντικοῦ καὶ δεξιὰ ἓνα μικρὸ σπιτάκι, ψηλὸ, μὲ μιὰ σκάλα πέτρινη, ποὺ ἀπὸ κάτω εἶταν τὸ πηγάδι τῆς ἐκκλησιᾶς. Μέσα στὸ σπιτάκι τοῦτο καθότανε ἡ γιαγιὰ ἢ Χατζήδαινα, ἢ καλόγρια, μὲ τὴν παρακώρη τῆς τὴν Καλλιόπη, ποὺ εἶχε πᾶει στὰ Ἱεροσόλυμα καὶ γύρισε Χατζήδαινα ἁγιασμένη, καὶ τὴν ὑποδέχτηκαν στὸ γυρισμὸ τῆς μὲ ξεπτέρυγα — κεῖνα τὰ χρόνια ἔτσι ὑποδεχόντανε τίς χατζέσσες—καὶ παπάδες καὶ ψαλμουδιές.

Ἀνάμεσα στὰ δύο αὐτὰ χτίρια, πάνω σὲ δυνατὲς κρεβατίνες, ἄπλωναν τὰ κλωνάρια τους τὰ δυὸ μεγάλα κλήματα — τὰ γέρικα κλήματα, ποὺ παμπάλαια ζοῦσαν ἀκουμπησμένα στὴν κρεβατίνα τούτη, καὶ ἤσκιωναν ὅλη τὴν αὐλὴ τὴν πλακόστρωτη, κι' ὅπου τὸ καλοκαῖρι οἱ παπάδες καθισμένοι κουβέντιαζαν καὶ κουβεντιάζοντας ἔπιναν τὸν καφέ τους.

Στὴ μέση ὑψωνότανε οἱ Ἁγισαράντα μάρτυρες, καλὴ ἐκκλησιὰ καὶ καινούργια, μὲ τοὺς ἁγισαράντα μάρτυρες μέσα στὴ λίμνη παγωμένους καὶ τσίτσιδους, ζωγραφισμένους στὸ ἔμπα τοῦ νάρθηκα ἀπὸ τὸ Νικολάκη τὸν καλόγηρο, ποὺ μετάνοιωσε κι' ἀφήκε τ' Ἁγιόνόρος κι' εἶταν ἀριστερὸς ψάλτης τῆς ἐκκλησιᾶς καὶ ζωγράφος καὶ ζωγράφιζε ἄγιους πετσί καὶ κόκκαλο, πεινασμένους καὶ διψασμένους καὶ στεγνοὺς σὰν λυωμένο κερί. Γύρω στὸ ἱερό της, ἓνας στεγνὸς αὐλόγυρος ἔζωνε τὴν ἐκκλησιὰ, ποὺ ἔβγαινε σ' ἄλλη μιὰ μεγάλη αὐλὴ χορταριασμένη, μὲ συκιές καὶ μὲ δέντρα.

Στὸ σχολεῖο μὲ πῆγε, πιασμένον ἀπὸ τὸ χέρι, ὁ παππούς μου,

ὁ Παπαμόσκος, ὁ ἑξαρχος, ποὺ ἀπὸ δάσκαλος ἔγινε παπάς· καὶ ἑξαρχος, ἀντιπρόσωπος δηλαδὴ τοῦ δεσπότη.

* *

Ποιᾶ μέρα εἶταν δὲ θυμᾶμαι, μὰ θυμᾶμαι ποὺ ἄκουσα ἀπὸ τὸ ψηλὸ καμπαναριὸ μὲ τοὺς ἀγγέλους, νὰ χτυπᾶ ἡ καμπάνα, τὸ προσκλητήριον κάλεσμα τοῦ σχολειοῦ. Χωρὶς τὸ κάλεσμα τοῦτο δὲν πηγαίναμε στὸ σχολειὸ, δὲν ξεκινούσαμε ἀπὸ τὸ σπίτι, οὔτε κι' οἱ πρότεροι τοῦ ἄνοιγαν, οὔτε καὶ ὁ δάσκαλος εἶταν ἐκεῖ νὰ παραστέκεται στὸ ἔμπα τῶν παιδιῶν τῆς ἐνορίας. Ὁ ἦχος τῆς πότε λυπητερός καὶ πότε εὐχάριστος — κατὰ τὸ κέφι ποὺ εἶχαμε γιὰ τὰ γράμματα — ἀκόμα βρίσκεται στ' αὐτιά μου. Λυπητερός, ὅταν τελείωναν οἱ γιορτές, ἢ ὅταν τρώγαμε πολὺ ξύλο ἀπὸ τὸ δάσκαλο καὶ δὲ θέλαμε νὰ πᾶμε στὸ μάθημα, καὶ χαρούμενος, ὅταν εἶταν ἀρχὴ καὶ τέλος τῆς χρονιάς.

Ὁ Παπαμόσκος εἶχε μεγάλη ὑπόληψη ἀπὸ τοὺς δασκάλους, γιατί κι' αὐτὸς ἔκανε πολλὰ χρόνια τὸ δάσκαλο. Κ' ἐγὼ ἤμουν τὸ πρῶτο τοῦ ἐγγονάκι κι' εἶχα συμπάθειες, ὅταν μ' ἔσερνε μαζί του.

— Τῆ Παπαμόσκου ὁ ἐγγονὸς ἦρτε, εἶπαν τὰ παιδιὰ μ' ἓνα στόμα, ὅταν μὲ εἶδαν νὰ μπαίνω στὸν αὐλόγυρο τῆς ἐκκλησιᾶς μαζί μὲ τὸν παπποῦ μου. Καὶ σὰν ἀνέβηκα τὰ σκαλιὰ καὶ μπῆκα στὴν παράδοση, μὲ μελέτησαν, μ' ἔψαξαν, μὲ χὰϊδεψαν, μὲ ζήλεψαν.

— Σοῦ τὸν παραδίνω ! εἶπε τοῦ δασκάλου ὁ μακαρίτης ὁ παπούς μου. Θαρρεῖς καὶ τὸν βλέπω νὰ μὲ παραδίνει ἀκόμα στὰ χέρια τοῦ κύρ Ἀναγνώστη.

Ὁ κύρ Ἀναγνώστης εἶταν ἓνας ψηλὸς καὶ λιγνὸς ἄνθρωπος, ποὺ ἤξαιρε πολλές πονηρίες καὶ λιγοστὰ γράμματα. Ἦξαιρε νὰ ζητιανεύει τὸ φαγητὸ τὸ μεσημεριανὸ ἢ τὸ βραδυνὸ του, ἤξαιρε νὰ γυρεύει τ' αὐγά του ἀπὸ τὰ παιδιὰ, γνώριζε νὰ ζητᾶ τὸ βούτυρό του, μὲ τρόπο καὶ νὰ πίνει τὸ γάλα τοῦ ἄφθονο ἀπὸ τὴν ἀγελάδα τῆς Ζαχαρέσσας, καὶ νὰ μαζεῦει τὸν τραχανά του καὶ τὰ σουτζούκια του καὶ τὸ πετμέζι του κι' ὅλη του τὴ σοδιά γυρεύοντας.

Χαιρότανε, ὅταν ἔβλεπε ἀπὸ τὸ παράθυρο τοῦ σχολειοῦ ν' ἀνεβαίνει καπνὸς ἀπὸ τὰ τζάκια τῶν σπιτιῶν, κι' ἔλεγε: «Θὰ φάγωμεν σήμερον ἀσφαλῶς.» Καὶ λυπότανε καὶ σοφιζότανε χίλια τεχνάσματα γιὰ ν' ἀσφαλίσῃ τὸ μεσημεριανὸ του φαγητό, ὅταν δὲν κάπνιζαν, λέγοντας: «Τὸ λοιπόν, τὴν σήμερον θ' ἀγωνισθῶμεν διὰ τὸν ἐπιούσιον.» Καὶ τὸ σπίτι του εἶταν πάντα γεμᾶτο ἀπὸ τὰ χίλια καλὰ τῶν παιδιῶν ποὺ καθημερινὰ τοῦ πρόσφερναν.

Ἦξαιρε ὁ δύσμοιρος νὰ διδάσκει μὲ τ' ἀλληλοδιδασχτικὸ σύστημα ἄκοπα καὶ εἶταν μᾶστορας νὰ δέρνει ἀλύπητα. Καὶ καθισμένος στὴ

δασκαλική του καθέδρα, δίδαχνε δίχως κόπο ἀνάγνωση, γραφή καὶ λογαριθμική. Ὅλα τὰ παιδιὰ καθισμένα στὴ σειρὰ καὶ βαστώντας τὴ φυλλάδα τους, διάβαζαν ἀπὸ μιὰ λέξη τὸνα κατόπι στ' ἄλλο. Κι' ἂν εἶταν τριάντα παιδιὰ—ποῦ εἶταν ἑκατὸ—ὁ κύρ Ἀναγνώστης τοὺς ἔδινε τριάντα λέξεις νὰ διαβάσουν. Τὸ πρῶτο διάβαζε τὴν πρώτη, τὸ δεύτερο τὴ δεύτερη, τὸ τρίτο τὴν τρίτη λέξη. Κι' ὅταν διάβαζαν ἄφταιγα κι' ἀψεγάδιαστα τίς λέξεις τους, τότε τοὺς ἔδινε ἄλλες τριάντα λέξεις γιὰ τὸ παρακάτω μάθημα, δηλαδή «*τοὺς ἄλλαζε*» τὸ μάθημα. Κι' ἂν ἔσφαλνε κανένα ἀπὸ τὰ παιδιὰ, ὁ γείτονάς του διώρθωνε τὸ σφάλμα του, κι' ἔτσι γινότανε, ὥσπου διαβάζονταν καὶ οἱ ἄλλες λέξεις.

Τὰ τριάντα παιδιὰ μ' αὐτὸ τὸν τρόπο εἶχαν τὴν προσοχή τους καρφωμένη, ἔτοιμα νὰ μπαλώσουν τὸ σφάλμα τοῦ πλαγινοῦ τους, γιὰτὶ αὐτὸ εἶταν τρόπος οἱ προσεχτικοὶ νὰ προχωροῦν κι' οἱ ἀπρόσεχτοι νὰ μένουν μὲ τὸ ἴδιο μάθημα.

Μὲ τὸν τρόπο αὐτό, τοῦ καθενὸς τὸ μάθημα γίνονταν μάθημα ὁλονῶν καὶ πάντα γεννοῦσε τὴν *ἀμύλλα* ἀνάμεσά τους. Καὶ γιὰ νὰ μὴ βαστᾶ ἢ μονοτονία τούτη τοῦ κάθε παιδιοῦ στὴν ἴδια λέξη, ἄλλαζαν θέση τὰ παιδιὰ, ἀλλάζοντας ἔτσι καὶ τὸ μάθημά τους καὶ τίς λέξεις, ποῦ διάβαζαν στὴν περασμένη θέση.

* * *

Ὁ δάσκαλος ὁ κύρ Ἀναγνώστης, δὲν εἶταν ἀναγκασμένος νὰ κουράζεται ἢ νὰ προσέχει, οὔτε καὶ ν' ἀκροάζεται τὸν κάθε μαθητὴ του ξεχωριστά, οὔτε νὰ τὸν διορθώνει, μόνο καθισμένος πάνω στὴν ἔδρα, μὲ τὰ γυαλιὰ στὰ ρουθούνια τῆς μύτης, ποῦταν ἀπὸ τὸ πιοτὸ πρισμένη σὰ μελιτζάνα, μουρμούριζε μέσα ἀπ' τὰ παχυὰ μουστάκια του. Τί μουρμούριζε, ποιὸς μπεροῦσε ν' ἀκούσει; Τὴν ὥρα, ποῦ φαίνονταν ὅτι ἀκούει τὰ παιδιὰ, ἢ ξοῦσε τὰ φρύδια του, ἢ μασοῦσε τὰ μουστάκια του τὰ κιτρινιασμένα ἀπὸ τὸ τσιγάρο, ἢ σκάλιζε τὴ μύτη του, βρωμισμένη ἀπὸ τὸν ταμπάκο ποῦ ροφοῦσε, ἢ ἀνάβοντας τὸ τσιμποῦκι του, κάπνιζε, ροφώντας βαθειά, ἢ σὰν τὸν ἔτρωγε ἢ ράχη του βύθιζε τὴν ἄκρη τοῦ τσιμποῦκιου του—ὡς μιὰ πήχη μεγάλου—μέσα στὸ πουκάμισό του καὶ ξοῦσε ἡδονικά, ἀνεβοκατεβάζοντας μὲ μιὰ εὐχαρίστηση, ποῦ ζωγραφιζότανε στὸ πρόσωπό του. Τὴν ὥρ' αὐτή, ὁ πρωτόσκολος διηύθυνε ὅλη τούτη τὴ μυσταγωγία..., ποῦ λεγότανε ἀνάγνωση!

Τέτοια ὥρα εὔρισκε καιρὸ ὁ κύρ Ἀναγνώστης νὰ στείλει σ' ὅλες τίς ἄκρες τῆς συνοικίας τοὺς καλοὺς του μαθητάδες νὰ τοῦ φέρουν τ' αὐγά, τὸ βούτυρο, τὸ πετμέζι, τ' ἄλεῦρι, ἢ τὸ πουλερικό, ποῦ ἤθελε γιὰ νὰ περάσει μὲ τὴ φαμελιά του τὴν ἡμέρα.

—Πετάξου τὸ λοιπὸν σύ, ὦ παῖ, δι' ὀλίγον βούτυρον.—Πήγαινε σύ, ὦ υἱέ μου, διὰ τινὰ ὠά.—'Ἐσὺ πάλιν, τέκνον μου, διὰ μίαν ὠτόκον πουλάδαν, καὶ σὺ τρέξε δι' ὀλίγον τραχανάν. "Ὅστις μ' ἀγαπᾷ, θὰ καταφθάσει τὸ ταχύτερον. Ἴδου φτύνω!

Καὶ τὰ παιδιὰ γύριζαν μὲ «πεπληρωμένας τὰς χεῖρας», ὅπως ἔλεγε χαρούμενος, βλέποντας τοὺς καλοὺς καὶ εὐτακτοὺς μαθητάδες του νὰ φτάνουν μὲ τὰ δῶρα τῆς ἡμέρας μέσα σὲ μιὰ ψηφωτὴ πετσέτα καλοδεμένα.

Κι' ἀκολουθοῦσε τὸ γράψιμο καὶ κατόπι ἡ λογαριθμικὴ. Ἐμμεσα σαστισμένος βλέποντας γιὰ πρώτη φορὰ πῶς ἔγραφαν τὰ παιδιὰ στὴν ἄμμο. Στὴν ἀπλωμένη ἄμμο—τὸ *διάμμο*—μαθήτεψα καὶ γώ, γιὰ νὰ μάθω νὰ γράφω τὴν ἀλφαβῆτα καὶ τοὺς ἀριθμοὺς. Τὸ διάμμο εἶταν ἓνα παραλληλόγραμμο μέρος, ποὺ τὸ περίφραζε θυμοῦμαι ἓνα κάντρο ἀπὸ ξύλο. Μέσα σὲ τοῦτο τὸ παραλληλόγραμμο εἶταν χυμένη ἡ ψιλὴ ἄμμο, ποὺ τὴν κουβαλοῦσαν ἀπὸ τὸ γειτονικὸ ποτάμι τὰ παιδιὰ μέσα σὲ καλάθια. Μ' ἓνα ξυλένιο κομμάτι ὁ πρωτόσκολος ἔσιαζε κάθε φορὰ τὴν ἄμμο.

—Φέρε τὸ μαλιστήριον (ὀμαλιστήριον), ἔλεγε ὁ κύρ Ἀναγνώστης μὲ τὰ μάτια καρφωμένα στὰ γράμματα ἢ τοὺς ἀριθμοὺς.

Καὶ ὁ πρωτόσκολος ἔσιαζε τὴν ἄμμο. Ὑστερα κεῖνος, ποὺ μάθαινε τὴ γραφὴν, μὲ τὸ δάχτυλό του σχημάτιζε τὸ ζ, ξ, ψ. Σὰν ἀποτύχαινε ἔσιαζε πάλι τὴν ἄμμο καὶ δίχως ἔξοδα χαρτιοῦ μάθαινε νὰ γράφει γράμματα.

Μονάχα τὰ πολὺ μεγάλα παιδιὰ μεταχειριζότανε χαρτὶ κι' ἔκαναν τετράδια ποὺ τὰ χαράκωναν μ' ἓνα ξεχωριστὸ ὄργανο, μ' ἓνα τετράγωνο κάντρο, ποῦχε παράλληλα νήματα τεντωμένα στὶς δυὸ πλευρὲς. Κάτω ἀπὸ τὰ νήματα αὐτὰ ἔβαζαν τὰ παιδιὰ τὰ τετράδιά τους καὶ τεντώνοντας τὰ νήματα πάνω στὰ φύλλα, ὑποτύπωναν τὰ χνάρια τους μὲ παράλληλες γραμμὲς.

Στὶς γραμμὲς τοῦτες ἔγραφαν τὴν ψυχαγωγίαν τους: ὦ παῖ, ἀκουσον τῆς ἐμῆς συμβουλῆς, καὶ ξηγοῦσαν ἀπὸ κάτω λέξη πρὸς λέξη: ὦ παιδί, παιδίον, τέκνον, τεκνίον, ἀκουσον, ἐνωτίσθητι, ἀκροάσθητι, κλπ.

Τὴν ἀριθμητικὴν, τὰ νοῦμερα, τὰ μαθαίναμε μὲ τὰ πράγματα.

—Πήγαινε νὰ μοῦ φέρεις δέκα ὠά, ἔλεγε ὁ κύρ Ἀναγνώστης. Πρόσθεσις ἄνευ ὠῶν δὲν γίνεται.

Καὶ ἐπέστρεφε ὁ «παῖς» μὲ εἴκοσι ὠά, γιὰτὶ ἡ μητέρα τοῦ καθενὸς φιλοτιμοῦταν νὰ στείλει τοῦ δασκάλου τὰ διπλά, γιὰ νὰ διπλώσει ἢ μάθησι τοῦ παιδιοῦ τῆς.

Διδάσκοντας πρόσθεσις ἔλεγε:

—'Εάν σὺ μὲ φέρεις πέντε ὠὰ καὶ σὺ δέκα ὠὰ, ποῖον λέγεις, τέκνον μου, νάγαπῶ περισσότερο ;

—Μένα δάσκαλε, μένα, ποὺ θὰ σὲ φέρω τὰ δέκα.

—'Ε τότε σπεύσε λοιπόν, νὰ μοῦ φέρεις τὰ δέκα ὠὰ, σπεύσε.

Καὶ ὁ μαθητῆς ἔσπευδε, ἐνῶ αὐτὸς ἀπὸ τὸ παράθυρό του ἔβλεπε, ἄν τὰ τζάκια «ἀναθρώσκουσι καπνόν», δηλαδή ἄν μαγειρεύουν στὰ σπίτια, «ἵνα φαγητὸν ἀρυσθῶμεν» ὅπως ἔλεγε.

* * *

Τὴν πρώτη μέρα ποὺ μὲ πῆγε στὸ σχολειὸ ὁ παπούς μου ὁ Παπαμόσκος—ἐγὼ ἢ συντροφιά του καὶ ἡ ἀγάπη του, τὸ πρῶτο του ἀγγόνι—μάποχωρίστηκε μὲ λύπη μεγάλη.

—Τί ἤθελα καὶ τὸ πῆγα τὸ παιδί στὸ σχολειό. Δέν τοῦ τὰ μάθαινα ἐδῶ τὰ γράμματα; ἔλεγε καὶ ψιθύριζε ὡς τὸ μεσημέρι.

Κ ἢ γιαγιά μου, ἡ παπαδιά, ἔνωσε λύπη μεγάλη. Γιατὶ ἓνα πρωινὸ ἔπαψε νάκούγεται ἡ φωνή μου μέσα στὴν *παιωσιὰ*—στὴ σάλα. Μὰ ἔλα ποὺ ἤθελα γὼ νὰ μάθω τὰ γράμματα μὲ τὰ παιδιὰ τοῦ κόσμου μαζί; Ἦθελα νὰ γίνω *καλαμαράς* μὲ τὸ μπρούντζινο καλαμάρι στὴ μέση μου, ἤθελα νὰ διαβάζω στὸ δάσκαλό μου τὰ τροπάρια τῆς ἐκκλησιᾶς, ἤθελα νὰ κουβαλῶ κρεμασμένη ἀπὸ τὸ λαιμὸ τὴ σάκκα μου.

Τὸ ἀπόγεμα — σὰν πέρασε ἡ πρώτη μέρα εὐχάριστη γιὰ μένα μαζὶ μὲ τόσα ἄλλα παιδιὰ—σχολάσαμε. Τότε πρωτοάκουσα ἀπὸ τὸ στόμα τόσων παιδιῶν τὸ *ἐξόδιο*, τὴν προσευχή τους, μάνοιχτὸ τὸ στόμα χωρὶς νὰ τὴν καταλαβαίνω.

Ἐπικαλοῦντες, παιδεύοντες...

εὐθυμοῦντες, χαίροντες,

συλλαβοῦσα ἐν γαστρί.

Τὸν πατέρα προσκυνῶ,

τὴν μητέρα σέβομαι,

καὶ τὸν πρῶτον ἀδελφόν,

ἀδελφὴν τε καὶ πατέρα.

Περὶ πᾶσαν ἐντολήν

τὴν ἀγάπην ἔχετε,

τὸν Θεὸν φοβεῖσθε,

τὸν βασιλέα τιμᾶτε,

τοὺς ἱερεῖς εὐλαβεῖσθε.

Ἄνθρωπος ἀγράμματος

ξύλον ἄκαρπὸν ἐστίν,

διὸ ὅπου φορεῖ τὰ γράμματα,

ὕπερ χρυσοῦ καὶ ἀργυρίου

τιμώτερόν ἐστι . . .

Καὶ σὺ καλέ μου δάσκαλε,

ἔχε καλὴν νύχτα.

Καὶ τὸ ταχύ ποὺ δέν ἐρθεῖ,

τὰ μικρ' ἀπὸ δώδεκα

καὶ τὰ τρανὰ εἰκοσιτέσσαρα,

καὶ τὸν πρωτόσχολον σαρανταοχτῶ

καὶ δύο διὰ τὴν εὐχὴν,

πενήντα, ἀμήν, ἀμήν, ἀμήν.

Δάσκαλος, πρωτόσκαλος

παιδί παιδί τούμπαλος.

Αὐτὸ τὸ *ἐξόδιο* τᾶκουσα ἀπὸ τριακόσια καὶ παραπάνω στόματα, σὰ μελωδία, σὰν προσευχή, σὰ μοιρολόγι, σὰν κλᾶμα, σὰν τροπάρι

κῆφυγα σαστισμένος στὸ σπίτι μαζί με τᾶλλα παιδιά, με χαρὰ στὰ στήθεια, ποὺ καὶ γὼ ἤμουν μαθητὴς καὶ θὰ μάθαινα γράμματα. Ἡ πρώτη αὐτὴ μέρα, ὅλη χαρὰ καὶ εὐτυχία, θὰ μοῦ μείνει—πάω στὰ ἑβδομῆντα—ἀλησμόνητη.

—Πῶς σὲ φάνκε χρυσό μ'; με ρώτησε ἡ μητέρα μου πῶς ντᾶνοντάς με στὴν ξώπορτα ἀπὸ τὸ χέρι. Τὸ πρόσωπό της γιομάτο ἀγαλλίαση, καὶ τὰ μάτια δάκρυα, γιατί ἀξιονότανε νὰ στείλει στὸ σχολεῖο παιδί!

—Ἔλα δῶ μοσκαράκ' μου, νὰ δῶ τὰ γράμματα ποὺ ἔμαθες, μοῦ εἶπε ἡ γιαγιά μου ἡ Παπαμόσκαινα, ἀφίνοντας τὴ ρόκα ἀπ' τὸ χέρι της καὶ τὰ γυαλιὰ ἀπ' τὰ μάτια της.

—Νᾶχ'ς τὴν εὐλογία τῆ Ἀβραάμ καὶ Ἰσαάκ, μοῦ εἶπε κι' ὁ παπούς μου καὶ με βλόγησε δακρυσμένος.

Σὲ ποιὸν νάπαντήσω πρῶτα; Σὲ ποιὸν νὰ δώσω ἀπόκριση ποὺ τὴν προσμέναν ὅλη μέρα με τὴν ἀγωνία;

Καὶ σὰν εἶπα δὰ τὸ τί εἶδα κι' ἄκουσα.—Καὶ πρωτόσχιλος!... μοῦ ξαναευχῆθηκε ὁ παπούς μου. Κὴ μοῖρα τῶφερε σὲ λίγα χρόνια νὰ γίνω πρωτόσχιλος. Καὶ τὰ τρεμάμενα χέρια τῆς γιαγιάς μου με χᾶϊδεψαν, καὶ στὰ μαλλιά μου ἔνιωσα τὰ δάχτυλα τῆς μητέρας μου, καὶ τὰ μουστάκια καὶ τὰ γένια τοῦ παποῦ μου μοῦ γαργάλισαν τὸ λαιμό. Τί εὐτυχία!!

Ὅλη τὴ νύχτα κείνη, ποὺ πλάκωσε φθινοπωρινὴ γρήγορα, ἔβλεπα ὄνειρα. Ἐβλεπα πολλὰ ὄνειρα: Πῶς εἶχα μεγαλώσει. κι ὅλα, πῶς ἤμουνα πρωτόσχιλος, ὅπως μοῦ εὐχῆθηκε ὁ παπούς μου, πῶς ἔγραφα στὸ διάμμιο, πῶς πῆρα φυλλάδα καὶ πῶς ἄρχεψα νὰ μαθαίνω τὸν ἀπόστολο, ποὺ ἀργότερα μαθαίνοντάς τον ἀληθινά, εἶπα τὸ *πρὸς Γαλάτας*, *πρὸς γαλατάς* καὶ γέλασε ὅλο τὸ ἐκκλησίασμα με τὴν παρατονία μου.

Μὰ τὰ καλά μου αὐτὰ ὄνειράτα τὴν ἄλλη μέρα διαλύθηκαν λυπητερά.

*
* *

Ξύπνησα με τὰ κοκόρια. Ἄνοιξα τὰ μάτια μου καὶ δὲ μπορούσα νὰ νιώσω ποῦ βρίσκομαι, στὸ σχολεῖο ἢ στὸ σπίτι μέσα στὸ στρώμα. Καὶ σὰν ἤρτα στὸν ἑαυτό μου καὶ κατάλαβα, πῶς εἶναι ἀκόμα πουρνό, πῶς δὲ σηκώθηκε στὸ σπίτι οὔτε ἡ καλὴ μας Μαρτίκου—ἡ δούλα μας, ποὺ μῆπλενε κι ἀνατρίχιαζα γιὰ τὰ σκληρά της χέρια, γιομάτα κάλους, φώναξα τῆ μητέρα μου με κλαψερὴ φωνή...

—Τῆν, παιδί μ', ἀγὸρ' μου, μοῦ εἶπε μέσ' ἀπὸ τὸ στρώμα της ἡ καλὴ μου μητέρα.

—Πότε θὰ πάγω στὸ σχολεῖο; ρώτησα κλαμένα.

—Θὰ πᾶς, παιδί μ', θὰ πᾶς...

Καὶ ὅταν πιά ἄκουσα τὴν καμπάνα νὰ χτυπᾷ τὸ χτύπημα τοῦ προσκλητήριου τοῦ σχολείου, γιομάτος χαρὰ μὲ τὴ σάκκα στὸν ὦμο περασμένη, ξεκίνησα κρατώντας τὴ Μαρίκου, τὴ δούλα μας, ἀπ' τὸ χέρι. "Ἐλαμπε τὸ πρόσωπό μου ἀπὸ χαρὰ καὶ τὰ πόδια μου πετοῦσαν, δὲν πατοῦσαν στὴ γῆ. "Ἔτσι περήφανος μπῆκα στὴ μεγάλη αὐλὴ τῆς ἐκκλησιᾶς καὶ προχωρώντας μᾶλλον παιδιὰ μαζί, πέρασα τὸ χαγιάτι τοῦ ἀρχοντικοῦ κι ἀνέβηκα τὰ σκαλιὰ τοῦ σχολείου. Καὶ βρέθηκα στὴ μεγάλη σάλα, ὅπου τὰ παιδιὰ βόιζαν σὰ μελισσολόγι.

Ὁ ἥλιος τώρα εἶχε μπεῖ ἀπὸ τὰ μεγάλα παράθυρα ὀλόλαμπρος. Οἱ αἴθουσες, δυὸ μεγάλες αἴθουσες ἀνοιχτές ἢ μιὰ μὲ τὴν ἄλλη, ἔλαμψαν καὶ τὰ τόσα κεφάλια τῶν παιδιῶν ρόδισαν βαμμένα ἀπὸ τὴ βροχὴ, ποὺ χύθηκε πάνω τους—βροχὴ ἀπὸ τὸ φῶς τοῦ χινονοπωρινοῦ ἡλίου. Μέσα στὶς μεγάλες αὐτὲς αἴθουσες λογιῆς λογιῶν παιδιὰ. Παιδιὰ ἄταχτα, τσαχπίνικα, μάγκες, παιδιὰ ἥσυχα, φρόνιμα, μὰ πάντα παιδιὰ. Οὔτε τὸ πιὸ ἄγριο κοπάδι ἀγριμιῶν, θὰ ἔκανε τόσες ἀταξίες, ὅσες σοφίζονταν τὰ τετρακόσια αὐτὰ παιδιὰ, ποὺ τὰ δίδαχνε, τὰ διάβαζε ἀνάγνωση καὶ λογαριασμό ὁ μακαρίτης ὁ Ἀναγνώστης ὁ δάσκαλος, ποὺ ἀντὶ γιὰ ἀγελάρης μουσχარიῶν καὶ ζώων μουγγῶν, εἶταν δάσκαλος τῶν λάλων παιδιῶν, ποὺ μπροστά του μποροῦσαν ἀπὸ φόβο νὰ .. βραχοῦν.

Νυσταγμένος κι ἀγουροξύπνητος μπῆκε τέλος πάντων ὁ δάσκαλος στὴν «*παράδοση*» ὅπως λέγαμε τότες τὶς τάξεις κι ἀνεβαίνοντας μὲ τὰ γυαλιὰ στὰ μάτια στὴν καθέδρα του, ἔβαλε καὶ τὸν φύλακα τῆς θύρας νὰ βαστᾷ τὸ ξύλο, ποὺ στὴν κορφή του ὑψωνότανε τὸ *ναὶ* τὸ καὶ τὸ ὄχι.

Τεῖταν οὐτὸ τὸ *ναὶ* καὶ τὸ ὄχι ; "Ὅποιος ἤθελε ἀπὸ τὰ παιδιὰ νὰ βγῆ ἔξω ἀπ' ἀνάγκη, φώναζε ὑψώνοντας τὸ δείχτη τοῦ χεριοῦ του : —Δάσκαλε, κατουρήθκα.

"Ἄν ἤθελε ὁ δάσκαλος νὰ τὸν ἀφήσει, πρόσταζε νὰ γυρίσει τὸ ξύλο αὐτὸ ἀπὸ τὸ μέρος ποῦ γράφε *ναὶ*, ἀλλιῶτικα γύριζε τὸ ὄχι.

* * *

Κι ἄρχισε ἡ ἀνάγνωση. "Ὅλα τὰ παιδιὰ κρατώντας τὴ φυλλάδα διάβαζαν ἀπὸ μιὰ λέξη. Ἄπὸ στόμα σὲ στόμα ἡ λέξη ἄλλαζε μεγαλόφωνη Μεῖς τὰ μικρὰ χάφταμε μῦγες, μιλούσαμε, φλυαρούσαμε, πειραζόμαστε. "Ὅταν κάποτε εἶδα τὸ δάσκαλο νὰ θυμώνει, νὰ χτυπᾷ τὸ γρόθο του στὴν καθέδρα καὶ σὲ λιγάκι μὴ τὴ βέργα τὴ τσουχτερὴ στὸ χέρι νὰ δέρνει ἀλύπητα ἓνα ἀπὸ τὰ παιδιὰ, ποὺ ἄταχτοῦσαν, χτυπώντας στὰ πιασινὰ τοῦ παιδιοῦ, φορτωμένου στὴ ράχη τοῦ πρωτόσχολου, τρόμαξα, κι' ἄρχισα νὰ κλαίω.

—“Ὡχ; μάννα μ’, ὦχ, νινέ μ’, φώναζε στὴν κάθε βιτσιά, ποὺ κολλοῦσε στὰ κρέατά του. Σπάραζε, κουνοῦσε τὰ πόδια, μὰ καὶ πιασμένος, σὰν ἀπὸ ντανάλια, ὑπόφερνε τὸ μαρτύριο τοῦ ξύλου.

Ὡς τὸ μεσημέρι, ποὺ θὰ σχολνοῦσαμε — ποὺ δὲν πρόφτασα νὰ σχολάσω εἰρηνικά—ἄλλος ἔφαγε φάλαγγα στὰ πόδια, ἄλλος ἔφαγε βιτσιές στὰ χέρια, ἄλλος δέχτηκε ὄλων τῶν παιδιῶν τὰ φτυσήματα στὰ μοῦτρα, κι ἄλλου τοῦ κρέμασαν στὸ στήθος μιὰ νεκροκεφαλή γαδάρου καὶ τὸν ἔστησαν στὴν ξώπορτα.

Ἡ μέρα κείνη μοῦ φάνηκε κόλαση. Ἡ παιδικιά μου ψυχὴ στενοχωρέθηκε τόσο, ποὺ βγαίνοντας ἀπὸ τὴ θέση μου πῆγα στὴν καθέδρα κοντὰ τοῦ δάσκαλου καὶ πλησίασα λέγοντας:

—Δάσκαλε κατουρήθκα.

Καμμιά ἀπόκριση δὲν ἄκουσα. Ὁ δάσκαλος σκυμμένος στὴν ἔδρα του κάτι ἔκανε, ποὺ ἐγὼ δὲν μποροῦσα νὰ νιώσω.

—Δάσκαλε, κατουρή... καὶ σήκωσα, ὅπως τᾶλλα παιδιὰ τὸ χέρι μου κι ἔσφιξα τὰ μοιριά μου δυνατὰ.

Τώρα τὸ κεφάλι τοῦ δασκάλου σηκώθηκε λίγο, μὲ κύτταξε ὄξω ἀπὸ τὰ γυαλιά, μὰ σὰ ναρκωμένο πάλι κατέβηκε πρὸς τὸ τραπέζι. Ἦμουν τόσο μικρός, ποὺ δὲν ἔφτανα νὰ δῶ τί διάβολο ἔκανε ὁ δάσκαλος τόσων παιδιῶν, ποὺ ἀκούραστα διάβαζαν ἀπὸ τὴ φυλλάδα.

Τότε κοίταξα πρὸς τὴ θύρα. Ὁ πρωτόσχολος στεκότανε κεῖ, σωστός τσομπανόσκυλος, βαστώντας τὸ ἐργαλεῖο ποὺ ἔλεγε τὸ *ναι* καὶ *ἔχι*. Μέτρησα τὴ δύναμή μου καὶ σὰ σαγίττα ρίχτηκα ἀνάμεσα θύρας καὶ πρωτόσχολου. Βρέθηκα ἔξω κι ἄρχισα νὰ τρέχω.

Δὲν προχώρησα πολὺ κένιωσα πίσω μου κάποιος νὰ μὲ κυνηγᾷ. Γύρισα νὰ δῶ. Ἀληθινὰ ὁ πρωτόσχολος ἔτρεχε πίσω μου νὰ μὲ ξαναφέρει στὸ σχολειό. Βγαίνοντας τὴν ὀξώθυρα τῆς ἐκκλησιᾶς πῆρα τὸν κατήφορο καὶ φτάνοντας στὸ σπίτι τῆς κόνα Παρουσίας, τῆς ξαδέρφης τοῦ πατέρα μου, πρόφτασα νὰ γονατίσω, ὅταν πάνω μου στάθηκε ὁ πρωτόσχολος καὶ μᾶρπαξε ἀπὸ τὸ χέρι.

—Γρήγορα στὸ σχολειό παλιόπαιδο, εἶπε, κι ἄρχισε νὰ μὲ τραβᾷ. Μιὰ τσιριά μεγάλη, ποὺ ἔβγαλα φοβισμένος, τὸν σταμάτησε.

—Δὲν πάγω στὸ σχολειό, ἔλεγα, δὲν πάγω, δὲ θέλω... καὶ σύρθηκα στὴ γῆ.

Ἐνα παραθύρι ἀνοιξε τότε. Ἡ κόνα Παρουσία, ἡ ἑξαδέρφη τοῦ παποῦ μου, πρόβαλε.

—Τί ζορέχ’ς, μπρὲ παιδί μ’, πὲ τὸ μωρὸ καὶ τὸ δέρνεις; Λήγωρα νὰ φήκ’ς τὸ παιδί, τόνε πρόσταξε κι ἀνοίγοντας τὴ θύρα μὲ γλίτωσε ἀπὸ τὰ χέρια του.

Σπάραξε ἡ ψυχὴ μου ἀπὸ φόβο, σὰν τοῦ πουλιοῦ ἢ ψυχὴ στὰ

νύχια τοῦ γερακιοῦ. Συχάθηκα καὶ φοβήθηκα μονομιᾶς τὸ σχολειὸ καὶ τὸ δάσκαλο, πού τόσο ἄγριος φάνηκε τῆ μέρα κείνη.

* * *

Ἡ ξαδέρφη τοῦ πατέρα μου, ἡ κόνα Παρουσία, σὲ λίγω βαστώντας τὴ ρόκα τῆς κατηφόριζε μαζί μου καὶ μώδηγοῦσε στὴ μητέρα μου φευγᾶτον ἀπὸ τὸ σχολειὸ τόσο γρήγωρα.

—Πάρ' τὸν ἔγγονό σ', Παπαμόσκο, εἶπε τοῦ παποῦ μου, πού ξαπλωμένος διάβαζε τὰ ἱερὰ βιβλία του τὴν ὥρα κείνη.

Ἐγὼ ἔτρεμα, ἔκλαιγα, σπάραζα μάναφυλλητά.

Ὅλοι στὸ σπίτι μὲ τρογύρισαν τῶρα νὰ μάθουν πῶς τῶσκασα ἀπὸ τὸ σχολειὸ καὶ γιατί τόσο γρήγωρα ἔχασα τὴ χαρά μου καὶ τὸν ἐνθουσιασμό γιὰ τὰ γράμματα. Τὰ παιδιὰ τὸ μεσημέρι μοῦ ἔφεραν στὸ σπίτι καὶ τὴ φτωχὴ κι ὀρφανὴ σάκκα μου, πού τόσο πρόωρα τὴν ἀφήκα φεύγοντας ἀπὸ τὸ σχολειὸ.

Ἐπρεπε νὰ μείνω στὸ σπίτι ἄλλο ἓνα χρόνο, γιὰ νὰ θαρρέψει ὁ παππούς μου ὁ Παπαμόσκος, νὰ μὲ ξαναπάγει στὸ δάσκαλο. Στὸ μεταξύ ὁ ἴδιος μὲ μάθαινε ἐκκλησιαστικὰ τροπάρια καὶ μὲ ἱστοροῦσε παραμύθια:

Θὰ σὲ πῶ νὰ παραμύθ'
τὸ κουκὶ καὶ τὸ ρεβύθ',
στάρ' καὶ κριθάρ'
καὶ κουκὶ μαργαριτάρ'.

ΠΩΣ ΔΕΝ ΕΓΙΝΑ ΔΕΣΠΟΤΗΣ

Στοῦ πατέρα μου τὸ σπίτι—πού εἶτανε παπαδόσπιτο—μεγαλώσαμε ἀνάμεσα σὲ ἐκκλησιαστικά βιβλία καὶ ἄμφια καὶ ψαλμουδιές καὶ τραγούδια καὶ τροπάρια. "Ὅπως τοῦ γιατροῦ τὸ παιδί θὰ ὠνειρευόταν νὰ γίνῃ γιατρός, καὶ γὼ ἀπὸ πολὺ μικρὸς ὠνειρεύτηκα νὰ γίνω δεσπότης. Καὶ γιατί ὄχι; "Ἡξαιρα νὰ ψέλνω, φωνὴ εἶχα, ὅλα τὰ ἐκκλησιαστικά τὰ γνῶριζα ἀνακατωτὰ κι' ἀπόξω. "Ἄν μπορούσα νὰ πάγω καὶ στὴ Θεολογικὴ σχολή—τότε σπούδαζαν στὴ Χάλκη γιὰ δεσποτάδες—θ' ἄβγαινα ἐτοιμασμένος νὰ γίνω δεσπότης, νὰ πραγματοποιήσω τ' ὄνειρο. Τόσοι ἄλλοι χωρὶς τὰ δικά μου προσόντα ἀπ' ἀνατροφή καὶ φυσικὴ κλίση, πέτυχαν νὰ φορέσουν τὴ μήτρα καὶ νὰ κρατήσουνε τὴν « ποιμαντορικὴ ράβδο » καὶ νὰ ντυθοῦνε τὸ μανδύα μπαίνοντας στὸ νάρθηκα καὶ ν' ἀκούσουνε τὸ « εἰς πολλὰ ἔτη δεσποτα » καὶ νὰ δοκιμάσουνε τὰ ρίγη τοῦ χειροφιλήματος καὶ τὰ μεγαλεῖα τὰ δεσποτικά.

Ἐγὼ δώδεκα χρονῶ παιδί μπορούσα ν' ἀνέβω στὸ στασίδι καὶ νὰ βγάλω πέρα τὴ λειτουργία. "Ἡξαιρα νὰ ψέλνω καὶ χερουβικὸ καὶ κοινωνικὸ, καὶ ὅλα τὰ ἑωθινὰ καὶ τὰ δοξαστικά τ' ἡξαιρα ἀπόξω. Μπορούσα μὲ τὸ θάρρος τοῦ πεπειραμένου ψάλτη νὰ πῶ τὸν « πολυχρονισμό » τοῦ δεσπότη, καθὼς κάποτε τοῦ τὸν ἔψαλα τοῦ ἐπίσκοπού μας σὲ ἓνα του ταξίδι στὸ χωριό, πού ἔκανα δάσκαλος, ὅταν τέλειωσα τὸ σχολεῖο τῆς πατρίδας μου.

Γι' αὐτὸ καὶ μαζεύοντας τὰ παιδιά τῆς γειτονιάς ἔστηνα στὸ σπίτι μας σωστὴ λειτουργία. Ἐψελνα μὴ τίς ὥρες καὶ δίδαχνα τὰ ὠραῖα τροπάρια τῆς λειτουργίας καὶ ψέλνοντας τὸ « ἅγιος τοῦ βήματος » ἔλεγα κάνοντας βαριὰ τὴ φωνή μου, « δεσποτικά ». « Κύριε Κύριε, ἐπίβλεπον ἐξ οὐρανοῦ ».

Σπὸ σπίτι τοῦ πατέρα μου, πού ὁ μακαρίτης σαράντα χρόνια ἔκανε παπαδική, ἀπὸ μωρὸ παιδί ἄκουα ψαλσίματα. Διάβαζα πολὺ μικρὸς ἀκόμα τὸ ψαλτήρι, ἀνακάτευα τὸ ρολόγι, ἔψελνα ἀπὸ τὴν παρακλητικὴ καὶ τὰ 12 μηνιαῖα καὶ ἡξαιρα ἀπόξω πολλὰ ἄξιον ἐστί, τὰ δώδεκα ἑωθινὰ, καὶ ἄλλα τόσα χερουβικά καὶ πολυέλεους καὶ καταβασίες, καὶ δοξαστικά.

Μὲ τίς ὥρες διάβαζα τὸ πά, βού, γὰ καὶ ἀνακάτευα τοὺς

ἤχους καὶ τὶς φθορὲς καὶ ἀνέβαινα σ' ἓνα σκαμνὶ νὰ λέω λόγους, κάνοντας ὅπως ὁ Ἄνθιμος ὁ δεσπότης μας, ποὺ μόλις 27 χρονῶν ἔγινε «ἐπίσκοπος Ροδοστόλου».

* * *

Εἶχα πιά τελειώσει τὴν ὕστερνὴ—τὴν ὄγδοη—τάξη τοῦ μεγάλου σχολειοῦ τῆς πατρίδας μου. Ἄλλη τάξη δὲν εἶχαμε, γιὰ νὰ συνεχίσω τὰ γράμματα. Ἄλλοῦ νὰ πάγω ἢ στὴν Ἀντριανούπολη ἢ τὴν Φιλιππούπολη, ἢ στὴν Πόλη, δὲν εἶχε ὁ πατέρας μου ὁ φτωχὸς δυνάμεις. Ἔτσι πῆγα δάσκαλος στὸ γειτονικὸ μας χωριό. Δάσκαλος δέκα τριῶν χρονῶν παιδί! Ἐκεῖ πιά νοσταλγὸς τοῦ ὄνειρου: νὰ γίνω δεσπότης, ζητοῦσα μὲ τὸ μικρὸ μου μυαλὸ νὰ βρῶ τὸν τρόπο, ποὺ θὰ μπορούσα νὰ καταχτήσω τ' ὄνειρο αὐτό.

Στὰ παιδικὰ μου χρόνια στὸ σπίτι μας, ποὺ εἶχαμε ὠραία βιβλιοθήκη μὲ χρυσόδετα μουσικὰ ἐκκλησιαστικὰ βιβλία: τὸ «Ἀναστασιματάριον», τὸ «Ἐίρμολόγιον», τὸ «Δοξαστάριον» καὶ τόσα ἄλλα τῶν ξακουστῶν μουσικοδιδασκάλων ἔργα, ἀγαποῦσα νὰ σκαλίζω τὰ βιβλία καὶ νὰ «ἐντρυφῶ», ὅπως θὰ ἔλεγε ὁ θεῖος μου ὁ διαβασμένος, εἴτε στὴ μουσική, ποὺ τὴ διάβαζα ἀπὸ δέκα χρονῶν, ἢ στοὺς λόγους τῶν πατριαρχάδων, ἢ στὸ Μηνιάτη, ἢ στὴν ἱστορία τῆς Φιλοσοφίας.

Κάποτε θυμοῦμαι σκάλιζα καὶ τὸ λεξικὸ τοῦ Βυζαντίου, ποὺ τὸ εἶχαμε δεμένο καὶ χρυσοστολισμένο. Μ' εὐχαριστοῦσε ν' ἀνακατεύω τὶς σελίδες καὶ νὰ χάνουμαι στὶς λέξεις μέσα—τὶς χιλιάδες λέξεις. Μιὰ λέξη, ποὺ ξεχωριστὰ μὲ τράβηξε καὶ μὲ μάγεψε καὶ γιὰ τὸ σχῆμα τῶν γραμμάτων, ποὺ τὴ σχημάτιζαν καὶ γιὰ τὸν ἦχο τῆς καὶ γιὰ τὴν ἔννοιάν της καὶ γιὰ τὴ σύνθεσή της, εἴταν τό: *συνδυάζω*.

Ὅταν διάβασα καὶ ξαναδιάβασα τί θὰ πεῖ τὸ ρῆμα αὐτό, ὅταν ἔνιωσα πῶς μπορούσα καὶ γὼ νὰ τὴ μεταχειριστῶ.

—«Νά, εἶπα, ἔλυσα τὸ ζήτημα μου. Μ' ἓνα γράμμα ποὺ θὰ γράψω τοῦ δεσπότη μας κι' ἓνα τοῦ πλούσιου καὶ ἄρχοντα τοῦ τόπου μας, τοῦ κύρ Ντόντογλου, καὶ θὰ τοὺς παρακαλῶ νὰ *συνδυάσουν* τὶς ἐνέργειές τους, θὰ μπορέσω νὰ πάγω στὴ Θεολογικὴ Σχολὴ στὴ Χάλκη νὰ σπουδάσω, νὰ γίνω κήρυκας, νὰ γίνω ἓνας καλόγερος ὠραῖος καὶ ἠγούμενος, γιὰ νὰ φτάσω καὶ στὴ δεσποτική!».

Κι ἔτσι ὠνειρεύτηκα τὶ εἶδους καλογεράκι θᾶμουνα: «Ἐνας μέτριος στρογγυλοπρόσωπος καὶ ξανθόμαλλος ρασοφόρος μὲ τὰ μαλλιά σγουρὰ νὰ ἀναπετάγουνται ἀπὸ τοὺς κρόταφους, μὲ γένι σγουρό, μὲ μάτια καταγάλανα σὰν τοῦ ξάστερου οὐρανοῦ τῆ θωριά, καὶ καλλίφωνος τόσο, ποὺ νὰ μαγεύω, ψέλλνοντας τὶς «*καταβασίεις*» ἀπὸ τὸ δεσποτικὸ μου θρόνο.

Κλειούσα τὰ μάτια μου καὶ μιὰ μιὰ κατέβαζα τὶς εἰκόνες αὐτὲς μὲ τὴ φαντασία μου καὶ σχημάτιζα μιὰ κορδέλα κινηματογράφου, ποὺ μὲ μεθοῦσε. Ἔβλεπα καὶ τὸν πατέρα μου παπὰ σαράντα χρόνων νὰ σκύβει μπροστά μου καὶ νὰ φιλεῖ τὸ χέρι μου παίρνοντας «καίρο», κατὰ τὴν ἱερατικὴ συνήθεια. Ἔβλεπα καὶ τὸν Παπαιοκονόμο, γέροντα ὀγδοντάρη ὡς κεῖ πάνω ψηλὸ καὶ μεγαλόπρεπο νὰ σκύβει κι' αὐτὸς μπροστά μου καὶ νὰ μοῦ φιλεῖ τὸ χέρι. Τὶ μεγαλεῖο!

* *

Ἔτσι γεμάτος ἐλπίδες, γεμάτος ὄνειρα, κάθησα κι ἔβαλα χάμω τὸ σχέδιο, ποὺ θὰ ἔγραφα τοῦ δεσπότη καὶ τοῦ ἄρχοντα τοῦ τόπου μας, ποὺ κάποτε σπούδαζε καὶ παιδιὰ σὲ ἀνώτερα σχολεῖα.

Θεοφιλέστατε, ἔγραφα—γιατ' ἤξαιρα ἀπὸ τὸν πατέρα μου τοὺς τίτλους τῶν δεσποτάδων — στὸ μισὸ τῆς μεγάλης σελίδας τοῦ χαρτιοῦ, ποὺ ἀγόρασα. «Ἐχων διακαῆ πόθον νὰ ἀφοσιωθῶ εἰς τὴν ὑψηρὰν τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ κλήρου καὶ νὰ φοιτήσω εἰς τὴν Θεολογικὴν Σχολὴν τῆς Χάλκης καὶ μὴ ἔχων τὰ μέσα πρὸς τοῦτο, τοῦ πατρός μου ὄντος πτωχοῦ ἱερέως τῶν Τεσσαράκοντα—Μαρτύρων, μὲ πολλὰς οἰκογενειακὰς ὑποχρεώσεις, τολμῶ νὰ παρακαλέσω τὴν ὑμετέραν Θεφιλίαν, ὅπως συνδυάξουσα αὕτη τὰς ἐνεργείας της μὲ τὴν διάθεσιν τοῦ κ. Ντόντογλου, πρὸς τὸν ὁποῖον ἔγραψα αἴτησιν, μὲ ἀποστείλῃ εἰς τὴν Θεολογικὴν Σχολήν.»

Καλὰ κατάφερα νὰ κολλήσω τὸ συνδυάζω. Καὶ σὰν ἔκανα καὶ τὸ γράμμα μου στὸ Ντόντογλου καλλιγραφημένο ἀπαράλλαχτα, παρακαλώντας τον νὰ συνδυάσει τὶς ἐνεργείες του μὲ τὸν δεσπότη, ξεκίνησα νὰ παραδώσω τὰ γράμματά μου.

* *

Γιὰ νὰ πάγω ἀπὸ τοὺς Ἁγισαράντα μάρτυρες στὴ Μητρόπολη, ἔπρεπε νὰ κατεβῶ τοῦ μαχαλά μας τὸ μεγάλο δρόμο, νὰ περάσω τὸ γεφύρι καὶ τὸν ξεροπόταμό μας, ποὺ εἶχε κατεβάσει κάμποσο νερὸ —χειμῶνας εἶτανε τότε — κι' ἀπὸ κεῖ πάλι νὰ ξανανεβῶ, σοκάκια, στενόδρομους, νὰ περάσω ἀπὸ τὸ «Γαλάζιο Σχολεῖο», τὸ παρθεναγωγεῖο μας, νὰ βγῶ στὴ μικρὴ πλατεία καὶ προχωρώντας νὰ μπῶ σὲ μιὰ πολὺ μεγάλη πλατεία τετράγωνη — τὸν ἀρχοντομαχαλά τῆς πολιτείας, ὅπου στὸ βάθος μεσημβρινά, ὑψωνότανε ἡ Μητρόπολη μὲ τὴν παλιὰ ἐκατόχρονη ἐκκλησιά, καὶ κατὰ τὴ δύση εἶτανε τὸ μεγάλο σπίτι τοῦ Ντόντογλου τοῦ ἄρχοντά μας.

Προχώρησα μὲ καρδιοχτύπι στὴν πλατεία, προσπέρασα τὸ μεγάλο μας σχολεῖο τὴν «Κεντρικὴ Σχολή», ποὺ τὴν εἶχα τελειώσει καὶ μὲ λίγα βήματα μπῆκα στὸ μακρὸ αὐλόγυρο τῆς ἐκκλησίας,

πού στο βάθος του ὑψωνότανε τ' ὠραῖο χτίριο τοῦ δεσπότη.

Ἡ γλώσσα μου εἶχε κολλήσει στο λαρύγγι μου. Τὸ σάλιο μου ἀνέβαινε καὶ κολλοῦσε στὸν οὐρανίσκο μου, καὶ μιὰ ψιθύριζα τὰ λόγια πού εἶχα ἐτοιμάσει νὰ πῶ τοῦ δεσπότη τὴν ὥρα, πού θὰ τοῦδινὰ τὸ γράμμα μου, καὶ μιὰ κατάπινα.

* * *

Σὰν ἔφτασα στὴ μαρμαρένια σκάλα, προχώρησα μὲ θάρρος καὶ μπήκα στὴ μεγάλη «παισιὰ» τῆς Μητρόπολης. Ἀπὸ δῶ τὰ γραφεῖα. Παπάδες ἔγραφαν. Σκυμμένος ὁ περίφημος Παπαχριστάκης, ὁ πιὸ ἐγγράμματος παπὰς τοῦ τόπου μας ἔγραφε. Ἐγραφε κι' ὁ γραμματέας. Δίχως κανεὶς νὰ μὲ προσέξει, ἀνέβηκα τὴ μεγάλη ξυλένια σκάλα καὶ βρέθηκα στο πάνω πάτωμα, ὅπου ὁ δεσπότης περπατοῦσε μὲ τὰ χέρια πίσω δεμένα καὶ μὲ τὸ κεχριμπαρένιο κομπολόγι του. Ἐνας δεσπότης ὁμορφάνθρωπος.

—Τί θές ἐδῶ ἐσύ ;

—Θεοφιλέστατε, μουρμούρισα, καὶ πήγα νὰ λιποθυμήσω. Μὰ πρόλαβα καὶ βγάζοντας τοῦ ἄπλωσα σκυμμένος, ὅπως συνηθίζαμε ἀπὸ τὴν ἐκκλησία, τὸ χέρι μὲ τὸ ἓνα ἀπὸ τὰ δυὸ γράμματα, πού εἶχα σχεδιάσει καὶ καλλιγραφήσει. Τὸ χέρι του πήρε τὸ γράμμα μου καὶ δίχως νὰ τὸν ξαναδῶ στο πρόσωπο, ὀπισωδρόμησα καὶ ξανακατέβηκα γρήγορα τὴ σκάλα. Τίποτε δὲν μπόρεσα νὰ τοῦ πῶ ἀπὸ ὅ,τι ἐτοίμασα νὰ τὸν προσφωνήσω καὶ τόσες μέρες κουράστηκα ν' ἀπαγγέλνω κλεισμένος, στὴ σάλα τοῦ σπιτιοῦ μας...

Ἀπὸ κεῖ γρήγορα μπάς καὶ μὲ ξαναφωνάξουνε πίσω, ἔτρεξα τὴ μεγάλη αὐλὴ καὶ βγῆκα τίς ἀνοιχτὲς πόρτες τῆς Μητρόπολης.

—Θεέ μου, εἶπα γλύτωσα ἀπὸ τὴ μεγάλη κρίση.

Πηγαίνοντας στὴν πλατεία ἔβλεπα τώρα τὸ μεγάλο σπίτι τοῦ ἄρχοντά μας, ὅπου πήγαινα ν' ἀφήσω καὶ τ' ἄλλο μου γράμμα. Πηγαίνοντας ὅλο καὶ πρόσμενα πίσω μου ν' ἀκούσω τὴ φωνὴ τοῦ «γκαβάση» νὰ μὲ καλεῖ.

—Σύ, ψίτ, μικρέ, ἔλα ὁ δεσπότης σὲ θέλ'.

Μὲ τὴν ἀνεκπλήρωτη αὐτὴ ἐλπίδα ἔφτασα στὰ σκαλοπάτια τοῦ σπιτιοῦ τοῦ ἄρχοντά μας. Στάθηκα ἐκεῖ καὶ ζύγισα τὸ θάρρος μου.

Κάποτε στο σπίτι αὐτὸ ὁ πατέρας μου μὲ εἶχε στείλει νὰ πάγω «ὑψωμο» ἀπὸ τὴ λειτουργία καὶ θυμόμουνα καλὰ καὶ τὸ γενναῖο φιλοδώρημα, πού πήρα : ἓνα «σοουλταμαμούτη».

Τώρα πήγαινα νὰ δώσω μιὰν αἴτηση δικιά μου.

—Θάρρος εἶπα, καὶ προχώρησα ὡς τὴ θύρα, σὰ θύρα παλατιοῦ παραμυθένιου.

Καὶ φτάνοντας χτύπησα τὸ κουδούνι. Ἐνα χτύπημα ἀκούστηκε

ἀπὸ μέσα καὶ σὲ λίγο ἕνας ἀπὸ τὸ παράθυρο τῆς σκάλας σηκώνον-
τας τὸ παραπέτασμα μὲ κοίταξε καὶ μονομιᾶς εἶδα ἕναν ἄνθρωπο
ν' ἀνοίγει τὴ θύρα μὲ μούσι καὶ νὰ μὲ ρωτᾷ Εἶταν ὁ γυιὸς του, πού
τότε γύρισε ἀπὸ τὴν Εὐρώπη.

—Τί θέλ'ς ;

Τίποτε δὲν εἶπα, μόνο ἄπλωσα πάλι τὸ χέρι μου καὶ τοῦ παρά-
δωκα τὸ γράμμα μου.

Δὲν πρόφτασα νὰ βρεθῶ στὸ τρίτο σκαλί κι' ἄκουσα πίσω μου.

—Μὰ τί γράμμα ἔναι αὐτό ; Δῶ λέγ' : Θεοφιλέστατον.

Δὲ στάθηκα, οὔτε γύρισα νὰ δῶ Πίσω μου ἄκουσα μονάχα νὰ
κλειῖ βαρεῖα ἢ πόρτα.

Στὸ δρόμο τώρα μελετοῦσα, πηγαίνοντας ἀπελπισμένος, τὸ πά-
θημά μου Εἶχα παραδώσει κατὰ λάθος τὰ γράμματά μου Παρηγο-
ρώντας ὁμως τὸν ἑαυτό μου, εἶπα:—«Ἐ, ὅπως νᾶναι αὐτοὶ θὰ μιλή-
σουνε γιὰ μένα καὶ εἶναι τὸ ἴδιο. Θὰ σ υ ν δ υ ἄ σ ο υ ν ε τίς ἐνέρ-
γειές τους καὶ θὰ μὲ στείλουνε στὴ Θεολογικὴ Σχολή». Πίστευα πῶς
οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ μόνο τὴ δική μου ἔγνοια εἶχαν.

Ἔγινα πενήντα χρονῶ κι' ὡς τώρα προσμένω τὴν ἀπάντησή τους.
Ὁ δύστυχος δὲν ἔγινα δεσπότης, τόσο πού τὸ ὠνειρεύτηκα, δὲ φό-
ρεσα τὴ μήτ ρ α, οὔτε τὴν π ο ρ φ ὄ ρ α, οὔτε κράτησα τὴν ποιμα-
τορικὴ, οὔτε ἔψαλα τίς κ α τ α β α σ ί ε ς ἀπὸ τὸ δεσποτικό, οὔτε
μοῦ φίλησαν τὸ χέρι οἱ γέροντες παπάδες καὶ ὁ πατέρας μου, οὔτε
βλόγησα τὰ πλήθια ἀπὸ τὰ δ η μ ὀ θ υ ρ α. Ὅμως ἔγινα δάσκαλος
πού δὲ μετανιώνω καὶ πού τὸ κατώρθωσα δίχως τοὺς σ υ ν δ υ α σ-
μοὺς τοῦ δεσπότη καὶ τοῦ ἄρχοντά μας.

ΠΑΠΟΥ ΚΑΙ ΓΩ ΘΕΛΩ ΡΟΛΟΓΙ

Ὁ παπούς μου εἶτανε παπουτοῦης. Τὸν θυμάμαι νὰ κόβει τὰ πετσιὰ μὲ τὴ φαλτσέτα στὸ χέρι καὶ τὴν πετσένια μπροστέλλα στὸ στήθος του πάνω στὸ «τεζιάκι» του, φτιαγμένο ἀπὸ ἓνα μεγάλο κομμάτι κορμοῦ καὶ στηριγμένο σὲ τρία ποδάρια κοντά, κοντούτσικα, ὅπως τοῦ χασάπι τὸ ξύλο ποὺ κοπανίζει τίς μπριζόλες καὶ κόβει καὶ λιανίζει τὸ κρέας.

Καθισμένος ἔκοβε, καὶ κόβοντας ἔσιαζε τὰ πετσιὰ πότε μὲ τὸ σίδερο, πότε μὲ τὴ φαλτσέτα. Κ' ἔκοβε ὀλημερίς, γιατί καρφάδες καὶ τσιράκια, γύρω σὲ πάγκους δούλευαν ἀκατάπαυτα, ἀκούραστα.

Ὅταν σηκωνότανε ἀπὸ τὸν πάγκο του, ἔβλεπε ἓνα κοντακιανὸ παπούλη, ἀσπρομάλλη μὲ τὴ βράκα καὶ τὸ κόκκινο ζωνάρι στὴ μέση —σαραντάπηχο, φκιασμένο μὲ τὰ χέρια τῆς σχωρεμένης γιαγιᾶς μου— καὶ μιὰ μακρὰ ἀλυσίδα ἄσπρη ἀσημένια νὰ κρέμεται ἀπὸ τὸ λαιμὸ του. Εἶτανε ἡ ἀλυσίδα ποῦχε κρεμασμένο μ' αὐτὴ τὸ μεγάλο του ρολόγι, ποὺ σὰ μεγάλη σημερινὴ μπομπονιέρα μετάλλινη κοίτονταν βυθισμένο μέσα στὸν κόρφο του καὶ ζεσταινότανε. Τὸ ρολόγι του αὐτὸ τῷχε φέρει ἀπὸ τὴν Πόλη καὶ τὴν καδένα ἀπὸ τὸ Ἄϊδίνι τῆς Ἀνατολῆς, ὅπου δούλευαν τ' ἀσημι μαστόροι ποὺ ἔπαιζαν τὴν τέχνη στὰ δάχτυλα. Ἀσημένιο ρολόγι, ποὺ δούλευε δυνατά, σὰν σημερινὸ ξυπνητήρι, καὶ βαλμένο μέσα σὲ μιὰ ξυλένια θήκη σκαλιστὴ ἀπὸ φλαμούρι καὶ τυλιγμένη τούτη πάλι μέσα σὲ πετσά! Θαρρεῖς κ' εἶτανε μιὰ μικρὴ πλόσκα, ποὺ κερνοῦσαν τοὺς μαστόρους στὸν τρύγο, ἀπὸ στόμα, σὲ στόμα. Συχνὰ τὸν ἔβλεπε νὰ βγάζει μέσ' ἀπὸ τὸν κόρφο του τὸ ρολόγι—ὅπως καὶ τὴν κεσιά του, ποὺ τὴν εἶχε κρεμασμένη μ' ἓνα μεταξωτὸ δαχτάνι στὴν ἄλλη μεριά τοῦ κόρφου του— καὶ νὰ κοιτάζει τὴν ὥρα του ἀλὰ Τούρκα: Τὸ μεσημέρι εἶταν ἡ ὥρα ἕξι, τὸ βράδυ ποὺ ζύγωνε ὁ ἥλιος πίσω ἀπὸ τὸ βουνό, ὥρα δώδεκα.

Βλέποντας τὸν παπού μου νὰ κοιτᾷ τὸ ρολόγι του, βλέποντας τοὺς μεγάλους νὰ φοροῦν μὲ χρυσὲς καδένες τὰ χρυσᾶ ἢ τ' ἀργυρᾶ ἢ τὰ μπακιρένια τους ρολόγια, δοκίμαζα μιὰ μεγάλη λαχτάρρα ν' ἀποχτήσω καὶ γὼ ἓνα ρολόγι. Συχνά, ὅταν τὰ ροῦχα τῶν ἀδελφῶν μου ἦταν κρεμασμένα, πήγαινα κ' ἔψαχνα τὰ γελέκια τους καὶ πολλὴν ὥρα χἀῖδευα, καμάρωνα, ἀφιγκραζόμουνα τὰ ρολόγια τους. Ἀπὸ

τῆ λαχτάρᾳ μου εἶχα μάθει, παιδαρέλι ἀκόμα, νὰ μετρῶ τὶς ὥρες, καὶ νὰ γνωρίζω σωστὰ τὰ λεπτὰ καὶ δευτερόλεπτα. Ὅταν κατέβαινα στὸ «τσαρσί» μὲ τ' ἄλλα παιδιὰ ἢ μὲ τὸν πατέρα μου ἢ πῆγαινα ἀντάμα μὲ τὸν παπού μου, στεκόμουνα στὰ ρολογάδικα. Ἀπὸ τὶς βιτρίνες ἔβλεπα ρολόγια λογιῆς λογιῶν. Ἀσημένια, χρυσᾶ, μπρούντζινα. Ἔβλεπα ἀλυσίδες μαλαματένιες, ἀσημένιες, ψιλές, χοντρές, φιλούτσικες. Κι' ἀναβε ὁ καημός μου, πότε κ' ἐγὼ θ' ἀποχτοῦσα, σὰ μεγάλωνα, ρολόγι μὲ καδένα, ρολόγι χρυσό, ρολόγι «καπακλίδικο». Καὶ μὲ τὸ μάτι ἔτρωγα τὴ βιτρίνα. Δὲν ἤθελα νὰ φύγω, ὅπως οἱ γυναικες, ὅταν βλέπουν τὰ λοῦσα κρεμασμένα πίσω ἀπὸ τὰ μεγάλα τζάμια, ἢ τὰ παιδιὰ τὶς κοῦκλες.

Καὶ καρφωμένος ἐκεῖ σχημάτιζα, σὰν τὴν ἀράχνη, τὸνειρό μου. Γινόμουνα μονομιᾶς μεγάλος γιατρός—οἱ γιατροὶ εἴταν πλούσιοι—μὲ χρυσὸ ρολόγι καὶ καδένα μαλαματένια ἀπὸ τὴ μιὰ τσέπη τοῦ γελεκιοῦ πέρα στὴν ἄλλη. Γινόμουνα σαράφης—ὅπως ὁ παπούς ὁ Ματζαράκης—πλούσιος μὲ δυὸ ρολόγια στὶς δυὸ τσέπες ἀλαφράγκα τὸνα κι' ἀλατούρκα τ' ἄλλο. Γινόμουνα δεσπότης—οἱ δεσποτάδες εἶχαν πολλὰ χρυσαφικὰ πάντα—μὲ τὴ χρυσὴ καδένα ἀπὸ τὸ λαιμὸ κρεμασμένη καὶ δεμένη πίσω θελιά, — τί εὐτυχία! — καὶ τὸ ρολόγι χρυσὸ καὶ ἱστορημένο—δῶρο σπάνιο ἢ ἀντίκα—μὲ χίλια λουλούδια στὰ καπάκια του καὶ μονογράμματα σκαλιστά, καὶ μὲ τὸ κλειδί κρεμασμένο ἀπὸ τὸ χαλκᾶ του, τὸ κλειδί, ποῦ μ' αὐτό, κείνο τὸν καιρό, κούρντιζαν τὰ ρολόγια τους ὁ κόσμος. Γινόμουνα ἀκόμα καὶ νύφη ποῦ τῆς κρεμότανε τὸ ρολόγι—δῶρο τοῦ γαμπροῦ—μ' ἀλυσίδες τρίδιπλες καὶ τετράδιπλες ἀπὸ τὸ λαιμὸ—ἓνα ρολόγι σὰν κουκί, σὰ δραχμὴ μὲ σμαράγδια καὶ ρουμπίνια στολισμένο. Τί εὐτυχία, τί εὐτυχία!

Κι' ὄξαφνα ἓνα χέρι μ' ἔσερνε μέσ' ἀπὸ τὸνειρό μου, καὶ τὸνειρό μου σχιζότανε σὲ χίλια κομμάτια, ὅπως καὶ τὸ πανί τῆς ἀράχνης, καὶ σκορπιζότανε, χωρὶς ὁ πόθος μου ἀληθινὰ νὰ γιατρευτῆ, νὰ ἰκανοποιηθῆ.

* * *

Ἔτσι μεγάλωνα. Κι' ὁ παπούς μου μεγάλωνε καὶ γερνοῦσε. Τὸν θυμᾶμαι ξεπεσμένον πιά. Δίχως μαγαζιά, δίχως καλφάδες, δίχως σερμαγιά, δίχως πλούτη. Ἐρημο κι' ὄρφανό. Εἶχε πουλήσει—ὅπως ἔμαθα σὰ μεγάλωσα—τὸ σπίτι του. Τὰ παιδιὰ του ὄλα ξενητεύτηκαν στὰ μακρυνὰ καὶ τὰ λίγα του χρήματα—τὸν παρά του, ὅπως ἔλεγε—τάτρωγε σὰν κουκιά, χαλώντας ἓναν ἓναν τοὺς μαχμουντιέδες του, τὰ κωνσταντινάτα του καὶ τὰ λογιῆς λογιῶν χρυσᾶ του νομίσματα. Τότε συχνὰ ἐρχότανε στὸ σπίτι μας, μὲ τὸ φέσι στὸ κεφάλι

καὶ γύρω τὸν «τσεβρέ» τυλιγμένο, μὲ τὸ κομπολόγι στὸ χέρι καὶ τὸ μπαστουνάκι του ἀπὸ ἄγρια κρυνιά. Ἔσερνε τὰ ποδάρια του. Καὶ σερνάμενος ἐρχότανε στὴ μητέρα μου. Ἐρχότανε νὰ πῆ τὰ παρά-
 πονα τῆς ζωῆς του, τῆς χηριᾶς του, τῆς δουλιᾶς του, τῆς μοναξιᾶς
 του. Ἡ καλή του θεγατέρα τοῦστρωνε τὸ μικρὸ τραπεζάκι μπρο-
 στά του μὲ μιὰ ψηφωτὴ πετσέτα, καὶ ἐτοιμάζοντας τὸν καφέ του, ἄρ-
 χιζε τὶς μακρυνές κι' ἀτελειώτες κουβέντες μαζί του—πάντα ὅπως
 ἔβλεπα λυπητερές— καθισμένη πλάγι του.

Ἄνέτρεχαν στὰ περασμένα : Τί ἔκανες, πῶς τῶκανες ; Ὅλα
 ἔφταιγαν τώρα. Τὸν ὠνειδίζε ἢ μητέρα μου κάποτε καὶ γιὰ τὰ τωρινά
 του φερσίματα, καὶ κεῖνος, ροφώντας τὸν καφέ του ἢ τὸ τσιγάρο του
 μὲ τὸ μικρὸ τσιμποῦκι, μὲ χέρι κι' ἀχειλί τρεμάμενο, δάκρυζε γιὰ τὶς
 ἀτυχίες του καὶ σιωποῦσε. Μόνο φυσοῦσε τοὺς καπνοὺς ἀπὸ τὸ στόμα
 του σηκώνοντας τὸ κεφάλι, σὰν νὰ ξεκουραζότανε ἀπ' ὄλα του τὰ
 γεροντικά βάσανα, ὁ δύστηχος, ποὺ μὲ τόσοι γυοὺς ἀνάξιους, κα-
 τάντησε νὰ ζῆ κατάμονος, ξεσπίτωτος, μ' ἓνα δωμάτιο μέσα στὸ
 πουλημένο του σπίτι, ἔρημος κι' ἀπολησμονημένος.

Ἔτσι τὸν ἀντίκρουζα συχνά, στὸ σπίτι μας : Καθισμένο στὰ πα-
 χυὰ στρωσίδια σταυροποδιά, νὰ ρουφᾷ τὸ τσιμποῦκι του καὶ νὰ πίνει
 τὸν καφέ τρεμουλισμένα καὶ νὰ ἱστορῆ στὴ μητέρα μου τὰ γερον-
 τικά του πάθη. Ἀπὸ τὸ λαιμό του— ἂν ὄλα τᾶχασε — τοῦμεινε νὰ
 κρέμεται ἢ μεγάλη ἀλυσσίδα κι' ἀπ' αὐτὴν δεμένο καθότανε μέσα
 στὸ ζουνάρι του, στὸν κόρφο του, τὸ ρολόγι του, ποὺ τῶβγαζε πολ-
 λές φορές νὰ δῆ τὴν ὥρα. Ἐνα ρολόγι μὲ διπλᾶ καπάκια καὶ μὲ τὸ
 κλειδί κρεμασμένο ἀπὸ τὸ κορδόνι του Ἡ πρώτη θήκη του μιὰ θήκη
 ἀπὸ ξύλο τσιμισιριού, εἴταν τυλιγμένη μ' ἓνα πετσὶ γιὰ προφύλαξη.
 Μέσα σ' αὐτὴν κλεισμένο τὸ μεγάλο ρολόγι του μὲ τὰ διπλᾶ ἀση-
 μένια καπάκια, ποὺ γιὰ νὰ δῆ τὴν ὥρα, τὸν ἔβλεπα νὰ πατᾷ ἓνα
 ἐλατήριο καὶ ν' ἀνοίγουν σὰ μεγάλοπορτα καμμιᾶς φυλακῆς βαρειᾶ.
 Ὁ χτύπος του ἀκουγότανε σὰ χτύπος ἀπὸ ξυπνητήρι. Στὶς ἕξ τὸ
 κούρντιζε μὲ τὸ κλειδί— μεσημέρι ἀλὰ Τούρκα— καὶ πάλι στὶς ἕξ τὴν
 ἄλλη μέρα.

Ἔτσι βλέποντάς τον λαχταροῦσα καὶ ἐγὼ νᾶχω ἓνα ρολόγι μὲ
 κλειδί. Καὶ μὴ ξαίροντας,—παιδί ἐγὼ—τὰ πάθια του, μὴ νιώθοντας
 τοὺς πόνους του τοὺς ἀγιάτρευτους, τὶς πίκρες του τὶς ἀτέλειωτες,
 τὸν τρωγόμωνα:

—Παποῦ, πάρε μ' ἓνα ρολόγ' καὶ μένα, πάρε μ'!

Καὶ τῶλεγα μὲ λαχτάρια. Μὰ κεῖνος ἄκουγε μὲ τὴ συνήθεια ν' ἀ-
 κούει τοὺς πόθους τῶν παιδιῶν ἀδιάφορα. Γιατί ποῦ νὰ κάνει τὰ ὅσα
 ἐπιθυμοῦν τὰ παιδιά! —Σὰ μεγαλώσεις ἀγόρ' μου, θὰ σὲ πάρω ἓνα με-

γαααάλο ρολόγ', ἔννοια σου, μοῦ ἔλεγε μέσ' ἀπὸ τ'ἀσπρα του μουστάκια.

Ὁ πόθος μου σπασμένος στὴν ὑπόσχεση πάνω, γυρνοῦσε πίσω στὴν κόιλη του, συμμαζευότανε κ' ἔσβυνε πρόσκαιρα, ὡς που στ' ἄλλο του μουσαφιρλίκι τοῦ παποῦ μου, ποῦ θάρχότανε νὰ μᾶς δῆ νὰ ξαναζήσει πάλι μὲ τίς παρηγοριές τῆς μητέρας μου καὶ τὰ «ἰκράμια» καὶ γὰ γονατιστὸς μπροστὰ του θὰ ξανάρχιζα νὰ λέω καὶ νὰ ξαναλέω, χαϊδεύοντας τὰ ροῦχα του, τὰ κουμπιά του, τὴν ἀλυσσίδα του: — Πάρε μ' παποῦ, ἓνα ρολόγ' καὶ μένα πὲ τὸ κλειδί.

— Ἔννοια σου, παιδί μ' θὰ σὲ τὸ πάρω σὰ μεγαλώσεις.

— Μὰ πότε θὰ μεγαλώσω;

Κ' ἡ λαχτάρα μοῦ πλημμυροῦσε τὰ στήθεια μου καὶ μούρχόντανε στὰ μάτια δάκρυα, γιατί δὲν εἴτανε βολετὸ νὰ μοῦ πάρει τὸ ρολόγι, ποῦ ὄνειρευόμουνα.

* * *

Ὁ Παποῦς μου πέθανε, ὅταν ἐγὼ ἤμουν στὴν ξενητεία. Ξενητεύτηκα πολὺ μικρός, γιὰ νὰ σπουδάσω τὰ σπουδαῖα γράμματα. Δὲν τὸν ἄκουσα ξανά νὰ ἱστορῆ τὰ πάθη του, οὔτε νὰ ροφᾶ τρεμουλιαστὰ τὸν καφέ του, οὔτε τὸ λουλά του, ποῦ ἔτρεμε στὰ χεῖλια του μέσα ἐξαιτίας τοῦ χεριοῦ του. Τὸ χέρι του τώρα καὶ λίγα χρόνια ἔτρεμε «ἀπὸ τὴν πολλὴ δουλιὰ» ὅπως ἔλεγε.

Ὅμως ἐγὼ ἀπόχτησα τὸ ρολόγι, πρὶν ἀκόμα ξενητευτῶ. Δὲν ξόδεψε ὁ παποῦς μου, γιατί δὲν εἶχε ὁ δύστυχος καὶ λογάριαζε τὰ λίγα, ποῦ τοῦχαν μείνει. Δὲν μπόρεσε νὰ μοῦ χαρίσει τὸ ρολόγι, ποῦ μοῦ ὑποσχέθηκε. Μοῦ τὸ χάρισε ὁ μέγας μου ἀδερφός. Αὐτὸς γιάτρεψε τὴ λαχτάρα μου. Δὲν εἴταν τέτοιο, ποῦ ἔβλεπα νὰ βγαίνει ἀπὸ τὸν κόρφο του μέσα στὴν ξυλένια θήκη, οὔτε μὲ δυὸ καπάκια, οὔτε τόσο μεγάλο. Εἴτανε ἓνα μικρούτσικο ρολογάκι, ποῦ εἶχε καπάκι ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά μόνο, μὲ πουλιὰ ζωγραφιστὰ καὶ μαμούδια καὶ λουλούδια. Ἀπὸ τὴν ἄλλη μονομιᾶς ἔβλεπες τίς ὥρες. Εἶχε κρεμασμένο καὶ τὸ κλειδί του. Μοῦ τὸ χάρισε, γιατί αὐτὸς ἀγόρασε ἄλλο ἀσημένιο, ὅταν ἄνοιξε μαγαζὶ δικό του.

Μὲ τὸ ρολόγι τοῦτο ἔσβυσε ἱκανοποιημένος ὁ μέγας μου πόθος. Γιατρεύθηκε ἡ λαχτάρα μου. Καὶ παντοῦ πηγαίνοντας, συχνὰ πυκνά, τῶβγαζα νὰ μὲ δοῦν πὼς ἔχω ρολόγι. Ἐδῶ εἴταν ἡ μικρὴ μου λόξα νὰ τὸ βγάζω συχνὰ πυκνά. Ἔτσι ὅλοι μὲ πῆραν εἴδηση κι' ὅλοι συχνὰ μὲ ρωτοῦσαν:

— Τί λέγ' τὸ κρομμύδ' σου;

Τὸ κρομμύδι μου ὅμως δούλευε ταχτικά, δούλευε ἀκούραστα, δούλευε χωρὶς ν'ἄχει ἀνάγκη ἀπὸ μᾶστορα. Τῶχα κρεμάσει ἀπὸ τὴν

κουμπότρυπα του γελέκου μου μ' ένα μεταξωτό κορδόνι, που μου χάρισε ή μητέρα μου. Το κρομμύδι μου τουτο με συντρόφεψε στη ζωή πολλά χρόνια. Το έφερνα μαζί μου στα θρανία του γυμνασίου, στο Πανεπιστήμιο, στο στρατό, ώσπου κάποτε σώπασε. Σταμάτησε γερασμένο και χαρβαλωμένο, όχι από πέσιμο ή χτύπημα, μά από το φάγωμα των τροχών του. Οί τροχοί του—οί μηχανές, τὰ εργαλεία—φάγησαν από τη δούλεψη. Τότε πιά και γώ τ' απόθεσα στο συρτάρι μου με υπόληψη και σεβασμό για τη δούλεψή του, σαν το δουλευτό άνθρωπο που τον έφαγε ή δουλιά, και το κρατώ από τότε κλεισμένο μέσα—σαν σε τάφο—σ' ένα κουτί κι' άκουμπισμένο σε λίγο μπαμπάκι, όπως το γερασμένο κορμί του ανθρώπου στα μαλακά μαξιλάρια.

Έκει σιωπηλό, σα μούμια, κοίτεται. Ούτε οί μηχανές του—οί τροχοί του—κινούνται και σαλεύουν, ούτε ο ώροδείκτης του άλλαξε ξανά θέση, όπως πολλών ρολογιών μέσα σε παλάτια, που οί βασιλιάδες ξόφλησαν—ούτε ο λεφτοδείκτης σάλεψε να κάνει άκούραστος τους κύκλους του.

Συχνά άνοιγοντας το συρτάρι μου, άνοίγω και το μικρό κουτί, όπου το φυλάω. Τ' άνοίγω και βλέποντάς το, σα μούμια, που θαρρείς και θά ξανανοίξει το στόμα της να μιλήσει, περιμένω να κινηθή κι' αυτό, να ξαναζήσει, να μετρήσει τις ώρες, τα λεπτά, ως που άσάλεφτο κι' άποθαμένο, το ξαναβάζω πίσω στο κουτί, με το καπάκι από πάνω, ίστορημένο με τα πουλάκια και τα λουλούδια: Τα πουλάκια πάντα με τα φτερά άπλωμένα και τα λουλούδια άνθισμένα.

Και κάθε άνοιγμά του μου φέρνει θύμησες παλιές, ξαναζούν στην ψυχή μου όλ' αυτά, που σας ίστόρησα και τόσα άλλα άνείπωτα, και πλημμυρεί μιá συγκίνηση τότε την ψυχή μου, τόση που να μου θυμίζει το χαμό άλλων πιό πολύτιμων. Το χαμό του παπού μου, της γιαγιάς μου, τ' άδερφοῦ με τα είκοσί του χρόνια, που τον έφαγε ή ξενητεία και τόσων άλλων που σβύσαν στο πέραςμα του χρόνου και δε μάς μένει τίποτ' άλλο άπ' αυτούς, παρά ή φωτογραφία τους και ή ανάμνησή τους, που θαμπώνει μέρα με τη μέρα και σκοτεινιάζει.

Το ρολόγι μου ξεψύχησε, μά δεν έλυωσε, κι' ούτε θα λυώσει μοναχό του. "Όταν ξεδιαλύσω με τον καιρό τα πράματά μου, που μ' αυτά έζησα—έπειδη δεν είμαι μεγάλος άνθρωπος να μου τα βάλουν σε καμιά βιτρίνα, για να περνοῦν μπροστά της οί γενεές,—θα το πετάξω το ρολόγι μου μαζί με την πέννα μου στη θάλασσα ή στο πηγάδι του σπιτιοῦ μας, γιατί δεν έχει τίποτε να θυμίζει σ' άλλον, τίποτε να πη. Κει στο βάθος του νεροῦ, θα σκουριάσει βέβαια, και θα κομματιαστή με του καιροῦ το πέραςμα, που όλα τα δαμάζει δώ στη γη κάτω, σα λυθοῦν οί άρμοί του, όπως οί ανθρώπινοι άρμοί που λυώνονται και λυώνουν μέσα στο μνήμα.

ΠΩΣ ΠΡΩΤΟΠΗΓΑ ΣΤΟ ΘΕΑΤΡΟ

Ποτέ μου δὲ θὰ ξεχάσω πῶς πρωτοπήγα στὸ θέατρο. Ὁ πατέρας μου μᾶς εἶπε ἑμᾶς τοὺς μικροὺς :

— Ἀπόψε θὰ σᾶς πάω στὸ θέατρο.

Γιὰ τὸ θέατρο ἤξαιρα ἀπὸ πολὺν καιρὸ τώρα. Ὁ μέγανός μου ἀδερφός πηγαινοερχότανε τὰ βράδια ἀπὸ τὸ θέατρο.

— Ποῦ πᾶς ; τὸν ρωτοῦσε ὁ πατέρας μου.

— Στὴ βρόβα, ἀπαντοῦσε. Ἄναβε κρυφὰ τὸ τσιγάρο του καὶ πήγαινε. Μὲ τὸ νοῦ μου ἔψαχνα νὰ βρῶ τί εἶναι αὐτὴ ἡ πρόβα, τί εἶναι ὁ ὑποβολεύς, τί ἡ κωμωδία, τί τὸ δράμα, — λέξεις πού τις ἄκουα — μὰ τίποτα φυσικὰ νὰ βρῶ ἀπὸ τὰ αὐτὰ δὲ μποροῦσα. Ἄκουα τις λέξεις καὶ μοῦ εἶταν γνώριμες ἀληθινὰ, μὰ ἔμεναν λέξεις κούφιεσ μέσα στὸ μυαλό μου. Καὶ ἡ περιέργεια μᾶτρωγε καὶ μοῦ βασάνιζε νὰ μάθω.

Ἐνα βράδυ εἶπα τοῦ μεγάλου μου ἀδελφοῦ : — Τί θὰ πεῖ πρόβα ;

Μὲ κύτταξε περίεργα καὶ μὲ ρώτησε ἀπορώντας : — Τί θὰ πεῖ πρόβα ; Ἐλα ἀπόψε μαζί μ' στὸ σκολεῖό, πρόσθεσε, καὶ θὰ δγεις τί θὰ πεῖ καὶ τί ἔν πρόβα.

Ὁ ἀδερφός μου εἶταν δάσκαλος, καὶ ἤξαιρε πῶς οἱ ἀφηρημένες λέξεις τίποτα δὲν ἀξίζουν καὶ πῶς βλέποντας θὰ μάθαινα καλλίτερα τί εἶναι ἡ πρόβα. Ὅμως πάλι μὲ ρώτησε : — Πρὶν ἀγοράσεις τὰ παπούτσια σου, τί τὰ κάν' ὁ Νικολάκς ὁ Καβάφς — ὁ παπουτσήσ πού πουλοῦσε ἔτοιμα παπούτσια — τὰ παπούτσια σου ;

— Τὰ δοκιμάζ' στὸ ποδάρ' μου, ἂν χωροῦν ἢ δὲ χωροῦν, ἂν...

— Ὡραῖα· αὐτὸ θὰ πεῖ πρόβα.

Μὰ γώ τίποτα δὲν κατάλαβα. Τί νὰ προβάρουν στὸ θέατρο ἄραγε ; ρώτησα πάλι τὸν ἑαυτό μου.

Εἶταν Σαββατόβραδο. Ὁ πατέρας μου ἀντὶ νὰ μὲ βάλει νὰ διαβάσω τὸν «ἀπόδειπνο» καὶ τοὺς «ψαλμούς», μοῦδωκε τὴν ἄδεια νὰ πάγω μὲ τὸ μέγανό μου ἀδερφὸ μαζί. Πηδοῦσα ἀπὸ τὴν χαρὰ μου, γιὰ τὴν θάμπαινα ἀνάμεσα σὲ μεγάλους, νὰ μάθω τόσα πράγματα ! Θὰ πήγαινα νὰ μάθω τέλος πάντων τί εἶναι αὐτὴ ἡ πρόβα.

Ἀπὸ τὸ σπῆτι μας εἶταν κάμποσο τὸ σκολεῖό. Μὲ τὸ φανάρι στὸ χέρι, προχωροῦσα ἀμίλητα, Πίσω μου ἐρχότανε ὁ ἀδερφός μου, τυλιγμένος μέσα στὸ μέγανό του παλτό. Τουρτούριζα ἀπὸ τὸ κρύο, μὰ

ή περιέργεια νά δω τί γίνεται μέσα στο σκολειό, πού ἐγώ ἀκόμα δέν ἀξιώθηκα νά φοιτήσω, αὐτό μοῦδινε κουράγιο. Κατηφορήσαμε προσεχτικὰ τὸ δρόμο, πού ἔφερνε στήν πλατεῖα κιὰπὸ κεῖ πιὸ προσεχτικὰ κατεβήκαμε τὴν ἄλλη κατηφοριά, πού ἔβγαζε στὸν ξεροπόταμό μας κιάντικρύσαμε τὶς μεγάλες τοῦ σκολειοῦ πόρτες. Μπήκαμε μέσα στὴ μεγάλη αὐλή, γιομάτη δέντρα πανύψηλα, πού σφύριζαν τὰ κλωνάρια τους λυπητερὰ μὲ τοῦ βοριά τὸ φύσημα, προσπεράσαμε τὸ πηγάδι τῆς αὐλῆς—πού ἂν μποροῦσες νά δεῖς θὰ τῶβλεπες νάχνιζει—καὶ ἀνεβήκαμε τὰ σκαλιά. Νά, ἡ πρώτη μεγάλη σάλα τοῦ σκολειοῦ. Σπρώξαμε μιὰ θύρα καὶ βρεθήκαμε σὲ μιᾶλλη σάλα γιομάτη θρανία, προχωρήσαμε μέσ' ἀπὸ τὸ διάδρομο καὶ σπρώχνοντας μπήκαμε στὴν τρίτη μεγάλη σάλα. Λάμπες μεγάλες φώτιζαν. Ἡ σόμπα ἔκαιε καὶ μιὰ ζεστασιὰ εὐχάριστη βρήκαμε. Ὅμιλίες, γέλοια, χάχανα κιὰστεῖα.

— Βρέ, τί θέλ' αὐτὸς ἐδῶ, ὅλοι ρώτησαν μὲ περιέργεια κυττώντας με νά τρυπῶνω καὶ γώ ἀνάμεσά τους.

— Τὸν ἔφερα νά μάθ' τί ἔν πρόβα, εἶπε ὁ ἀδερφός μου καὶ φανέρωσε τὴν περιέργειά μου.

— Μπράβο, μπράβο! καὶ μὲ χάρειψαν μερικοί.

*
* *

Μπροστά μου τώρα εἶταν μιὰ σκηνή, ὡς ἓνα μπόγι ψηλότερη ἀπὸ τὸ πάτωμα τῆς αἴθουσας. Κεῖ πάνω κάμποσοι νέοι μιλοῦσαν μεταξὺ τους κιένας κρατώντας κάτι χαρτιά στὰ χέρια του τοὺς βοήθοῦσε, τοὺς διώρθωνε.

— Νά, μοῦ εἶπε ὁ ἀδερφός μου: Αὐτοὶ ἀναμεταξὺ τους κουβεντιάζουν, ὅπως τὰ γράφει τὸ βιβλίο καὶ κείνος πού τοὺς ἀκούει, τοὺς διορθώνει, ἂν κάνουν λάθη, καὶ τοὺς βοηθεῖ νά θυμηθοῦν αὐτὸ πού χρειάζεται νά μιλήσουν ὁ ἓνας στὸν ἄλλο. Αὐτὸς εἶναι ὁ ὑ π ο β ο λ έ α ς, μοῦ εἶπε.

Ἔτσι εἶδα, ἄλλον νά ὑψώνει τὸ γρόθο του καὶ νά θυμώνει μιλώντας, ἄλλον εἶδα νά φοβερίζει καὶ νάπαντᾶ: Ο ὑ τ ι δ α ν έ!—ἀπὸ τότε ξαίρω τὴ λέξη αὐτὴ—ἄλλος νά μπαίνει ἀνάμεσα, ἄλλος νά τρέμει ἀπὸ φόβο καὶ βλέποντας τὸ πάτωμα κάτω σὰ νά ψάχνει, ἔδειχνε μὲ τὸ δάχτυλο, λέγοντας:—Νά καὶ δῶ γαίματα, νά καὶ κεῖ γαίματα, παντοῦ γαίματα!

Μὰ βλέποντας αὐτά, πού πρόφταξα νά δω, δέν κατάλαβα πὼς ἀποχάθηκα σ'ἄλλους κόσμους κιὰποκοιμήθηκα πάνω σ'ένα θρανίο.

Πὼς βρέθηκα στὸ σπίτι ἐγὼ τὸ ξαίρω. Τουρτουρίζοντας, νυσταγμὸ γεμᾶτος, παγωμένος, ἔφτασα καὶ χώθηκα στὸ στρῶμα μου,

πλάγι στὸ μεγαλύτερό μου ἀδερφό καὶ κοιμήθηκα σὰν πεθαμένος. Τᾶλλο πρωὶ Κυριακὴ δὲν πήγα στὴν ἐκκλησιὰ νὰ ψάλω, οὔτε νὰ πῶ τὸν ἀπόστολο. Κοιμόμουνα γιὰ νὰ κερδίσω τὸν ὕπνο ποὺ ἔχασα.

Ἦρθε καὶ ὁ καιρός, ποὺ θὰ δίνονταν ἡ παράσταση. Τὸ σκολεῖο κεῖνο, ποὺ χωρισμένο σὲ τρία μεγάλα κομμάτια, μὲ πελώριες τὰβλες δέχονταν χρόνον καιρὸ τριακόσια καὶ πάνω παιδιὰ νὰ μαθαίνουν γράμματα, εἶταν τώρα μιὰ ἀπέραντη σάλα, γιομάτη δεξιὰ κι' ἀριστερὰ καρέκλες, μένα διάδρομο στὸ μέσο. Λάμπες μεγάλες, ἀπὸ τὸ ταβάνι κρεμόντανε στολισμένες μὲ γιρλάντες, κι' ἔχυναν τὸ φῶς τους πλούσιο—τότε εἶταν πλούσιο. Ἀπὸ τὰ παράθυρα κρεμασμένες ἄλλες πράσινες γιρλάντες, στόλιζαν τὴν αἴθουσα, καὶ στὸ βάθος ἡ μεγάλη σκηνὴ τοῦ θεάτρου ὕψωνε τὸ παράστημά της, μένα κουβούκλιο μπροστὰ στὴ μέση, ποὺ ἔκρυβε ἀπὸ κάτω τὸν ὑποβολέα. Αὐτὸς εἶταν, ποὺ ὑποβοηθοῦσε νὰ μὴ λησμονοῦν οἱ ἠθοποιοὶ τὸ μέρος τους. Μιὰ μεγάλη αὐλαία ἀπὸ βελουδο κατέβαινε ἀπὸ πάνω ἴσα με κάτω, κέφραζε ἀπὸ τὰ μάτια μας, τί γινότανε μέσα στὴ σκηνή, ποὺ ἀκόμα δὲν τὴ γνώρισα.

Ὅταν μᾶς ἔντυσε ἡ μητέρα μου νὰ πᾶμε στὸ θέατρο, θαρρεῖς κι'εἶταν στὸ σπίτι μας ἡμέρα πασκαλιᾶς. Τὰ μεγάλα μου ἀδέρφια, εἶχαν ἀπὸ νωρὶς φύγει. Ἐμεῖς προσμέναμε τὴ δύση τοῦ ἡλίου μὲ καρδουοχτύπι. Τότε θὰ ντυνόμαστε. Κιῶταν πιά ὁ πατέρας μου μᾶς πῆρε τρεῖς—ἀπὸ τὸ χέρι χειροπιασμένους—καὶ μᾶς ἔβγαλε ἀπὸ τὴ θύρα, δὲν πατούσαμε ἀλήθεια στὴ γῆ! Ὁ καιρὸς εἶταν μαλακός, κι οὔτε χιόνια, οὔτε ἄνεμος. Καὶ φτάσαμε στὸ μεγάλο σκολεῖο γιομάτοι χαρὰ γιὰ ὅ,τι θὰ βλέπαμε.

Ὅξω στὸ δρόμο, μεγάλα τοιχοκολλημένα προγράμματα, γραμμένα μὲ τὸ χέρι, στολισμένα μὲ λογιῆς λογιῶν γράμματα ἔλεγαν:

« Ἐυεργετικὴ Θεατρικὴ Παράστασις »

Ἐπὲρ τῶν Σχολείων Τεσσαρ. Μαρτύρων. Τρίπρακτον δρᾶμα: Ἡ Γεννοβέφα. Κωμῳδία: Ἡ κόρη τοῦ Παντοπώλου. Κατὰ τὰ διαλείμματα θέλει παιανίζει ἡ ὀρχήστρα τοῦ μουσικοῦ Συλλόγου. « Ὁ Ἀρίων » κ.λ.π.

Κυριακὴ 21 Ἰαν. 1889.

Σταθήκαμε νὰ διαβάσουμε, ὅπως σταθήκαμε στίς γωνίες τῶν δρόμων καὶ ἄλλες μέρες νὰ δοῦμε τὰ ἴδια προγράμματα. Ὁ κόσμος εἶχε πλημμυρίσει τὴ μεγάλη σάλα. Πήγαινε νὰ δῆ ἀπὸ τὴ σκηνὴ τὸν κουτσὸ τὸ Δημητρό, ποὺ ἤξαιρε νὰ ἠθογραφεῖ τὸ κάθε τι καὶ νὰ αὐτοσχεδιάζει πάνω στὴ σκηνή. Πήγαινε νὰ τὸν δῆ νὰ σατιρίζει τὰ πάντα καὶ νὰ γελάσει μὲ τὴν καρδιά του. Πήγαινε νὰ δῆ τὸν Εὐσταθόπουλο

τόνπραματευτή και ψάλτη, πού ήξαιρε νά υποδύεται τὰ τραγικά πρόσωπα και πετύχαινε στη Γαλάτεια, νά ζωντανεύει με πάθος τὸ Ρένο. Ἐτρεχε νάπολαύσει τὸ Καβάφη, τὸν παπουτοῦ τῆς ἀγορᾶς, πού ἀνάστανε νεκροὺς με τὶς φωνές του, ψάχνοντας στη σκηνή νά βρῆ «τὰ ἴχνη τοῦ ἐγκλήματος» λέγοντας τὰ λόγια τοῦτα: «Νὰ και δῶ γαίματα, νὰ και κεῖ γαίματα!»

Πήγαινε νά χαρῆ τὴν δεσποινίδα Εὐρυκόμη, πού εἶταν ἡ Γαλάτεια τοῦ δράματος, και πού ὁ κόσμος ἀληθινὰ τὴν βάφτισε Γαλάτεια κέμεινε με τὸνομα τοῦτο και παντρεμένη και μάννα και γιαγιά.

Πήγαινε νάπολαύσει τὸ μεγάλο μου ἀδερφό, πού στὴν κωμωδία ξεπερνοῦσε και τὸ δάσκαλό του — τὸν κουτσὸ τὸ Δημητρό, ὅταν ἔπαιζε τὴν κόρη τοῦ Παντοπῶλου, αὐτόν, πού ὅταν ἔβγαινε μονάχα στὴν σκηνή μεταμορφωμένος σὲ παντοπῶλη ἔκανε τὸν κόσμο νά σπαρταρᾶ με τὰ ὁμηρικά του γέλοια. Ἡ βράκα του ἡ νησιώτικη, τὸ σαραντάπηχο στὴ μέση ζουνάρι του, τὸ φέσι του, με τὴν τρίδιπλη φούντα του, οἱ παντοῦφλες του οἱ νησιώτικες, και τὸ σὰν τὸ πάπλωμα παιδιοῦ μυξομάντηλό του κρεμασμένο ἀπὸ τὸ ζουνάρι του, πάνω του ὅλα καλοθεμένα, εἶταν ἱκανὰ νά λυώσουν τὸν κόσμο στὰ γέλια. Βγαίνοντας στὴ σκηνή, πολλὴν ὥρα στεκότανε βουβός, γιὰ νά κοπάσει ὁ ἐνθουσιασμός τοῦ κόσμου και τὰ χάχανα.

Πήγαινε νά θαμάζει τὸν Χατζήπαπα, τὸ δάσκαλο, τὸν ψάλτη, πού ὑποκρινότανε τοὺς τρομεροὺς και φοβεροὺς ἀνθρώπους τοὺς ληστές, τοὺς δολοφόνους, τοὺς τραγικούς, πού γιὰ Γῶλος εἶταν μοναδικός. Ἐτρεχε νά δεῖ τὴν ὥραία κοπέλλα με τὰ ξανθὰ πυκνὰ μαλλιά τὴν Πολυξένη, τὴ Γενοβέφα, πού συγκινοῦσε και με τὴν τέχνη της και τὴν ὁμορφιά της. Τὴν πρωταγωνίστρια!

Πήγαινε νά ἀπορρήσει με τὰ θαύματα τοῦ Χατζηπαρασκευᾶ τοῦ σκηνοθέτη, πού σοφίζονταν με τὸ εὐφάνταστο μυαλό του, ὅλα τὰ μέσα νά παρουσιάσει μιὰ σκηνή τέλεια. Τὶς τρικυμίες, τὰ χιόνια τὶς βροντές και τὶς ἀστραπές, πού νόμιζες πὼς ἀληθινὰ, ὅπως ὁ Δίας ὁ ἀρχαῖος, τὶς εἶχε στὴν προσταγή του. Τρεῖς λαμαρῖνες μεγάλες— ὅπως εἶδα σὰ μεγάλωσα μπαίνοντας και γὼ στὰ παρασκήνια, — ἔκαναν τὴν τρομερὴ βροντὴ, και τὰ τρομαχτικὰ μπουμπουνητά. Μιὰ μπακίρα με τρύπες πολλὲς χύνοντας τὸ νερὸ πάνω σὲ μιὰ λαμαρίνα ἔδινε τὴν ἰδέα τῆς βροχῆς—τῆς βροχῆς με τὴν μπακίρα ὅπως ἔλεγαν. Μισὴ ὀκτᾶ τσιγαρόχαρτο λιανοκομμένο και βαλμένο μέσα σὲ κουβά, κρεμασμένο ἀπὸ τὸ ταβάνι τῆς σκηνῆς και με τὸν πάτο τους πιασμένο μένα κορδόνι, πού ἀνεβοκατέβαινε με τὸ τράβηγμα τοῦ κορδονιοῦ, σοῦ χιόνιζε τὸ πιὸ μεγάλῳπρεπο χιόνι. Ἐνα βεγγαλικὸ παράστανε τὴ φεγγόβολη ἀστραπή, πού τὴν ἀκολουθοῦσε και ἡ βροντὴ.

Τὸ θέατρο ὀλόκληρο ριγοῦσε βλέποντας ὅλα τοῦτα, καὶ χειροκροτοῦσε ἀτελείωτα. Οἱ γυναῖκες κλαῖγαν τὴ Γενοβέφα μέσα στὸ δάσος σὲ τέτοια κακομοιριά ριχμένη ἀπὸ τὸ Γῶλο, καὶ θάμαζε τὸ δάσος—ἀληθινὸ δάσος, ἀπὸ κορμούς δέντρων, ἀπὸ ἀληθινὰ ἔλατα, φερμένα ἀπὸ τὰ βουνά. Εἴτανε ἱκανὸς ὁ σκηνοθέτης αὐτὸς νὰ παραστήσει στὴ θάλασσα νὰ λάμνει βάρκα, πυρκαϊὰ στὸ δάσος, μάχη μὲ ἀληθινὲς τουφεκιές. Ἡ ψυχὴ τοῦ θεάτρου μέσα στὰ παρασκηνία.

Πήγαινε ὁ κόσμος νὰ δεῖ τὸν Ταυρίδη, τὸν μαναδικὸ ἥρωα τῆς ἀγάπης, ποῦ στοὺς ληστὲς τοῦ Σίλλερ ζωντάνευε μὲ πάθος ἀληθινὸ τὸν ἥρωα τοῦ δράματος. Τὸν Βαφείδη, ποῦ στὸ πέρασμα τοῦ χρόνου φάνηκε ὁ πιὸ λεπτὸς κωμικός, παίζοντας φίνα στὸ θάνατο τοῦ Περικλέους τὸ μέρος του.

*

* *

Ὁ κόσμος τώρα ἀνυπόμονα πρόσμενε νὰ νοῖξει ἡ σκηνή. Ἡ μουσικὴ τοῦ «Ἀρίωνος» ἔπαιζε ὥραϊα κομμάτια καὶ ἡ ἀπαντοχὴ τοῦ κόσμου κορυφώθηκε. Ἐμεῖς τὰ τρία ἀδέρφια πίσω πίσω καθισμένα ψηλά, παρακολουθοῦσαμε μὲ μεγάλη περιέργεια. Τί βραδυά, τί θάματα γιὰ μᾶς εἴταν ὅ,τι βλέπαμε!

Τέλος πάντων ἀκούστηκαν τὰ τρία βαρυὰ χτυπήματα, ποῦ μοῦ φάνηκαν σὰ νὰρχότανε ἀπὸ ντουλγέρικο σκεπάρνι, καὶ μονομιᾶς ἄρχεψε ἡ σκηνὴ νὰνεβαίνει. Τὰ μάτια μας σάστησαν ἀπ' τὸ ἀνέβασμά της. Ἐνα δάσος—θαρρεῖς κεῖταν ἓνα κομμάτι ἀληθινοῦ δάσους—παρουσιάσθηκε ἡ σκηνή. Κεῖ μέσα εἶδαμε τὴ Γενοβέφα κακόντυτη καὶ θεόγυμνη μὲ τὸ παιδάκι τῆς τυλιγμένο σὲ μιὰ προβιά, νὰ πάσχει, νὰ κλαίει, νὰ δέεται, καὶ νὰ τυραγνιέται ἀπὸ τὸ σκληρὸ Γῶλο, τὴν ὥρα ποῦ ὁ βασιλιάς ὁ ἄνδρας τῆς πολεμοῦσε τὸν ἐχθρό, ποῦ διάβηκε τὰ σύνορα τοῦ βασιλείου του. Δὲν ξεχνῶ ἀκόμα τὴ λυπητερὴ στιγμὴ τῆς τυράγνιας ποῦ ὑπέφερε ἡ ὥραϊα βασίλισσα μέσα στὸ δάσος, τὰ χιόνια ποῦ πέφτανε, τίς βροντὲς κιὰστραπὲς ποῦ ὀλοζώντανες τίς ἔβλεπα μέσα στὴ σκηνὴ νὰ φεγγοβολοῦν καὶ νὰ βουίζουν ὅπως οἱ ἀληθινές. Δὲν ξεχνῶ τὸ γυρισμὸ τοῦ βασιλιά καὶ τὴν τιμωρία τοῦ Γῶλου νὰ πεθαίνει μέσα στὰ κάτεργα τυραγνισμένος κι'αὐτὸς καὶ τὸ λυτρωμὸ τῆς Γενοβέφας ἀπὸ τὰ νύχια του.

Ἐφτασαν τὰ μεσάνυχτα καὶ τὸ θέατρο, σὰν παίχτηκε κὴ κωμωδία, «Ἡ κ ὀ ρ η τ ο ῦ Π α ν τ ο π ῶ λ ο υ» καὶ γέλασε μὲ τὴν καρδιά του ὁ λαὸς καὶ ἀπόλαυσε—μετὰ τὸ κλᾶμα—γέλιοιο, διαλύθηκε ὅλο ἐκεῖνο τὸ πανηγύρι. Ὅλοι ἔφευγαν μὲ ἐντυπώσεις δυνατές, μὲ τὸ ζωντάνεμα τῶν παθῶν τῆς ὥραϊας βασίλισσας καὶ τὸν κατατρεγμὸ

της και την τιμωρία του άπιστου Γώλου. Ποτέ να μη τελείωνε ένα τέτοιο θέαμα!

Δέν ξαίρω γιατί, τ'άλλο πρωί ξύπνησα μελαγχολικός. Γιατί να τελειώσει ένα τέτοιο θέαμα, γιατί να μη γινότανε και το βράδυ πάλι; Γιατί να μη ξανάβλεπα τὰ χρυσᾶ ὄπλα, τὶς ἀπαλέτες, τὰ κράνη, τὰ δόρατα και τὰ σπαθιά και να ξανάκουα τὴ μελωδική φωνή τῆς Γενοβέφας, τὶς ὀμιλίες τοῦ χαριτωμένου βασιλόπουλου με τὴν προβιά τυλιγμένου, να κουβαλᾶ στὴ μαννούλα του χορτάρια και βατόμουρα για να χορτάσουν τὴν πεινὰ τους; Κὴ μελαγχολία μου, πὼς ὄλοι ἐκεῖνοι οἱ κέποι εἶταν για μιὰ φορὰ μονάχα, για μιὰ βραδυὰ πὸν πέρασε και ἔσβησε τόσο γρήγορα, μεγάλωνε και πλήθαινε. Τὶ μελαγχολία εἶτανε κείνη δὲ μπορούσα να ξηγήσω, ὅμως θυμᾶμαι πὼς πολλές μέρες τὴ νοσταλγοῦσα κείνη τὴ βραδυὰ, πὸν τόσοσ κόσμος, μαζεμένος χάρηκε να βλέπει στὴ σκηνὴ πάνω τόσοσ σπουδαῖα πράγματα κιᾶκουσε και μουσική ἀπὸ τόσοσ ὄργανα.

Τότες εἶπα με τὸ νοῦ μου: — Σὰ μεγαλώσω και γὼ θάνέβω στὴ σκηνὴ πάνω. Και γὼ θὰ παραστήσω ἕνα δρᾶμα. Και γὼ θὰ κάνω τὸν κόσμο νάναλυθῆ σὲ δάκρυα, και θὰ γίνω ἥρωας. Κιᾶληθινὰ βάσταξα τὸ λόγο μου. Σὲ λίγα χρόνια, ὅταν ἔφταξα τὰ δεκάξη μου χρόνια κιᾶρχεψε να ἰδρώνει τὰ χεῖλι μου και χνουδι να φυτρώνει στὰ μάγουλά μου, ἡ ἐπιθυμία μου ξεπληρώθηκε. Στὶς ἐρασιτεχνικὲς παραστάσεις τοῦ τόπου μας πρωταγωνίστησα και γὼ « κ ἔ δ ρ ε ψ α » χειροκροτήματα, και ἄκουσα ἔπαινους, κέκανα τὸν κόσμο να δακρῦσει, ὅπως ὁ μεγάλος μου ἀδερφὸς ἔκανε—σάν κωμικὸς—τὸν κόσμο να γελᾶ, να ξεκαρδίζεται, να χαχανίζει με τὴν καρδιὰ ἀνοιχτὴ τὰ ὀμηρικὰ του γέλοια.

Η ΠΡΩΤΗ ΜΟΥ ΞΕΝΗΤΕΙΑ

Είναι σαράντα χρόνια και πάνω, όταν μικρό παιδί δέκα χρονών, πρωτοξενητεύτηκα: πού θά πῆ, παίρνοντας τὴν εὐκὴ τῆς μητέρας μου, τὴν εὐλογία τοῦ πατέρα μου καὶ τὸ μικρό μου δέμα τὰ στρώματα, ταξίδεψα μακρὰ — τότε πολὺ μακρὰ — στὴν Ἀντριανούπολη μαζί μὲ μὲ τὸν πιὸ μεγάλο μου ἀδερφό. Μιὰ δλόκληρη μέρα μέσα σ'ένα λαντὸ σχίζαμε τὸ Θρακικὸ κάμπο γιὰ νὰ φτάσουμε στὴ μεγάλη αὐτὴ πολιτεία, πού εἴταν ἓνα θάμα — πολλὰ θάματα μαζί!

Ἡ μητέρα μου, πού μᾶς γέννησε ἑπτὰ ἀγόρια στὴ σειρά, μᾶς μεγάλωσε μὲ χαρὲς καὶ πίκρες καὶ βάσανα, μὰ τὸ μεγάλο βάσανο τῆς ξενητειᾶς, τὴ μαύρη πίκρα τοῦ χωρισμοῦ, δὲν τὴν εἶχε ἀκόμα δοκιμάσει. Ὅμως σ'ένα σπῆτι μέσα, πού μεγάλωναν ἑπτὰ ἀγόρια στὴ γραμμὴ, σὰν ἑπτὰ δέντρα, σὰν ἑπτὰ κυπαρίσσια τῶνα μὲ τᾶλλο μὲ διαφορὰ δυὸ χρονῶν, δὲ μπορούσε πάντα νὰ βαστᾷ ἢ γαλήνη καὶ ἢ εὐτυχία. Οἱ πίκρες σὰν τὶς τσουκνίδες καὶ τὰγκάθια φύτρωναν ἀνάμεσα στὰ λουλούδια. Πότε οἱ ἀρρώστειες, πότε τᾶλλα παιδικὰ βάσανα, πότε τοῦτο, πότε ἄλλο. Μὰ ἦρθε ὁ καιρός, πού στὴ φαντασία μας, ἄλλο μὲ τὰ βιβλία πού διαβάζαμε, κιᾶλλο μὲ ὅσα ἀκούγαμε ἀπὸ τὸν κοσμογυρισμένο μας πατέρα, σχηματίζονταν οἱ πρῶτες λαχτάρεις τοῦ ἀγνωστοῦ, τοῦ ἄλλου κόσμου, πού εἴταν ... μιὰ μέρα μακρὰ ἀπὸ μᾶς, τῆς θάλασσας ὁ πόθος, πού τὴν ζουγραφίζαμε στὸ χάρτη μὲ γαλάζιο μολύβι, τῶν βουνῶν, πού τὰ παριστάναμε μὲ μολύβι μαλακὸ Faber καὶ τὰ ἠσκίωναμε σέρνοντας τὸ δάχτυλό μας πάνω στὸ μαῦρο σύγνεφο τῆς μολυβιᾶς, τῶν μακρυνῶν ποταμῶν, πού ἀκούσαμε τὶς πλημμύρες τους καὶ στὸ χάρτη τὰ βλέπαμε νὰ κατεβαίνουν ἀπὸ τὰ βουνὰ μὲ μιὰ μαύρη μολυβιά σὰν σαρανταποδαροῦσα, πού καμπουριάζει τὸ κορμί της στὸ διάβα της. Ἡ Ἀντριανούπολη ἢ πιὸ κοντινὴ, μὰ καὶ ἢ πιὸ μακρυνὴ πολιτεία γιὰ μᾶς τοὺς ἄβγαλτους, εἴταν ἢ πολιτεία τῶν παιδικῶν ὀνείρων μας. Ἀπὸ τὴ γεωγραφία μαθαίναμε — ἐγὼ ἀκόμα δὲν εἶχα μάθει τίποτε, μόνο ἄκουσα — πὼς εἴταν μιὰ μεγάλη πολιτεία, πὼς εἶχε μεγάλη ἱστορία, πὼς εἴταν τόπος πλούσιος τόπος εὐτυχισμένος, πὼς εἶχε τζαμιὰ ὑπερύψηλα καὶ πολλὰ, ἐκκλησιᾶς σπουδαῖες καὶ δεσποτάδες, σκολειά καὶ παρθεναγωγεῖα καὶ γυμνάσια καὶ φροῦτα πολλὰ καὶ ὠραῖες τοποθεσίες καὶ τὰ τρία — τὸ πιὸ

σπουδαῖο —ποτάμια, τὰ μεγάλα ποτάμια τῆς Θράκης, πού τὴν ἀγκάλιαζαν, τὴν ἡμέρωναν, τὴν ὠμόρφαιναν, τὴν ἐπνιγαν συχνὰ σφίγγοντάς τινε στὴν ἀγκαλιά τους καὶ τὴν πλούταιναν τόσο, πού νὰ εἶναι ἢ πιὸ πλούσια πολιτεία τῆς Θράκης, ἢ νειρεμένη Ἀντριανούπολη μὲ τὰ τέσσερα ὑπερύψηλα τζαμιὰ τοῦ Σουλτάν Σελίμ. Καὶ δὲν ἔφταναν οἱ ὁμορφιές της. Εἴταν κὴ φαντασία μας πού τίς μεγάλωνε, τίς ἀβγάτιζε, καὶ ἡ Ἀντριανούπολη γινόταν ἡ πολιτεία τῶν παραμυθιῶν τῆς Χαλιμᾶς, τὸ πιὸ εὐτυχισμένο μέρος τῆς γῆς. Κιάληθινά: Μιά πολιτεία μεγάλη ἀπλωμένη κατεβαίνοντας ἀπὸ τοὺς λόφους της—ὅπου εἴταν τὰ προάστειά της—πρὸς τὴν πεδιάδα κάτω, τὸ κάστρο—καὶ περιτρογυρισμένη ἀπὸ τὴν εὐτυχία τῆς γῆς: τὰ πλούσια ἀμπέλια, τοὺς μπαχτσέδες, τὰ δέντρα μὲ τὰ φορτωμένα φρούτα, καὶ τίς θαυμαστὲς ἀκροποταμιές, ὅπου τὰ περίφημα «σαλάτσια», πού μαζευτότανε πλάγι στὸ ρέμα τοῦ νεροῦ τὸ θολὸ ὁ κόσμος—ὁ λαός, νὰ πιῇ τὸ οὔζο του, νὰ γλεντήσῃ, νὰ τραγουδήσῃ. Τί εὐτυχία!

Καὶ παιδιὰ, μᾶς κατακυρίευε ὁ πόθος, ἡ δίψα, ἡ λαχτάρα νὰ τὴ γνωρίσωμε, νὰ νοιώσουμε ἀληθινὰ τίς ὁμορφιές της, τάγαθά της. Μὰ ὁ πόθος ἔλυωνε, οἱ πόθοι μαλάκωναν, ἡ λαχτάρα ἀποθέρειε καὶ σύχαζε, ἀπὸ τὴν ἀνημποριά τοῦ ταξιδιοῦ. Ποιὸς μποροῦσε νὰ βάλῃ στὸ νοῦ του ἓνα τέτοιο ταξίδι. Κι ὅποιος ἐρχότανε ἀπὸ κεῖ καὶ ἀφηγότανε τὰ ὠραῖα πού εἶδε καὶ δοκίμασε, θαρρεῖς κ'εἴταν τὴν ὠρα κείνη ὁ καλλιτέχνης παραμυθᾶς τῆς Θράκης, πού ἀφηγότανε τὰ τελεῖωτα παραμύθια, πού ζάλιζαν τὸ νοῦ καὶ ξεσήκωναν τὴν παιδικὴ ψυχὴ καὶ φαντασία γιὰ τοὺς ἀγνώστους κόσμους καὶ τοὺς ποθητούς.

Μόνο τὰ παιδιὰ, πού μάθαινον γράμματα. ταξίδευαν εὐτυχισμένα στὴν Ἀντριανούπολη. Αὐτὰ πήγαιναν νὰ μποῦν στὰ γυμνάσιά της, νὰ σπουδάσουν, νὰ βγοῦν δασκάλοι, νὰ γίνουν γραμματεῖς, διαβασμένοι. Καὶ σὰν γύριζαν τί δὲν ἀφηγότανε. Τὴν παραδίσεια τοῦ τόπου ὁμορφιά, τὰ χίλια της καλά! Τί τόπος! Ἄλλαζε καὶ παραλλάζε τὰ ξενητεμένα παιδιὰ καὶ τὰ παρουσίαζε στὰ μάτια μας, σὰν ἀπὸ μαγικὸ ταξίδι γυρισμένα.

Ἡ μητέρα μας—σᾶς τὸ εἶπα—δὲν εἴταν μαθημένη νὰ ξενητεῦει τὰ παιδιὰ της. Σὰν τὴν κλῶσσα μᾶς ἤθελε κάτω ἀπ' τὸ φτερό της, μᾶς ἤθελε γύρω της. Τὸ βράδυ μᾶς μετροῦσε στὸ στρῶμα κ'ἔτσι κάνοντας τὸ σταυρὸ της, στὸ κόνισμα, ὅπου τοισίριζε καὶ ἡ ἀκοίμητη καντήλα της, κατάκοπη, μὰ εὐτυχισμένη, πού μᾶς ἔνοιωθε γύρω της, ἔκλεινε τὰ μάτια της καὶ βυθιζότανε στὸν ὕπνο τοῦ κουρασμένου. Ἀκούραστη μάννα, πού ἀκόμα ζῆ γύρω μας ἐνενηντάχρονη καὶ μᾶς νοιάζεται ἀκόμα. Δὲ μποροῦσε νὰ βάλῃ μὲ τὸ νοῦ της, πῶς εἴταν βολετὸ νὰ ξεχωρίσει ἀπὸ τὴ φτωχὴ φωλιά μας, ἓνα ἀπὸ τὰ παιδιὰ της

καὶ νὰ τὸ παραδώσει—μέννα φιλι μονάχα τοῦ χωρισμοῦ—σένα ἄμαξὰ νὰ τὸ ξεμακρύνει ἀπὸ τὸ σπῆτι. Δὲ μποροῦσε νὰ χωρέσει ὁ νοῦς της πὼς κἀνοντος τὸν «*μποχισᾶ*» του μὲ τὰ ρουχαλάκια του—ποῦ τότε μπαοῦλα καὶ βαλίτσες! — καὶ τὸ δέμα τὰ στρώματά του, πού θὰ τὰ ξεχώριζε μέσ' ἀπὸ τὸ βιό της, θὰ τὸ ξαπέστελνε τὸ χρυσό της ἀγόρι, γιὰ τὰ ξένα, γιὰ τὰ μακρυνά, γιὰ τὸ θάνατο—ναὶ γιὰ τὸ θάνατο! Θάνατο θαρροῦσε τὴν ξενητεία καὶ συχνὰ ἔλεγε: «Γὼ δὲ κζενητεύγω τὰ παιδιὰ μ'. Τί τὴν θέλνα τὴν κζενητεία! Δῶ καλὰ ἔνε». Καὶ τραγουδοῦσε μὲ τὴ σιγανὴ φωνή της: *Δαύρα καὶ φωτιά, ἔρμη ξενητεία.*

Καὶ ὅμως οἱ καιροὶ ἀλλάζουν. Ἦρθε καιρός, πού ἡ μάννα μας ξενήτεψε τὸ δεύτερο παιδί της, τ' ἀγόρι της. Τὸ ξενήτεψε ἄθελα, μὰ τὸ ξενήτεψε. Ἐνα πουρνὸ τὸ ξαπέστειλε στὴ δουλειά του — εἴτανε ραφτόπουλο—καὶ τὸ βράδυ δὲ γύρισε. Τί ἱστορία μεγάλη, τί πάθημα ἀγιάτρευτο.

Ὁ ἀδερφός μας αὐτὸς ἄνοιξε τὸ δρόμο σῶλους κατόπι, δίνοντας φτερά στοὺς πόθους μας καὶ τὸ ταξίδι του γιὰ θάρρος. Ταξίδεψε ἀνεβαίνοντας σένα λαντὸ γιὰ τὴν Ἀδριανούπολη. Ἡ μητέρα μου ἔκλαψε, θρήνησε, χολόσκασε καὶ ἄνοιξε μέσα της μιὰ πληγὴ ἀγιάτρευτη. Πόνεσε τόσο βαθειά, πού μόνο ὁ θάνατος παιδιοῦ της θὰ τὴν πλήγωνε ἔτσι.

Τὸ ταξίδι αὐτὸ εἴταν δοκιμαστικὸ, σὰν τὸ δοκιμαστικὸ πέταγμα τοῦ χελιδονιοῦ ἀπὸ τὴ φωλιά του, ὅταν πρωτομαθαίνει νἀνοίγει τὰ φτερά του θαρρετὰ καὶ σύντομα. Βάσταξε μιὰ βδομάδα, ὅμως ἔγινε, καὶ ξέσχισε τὴν ἀντίδραση τῆς μάννας μου καὶ ἄνοιξε δρόμο γιὰ τὰ ἑφτά πουλιά, πού λαχτάριζαν γιὰ τᾶγνωστο—τὰ ἑφτά πουλιά ἐμᾶς.

Καὶ τὸ πρῶτο κοντεινὸ ταξίδι, πού ὁ δρόμος βαστοῦσε μιὰ μέρα, ἔγινε δεύτερο πού κράτησε τρεῖς μέρες καὶ τρεῖς νύχτες σᾶλλη πολιτεία, σᾶλλα μέρη πιὸ νειρευτὰ, πιὸ πολιτισμένα, πιὸ πλούσια, στὴν πανάρχαια Φιλιππούπολη, ὅπου ὁ Ἐβρος κυλᾶ τὸ θωλὸ ρέμα του καὶ φειδωτὰ γλυστρᾶ ἀνάμεσα ἀπὸ ἑφτά λόφους, πού καθρεφτίζονται στὰ νερά του.

Ἐκεῖ τόλμησε νἀπλώσει τὸ φτερό του τὸ παλλικάρι θαρρετὰ, κἀνοντας τῶνειρό του, τὸν πόθο του, πραγματικότητα. Πήγαινε νἀνοίξει τὸ δρόμο σὲ μᾶς.

* *

Εἴτανε Αὐγουστος μῆνας. Ὁ ἥλιος φρυγάνιζε τὰ πάντα. Τὸ πρῶτο δεκαπενθήμερο, πού οἱ παπάδες στίς ἐκκλησιῆς παρακαλοῦσαν τὴν Παναγία διαβάζοντας τὴν Π α ρ ἄ κ λ η σ η καὶ τὰ ὀνόματα τοῦ κόσμου μπροστὰ στὸ κόνισμά της. Οἱ νύχτες μικρὲς κοί μέρες

ἀτέλειωτες. Ὁ πατέρας μου παπᾶς ἀπὸ τριάντα χρόνια καὶ δῶ, διάβαζε καὶ ξαναδιάβαζε παρακλήσεις καὶ δεόταν γιὰ τὸν κόσμον στὴν Παναγία, ποὺ ἀναλάβαινε νὰ μεσολαβῇ γιὰ ὅλες τὶς ἁμαρτίες μας στὸ Χριστό.

Μιά τέτοια ζεστή τ' Ἀλωνιστὴ μέρα ἦρθε τὸ φριχτὸ μῆνυμα ἀπὸ τὴ μακρυνὴ πολιτεία, πὼς τὸ παλλικάρι τῆς μητέρας τῆς παπαδιάς πέταξε στ' ἀγύριστο ταξίδι. Ἡ ξενητεία χάλασε τὰ νιάτα του, ξόδεψε τὴν παλλικαριά του, ἔσβυσε τὴ ζωὴ του.

Ἔγυρε στὴ γῆ, σὰ δρυῖ χαλασμένη, σὰν κορμὸς ριζοκομμένος στὴ μπόρα, ἢ μάνα μου, καὶ δέχτηκε τὸ μῆνυμα μὲ πόνο. Ἐκλαψε, μοιρολόγησε, ἔσβυσε ἡ χαρὰ τῆς, μαράθηκαν τὰ χεῖλη τῆς, ἄσπρισε σὲ λίγες ὥρες τὸ μαλλί τῆς, πικράθηκε, καταράστηκε τὴν ξενητιά, μὰ ὑποτάχτηκε στὴ μοῖρα. Τὰ πουλιά τῆς μεγάλωσαν πιά καὶ τὸ φτερό τῆς δὲν τάποσκέπαζε. Περίσσευαν. Καὶ τὰ περισσεύματα ἔφευγαν ἕνα ἕνα γιᾶλλους κόσμους. γιᾶλλες πολιτείες. Ὡς ποὺ ἦρθε κ' ἡ σειρά μου.

Πάνω σὲ τοῦτο τὸ ἀγιάτρευτο κακό, ἔπρεπε τὸ πρῶτο τῆς παιδί, ὁ πρῶτος τῆς γιός, νὰ ταξιδέψει γιὰ τὴν Ἀνδριανούπολη. Πήγαινε νὰ γίνῃ ψάλτης ἐκεῖ στὴ μεγάλη πολιτεία. Κὴ μητέρα μου θέλοντας καὶ μὴ, ἔπρεπε νὰ δεχτῆ, νὰ τοιμάσει, νὰ κομματιάσει τὸ βιό τῆς, νὰ δώσει τοῦ γιοῦ τῆς ὅ,τι τοῦ χρειαζότανε γιὰ τὴν ξενητεία. Καὶ μοιρολογώντας ἀνοιξε τὰ ντολάπια τῆς, τὶς μουσάντρες τῆς, τὰ φορτσέρια τῆς. Κιάποδιάλεξε χύνοντας μαῦρα δάκρυα, στρῶμα, σεντόνια καὶ παπλώματα, σιγύριξε ἀσπρόρρουχα καὶ ροῦχα καὶ προίκωσε τὸ μεγάλο τῆς γιὸ μὲ τὸ χέρι τῆς πιά, πιστεύοντας πὼς δὲν εἶναι βολετὸ ποτέσ μιὰ μάμμα νᾶχει μαζί τῆς πάντα οὔτε τὰ κορίτσια τῆς. Μὰ ξενητεύοντας τὸ μεγάλο τῆς γιὸ—μιὰ πληγὴ ἀνοίγονταν ἔτσι στὸ στήθος τῆς ἀγιάτρευτη—ἐπέμενε νὰ στείλῃ μαζί του καὶ μένα. Ἔτσι ἔνωθε πὼς δυὸ μαζί τὰ πουλιά τῆς θὰ τῆς λιγόστευαν τὸν πόνο, ὅταν τὴν ἡμέρα τοῦ χωρισμοῦ, θᾶνοιωθε τὸ ἄδειο μέρος ποὺ θᾶνοίγαμε στὸ σπίτι. Ἡ παρηγοριά τῆς θᾶταν, ὅπως ἔλεγε κατόπι, —«πᾶν μαζί, τὸνα θὰ προφυλάγ' τᾶλλο».

Καὶ γὼ παιδί ἔντεκα χρονῶν καταδικαζόμενα νὰ ξενητευῶ, νὰ φύγω ἀπὸ τὸ σπίτι τοῦ πατέρα μου, νὰ φήσω τὸ σκολεῖό μου, τὰ παιγνίδια μου, τὴν ἀμέριμνη παιδιάστικη ζωὴ, γιὰ νὰ μπῶ στὰ βάσανα τῆς ξενητείας.

Κιόταν ἦρθε τὸ λαντὸ ὄξω ἀπὸ τὴν πόρτα τοῦ σπιτιοῦ μας, καὶ ἡ γειτονιά μαζεύτηκε στὶς πόρτες νὰ μᾶς ξαποστείλῃ, κιὸ πατέρας μου ξενητοδαρμένος μὲ τὰ ξανθειὰ γένεια του, τὰ δάκρυα στὰ μάτια, μᾶς ἔδωσε τὶς ὑστερνὲς συμβουλές, ἢ μητέρα μου κλαίοντος μᾶς ἔδενε

τοὺς μπόγους καὶ τὰ δέματα καὶ τὰ στρώματά μας καὶ σπαραχτικὰ μᾶς ἔρριχνε τίς στοργικὲς τῆς ματιές, ποὺ θολωμένες ἀπὸ τὸ δάκρυ μᾶς ἔλουζαν ἀπὸ τὴν κορυφή ὡς τὰ πόδια.

—Νὰ προφυλαγόστε, νὰ φυλαγόστε !

Καὶ μᾶς φίλησε ἀπάνωτὰ κιᾶκλαψε, θαρρεῖς μᾶς ἔστελνε στὸ θάνατο. Τώρα ἔκλαιγε ἀληθινὰ τὸ χαμὸ τοῦ ἀδερφοῦ μας. Καὶ σφίγγοντας τὸ σγουρό μου κεφάλι στὴν ἀγκαλιά της, σκημμένη ἀπάνω μου—μοῦ φίλησε χίλιες φορές τὰ μαλλιά, ποὺ μοῦ τὰ χτένιζε μὲ τὸ χέρι της χρόνια τόσα.

Λαχταρισμένος γιὰ τὸ ἄγνωστο ποὺ πήγαινα, περήφανος γιὰ τὸ ταξίδι, τοῦ τόπου τῶν ὀνείρων, δὲν ἔνωσα τὸν καῦμό τοῦ χωρισμοῦ. Χτυποῦσε ἡ καρδιά μου δυνατὰ, μὰ δὲν ξαίρω καὶ γὼ γιατί. Ἔτσι ἀποχωρίστηκα τὴ μητέρα μου καὶ τὸν πατέρα μου, καὶ τὴ γειτονιά καὶ τὰ γειτονόπουλα καὶ τοὺς φίλους μου.

Ὅλη τὴ μέρα ἀχόρταγα ἀπολάβαινα τὴν ὀμορφιά τοῦ κάμπου. Διαβήκαμε γεφύρια, ποτάμια ἡμερα καὶ ἀγριεμένα, περάσαμε χωριὰ καὶ κατοικημένους τόπους, βουνὰ καὶ δάση. Ὅλη ἡ γεωγραφία ποὺ εἶχα μάθει, περνοῦσε μπροστά μου. «Τί λέγεται ποταμός, τί κοιλάς, τί ὄρος, τί πόλις, τί χωρίον, τί κωμόπολις, τί, τί, τί». Εἶδα κοπάδια, ἀγελαριές, ἀλώνια, θυμωνιές, κῆμπαινα σῆναν καινούργιο κόσμο, ποὺ τὸν νειρευόμουνα διαβάζοντας τὰ μαθήματά μου στὸ σκολεῖο.

Τάπομεσήμερο πιά ἀντικρύσαμε ἀπὸ μακρὰ τὴ μεγάλη πολιτεία, ποὺ, σὰν τουρκάλα πολυκρέατη, ἀπλωνότανε περιτριγυρισμένη, περισφυγμένη ἀπὸ τὰ τρία πλούσια, φοβερὰ καὶ ὠφέλιμα ποτάμια : τὸν Ἐβρο, τὴν Ἄρδα καὶ τὸν Τούντζα. Τί εἶταν αὐτὸ ποὺ ξανοιγότανε στὰ μάτια μου ; Τόση μεγάλη πολιτεία δὲν εἶχα φαντασθῆ, δὲν εἶχα βάλει μὲ τὸ νοῦ μου, δὲν εἶχα δεῖ. Καὶ τώρα τὴν ἔβλεπα ζωντανὴ νὰ καπνίζει, νὰ ζῆ, νὰ ὑπάρχει καὶ ἡ βοή της νὰ ὑψώνεται, νὰ γεμίζει τὴν ἀτμόσφαιρα, νὰ πλημμυρῆ τὸν κάμπο μὲ τὰμπέλια, τὰ καρποφόρα δέντρα. Σὲ λίγο κατεβαίνοντας τὴ βουνοπλαγιά, ἀπ' ὅπου ξανοιγότανε αὐτὸ τὸ θαυμαστὸ θέαμα, θὰ μπαίναμε στὴ νειρεμένη πολιτεία, μὲ τὰ τζαμιὰ τὰ πανύψηλα, μὲ τὰ καμπαναριὰ τὰ βυζαντινά, μὲ τίς στοῆς καὶ τὰ χαμάμια καὶ τίς θολωτὲς ἀγορὲς καὶ τοὺς δρόμους μὲ τὰ καλντερίμια καὶ τὰ τσαρσιὰ καὶ τοῦ πουλιοῦ τὸ γάλα εὔρισκες, σὰν ἤθελες κι' ἀποζητοῦσε ἡ ψυχὴ σου.

Σὸλο αὐτὸ τὸ ταξίδι δὲ θυμήθηκα τὴ μητέρα μου οὔτε μιὰ φορά.

Μὰ ὅταν μαύρισε ἡ νύχτα τὸν ὀρίζοντα καὶ μπήκαμε στὴν πολιτεία μὲ τὰναμμένα πλιὰ φανάρια, μὲ τὴ βοή καὶ τὸ θόρυβο τῶσων χιλιάδων ἀνθρώπων, ποὺ σὰ μυρμηγκιὰ χυνότανε στοὺς στενοὺς δρόμους της, τότε ἔκλαψα καὶ κλαίοντας κάλεσα τὴ μητέρα μου, θυ-

μήθηκα τὸ σπίτι μας, τὸν καλὸ μου πατέρα, ποῦ δὲν με εἶχε κοντά του νὰ τὸν βοηθήσω στὸ διάβασμα τοῦ ἀπὸ δειπνοῦ του, στὴ τραπεζαρία μας, τὸ μεγάλο μας δωμάτιο ὅπου κοιμόμαστε ἀραδιαστοί στὴ γραμμὴ μετὰ τὰ κεφάλια ὄξω ἀπὸ τὸ στρώμα—ἢ μητέρα μου κάθε βράδυ μᾶς μετροῦσε ἀπὸ τὰ κεφάλια—τοὺς φίλους μου, ποῦ τοὺς πουλοῦσα τὰ ζαχαρικά κάνοντας τὸν πραγματευτὴ, κιόλη μου ἢ ζωὴ πέρασε μονομιᾶς σὰν ταινία. Ἔτσι λυπημένος καὶ κλαιούμενος δὲ μπόρεσα νὰ φάω, μόνο με βουλωμένη τὴν καρδιά καὶ μετὰ μάτια πάντα ἔτοιμα νὰ ὀγρέψουν τὰ μάγουλά μου, ἔπεσα νὰ κοιμηθῶ δίχως τὸ χᾶδι τῆς μητέρας μου, δίχως τὴ στοργικὴ τῆς ματιᾶ, δίχως τὸ σκέπασμα ποῦ κάθε βράδυ μοῦ ἔκαμνε πρὶν πέσει, δίχως ὅλα τὰ γαθὰ τοῦ σπιτιοῦ μας καὶ τῆς ξένοιαστῆς μας ζωῆς μέσα στὸ σπίτι. Ἔπεσα καὶ κοιμήθηκα τὸν παιδικὸ ὕπνο τοῦ θανάτου του. Ὅταν ξύπνησα τὸ πρωὶ εἶδα ἀπὸ τὸ παραθύρι τὰρχοντικοῦ τῆς ἐκκλησίας—ὅπου θὰ ζούσαμε—καὶ ξάνοιξα τὸ ὠραῖο θέαμα τῆς μεγάλης αὐτῆς πολιτείας. Πολλὴν ὥρα ἔστεκα βουβὸς κέβλεπα καὶ θάμαζα καὶ σύγκρινα τὴ μικρὴ μας πολιτεία, ποῦταν κιαυτὴ ὠραία, μὰ μικρὴ καὶ φτωχὴ, μπροστὰ στὴν Ἄντριανούπολη.

Δὲν πέρασαν πολλές ἡμέρες καὶ γὰρ εἶχα γνωρίσει τὴν ὠραία πολιτεία. Εἶχ' ἀποχτήσει φίλους καὶ θαυμαστὲς γιὰ τὴν ὠραία μου φωνή, ποῦ ἔψελνα, γιὰ τὴν ἐξυπνάδα μου, γιὰ τὰ σγουρά μου κατσαρὰ μαλλιά, ποῦ μοῦ τὰ χαιδεύαν γριές καὶ νιές.

—Ἐλα, λιό, νὰ σοῦ χαϊδέψω τὰ μαλλιάκια σ', με καλοῦσαν καλὲς κυρίες, ποῦ στὴν ἐκκλησιὰ μᾶκουαν ὅλη τὴ λειτουργία νὰ τιτιβίζω ψέλνοντας ἴσα ἴσα μετὸν ἀδερφό μου ψάλτη.

Καὶ ἐπισκέφτηκα τὸν Ἄλῆ-Πασά—θολωτὴ ἀγορά—μετὰ τὰ χίλια μαγαζιά καὶ τὰ πλούσια καταστήματά του δεξιά κιὰριστερὰ. Πῆγα στὸ Σουλτάν—Σελίμ καὶ θαύμαζα τὸ μεγάλο αὐτὸ τζαμί, τὴν ἀγία Σοφία τῶν Τούρκων. Εἶδα τὰρχαῖα βυζαντινὰ ἐρειπωμένα παλάτια χορταροσκεπασμένα, κάθησα στὶς ὄχτες τῶν ποταμιῶν καὶ ἀπόλαψα τὸ δυνατὸ ρέμα τους ἡσκιωμένο μετὰ τὴν πλούσια βλάστηση ἀπὸ ἰτιές καὶ βάγια, πῆγα στὰ προάστειά της καὶ σὲ δεκαπέντε μέρες ἀπόλαψα ὅτι καλὸ μποροῦσα, ὡς ποῦ ἔφτασαν οἱ μέρες τοῦ σχολείου. Ἄνοιξαν πλιά τὰ σχολεῖα. Τότε κάθησα κᾶγραφα τὸ πρῶτο μου γράμμα τὸ ξενητεμένο ἐγὼ πουλί.

«Σεβαστέ μου ἀφεντίτς,

Σεβαστὴ μου μητέρα,—κυρία παπαδιά,

» Πρῶτον ἐρωτῶ διὰ τὴν καλὴν σας ὑγείαν κιὰν ἔρωτᾶτε καὶ δι' ἡμᾶς ὑγιαίνομεν. Ὁ Μόσχος εἶναι πολὺ καλὰ καὶ πολὺ ἄρεσαν τὸ ψάλισμό του οἱ ἐνορῖτες καὶ μένα μᾶρεσαν, γιὰτὶ ὅλοι με χαιδεύνα

καὶ μὲ χαρίζενα δῶρα. Ἡ Ἀντριανούπολη πολὺ ὠραία εἶναι καὶ πολὺ εὐχαριστήθηκα ποὺ ἦρθα πρὸς τὸ Μόσχο. Τώρα θὰ πάγω στὸ σκολειό, θὰ δώσω ἐξετάσεις καὶ θὰ γραφτῶ στὸ Γυμνάσιο, ποὺ ἔχει καὶ ἀστικό σχολεῖο. Πάντοτε θὰ προσπαθῶ νὰ μαθαίνετε τὸ καλὸ μου, καὶ γὰρ θὰ κυττάζω νὰ γίνω ἕνας διδάσκαλος. Τὴν προσευχή μου πάντοτε τὴν κάνω τὸ πρωὶ καὶ βράδυ. Φιλῶ τὸ χέρι σας καὶ ἀσπάζομαι τὰ δέρφια μου ὅλα καὶ τοὺς φίλους μου.

Ὁ υἱὸς σας
Πολύδωρος»

Τώρα τὸ γράμμα μου τῶς χτενίσει λιγάκι κι ὁ ἀδερφός μου γιὰ νὰ πάει σωστὸ καὶ δίχως λάθη. Τί ἔγραψε ὁ ἀδερφός μου δὲν εἶδα δὲ διάβασα, ἀλλὰ τὸ πῆγαμε στὴν πόστια καὶ τὸ ρίξαμε μὲ συγκίνηση. Ἦταν τὸ πρῶτο μου γράμμα, ποὺ ἔγραψα στὴ ζωὴ μου. Ἀράγε τί θᾶλεγε ὁ πατέρας μου διαβάζοντάς το;

Σὲ δυὸ μέρες κάποιος γειτονόπουλο, μαθητὴς τοῦ Γυμνασίου, μὴ δὴγήσει στὸ Γυμνάσιο. Τώραῖο πέτρινο Γυμνάσιο περιτριγυρισμένο μὲ αὐλὴ μαντρωμένη, μὲ γυμναστήριο καὶ κῆπο μπροστά. Τί εὐτυχία! Πατοῦσα τὰ σκαλιὰ τοῦ σκολειοῦ, ποὺ λίγα πατριωτάκια μου εὐτύχησαν νάναβοῦν. Ἦμουν λοιπὸν ἕνα ἀπὸ τὰ εὐτυχισμένα τοῦτα παιδιὰ, ποὺ σπούδαζαν. Θὰ σπούδαζα λοιπὸν καὶ γὰρ;

Σὲ λίγω στὸ κάτω πάτωμα μὲ παρουσίασαν στὸ διευθυντὴ τοῦ ἀστικοῦ σχολεῖου. Τὸ γυμνασιόπαιδο στὸ δρόμο μὲ εἶχε συμβουλέψει, βλέποντας πῶς οἱ γνώσεις μου εἶταν πολλές—γιατί μεγάλωσα μέσα σὲ παπαδόσπιτο—νὰ πῶ πῶς εἶχα τελειώσει τὴν τέταρτη τάξη, ἐνῶ ἐγὼ εἶχα τελειώσει τὴν τρίτη.

Ὁ διευθυντὴς — ἕνας ξακουσμένος δάσκαλος τῆς ἐποχῆς — μὲ ρώτησε:—Πῶς σὲ λένε;

Εἶπα τὸνομα μου θαρρετά.

—Ἀπὸ ποῦ ἔρχεσαι;

Εἶπα τὸνομα τῆς πατρίδας μου. Μὰ τὸνομά της κόμπιασα καὶ δάκρυσα. Ὁ νοὺς μου ἄθελα πῆγε στὸ σπῆτι μας, στὸ σκολειό μας, στὴ μητέρα μου.

—Σώπα μὴν κλαῖς, μοῦ εἶπε.

Τὸ γυμνασιόπαιδο—καλὴ του ὥρα—ξήγησε στὸ διευθυντὴ πῶς ἤμουν φρεσκοξενητεμένο παιδί καὶ πῶς ἀκόμα δὲν εἶχα συνηθίσει στὴν ξενητεία.

—Ποιὰ τάξη τελειώσες;

—Τὴν τετάρτη, εἶπα, ὅπως μὲ εἶχαν συβουλέψει.

—Μπράβο. Τώρα θὰ δοῦμε πόσα γράμματα ξαίρεις καὶ τί μα-

θητής θᾶσαι στὸ σχολειό μας, πρόσθεσε. Καί μῆσυρε στὴν Ε΄ τάξη μέσα.

Ἦμουν μόνος μέσα σὲ τόσα παιδιά καί δὲν ἔχασα τὸ θάρρος μου. Ποῦ νὰ χάσω ἐγὼ τὸ θάρρος, ποῦ ἔλεγα τὸν ἀπόστολο στὴν ἐκκλησία μὲ τόσα τσακίσματα τῆς φωνῆς μου, ἀνάμεσα σὲ τόση κοσμοπλήμμυρα; Ἠξαιρα διάβασμα σὰν καθηγητής καί διάβαζα προφητείες σὰ δεσπότης. Ἠξαιρα ἀπόξω τὸ ψαλτήρι, τὰ τροπάρια, τὰ ὠραῖα ἐκκλησιαστικὰ γράμματα. Τὸ μάτι μου εἶταν ἀσκημένο νὰ διαβάζει σὰ μεγάλος, πολύπειρος ἄνθρωπος. Καί διάβασα τόσο ὠραῖα τὸ βιβλίο ποῦ μοῦ ἔβαλε στὰ χέρια στὴ σελίδα 59 τοῦ Γεροστάθη! Θὰ μπορούσα νὰ διαβάσω καί χειρόγραφα βυζαντινά, ἀρκεῖ νὰ μάντευα τὴν ἀρχή τους. Ἔτσι σάστισα καί στὸ Πανεπιστήμιο τὸν καθηγητὴ τῆς παλαιογραφίας, ὅταν μοῦδωκε τὸ πρῶτο χειρόγραφό του, στὰ εὐτυχισμένα χρόνια τῆς σπουδῆς μου—νὰ μάθω νὰ διαβάζω, καί γὼ τοῦ τὸ διάβασα τρεχᾶτα ξαίροντας τὸ κείμενο ἀπόξω. «Ἀπὸ ρυπαρῶν χειλέων, ἀπὸ βδελυρᾶς καρδίας . . .», γιατί τῶχα διαβάσει χίλιες φορές μὲ τὸν πατέρα μου στὴ ζωὴ μου.

— Μπράβο, θαυμάσια! εἶπε ὁ διευθυντής.

Τὰ παιδιά εἶχαν μείνει μάνοιχτὸ τὸ στόμα.

— Ἔλα τώρα νὰ μᾶς λύσεις τὸ πρόβλημά σου. Ἐνας ἀγόρασε... καί μοῦ εἶπε τὸ μπερδεμένο πρόβλημα. Μὰ γὼ σὰν παλαιστής, ποῦ γρήγορα ξετινάζει, ἔχοντας πεποίθηση στὴ δύναμη, τὸν ἀντίπαλό του, μονομιᾶς σὰν ἔνωσα τί πρόβλημα εἶταν, τὸ ἔλυσα.

Σαστισμένος ὁ διευθυντής ὠνείδισε τοὺς μαθητές του ἐξ αἰτίας μου, ποῦ εἶναι ἀμελεῖς κιὰδιάφοροι καί κατεβαίνοντας μὲ κάθησε στὸ πρῶτο θρανίο λέγοντας;

— Θᾶσαι μαθητῆς τῆς Ε΄ καί εἶθε νὰ σοῦ μοιάσουν τὰ παιδιά ὅλα!

Ὅγδόντα μάτια μῆφαγαν καρφωμένα πάνω μου. Σαράντα παιδιά μὲ θαύμαζαν καί μὲ χαμογελοῦσαν. Καί γὼ τρελλὸς ἀπὸ χαρὰ μὰ καί ζαλισμένος ἀπὸ τὴν τόση ἐπιτυχία, μὲ τὰ μάτια ὀγρὰ ρίχτηκα καί φίλησα τὸ χέρι τοῦ διευθυντή, ὅπως μὲ εἶχε συνηθίσει νὰ κάνω ὁ πατέρας μου πάντα στίς χαρές μου.

Ἦμουν λοιπὸν πέμπτη τάξη, ἦμουν μαθητῆς τοῦ Γυμνασίου. Τὸ μεσημέρι γύρισα στὸ ἀρχοντικὸ τοῦ ἀγι-Γιάννη μὲ τὸ γυμνασιόπαιδο μαζὶ χαρούμενος κι' εὐτυχισμένος.

Τί κρῖμα ποῦ δὲν εἶχα προφτάσει νὰ γράψω στὸν πατέρα μου τὴν ἐπιτυχία μου αὐτή, μὲ τὸ πρῶτο μου γράμμα...

Ἡ νοσταλγία ὅμως δὲν ἄργησε νὰ μὲ κυριέψει. Ὁ νοῦς μου τριγύριζε ταξιδεύοντας στὸ σπίτι μας, στὴν καλὴ μου μητέρα, στάμπέ-

λια μας, στὴν ἐκκλησία, ὅπου βαφτιστήκαμε, μεγαλώσαμε, καὶ τὴν ὑπηρετούσαμε ψέλνοντας, τοὺς στρατῶνες τοὺς τούρκικους μὲ τοὺς ὠραίους μπαχτσέδες — ποὺ καὶ τώρα ἀκόμη μποροῦν νάνθοῦν στὰ Τούρκικα χέρια, — ὅπου ἡ μουσικὴ ἔπαιζε ἀπόβραδο, καὶ γώ, βαστώντας τὸν πατέρα μου ἀπὸ τὸν τζουμπέ, πήγαινα κιὰπολάβαινα. Τί δὲ θυμόμουνα καὶ ποῦ δὲ χανότανε ὁ νοῦς μου! Καὶ λαχτάριζα ὦρες ὦρες νάμουν πίσω κεῖ γιὰ λίγη ὥρα καὶ πάλι νὰ ξαναγυρίσω. Νὰ μιλοῦσα μὲ τοὺς φίλους μου, νὰ μάγκάλιαζε ἡ μητέρα μου, νάκουα τὴ φωνὴ τοῦ πατέρα μου, νάντίκρουζα τὰδέρφια μου, νάπαιζα λίγο μὲ τὰ παιδιὰ τὰ παιγνίδια τῆς Θράκης, καὶ πάλι νὰ βρισκόμουνα μαθητὴς στὸ Γυμνάσιο. Λαχταροῦσα νὰπολάψω ὅλες τίς τιμὲς τοῦ ξενητογυρισμένου καὶ πάλι νὰ φύγω στὰ μακρυνά.

Μιὰ στενοχώρια μὲ βασάνιζε στὸ σκολεϊό. Ἡ ψυχὴ μου πνιγότανε, ἡ καρδιά μου λιγοθυμοῦσε, ἔπασχα καὶ γύρευα ἐλευθερίαν κάμπου, ἀτμόσφαιρα ἐλαφρά, δρόμο μακρυνό. Καὶ τὸν βρῆκα. Μιὰ μέρα στὸ μάθημα ἀποχάθηκα. Μὲ τὸ Γεροστάθη μπροστά μου ἔβλεπα στὸ κενό, τὴν ὥρα ποὺ τὰ παιδιὰ διάβαζαν ἀνάγνωση. Οἱ σελίδες γύριζαν, μὰ γώ στάθηκα κεῖ στὴ σελίδα 65 — τὸ θυμάμαι — ἀσάλευτος. Ὁ καλὸς διευθυντὴς, ποὺ μὲ ὕψωσε στοὺς ἑφτά οὐρανοὺς, βλέποντάς με νὰποχάνωμαι ἔτσι—καὶ συχνά—μὲ κάλεσε νὰ διαβάσω. Κατέβηκα σαστισμένος ἀπὸ τὸν μακρυνὸ κόσμον τῶν πόθων μου—ταξίδευσαν τὴν ὥρα κείνη γιὰ τὸ σπίτι μας πρὸς τὴν μητέρα μου—καὶ προδομένος γιὰ τὴν ἀπροσεξία μου, γιατί δὲ μπόρεσα νὰ βρῶ οὔτε τὴ σελίδα ποὺ διάβαζαν τὰ παιδιὰ.

— Γιατί δὲν προσέχεις; μὲ ρώτησε καὶ κατεβαίνοντας ἀπὸ τὴν ἔδρα τὴν ἀψηλὴ, μοῦ δῶκε τὸ πρῶτο δῶρον — ἓνα μπάτσο, ποὺ μὲ ντρόπιασε καὶ μοῦ πείραξε τὴ φιλοτιμία.

Τὴν ἄλλη μέρα, ἀντὶ νὰ πάρω τὸ δρόμον τοῦ Γυμνασίου, τράβηξα στὴν ἀγορά, ἀπόπου ἓνας πλατύτατος δρόμος ἔφερνε στὴ μεγάλη λεωφόρον, ποὺ θὰ μῆγαζε στὸ ὠραῖο προάστειον, ὅπου οἱ σταθμοὶ τοῦ σιδηροδρόμου, ποὺ πήγαινε στὴν Πόλη νοτιὰ, καὶ στὴ Σόφια βορεινὰ. Δὲν εἶχα ἀκόμη γνωρίσει τὸ θαυμαστὸ αὐτὸ μέρος. Καὶ βαδίζοντας τὴ μεγάλη δένδροφυτευμένη λεωφόρον, πέρασα γεφύρια θαυμαστά κιάρχαϊα, ἀπόλαψα τὰ ποτάμια ἐνωμένα, εἶδα κίνηση μεγάλη: ἀμάξια νάνεβοκατεβαίνουν, ἀνθρώπους νὰ κατεβαίνουν φορτωμένοι ἀπὸ τὰ χωριά, ζῶα λογιῆς λογιῶν ὡς καὶ κομήλες, φορτωμένες ἀλάτι, ποὺ ἐρχόντανε ἀπὸ τὴν Προποντίδα κιὰπὸ τὸ Ροδοστό. Τί εὐτυχία, τί θεάματα. Εἶδα γραμμὴν τὰ τραῖνα νὰγκομαχοῦν καὶ νὰ φεύγουν, εἶδα κόσμον νάνεβαίνει καὶ νὰ κατεβαίνει. Εἶδα κήπους ὠραίους, σπίτια ὁμορφα, καφενεῖα ἐξοχικά. Καὶ τί δὲν εἶδα!

Ἡ ἡμέρα τούτη θὰ μοῦ μείνει—πάγω νὰ γεράσω—ἀλησμόνητη. Ποτέ δὲν εὐχαριστήθηκα στὴ ζωὴ μου τόσο. Αὐτὸ τὸ ταξίδι μου εἶταν πῶς χρήσιμο ἀπὸ χίλια μαθήματα. Εἶδα, εἶδα ἀχόρταγα—ὅπως τὸ χελιδόνη ταξιδιάρικο—ἀπίστευτα πράγματα, κόσμους ἄγνωστους. Καὶ εἶπα: «Πότε καὶ γὰρ θὰ νεβῶ στὸ σιδηρόδρομο, νὰ πάω μακριὰ πολὺ; Τὸ τραῖνο νὰ χάνεται σιγὰ σιγὰ καὶ νὰ σβήνει ἀπὸ τὰ μάτια μου».

Τὸ μεσημέρι σὰν καλὸς μαθητὴς γύρισα στὴν ἐκκλησίᾳ—στὰρ-χοντικό, σκονισμένος καὶ ἰδρωμένος, συγυρίστηκα γρήγορα-γρήγορα κέτοιμάστηκα νὰ φάω στὸ τραπέζι τοῦ ἀδερφοῦ μου. Κανεὶς δὲ μὲ πῆρε εἶδηση ἀκόμη γιὰ τὸ ταξίδι μου αὐτό. Ἀμέριμνος ὁ ἀδερφός μου μὲ ρώτησε γιὰ τὸ σκολεῖο, καὶ φάγαμε τὸ φαγητὸ τοῦ κουρασμένου. Ἐγὼ ἔφαγα πάλι τὸ συνηθισμένο μου φαγητό: Βυσινάδα μὲ ψωμί. Δὲν ἔτρωγα τίποτε ἄλλο, γιὰτὶ ἡ μάννα μας, ὅπως ὄλους μας, μᾶς εἶχε «ζαχαρομαθημένους»—εἶταν δική της λέξη—καὶ λιχουδιῆδες.

Ἔτσι πῆρα θάρρος καὶ τὴν ἄλλη μέρα ἔκανα τὸ ἴδιο, πηγαίνοντας σ' ἄλλο μέρος ὡραῖο τῆς ἱστορικῆς πολιτείας. Μὰ «μιά δυὸ-τρεῖς καὶ τὴν κακὴ σ'», ὅπως λέγαμε. Τὴν τρίτη μέρα πιάστηκα καὶ ντροπιασμένος τιμωρήθηκα. Ἡ καρδιά μου ξαναγύρισε στὸν τόπο της, ἢ ψυχὴ μου κὴ διάθεσή μου γαλήνεψε κιὸ διευθυντὴς χαϊδεύοντας τὸ ξανθὸ μου κεφάλι μὲ σχώρεσε καὶ μὲ δέχτηκε στὴν τάξη μου πρωτόπορο τῆς ὡραίας ἀνάγνωσης καὶ ἀριθμητικῆς καὶ τῶν θρησκευτικῶν, ποὺ ἤξαιρα ὅλες τίς ἀκολουθίες ἀπόξω!

Ἡ νοσταλγία μου σιγὰ σιγὰ ἡμέρωνε, ἢ λαχτάρα τοῦ γυρισμοῦ μαλάκωνε μὲ τὴν ἐλπίδα, ποὺ γεννᾷ ὁ γρήγορος μισεμὸς τοῦ χρόνου. Ἐπειτα τώρα εἶχα φίλους καλοῦς, εἶχα πρῶτο φίλο τὸν ἀδερφὸ μου ποὺ μᾶς βγαζε ὁ ἴδιος περίπατο καὶ μὲ φρόντιζε νὰ μαθαίνω τὴ βυζαντινὴ μουσική, ὧρες διάβαζα τὸ πα, βου, γά, ὡς καὶ τίς κλίμακες κῆ-πεφτα μὲ εὐκολία ἀπὸ διατονικὴ στὴν ἐναρμόνια καὶ ἀπ' αὐτὴ στὴ χρωματικὴ. Διάβαζα ἀπὸ τὸ ἀναστασιματάριο τὰ ἐωθινὰ καὶ τ' ἄλεγα ὅλα ἀπόξω καὶ παραλλαγὴ καὶ μέλος.

Ἔτσι ὅλημερίς ἀπασχολημένος δὲ θυμώμουνα πιά οὔτε τὸ σπίτι μας, οὔτε τοὺς φίλους μου καὶ τὰ παιγνίδια μας, οὔτε τὸ ἐμπόριό μου, ποὺ ὅλο τὸ καλοκαῖρι ἔκανα, πουλώνοντας στὴ γειτονιά μέσα σ' ἕνα δίσκο λογιῆς λογιῶν μικροπράγματα.

Μὰ ἂν ἔσβυνε ἡ δική μου νοσταλγία, ἄναβε ἢ νοσταλγία καὶ ἡ λαχτάρα τῆς μητέρας μου.

—Θὰ πάγω νὰ διῶ τὰ παιδιὰ μ', ἔλεγε στὸ μακαρίτη πατέρα μου.

—Νὰ πᾶς παπαδιά, Νὰ πᾶς!

Καὶ ἕνα δειλινὸ ἀνοιξιάτικο εἶδα στὴν ἐξώπορτα τῆς ἐκκλησίας

νά σταματᾷ ἓνα λαντό, καὶ νά κατεβαίνει, ἡ παπαδιά τῆ Παπα-
χριστόλδου μέ τούς μπόγους της καὶ τὰ δῶρα της.

Γέλασε χαρούμενα καὶ μᾶς ἀγκάλιασε καὶ τούς δυὸ μαζί καὶ μᾶς
φίλησε λαχταρισμένα.

—Ἦρτα νά σᾶς διῶ! Καὶ μοῦ πρόσφερε μέσ' ἀπὸ τὸν κόρφο της
ἓνα γράμμα τοῦ πατέρα μου. Ἡ φωνή της, ἡ ὁμιλία της, ἡ ἀτμόσφαιρά
της, μοῦ ξανάφερε πίσω στὴ μνήμη ὅλη τὴ ζωὴ τοῦ σπιτιοῦ μας, πού
τώρα δὲ μοῦ γεννοῦσε πιά οὔτε νοσταλγία, οὔτε εὐχαρίστηση.

Μαζί μέ τὴν ἀγάπη της καὶ τὰ φιλιὰ της δεχτήκαμε τὰ δῶρα της
ὀρτὸ σαραγλί, γλυκά, πετιμέζια. Μᾶς ἔφερε κιὰπὸ τὸ γλυκοζύμωτο
ψωμί, πού μόνη της ζύμωνε καὶ ἔπλαθε καθ' ἑβδομάδα ἀπὸ δέκα στὴν
πινακωτή. Ἐνα μῆνα ζήσαμε μαζί καὶ μᾶς μπάλωσε καὶ μᾶς καθάρισε
καὶ μᾶς σιγύριζε, ὡς πού ἦρτε ἡ ὥρα—γράμματα ἀπανωτὰ τὴν καλοῦ-
σαν—νά μᾶς χωριστῆ πάλι, μέ τὴν ἀπόφαση ὅμως πηγαίνοντας πίσω
στὴν πατρίδα μας, νά ξαναφέρει τὸν ἀδερφό μου στὸ σπίτι καὶ μαῦ-
τὸν καὶ μένα. Καὶ ἡ ἀπόφασή της ἔγινε ἔργο.

Τὸ σχολικὸ ἔτος τελείωσε. Τὸ καλοκαίρι κυλοῦσε ὠραῖο κεύχά-
ριστο, καὶ γὼ περήφανος γιὰ τούς καλοὺς μου βαθμοὺς περιέτρεχα
τὴν Ἀντριάνοῦπολη καὶ ἀπολάβαινα εὐχαριστημένος τὴν ζωὴ τοῦ
ἱκανοποιημένου. Εἶχα προβιβαστῆ γιὰ τὴν ἕκτη τάξη, καὶ τὸ πρᾶμα
εἶταν ὄχι μικρὸ καὶ τιποτένιο.

Τώρα λογάριζα πῶς θὰ προχωροῦσα ἀπὸ τάξη σὲ τάξη, πῶς θὰ
γύριζα στὸ σπίτι μας δοξασμένος καὶ . . . σπουδαῖος.

Μὰ κρῖμα πού τὰ σχέδιά μου θᾶσβηναν σὲ λίγο. Πλησιάζε ὁ Αὐ-
γουστος, πού στὰ χρόνια κεῖνα στοίχιζαν οἱ κοινότητες τούς δασκά-
λους καὶ ψαλτάδες στὶς ἐνορίες τους. Ἡ μητέρα μας πέτυχε νά στοιχί-
σει κιὸ ἀδερφός μου ὁ μεγάλος δάσκαλος, καὶ ψάλτης τῆς ἐνορίας
μας στὴν ἐκκλησία πού ἱεράτευε ὁ ξανθὸς πατέρας μας. Καὶ τὸ μή-
νυμα ἔφτασε. Κιἔπρεπε νά τὸ δίνωμε πλιά.

Μὲ μεγάλη λύπη ὁ λαὸς τῆς ἐνορίας τ' Ἀγιγιάννη ἔμαθε πῶς ὁ
ψάλτης καὶ τὸ ψαλτοῦδι—ἐγὼ, θὰ φεύγαμε γιὰ τὴν πατρίδα μας.
Γιαὐτὸ ἡ τελευταία λειτουργία, πού ψάλαμε, εἶταν μιὰ πανήγυρη. Ὁ
ἀδερφός μου ἔψαλε μῶλη τὴν τέχνη καὶ γὼ εἶπα τὸν ἀπόστολο ὅσο
μποροῦσα πιὸ μακαμλίδικα. Τσάκισα λογιῆς λογιῆς τὴ φωνὴ κιὰ-
νακάτεψα τὸ διατονικὸ μέλος μέ τὸ χρωματικὸ. Ἐτσι ἔγινε ἡ ἀναχώ-
ρησή μας ἀποθέωση. Μὰ ἡ ψυχὴ μου βούρκωσε βαρειά, ἡ καρδιά μου
ἔκλεισε καὶ ἀνέβηκε μέ τὸ κλᾶμα στὰ μάτια τὸ δάκρυ.

Δὲν ἤθελα νά ξαναγυρίσω στὸ σπίτι μας. Θᾶφίνα ἓναν κόσμο
ὠραῖο, εὐχάριστο καὶ ἀληθινὰ ὑπέρτερο, γιὰ νά γυρίσω στὴ μικρὴ μας
πολιτεία, ὅσπου πάλι θᾶμπαινα στὴν ἴδια παλιά ζωὴ καὶ στὸ ταπεινὸ

σχολεῖτο ἀφίνοντας τὸ μεγαλόπρεπο γυμνάσιο. Τί δυστυχία! Ἐκλαιγα σῶλο τὸ ταξίδι μας Ἡ βουρκωμένη μου καρδιά ἔπασχε, ἡ ψυχὴ μου καὶ ἡ θύμηση γύριζε στὴν Ἀντριανούπολη τὴν ἀξέχαστη, στὰ ποτάμια της, στὰ τσαρσιά της, στοὺς κήπους της, στὰ βυζαντινά της γεφύρια, στὶς μεγάλες της ἐκκλησίες, στοὺς δασκάλους της, στὶς βιβλιοθῆκες της, στὰ γλυκά της, πού τόσο ἔτρωγα καὶ στὰ ὀπωρικά της τὰ ξακουσμένα.

—Νὰ πεθάνω, ἔλεγα παρὰ νὰ γυρίσω. Ἐσφιγγα ἀμίλητος τίς χοῦφτες μου, καὶ ὠνειρευόμουνα μὲ τὸ κεφάλι γυρτὸ στοῦ ἀμαξιοῦ τὴ ράχη πρὸς τὸ δρόμο πού ἀφίναμε πίσω,

Κιῶταν τὸ δειλινὸ τελείωσε ὁ δρόμος καὶ φάνηκε ἡ ὥραία ἀμπελούπολή μας, στοὺς δυὸ λόφους της γυρτὴ καὶ τ' ἀψηλόμας καμπαναριὸ μὲ τοὺς ἀγγέλους φανέρωσε τὸ μπόγι του, τότε δάκρυσα καὶ τὸ κλᾶμα φούσκωσε στὸ στήθος μου.

Ὁ ἀδερφός ἔνιωθε τὸν πόνο μου καὶ σιωποῦσε. Μόνο κάποτε μοῦ εἶπε:—Ἐννοια σου καὶ πάλι θὰ γυρίσωμε στὴν Ἀντριανούπολη νὰ σὲ σπουδάσω, ὅταν τελειώσεις τὸ σκολειό μας. Τὸ σκολειό μας εἶχε καὶ πρώτη γυμνασίου. Ὑστερ' ἀπὸ τρία χρόνια θὰ μποροῦσα πάλι νὰ ξαναφύγω. Ἴσως τότε καὶ μοναχός μου ψαλτάκι ἱκανὸ νὰ βγάζω τὸ ψωμί μου καὶ νὰ σπουδάζω. Ὅπως κέγινε.

Ὅταν φτάσαμε στὸ δρόμο μας κιάντίκρυσα τὸ σπίτι μας νὰ ὑψώνει τὸ μπόγι του, τὰ παιδιὰ τῆς συνοικίας μας νὰ παίζουν στὴ μικρὴ πλατεῖα—σὰν καὶ χτές—τὴ γειτονιά σὶς πόρτες, τὴ μάννα μας στὴν ἐξώπορτα νὰ μᾶς περιμένει, τὸν πατέρα μου μὲ τὰ ξανθὰ του γένεια καὶ τὸ ὥραιο του παράστημα μόνο μὲ τάντερι του νὰ δακρύζει χαρούμενος, τὰ δέρφια μου νὰ χοροπηδοῦν, πνίγηκα ἀπὸ θλίψη. Δὲν ἤθελα ὄλ' αὐτὰ νὰ τὰ ξαναδῶ. Ἦθελα ν᾿άμενα στὴν Ἀντριανούπολη. Ἐσφιξε ἡ ψυχὴ μου καὶ ψυχρὸς καὶ κλαιόμενος ἔπεσα στὴν ποδιά τοῦ πατέρα μου πού μοῦ χάριδεψε τὸ ξανθὸ κεφάλι μέσα σὶς χοῦφτες του. Ὅλοι χαρούμενοι δάκρυζαν. Εὐτυχῶς πού τὴ λύπη μου καὶ τὰ δάκρυά μου τὰ λογάριαζαν γιὰ συγκίνηση τοῦ γυρισμοῦ μου. Καὶ γὼ ἔπασχα γι'αὐτὸ τὸ γυρισμό.

Στὸ σπίτι ὄλα μοῦ φάνηκαν ταπεινά, ὄλα τιποτένια. Τίποτε δὲ μποροῦσε νὰ μὲ συγκρατήσῃ. Κιάποτραβήχτηκα στὸ πάνω μας σπίτι ὅπου ἀπὸ τὸ παραθύρι νοσταλγικὰ κάρφωνα τὸ μάτι μου πρὸς τὸ δρόμο τῆς Ἀντριανούπολης, πού τὰμάξια κυλοῦσαν καὶ τᾶλογα κάλπαζαν καὶ τὰ πέταλα «ἀμιλλιτήρια», ὅπως εἶπε ὁ ποιητής, ᾄφιναν τὸ ρυθμικὸ τους ἦχο.

Ἐνα μονάχα μὲ παρηγόρησε. Πού κρατώντας στὸ χέρι μου τὸ ἐνδειχτικὸ τῆς πέμπτης πήγαινα νὰ ἐγγραφῶ στὸ μεγάλο σκολειό,

ἀφίνοντας πίσω μου ὅλα τὰ παιδιά, πού ἀπό τὸ νηπιαγωγεῖο „μαζί μαθαίναμε γράμματα στὴν ἴδια τάξη.

Μάταια ἡ μητέρα μου προσπάθησε νὰ μοῦ σβύσει τὴ λαχτάρα τῆς ξενητείας, τοῦ ἄγνωστου, στὰ τρία χρόνια, πού χρειάστηκα νὰ τελειώσω τὸ μεγάλο σκολεῖο. Τὸ τέταρτο χρόνο, σὰν αἰχμάλωτο πουλί, πού βρίσκει ἀνοιχτὴ τὴν πόρτα τοῦ κλουβιοῦ του, ἄπλωσα τὸ φτερό μου πέρ' ἀπὸ τὴν Ἀντριανούπολη. Πήγαίνα πιο μακρῦά, στὴν Φιλιππούπολη. Ἐκεῖ εἶταν γραμμένο, μὲ τὸ ψαλτικό μου ἐφόδιο, νὰ μάθω τὰ γράμματα τοῦ Διδασκαλείου πού μοῦ χάρισαν τὴν εὐτυχία νὰ γίνω δάσκαλος,—ἕνας φτωχὸς δάσκαλος.

Η ΠΡΩΤΗ ΜΟΥ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ

Ὁ πρῶτος φωτογράφος στὴν πατρίδα μᾶς ἦρτε ἀπὸ τὴ Ρωσία. Εἴταν πατριώτης καὶ ξενητεμένος ἐκεῖ πολλὰ χρόνια, ἔμαθε τὴ φωτογραφική, μεγάλωσε, ἀφῆκε ἓνα μακρὸ μοῦσι καὶ ἦρτε πίσω νὰ πρωτοφωτογραφήσει τοὺς πατριώτες του.

Ἔτσι ἔφκιασε τὸ φωτογραφεῖο του σ' ἓνα σπιτάκι μικρὸ δίπατο. Ἐκεῖ ἔστησε τὸ βωμὸ τῆς τέχνης του μαζί μὲ τὴν ἀταξία κι' ἀκαταστασία του καὶ τὶς χιλιάδες φωτογραφίες, ριχμένες, ἀκουμπισμένες, κορνιζομένες. Ὅμως μπαίνοντας στὴ θύρα κι' ἀναβαίνοντας τὴ σκάλα, ἔνοιωθες πῶς ἦσουν σ' ἓνα περιβάλλο καλλιτεχνικό.

Ὁ κόσμος διψασμένος ἀπὸ τὴν ἐπιθυμία νὰ φωτογραφιέται, ἔτρεχε ν' ἀποθανάτιζε τὸν ἦσκιο του. Ἔτρεχαν κόρες μὲ τὴν συνοδεία τῆς μάννας, παλλικάρια κοψοντυμένα γιὰ γαμπροὶ ἔτοιμοι, φιλίες ὀλόκληρες. Ἐκεῖ φωτογραφήθηκε ὁ Εὐστράτιος ὁ δάσκαλος μὲ τὴ ρεντιγκότα του ὡς τοὺς ἀστράγαλους καὶ τὴ βαρειὰ πελώρια ὀμπρέλα του στὸ χέρι καὶ τὴν κυρὰ δασκάλισσα—τὴν ὡμορφη γυναῖκα του, ποὺ τόσοι γιοῦς τοῦ χάρισε.

Ἐκεῖ ἀποθανάτισε τὴν εὐγενικὰ μορφή του ὁ Δοδόπουλος μὲ τὶς φαβορίτες του, ποὺ ἔδινε λεφτὰ γιὰ τὰ σχολεῖα, ἐκεῖ ὁ θαυμάσιος Πατρικόπουλος, ὁ δάσκαλος, ποὺ ἐξῆντα χρόνια δασκάλεψε τὸν τόπο, μὰ ποὺ δὲν κράτησε τὴν ὀμπρέλλα στὸ χέρι, γιὰτὶ πολὺ ἀγαποῦσε νὰ κρατεῖ βιβλία «ὕπὸ μάλης».

Ἐκεῖ κουβαλώντας ὁ Ἀμπατζόγλου ὅλη του τὴ φαμίλια καὶ τ' ἀνυπόταχτα ἀγόρια του ἔπλασε μιὰν ἀνθοδέσμη ἀπὸ παιδιά, κορίτσια κι' ἀγόρια γύρω του καὶ γύρω στὴν πολύτεκνη γυναῖκα του, καὶ παραδόθηκε στὸ φακὸ μὲ τὴν εὐτυχία στὸ πρόσωπό του χυμένη.

Ἐκεῖ πῆγαν δασκάλοι καὶ παιδιά, νεόνυμφοι καὶ νεοβάφτιστοι. Καὶ τότε ἔπιασε ἡ μανία ν' ἀποθανάτιζον καὶ τοὺς ἀποθαμένους μὲ τοὺς ζωντανοὺς γύρω μαυροντυμένους, τόσο, ποὺ καὶ σήμερα ἀκόμα βλέπεις καὶ ξεχωρίζεις τὸν πλούσιο Σύρμα ἀποθαμένο στὸ ξυλοκράββατό του.

Ἔτσι κι' ὁ καντηλανάφτης τῆς ἐκκλησιᾶς μας κι' ὁ παιδονόμος τοῦ σχολείου μας—ὁ εὐταξίας—κι' ἡ μαμὴ ποὺ ξεγέννησε χίλια παιδιά—ἡ μανίτσα—κι' ὁ κεραμιδάρης κι' ὁ κάθε τεχνίτης, ἔτρεχε νὰ

φωτογραφηθῆ γιὰ νὰ βλέπει τὸ πρόσωπό του καὶ ν' ἀφιερώνει γράφοντας πίσω «ἐλάχιστον ἐνθύμιον» ἢ «δειγμα ἀγάπης καὶ τιμῆς» ἢ «τεκμήριον φιλίας» καὶ τὰ παρόμοια, μιά του φωτογραφία, πού τὸν παρουσίαζε βελτιωμένο καὶ ἰδανικό.

Κ' ἔβλεπες πόζες θαυμάσιες. Μάτια καρφωμένα στὸν ἀντικρυνὸ τοῖχο κι' ἀγριεμένα, χαμόγελα προσποιητά, χαμόγελα φυσικά, μάτια θαμπὰ καὶ σβυσμένα, μάτια γουρλωμένα, χέρια στὰ γόνατα κολλητὰ, κορμιὰ ἀκουμπισμένα σὲ ψηλὲς ἀνθοστήλες ἀπὸ δῶ κι' ἀπὸ κεῖ. Ὁπραματευτῆς μὲ τὸν πήχη του, ὁ δάσκαλος μὲ τὴν ὀμπρέλλα στὸ χέρι κι' ἓνα βιβλίον — ὅπως ὁ παπὺς ὁ Εὐστράτιος ὁ δάσκαλος ὄρθιος μὲ τὴν ὀμπρέλλα — ὁ ἔμπορος μὲ τὰ κατάστιχά του, ὁ καντηλανάφτης μὲ μιά καντήλα, ὁ νεκροθάφτης μὲ τὸ φτυάρι του κι' ὁ καθέννας μὲ ἐργαλεῖο πού φανέρωνε τὸ ἐπάγγελμά του. Ἄλλος ἀκουμποῦσε σὰν τὸ συγγραφέα τὸ κεφάλι του στὸ δείχτη καὶ τὸν ἀντίχειρα καὶ τὸν ἀγκῶνα του στὸ τραπεζάκι καὶ παίρνοντας στάση ἀνθρώπου μὲ μεγάλη σκέψη κατσούφιαζε γιὰ νὰ φαίνεται σοφός.

Ἐπειτα εἶχαμε πολλοὺς ξενητεμένους. Τὸ μέρος μας ἔστελνε πολλοὺς στὴν ξενητεία. Κιὰπὸ τοὺς ξενητεμένους φτωχοὺς καὶ πλούσιους ἔρχονταν φωτογραφίες λογιῆς λογιῆς, πού δίναν τὰ σχέδια στίς πόζες. Μὰ κιὸ φωτογράφος μας ἔδινε σχέδια: Σὲ κάθιζε ἢ σῆστηνε σὰν τὸ ξύλον, σῆβαζε νὰ βλέπεις κάπου καρφωμένα, σῆδινε τὴν στάση τοῦ συλλογισμένου, τοῦ πικραμένου, τοῦ εὐτυχισμένου, τοῦ μακάριου, τοῦ βλοσυροῦ, τοῦ μαλακοῦ. — «Πλάγιασ' ἄλλο τὸ κεφάλ' σου, κύτταξ' κεῖ. βάλ' τὸ χέρ' σου στὸ γελέκο σου, πίσω τὸ κεφάλ' σου» καὶ τόσες ἄλλες προσταγὲς σοῦδινε γιὰ νὰ σὲ κάνει νὰ γίνεις γελοῖος, ἄψυχος, κάθε ἄλλος παρὰ σύ.

Ὅσες φορὲς περνοῦσα ἔξω ἀπὸ τὸ φωτογραφεῖο πηγαίνοντας στὸ σπίτι τῆς νουνᾶς μου μὲ τὰ ἐννιά παιδιὰ, περνοῦσα ἀπὸ τὸ φωτογραφεῖο λοξοδρομώντας γιὰ νὰ «θ α μ ἄ ξ ω» τίς φωτογραφίες πού εἶχε κρεμασμένες μέσα στίς προθήκες τοῦ ἀπὸ δῶ κιὰπὸ κεῖ τῆς ὀξώπορτας. Ἐκεῖ στεκόμουν πολλὴ ὥρα κιἔβλεπα ἀχόρταγα τίς περίεργες φωτογραφίες τοῦ κόσμου. Τὰ ὠραῖα κορίτσια, τὰ νεαρὰ παλλικάρια, τὸ ἀντρόγυνο, πού ἀποθανάτισε τὸ γάμο του, τὰ βαπτίσια τοῦ ἐγγονοῦ τοῦ Τασσιδῆ, τὸ μουσικὸ ὄμιλο Ἄριωνα. Ἐκεῖ γνώρισα κόσμον φιλικό. Κάποτε εἶδα καὶ τὸ θεῖο μου Ἄριστείδη, τὸνπραματευτῆ μὲ τὸ γυό του τὸ Μανέλασ μὲ τὸ καπέλλο στὸ κεφάλι, πού τοῦφερε ἀπὸ τὴν Πόλη. Τὸν εἶχε ἀνάμεσα στὰ γόνατά του, σὰ μπαστούνι, ἐνῶ αὐτὸς εἶχε βαλμένα τὰ χέρια του στὰ γόνατα τοῦ πατέρα του πάνω. Εἶχε γύρει κακομοίρικα τὸ κεφάλι του δεξιά καὶ ἔβλεπε μὲ τὸ ἓνα μάτι ντροπαλά καὶ μὲ τᾶλλο αὐθάδικα. — Περύργο πρᾶγμα, εἶπα,

ὁ ξάδερφός μου δὲν ἔχ' τέτοια μάτια, πῶς ἔγινε ἔτσι ; Κέμεινα ἀπορημένος. Ἀσφαλῶς ὁ φωτογράφος τοῦδ' ἔδωκε τὴν στάση αὐτὴ γιὰ νὰ θαυμάζει μεγάλως τὴν παιδικιά του ἑμορφιά, ὁ θεῖος μου πάλι γιὰ νὰ φαίνεται τὸ κεφάλι του, ἔσκυψε ἀριστερὰ καὶ μακάρια, σὰ ζῶο, κυτώντας στὸ κενό.

Βλέποντας ἔτσι τὴν φωτογραφία τοῦ κόσμου, τῶν παιδιῶν, ἐννιωσα μέσα μου τὸν πόθο μου νὰ δῶ καὶ γὼ τὸν ἑαυτό μου. Τὸν ἑαυτό μου τὸν ἔβλεπα στὸν καθρέφτη. Κι αὐτὸ τῶκαμνα πολλές φορές τὴν ἡμέρα. Ἦμουν λιγάκι — τί λιγάκι, πολὺ — « κ α λ λ ω π ι σ τ ῆ ς ». Χτενίζουμαν καὶ ξαναχτενίζουμαν. Τὰ σγουρά μου τετράξανθα μαλλιά χτένι δὲν τὰ περνοῦσε, μὰ γὼ λ α ν ἄ ρ ι ζ α τίς ἄκρες τῆς κάθε μπούκλας καὶ τὸ κεφάλι μου γινότανε σὰν κεφάλι τῆς Ἀφρικῆς. Ἄλλαζα τὰ ροῦχα μου καὶ πολλή ὥρα στεκόμουν νὰ βλέπω πῶς εἶμαι μὲ τοῦτα ἢ μὲ κείνα τὰ ροῦχα. Κάποτε, πρὶν φορέσω γραβάτα, ὅταν ἦρτε ἀπὸ τὴν ξενητεία ἕνας μου ἀδερφός, φόρεσα ἕνα κοστούμι του, πέρασα στὸ λαιμό μου ἕνα κολλαρισμένο γιακά, ἔδεσα μιὰ ὠραία γκραβάτα του καὶ ἀνεβαίνοντας σ' ἕνα σκαμνὶ ἀπολάβαινα τὸν παραλλαγμὸ μου σὲ παλλικαράκι, ντυμένο μὲ τὰ καλύτερα ροῦχα καὶ μὲ τ' ἄσπρο τὸ κολλάρο. Τί εὐτυχία !

Λαχτάρισα τὸ λοιπὸν νὰ δῶ τὸν ἑαυτό μου ὄχι μιὰ στιγμή, ἢ λίγη ὥρα στὸν καθρέφτη. Λαχτάρισα ν' ἄχω μιὰ φωτογραφία καὶ γὼ, ὅπου πολλὴν ὥρα, πολλές ὥρες θὰ μπορούσα νὰ πολαβαίνω τὸ παράστημά μου, τὸ πρόσωπό μου — ἐμένα.

Ὁ πόθος μου ἔγινε λαχτάρια μεγάλη, μὰ σὲ κανένα δὲν τὸν εἶπα. Τὸν κράτησα μυστικό, καὶ εἶπα : Καὶ γὼ θὰ φωτογραφηθῶ, καὶ γὼ θὰ καρφίτσωθῶ ἀπὸ τὴν προθήκη νὰ περνοῦνε νὰ μὲ γλέπουν. Καὶ τῶκανα.

Στὸ σπίτι μας ὄλα τὰ δέρφια εἶχαμε ἀπόνα κουμπαρά. Μέσα κεῖ ρίχναμε τὰ δῶρα μας καὶ οἰκονομούσαμε ὅσα λεφτὰ τύχαινε νὰ μᾶς πέσουν στὰ χέρια. Πολλές φορές ἀνοίγοντας τὸν κουμπαρά μας βρῖσκαμε ἕνα ποσὸ τέτοιο, ποὺ ἔφτανε ν' ἀγοράσουμε παπούτσια ἢ τὸ πανὶ γιὰ τὰ ροῦχα μας.

Ὁ κουμπαράς μου ἀπὸ καιρὸ εἶταν γεμάτος. Μποροῦσα νὰ τὸν σπάσω καὶ νὰ μετρήσω τί λεφτὰ εἶχα. Ροῦχα καινούργια δὲν εἶταν πολὺς καιρὸς ποὺ μέκαναν, ὅπως ὄλα τὰ δέρφια μου. Μποροῦσα λοιπὸν νὰ παρουσιαστῶ μιὰ μέρα στὸν φωτογράφο καὶ νὰ τοῦ πῶ : — « Ἦρτα νὰ μὲ φωτογραφίσεις ; λεφτὰ ἔχω ».

Οἱ κουμπαράδες μας φαίνονταν μέσα στὴ βιβλιοθηκούλα τῆς τραπεζαρίας μας, ὅπως τὰ ποτήρια, στὴ σειρά. Ὁ καθένας εἶχε τὸ

ἀρχικό γράμμα ἀπὸ τῶνομά μας, κῆτσι δὲ λαθέβαμε.

Ἐνα πρωὶ πού ἔλειπαν τὰδέρφια μου καὶ ἡ μητέρα μου μὲ τὶς δουλειές της δὲν εἶχε καιρὸ νὰ μὲ παρακολουθήσει, ἔβαλα ἓνα σκαμνί, ἀνέβηκα πάνω, πήρα τὸν κουμπάρὰ στὸ χέρι μου, καὶ κατεβαίνοντας προφυλαχτικά στὸ ὑπόγειο—τὸ δροσερὸ ὑπόγειο τοῦ σπιτιοῦ μας—χώθηκα πίσω ἀπὸ ἓνα βαρέλι καὶ τσὰκ τσὰκ ἀποφασιστικά τὸν ἔσπασα. Μὲ τὸ σπάσιμο χύθηκαν τ' ἀσημένια γρόσια πού ἔρριχνα τόσον καιρὸ μέσα. Τὰ μέτρησα—γρόσια σαράντα! Τὰ τύλιξα σῆνα μου μαντήλι, καὶ τὰπόθεσα στὸν κόρφο μου. Ἔπειτα συμμαζέψα τὰ κομμάτια τοῦ κουμπάρὰ καὶ βγαίνοντας ἀπὸ τὸ σπίτι πήγα μακρὰ καὶ τὰ σκέπασα μὲ χώματα καὶ σκουπίδια. Τώρα ἔλεγα κεῦχόμουνα: «—Κάνε Παναγία μ' νὰ μὴ μᾶς χαρίσῃ κανενὸς οὔτ' ἓνα γρόσ' γιὰ νὰ μὴ γίν' αἰτία νὰ γυρευτῆ ὁ κουμπάρὰς μου».

Κιὸπως εὐχήθηκα ἔγινε. Τὶς δυὸ μέρες πού μεσολάβησαν ὡς πού νὰ φωτογραφηθῶ, κανεὶς δὲ μᾶς χάρισε γρόσι. Ἔτσι οἱ κουμπάραδες μας ἀμίλητοι στὴ σειρά, σὰ μπουκάλια, στεκότανε μέσα στὴ βιβλιοθηκούλα φουσκωτοὶ καὶ κόκκινοι. Ὅλοι τοὺς εἶδαν, μὰ κανεὶς δὲ λογάρισε πὼς λείπει ἓνας. Οὔτε καὶ γὼ τόλμησα νὰγοράσω ἓναν ἄλλο καὶ γράφοντας τὰρχικό μου γράμμα Π καλλιγραφημένο, νὰ τὸν ἀποθέσω στὴ θέση του.

Τὴν Κυριακὴ πρωὶ, ὅπως πάντα, πήγαμε στὴν ἐκκλησίᾳ, κοντὰ στὸ μεγάλο μου ἀδερφὸ τὸν ψάλτη, πού μᾶς τσιμπούσε ψέλνοντας. Ψάλαμε καὶ μεῖς μὲ τὶς φωνούλες μας τὰ τροπάρια καὶ εἶπα τὸν ἀπόστολο—μὲ τὴ σειρά μου τὴν Κυριακὴ κείνη. Στὸ τέλος κρυφὰ τῶσκασα—τάχα πηγαίνοντας πρὸς νεροῦ μου—καὶ βγαίνοντας ἀπὸ τῆς ἐκκλησιᾶς τὴν πίσω πόρτα, ἔσυρα στὸ δρόμο πού ἔφερνε στὴν ἀγορά.

Φοροῦσα τὰ καλά μου ροῦχα ραμμένα ὄχι ἀπὸ τὴ μητέρα μου, μὰ ἀπὸ ράφτη, φοροῦσα τὸ πουκαμισάκι μου μὲ τὸν κατεβατὸ γιᾶκά, καὶ μιὰ γραβατούλα, πού, ἡ νουνά μου μοῦ τὴν ἔφερε ἀπὸ τὴ Ρωσία—ὅπως σ' ὄλα μου τὰδέρφια. Ἐνα φιόγγο πού σκάλωνε πίσω. Εἶχα βάλει καὶ τὰ τσῶχίνα παπούτσια μου τὰ γαλάζια. Χτενίστικα, ξαναχτενίστικα νὰ βάλω σὲ τάξη τὰνυπόταχτα μαλλιά μου κι' ἀπὸ κεῖ τράβηξα στὴν ἀγορά.

Ἔτσι «τοῦ κουτιοῦ», ἀπὸ τὴν ἀγορὰ ἀνέβηκα τὸ δρόμο, πού ὑψωνότανε τοῦ φωτογράφου τὸ σπίτι. Περνώντας ἀπὸ τὶς θύρες τῶν μαγαζιῶν, στεκόμουνα νὰ δῶ στὶς τζαμόπορτες τὴ σιλουέττα μου. Δοκίμαζα μιὰ συγκίνηση, πού πρώτη φορὰ μῆπιανε. Ἡ καρδιά μου εἶχε συγχυσθῆ, χτυποῦσε παράξενα.

Ποῦ πήγαινα; Δὲ μπορούσα νὰ ξεχωρίσω καλά καλά, τί πήγαινα νὰ κάνω ἀμαρτία, σφάλμα, ἔγκλημα, καλὸ; Μόνο ὁμως πού πήγαινα

μυστικά ἀπὸ τοὺς ἄλλους, αὐτὸ μὲ πλήγωνε, μὲ πείραζε, καὶ θαρρεῖς πήγαινα νὰ ἐγκληματίσω, γιατί ποτέ μου τίποτε κρυφὸ δὲν ἔκανα. Τέλος πάντων ἔφτασα στὴν πόρτα τοῦ φωτογραφείου. Στάθηκα στὶς προθήκες νὰ ξαναθαμάξω τὶς μορφές τοῦ κόσμου, νὰ ξαναδῶ τὸν ξάδερφό μου μὲ τὸν πατέρα του. ὅπως σᾶς τὸν ζωγράφισα. —Κιᾶν μὲ βάλνα καὶ μένα, εἶπα, δῶ; Χτύπησε δυνατὰ ἡ καρδιά μου. "Ἄν περάσει συλλογίσθηκα ὁ μεγάλος μου ἀδερφὸς καὶ μὲ δῆ, τί θὰ γίνω; Τί τσιμπιές θὰ εἶχα νὰ δοκιμάσω στὰ παχιά μου μέρη! Τάφτιά μου θὰ ματώνανε γιὰ νὰ διδαχτῶ πειθαρχία.

"Ὅλ' αὐτὰ μοῦ σταμάτησαν τὴν ὀρμὴ ποῦ μὲ εἶχε πιάσει, κιεἶπα: —"Ἄς γυρίσω πίσω." Ἄς ἀγοράσω ἓνα κουμπάρὰ καὶ βάζοντας τὰ σαράντα μου γρόσια μέσα, ἄς τὸν ξαναποθέσω στὴ θέση του.

Μὰ νίκησε ἡ λαχτάρα μου νὰ φωτογραφηθῶ. Καὶ ἀνοίγοντας τὴν πόρτα, ἀνέβηκα τὰ σκαλιὰ καὶ ἔφτασα ὡς πάνω. "Ἐνωσα τότε πὼς βρίσκουμαν σὲν' ἄλλον κόσμο. Ἡ ἀταξία, ἡ ἀτσαλία, ἡ ἀκαταστασία, οἱ φωτογραφίες, τὰ ὠραῖα τραπέζια, οἱ καθρέφτες τοῦ σαλονιοῦ, ὅλα τὰ περίεργα πράματα τοῦ φωτογραφείου μὲ ἔφεραν σὲνα κόσμο παράξενο ἔτσι ἀνακατεμένα.

Δὲν πρόφτασα καλὰ καλὰ, νὰ ψάξω μὲ τὸ μάτι μου τὴ σάλα καὶ νὰ, εἶδα μπροστά μου ἓναν ἄνθρωπο ὠραῖο καὶ θαυμαστό, Μόνο τὸ μοῦσι του ἄξιζε ἓναν κόσμο.

— Τί θέλ'ς παιδί μ' δῶ ; μὲ ρώτησε.

— Ἦρτα νὰ φωτογραφηθῶ !

— Καὶ ποιὸς σᾶβαλε νὰ νᾶρτς ἐδῶ ;

— Ἡ λαχτάρα μ' νὰ διῶ τὸ πρόσωπό μ' σὲ μιὰ φωτογραφία.

— Καὶ ποιὸς θὰ πλιερώσ' τὰ ἔξοδα ;

— Γῶ! Ἐδῶ στὴν τσέπ' μου, ἔχω σαράντα γρόσια. Δὲν φτάννα; ρώτησα μάγωνία.

— Καὶ ποιὸς σὲ τᾶδωκε ; μὲ ρώτησε.

— Τὰ μάζεψα στὸν κουμπάρὰ μ'. Εἶμαι τὴ Παπαχριστόλδου τὸ παιδί κιὸ πατέρας μου μᾶς δίν' ὅλους κάθε Κυριακὴ πᾶνα ὀχταράκ'. Καὶ στὴν Ἐκκλησιὰ βγάζω τυχερὰ πὲ βαφτίσια καὶ κηδεῖες.

— Καλὰ εἶπε, χαμογελώντας. Πέρασε πάνω. Κιᾶνεβήκαμε μαζὶ στὸ ἀτελιέ του ἀπὸ μιὰ σκάλα στενή.

"Ἐμεινα ἀποχαμένος μπαίνοντας σὲνα τέτοιο περίεργο μέρος μὲ τζάμια καὶ παραπετάσματα παντοῦ, σὲ τοίχους καὶ στέγη.

— Κάτσε δῶ, μὲ εἶπε, κᾶπειτα ἄρχεψε νὰ τοιμάζει τὴ μηχανή, νὰ μπαίνει σὲνα σκοτεινὸ δωμάτιο, νὰ βγαίνει πάλι, νὰ σκύβει κάτω ἀπὸ τὸ μαῦρο πανὶ τῆς μηχανῆς. Στὰ ὕστερνὰ ἦρτε κοντά μου. Μὲ

κάθησε σὲ μιὰ καρέκλα. Μῆσιαξε τὸ κεφάλι, μοῦβαλε τὰ χέρια σταυρωτὰ στὸ στήθος.

—Σήκωσ' τὸ κεφάλ' σου, μὲ πρόσταξε. Κύτταξ' δῶ σ' αὐτὸ τὸ μέρος, μὴ γουνηθῆς.

Τότε ἔπιασε τὰ μάτια μου μιὰ νευρική ταραχή. Τὰ βλέφαρά μου ἀνοιγοκλειοῦσαν, δὲ μποροῦσα νὰ δῶ στὸ ἴδιο μέρος, πού μὲ πρόσταξε.

—Πρόσεχε τώρα. Ἐνα..... δυό..... καὶ βγάζοντας ἀπὸ τὸ φακὸ τὸ σκέπασμα, τὸν ἀφήκε νὰ μέ... ρουφήξει.

—Τελείωσε; ρώτησα.

—Τελείωσε, τώρα πήγαινε καὶ νὰ νᾶρτς σὲ δέκα μέρες. Τὰ γροσάκια νὰ τὰ ξαναβάλς στὸν κουμπαρὰ σ' καὶ γὼ θὰ πῶ πότε θὰ τὰ ξαναβγάλ'ς. Ἔλα πήγαινε.

Μὲ μιὰ συγκίνηση κατέβηκα τὰ σκαλιά. Πήγαινα γρήγωρος στὸ σπίτι γιὰ νὰ βολέψω τὸν κουμπαρὰ μου. Δὲ θᾶλεγα τίποτε βέβαια, μὰ ἂν μῆβλεπαν;

Τὴν ἄλλη μέρα μέτρησα τίς κουμπαράδες στὴ γραμμὴ. Δὲν ἔλειπε κανεὶς. Εἶχα καταφέρει νὰ βάλω στὴ θέση του καὶ τὸ δικό μου πάλι μῆνα γρόσι λιγώτερα. Μαὐτὸ εἶχ' ἀγοράσει τὸν καινούργιο μου κουμπαρὰ. Ἡ ἀγωνία μου τώρα, πού οἱ μέρες τόσο ἀργὰ περνοῦσαν μεγάλωνε. Πότε θὰ περάσουν δέκα μέρες; ρωτοῦσα καὶ ξαναρωτοῦσα τὸν ἑαυτό μου, πότε;

Τὰ ὄνειρα μὲ κυνηγοῦσαν στὸν ὕπνο μου ἀπανωτά. Πολλὲς φορὲς εἶδα πῶς πῆρα τίς φωτογραφίες μου, πῶς τίς ἔδειξα στὴ μητέρα μου, πῶς ἤμουν ἓνα θαυμάσιο παιδί, πῶς ἄξιζα νὰ μὲ βάλουν καὶ στὴν προθήκη τῆς ἐξώθυρας ἀκόμα.

Τὴ δέκατη ἡμέρα ξεκίνησα γιὰ τὸ φωτογραφεῖο. Ὅταν ἔφτασα θέλησα πάλι νὰ σταθῶ στὴν προθήκη, γιὰ νὰ δῶ τίς καινούργιες φωτογραφίες τοῦ δεκαήμερου.

Δὲ ξαίρω τί εἶδους ζάλη δοκίμασα ἀντικρῶζοντας τὸν ἑαυτό μου καρφωμένο στὴν προθήκη. Ἦμουν λοιπὸν ἐγώ; Ἦμουν αὐτὸς πού ἔβλεπα; Εἶχα τέτοια μοῦτρα χαριτωμένα; Εἶχα τόσο ὠραῖα ἐφτάξανθα σγουρόμαλλα; Εἶχα τέτοιο σπιθωτὸ μάτι; Ἡ ψυχὴ μου πέταξε χαρούμενη, ἢ καρδιά μου χτύπησε δυνατὰ περίχαρη. Τρικλίζοντας ἀνέβηκα τὰ σκαλιά. Ὁ φωτογράφος μάντικρυσε μὲ χαμόγελο, πού μόλις ἀνθοῦσε κάτω ἀπὸ τὰ παχυὰ μουστάκια του. Τὸ μάτι του ἔλαμψε.

— Ἔλα, ἔλα μοῦ εἶπε, ἔλα νὰ πάρ'ς τὴ φωτογραφία σου.

Δάκρυσα ἀπὸ συγκίνηση.

— Ἔλα νά, πάρε μοῦ εἶπε, παίρνοντας μιὰ φωτογραφία.

Τὴν πῆρα στὰ χέρια μου. Τὰ δάκρυά μου στάλαξαν ἀπάνω της,

ὅταν στάθηκα νὰ δῶ τὸν ἑαυτὸ μου. Ἦμουν ἐγὼ λοιπὸν αὐτὸ τὸ παιδί ;

— Μιὰ μόνο ; ρώτησα.

— Μιὰ, τίς ἄλλες τίς ἔχ' παρ' ὁ πατέρας σου καὶ χαρούμενος τίς δέχτηκε. Ἔλα πηγαινέ.

— Ὁ πατέρας μου... ψιθύρισα καὶ αἰσθάνθηκα νὰ λιγοψυχῶ. Ζαλίστηκα καὶ γονάτισα μπροστὰ του.

— Ἔλα, ἔλα, μὴ τρομάζεις. Δὲ θὰ σὲ τιμώρῃς ὁ πατέρας σου. Καὶ μὲ κόπο κατῶρθωσε νὰ μὲ πείσει πὼς ὁ πατέρας μου ἤξαιρε πιά τὸν πόθο μου καὶ δέχτηκε νὰ φωτογραφηθῶ.

Κατέβηκα τὰ σκαλιὰ καὶ βγήκα στὸ δρόμο. Στὸ κάθε βῆμα μου ξεσκέπαζα τὴ φωτογραφία μου, νὰ δῶ τὸν ἑαυτὸ μου. Καὶ ρωτιώ- μουν : — Λοιπὸν εἶμαι ἐγὼ αὐτός ; Τέτοιος εἶμαι καὶ δὲν τῶξαιρα ; Τί χαρά ! Καὶ γὼ δὲν τῶβαζα ποτὲ ἀπὸ τὸ νοῦ μου, πὼς ἦμουν ἓνα τόσο χρυσὸ ἀγοράκι δώδεκα χρονῶν, κατάξανθο, γαλανομάτικο, σγουρομάλλικο καὶ παχουλό.

Τὸ βράδυ ὁ πατέρας μου δίνοντάς μου τίς φωτογραφίες μου μοῦ- βαλε νὰ φιλήσω τὸ χέρι του καὶ μεύχθησε νὰ γίνω ἓνα σπουδαῖο παλλικάρι. — Τώρα νὰ πᾶς μιὰ τῆς νουνᾶς σου καὶ μιὰ τοῦ θείου σ' καὶ μιὰ τοῦ δασκάλου σου καὶ μιὰ...

Τὴν ἄλλη μέρα ἔγραψα καλλιγραφικὰ μὲ γράμματα τοῦ τύπου, ὅπως μὲ ὑπαγόρευσε ὁ ἴδιος :

«Πρὸς τὴν σεβαστὴν μοι ἀνάδοχον, τεκμήριον σεβασμοῦ καὶ ἀ- γάπης.

Ὁ βαπτιστικὸς τῆς

Πολυδ. Παπαχριστοδούλου

Καὶ πηγαίνοντας στὴν ἄλλη συνοικία, τῆς τὴν πρόσφερα μὲ συγ- κίνηση. Ἦμουν τρισευτυχισμένος. Ὅμως ἀνοιξα μιὰ πληγὴ στὸ σπίτι. Ὅλα μου τὰ δέρφια ζήτησαν τώρα νὰ φωτογραφηθοῦν !

— Δὲν ἔχω παράδες, παιδιά, μᾶς εἶπε ὁ πατέρας μου. Δὲ γλέ- πτε πόσο φτωχὸς εἶμαι ;

Μὰ γιὰ νὰ τοὺς ἡσυχάσει ὅλους, μᾶς πῆρε ὅλα του τὰ παιδιά, ἑφτὰ ἀγόρια, πῆρε τὴ μητέρα μας κι ὅλοι μαζί—μιὰ τσοῦρμα—πήγαμε καὶ φωτογραφηθήκαμε γιὰ ἐνθύμηση. Ἐννιά νομάτοι.

Καὶ πίσω ἀπὸ μιὰ φωτογραφία ἔγραψε ὁ ἴδιος : «Διὰ χειρὸς Πα- παχριστόλδου σημειοῦται. Ἐνθύμιον τοῦ ἔτους 1883». Ἔτσι ἔγινε αἰ- τία νὰ ποθανάτισουμε τὴ φανελιά μας, ποὺ ὕστερ' ἀπὸ χρόνια τὴν βλέπω ἀκόμα θαμπὴ καὶ βλαμμένη, καὶ στρέφεται ὁ νοῦς μου στὰ πε- ρασμένα, τὴν κυττῶ καὶ τὰ δάκρυα ὀγρεύουν τὰ μάγουλά μου τὰ γε- ρασμένα κι αὐλακωμένα.

ΠΩΣ ΠΡΩΤΟΓΙΝΑ ΔΑΣΚΑΛΟΣ

Ἦμουν δεκατριῶ χρονῶ παιδί, ὅταν τελείωσα τὸ μεγάλο σκολεϊό. Ἔβγαλα τὴν πρώτη τοῦ Γυμνασίου! Κεῖνη τὴ χρονιά εἶχαμε σχολάρχη ἢ σχόλαρχο—ὅπως μᾶς δείχνανε νὰ λέμε—ἓνα τοσοδά κοντούλη ἄνθρωπο, μὲ μιὰ μεγάλη μύτη καὶ μὲνα παλτὸ τσοχένιο ὡς κάτω τὰ πόδια, ποὺ τὸν κυττάζαμε καὶ μᾶς πιάναν γέλοια. Καὶ εἶτανε, λέγανε, σοφός. Θυμᾶμαι ζωντανὰ πὼς μᾶς ἄρχισε τάρχαϊα γράμματα μὲ τ' «Ἀπομνημονεύματα». Τρία φύλλα σημειώματα μᾶς ἔδωκε γιὰ νὰ διδαχτοῦμε τὴν σύνταξη τοῦ θαυμάζω! Καὶ τὸ θαυμάζω αὐτὸ στάθηκε μπροστά μας σὰν ἓνα παλιὸ κάστρο ἄπαρτο!

Κάποτε εἶχε ἀπελπιστῆ ἀπὸ τὴν ἀμάθειά μας καὶ μᾶς κόλλησε ὄλους τὸ παρατσούκλι: βλάκες! —Ἔλα σὺ βλάκα, μᾶς ἔλεγε. —Κάθησε βλάκα! —Σήκω βλάκα! Ὡς τόσο τελείωσα καὶ γὼ τὴν πρώτη Γυμνασίου, βοηθώντας κάποτε καὶ τὴ γυναίκα του νὰ πλάθει παξιμάδια στὸ φουρνο. Εἶχα κουβαλήσει καὶ τίς λαμαρίνες ὡς τὸ φουρνάρι κάποτε. Μὰ ὅταν μὲ πρόσταξε νὰ βοηθήσω, ἀφίνοντας τὸ μάθημά μου, στὸ καθάρισμα τῆς θερμάστρας τοῦ σπιτιοῦ του, τῶσκασα—σὰν τὸν μακαρίτη Σωκράτη τὸ φιλόσοφο ἓνα καιρό, ποὺ τὸν στείλανε νὰ ὀδηγήσει κάποιον στὴ φυλακὴ καὶ τὸν παράτησε στὸ δρόμο—στὸ σπίτι τοῦ πατέρα μου καὶ δὲν ξαναγύρισα σκολεϊό, παρὰ ὅταν ξηγήθηκε μαζί μας, πὼς δὲν ἤθελε νὰ μᾶς προσβάλει.

Ὁ πατέρας μου εἶταν ψυχόπονος. Κιῶταν τελείωσα τὸ σκολεϊό, ὕστερ' ἀπὸ πολὺ συλλογὴ, μπόρεσε μὲ βουρκωμένα μάτια νὰ μοῦ πῆ: — Τώρα σὺ, παιδί μ', νὰ πᾶς πρᾶματευτής. Σὰ θέλ'ς νὰ σοῦ κάνω ἓνα κουτί νὰ πουλᾶς τσιγάρα καὶ σπύρα.

Τὰ λόγια του αὐτὰ τὰ θυμᾶμαι, μὰ δὲ ξεχνῶ καὶ τὰ μάτια του, ποὺ βουρκωμένα δάκρυσαν λυπητερά.

— Πρᾶματευτής; ρώτησα καὶ ἄλλο δὲ μπόρεσα νὰ μιλήσω, μόνο κατέβασα τὰ μάτια μου. Ἀνέβηκα κατόπι ψηλὰ στὸ πάνω πάτωμα τοῦ σπιτιοῦ μας κέκλαιγα νηστικός ἀπὸ λύπη πολλές μέρες. Στὸ σπίτι μου ὄλοι ἀγαποῦσαν πολὺ τὰ γράμματα. Ὅλη μέρα καταγινότανε μὲ τὰ βιβλία, καὶ τὸ πλιότερο ὁ πατέρας μου μὲ τὰ ἐκκλησιαστικά του, ποὺ τὰ διάβαζε ἀχόρταγα ξαπλωμένος τὸ χειμῶνα ἀντίκρου στὸ τζάκι. Ἐνιωσε λοιπὸν τὸν καημὸ μου καὶ δέ με ξανάπε τίποτε πλιά, μόνο μᾶφινε νὰ κάθουμαι στὸ σπίτι καὶ νὰ διαβάζω καὶ νὰ γράφω. Τὴν ἐ-

ποχή αὐτὴ μάθαινα νὰ στέκουμαι στὸ στασίδι τὰριστεροῦ ψάλτη, καὶ μὲ τὴ μικρὴ ἀπαλὴ φωνούλα μου νὰ ψέλνω ὅλα τὰ τροπάρια καὶ νὰ κάνω μεύκολια τὰ δίγοργα καὶ τὰ τρίγοργα. “Ὀλη ὁμως ἡ λαχτάρια μου εἶτανε νὰ τελειώσω τὸ γυμνάσιο, νὰ γίνω δάσκαλος !

Μὰ δὲ μπόρεσα κείνη τὴ χρονιά νὰ πάγω στὸ Γυμνάσιο, κέτσι ἀποφασίστηκε νὰ πάγω δάσκαλος « ὕ π ο δ ι δ ἄ σ κ α λ ο ς » σὲνα γειτονικὸ χωριό. Ἐγὼ δάσκαλος! Πήγαινα νὰ μάθω γράμματα — γὼ ποὺ δὲν ἤξαιρα—σὲ παιδιὰ ἴσα μὲ μένα. Κιάληθινὰ δίδαξα τὰ γράμματα τὸ πιὸ πολὺ δέρνοντας τὰ παιδιὰ, γιατί δὲν τᾶλεγαν ὅπως τᾶχαν τὰ βιβλία τυπωμένα, ποὺ πάντα βαστοῦσα μπροστὰ μου, καὶ δὲ σήκωνα τὸ κεφάλι ἀπαυτὰ μὴ λαθώσω !

Τί ἁμαρτίες ! Καὶ ὁμως ἤμouνα δάσκαλος καὶ πληρώθηκα κείνη τὴ χρονιά λίρες ἔντεκα !

Ἡ μάννα μου στὸν καιρὸ τῆς δασκαλικῆς μου ποτὲ δὲ με ξεχνούσε. Πάντα μὲ ξεπροβοδοῦσε στὰ συχνά μου ταξίδια—ποὺ πηγαينوερχόμουνα—μὲ κουλούρια τοῦ χεριοῦ της, μὲ ψωμιά ζυμωμένα μὲ τὰ χέρια της, μὲ γλυκὸ ψημένο ἀπὸ τὴν ἴδια, γιὰ τὸ ξενητεμένο της παιδί. Καὶ περήφανη, γιατί εἶχε τὸ ἔχτο της παιδί δάσκαλο, μεύχότανε νὰ μὲ δῆ καὶ δεσπότη!—μὰ δὲ με εἶδε.

Ὅταν τέλειωσε ἡ χρονιά καὶ ξαναγύρισα στὸ σπίτι τοῦ πατέρα μου, κουβάλησα καὶ γὼ τῆς μάννας μου μαλλιά καθάρια γιὰ καμάτεμα καὶ βούτυρο καὶ στάρι. Ξανακάθισα στὸ ἴδιο τραπέζι διαβάζοντας τὰ παλιά μου βιβλία καὶ τὸ λεξικὸ—ποὺ ἀπαυτὸ ἀποστήθιζα λέξεις καὶ μάθαινα γράφοντας καὶ σκίζοντας χαρτιά.

Μὰ τὸ καλοκαίρι πέρασε, πότε μὲ τὰ βιβλία, πότε μὲ τὰμπέλια, ὅπου μαζεῦαμε φρούτα καὶ μπήκαμε στὸν τρύγο, ὅταν πιά θᾶνοιγαν τὰ σκολειά, καὶ τὰ παιδιὰ τῶν πλουσίων, σάν ταξιδιάρικα πουλιά, ἔφευγαν στὴ μακρυνὴ πολιτεία, τὴν Ἀντριάνοῦπολη, ὅπου εἶταν τὸ Γυμνάσιο. Καὶ μένα τῶνειρό μου ἔμεινε ὄνειρο πάλι.

Τί θὰ γινόμουνα λοιπόν ; Καὶ πάλι ἀναγκαστικὰ στοίχισα δάσκαλος, μὰ σᾶλλο μεγαλύτερο χωριό, ποῦχε κιᾶλλους δασκάλους, μὲ διπλώματα, καὶ στὸν παλιὸ καιρὸ εἶχε σκολειά μεγάλα καὶ ἱστορικά, στὸ Σκοπό. Ἔτσι προβιβάζομαν !

Δὲ θὰ ξεχάσω ποτὲ πῶς ἔφτασα στὸ μεγάλο αὐτὸ χωριό. Ἐνα μεσημέρι τοῦ Αὐγoustου—γιατί τὸ δεκαπενταύγουστο ἄνοιγαν τὰ σκολειά μας — ἓνα ἀμάξι φορτωμένο μὲ τὰ στρώματά μου καὶ μένα πάνω ἔμπαινε στὸ μεγάλο δρόμο τοῦ χωριοῦ. Τὰ παιδιὰ περίεργα, ὅσα δὲν εἶταν στάμπέλια ἢ στάλωνα, μᾶβλεπαν, κένα σούσουρο μεγάλο γένηκε βλέποντος νὰ μπαίνει ὁ πιὸ μικρὸς τους δάσκαλος στάμάξι πάνω !

Τὴ βραδυὰ κείνη ἡ ψυχὴ μου ἔκλεισε καὶ συγνέφιασε ἡ καρδιά μου, μὰ πλιότερο λυπήθηκα, ποὺ εἶδα τάγορια τοῦ λαοῦ νὰ τοιμάζωνται σὰν καλοτάξιδα πουλιὰ γιὰ τὰ μακρυνὰ τους ταξίδια, πηγαινόντας νὰ μποῦν στὰ σκολεῖα τῆς μεγάλης πολιτείας. Ἔκλαψα πολὺ τὴ βραδυὰ κείνη μὲ πικραμένη ψυχὴ. Μόνος, ἐγὼ μονάχα, δὲ θὰ μπορούσα πάλι νὰ ξακολουθήσω παραπάνω γράμματα ;

Καὶ σὲ λίγες μέρες, μὲ τοῦ σκολεῖοῦ τὸ ἄνοιγμα, ὅταν εἶδα τὰ μέτρητα παιδιὰ μέσα στὴ μεγάλη σάλα, νὰ βουίζουν σὰ μελίσσια, τραβήχτηκα ἀπελπισμένος νὰ πνιγῶ ! — Καλύτερα, εἶπα, νὰ πνιγῶ ! ὅταν ὁ διευθυντῆς μπάζοντάς με στὴ μεγάλη αὐτὴ σάλα μοῦ εἶπε :

— Δῶ σαυτὴ τὴν τάξη θάσαι δάσκαλος !

— Ἐγώ ; τότε ρώτησα κέμεινα μὲ τὴ γλῶσσα στὸ λαρύγγι μου κολλημένη.

Σὲ μιὰ τάξη δάσκαλος, ποὺ τὸ λιγώτερο θᾶθελα ἓνα μαντρόσκυλο μαζί μου γιὰ νὰ συχάζω τὰ παιδιὰ.

Τὸ βράδυ κεῖνο δὲν κοιμήθηκα. Μὲ πληγωμένη ψυχὴ, μὲ τῆς τύχης μου τίς ἀναποδιές, ἔκλαψα σὰν παιδί μωρὸ κιὰπαρηγόρητο. Καὶ θαρρετὰ πῆρα τὴ μεγάλη ἀπόφαση τῆς ἡλικίας μου, νὰ φύγω πίσω στοῦ πατέρα μου τὸ σπίτι. Πῶς νὰ μείνω ; Τί νὰ τὰ κάνω μὲ τόσα παιδιὰ, ποὺ δὲ νιώθω πῶς νὰ τὰ φερθῶ καὶ τί νὰ τὰ διδάξω ;

Καὶ μιὰ φεγγαρόλουστη βραδυὰ, « μιὰ τῶν ἡμερῶν » ὅπως θᾶλεγε ὁ δάσκαλος τῶν δασκάλων Πατρικόπουλος, φορτώνοντας σὲν' ἀμάξι τὰ πράματά μου, ἔφυγα ἀπὸ τὸ χωριὸ δίχως νὰ πῶ τίποτα, δίχως τίποτα νὰ μάθουν ἄλλοι. Ταξίδεψα μὲ τὴν ψυχὴ βαρυὰ, μὲ τὴ σκέψη κουρασμένη, μὲ τὸ φόβο τοῦ σπιτιοῦ, ὅπου ὁ Θεὸς ἤξαιρε τί με περίμενε.

Κιόταν τᾶλλο πρωὶ ἔμπαινα τὴν πόρτα τοῦ πατέρα μου, τὸ χωριὸ ὀλόκληρο γύρευε τὸ χαμένο δάσκαλο. Κιᾶλλοι ὑπόθεσαν τὸ χαμό μου, ἄλλοι τὸν πνιγμό μου.

Καὶ στὸ σπίτι μὲ περίμεναν θλιβερὲς ὥρες. Ὁ μεγάλος—ὁ πρῶτος μου ἀδερφός, ποὺ αὐτὸς μὲ στοίχισε δάσκαλο, στάθηκε τώρα φοβερὸς μπροστά μου, ὅταν μὲ εἶδε πρωὶ-πρωὶ νὰ μπαίνω τὴν πόρτα τοῦ σπιτιοῦ μας.

— Θὰ πᾶς πίσω ! Θὰ πᾶς πίσω ! φώναξε σὰ λυσσασμένος ἀπὸ θυμὸ καὶ ντροπὴ καὶ μὲ τσάκισε στὸ ξύλο. Ἔτσι ἡ δασκαλικὴ χρονιά μου ἄρχιζε μὲ τὸ δικό μου χειροτόνημα. Ποῦ νᾶξαιραν τὰ παιδιὰ, πῶς ὁ δάσκαλός τους τὴν ὥρα κείνη, ἔκλαιγε ἀπαρηγόρητα.... δαρμένος !

— Δὲν πάω πουθενά ! φώναξα. Δὲν πάω πουθενά !

— Θα πᾶς ! Καί δεύτερο ξύλισμα μέκανε νάνεβῶ στὸ πάνω πά-
τωμα τοῦ σπιτιοῦ μας καί ξενυχτισμένος, ὅπως ἤμουν, νάποκοιμηθῶ.

Τρία μερόνυχτα πέρασα κρυμμένος στὸ ἴδιο μέρος. "Ἦθελα νά
φύγω, νά χαθῶ. Μὰ ποῦ ;

Ὁ πατέρας μου δακρυσμένος πάντα, μάνημπορος νά με στείλει
νά μάθω γράμματα στὴ μεγάλη πολιτεία, γιατί δέν εἶχε χρήματα,
σῶλη τὴν ἱστορία αὐτὴ δέν ἄνοιξε τὸ στόμα του νά μόνειδίσει, δέν
ἔβγαλε μιλιὰ πικρὴ νά με πικράνει, Μόνο με κύτταξε λυπητερά καί
μάφησε νά κλαίω.

"Ἐτσι κυλοῦσαν οἱ μέρες θλιβερές ἢ μιὰ πίσω ἀπτὴν ἄλλη, καί
γῶ, σὰ λιοντάρη στὸ κλουβὶ δαρμένο, ἔφερνα γύρους στὴ σάλα μέσα
τὴ μεγάλη τοῦ σπιτιοῦ μας, ἀπόπου ἔβλεπα μακρὰ τοὺς κάμπους
καί τὰ μακρυνὰ σύνορα τῆς πολιτείας με τὰ μεγάλα σκολειά, ποὺ
ὠνειρευόμουν, σὰν τὸ πουλὶ τὸ σκλαβωμένο, ποὺ ὄνειρεύεται τὰ μα-
κρυνὰ λιβάδια καί τοὺς λόγγους καί τὰ φαράγγια καί τὰ ἡσκιερὰ
ρουμάνια, ὅπου λεύτερο τραγουδεῖ μονάχα τὴ χαρὰ τῆς ζωῆς.

"Ὡς που κάποια γρήγορη μέρα ἢ τύχη χαμογέλασε ! Εἶταν μιὰ
χινοπωρινὴ τοῦ τρύγου μέρα. Ὁ ἥλιος εἶχε βασιλέψει λαμπρὸς κὴ
νύχτα ἀπλώθηκε στὸν ξάστερο οὐρανό. "Ὅταν — τὸ θυμᾶμαι — γρή-
γορος νά, καί φτάνει ὁ πιὸ μεγάλος μου ἀδερφός μένα γράμμα στὸ
χέρι. Εἶταν τὸ γράμμα ἀπτὴ μεγάλη πολιτεία, ποὺ τὴν νειρευόμουν,
ἀπτὴν πολιτεία, ὅπου ὑψωνότανε τὸ μεγάλο χτίριο τοῦ Γυμνασίου,
μὲ τὶς μεγάλες σάλλες καί τὰ πολλὰ παράθυρα καί τὴν ἀπέραντη
αὐλὴ με τὸ γυμναστήριο.

Ὁ δεσπότης τῆς μεγάλης πολιτείας, ποὺ φρόντιζε γιὰ τὰ σκο-
λειά, ἔγραφε με τὰ βυζαντινά του γράμματα καί τὴν πολὺστριφτὴ
ὑπογραφή του, σὰν τὰνακατωμένα ποδάρια ὀχταποδιοῦ, στὸν πα-
τέρα μου νά με στείλει. Κάπου σὲ μιὰ ἐκκλησιὰ θάνέβαινα στὸ στα-
σίδι τοῦ ψάλτη, ποὺ θὰ μοῦδινε τὸ ψωμί γιὰ νά τελειώσω τὸ Γυ-
μνάσιο.

Κεῖνη τὴ βραδυὰ δὲ μπόρεσα πάλι νά κοιμηθῶ ἀπὸ τὴ χαρὰ μου.
Κιόλοι μέσα στὸ σπῆτι εἶταν χαρούμενοι ἀπὸ τὴν ἀνέλπιστη αὐτὴ εὐ-
τυχία, ποὺ θὰ μέφερνε στὰ θρανία, ὅπου πλιά στάληθινὰ θὰ μάθαινα
τὰ γράμματα, ποὺ χρειαζότανε νά γίνω δάσκαλος ἀληθινός.

"Ἐνα γρήγορο πρῶ με ξεπροβοδοῦσαν γιὰ τὸ μακρυνὸ ταξίδι.
Ἐκεῖ στὰ ξένα παλεύοντας με τὴν πείνα πότε καί πότε με τὶς στέ-
ρησες, μπόρεσα νά κερδίσω τὸ περίφημο δ α σ κ α λ ί κ ι. "Ἐγὶνα τέ-
λος πάντων δάσκαλος με δίπλωμα !

ΤΟ ΜΠΑΚΙΡΙ Τ' ΑΓΙΑΣΜΟΥ

Εἶναι τὸ μπακίρι, πὺ κράτησα παιδί γιομᾶτο ἁγιασμό ἀμέτρητες φορές τρέχοντας πίσω ἀπὸ τὸν πατέρα μου—τὸν Παπαχριστόλδο. Μπαίναμε στὰ σπίτια κάθε πρωτομηνιά, ἐκεῖνος μὲ τὴ φωτιστήρα του καὶ τὸ σταυρό του ἀπὸ τιμιόξυλο κι' ἀσημοδεμένο καὶ γὼ μὲ τὸ μπακίρι, ὅπου ὁ ἁγιασμός μυρωμένος μὲ τοῦ βασιλικοῦ τοὺς μύσχους. Ἐκεῖ μέσα βουτοῦσε τὴ φωτιστήρα του καὶ στὸ κάθε βούτημά της φώτιζε τὰ εἰκονίσματα, τοὺς τοίχους τινάζοντας σταυρωτά, τὰ μέτωπα τῶν σπιτικῶν, καὶ τὴν αὐλὴ τοῦ σπιτιοῦ καὶ τὸ κλῆμα, ψέλνοντας «Σῶσον, Κύριε, τὸν λαόν σου».

Τὸ μπακίρι αὐτὸ τὸ κράτησαν μὲ τὴ σειρά τους στὰ χρόνια τῆς παπαδικῆς τοῦ πατέρα μου τὰδέρφια μου ὅλα ἀπὸ τὸν πρῶτο ἴσια μὲ μένα. Μὰ ἐγὼ ἔτυχε νὰ τὸ κληρονομήσω γιὰ νὰ μοῦ θυμίζει χρόνια περασμένα, παλιές ἀναμνήσεις, παλιά ζωή.

Ἐνα μπρούντζινο καὶ γανωμένο μπακιράκι, κομψό, κι' ἀλαφρό, πὺ εἶχε τὸ σκοπό του κι' αὐτὸ γιὰ μᾶς, γιὰ τὸ σπίτι μας. Στὴν κάθε πρωτομηνιά, πὺ ὁ πατέρας μου τὴν πρόσμενε μὲ ἀγωνία, γιὰτὶ ἀπὸ τὴν ἡμέρα αὐτὴ κρεμόταν τὰγόρασμα τοῦ τσουβαλιοῦ μὲ τὸ χάσκο ἀλευρι ἀπὸ τὸν ἀλευρόμυλο τοῦ Χατζηπαρασκευᾶ, μετὰ τὸν πρωινὸ ἁγιασμό, πὺ παρευρίσκονταν στὴν ἐκκλησία γι' αὐτὸν λίγες γριές, γιόμιζε ὁ πατέρας μου τὸ μπακίρι. Μὲ ὦρατο βασιλικὸ ἔδενε μιὰ φωτιστήρα καὶ ἔβγαζε ἀπὸ τὸ κουτὶ τὸν ἀσημοδεμένο σταυρό του—κειμήλιο, ὅπως ἔλεγε, ὅπως ὅλα τὰ παπαδικὰ εἶναι κειμήλια κι' ἅγια λείψανα—καὶ ξεκινούσαμε γιὰ τὸ φῶτισμα, παίρνοντας τὰ σπίτια μὲ τὴ σειρά. Πρῶτα - πρῶτα τῆς θειᾶς μου τῆς Ἄννας, ὅξω ἀπὸ τὴν ἐκκλησιά, γιὰτὶ ἡ θειά μου εἶταν ἐχούμενη καὶ μᾶς φιλοδώροσε μὲ τὸ παραπάνω. Φωτίζοντας ὁ πατέρας μου πάνω κάτω τὸ σπίτι κι' ὅλους στὸ μέτωπο καθότανε λιγάκι νὰ πάρει ἕνα καφέ μερακλίδικο. Ἡ θειά μου μοῦ ἔρριχνε καὶ μένα μέσα στὸν ἁγιασμό τὸ φιλοδώρημά μου: ἕνα ὀχταράκι καὶ καμμιά φορὰ ἕνα σουλταμαμούτι, πὺ μέσα στὸν ἁγιασμό μεγάλωνε καὶ γινότανε διπλό, καὶ γὼ τὸβλεπα καὶ τὸ χαιρόμουν καὶ λαχταροῦσα νὰ βουτήξω—δὲν τὸκαμνα ἀπὸ ντροπὴ—τὸ χέρι μου καὶ νὰ τὸ πάρω, γιὰ νὰ τὸ κρύψω στὴν τσέπη μου, δικό μου, καθαρὸ δικό μου φιλοδώρημα.

—Καλὸ μῆνα, Ἄννα, ἔλεγε ὁ πατέρας μου τῆς ἀδερφῆς του καὶ ξεκινούσαμε ἀπὸ σπίτι σὲ σπίτι. Κι' ἀνοίγοντας πόρτες, κι' ἀνεβαίνοντας σκαλιά, ἔβλεπε ὁ πατέρας μου μαζὶ καὶ ἐγὼ εὐτυχίες καὶ δυστυχίες. Ἄλλοῦ τ' ἀγαθὰ τοῦ Θεοῦ κι' ἄλλοῦ φτώχειες ἀβάσταγες.

—Νὰ μὲ σχωρέσς, παπάμ', σήμερα δὲν ἔχουμ'...

Ὁ πατέρας μου καταλάβαινε καὶ βουτώντας τὸ χέρι στὴν τσέπη τοῦ ἀντεριοῦ του, κάτι ἔβαζε στὴ χούφτα τῆς δύστυχης ἄμνιαις Ξαθῆς, ποὺ ὕφαινε καὶ ἱστοροῦσε τὰ ὑφάδια τὰ σαντρατωτὰ καὶ τὰ κατριλωτὰ, μιὰ καὶ εἶχε τὰ χίλια βάσανα ἀπὸ τὰ πολλὰ παιδιά. Καὶ γὰρ ἀποτραβιόμουν καὶ δὲν ἄπλωνα τὸ μπακίρι γιὰ τὸ φιλοδώρημα.

Στὸ κάθε ἀνοιγμα μιᾶς πόρτας ἀντικρύζαμε τοῦ κάθε σπιτιοῦ τὴ χαρὰ ἢ τὴ λύπη. Κι' ὁ πατέρας μου σὰν ξεμολογητῆς καὶ ψυχῶν γιατρός, ἤξαιρε τὰ μυστικά καὶ τὰ πάθη ἢ τὶς χαρές. Γι' αὐτὸ παρηγοροῦσε, καλοτύχιζε κι' ἔλεγε δυὸ λόγια καλὰ στὴν κάθε μιὰ νοικοκυρά. Στὴν ἄκρη τῆς συνοικίας μας, ὅπου τὰ σπίτια εἶχαν φράχτες κι' ὅπου τελείωναν τὰ ὄριά της, μᾶς ἀντίκρυζαν σκυλιά, κι' ἄλλα μᾶς γαύγιζαν, ἄλλα μᾶς κουνούσαν τὴ νουρά, ἄλλα μᾶς ρίχνουνταν μὲ τὰ δόντια ἔξω, μὰ ἐμεῖς ἔπρεπε νὰ μποῦμε, νὰ φωτίσουμε, νὰ παρηγορήσουμε, ν' ἀκούσουμε ἀτέλειωτα βάσανα καὶ πίκρες. Διακόσια καὶ πλέον σπίτια ἔπρεπε νὰ μποῦμε. Διακόσιες φορές νὰ ποῦμε τὸ «Σῶσον, Κύριε, τὸν λαόν σου», διακόσιες φορές ν' ἀπλωσω τὸ μπακίρι μου, διακόσιες νὰ μπῆ μέσα ἢ φωτιστήρα γιὰ νὰ βγῆ σταλάζοντας τὸν μυρωμένο ἀγιασμό.

Ὁ πατέρας μου κουραζότανε, ἀλλὰ καὶ μὲ ὑπομονὴ ἀνοίγε τὶς πόρτες, γιὰτὶ ἀπὸ τούτη τὴν ἡμέρα κρεμότανε ἓνα μεγάλο ζήτημα τοῦ σπιτιοῦ μας: τὸ ψωμί μας, τ' ἄλευρι μὲ τὸ τσουβάλι, ποὺ ὄλο τὸ μῆνα—60 ὀκάδες—μᾶς ἔφτανε γιὰ νὰ ζυμώνει ἡ μητέρα μου γιὰ δυὸ ὀκάδες τὴν ἡμέρα ἄσπρο χάσικο ψωμί, ποὺ ἐννιά στόματα μέσα στὸ σπίτι ἔτρωγαν.

Κατὰ τὸ μεσημέρι γυρίζαμε στὸ σπίτι σκονισμένοι, ἰδρωμένοι ἢ παγωμένοι, κατὰ τὸν καιρό. Ὁ πατέρας μου καλόθετε τὸ σταυρὸ του, ἔβαζε τὴ φωτιστήρα του στὸ εἰκόνισμα, κι' ἄδειαζε τὴν τσέπη του, στὸ τραπέζι. Κι' ἄρχιζε βάζοντας τὰ γυαλιά του, νὰ μετᾶ χωρίζοντας τὰ σουλταμαμούτια ἀπὸ τὰ κάρτα, ἀπὸ τὰ ὀχταράκια τὰ γροσάκια τάσημένα καὶ τοὺς φτωχοὺς παράδες, ἀκόμα καὶ τὰ μεταλλικά καὶ λογάριαζε ἂν ἔβγαλε τὰ 60 γρόσια, ποὺ τοῦ χρειαζότανε γιὰ τὸ τσουβάλι τ' ἄλευρι.

Πολλές φορές ἔβγαιναν, μὰ πολλές φορές δὲν ἔφθαναν. Καὶ τότε ἄδειαζαν καὶ τοῦ μπακιριοῦ μου τὰ φιλοδώρηματα. Ἄν δὲν χρειαζό-

τανε, τὰ μετρούσαμε καὶ τὰ ρίχναμε στὸν κουμπάρᾳ μας, ποὺ θᾶνοιγε τὶς παραμονές τοῦ Πάσχα καὶ τῆς Πρωτοχρονιάς γιὰ νὰ φτιάσουμε τὰ ροῦχα μας ἢ νὰγοράσουμε τὰ κατίρια ἢ τὰ τσόχινα μποτίνια ἑπτὰ ἀδελφῶν μικρῶν μεγάλων.

Ἱστορικὸ θὰ μᾶς μείνει τοῦ σπιτιοῦ μας, ποὺ κάποια Φῶτα μετὰ τὸ νυχτερινὸ ἁγιασμὸ βγήκαμε νὰ φωτίσουμε τὰ σπίτια. Φυσοῦσε βοριᾶς φοβερὸς καὶ τρομερὸς. Χιονόνερο ἔπεφτε τσουχτερό. Κι' ὁ πατέρας μου κουκουλωμένος μὲ σάλια στὸ κεφάλι καὶ τὴ γούνα του τυλιγμένος, μὲ τὰ χέρια μέσα στὰ ζεστά του χειρόχτια, πήγαινε μὲ τὴ φωτιστήρα του στὸ χέρι. Ὁ ἕνας μου ἀδερφὸς — ποὺ ἔγινε ράφτης, σὰν ἔμαθε τὰ γράμματά του—πήγαινε μπροστὰ καὶ βροντοκοποῦσε τὶς πόρτες μ' ἓνα μεγάλο ρόπαλο νὰ μᾶς ἀνοίξουν. Οἱ δρόμοι παγωμένοι γλυστροῦσαν, σωστὸ γυαλί. Ποῦ ν' ἀνεβοῦμε ἀνηφοριές καὶ πῶς νὰ κατεβοῦμε στὰ σκοτεινὰ κατηφοριές; Καὶ ὅμως ἂν δὲν πήγαινε ὁ παπᾶς νὰ φωτίσει νύχτα τὰ σπίτια, εἴταν ἡ μεγαλύτερη περιφρόνηση καὶ προσβολή.

Σ' ἓνα τέτοιο ἀνεβοκατέβασμα γλύστρησε ὁ πατέρας μου κι' ἔπεσε καὶ χτύπησε τόσο δυνατὰ, ποὺ μὲ κλάματα τὸν πήγαμε στὸ σπίτι, διακόφτοντας τὸ φῶτισμα. Ἔνα μῆνα ἔμεινε κρεβατωμένος. Ὅχι μόνο πόνεσε, ὄχι μόνο ἔχασε τὰ τυχερά του καὶ μεῖς τὰ φιλοδωρήματά μας, μὰ τὸν μῆνα τοῦτο δὲ μπορέσαμε ν' ἀγοράσουμε τὸ τσουβάλι τάλεϋρι! Τὸ μπακίρι μου τὸ κρέμασα ἀπὸ τὸ χερούλι του ψηλὰ καὶ ἀπαρηγόρητος καθισμένος πλάγι στὸν πονεμένο πατέρα μου, τοῦ διάβαζα τὶς προσευχές του: «Ἀπὸ ρυπαρῶν χειλέων, ἀπὸ βδελυρᾶς καρδίας».

Μεγαλώσαμε ὅλοι. Οἱ μεγάλοι ξενητεύτηκαν. Ἦρτε καὶ ἡ ὥρα, καὶ τῶν μικρῶν. Κι' ὁ πατέρας μου τότε φωτίζοντας, ἔδινε στὸ χέρι τὸ Ἱστορικὸ μας μπακίρι κανενοῦ γειτονόπουλου, ποὺ μάζευε τώρα τὰ μπαξίσια καὶ τὰ πήγαινε τῆς μητέρας του τρελλὸ ἀπὸ χαρά.

Πέρασαν χρόνια πολλά, καταλύθηκαν φαμίλιες, χώρες χάλασαν, σπίτια ρήμαξαν, οἱ νέοι ἔγιναν γέροι, καὶ ὅμως τὸ μπακίρι σωστὸ, ἀκατάλυτο, ἄγγιχτο θαρρεῖς ἀπὸ τοῦ χρόνου τὰ περάσματα, ὑπάρχει, βρίσκεται κληρονομικὰ δικιά μου. Τῶφere ὁ καιρὸς νὰ γίνει χτήμα δικό μου.

Ἡ μητέρα μου ἀπὸ τὸ στρῶμα τῆς γερασμένη κ' ἐκατόχρονη μοῦ εἶπε: —Σκύψ' κεῖ κάτ' πὲ τὸ τραπεζόπλο. Ἐν κεῖ πὲ κάτ' τὸ μπακίρι, ποὺ φώτζετε. Πάρτο νὰ τῶχς γιὰ θύμησ' τῆ πατέρα σ'. Σὺ φώτζες μαζὶ τ' πολλὰ χρόνια, πάρτο νὰ τῶχς, μὰ νὰ μὴ βάλς φαγὶ μέσα. Γὼ τόσα χρόνια τὸ κράτσα σὰν ἀντίκα, κειμιά, ἔνε δυσεῦρεστο... Πὲ τὴν εὐκῆμ'.

Καί γὼ τὸ πῆρα, σὰ δισκοπότηρο ἁγιασμένο, στὰ χέρια μου. Τὸ σήκωσα ψηλὰ μὲ δάκρυα στὰ μάτια. Τὸ σήκωσα σὰν ὕδρια ποῦ εἶχε τὴ σκόνη τόσων χρόνων περασμένων, ποῦ χάθηκαν καὶ πᾶν, σὰν τᾶγια τῶν ἁγίων. Ὁ νοῦς μου, ἡ θύμησή μου, γύρισε στὰ περασμένα. Καὶ χίλιες ἀνάμνησες ἀνέβηκαν στὸ μυαλό μου. Τί πρῶτα νὰ πρωτοθυμηθῶ ; Πλημμύρισε ἡ παιδική μου ζωὴ, κατεβατὸ κατεβατὸ καὶ ἡ ζωὴ τοῦ σπιτιοῦ μας βγήκε μέσ' ἀπὸ τὰ περασμένα. Ἔκλαψα. — Τι εἴμαστε !, εἶπα....

Ἄτριφτο μὲ τὰ σημάδια τοῦ καιροῦ ἀπάνω του, ποῦ ζωντανεύουν χρόνια περασμένων γενεῶν, τῶχω στὴν προθήκη τῆς βιβλιοθήκης μου νὰ μοῦ μιλᾷ, νὰ μοῦ θυμίζει τὰ περασμένα, ποῦ πᾶν καὶ χάθηκαν ἀγύριστα. Νὰ μοῦ θυμίζει τὰ Φῶτα τῆς Θράκης : «Σήμερα τὰ Φῶτα κι' ὁ φωτισμός.» Τὰ παγωμένα Φῶτα, τὰ χιονισμένα, τὰ κρυσταλλωμένα, ἀπὸ τὸ κρύο καὶ τοὺς πάγους, ποῦ ὁ πατέρας μου εἶταν ὑποχρεωμένος νὰ περπατήσῃ, γιὰ νὰ φωτίσῃ, καὶ νὰ ἁγιάσῃ τὰ σπίτια, πλουσιόσπιτα, καὶ φτωχόσπιτα, γιὰ νὰ κερδίσῃ τὸ τσουβάλι τοῦ ἄλευριοῦ τοῦ μήνα, ποῦ θέλαμε ἐννιά στόματα νὰ φᾶνε ψωμί ζυμωμένο ἀπὸ τὴ μάνα μας τὴν παπαδιά καὶ πλασμένο καὶ φουρνισμένο ἀπὸ τὸν φουρνάρη μας τὸν κύρ Βασίλ' τὸ φουρουντζή. Ἐδῶ στὴ βιβλιοθήκη μου θὰ στέκει ὡς ὅτου καὶ γὼ τὸ παραδώσω σὲ κάποιον ποῦ θὰ συγκινιέται, ὅπως ἐγὼ ἀπὸ τίς ἀναμνήσεις. Ὡς τότε συντροφιά μὲ κάτι μικροπράγματα ἱερὰ ἀδελφωμένο θὰ μοῦ μιλᾷ μέσα στὴν ψυχὴ ἀπὸ τὴ βιβλιοθήκη μου τὰ περασμένα.

ΠΑΡ' ΟΛΙΓΟ ΠΡΑΜΑΤΕΥΤΗΣ

Συνήθεια εΐχανε στὸν τόπο μας τὸν καιρὸ κείνο ἐμᾶς τὰ παιδιά, μόλις τελειώναμε τὰ μαθήματα, τὸν Ἰούλιο, νὰ μᾶς βάζουν ὅλο τὸ καλοκαίρι σὲ δουλειά. Τὰ μαγαζιά ὅλα κάτω στὴν ἀγορὰ ἔπαιρναν ἀπόνα δυὸ παιδιά. Κἔτσι γινόμασταν ἄλλοι πρᾶματευτάδες, ἄλλοι μπακαλόπαιδα, ἄλλοι λογιῆς λογιῶν τεχνίτες. Ἐμένα παπαδοπαῖδι, πὺ μὲ τὰ γράμματα τῆς ἐκκλησιᾶς μερόνυχτα καταγινόμουν, μῆβαν γιὰ πρώτη φορὰ κοντὰ στὸν ξάδερφο τῆς μητέρας μου — τὸ μεγάλο πρᾶματευτὴ στὴν ἀγορὰ κάτω,—γιατὶ τὸ ζήτησα ἐγώ.

—Θέλω νὰ γίνω πρᾶματευτὴς. Θὰ πάω, εἶπα, στὸ θεῖό μου, καὶ τᾶλλο πουρνό, πὺ ἔγιναν οἱ ἐξετάσεις καὶ πῆρα καὶ μέσα στὸ τούλινο τουρμπαδάκι τὰ κουφέτα μου,—ἔτσι τὰ μικρὰ μᾶς μοίραζαν κουφέτα στὸ τέλος τῶν μαθημάτων μὲ τίς ἐξετάσεις—παρακαλώντας τὸν πατέρα μου, τὸν ἔπεισα νὰ μὸδηγήσει χειροπιαστὰ ἀπὸ τὸ μαχαλά μας στὸ τσαρσί. Κατεβαίνοντας τοὺς Ἀγισαρανταμάρτυροι μπήκαμε μέσ' ἀπὸ τὰ Τούρκικα, περάσσαμε μπροστὰ ἀπὸ τὸ τζαμί, μέσ' ἀπὸ τὰ χασάπικα, μέσ' ἀπὸ τὴν ἀγορὰ. Εἶδα ἀπὸ μακρυὰ τοῦ χαλβατζῆ Ὀσμάνη τοὺς χαλβάδες — σὰν πυραμίδες — μπήκαμε μέσα ἀπὸ τὸν ἀραστὰ—τὴ θολωτὴ ἀγορὰ μας— βγήκαμε μέσα στὸν ἐβραιομαχαλά μὲ τὰμέτρητα μαγαζιά. Ἐκεῖ εἶδα κιᾶλλα παιδιά τοῦ σχολειοῦ μας νὰ στέκουν στὶς ὀξώπορτες τῶν μαγαζιῶν. Προχωρήσαμε τὸ μεγάλο δρόμο καὶ προχωρώντας ὀλίγο ἀκόμα, φτάσαμε στὴ δεξιὰ πλευρά, στὸ μεγάλο πρᾶματευτάδικο τοῦ Θανασάκ' τοῦ Ντελήγκιαούρη,—τοῦ θειοῦ μου.

Τὸ μεγάλο τοῦτο πρᾶματευτάδικο εἶταν ἀπὸ τὰ καλύτερα κῆκαμνε δουλιές μὲ τίς χανούμισσες καὶ τὰ χαρέμια. Χιλιάδες χιλιάδων πῆχες τὸ χρονο πουλοῦσε τσίτια, μεταξωτά, καὶ λογιῶν ὑφάσματα στὸ γυναικόκοσμο τῶν χαρεμιῶν, ὅπου κουβαλοῦσαν τὰ τόπια στὸν ὦμο καλοὶ κιῶραῖοι νέοι—οἱ καλφάδες συνοδευμένοι ἀπὸ τσιράκια μὸλόκληρα βουνὰ τόπια στοὺς ὦμους.

Τὸ μαγαζὶ μεγάλο γύρω γύρω μὲ παράθυρα ἀπὸ μεγάλα γυαλιά, μὲ προθήκες, μὲ κρεμασμένα ὑφάσματα ἀπὸ ψηλὰ ὡς κάτω, μὲ βγαλμένα τόπια στὴν ὀξώθυρα καὶ στιβαγμένα σὰ στήλη ἀπὸ μαρμαροσπόνδυλους, ὅπως ὁ πεσμένος «τοῦ Ὀλυμπίου Διός».

Ἐκεῖ μέσα με πῆγε ὁ πατέρας μου. Μπήκαμε με τὸ θάρρος τὸ συγγενικὸ καὶ τραβήξαμε ἴσια στὸ γραφεῖο, ὅπου καθότανε ὁ Θανάσος ὁ ξάδερφος τῆς μητέρας μου—ὁ νοικοκύρης τοῦπραματευτάδικου.

Ὁ πατέρας μου βουτηγμένος μέσα στάντεριά του καὶ στὸ ράσο του, ξανθὸς κιώραϊος, με τὸ μαστούνι τὸ δεσποτικὸ στὸ χέρι, καὶ γὼ ἕνας τοσοδούλης, ξανθὸς καὶ σγουρομάλλης, με τὰ μποτινάκια τὰ γαλάζια καὶ τὸ κοντὸ πανταλόνι ὡς τὸ γόνατο καὶ τὰ γαλάζια μάτια σὰ σπίθες.

—Καλῶς τὸν παπά, εἶπε ὁ Θανασάκης ὁ Ντεληγκιαούρης. Δι'εὐχῶν σας, ἔτσι ἔλεγαν τότε καλημερίζοντας τοὺς παπάδες, πρόσθεσε. —Καλοὶ καιροί!

—Μὲ τὴν εὐχὴ τῆ Θεοῦ, καλημέρα. Θανασάκ', ἀπάντησε ὁ πατέρας μου, μπαίνοντας στὸ γραφεῖο. Σοῦ τὸν ἔφερα νὰ τὸν πάρς δικό σ' γιὰ τὸ καλοκαῖρ', νὰ τὸν κάνςπραματευτὴ ἔμπορο. Νὰ σὲ μοιάσ'.

—Καλῶς τονε, καλῶς τονε' εἶπε καὶ με χάϊδεψε στὸν ὤμο. Μεύχαρῖστησ' θὰ τὸν κρατήσω νὰ γίν' ἕναςπραματευτῆς καλός.

Καὶ μονομιᾶς με παράδωκαν στὸ τμήμα, ποὺ πουλοῦσαν τὰ τσίτια σ'ένα παιδί καλὸ τῆς γειτονιᾶς μας, ποὺ φορτωμένος πήγαινε στὰ σπίτια νὰ πουλήσει ὑφάσματα—γιατ' οἱ γυναῖκες δὲ γύριζαν σ'ὰν τ'ώρα μέσα στοὺς δρόμους καὶ τίς ἀγορές—. Ἡ γλῶσσα του ψαλίδι, καὶ τὸ μάτι του φωτιά. Σὰ μιλοῦσε ἄφριζε τὸ στόμα του, καὶ τὸ μάτι του ἀκούραστο πηγαινοέρχοντανε μὴ κάνει φτερά ἀπὸ μπροστά του κανένα ἀπὸ τὰ τόπια ποὺ κοβαλοῦσε στὰ ξένα σπίτια μέσα.

Οἱ χανούμισσες δύσκολα ἔβγαιναν ἔξω νὰ πᾶν στὰ μαγαζιά. Μέσα στὰ χαρέμια τους καλοπερνώντας τὴ ζωὴ, ἐκεῖ προσκαλοῦσαν τοὺς ἔμπορους νὰ στείλουν τὰ πανικά τους φορτωμένα σὲ ὄμορφα παιδιὰ, ποὺ ἤξαιραν νὰ κάνουν τὸν ἔμπορο καὶ με τὰ λόγια τους «πιάναν πουλιά».

Οἱ γυναῖκες τῶν χαρεμιῶν, ὠραῖες κιᾶσκημες, μεγάλες καὶ μικρές, πάντα κλεισμένες μέσα στὰ σπίτια καὶ πίσω ἀπὸ τὰ καφάσια, με τὴ φαντασία, γιομάτες πυρετὸ γιὰ τὸ ἄγνωστο, σχημάτιζαν κόσμους ἰδανικοὺς καὶ πλάνους, ὅπου πετοῦσεν ἡ ψυχὴ τους κι' ὄνειρευονταν πάντα νέους γαλατεροὺς καὶ μάγους, ποὺ θὰ μπορούσαν νὰ ἡσυχάσουν τὸν πυρετὸ αὐτό, ποὺ τίς βασάνιζε, τὸν πυρετό, τὸν πόθο τοῦ ἄγνωστου.

Ὁ Θανασάκης ὁ Ντεληγκιούρης εἶχε τὰ ὠραιότερα παλλικάρια γιὰ καλφάδες. Τέτοιος εἶταν κιὸ γείτονας μας ὁ Νικολάκ'ς, ποὺ με τὸν πήχη στὸ χέρι τὸ δεξί, καὶ τὴ στοίβα ἀπὸ τόπια μεταξωτὰ στὸν ὤμο, πήγαινε καὶ ἔμπαινε στὰ ἄδυτα τῶν χαρεμιῶν, νὰ μοσκοπουλήσει τὰ μεταξωτὰ, τοῦπραματευτάδικου.

Κοντά του λοιπόν προσκολλημένος θὰ περνοῦσα τὸ καλοκαίρι— ἔτσι γλίτωνε ἡ μητέρα μου ἓνα ἀπὸ τὰ βάσανα τοῦ σπιτιοῦ—μαθαίνοντας τὴνπραματευτική, μπαίνοντας στὰ χαρέμια, βαστώντας τὸν πήχη, κουβαλώντας στὸν ὦμο ἓνα δυὸ τόπια καὶ συνοδεύοντας τὸ Νικολάκη, ὅσες φορές τὴν ἡμέρα θάμπαινε στὰ μεγάλα τούρκικα σπίτια, ὠραῖος, κομψός, σαγηνευτής καὶ φοβερὸς πουλητὴς τῶν πανιῶν.

Ἔπειτα ἤμουν συνηθισμένος, ἐγὼ ἀπὸ τὸπραματευτικί, γιατί πάντα τὰ καλοκαίρια ἀπὸ ἕξι χρόνων ἀγόραζα καὶ πουλοῦσα μέσα σ' ἓνα κασονάκι κρεμασμένο ἀπὸ τὸ λαιμό μου, διάφορα ψιλικά, μακαράδες, κουβαρίστρες, ἱμπρισίμια, βελόνια, καρφίτσες, τσιγάρα, τσιγαράχαρτο καὶ τόσα ἄλλα πράγματα, γυρνώντας ἀπὸ σπῖτι σὲ σπῖτι τῆς γειτονιάς μας. Ὑστερα ἀπὸ τούτη τὴνπραματευτική, μοῦ μπήκε μεράκι καὶ γύρεψα ἀπὸ τὸν πατέρα μου νὰ μὲ πάει στὴν ἀγορὰ κάτω, νὰ μὲ βάλει σὲ μαγαζὶ μεγάλο, γιὰ νὰ κουβαλήσω τὴνπραγματεία στὸν ὦμο, μὲ τὸν πήχη ἀπὸ τὸν ἄλλο ὦμο, νὰ κρατᾶ τὴν ἰσορροπία τῆς στοίβας τῶν πασμᾶδων ἢ τῶν κουτιῶν.

Μεῦχαριστοῦσαν ὄλα σαύτῃ τῇ δουλειᾷ. Ἔνα ἀπ' ὄλα ποῦ μοῦδινε τὴν ἡδονή—τὴν πιὸ μεγάλη—εἴταν ἡ μυρωδιὰ τῶν ὑφασμάτων, ὅπως ἐρχότανε ἀπὸ τὴν Εὐρώπη, μιὰ μυρωδιὰ τοῦ παρθενικοῦ, τοῦ ἀνέγγιχτου. Ἡ εὐτυχία τῇ μέρα κείνη, ποῦ πρωτομπήκα στὸπραματευτάδικο εἴταν μεγάλη, γιατί μὲ πήραν σ' ἓνα τέτοιο ταξίδι μέσα στὸ χαρέμι τοῦ πασᾶ, ποῦ κατὰ τύχη γύρεψε νὰ σταλοῦν ὄλα τὰ νέα πανικά τῆς ἐποχῆς. Δὲν τὸ ξεχνῶ τὸ πῶς καὶ γὼ συνώδεψα τὴνπομπὴ φορτωμένος.

Ὁ Νικολάκης σὰν ἐτοίμασε δὰ τὰ ἀμέτρητα τόπια τῶν πανικῶν μὲ τὰ χίλια χρώματα καὶ τὰ μύρια σχέδια, τοίμασε καὶ τὴνπρώτῃ μεγάλη στοίβα ποῦ θὰ φορτωνότανε ὁ ἴδιος στὸν ὦμο. Τοίμασε καὶ τὴδεύτερη γιὰ τὸν βοηθό του, τοίμασε καὶ μιὰ μικρὴ γιὰ μένα, μὲ τρία τέσσερα τόπια.

—Πάρ' καὶ σύ, μοῦ εἶπε, τὸ βήχ' σου, καὶ μοῦδωκε στὸ χέρι, ἓνα ξυλένιο πήχη μὲ τὰ ρούπια σχηματισμένα στίς δυὸ ἐπιφάνειές του, καὶ μοῦ φόρτωσε καὶ τὰ τόπια, στὸν ὦμο. Ἐγὼ σήκωσα καὶ ἔστριψα τὸ ἀριστερό μου χέρι κέπιασα τὰ τόπια ἀπὸ τὴν μπροστινὴ μεριά.

—Βάλ' τὸ βήχ' σου τώρα κάτ' πὲ τὴν ἄλλ' μεριά, μοῦ εἶπε, καὶ κούρσέ τον στὸ δεξιό σ' τὸν ὦμο.

Μὲ μιὰ ἰσορρόπησα τὸ φόρτωμα καὶ μὲ σβελτάδα ἔκανα ὄλη αὐτὴ τὴ δουλειὰ ἔτοιμος νὰ ξεκινήσω. Ἐπλεα σὲ μιὰ εὐτυχία: Ἦμουνπραματευτής, βαστοῦσα πήχη στὸ χέρι καὶ ἤμουν φορτωμένος, ἀπὸ πανικά !! Μιὰ λαχτάρω εἶχα τώρα πῶς θὰ μετροῦσα τὸ ὕφασμα μὲ τὸν πήχη. Κείνη ἡ σβελτάδα τῶν καλφάδων νὰ ξεποτυλίγουν τὸ πα-

νὶ καὶ μὲ τὸν πῆχη νὰ τὸ μετροῦν γρήγορα, εἶχε γίνει τὸ μεράκι μου, τῶνειρό μου.—Κάποτε, ἔλεγα μέσα μου, θὰ μετρήσω καὶ γὰ ἔτσι τὸ τόπι τοῦ πανιοῦ!

Κεῖνο τὸ κόψιμο τῆς ἀρχῆς μὲ τὸ ψαλίδι, κῦστερα τὸ τράβηγμα μὲ τὸ χέρι καὶ τὸ χράτς τοῦ πανιοῦ ποῦκαμνε στὸ σχίσιμό του, ἤθελα τέλος πάντων νὰ τάξιωθῶ καὶ γώ.

Καμαρωτοὶ λοιπὸν ξεκινήσαμε. Χίλια φλωριά ἂν μοῦ χάριζαν δὲν εἶταν τίποτε μπροστὰ στὴν εὐτυχία μου αὐτή, μὲ τὸν πῆχη νὰ κρατῶ στὸν ὦμο, τὰ πανικά "Ἐτσι φτάσαμε στὸ μεγάλο σπῆτι μὲ τὶς μεγαλόπορτες." Ἐνας ἀράπης—μαῦρος, μᾶς ἀνοιξε τὴ θύρα, καὶ μπήκαμε σιωπηλοί. Προχωρήσαμε σὲ μιά πλακόστρωτη αὐλή, μπήκαμε μὴν ἄλλη θύρα κιάντικρύσαμε ἕνα μεγάλο κῆπο, ὅπου φωνές ἀργυρῆς καὶ γέλια καὶ χάχανα γυναικῆσια ἀμέριμνα γέμιζαν τὸν ἀέρα.

—'Απὸ δῶ (μπουρδάν), εἶπε ὁ μαῦρος.

Καὶ μεῖς ἀκλουθοῦσαμε, τρεῖς στὴ γραμμῆ. Προχωρήσαμε μέσα στὸν κῆπο καὶ φτάσαμε σ' ἕνα ὠραῖο χαγιάτι, ἀνάμεσα ἀπὸ χίλιων λογιῶν λουλούδια καὶ δέντρα, ὅπου πολλές γυναῖκες καὶ δοῦλες γελοῦσαν, κακάνιζαν, κουβέντιαζαν, ἄλλες ἀπλωμένες, ἄλλες καθισμένες σὲ ντιβάνια. "Ὁμορφα χρυσᾶ κλουβιά, κρέμονταν ἀπὸ ψηλὰ καὶ καναρίνια κίτρινα σὰ φλουρί, τραγουδοῦσαν λυγερὰ. "Ἐνας πίδακας ἀνάμεσα στὸν κῆπο πετοῦσε ψηλὰ τὸ νερό του καὶ σχημάτιζε καὶ μιά πηγούλα, ποὺ ἔτρεχε στὰ λουλούδια. Ποτέ μου ὡς τότε δὲν εἶχα δεῖ τόσο ὠραῖο μέρος. Στὸ λεπτὸ ἀπὸ τὶς μεγάλες πόρτες πρόβαλαν γυναῖκες, ξεσκέπαστες, γυναῖκες σὰν ἀγγέλοι ὠραῖες, παιδιὰ μικρὰ καὶ δοῦλες μαῦρες. Μᾶς περιτριγύρισαν μόλις κατεβάσαμε τὰ τόπια, ποὺ μὲ τὰ πολλὰ καὶ ὠραῖα τοὺς χρώματα σαγήνεψαν τὶς γυναῖκες τοῦ χαρεμιοῦ.

Μιά νέα γυναίκα, πολὺ ὀμορφα ντυμένη, πρωτοπλησίασε τὰ πανιά καὶ ἔρριξε πάνω μας τὰ ὠραῖα τῆς μάτια. Μᾶς ἔβλεπε κατάματα κι' ἀρπαχτικά. Καὶ πρὶν ὁ Νικολάκης — ποὺ εἶταν μαθημένος σαυτὲς τὶς ἐκστρατεῖες — λύσει τὰ τόπια κι' ἀρχίσει νὰ τὰ ξεποτυλίγει. ἄρχισε καὶ τοὺς ἔπαινους τῶν ὑφασμάτων του. Σὰν πηγὴ γάργαρα ἤξαιρε νὰ τοὺς τὰ ἱστορεῖ ἀκούραστος. Φτάνοντας κοντὰ μου ἡ ὠραία χανούμισσα μοῦ χάιδεψε τὰ σγουρὰ μαλλιά. Σὰν στάρια χρυσᾶ σγουραίνουν τοῦφες· τοῦφες στὸ κεφάλι του, ψιθύρισε καὶ πρόσθεσε: Ντιλμπέρ, τσοτζούκ! (χαριτωμένο παιδί). Καὶ μὲ περέχουσε μὲ τὴν καφετερὴ ματιά τῆς. Κρύος ἰδρώτας μοῦ χύθηκε. Ζάρωσα καὶ φοβισμένος κοίταξα νὰ χωθῶ ἀνάμεσα στοὺς δυὸ καλφάδες, ποὺ τοὺς συνώδεψα καὶ γὰ μωρὸ παιδί. Ὁ ἔπαινος τῆς χανούμισσας ἀπὸ στόμα σὲ στόμα λογιήθηκε, κιῶλες οἱ χανούμισσες κι' οἱ μαῦρες πέρασαν ἀπὸ

κοντά μου νά με δοῦν ξαναλέγοντας τὸ λόγο:—Ντιλμπέρ τσοτζούκ! καλόπαιδο!

Τί ἔγινε δὲ μπόρεσα νά νιώσω, γιατί ντροπιασμένος μὲ τὰ μάτια χαμηλωμένα ἔβλεπα τὴ γῆς καὶ τὸ πλακόστρωτο κιᾶκουα τίς φωνές καὶ τὰ γέλοια τόσων ὁμορφῶν γυναικῶν νάνακατεύονται μὲ τὸ τραγοῦδι τῶν πουλιῶν, ποῦ τὸ καθένα ἀγωνιζότανε, μέσα στὸ περιβάλλο κείνο νά τραγουδήσει γλυκύτερα, κιᾶκουα τὸ Νικολάκησά λυσσασμένος νά παινᾶ τὰ πανικά καὶ νά τὰ ὑψώνει στὸν τέταρτο οὐρανό. Τί εὐγλωττία! Πῶς γύρισα στὸπραματευτάδικο δὲ θυμᾶμαι, θυμᾶμαι μόνο, πῶς οὔτε τὸ γλυκὸ ποῦ μοῦ πρόσφεραν μπόρεσα νά φάω, γιατί μῆπιασε—παιδί πρᾶμα— ἕνας κεφαλόπονος δυνατός, ποῦ ποτέ μου δὲν τὸν γνώρισα. Ὡς ποῦ νά βραδυάσει ἤμουν ἄρρωστος πιά. Ἐτρεμα σύγκορμος καὶ βογγοῦσα.

Ἔτσι σακατεμένο μ' ἔρριξαν στὸ κρεβάτι. Ἡ γειτόνισσά μας, ἡ γιάτρισσα, πάνω στὸ κεφάλι μου σκυμμένη, κυττοῦσε νά μαντέψει τὴν ἀρρώστεια μου.

—Ἔναι ματιασμένο, εἶπε στὰ ὑστερνά, ματιασμένο! Φέρτε τοῦτο φέρτε κείνο, ζητοῦσε ἀπανωτά, νά κάνει τὰ γητέματά της, καὶ τὰ ξόρκια της. Καὶ μὲ διάβασε παίρνοντας λάδι τῆς κανδήλας, καὶ μὲ ξόρκισε, ρίχνοντας γαρύφαλα στὴ φωτιά καὶ μίλησε μὲ τὰ τελώνια καὶ τίς νεράϊδες καὶ φοβέρισε τὰ κακὰ πνεύματα καὶ μὲ πότισε λάδι τῆς καντήλας. — Ὡς τὸ κακό, εἶπε στὸ τέλος, καὶ μὲ σκέπασε νά κοιμηθῶ.

Ποιὰ μέρα εἶταν ὅταν ξύπνησα; Μοῦ εἶπαν πῶς κοιμόμουνα ἕνα τρίμερο, Σὰ μὲ διάβασε κιὸ πατέρας μου τίς εὐχές ἀπὸ τὸ εὐχολόγι του, φορώντας τὸ πετραχειλί του, ἔφαγα κιᾶγίνα καλά. Ἐγίνα καλά, μὰ ἡ μητέρα μου δὲ μὲ ξανάστειλε στὸπραματευτάδικο πιά.

—Ἄφτο τὸ παιδί, εἶπε στὸν πατέρα μου, ἄφτο στὸ σπίτ', δὲ χρειάζεται ἀπὸ τώρα στὴ δουλειά. Δὲ γλέπ'ς ποῦ τὸ μάτιαξαν;

Καὶ πιά δὲν ξαναπῆγα στὸνπραματευτάδικο. Στὸ σπίτι ἔψελνα τὰ ἐκκλησιαστικά, ἔγραφα, ζωγράφιζα, ἔπαιζα. Τὸνειρό μου νά γίνωπραματευτής ἔσβυσε.

Τί ἤθελε νά μὲ χαϊδέψει, ἡ ὁμορφὴ κείνη γυναίκα; Ἀληθινὰ θὰ μὲ μάτιαξε, μῆφαγε τὸ ἀχόρτάγό της μάτι. Ἐξ αἰτίας της δὲν ἔγινεπραματευτής κἔμπορος ἴσως καὶ πλούσιος.

ΤΟ ΠΑΝΤΑΛΟΝΙ ΤΗΣ ΛΑΜΠΡΗΣ

“Όλη τή σαρακοστή ή μητέρα μου ύφαινε. Μὲ τὴν ἀνοιξη μαζί, πού γλάστρες λογιῆς-λογιῆς τριγύριζαν τὸν ἀργαλειό της, καὶ βασιλικοὶ καὶ ζουμπούλια πλημμυροῦσαν ἀπὸ μὸσχους τὸ χαγιάτι τοῦ σπιτιοῦ, ἔβαλε τὸ πανὶ στὸ δρόμο. Μασούριασε, καλάμιασε, διάστηκε στὴ διάστρα, ἔστησε τὸ λάκκο της, πέρασε κλωστή κλωστή τὸ στημόνι στὰ χτένια καὶ πεταχτή—ὑστερα ἀπ’ ὄλες τίς δουλειές της—κάθησε στὸ λάκκο, πήρε στὸ δεξὶ τὴ σαγίτα, καὶ μὲ τ’ ἀριστερὸ ἔσυρε τὸ χτένι. Δὲν καταλάβαινες πότε τὸ ρούπι γινότανε πήχη καὶ ἡ πήχη τόπι. Τὶ δούλεψη, τί φάσιμο! Ἄπο τὰ νιάτα της, ἡ μητέρα μου, ὕφαινε στοῦ πατέρα της τὸ σπῆτι τοῦ κόσμου τὰ πανιά. Τσεγίζια καὶ στρωσίδια καὶ προικιά!

Ἔτσι τὸ μισοσαράκοστο τελείωσε τὸ πανί, πού θὰ μᾶς ἔρραβε τὰ ρούχα τῆς Πασχαλιᾶς: ἓνα ἀλαφρὸ ντόκ’, μὲ μαύρη καὶ ἄσπρη κλωστή—σὰν τοῦ Ρεσινα τὰ πανιά—πυκνοφαμένο καὶ δυνατό. Τώρα, κάποια μέρα θὰ ἔκοβε τὰ πανταλόνια καὶ τὰ ζακετάκια. Καὶ σιγά-σιγά θ’ ἄρχιζε τὸ ράψιμό τους τὸ ὑπόλοιπο τῆς σαρακοστῆς.

Ἐμεῖς τὰ παιδιά παρακολουθοῦσαμε μὲ καρδιοχτύπι καὶ λαχτάρα ὅλη αὐτὴ τὴ φοβερὴ δουλειὰ τῆς μητέρας μας.

Πότε νὰ ὕφάνει τόσο πανί, πότε νὰ τὸ στείλει στὸ ντολάπ’ μὲ τὸ ντολαπτοῆ, πότε νὰ τὸ κόψει καὶ πότε νὰ τὸ ράψει.

Στὸ κόψιμο ὅσες φορές ἄδειαζε, βοηθοῦσε τὴ μητέρα μου ὁ θεῖος μου ὁπραματευτής, πού εἶχεπραματευτάδικο στὴν ἀγορά. Μᾶς ἔπαιρνε μέτρο, ἔκοβε τὸ σακάκι μας καὶ τὸ πανταλόνι μας—στοὺς μικροὺς κοντό, στοὺς μεγάλους μακρὸ—καὶ ἡ μητέρα μου ὑστερα ἄρχιζε τὸ ράψιμο.

Ἐβαζε τὰ γυαλιά της καὶ σὰν καθότανε, χίλιες φορές σηκωνότανε γιὰ νὰ δῆ καὶ τὸ φαγί, τὴν μουσαφίρισσα πού ἦρθε, τὴ φτωχὴ τὴν Ξαθῶ πού γύρευε ἓνα κομάτι ψωμί, τοῦ μπακάλι τὸ παιδί, πού ἔφερε τὸ πετρέλαιο, τὴ γειτόνισσα τὴν Ἐλέγκω, τὸν παπά της, πού γύριζε ἀπὸ τὴν ἐκκλησία, ἐμᾶς ἑπτὰ στόματα πού γυρίζαμε ἀπὸ τὸ σχολεῖο καὶ τόσοις ἄλλους. Καὶ ὅμως ἔρραβε κι’ ἔρραβε ὡς τὰ μεσάνυχτα. Ἄπο δῶ ψαλίδιζε, ἀπὸ κεῖ τρύπωνε, παρέκει ριμπάτευε, ὡς πού κατάφερνε νὰ φτάσει στὶς κουμπότρυπες.

Ἡ χαρὰ μας εἶταν ἀπερίγραπτη καὶ γλυκύτατη, χαρὰ πού τώρα δὲ μπορῶ μὲ τίποτε νὰ τὴ δοκιμάσω.

Ἐφτανε ἡ μεγάλη Ἑβδομάδα, καὶ νά, τὰ ρουχαλάκια μας ὅλα μὲ τὸ χέρι ραμένα, κρεμότανε ἀπὸ τὸ κρεμαστάρι τους, ἔτοιμα γιὰ τὴ μεγάλη μέρα, ἀνήμερα Πασχαλιά, νά τὰ φορέσουμε στὴ μετάληψη.

Ὁ πατέρας μου πάλι εἶταν ἔτοιμος νά μᾶς ξεμολογήσει, νά μᾶς σχωρέσει, νά μᾶς διαβάσει τὴν εὐχὴ του καὶ νά μᾶς μεταλάβει καλοντυμένους, καλολουσμένους, καὶ χτενισμένους, καὶ νά μᾶς φιλοδώρησει μὲ τὸ «σουλταμαμούτη» τῆς πασχαλιάς, πού θὰ μᾶς ἔδινε τὴν εὐτυχία νά ἀπολαύσουμε τὰ θεάματα τέτοιων ἡμερῶν — τζαμπάζηδες νά περπατοῦν στὸ σχοινί, κούνιες πού κουνούσαν, μαλεμπιτζήδες πού πρόσφεραν μαλεμπὶ μὲ γκιούλ - σουγιού θέατρα καὶ τὸ «γενὴ ντουινιά» ὅπου μὲ τὸ φακὸ ἔβλεπες τὴν Ἱερουσαλήμ, τὸ Βίσμαρκ, τὴ Ρώμη, τὸ Ναπολέοντα καὶ τόσο ἄλλα τοῦ κόσμου θεάματα. Τὴ παιδικὴ οὐράνια χαρὰ καὶ εὐτυχία!

Τὸ Μεγασάββατο κατεβήκαμε μὲ τὸν πατέρα μου, οἱ τρεῖς πιὸ μικροί, ν' ἀγοράσουμε μποτίνια, τὰ τσόχινα μποτίνια μὲ γαλάζια, κόκκινη, ἄσπρη τσόχα, πού φανταχτερὰ κρέμονταν ἀπὸ τοὺς γάντζους ἑκατοστὲς στὰ μαγαζιά, κάτω στὴ θολωτὴ ἀγορὰ — τὸ μπεζεστένι—καὶ λαχταριστὰ μᾶς τραβούσαν

—Νά τέτοια θέλω, ἀφεντίτς, εἶπα.

—Ἐγὼ θέλω τετοιανὰ, εἶπε ὁ μικρότερός μου ἀδερφός.

—Ἐγὼ θέλω γαλάζια, εἶπε ὁ μεγαλύτερός μου.

Ἐκεῖ στοῦ Καβάφ' τοῦ Νικολάκ' ἀγοράσαμε τὰ μποτίνια, σὲ τρία διάφορα χρώματα.

Κουρασμένοι ἀπ' τὰ ψαλίσματα τῆς μεγάλης Ἑβδομάδας, μετὰ τὸ ψώνισμα τῶν μποτινιῶν μας, πέσαμε νωρὶς νά κοιμηθοῦμε γιὰ τὴν Ἀνάσταση. Ἡ ἀκούραστη μητέρα μας ἀπίθωσε στοῦ καθενὸς τὸ προσκέφαλο τὰ ἀσπρόρρουχά του, καὶ τὰ καινούργια ρούχα, μὲ τὰ μποτίνια τὰ θαμπερά.

Μετά, στολισμένοι κι' ὀλοκάθαροι ἀπὸ τὸ λούσιμο, πού μᾶς ἔκανε ἀποβραδὺς ἀπ' τὴν κορφή ὡς τὰ πόδια, θὰ πηγαίναμε στὴν ἐκκλησιά νά βοηθήσουμε τὸν πατέρα μας, νά μεταλάβουμε, νά ψάλλουμε, νά πιοῦμε τὸ γαλατερὸ σαλέπι τοῦ Ἀρβανίτη τοῦ μουσταφᾶ, ν' ἀγοράσουμε «κουλικάκια σὰν μπαμπάκια», κάτι στρογγυλὰ κουλουράκια μὲ κροκάδι κι' ἄλεύρι φτιαγμένα καὶ περασμένα στὴν τριχιά, καὶ νά πᾶμε στὸ σπῆτι νά φᾶμε τὴ νυχτερινὴ σούπα, καὶ τὸ ὠραῖο φαγητὸ καὶ νά τσουγκρίσουμε τ' ἄβγά μας.

Νύχτα, πέρα μεσάνυχτα, ξυπνήσαμε ἀγουροξύπνητοι γιὰ τὴν ἐκκλησιά. Ἀλλάξαμε καὶ στολιστήκαμε. Στὴ γραμμὴ μὲ τὰ κερὰ στὰ χέρια, κρατώντας ἀπὸ τὸν τζουμπὲ τὸν πατέρα μας, μπήκαμε τὸν

αὐλόγουρο τῆς ἐκκλησίας.

Οἱ κληματαριές μὲ τὰ φῶτα ἀπὸ κάτω, κρεμοῦσαν, σὰν ξωτικά τοῦ ἄλλου κόσμου φαντάσματα, τὰ κλαδιά τους. "Ήσκιοι ἐδῶ καὶ ἐκεῖ στοὺς τοίχους, μὰ καὶ ἀλλαλαγμὸς τῶν παιδιῶν, τῶν κουλουρτζήδων τῶν σαλεπιτζήδων, τοῦ κόσμου, ποὺ ἐρχότανε ἀπὸ τὰ μακρινά, μὲ τὰ φαναράκια στὸ χέρι.

Ὁ πατέρας μου, μετὰ τὸ ψάλσιμο τοῦ μεγάλου κανόνα, ὡς ποὺ ὁ κόσμος μαζεύτηκε καὶ γέμισε τὴν ἐκκλησιά, τὴν αὐλὴ τὴν πλακοστρωμένη καὶ τὴν πίσω αὐλὴ, βγαίνοντας τὰ Δημόθουρα λαμπροστολισμένος ἔψαλλε μὲ τὸ ἀναμμένο τρικέρι του τό: «Δεῦτε λάβετε φῶς» βαρυόφωνα καὶ κατανυκτικά. Ἔλαμψε τὸ φῶς καὶ ὁ Οὐρανοβάμων ἀπὸ τὸ θόλο χαμογέλασε στὸ λαό, καὶ ἡ Παναγία Ἰλαρὰ εἶδε τὸν ἄπειρο λαὸ χαρούμενο γιὰ τὴν Ἀνάσταση. Θαρρεῖς καὶ παρηγορημένη νᾶλεγε: «Παρηγοριά μου ὁ λαός μου!»

Ὁ ζγουράφος ὁ Ἀνεστός, ποὺ ἔψελνε ἀριστερά, μὲ τὴν πελώρια φωνή του κραύγαζε τώρα: «Τὴν Ἀνάστασίν σου, Χριστέ Σωτήρ», μαζὶ μὲ τὸν πατέρα μου. Θαρρεῖς κι' ἔβγαινε ἀπὸ τὰ ἔγκατα τῆς γῆς ἢ φωνή του, ν' ἀναγγελεῖ στὴ γῆ ἐπάνω: «Ἄγγελοι ὑμνοῦσιν ἐν οὐρανοῖς καὶ ἡμᾶς τοὺς ἐπὶ γῆς καταξίωσον.....». Ἡ ἀνάστασή του, ποὺ ζωγράφιζε ἀπὸ χρόνια μὲ τὴν ἁγιονορίτικη τεχνοτροπία του, ἐλεύθερη πιά ἀπὸ τὸ κόκκινο κιλίφι, ποὺ τὴ σκέπαζε ὅλη τὴ χρονιά, μὲ τὰ τερτίλια καὶ τὰ χρυσᾶ στολίδια της, ὑψώθηκε μαζὶ μὲ τὰ ξαφτέρυγα, νὰ βγεῖ μὲ πομπή στὸν αὐλόγουρο.

Ἐνα φῶς—χίλια φῶτα μαζὶ—ἀπλωνότανε τώρα στὴν αὐλὴ, ποὺ κάτω ἀπὸ τὶς κληματαργιές γινότανε ξωτικό, μὲ μιὰ χαρὰ ἀπέραντη γιὰ τὴν Ἀνάσταση, βροντοφωνήθηκε τὸ «Χριστὸς ἀνέστη» κι' ἀκούστηκαν οἱ τουφεκιές τοῦ δούλου λαοῦ, ποὺ ποθοῦσε τὴν ἐλευθερία. Ἡ ψυχὴ μου μ' αὐτὸ τὸ φῶς γινόταν εὐαίσθητη τόσο, ποὺ τὰ παιδικὰ μου μάτια, βρέχονταν ἀπὸ δάκρυα χαρᾶς, δάκρυα μιᾶς ἀνείπωτης εὐτυχίας.

Τώρα πιά, ποὺ τὰ κοκόρια ξυπνοῦσαν κι' ἄφηναν εὐθυμο τὸ λάλημά τους, ἐτελείωνε γοργὴ κὴ λειτουργία. Ἐξω στὸν αὐλόγουρο ἄκουγες:—Κουλικάκια σὰν μπαμπάκια!

—Σαλέππι!

Καὶ τὰ παιδιά, ὅσα μεταλάβαιναν, τσοῦγκριζαν τ' ἄβγό τους στὸν αὐλόγουρο, ἔτρωγαν σιμήτια, ἔπιναν σαλέπι, καὶ μὲ τὰ κεριά ἀναμένα τραβοῦσαν στὰ σπίτια τους. Τὶ εὐτυχία, τὶ χαρὰ!

Κι' ἀφοῦ ἀκούσαμε τὴ μεγάλη εὐχὴ ἀπὸ τὸ δεσποτικό ἀπὸ τὸν πατέρα μου «νηστεύσαντες καὶ μὴ νηστεύσαντες...» καὶ ὁ κόσμος ἐπανελάβε τὸ: «καὶ γὰρ ἐπικράνη...» καὶ περιμέναμε τὸν πατέρα μας νὰ

ξεντυθῆ τὰ ἱερά του ἄμφια καὶ νὰ ἀποτελειώσῃ τὶς εὐχές του, πρόσχαροι, γεμᾶτοι φῶς καὶ εὐτυχία, μπήκαμε τὴ μεγάλη μας πόρτα, ὅπου μᾶς πρόσμενε χαμογελαστή ἡ μητέρα μας, μὲ τὰ μάγουλα ροδοκόκκινα καὶ τὰ μάτια λαμπερά.

—Χριστὸς ἀνέστη παπαδιά!

—Ἀληθῶς ἀνέστη, παπά!

Τὸ τραπέζι στρωμένο... «Ἡ τράπεζα γέμει».

Τὴν ἄλλη μέρα τὸ πρωί, σὰν ξαναφόρεσα τὰ ροῦχα καὶ τὰ μποτίνια μου τὰ γαλάζια, καὶ τοιμάστηκα νὰ ἔβγαινα μὲ τ' ἀδέρφια μου, εἶδα ἓνα βαρὺ σφάλμα τῆς μητέρας μου στὸ ράψιμο τοῦ πανταλονιοῦ. Πῶς τὰ κατάφερε ἡ καημένη, νὰ ἔρχεται ἡ δεξιὰ ραφή ὄχι στὸ πλάγι, παρὰ νὰ γυρίζει ἀριστερὰ πάνω στὴν τσάκιση;

Κι' ἀρχίνησα τὸ κλάμα. Κλάμα παράπονου θλιμμένο... Τίποτε δὲ μὲ παρηγοροῦσε. Κι' ὅσο ἔσκυβα μὲ βουρκωμένα μάτια κι ἔβλεπα τὸ σφάλμα, τόσο ἔκλαιγα γιὰ πιὸ πολὺ τὴν ἀτυχία μου.

—Σώπα παιδί μ', θὰ τὸ διορθώσουμ'! Σώπα!

—Ἐλα νὰ διῶ καὶ γώ, εἶπε κι ὁ πατέρας μου.

Καὶ προσπάθησε νὰ σιάξει τραβώντας τὸ πανταλόνι μου, μὰ αὐτὸ ξαναπῆγε πάλι στὴν ἴδια θέση.

Ἐκλαιγα ἀπαρηγόρητα, ὡς πού ἦρτε νὰ μᾶς εὐχήθῃ κι' ὁ θεῖος μου ὁ Κωνσταντῆς ὁπραματευτῆς, πού μᾶς εἶχε κόψει τὰ ροῦχα. Ὅλοι τὸν χαιρέτησαν καὶ τὸν εὐχήθηκαν. Μόνο ἐγὼ ἀκουμπισμένος μὲ τὸ κεφάλι στὴν πόρτα καὶ τὸ χέρι στὸν τοῖχο ἔκλαιγα ἀπαρηγόρητα.

—Γιατὶ κλαίγ' τὸ παιδί; ρώτησε.

—Τὸ πανταλόν' δού κατ' κουσοῦρ' ἔχ' καὶ κλαίγ', εἶπε ἡ μητέρα μου. —Ἐλα νὰ διῶ ἐγώ, ἔλα, εἶπε κι' ὁ θεῖός μου.

Δὲν κράτησε τὰ γέλοια του, σὰν εἶδε τῆς μητέρας μου τὴν ἀτυχία. Μὰ γιὰ νὰ μὲ ἡσυχάσει, πρόσθεσε: — Ἄ, δὲν ἔν τίποτε, ἐγὼ νὰ τὸ διορθώσω αὔριο δὲν πειράζ'..... Πῶς θὰ περνοῦσαν οἱ τρεῖς ἡμέρες τῆς Πασχαλιᾶς, γιὰ νὰ μπορέσει νὰ πιάσει βελόνι καὶ ψαλίδι ὁ θεῖος μου. Τέλος πάντων, ἐκείνη τὴ χρονιά δὲν ἔνοιωσα Πασχαλιά. Ξεντύθηκα τὰ ροῦχα μου καὶ βάζοντας τὸ παλιό μου πανταλόνι κάθησα στὸ σπῆτι. Καὶ σεργιανώντας ἀπὸ τὸ παράθυρο, περνοῦσα τὶς ὥρες μου καὶ παρηγοριόμουν. Καὶ σὰν μοῦ πέρασε ἡ ὥρα κείνη τῆς δυστυχίας, καὶ σὲ λίγες μέρες σχολιάσαμε ὅλοι μαζί τὸ ράψιμο τοῦ πανταλονιοῦ μου, γελοῦσαμε μὲ τὴν καρδιά καὶ δάκρυα στὰ μάτια, γιὰ τὸ πάθημα τῆς μητέρας μου, πού ὅσα κι ἂν ἔρραψε πανταλονάκια στὴ ζωὴ τῶν παιδικῶν χρόνων, ποτὲ δὲν εἶχε πέσει σὲ τέτοιο σφάλμα: νᾶρθῃ τόσο ἀνάποδα τὸ μπατζάκι τοῦ πανταλονιοῦ μου!..

Τ Ο Σ Ο Υ Ρ Β Ι Σ Μ Α

Στὴν πατρίδα μου σούρβισμα ἔλεγαν τὴν ἡμέρα τῆς πρωτοχρονιάς, τὴ συνήθεια νὰ κρατᾶμε μιὰ βέργα ἀπὸ βάγια, ποὺ μ' αὐτὴ χτυπούσαμε τοὺς διαβάτες στὴ ράχη ἢ στὴ μέση, τόσες φορές, ὅσες βαστοῦσε τὸ φωνόσυρτο ρυθμικὸ τραγουδάκι:

Σούρβα, σούρβα, γερὸ κορμί, γερὸ σταυρί, σὰν ἀσήμ',
σὰ κρυνιά, καὶ τὴ χρόν' γοῦλ' γεροὶ καὶ καλόκαρδοι.

Λέγοντάς το σουρβίζαμε μὲ σούρβα, καὶ παίρναμε τὸ φιλοδώρημά μας. Εἴταν ἡ μοναδικὴ χαρὰ μας, ὅταν ὅλη τὴν ἡμέρα πιάνοντας τὸ σταυροδρόμι. δὲν ἀφήναμε ἄνθρωπο νὰ περάσει ἀσούρβιστο. Ἔτσι μαζεύαμε κάμποσα γρόσια καὶ σουλταμαμούτια καὶ σχηματίζαμε τὰ πρῶτα κεφάλαια τοῦ κουμπαρά μας.

Γι' αὐτὸ καὶ πόθος κι' ὄνειρο τῶν παιδιῶν εἴταν νὰ βγοῦν στὸ σούρβισμα. Τοίμαζαν μιὰ καλὴ βέργα καὶ ἀπὸ σπίτι σὲ σπίτι μπαίνοντας, σούρβιζαν τοὺς γερόντους, τίς γριές, ποὺ γιὰ νὰ σουρβιστοῦν ἐγύριζαν τὴν πλάτη τους νὰ τίς φᾶνε καὶ νὰ... φιλοδωρήσουν. Αὐτὸ βαστοῦσε ὅλη τὴ μέρα τῆς Πρωτοχρονιάς.

Εἴταν παραμονὴ τῆς πρωτοχρονιάς 1888. Ἐνα κρῦο μεγάλο πλάκωσε κείνη τὴ χρονιά. Χιόνια, ἄνεμοι βροχεροί, τρικυμίες, χαλασμός. Ὅμως αὐτὰ εἴταν ἀπὸ τὰ συνηθισμένα κι' ὁ κόσμος γλεντοῦσε μὲ χαρὰ κι' ἐλπίδα. Τὸ βράδυ ἐκεῖνο ὁ πατέρας μου κοιμήθηκε νωρίς, γιατί οὐκ ἰερέας, ἔπρεπε νὰ ἡσυχάσει γιὰ τὴ λειτουργία. Πρὶν κοιμηθῆ μάς ἔβαλε καὶ διαβάσαμε τὰ ἱερὰ γράμματα. Καὶ διαβάζοντας καὶ τὰ δικά του «τὸν ἀπόδειπνο» ἔπεσε νὰ κοιμηθῆ. Τὴν ὥρα κείνη χτύπησε ἡ πόρτα τοῦ σπιτιοῦ μας. Πετᾶχτηκε ἕνας ἀδερφός μου ν' ἀνοιξοῖ, στὸ ἀνοιγμα ἀντίκρουσε τὸν Ἀποστόλη τὸ γειτονόπουλό μας, ποὺ ἐρχότανε νὰ κολέσει τὸ μεγάλο μου ἀδερφὸ νὰ κόψουν τὴν πῆττα μὲ τοὺς φίλους των.

—Νάρτω καὶ γώ, εἶπα μέσ' ἀπὸ τὸ στρῶμα μου. Ἐνα παιδί δέκα χρονῶ.

—Νὰ νάρτ'ς.—Νὰ πᾶς.—Ἐλα καὶ σύ. Τρία στόματα μίλησαν.

Τὸ ἕνα μὲ προσκάλεσε, τὸ ἄλλο μοῦ ἔδωκε τὴν ἄδεια καὶ τὸ τρίτο μὲ δέχτηκε μαζὺ του. Πέρασα τὸ παντελόνι μου, φόρεσα τὸ πουκάμισό μου μὲ τὸ γυριστὸ γιακᾶ καὶ ντύθηκα τὸ παλτουδάκι μου.

Ἔτσι βρέθηκα μαζὺ μὲ τὸ μεγάλο μου ἀδερφὸ στὸ πλούσιο σπίτι τοῦ γείτονά μας, ποὺ κερδίζοντας χρήματα τὸ καλοκαίρι στὴν ξενειτιά μὲ τὰ παιδιά του ὅλα, τὸ χειμῶνα ἔστηνε τὰ γλέντια καὶ τὰ τραπέζια, προσκαλώντας φίλους.

Πηγαίνοντας πήρα καὶ τὴ σούρβα μου καὶ μπαίνοντας στὸ σπίτι τὴν ἀπόθεσα σὲ μιὰ γωνιά. Ἀπὸ παιδί ἤξαιρα πολλὰ πράματα. Αὐτὸς ὁ μεγάλος μου ἀδερφός, σὰ γραμματιζούμενος, μὲ μάθαινε μουσική, κωμωδίες, ἀπαγγελίες, τραγούδια. Μέσα σὲ μιὰ συντροφιά τέτοιια, ποὺ ἔρχεται κάποτε καὶ ἡ κόπωση ἀπὸ τὸ λέγε-λέγε καὶ τρῶγε —πίνε, ἓνα παιδί, μποροῦσε ἴσως κάτι νὰ προσφέρει.

—Ἔ, σὺ καλὸ παιδί, δὲ θὰ μᾶς πῆς τίποτα; Μ᾽ ἐρώτησε ὁ κύρ Νικολῆς, ὁ νοικοκύρης, μὲ τὶς μουστάκες τὶς μεγάλες καὶ τὸ λουλά στὸ χέρι, κόβοντας τὴν ὀμιλία του.

—Θὰ μᾶς πῆ, πῶς δὲ θὰ μᾶς πῆ; Εἶπαν οἱ ἄλλοι γύρω του μ' ἓνα στόμα.

Καὶ γὰρ μὲ τὸ θάρρος ποὺ εἶχα, σὰν παπαδοπαιδί, νὰ ψέλνω ἐλεύθερα καὶ νὰ διαβάζω στὴν ἐκκλησία τὸν ἐξάψαλμο, ἄρχισα νὰ ἀπαγγέλω ἓνα μονόλογο, ποὺ εἶχε κάμει γιὰ μένα ὁ δάσκαλός μου ὁ Παντολέων, ὅταν ἤμουν δευτέρη τάξη κι' ἔφευγα ἀπὸ τὸ σκολειό. Τὸν ἀπήγγειλα μιὰ χαρά. «Ἐγὼ εἶμαι κεῖνο τὸ παιδί», χτυπώντας καὶ τὸ στήθος μου. Ὑστερα τραγούδησα τὸ τραγούδι τῆς καρδερλίνας, κατόπι εἶπα καὶ τὸ κάλανδο:

Ἄνοιξε, κόρη μ', ἄνοιξε, τὴν πόρτα σ' τὴν κερένια.

Ἐχω δυὸ λόγια νὰ σοῦ πῶ καὶ κεῖνα ζαχαρένια.

Ὅλοι μ' εὐχαρίστηση μ' ἄκουσαν καὶ μ' εὐχαρίστηση ζητοῦσαν νὰ τοὺς πῶ καὶ τίποτα ἄλλο. Τότε τοὺς εἶπα καὶ τὸ τροπάρι τοῦ Ἀη-Βασίλη. Καί στὸ τέλος παίρνοντας τὴ σούρβα μου, ποὺ εἶχα φέρει μαζύ μου ἀπὸ τὸ σπίτι, σούρβισα ὄλους γέρους, γριές νιές, μεστωμένες, καὶ μάζεψα τὸ φιλοδώρημά τους.

Δὲν θὰ ξεχάσω πῶς ὁ σπιτονοικοκύρης βγάζοντας μὲ τὸ σούρβισμα μιὰ φοῦχτα νομίσματα, λογιῆς λογιῶ, μοῦ εἶπε: —Πάρε ὅποιο θέλ'ς.

Καὶ γὰρ, ἀπλώνοντας τὸ χέρι, διάλεξα ἓνα ἀσημένιο μετζήτι κι' ἓνα χρυσὸ τέταρτο τῆς λίρας.—Αὐτὰ θέλω, εἶπα.

—Δικά σ' ἔνε, μ' ἀπάντησε καὶ μὲ χაῖδεψε στὸ σγουρὰ ξανθὰ μαλλιά μου.

Τὸ βράδυ ἐκεῖνο εἶχα γίνει πλούσιος. Ὁ κουμπάρς μου πλημύρισε ἀπὸ γρόσια, ὀκταράκια, σουλταμαμούτια κι' ἀνάμεσα τὸ χρυσὸ κάρτο τῆς λίρας καὶ τὸ μετζηδιὲ τὸν ἀσημένιο.

Τὴν ἄλλη μέρα πιάνοντας τὸ σταυροδρόμι τοῦ σπιτιοῦ μας, σούρβισα, ὅποιον περνοῦσε. Ἀμέτρητες φορές εἶπα καὶ ξαναεἶπα:

Σούρβα, σούρβα, γερὸ κορμί, γερὸ σταυρί, σὰν ἀσήμ',
σὰ κρανιά, καὶ τῆ χρόν' γουὺλ' γεροί, καὶ καλόκαρδοι.

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

Κ. ΜΥΡΤΙΛΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΟΥ Ἡ ἱερά τῆς Φιλιππουπόλεως μητρόπολις καὶ οἱ κώδικες αὐτῆς (συνέχεια ἐκ τοῦ Δ' τόμου)	Σελ. 1— 86
ΜΙΧ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΟΥ Ἡ ἱερά μονὴ τοῦ Ἁγίου Νικολάου τοῦ Αἵμονα (Νέμονος ἢ Αἴμονος) παρὰ τὴν Μεσημβρίαν	» 87— 89
ΚΩΝΣΤ. Γ. ΚΟΥΡΤΙΔΟΥ Τ' ἀναστενάρια καὶ ἡ σκυλοδευτέρα ἢ Διονυσιακαὶ παραδόσεις εἰς τὴν Θράκην	» 90— 95
ΕΛΠΙΝΙΚΗΣ ΣΤΑΜ. ΣΑΡΑΝΤΗ Εὐχῆς	» 96—104
ΚΑΛ. ΧΟΥΡΜΟΥΖΙΑΔΗ (διδασκάλου) Λαογραφικὰ ἐπαρχίας Μετρῶν καὶ Ἀθύρων	» 105—111
ΑΠΟΣΤ. Β. ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΟΥ Λαογραφικὰ Μαδύτου . . .	» 113—128
Β. ΔΕΛΗΓΙΑΝΝΗ καὶ Δ. ΠΕΤΡΟΠΟΥΛΟΥ Τ' ἀναστενάρια	» 129—141
Π ΠΑΠΑΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ Οἱ ὀνομασίαις	» 142—144
Δ. ΠΕΤΡΟΠΟΥΛΟΥ (καθηγητοῦ) Λαογραφικὰ Σκοποῦ Ἁν. Θράκης	» 145—270
Κ. ΚΟΥΡΤΙΔΟΥ Ἔθιμο ἀρραβῶνων Διδυμοτείχου	» 270
ΑΝΤ. ΑΝ. ΣΤΑΜΟΥΛΗ Περιηγήσεις ἐκ παλαιῶν ἐκδόσεων	» 271—275
ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ	» 276—278
ΜΝΗΜΟΣΥΝΑ	» 279—280
ΕΥΡΕΤΗΡΙΟΝ καὶ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ καθ' ὕλην καὶ συγγρ.	» 281—288
Π. ΠΑΠΑΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ «Τὰ Περαισμένα στὴ Θράκη» (διηγήματα)	» 1— 80